

GÉO

Schéring

Forsøg
Til de Nordiske Landes,
Særdeles Norges,
Gamle Geographie,

Hvorved

Finmarkens og hosliggende Lapmarkers gamle Grændser og Strekning, Indbyggernes Oprindelse, Landenes Ælde, samt andre saa vel Geographiske som Politiske Omstændigheder undersøges

af

Gerhard Schøning,
Rector i Trondhiems Skole, og Medlem i det Kongl. Danske Selskab til Historiens og Sprogets Forbedring.

Kiøbenhavn, 1751.
Trykt paa det Kongl. Danske Selskabs Bekostning,
Hos Christoph Georg Glasing.

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Herre og
Konge!

At jeg i allerdybeste Underdanighed understaaer mig at fremkomme med nærværende faa og ringe Blade for Deres Kongelige Maje-

 stets

stets høie Oine, skeer ei af nogen forma-
stelig Dristighed, eller Tillid paa Skriv-
tets Vigtighed i sig selv, men blot og ale-
ne af allerunderdanigst Ærbødighed for
Deres Kongelige Majestets saa-
vel Hoiagtelse for Studeringer i Alminde-
lighed, som fornemlig hoistpriselige Lyst og
Omhyggelighed for at blive underrettet om
Deres Kongelige Majestets Ri-
gers og Landes saa vel gamle som nye
Omstændigheder og Beskafenhed, i Sær-
deleshed. I fast Tillid derpaa, og i det
allerunderdanigste Haab, at jeg med min
ringe Kundskab skulde kunne give Deres
Kongelige Majestæt en liden Oplys-
ning om et af Deres Kongelige Ma-
jestæts

jestets Arve-Lande, som er længst fraliggende, og om hvis ældre Tilstand man har mindst Efterretning, er det da, at jeg i allerdybeste Underdanighed lader nærværende lidet Forsøg indkomme for Deres Kongelige Majestet, ønskende intet heller; end at dette mit ringe Arbeid maate være Deres Kongelige Majestet til Behag og Fædernelandet til Ære, hvilke jeg hidindtil efter Skyldighed og Formue har, og fremdeles af al Magt vil stræbe at opofre min Tid, Formue og alle saa vel Sinds som Legems Kræfter. Tag da, Allernaadigste Konge, med samme Mildhed og Naade imod dette ringe Skrivt, som det i en velment og oprigtig Hensigt af mig er udarbeidet. Ansee det, mildeste Landets Fader,

)(3 som

som et ringe Taknemligheds-Tegn for Deres Kongelige Majestets mig nyligen beviste høist Kongelige Naade, og tillad allernaadigst, at jeg maae forsikre, det intet skal være mig mere magtpaaliggende, end min allernaadigste Konges og Fædernelandets Ære og Nytte, og at jeg stedse i allerdybeste Underdanighed maae være

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Herre og
Konge,

Deres Kongelige Majestets

Kiøbenhavn den 2. Junii
1751.

allerunderdanigste Arve-Undersaat
og tro Forbeder

G. Schøning.

Fortale.

I nærværende Tractat, som jeg hermed har den Ære at overgive det Kongelige Danske Selskab til Historiens og Sprogets Forbedring, har det været mit Forset, efter Formue nogenledes at raade Bod paa den Mangel, som findes i vor gamle Geographie, samt rette en og anden Vildfarelse, som derudi, enten af Mangel paa bedre Underretning, eller af forud fattede vrange Meninger, er begaaet, og dertil, som til en Prøve, at giøre Begyndelsen med det i vor Norden yderste Landskab Finmarken og dertil grændsende Lapmarke. Ingen maae derfor her vente nogen vidtløftig og udførlig Beskrivelse over Indbyggernes nu værende Tilstand, deres Sæder, Sprog og Levemaade, eller over disse Landes Strekning, Inddeling og videre Beskaffenhed,

som den nu er; Thi derom have vi tilforn en og anden Efterretning, som dog ogsaa i visse Henseender kunde behøve nogen Forbedring. Men mit Diemerke angaaer fornemlig de ældre og tillige vanskeligste Tider; hvorom man maae have stort Bryderie for at udfinde noget, som kan tiene til Oplysning og at komme efter den rette Sammenhæng, saa at man derover enten haver ladet det komme an paa blotte Gisninger, eller fulgt andres ilde grundede og urigtige Meninger. Til samme at giendrive, og Sagen bedre at oplyse, har jeg villet giøre det første Forsøg med den nordeste og tillige vanskeligste Province i Norge, nemlig Finmarken, og de andre Finske og Lappiske Lande, saavidt de dermed har nogen Sammenhæng; da jeg har giort mig det Haab og den Tanke, at, hvis mit Arbeid, bemeldte Steder angaaende, som man har mindst Efterretning om, og dog har været største Tvivlsigheder underkastede, skulde være Læseren til Behag, og jeg derudi nogenledes have naaet mit Dimerke, Resten da, som mindre Vanskeligheder underkastet, ei skulde falde mig saa besværlig at komme til Rette med, og jeg derved blive opmuntret at fare fort i mit Forehavende. Hvorvidt mine Meninger frem for andres kan være antagelige eller bevislige,

lige, derom vil jeg ei selv dømme, men overlade det til Læserens egen Skiønsomhed, saasom de til den Ende ere komne for andres Øine, at de nøiere kunde undersøges, og enten for gyldige antages, eller med gode Grunde igiendrives, og Sagen derved oplyses. Skulde jeg da i en eller anden Post have taget Feil, kan det tiene til min Undskylding, at intet er vanskeligere og hvorudi man lettere kan feile, end naar man, uden at finde noget tilstrekkeligt for sig, og saaledes afgiort, at man kan forlade sig derpaa, selv maae efterlede og udfinde næsten en hver Sætning og til Sagens Oplysning tienlig Omstændighed, og ofte have saa got som ingen Subsidier, at udfinde dem af. Imidlertid vil jeg dog formode, at hvad jeg her har anført, og med saa gode Grunde, som allermeest mueligt har været, søgt at bevise, skal kunne tiene saa vel til at skaffe os et tydeligt Begreb om disse Nordiske Landes ældste Beskaffenhed i Almindelighed, som fornemlig om de Finske og Lappiske Districter i Særdeleshed, og derved vises, hvor urimelige Forestillinger endeel har giort sig om vor Nordens ældste Tilstand. Samme kan ogsaa tiene dem til Oplysning, som vilde undersøge, paa hvad Kant og igiennem hvilken Vei vore Forfædre ere komne her ind i Norden; om det kan være

 mue-

muligt, at disse Lande strax efter Syndfloden har været besatte med Indbyggere, som endeel Svenske Skribenter paastaae, og om samme, efter deres Mening, i de ældste Tider, førend de rykkede længere mod Synden, kan have boet oppe ved Torne, eller længere mod Norden, og der giort deres Astronomiske Observationer; Hvad som er mest rimeligt, enten at de Norske ere komne fra Sverige, eller dette Rige har faaet en stor Deel, om ikke sine fleste Indbyggere, særdeles paa de vestlige og nordlige Kanter, fra Norge; og endelig, hvorledes det kan hænge sammen, at i de ældre Tider ere saa mangfoldige Folke-Sverme udgangne fra vort Norden, og i de senere ikke. Skulde nogen, i sær de blandt vore Naboer, som endnu finde for got at følge de i Antiquiteterne antagne Symbolske Bøger og gamle Orthodoxe Gisninger, synes, at jeg i en og anden Post har gaaet for vidt, saa kan jeg til min Undskylding forsikre, at jeg intet har anført, uden hvad jeg, efter nøieste Prøve og Ransagning, har fundet at være det rimeligste, og intet skrevet, uden hvad jeg tillige med saa gode Grunde, som i slig Materie kan forlanges, har søgt at gotgiøre. Samme staaer det nu enhver frit for, paa det nøieste at undersøge, og enten derimod anføre bedre og sterkere, eller af

dette

dette mit nærværende Forsøg tage Anledning at oplyse Sagen bedre, end jeg har kunnet giøre, da jeg for min Deel vil ansee det, som meget vundet, og Belønning nok for min Umag, at jeg, om det end skulde skee ved mine Vildfarelser, havde givet andre Anledning at bringe de Ting for Dagen, som man forgieves havde giort sig Umage for at udfinde. Overalt vil jeg formode, at ingen med Billighed kan fortryde derpaa, at vi tilegne os samme Ret og Frihed, som andre tilforn har betient sig af, og søge at vindicere, hvad os i de gamle Sager med Rette tilkommer; helst da de, som mest ville lide derunder, selv har givet os største Anledning dertil, og ved deres Exempel viset, at man i Ting, som angaae de ældre Tider og Forfædrenes Bedrivter, intet bør stikke under Stol, som kunde tiene til at ophøie dem selv, og fornedre andre. Skulde derfor, efter skeete Subtraction, Afgangen paa deres Side synes at blive temmelig stor, saa kan Skylden derfor ingen anden med Rette tilskrives, end dem selv, som have havt Lyst i at giøre sig chimeriske Beregninger, og ofte uden mindste Grund og Føie trekket mere til sig, end dem med Rette tilkom, alene fordi de engang havde fattet de søde Indbildinger, at det saa kunde og burde være. For Resten kommer det an paa Publici og Læse-

rens egen Skiønsomhed, at dømme, hvis Meninger ere best grundede, og hvilke der har de største Rimeligheder paa sin Side at frem6ringe, enten de, som endnu finde Behag i at træde i Rudbecks og saadanes Fodspor, eller de, som ikke ville lade sig nøie med deslige Utopiske Udregninger, i hvor lærde og udpyntede de end af nogle blive udraabte for at være, men vide tilstrekkelig Grund for hvad de sige og antage, og efter andre vittige Nationers Exempel gaae fornuftig og grundig til Verks, paa det man ikke skal blive dem, som ei saa let ville lade sig binde noget paa Ermene, til Latter, og give Fremmede Anledning at kalde saa vel det rigtige som urigtige i Tvil, og efter Billighed at falde paa de Tanker, at alt, hvad vi i de gamle Sager har og endnu herefter kan anføre, er lutter Fabler og Hierne-Spind. Dette er, hvad jeg i Forveien har anseet for nødigt at erindre Læseren om; hvorfor jeg nu, uden videre vidtløftig Forberedelse, vil begive mig til Materien selv, som jeg i nærværende Tractat har sat mig for at afhandle.

Skriv-

Skrivtets Indhold.

§. 15. Den Helgelandske **Others** Beretning, om Finnernes Skatskyldighed til de Norske i Nordlandene, igiennemgaaes, og det **Norske Nordlands** ældste Tilstand deraf vises.

§. 16. Finmarken kan, formedelst adskillige Omstændigheder, i de ældre Tider ei have tilhørt andre end de Norske.

§. 17. For **Harald Haarfagers** Tid har de Norske ei boet i Finmarken.

§. 18. At Landet for de Tider har været beboet af luter Finner, vises af bemeldte **Others** Beretninger.

§. 19. Same **Other** har rimeligt boet nordest i Senjen.

§. 20. Helgeland eller **Nordlandene** har i de ældre Tider ei været af de Norske beboet længer end til **Røberg** og **Trumsen**.

§. 21. Finmarken har dog ei strakt sig, paa den vestre Side af Kiølen, længer mod Synden, end nu.

§. 22. Oprindelsen til den Talemaade: **at fare eller ride til Trums.**

§. 23. At Finmarken siges at ligge norden for Norge, eller at være Norges Grændse mod Norden, beviser ikke, at Landet i de ældre Tider ei har hørt de Norske til.

§. 24. Same udføres vidtløftiger, og gotgiøres med adskillige Exempler af andre Steder.

§. 25. Langt mindre kan saadant deraf bevises, at Grændserne mellem Norge og Sverige siges at have strakt sig til Finmarken, eller der begyndt.

§. 26. At **Finmarken** i gamle Dage har strakt sig til **Ganviken** og **Biarmeland**, vises af de gamles Seglads og adskillige Talemaader hos de gamle Skribenter.

§. 27. Same bevises af Norges gamle Grændser, som strakte sig til **Jotunheim**, der laae østen og norden for **Ganviken**.

§. 28. At Norges og Finmarkens Grændser i gamle Dage har gaaet til **Finland** og **Ula-Træsk**, godtgiøres af fremmede Skribenter og den gamle Helsingeske Lov.

§. 29.

§. 29. Same bevises af Sax. Grammatico.

§. 30. Som og af de Navne, hvilke Russerne give den Hvide Søe og Havet der norden for, samt endeel af den Russiske Lapmark.

§. 31. End videre bliver same gotgiort af vore egne gamle Skribenters Vidnesbyrd.

§. 32. Heraf giøres den Slutning, at Finmarken, som inden Norges gamle Grændser beliggende, har hørt same Rige til, som og at de Gamles Finmark har været af langt større Strekning, end den nu værende.

§. 33. Af same gamle Finmark har de Norske Konger, saa vel for som efter Monarkiets Indførsel, ved deres Lænsmænd, oppbaaret Skat, som vises af Harald Haarfagers Exempel.

§. 34. Om Erik Blodøxes og Harald Graafelds Tog til Biarmeland. Tilstanden i Finmarken under Oluf Tryggueson.

§. 35. Kong Oluf den Hellige satte Lænsmænd over Finmarken.

§. 36. Ligeledes ogsaa Kong Knud den Store. Det var ikke enhver tilladt at handle i Finmarken særdeles med visse Varer, hvilket de Norske Konger havde dem selv og deres Lænsmænd forbeholdet.

§. 37. Magnus Barfot forlænede sin Svoger Sigurd Hraneson med Finmarken, imod en vis aarlig Afgift, som Kong Sigurd Jorsalafar syntes at være for liden.

§. 38. Kong Sverrer og Kong Magnus Erlingson havde deres Lænsmænd over Finmarken.

§. 39. I Hakon Hakonsons Tid giorde hans Lænsmænd over Finmarken et Tog til Biarmeland. Tatarernes Indfald i dette Land. Mange af Biarmerne rømme til Norge og sette dem ned i Malanger. Trette mellem de Norske og Russerne.

§. 40. Karelerne ihielsloge Kong Magni Lagabæters Lænsmand, da han var i Lapmarken. Finnerne holde inde med

med den sædvanlige Skat. Kongen sender Gissur Galle til Finmarken. Russerne ove Voldsomheder paa Helgeland.

§. 41. En sær Hændelse fortæles at have tildraget sig i Finmarken i Hakon Magnussons Tid.

§. 42. Adskillige Omstændigheder ved Rigernes Forening give Anledning til en og anden Forandring i deres forige Indretning. De Engelske begynde i Erici Pomerani Tid at handle paa Nordlandene og Finmarken og der at ove adskillige Voldsomheder. Tilstandet under Kong Hans.

§. 43. Adskillige Folger af det foregaaende, til Materiens Oplysning, udtrekkes.

§. 44. I Anledning af de Svenske Lapmarke, tales i Forveien noget om Sveriges gamle Grændser, og same Riges indvortes Omstændigheder i de ældste Tider.

§. 45. Den hele Strekning Vesten for Botnen har været en Udorken, og i de ældre Tider ei hort Sverige til.

§. 46. Helsingland kom allerforst under Sverige efter Harald Haarfagers Tid, og Vestbotnen ei forend længe derefter, som endda i nogle hundrede Aar laae næsten ganske ode. Finmarken strakte sig paa den ostre Side af Kiolen til Jamteland.

§. 47. De Svenske fæstede allerforst ret Fodet i Finland i det 12. Seculo, under Kong Erik den Helliges Regering; dog var den Magt og Eiendeel, de der havde, i Begyndelsen af meget liden Betydenhed.

§. 48. Birkarlerne faae under Magnus Ladelas et Slags Herredome over Lapperne. Om Navnet Lap og hvad det bemerker. Om Grændserne mellem Norge og Sverige ved Ulo-Træsk. Ved hvad Leilighed de Svenske har gaaet over de gamle Grændser.

§. 49. Hvorledes Russerne efterhaanden har udbredt sig i Lapmarkene. De Norske og Russerne har i gamle Dage taget Skat om hin anden, i de nu saa kaldede Russiske Lapmarke.

§. 50. Russerne tilegne sig ei alene Lapmarkene, men tage og Skat af Finnerne i Finmarken og Tromsen.

§. I.

At Finnerne (a) for mange 100. Aar siden, ja endogsaa for Christi Fødsel har havt deres Sæde og Bopæl her i Norden (b), kan man slutte sig til, alene af Taciti Beskrivelse over det da værende Tydskland eller Germania, hvor han udtrykkelig nævner dem, og paa det hæsligste afmaler deres vilde og usle Levemaade. Naar og hvorfra de først ere komne herind, vil vel blive heel vanskeligt at sige. At de nedstamme fra en af Noæ Sønner, og de eller deres Forfædre efter Syndfloden ere udgangne fra et eller andet Sted i Asia, kan man lettelig tilstaae, og for saa

 vidt

(a) Blandt de adskillige Meninger om Oprindelsen til det Ord Finn eller Fenn, holder jeg deres for at være rimeligst, som derivere det af det Finske Venno, hvilket Finnerne skal bruge indbyrdes, naar de hilse hinanden, og bemerke det samme, som Monsieur paa Fransk. See Chron. Finland. incerti Aut. in Schwed. Biblioth. P. I. p. 97.

(b) Om den ældste Græske Skribent Homerus har havt nogen Kundskab om dette Folk, og om dem skal forstaaes hvad han i hans Odyss. L. ψ v. 271. siger, angaaende et vist Folk, som var u-kyndigt paa Havet, og aad deres Spise uden Salt, vil jeg give andre at betænke.

vidt give Tornio Ret, som paastaaer (c), at de ere komne fra de Armeniske Bierge, hvilket han slutter deraf, at Indbyggerne sammesteds skal betiene sig af den Maade at løbe over Sneen paa Skier, ligesom Finnerne. Men her giøres et alt for stort Spring paa een gang. Torde jeg udlade mig med min Mening herom, saa blev det denne: At jeg anseer det for rimeligst, at Finnerne i Begyndelsen har været eet Folk med Samojederne, men ere siden, ved en eller anden Hændelse, særdeles de gamle Hunners og siden Russernes Mellemkommende, blevne ganske skilte fra dem. Dette kommer mig temmelig troverdigt for, naar jeg til deels betragter den Lighed, der er imellem dem i deres Skikkelse, Sæder og Levemaade; deels den merkelige Overensstemmelse udi Navnet; Thi Lapperne kalde sig selv Sabmi eller Sami (d), og naar Finnerne paa deres eget Sprog skal betegne Finland eller det Finske Sprog saa bruge de det Navn Samiædna (e), hvoraf Samejed uden al Tvil er intet andet end et fordervet og urret pronuntieret Ord; deels de Samojeders Vilkor udi de nordeste Egne af Rusland, ligesom Lappernes hos os, og de Efterretninger, en og anden Reisende har givet os om de første, som viser, hvor liden eller ingen Forskiel der er imellem disse Nationer (f); deels de Samojeders egen Tilstaaelse; Thi Strahlenberg fortæller i Indledningen til hans Nord- und Østliche Theil von Europa und Asia p. 36 at, da han spurte dem om deres Oprindelse, svarede de: at deres Fædre og Forfædre vare komne fra *Sovomissembla*, eller Finnernes Land: og endelig den uovervindelige Vanskelighed i at udfinde nogen rimelig Oprindelse til dette Folk, med

(c) See hans Arca Noæ.

(d) Scheffer i hans Lapponia C. VI. p. 2. & 15. Vers. Angl.

(e) See Rect. *Schankes* Brev til Missions Colleg. i *Bangs* Samling 7de Deel p. 604. og *Högströms* Beskriv. over Lapmarken p. 3.

(f) *Ysbrands* Reyse nach China p. 42. 65. 76. 120. 130. 212.

med mindre foranførte Mening antages; uden nogen vil sige, at Finnerne og Lapperne ere nedregnede af Luften, ligesom man siger om Leemændene i Norge. Den Indvending, som herimod maatte giøres af Sproget, falder lettelig hen, naar man betænker, hvor let samme forandres, at Finnerne paa adskilte Steder i Norge end ikke forstaae hinanden, og at Samojederne i Rusland baade i Sproget selv og Udtalen ere hinanden ganske u-lige, men erkiende dog, at de alle ere af eet Folk (g). Legger man nu hertil den lange Tid, som Lapperne og Samojederne har været fra hinanden, og de Folk af gandske u-lige Sprog, som de imidlertid paa begge Sider have havt Omgængelse med, saa er det ikke at undre, at Sproget kand have faaet en merkelig Forandring, hvilken dog ikke er saa stor, at man jo let kan kiende Finnernes Sprog igien i de Samojeders og særdeles Ostiakers (h), samt andre i det nordlige Rusland boende Nationers, som f. e. Indbyggernes i en vis Provintz ikke langt fra Dwina Floden, ved Navn Siranni, hvor de tale et Sprog, som i mangfoldige Ord kommer overens med Bøndernes i Liffland, og den Lettiske Dialect (i). Jeg vil ei tale om, at deres Mening, der giøre Lapperne til Descendenter af de 10 bortførte Israels Stammer (k), hvilken synes mere klygtig, end grundig, bliver samme Vanskelighed og endnu flere underkastet (l).

(g) *Ysbrand* l. c. p. 210.

(h) See *Strahlenbergs* Harmonia Lingvarum eller Tabula Polyglotta l. c. ad p. 136.

(i) See Novissima Sinica, edit. à *G. G. Leibnitzio*. p. 164. og *Ysbrands* Reise p. 5

(k) Som *Törner*, *Högström*, *Dalin*, og andre.

(l) Man maae observere, at vi her tale om Finnernes nærmeste Oprindelse; Thi vilde man gaae videre, og undersøge saavel deres som Samojedernes tilfælles første Herkomst, saa kunde man let falde paa de Tanker, at de alle vare af een Stamme med de gamle Hunner.

§. 2.

Gaae vi nu videre og eftertænke, paa hvad Kant og igienem hvilken Vei Finnerne ere komne her i Norden, da maae vi saa vel af det, tilforn er anført, som andre Omstændigheder slutte, at deres Vei er falden oven over den Finske Bugt, omkring det hvide Hav, og saa videre efterhaanden op ad til Finland og Finmarken, og ei paa nogen anden Kant; Thi jeg veed ikke, og troer ei heller, at der skal findes noget, som kunde bringe os paa de Tanker, at de ere komne herind igienem Tydskland og over de Danske Øer. Eftersee vi Tacitum og andre af de ældste Skribenter, som har meldet noget om Finnerne, saa viser det sig tydelig nok, at de stedse fra de ældste Tider af, saa længe man har havt nogen Underretning om dem, have boet paa den høire eller østlige Side af Øster-Søen og den Botniske Bugt, og saa videre nord efter. De Landes Navne, som ligge paa nys bemeldte Steder, give ogsaa klarligen nok tilkiende, at de der har havt deres første og fornemste Bopæl, og derfra videre udspredt sig til de nærgrændsende Lande. Men, om ogsaa de Norske og Svenske igienem denne Vei og paa samme Kant ere komne ind i vor Scandinaviske Halv-Øe, er noget, som vil blive vanskeligere at decidere udi. Vi ville ei heller paa dette Sted indlade os i nogen Trette, eller undersøge, hvorvidt deres Mening kan være antagelig, som paastaae, at Russerne i gamle Dage har beboet Lifland, Estland, Curland, Lithauen ꝛc., men ere siden derfra af Finnerne og de Sarmater udjagede (m); eller deres, som mene, at Finnerne og Estherne ere en Tartarisk Colonie fra den Flod Tanais, og af samme Oprindelse, som de andre nordiske Folk, men sildere komne herind (n).

§. 3.

(m) *Sperling* er af denne Mening i hans Tractat de Nomine Konnung. p. 8. At Finnerne i de ældste Tider har boet i desse Lande, vil jeg gierne troe, men neppe derhos, at de heller af Russerne eller andre Slaviske Nationer i de næste Seculis efter Christi Fødsel ere fordrevne derfra til de nordeste Steder, end de har fordrevet hine.

(n) See *von Havens* Forbed. Efterret. om Rusland T. 2. p. 107.

§. 3.

Dette maae være hvad det end vil, saa bliver det dog uden al Tvil, at Finnerne fra ældgamle Tider af har opholdet sig i den østlige og nordlige (o) Deel af vores Halv-Øe. Men at de tilforn i de sydlige og vestlige Dele deraf har været saa sterke, at de ogsaa har indfundet sig paa de Danske Øer (p), og Fyen af dem faaet sit Navn, som den store Hugo Grotius vil formene, eller været de ældste og i Begyndelsen eneste Beboere af Norge og Sverige, men siden af de nu værende Indbyggeres Forfædre, som komme fra Tydskland, ere fordrevne til de sletteste og nordeste Egne, ligesom de gamle Britannier af de Anglo-Saxer bleve nødde at romme hele Engeland og begive sig til Walles, er vel noget, som lettere kan siges, end bevises, skiønt de Tydske Skribenter, og iblandt dem den u-forlignelige Leibniz, ere af desse Tanker; ja Lapperne, som Høgstrøm beretter, selv paastaae, at deres Forfædre har eiet hele Sverige. Imidlertid kan det dog være mueligt, og uden Vanskelighed tilstaaes, at Finnerne i de ældste Tider har boet mere adspredte og videre omkring paa de Field-Rygge, som strekke sig ud fra den store Kiøl, og længere mod Synden, end de nu giøre, særdeles paa den vestre Side i Norge (thi paa

(o) Man kan have Aarsag at tvile, om Finnerne for og ved Taciti Tider har boet eller været saa sterke i Finland og der Norden for, som de formedelst Slavernes Indfald siden bleve; Thi Tacitus setter dem næst hos de Veneter, og Ptolomæus, som levede efter ham, omkring ved Weixel-Strømen, naar han saa siger: *Penes Vistulam qvidem fluvium sub Venetis Gythones. Post Fenni. Post Bulones, sub qvibus Burgundiones &c.*

(p) Dersom Aventinus var en Skribent, som i denne Sag kunde staae til troende, saa skulde man af hans Ord snart giøre sig de Tanker, at dette var saa i sig selv; Thi saa siger han in Annal. Bojorum p. 7. *Larvarum ibi* (in Septentrione) *ergastula exiliumqve, Ipsi TROLLOS vocant. Cimbros à tergo claudunt homines Sylvestres, qvos WILDENLAPPOS, h. e. VEROS FATUOS appellamus.*

den østre, jeg mener i Sverige og Gotland, skal det vel neppe kunne bevises, at Finnerne nogensinde har opholdt sig, skiønt der for 1000 Aar siden, og endnu sildere ei fattedes store Udørkener, hvor de kunde være (q) men at de efterhaanden ere blevne nødde at vende sig til de ubebygde og til Avling og Jordbrug ubeqvemeste Steder, da de Norske og Svenske efter Christendomens Indførsel ei lagde sig saa sterkt efter Sø-Roveriet, som tilforn, og derfor behøvede mere Land at nære sig af; Thi jeg finder, at i Kong Olaf Trygguasons Tid boede endnu Finnerne i de Fielde, som ligge strax ved det Forbierg Agdenes i Trondhiems Fiord (r), som ogsaa paa Dofre-Field (s); ja i Kong Harald Haarfagers Tid synes de, end ogsaa at have opholdt sig paa Uplandene længst synder paa Norge (t). Og dette kan ikke lidet bestyrkes af en ældgammel Beskrivelse over Norge, hvilken er desto mere troverdig, som den er kommen fra en indfød Normand, eller Helgelandsfar, ved Navn Other, som levede i det niende Seculo, og havde givet sig i Tieneste hos Kong Ælfred i Engeland, efter hvis Befaling han giorde en Reise norden omkring hele Norge og Finmarken, alt indtil den Flod Dwina, hvilken de gamle Norske kaldte

(q) See §. 44. Det giør intet til Sagen, at der nu omstunder findes endeel Finner paa Fieldene i Dalekarlen og der omkring, og at nogle Steder der har faaet Navn af Finmarken og Finnerne. See *O. Siljeströms* Diss. de Lacu Siljan. p. 7. & *P. N. Mathesii* Diss. de Ostrobotnia Cap. 4. §. 7. n. (l); Thi de Svenske tilstaae selv, at de allerførst i Kong Johan III. og Carl IX. Tid ere komne derind. See *Resenbergs* Diss. de Territorio Cuprimontano &c. p. 9., og at Kongerne selv, for at raade Bod paa den Mangel af Indbyggere, som var paa de Steder, og faae samme ryddede og til Avling beqveme, har ladet dem did kalde, *Holenius* de Dalekarlia §. 8. p. 40.

(r) Ol. Tryggues. Sag. P. I. p. 228. edit. Schalholt.

(s) Loc. cit. p. 111.

(t) Heimskringla T. I. p. 101.

kaldte Wienaa, som løber ned ved Archangel, for der igienem at søge en Vei til Indien. Hans Relationer haver Kongen selv optegnet paa Angel-Saxisk, i hvilke han blandt andet saaledes taler om Norge: Norge (Northmanneland) er meget langt og smalt. Alt hvad der i dette Land er beqvemt til Fædrivt og Pløining, det ligger altsammen ved Sø-Kanten, hvilken ogsaa paa mange Steder er meget klippefuld. Ligeledes gaaer der ogsaa igienem Landet, hvor det er dyrket og beboet, store og øde Fielde, hvorpaa Finnerne hist og her opholde sig (u).

§. 4.

Vi har tilforn sagt, at Finnerne ere komne herind i Norden paa den østre Kant af vor nordiske Halv-Øe. Heraf kunde man nu tage Anledning at giøre det Spørsmaal: Om Finnerne, da de efterhaanden saaledes udspredde sig mod Norden, har vendt sig til den Botniske Bugt, og igienem Finland og Lapmarken, enten ved Sø-Siden, eller over Fieldene, bredt sig ud til Finmarken; eller man skulde rettere sige, at de først og fornemelig har holdt sig ved Strand-Kanten af den Hvide-Søe og Is-Havet, fulgt samme nord efter til Nord-Kap, og siden derfra vendt sig synder efter, og sat sig ned i den vestlige Kant af Finmarken? I Betragtning af de faa og aldeles u-tilstrekkelige Efterretninger, man hos de Gamle finder om Finnerne, vil det vel blive u-mueligt at slutte noget vist herudi, eller til visse at kunne sige, enten Finnerne i Finland har deres Oprindelse fra Biarmerne, eller desse fra hine. Scheffer mener det sidste, men uden tilstrekkelig Aarsag (v). Naar jeg overveier alle Omstændigheder, kommer det mig troverdigst for, at enten maae Finnerne i Finland være en Colonie fra Biarmerne, eller hvis Biarmeland og Finland paa een-

(u) See Peripl. Otheri, edit. ab And. Bussæo, & annex. Sched. Aræ Frode.

(v) See hans Lappon. p. 5.

eengang har faaet deres Indbyggere, saa maae de dog paa det første Sted have været langt sterkere, og udbredt sig i større Mængde, end paa det sidste; saa at hine har været i Stand til at sende Colonier til Finmarken, og giøre sig over alt bekiendte, da desse derimod i langsomelig Tid i den synderste Deel af Finland, ved den Finske Bugt, alene har opholdt sig, og ikke førend i de seneste Tider taget deres Vei til Lapmarken, som længe, besønderlig paa den østre Kant, laae øde, efterat Finmarken overalt havde faaet sine Indbyggere; hvilket altsammen med videre i det efterfølgende tydeligere skal vises (y). For nærværende ville vi i Særdeleshed anføre tvende Poster, som kan give os nogen Oplysning i denne mørke Materie, og tiene til at bestyrke, hvad vi hidindtil har sagt. Den første angaaer Biarmelands Beskaffenhed i de ældste Tider, saa længe vi har nogen Efterretning derom. Eftersee vi vore gamle Historier, saa viser det sig tydeligt nok, at Finnerne eller de Biarmer, som boede omkring Dwina-Floden og ved den Hvide-Sø, har været de rigeste, mægtigste og navnkundigste af denne Nation. De Gamle giøre stort Væsen af den Afguds Jomala Tempel i Biarmeland, hvis Prægtighed og Rigdom beskrives saa stor, at det er næsten utroligt; Thi de fortælle, at det med stor Kunst var bygt af dyrebart Træ, og overalt saaledes beprydet med Guld og med Ædelstene besat, at det kastede Straaler fra sig over den hele omliggende Mark (z). Samme forvoldte, at de Norske Fribyttere, som i gamle Dage

(y) See §. 48.

(z) Sturlaugs Saga. p. 46. & p. 49. Afguds Billedet skal ei have været mindre prægtigt; Thi der fortælles om Herraud og Bosa, at de toge af Jomala en Guldkrone med 12 Ædelstene besat, et Halsbaand, som var 300 Mark Guld verd, af hans Knæ en Guldskaal, saa stor at 4 Mænd havde nok at drikke den ud, naar den var fuld, og var samme fuld af Guld: Men den Kiortel, som Jomala havde paa, var mere verd, end 3 Skibsladninger af de kostbareste, som have seglet over det Græske Hav. Herrauds og Bosa Saga p. 33.

Dage vare om sig paa alle Kanter, ogsaa besøgte det iblandt, naar de for den store Fare, som var derved, torde vove sig dertil; og blev det derover paa de Tider ei anseet for den mindste Helte-Gierning at have rovet noget af dette Tempel (a). Biarmeland var ogsaa i de Dage et Sted, som de Norske, saa vel som andre Nordiske Nationer, idelig besøgte, deels naar de droge paa Fribytterie, deels ogsaa for Handelens skyld (b). Og finde vi, at mange af de Norske Konger selv, end ogsaa af dem, som havde Enevolds-Regeringen, saasom **Harald Haarfager, Eiric Blodøxe, Harald Graafeld** og andre, giorde Udtoge til Biarmeland med god Fordeel, og komme tilbage med rigt Bytte. Hvilket altsamen viser, at dette Land paa de Tider har været eet af de vigtigste Steder i vor Norden, hvor Indbyggerne i temmelig stort Mængde og langsomelig Tid maae have opholdt sig, forend de kunde blive saa rige og formuende. Betragte vi derimod paa den anden Side, hvor lidt der i de ældste Tider har været ved Finland at giore, og hvor ringe og u-bekiendte dette Lands Indbyggere maae have været, da vore gamle Historier næsten intet vide om dem at sige; saa seer jeg ingen rimelig Aarsag, hvorfor man skulde falde paa de Tanker, at Biarmerne vare Overløbere fra Finland, som Scheffer vil giore dem til (c). Jeg troer, at man med langt større Foie kan

(a) See Sturlaugs Saga. Blandt andre Norske, som Thorer Halegg af Rommedalen, Ans Saga p. 32, Sturlaug og sammesteds fra, Hiorleif Kongen paa Hordeland, og flere, i sær de Helgelandske, hvis aarlige Forretning det var, at fare derhen. Orv. Oddz. Saga. p. 5. C. 4. giorde ogsaa Orvar-Odd af Hrafniste i Rommedalen et Tog til Biarmeland, hvoraf han blev saa navnkundig, at saa snart fremmede hørte hans Navn nævne, spurte de strax: Er tu Oddr er forst a Biarmaland, om han var Oddr, som foer til Biarmeland. Orvar-Oddz Saga. p. 22. C. 17. &c.

(b) See Þattr. Helga Thorissunar Ol. Tryg. Saga P. 2. p. 146.

(c) Loc. cit. p. 18.

holde det, som er tvert derimod, for at være det sandeste, særdeles naar man foruden ovenanførte ogsaa overveier dette: at Jomala, hvilken alle Finner erkiende for deres Gud, just i Biarmeland, og ikke paa noget andet Sted, havde sit prægtige Sæde, hvis Rigdome mueligt vare samlede ved de andre Finners idelige Besøg hos denne deres tilfælles Afgud; som ogsaa, at baade Lapperne og Finnerne efter en gammel Tradition iblandt dem tilstaae, at de begge har deres Oprindelse fra Jumi (d), hvilken uden al Tvil er ingen anden end forommeldte Jumala, der siden er bleven til en Afgud iblandt dem, som det har gaaet andre Nationers Stiftere.

§. 5.

Det andet, som skal tiene til Oplysning i denne Materie og bestyrke, hvad hidindtil er anført, er dette: At i Biarmeland og Finmarken har der fra ældgamle Tider af været et Slags Regering, da der ofte i de gamle Skrivter tales om Kongerne saavel paa det ene, som andet Sted: Men derimod har jeg endnu aldrig fundet, at de Finner, Lapper eller Qvæner, som boede norden for den Botniske Bugt, har havt noget Hoved over sig, undtagen i Kong Harald Haarfagers Historie, hvor der tales om de Qvæners Konge Farevidr (See §. 33.), som dog uden Tvil har været af det mindste Slags, og intet andet, end den fornemste og anseeligste blandt de der boende Lapper. Samme kan ogsaa siges om Finland, hvor man vel sielden skal finde nogen Konge udi de gamle Skrivter nævnet. Saxo taler ofte om Lapperne, nævner ogsaa Finland eller Finnia, men aldrig nogen Lappisk eller Finlandsk Konge, da han dog paa mange Steder taler om Kongerne i Finmarken og Biarmeland (e). Vel meldes der i en

(d) Scheffer l. c. pag. 15.

(e) Den Sumblus, som Saxo taler om i Lib. I. p. 8. edit. Stephan., bliver vel ingen Finlandsk Konge, eftersom Saxerne gave sig i Svogerskab med ham, hvilke den Tid vel vidste kuns lidt eller intet af Finland at sige. De Gamle

i en gammel Saga, som kaldes Norges Opfindelse, at Forneotur og hans Efterkommere regerede i Finland eller Quænland: Men betragte vi Ordenes Sammenhæng og andre Omstændigheder, saa bliver det let at slutte, at ved dette Land ingenlunde kan forstaaes enten Lapmarken norden for og omkring den Botniske Bugt, eller Finland, allerhelst om man vil forestille sig dette Land paa den Tid at have været besat med samme Indbyggere, som det nu har, nemlig Finner; Thi saa siger forommeldte Saga (f): *Forneotr hefer Kongr heitid, hann redi fyrir Jotlandi, er Kallad er Finnland edur Kvænland, þatt er fyr austan hafsbotn han, er geingr fyrir mots vid Gandvik.* d. er: Der haver været en Konge ved Navn Forneotr, som regerede over Jotland, hvilket kaldes Finnland eller Qvænland, liggendes østen for den lange Bugt, som strekker sig hen imod Gandviken, og ellers kaldes Helsinge-Botn. Det vil blive heel vanskeligt, egentlig at kunne sige, hvad dette Jotland eller Finland har været for et Land. Har Forneotr og hans Efterkommere boet og regeret i Finland, saa maae det den Tid havt andet Navn og andre Indbyggere, end det nu har, hvilket ogsaa foranførte Saga synes tydelig at tilkiende give (g) ved de tvende Navne Jotland og Finland; Thi hvad Finnerne i dette Land angaaer, saa veed jeg ikke, at de Norske i gamle Dage havde megen Omgængelse med dem; Og dog havde Hrolf i Bage, Kongen paa Hedemarken, fra dette Finland bortført Kongens Dotter, og det saa hemmeligt, at ingen vidste det allermindste deraf.

 Des-

kaldte Venden Vinland, hvilket Navn, som og undertiden er skeet, vid. Torf. Hist. Norv. P. 3. p. 53., let kan confunderes med Finland; og der maae denne Konge have boet, da han let kunde komme i Kundskab med Laperne, som vare hans Naboer.

(f) See Ol. Tryg. Sag. P. I. p. 214. og Biørners Nordiske Kämpa-Dater. p. 3.

(g) See videre herom (§. 47.).

Desuden fortælles der paa ovenbemeldte Sted, at Gorr, Norrs Broder, paa de Gothiske og Danske Øer fandt sine Frænder for sig, da han til Vands seglede der omkring til Norge, for at oplede sin Søster. Men jeg kan ikke vel bilde mig ind, at de Danske og Svenske nogen tid har været i Slegtskab med Lapperne eller Finnerne i Finland. Det Krigstog, som Norr og Gorr til Lands og Vands den Tid giorde til Norge, passer sig ogsaa ikke det mindste til Finnernes Levemaade og Opførsel. Vor lærde Sperling holder for (h), at ved Finland skal paa dette Sted forstaaes Finmarken, og Arngrim. Jonæ i hans Grønlands Beskrivelse setter Finmark i Stedet for Finland (i); Vil man antage den Mening, at de Joter har været de Norskes og maaskee ogsaa andre Nordiske Folkes Stamme-Fædre, og Nordens første Indbyggere (k), som synes ikke at være saa u-rimeligt; saa maae her ved Jotland forstaaes det samme, som i vore gamle Historier ellers kaldes Jotunheim, eller noget andet paa de Kanter beliggende Landskab. Og er det da let at giette, hvorfra forommeldte Forvantskab er kommet, eftersom de Jother, over hvilke vores Forfædre regerede, maae have været en Levning af dem, som tilforn i Norge og andre Steder havde nedsat sig. Og er det ei u-rimeligt, at samme, i Anledning af forommeldte Udtog til Norge, enten samme Gang, eller nogen Tid derefter, har begivet sig til den vestlige Kant af vores Halv-Øe, og reent forladt deres forige Boliger, som siden af Finnerne ere indtagne. Videre vil vi ei tale herom, saasom det for nærværende

(h) In Borea p. 194.

(i) p. 7. vers. Island. Skiønt man vil lade dette staae ved sit Verd, saa findes dog Exempler, at Finmarken undertiden er bleven kaldet Finland, som i Orvar-Odds Saga, hvor Autor p. 2. C. 8. kalder det Finnaland, som tilforn har hedt Finmark.

(k) *Sperlingii* Boreas Cap. V.

de kan være os nok at have viset, at desse Finlandske Konger ei har været Finner, eller regeret over dem. Joh. Magnus, Saxonis Abe, vil giøre Magog til Konge i Finland, forend han kom til Sverige: men jeg kan nok tænke, at han regerede der samme Tid, som Adam var Biskop. For Resten taler han slet intet om nogen Finlandsk Konge, eller andet, dette Lands gamle Tilstand angaaende, skiønt han selv roser sig af, at have giort sig saa megen Umag for at oplede alt det, som kunde give nogen Oplysning i den Svenske Historie.

§. 6.

Skiønt man nu af foranførte med al Føie kan giøre sig den Slutning, at ved Norrs Tider, som synes at have levet omtrent ved Christi Fødsel, slet ingen, eller kuns gandske faa Finner har været i Finland, saa finder man dog, at Lapperne allerede den Tid har opholdet sig i temmelig Mængde norden for den Botniske Bugt, dog uden at staae under den da værende Finlandske, mindre Svenske, eller nogen anden Regering, hvilket tydeligt nok kan sees deraf, at da Norr, Kong Thorres Søn i forommeldte Jotland eller Finland, vilde drage til Lands norden om den Botniske Bugt, maatte han med Magt slaae sig igienem de der boende Lapper, som vilde forbyde ham Passen, hvorom foranførte Historie om Norges Opfindelse saaledes taler: *Epter þatt for hann af Kvænlandi, oc fyrir innan hafsbottnin, oc Kvamo þeir þar, er varo þeir Menn, er Lappir heita, þatt er a bak Finmørk* 2c. d. e: Derefter foer han (nemlig Norr) fra Qvænland, og inden for Havs-Botn (den Botniske Bugt) og komme de da hen til det Sted, hvor de Mænd boe, som kaldes Lapper, hvilket ligger bag ved Finmarken, men Lapperne vilde forbyde dem Overfarten 2c. Desse Lapper kan ikke være komne fra Finland, hvor faa eller ingen af den Finske Nation paa den Tid, i Følge af hvad tilforn er sagt, kan have boet, særdeles da den største Part af Finland paa

den østre Side af Botnen stedse har været øde, og ikke forend langsommelig Tid derefter af de Finlandske Lapper er bleven beboet, som i det efterfølgende skal vises (l); følgelig maae de være komne over fra Biarmeland, eller rettere Finmarken, og de samme, som ellers kaldes Qvæner, hvilke end og for Kong Harald Haarfagers Tider, eller det niende Seculum, har opholdt sig paa desse Steder, og stedse levet i U-enighed med de Norske, som man kan see af foranførte Others Beretninger, hvor der siges (m): At lige over for Norge, paa den anden Side af Biergene, mod Norden er Qvænland, hvilket Folk undertiden farer over paa den anden Side og røver fra de Norske, nu igien Nordmændene fra dem.

§. 7.

Legge vi nu alt dette sammen, som hidindtil er anført, og overveie det ene med det andet, saa kan man let og med god Føie giøre den Slutning deraf, at Finnerne maae længe tilforn, og i langt større Mængde, havt deres Ophold ved den Hvide-Søe og Iis-Havet, forend de komme til Finland og Lapmarken norden for den Botniske Bugt. Og bliver altsaa vor Mening, som vi tilforn (§. 4.) har anført, ei saa u-rimelig, nemlig at Finnerne i Store-Hertugdomet Finland, som og de ældste

(l) See §. 48.

(m) Loc. cit. §. IX. *Dalin* i hans Svenske Historie P. I. p. 84. C. 4. vil, at disse Lapper vare den Norske Konges Hrolfs Krigsfolk, og paa hans Vegne søgte at formene Norr Passen. Hvis saa var, havde vi der et godt Beviis for os, at Lapperne, end og de, som boede bag eller sønden for Finmarken, fra de allerældste Tider af have været Undersaater af de Norske; Men vi trænge ei dertil, ville ei heller betiene os deraf, saasom Sagen i sig selv ei haver mindste Grund i de gamle Historier, som derom slet intet melde; ei heller at Norr tog Landet fra Hrolf. S. ibid.

vidste Lapper eller Qvæner norden for den Botniske Bugt, i Begyndelsen ei har været andre, end saadane, der ere løbne over, ved en eller anden Hændelse, fra Biarmeland og Finmarken, enten for det at leve i Frihed, og ei være Regeringen underkastede, eller være frie fra Fremmedes Overfald; Thi det er bekiendt, at de Norske og andre Sø-Røvere i gamle Dage idelig giorde Anfald paa Biarmerne, og plyndrede i deres Land, saa at Biarmeland paa de Tider var en af Sø-Røvernes fornemste Rendezvous; Men naar de skulde derhen maatte de nødvendig omkring Finmarken, saa at de Norske ved denne Leilighed synes at have bemægtiget sig dette Land, og giort sig det skatskyldigt, som siden skal vises, efterat de ved idelige Anfald og Plyndren, som de siden giorde i Biarmeland, havde udmattet Indbyggerne, og nødet en stor Deel af dem at rømme over til Lapmarken paa den anden Side af Biergene; Hvorpaa vi har Exempel i Orvar-Odds Historie, hvor der fortælles C. 8. p. 11, at da Odd paa hans Tog til Biarmeland havde under Veis været oppe i Finmarken og plyndret, fandt han paa sin Tilbagekomst intet Menniske mere paa det Sted, hvor han tilforn havde været i Land, og der da havde staaet en stor Mængde af Finne-Gammer. Derimod fornemme vi aldrig til, at der blandt Finnerne i Lapmarken og Finland har været nogen Regering, hvormed Indbyggerne kunde være misfornøiede, eller at Sø-Røvere og deres Naboer har søgt derhen, for at giøre sig Bytte (n); og hvad skulde da vel

(n) Der fortælles vel om Oluf den Hellige, at han paa sine Sø-Røver-Toge, som han giorde, førend han kom til Regeringen, ogsaa var engang under Veis oppe i Finland, under Balagards Side, og røvede. See Heimskring. P. 2. p. 381; men som der ikke nævnes, hvad Rov han der fik, saa kan man slutte, at det kuns har været en Landgang, som de Gamle kaldte Strandhøgg, for at faae Proviant, med hvilken Sø-Røverne ei forsynede sig hiemen fra, men toge under Veis, hvor de kunde faae. Desuden giør eet Exempel, især af de senere Tider, intet i denne Sag. De Gamle maae ved Finland og undertiden ha-

vel i de ældste Tider have nødt dem til at forlade deres Land, som var mere end stort nok for dem? Jeg for min Deel kan ei see andet, end det jo er langt mere naturligt og rimeligt, at Indbyggerne i Biarmeland og Finmarken, for at undgaae idelig Overfald og andres Herredøme, har søgt hen til Lapmarken og Finland, hvor de kunde leve i Rolighed og Frihed, end forladt desse Steder og begivet sig til hine for at være andres Overlast underkastede.

§. 8.

Men paa det man desto mindre skal tvile om Sagens Rigtighed, og for videre, saa vidt som mueligt er, at godtgiøre hvad hidindtil er sagt, ville vi her noget vidtløftigere igienemgaae, hvad tilforn (§. 5.) korteligen er bleven meldet om de Finmarkske og Biarmiske Konger, og Regeringen i desse Lande. Skal man her i troe Saxo Grammaticus (o), saa har Finnerne og Biarmerne i den Danske Konge Hothers Tid, det er efter hans Regning, længe for Christi Fødsel, havt deres Konge, ved Navn Cuso, hvis Dotter Thora den Helgelandske Konge Helgo, ved forommeldte Hothers Hielp og Mellemhandling, skal have faaet til ægte. Men dette, saa vel som hvad han tilforn melder om de Biarmers Strid med Hading, ville vi lade staae ved sit Verd. Vi ville ei heller gaae i Borgen for, at det altsammen, særdeles hvad Tiden og Personen angaaer, just i sig selv er rigtigt, hvad samme Skribent fortæller os, nemlig at den Danske Konge, Frotho den Fredegode, der levede ved Christi Tider, har ført Krig med Thengillus, Kongen i Finmarken, og Egtherus de Biarmers Første, hvilke

ve forstaaet de, synden for den Finske Bugt beliggende Steder, hvilke og i gamle Dage af Finske Folk vare beboede; Thi Anonymus Continuator Saxonis in Monum. Sueo-Goth. à Benzelio edit. siger pag. 145, at Kong Waldemar den 2den sendte en Krigshær til Preussen og Finland.

(o) Lib. 3. pag. 40.

ke ei vilde underkaste sig hans Regiering, og derfor af en, ved Navn Arngrim, der uden Tvil skal være den berømte Norske Amazonindes Hervors Far-Fader, paa hans vegne bleve undertvungne; hvilken paalagde de første, at ti og ti af dem, naar hvert tredie Aar var omme, i Skat skulde betale en Slæde fuld med Skind, men nedlagde de Biarmiers Første i en Tvekamp, og lod de Biarmier løse deres Liv, ved at give ham hver et Skind (p). Gaae vi videre frem, saa finde vi, at der ved den Danske Konge Hrolf Krakes Tider, som menes at have levet i det 5te Seculo, har været en Konge i Finmarken, hvis Dotter den Uplandske (q) eller Updalske (r) Konge Hring, en Fat-Fader til den tapere Norske Helt Bodvar Biarke, ved en særdeles Hændelse fik til ægte (s). En temmelig Tid derefter havde Regner Lodbrok, der foruden Danmark og andre Lande ogsaa eiede en stor Deel af Norge, at bestille med de Biarmier, hvilke vare faldne fra ham igien, efterat de nylig tilforn vare overvundne; og da de derpaa toge deres Tilflugt til Matullus, Finnernes Første i Finmarken (t), kom det til en Krig imellem dem og Kong Regner, hvorudi de Biarmers Konge blev dræbt, men de Finners dreven paa Flugt (u). Foruden desse melde

C vore

(p) Lib. 5. pag. 93.

(q) Saaledes haver Torfæi latinske Oversettelse af Hrolf Kraka Saga. p. 77.

(r) Efter Biørners edition i Nordiska Kæmpa Dater p. 55; hvilket uden Tvil og er det rigtigste.

(s) Samme skal have været saa mægtig, at han, som da sædvanligt var, drog ud paa Fribytterie til Søes; hvilket giver mig Anledning at tænke, at mange af desse Finmarkiske og Biarmiske Konger ei have været infødde, hvilket og Navnene vise, men Norske og andre Sø-Røvere, hvilke havde giort sig Finnerne eller Biarmerne skatskyldige, og dreve siden deres Handverk der i Landet, som tilforn.

(t) Der staaer udtrykkeligen hos Saxo Finmarken og ikke Finland, som Scheffer i hans Lapponia p. 4. setter

(u) Saxo Lib. IX. p. 173.

vore gamle Historier ogsaa om andre Konger i Finmarken og Biarmeland. Omtrent ved Othins Tider skal de Biarmier have havt en Konge over sig, ved Navn Rondolf, som af Sturlaug him Starfseme, fra Nummedalen i Norge, i et Slag blev nedlagt, og hans Lande indtagne (v). Paa samme Tid skal Snøkoll have været Konge i Finmarken, som havde Handel med de Norske (x). Jeg vil ei tale om Hareck Konge i Biarmeland (y), Hrærek, Siggeir og Bose (z), ei heller om Ottar Jarl (a), Svide Sokndiarfe og hans Søn Vildmund Vidutand, som ogsaa sammesteds deels skal have regeret, deels lagt Landet under sig, eftersom det meste, som man finder om dem, synes at være Fabler. Hvad som allerede er anført, kan være nok til at vise det, vi havde sat os for, nemlig at Finnerne i Finmarken og Biarmeland, end ogsaa i de ældste Tider, ei alene har havt deres Bolig der i Landet, men ogsaa opholdt sig der i saa stor Mangde, og været saa formuende, at de har havt deres egen Regering, og idelig Omgængelse med de andre nordiske Folk, særdeles de Norske, hvilke havde best Leilighed at komme til dem, og deraf toge Anledning deels at undertvinge og giøre sig dem skatskyldige, deels med Plynderier saaledes at plage dem, at mange maatte forlade Landet og søge hen til ubeboede Steder.

§. 9.

Vi har hidindtil betragtet Finnernes Tilstand i de østlige og nordlige Dele af vores Halv-Øe, jeg mener Biarmeland og Finmarken, saadan som den i de ældste Tider har været, forend Norge fik sine Enevolds Kon-

(v) Sturlaugs Saga. p. 55.

(x) ibid. p. 58.

(y) Sagan af Halfdan Eysteinssyne p. 30. Samme skal have ført Krig med Grim, Jarl af Aldeisborg ved Kyrialabotn.

(z) Herrauds Saga p. 24. 66.

(a) Sag. af Halfd. Branafostre. p. 8.

Konger, og de Svenske saavel som Russerne ogsaa begyndte at udstrekke deres Herredome derhen. Nu vil vi, for at bestyrke, hvad allerede er sagt, og herefter skal anføres, vende os lidt til de vestlige, og igiennemsee Vester-Kanten af den Botniske Bugt, paa den Svenske Side, for at undersøge, om ogsaa Finnerne eller Lapperne i de ældre Tider der have ophold sig, hvilket jeg tilforn (§. 3.) synes at ville negte. Hertil skal foranførte gamle Historie om Norges Opfindelse tiene os til Veiviser; Thi efterat samme har fortaalt, at Norr paa hans Land-Reise til Norge var reist fra Jotland og kommen til det Sted, hvor Lapperne boede, inden for Hafsbotnen, (altsaa vare den Tid ingen Finner eller Lapper paa de Steder, hvor nu Øster-Botnen er) taler den om hans Reise videre saaledes (b): Siden toge Lapperne Flugten, men Norr foer derfra, Vester hen mod Kiølen, og var længe ude, saa de ikke vidste til noget Menniske, men skøde Dyr og Fugle til deres Ophold. Siden droge de saa længe frem, indtil Vandet, eller Elvene, begyndte at løbe Vester ud ned af Fieldene, da de fulgte samme, og komme ned til Havet, hvor de fandt for sig en stor Fiord, som skar sig langt indt i Landet. Der vare store Bøygder og Dale. Denne Fiord kaldes nu Thrandheimr. Desse Ord ere særdeles merkverdige, saasom vi deraf kan see, at paa den vestre Side af den Botniske Bugt, hvor Lula-, Pitha- og Uma-Lapmark nu ligger, og endnu længere mod Synden, har det i de ældste Tider været gandske øde baade af Finner og andre Indbyggere, da Finnerne derimod i Finmarken og Biarmeland fra ældgamle Tider af overalt har været bekiendte og havt deres Førster over sig. Og heraf bestyrkes ei lidet, hvad vi om Finnerne og deres Vei mod Nor-

(b) Jeg har her, for ei at opfylde Papiret med alt for megen Vidtløftighed, kuns villet anføre en Dansk Oversettelse af den gamle Text, som paa sit Sted kan eftersees.

vore gamle Historier ogsaa om andre Konger i Finmarken og Biarmeland. Omtrent ved Othins Tider skal de Biarmier have havt en Konge over sig, ved Navn Rondolf, som af Sturlaug him Starfseme, fra Nummedalen i Norge, i et Slag blev nedlagt, og hans Lande indtagne (v). Paa samme Tid skal Snøkoll have været Konge i Finmarken, som havde Handel med de Norske (x). Jeg vil ei tale om Hareck Konge i Biarmeland (y), Hrærek, Siggeir og Bose (z), ei heller om Ottar Jarl (a), Svide Sokndiarfe og hans Søn Wildmund Widutand, som ogsaa sammesteds deels skal have regeret, deels lagt Landet under sig, eftersom det meste, som man finder om dem, synes at være Fabler. Hvad som allerede er anført, kan være nok til at vise det, vi havde sat os for, nemlig at Finnerne i Finmarken og Biarmeland, end ogsaa i de ældste Tider, ei alene har havt deres Bolig der i Landet, men ogsaa opholdt sig der i saa stor Mangde, og været saa formuende, at de har havt deres egen Regering, og idelig Omgængelse med de andre nordiske Folk, særdeles de Norske, hvilke havde best Leilighed at komme til dem, og deraf toge Anledning deels at undertvinge og giøre sig dem skatskyldige, deels med Plynderier saaledes at plage dem, at mange maatte forlade Landet og søge hen til u-beboede Steder.

§. 9.

Vi har hidindtil betragtet Finnernes Tilstand i de østlige og nordlige Dele af vores Halv-Øe, jeg mener Biarmeland og Finmarken, saadan som den i de ældste Tider har været, forend Norge fik sine Enevolds Kon-

(v) Sturlaugs Saga. p. 55.

(x) ibid. p. 58.

(y) Sagan af Halfdan Eysteinssyne p. 30. Samme skal have ført Krig med Grim, Jarl af Albeisborg ved Kyrialâbotn.

(z) Herrauds Saga p. 24. 66.

(a) Sag. af Halfd. Branafostre. p. 8.

Konger, og de Svenske saavel som Russerne ogsaa begyndte at udstrekke deres Herredøme derhen. Nu vil vi, for at bestyrke, hvad allerede er sagt, og herefter skal anføres, vende os lidt til de vestlige, og igiennemsee Vester-Kanten af den Botniske Bugt, paa den Svenske Side, for at undersøge, om ogsaa Finnerne eller Lapperne i de ældre Tider der have opholdt sig, hvilket jeg tilforn (§. 3.) synes at ville negte. Hertil skal foranførte gamle Historie om Norges Opfindelse tiene os til Veiviser; Thi efterat samme har fortaalt, at Norr paa hans Land-Reise til Norge var reist fra Jotland og kommen til det Sted, hvor Lapperne boede, inden for Hafsbotnen, (altsaa vare den Tid ingen Finner eller Lapper paa de Steder, hvor nu Øster-Botnen er) taler den om hans Reise videre saaledes (b): Siden toge Lapperne Flugten, men Norr foer derfra, Vester hen mod Kiølen, og var længe ude, saa de ikke vidste til noget Menniske, men skøde Dyr og Fugle til deres Ophold. Siden droge de saa længe frem, indtil Vandet, eller Elvene, begyndte at løbe Vester ud ned af Fieldene, da de fulgte samme, og komme ned til Havet, hvor de fandt for sig en stor Fiord, som skar sig langt indt i Landet. Der vare store Bøygder og Dale. Denne Fiord kaldes nu Thrandheimr. Desse Ord ere særdeles merkverdige, saasom vi deraf kan see, at paa den vestre Side af den Botniske Bugt, hvor Lula-, Pitha- og Uma-Lapmark nu ligger, og endnu længere mod Synden, har det i de ældste Tider været gandske øde baade af Finner og andre Indbyggere, da Finnerne derimod i Finmarken og Biarmeland fra ældgamle Tider af overalt har været bekiendte og havt deres Førster over sig. Og heraf bestyrkes ei lidet, hvad vi om Finnerne og deres Vei mod Norden

(b) Jeg har her, for ei at opfylde Papiret med alt for megen Vidtløftighed, kuns villet anføre en Dansk Oversettelse af den gamle Text, som paa sit Sted kan eftersees.

den tilforn (§. 4.) har sagt; Thi havde samme faldet op ad ved den Botniske Bugt, maatte de nødvendig først være komne til Øster-Botnen, og spredt sig ud til nysbemeldte Lapmarke, forend de rykkede over Fieldene til Finmarken. Man lærer for det andet ogsaa heraf, at paa den Norske Side af Kiølen har der allerede været store Bøigder og Landet vel besat med Indbyggere, da der paa den anden fandtes slet ingen. Og stemmer dette meget vel overens med, hvad vi ellers udi vore gamle Skrivter herom finde optegnet; Thi fra ældgamle Tider af, saa længe man kan spore udi Historierne, har Helgeland og det øvrige af Nordlandene, ei at tale om Finmarken, havt sine Indbyggere, da Jempte- og Helsinglands første Opfindelse og Bebyggelse af de Norske derimod ei skede forend nogle 100 Aar efter Norr, nogen Tid for og under Harald Haarfagers Regering, skiønt desse Lande ligge langt længere synder end forommeldte Lapmarke, og strekke sig lige indtil Gammel-Sverige (c). Af forommeldte Helsingeland havde ogsaa den hele Strekning paa vestre og nordre Side omkring den Botniske Bugt, lige indtil Ula-Treſk i Finland, i fordum Dage sit Navn (d), saa

(c) See §. 44. & 46.

(d) See Peringskiolds Monum. Uplandiæ per Tiundiam pag. 3. 5. 7. Endeel Svenske Skribenter kan, som venteligt er, ei finde sig i, at Helsingland har faaet sit Navn og Indbyggere fra de Norske. De beskylde derfor Sturlæson og andre troverdige Skribenter for U-sandfærdighed, og mene, at Landets Ælde kan bevises deraf, at endeel nyere Skribenter tale om adskillige Ting, som der skal være passerede, forend de Norske komme i Landet. See S. Welters Diss. de Helsingia; Men hvorvidt saadant er antageligt, maae andre selv dømme. I det mindste holder jeg for, at de Skribenter, som Welter anfører, ingenlunde bør eller kan omstøde saa troverdig en Skribents Vidnesbyrd, som Sturlæson er. Dalin meener i hans Sv. Hist. P. 1. C. 14. §. 14. at Landet i de ældste Tider har hedt Ingeland, af de gamle Ingevoner, C. 11. §. 1, men siden er det Ord Hæll, eller Steen kommet dertil, og Navnet blevet Hæll-ingeland; hvilket vel er sagt, men ei beviist.

saa man deraf kan see, at alt dette Land, undtagen hvad som laae længst nord ved de Norske Fielde, og blev kaldet Qvænland, ei engang blandt de gamle har havt noget særdeles Navn, men allerførst faaet det, efterat Helsingland begyndte at bebygges.

§. 10.

Forend vi kan gaae videre, er endnu en Ting tilbage, som vi maae have afgiort, skiønt vi gierne med Stiltienhed havde villet gaae den forbi, hvis ikke Scheffer havde bragt den paa Bane, og bemøiet sig for at giøre den beviislig, da den dog, saa vidt jeg kan see, ei har alt for stor Rimelighed. Sagen er denne: Man finder i de gamle Skrivter ofte disse Navne, Finner, Lapper, Biarmer, Skrikfinner, hvortil ogsaa Qvæner kan legges, skiønt dette Navn maae have været Scheffer u-bekiendt, da han aldrig nævner det. Nu spørges der, om disse Navne bemerke ligesaa mange særskilte Folk og Nationer, og ere altsaa specielle, eller derved skal forstaaes eet og det samme Slags Folk, hvorom Navnene alene ere brugte i Fleng, saa at Lap bemerker det samme, som en Biarmer eller Skrikfin, og tvertimod? Scheffer er for den sidste Mening, og vil endelig, at alle disse Navne skal være et og det selv samme: men med hvilken Grund, maae Læseren selv dømme af det efterfølgende. Vi erindre ellers for det første, at vi gierne tilstaae, at de Biarmer, Finner, Lapper ꝛc. af Oprindelsen ere eet Slags Folk: Men deraf følger vel ikke, at man bør mænge alle disse Navne i hin anden; Ligesaa lidet som man kan sige, at der er ingen Forskiel imellem de Navne: Danske, Norske, Svenske, Gother ꝛc., skiønt alle disse uden Tvil ere af een Oprindelse. At fremmede Skribenter, særdeles de ældre, kan have brugt det ene Navn for det andet, vil ikke stort sige; Thi man veed vel, hvorledes dermed er tilgaaet, og samme er jo ogsaa skeet med de Navne Normænd og Danske, Danske og Saxer, og mange andre? Hvad nu det Navn Skrikfin i

Særdeleshed angaaer, saa er det et Ord, der aldrig er hørt i vor Norden, eller brugt af vore egne Skribenter, men alene, jeg veed ikke af hvad Anledning, antaget blandt Fremmede; og har derfor Buræus aldeles Ret, naar han i sin Beskrivelse over Sverige siger, at i Norden ei findes noget Land, som kaldes Skritfinnia (e). At Saxo Grammaticus i Fortalen til hans Historie, hvor han giør en kort Beskrivelse over desse nordiske Riger, bruger dette Navn (f), er os intet imod; Thi der har han uden al Tvil taget Navnet af Ad. Bremensi: men udi Historien selv, hvor han følger vore indenlandske Skribenter, bruger han det aldrig, skiønt der ofte tales om Finnerne. Overalt er den Beskrivelse, Saxo giør over Skritfinnerne i hans Fortale, naar man vil conferere den med hvad han siger et Stykke bedre frem (g), ingenlunde saadan, at den vel kan passe sig enten paa Biarmeland eller Finland, eller bestyrke Scheffers Mening: men er den heller imod, i Betragtning, at det ikke har været Saxonis Øiemerke i hans Fortale at beskrive andre Lande, end de, som egentlig hørde til desse tre nordiske Riger, og følgelig kommer hans Skritfinnia ikke Biarmeland ei heller Finland ved, som den Tid forbemeldte Riger næsten ganske u-vedkommende. At han derfor i forommeldte Fortale ei nævner Biarmeland, er ligesaa lidet at undre over, som at han ikke nævner Finland, men rører alene lidt derved, naar han beskriver Sveriges Grændser saaledes: **Sverige har mod Vesten Danmark og Norge, men mod Synden og med en stor Deel af den østlige Side grændser det til Havet; men siden findes, østen for Sverige, intet andet, end en mangfoldig Rips-Raps af adskillige barbariske Folk.** Saadan Beskrivelse giør Saxo over Sveriges Grændser paa den østlige Side. Hvoraf man vel kan see, at den Skritfinnia, han tilforn har talt om,

(e) Schef. loc. cit. p. 3. C. 2.
(f) Schef. loc. cit.
(g) pag. 93.

om, ei har været paa denne Kant, men at derved skal forstaaes Finmarken, hvilket Land han ellers ofte nævner, men her i Beskrivelsen ikke, og derfor tager han, saa snart han siden kommer til at nævne Finmarken (h), sin forige Beskrivelse over Skritfinnia igien, og applicerer den til de der boende Finner. Derimod gaaer han Finland, som hans Diemerke uvedkommende, forbi, og er det vel uden Tvil af samme Aarsag, at Ad. Bremensis (i) og Alb. Crantzius (k) i deres Beskrivelser over desse Nordiske Riger ei nævne Finland, eller anføre noget, dette Land egentlig angaaende. Hvad fremede Skribenter derfor tale om Skritfinnerne, kommer ingenlunde Finland eller Biarmeland ved, men vel Finmarken, og maaske Lapperne norden for den Botniske Bugt (l). Hvilket endnu tydeligere kan sees, naar man ret efterseer og overveier deres Beskrivelser. Alb. Crantzius kalder, i hans Beskrivelse over Norge, Helgeland Skritfinnernes Øe. Ad. Bremensis skriver (m), at paa Grændserne mellem de Svenske og Nordmændene, mod Norden boe Skritfinnerne, og at Sverige har mod Norden de Wermilaner og Skritfinner: Men den gamle Autor, som har skrevet Scholia til ham, siger, at Halogland er den yderste Part af Normannia eller Norge, og grændser næst til de Skritofinger (n). Paulus Diaconus Warnefridus fortæller os, at

(h) Lib. 5. pag. 93.

(i) De Situ Daniæ, &c.

(k) In descriptione Regnorum Boreal.

(l) Anden Mening har ei heller de Nordiske Skribenter selv havt derom; hvilket kan sees af Olai Magni Exempel, som i hans Auslegung der neuen Mappen p. 7. gior Finmarkerne og Scritfinnerne til de samme, og kalder dem, han nylig tilforn har nævnet Scritfinner, strax derpaa Finmarker, skiønt han tilforn synes at ville skille imellem Finmarken og Scritfinnia.

(m) Loc. cit.

(n) Schol. (105).

at den Hule, hvor i de syv Sovere toge sig den lange Middags Søvn, var yderst i Germania (o), ved Stranden af det store Hav (p), at Scritobinerne boede strax derhos, og at man paa disse Steder en lang Tid om Sommeren kunde see Solen hele Natten (q); og endelig at Umbilicus Maris, [han mener Mal- eller Moskø-Strømen,] er ikke langt fra de Scritofinners Strandbred (r). Det kan være nok til at vise, paa hvilken Kant de Gamles Skritfinnia har ligget, og at derved ikke med nogen Rimelighed kan forstaaes andet, end Finmarken. Jeg seer derfor ikke, hvad Aarsag Scheffer kan have til at gaae fra de andre indfødte Svenske Skribenter i denne Post, saasom Sam. Rheen, der ved Skritfinnerne forstaaer de samme, som de Norske kalde Siøfinner (s); Ol. Magnus, som skriver, at den hvide Sø er imellem de Skritfinner, Biarmer og Russer (t), og setter paa hans Kart over disse tre nordiske Riger, Finmarken og Skritfinnia mod vesten, Lapland mod Synden, og Biarmeland mod Østen (u). Samme giør ogsaa Joh. Magnus i Fortalen til hans Gothiske og Svenske Historie (v), og andre. Saa vidt om Skritfinnia, fra hvilken vi nu begive os til Biarmeland. Her maae vi

(o) Det er vel unødvendt at erindre, at dette Navn i gamle Dage strakte sig lige til Nord-Cap.

(p) De Gestis Longobard. Cap. 4. Lib. I.

(q) loc. cit. C. 5. Ol. Magnus siger Descript. Gent. Septentr. p. 12. naar han taler om disse syv Sovere, udtrykkeligen, at deres Hvile-Sted var i Finmarken; hvorudi han uden Tvil har fulgt andre, der altsaa har holdt Finmarken og Skritfinnia for det samme.

(r) Paul Diac. C. 6.

(s) See Scheffer loc. cit. p. 10. C. 4.

(t) In Descript. Gent. septentr. p. 689. edit. Rom.

(u) loc. cit. pag. 8.

(v) Pag. 17.

vi, med al den Ærbodighed, vi ere saa lærd en Mand skyldige, bekiende, at Scheffer har begaaet adskillige Vildfarelser, som har bragt ham paa den vrange Mening, at Skritfinnia og Biarmeland var det samme. Thi for det første siger han (x), at ligesom Skritfinnia var et ubekiendt Navn blandt vore indenlandske Skribenter, saa Biarmeland blandt fremmede, saa man deraf maae slutte, at desse Navne ei har villet sige andet, end eet og det samme. Jeg har tilforn sagt min Mening herom, og viset Aarsagen, hvorfor saadant er skeet, saa man vel seer, at denne Slutning er alt for tvungen. Og endskiønt jeg vel tilstaaer, at det Navn Biarmeland af forommeldte Aarsag meget sielden findes hos fremmede Skribenter, saa troer jeg dog, at det ei har været dem ganske ubekiendt, men er endnu at finde hos Ad. Bremensem, jævnsides med det Navn Skritfinnia, skiønt af Copiisterne eller Autor selv fordreiet, og giort til Wermiland. Hans egne Ord kan best oplyse Sagen, som ere følgende (y): At vi skal giøre en kort Beskrivelse over Sverige, saa har det mod vesten de Gother og Staden Scarane, mod Norden de Wermilaner tillige med Skritfinnerne, hvis Hoved-Stad er Helsingland, mod Synden Strekningen af Øster-Søen, og mod Østen de Riphæiske Bierge, hvor der ere store Udørkener og megen dyb Sne. Hvo seer nu ikke heraf, at ved Wermiland paa dette Sted ei kan forstaaes andet, end Biarmeland. Thi at ville paa-

(x) Lappon. p. 4. 5. Cap. 2. Anledningen til denne Vildfarelse synes at være tagen af Verelii Noter til Herrauds og Bosa Saga p. 73, hvor Autor vil, at ved Biarmeland har de gamle forstaaet den største Deel af Lapland. Endnu urimeligere er deres Mening, som ville bilde os ind, at Biarmeland har været den syndre Deel af Angermanland tillige med den nordre af Medelpad. Biørners Gotunheimia Cap. XII. p. 76. hvilke Lande ere virkelig langt yngere end Biarmeland, som siden skal vises.

(y) Loc. cit. De situ Daniæ.

staae, at det er Wermeland i Sverige, er alt for taabeligt. Og falder altsaa Scheffers Mening om de tvende Navne Skritfinnia og Biarmeland bort af sig selv. Ligesaa u-rigtig er og denne: at alle Autores, undtagen Joh. og Ol. Magnus, giøre Biarmeland og Skritfinnia, det er efter hans Mening, Lapland, Finmarken og Finland, til eet og samme Land (z). Ad. Bremensis taler jo paa nys anførte Sted om de Biarmier og Skritfinner, som tvende adskilte Nationer. Saxo giør paa mere end eet Sted tydelig Forskel imellem de Biarmer og Finner samt Lapper (a); Ei at tale om vore andre gamle Historier. Den største Vildfarelse reiser sig uden Tvil deraf, at Scheffer har confunderet det ene Sted med det andet, og deraf taget sine Beviser; Thi Saxo skriver ikke, som Scheffer vil (b), at Matullus var Konge i Finland, men i Finmarken; ei heller finder man nogensteds i Herrauds og Bosa Saga, at Biarmeland har ligget hos den Botniske Bugt og grændset til Helsingland, men det er en vrang Slutning af Scheffer selv, som har meent, at de Gamles Gandvik var det samme, som den Botniske Bugt, tvert imod foranførte Saga og andre gamle Historier, hvilke med det Navn Gandvik ei har forstaaet andet end den Hvide-Sø, eller den store Hav-Bugt østen for Finmarken, men aldrig den Botniske Bugt (c), som de kalde Helsingia botn, ligesom den

(z) See hans Lappon. Cap. 2. 4.

(a) Lib. 3. p. 40. Lib. 5. p. 93. Lib. 9. p. 173.

(b) Cap. 2. p. 4.

(c) Meget mindre nogen Indbugt hos Medelpad, som Biørner sætter i hans Nordiske Kämpa Dater p. 1. i en Nota til den gamle Historie om Norges Opfindelse; og i hans Tractat om Gotunheimia C. 7. p. 39. hvor han tvertimod den gamle Textes Mening, oversætter foranførte Ord: Forneotr hefir Kongr heitit. &c. See §. 5. saaledes: Fornioterus Rex præfuit Gotlandiæ, *cui etiam annumerabatur Finlandia seu Quenlandia*, qvæ ad orientale Hafsbotnii (maris Botnici) latus

den Finske Kyrialabotn. Og lad end være, at paa anførte Sted stod meldet, at Biarmeland grændsede til Helsingland, saa følger dog endnu ikke deraf, at Biarmeland og Skritfinnia var det samme, da vi tilforn har viset, at Helsingland strakte sig i gamle Dage lige til den østre Side af Botnen og Finland, og kunde altsaa grændse, saa vel til Biarmeland paa den ene, som til de Skritfinner paa den anden Side. Hvorfor Ad. Bremensis og kalder Helsingland de Finners Hovedstad (d). De Beviser, som Scheffer af foranførte udtrekker (e), for at godtgiøre, at Lapland er et og det samme med Biarmeland og Skritfinnia, ere endnu mere utilstrekkelige, og grunde sig paa nogle Ord hos Saxonem, hvoraf skal følge, at Lapland har strakt sig lige fra Jamteland til Finland (f), endskiønt samme aldrig kan taale saadan Forklaring, om man end vil trekke den der udaf ved Haarene. Og lad os sette, at Saxo havde sagt saadant, saa følger just endnu ikke, at Lapland ogsaa indbefattede Finmarken og Biarmeland, og den hele nordeste Landstrekning af vor Halv-Øe, fra Jamteland indtil det store Hav, den Hvide Sø, og den Sø Ladoga, som Scheffer tvertimod østanførte Historie om Norriges Opfindelse, der udtrykkeligen siger, at Lapperne boede bag ved Finmarken, havende Qvænland eller Finland paa den østre, og store Uørkener paa den venstre Side, vrangeligen forestiller sig (g).

sita est, cui *circa Gandvik occurrit mare, qvod Helsingabotn vocamus;* hvorved skal bevises, at Hafsbotn er noget andet end Helsingabotn.

(d) L. de situ Daniæ. *Ciuitas eorum maxima Helsingaland, & Helsingaland regio est &c.*

(e) Loc. cit. Cap. 2. p. 5.

(f) Ejusd. Lappon. Cap. 2. ab init.

(g) L. c. Cap. 2. p. 5.

§. II

Nu maae vi endeligen og melde noget om Qvænland, hvilket Navn har været de fremmede ligesaa u-bekiendt som Biarmeland. Dog maae Ad. Bremensis vel have hørt noget derom, men giort sig en falsk Indbildning derover, ligesom det skulde hede Qvindeland (h), og deraf taget Anledning at snakke os noget for om de vilde Qvinder, som skulde boe paa Fieldene i Norden. De Qvæner, som i de sildere Tider have sat sig ned i Qvænanger og andre Steder i Nordlandene og Finmarken, siger Rect. Skanche i hans Brev til Miss. Colleg. at være komne fra Lapmarken, norden for den Botniske Bugt; Hvilket uden al Tvil er ganske rigtigt, og kommer vel overens med hvad vi efter foranførte Others Beretninger om Qvænland har sagt. Men der i troer jeg ganske sikkerlig, at han har taget Feil, naar han mener, at de Qvæner, hvilket Navn skal bemerke det samme som en Overløber (i), ere først saaledes blevne kaldede, efterat de havde forladt Finland og sat sig ned i Norge; Thi det er tilforn viset, at endogsaa Finland selv af de Gamle er blevet kaldet Qvænland;

(h) Terra fœminarum. Dette har ogsaa endeel Svenske Skribenter vidst at benytte sig af, for at faae de gamle Amazoninder indførte udi Sverige, man kan sige, med ligesaa god Grund, som de har bygget deres øvrige Systema paa. Dalin forkaster med Rette denne Chimære i hans Svensk: Historie: men at Qvænland er det samme, som Wenland eller Wanaland, af de gamle Waner, som han siger P. I. p. 238. N. (k), kan jeg ei vel troe, ei heller at Chunigard og Qvænland er eet.

(i) Denne Oprindelse af Ordet Qvæn, er langt rimeligere, end at derivere det, som nogle ville, af det Norske Ord *qvine*, paa Dansk hvine, hvortil de uden Tvil har taget Anledning af Ad. Bremensi, naar han saa skriver: In borealibus Norvagiæ partibus viventes magicis artibus dediti erant. In montibus ibi *mulieres* esse barbaras, virosqve sylvicolas, qui loqventes ad invicem frendere magis qvam verba proferre videntur. De situ Daniæ. p. 63.

land; og af foranførte Othere Beskrivelse kan let sees, at Finnerne norden for den Botniske Bugt i de ældste Tider ere blevne kaldte Qvæner, skiønt de aldrig havde deres Tilhold i Norge, og længe forend nogen Qvæn havde sat sig ned der i Landet. Eftersom det Ord Qvæn, efter foranførte Bemerkelse, har været et gammelt Øge-Navn, saa slutter jeg heller, at samme er givet de forløbne Finner, som havde rømt over fra Finmarken til Lapland, for ei at være de Norskes Herredømme underkastede. Og maae vel den idelige U-enighed, som Other fortæller os at havde været imellem de Norske og Qvænerne, af samme Flugt og Opsetsighed have reiset sig, ligesom Lapperne og de Finlandske af samme Aarsag har baaret et stedsevarende Had til hinanden (k). Og efterdi Finland i gamle Dage ogsaa er bleven kaldet Qvænland, saa bestyrker dette Navn atter min Mening, at de der boende Finner har været Overløbere fra Biarmeland, som have sat sig der ned, for at undgaae Sø-Røveres og andres idelig Overlast, men endelig ogsaa selv lært Handverket efter deres Naboers, de Carelers og Esthers, Exempel; Thi ligesom Qvænerne norden for den Botniske Bugt røvede paa de Norske, saa finder man, at Qvænerne i Finland har giort det samme mod de Svenske, som man seer af Ol. Trygguasons Saga (l), hvor det heder, at Sigurd Hring i Sverige blev nødt til at forsvare sit Land mod Kurernes og Qvænernes Indfald, hvilke boede ved den Finske Bugt, den Tid kaldet Kyrialabotn, af forommeldte Kyrer eller Kareler. Dog mener jeg herhos, at desse tvende Slags Qvæner ei har havt nogen communication med hinanden, undtagen hvad Navnet angaaer, og bestyrkes i denne min Mening af Ad. Bremensi, som taler om tvende af ham saa kaldede Qvindelande, eller terris fœminarum, hvoraf det ene laae paa den østre Side af den Botniske Bugt og grænd-

 sede

(k) Scheffer l. c. p. 19. Cap. 6.

(l) P. 2. p. 140.

sede til Estland (m), men det andet norden eller vesten for, til hvis Grændser de Svenskes Herredome den Tid strakte sig (n). Endelig synes det mig efter alle Omstændigheder heel rimeligt, at Qvænerne norden for den Botniske Bugt have været de ældste Indbyggere udi Lapland, og fra ældgammel Tid af der havt deres Tilhold: men de øvrige Lapmarke paa den Vestre og østre Side ei forend i de senere Tider været, uden maaske ganske lidet, beboede, da adskillige Finner, i Anledning af Monarchiets Oprettelse i Norge, og de Norske Kongers sterke Tog paa Biarmeland, samt Christendomens Indførsel i Norden, fra det Norske Nordland og Finmarken, og endnu sildere Lapperne fra Finland, toge efterhaanden deres Tilflugt til desse frie og øde Steder, hvorom gives Anledning at tale mere i det efterfølgende.

§. 12.

Vi ville derfor, efterat vi hidindtil har betragtet Finnernes Oprindelse, Bopæl og adskillige Navne, saavidt det efter vort Diemerke kan tiene os til Oplysning i det efterfølgende, nu vende os til deres Regerings Form. Hvorved da dette Spørsmaal forekommer at afgiøre: Hvem forommeldte Lande i de ældre Tider har tilhørt, og under hvis Regering Finnerne da have staaet? Efter alle Omstændigheder, og de faa tilforladelige Efterretninger, man finder om dette Folk, særdeles naar man gaaer noget langt tilbage i Tiden, synes det at være rimeligst, at ei alene Finmarken, men og den hele Landstrekning fra Vardehus og indtil det Hvide-Hav, eller, som de Gamle kaldte det, Gandviken, har været de Norske,

(m) *Et hæc quidem insula* (Estland) *terræ fœminarum proxima narratur, cum illa superior non longe sit a Birca Sueonum.*

(n) *Deinde Sconia nomine REGIO DANORUM, & supra eam tenso limite Gothi habitant; postea longis terrarum spatiis regnant Sueones usque ad terram fœminarum.*

ske, end og længe for Harald Haarfagers Tider, undergiven saaledes, at ikke just nogen af de Norske Konger, men heller private Personer og particulaire Familier, færdeles de, som boede længst nord paa Helgeland eller Nordlandene, har tilegnet sig Ret derover, og ophaaret Skat af Finnerne (o), vel mueligt ogsaa i de ældste Tider opført sig som smaa Førster iblandt dem, og deraf faaet Navn af Konger udi Finmarken, hvilken Titel ogsaa en og anden af de rigeste og mægtigste Finner kan have slumpet til at faae, da man i de ældste Tider ei regnede det saa nøie at give Konge-Titler bort, men kunde tælle næsten ligesaa mange Konger, som nu omstunder Amtmænd eller Fogeder. Saadan Rettighed blev dem i Harald Haarfagers Tid betagen, som ei vilde fordrage, at nogen skulde være selveiende Besidder af mindste Stykke Land i Norge, eller dertil hørende Provincer, og derved foraarsagede Misfornøielse og at mange rømte af Landet, saa vel her som andre Steder i Norge. De øvrige Finner derimod, norden for den Botniske Bugt, omkring ved Floden Dwina og den Finske Bugt, maae hverken have staaet under de Norske, Svenske eller Russerne, men havt deres egne Førster, som Biarmerne, eller levet uden noget Over-Hoved, og sværmet om paa deres egen Haand; Thi, endskiønt de Norske stedse levede i Uenighed med Qvænerne og Biarmerne, lode de dog Finmarken altid være i Rolighed (p); som kan tiene os til et Tegn og Be-

(o) Hvilken Rettighed dem dog, som et Læn, blev overdragen af de smaa Konger paa Helgeland, til hvilke de derfor maatte betale en Aarlig Afgift (§ 33.), undtagen maaske en eller anden, som havde visse Districter af Finmarken inde, og ikke var eller vilde være til saadant forbunden, førend det i Harald Haarfagers Tid blev almindeligt. See (§. 34.)

(p) Sær efter Monarchiets Indførsel; Thi at en og anden Sø-Koper eller Næsse-Konge for den Tid imellemstunder plyndrede en anden Konges Land, vil her intet sige, og var saadant da overalt brugeligt, men findes dog meget sielden af de Norske i Finmarken at være skeet. Det er ellers merkeligt, at da Orvar-

Bevis, at Landet maae have hørt dem selv til. Ei heller giorde Fremmede dette Land nogen Overlast, uden de tillige havde med de Norske selv at bestille. Derimod røvede de Norske og andre ideligen paa Biarmeland, uden at enten Russerne eller de Svenske derover nogensinde besværede sig, og det paa de Tider, da Rigerne levede allerbest i Enighed sammen, som i Kong Olaf den Helliges Tid, da Thore Hund paa Biarkø i Senjen røvede Jumala Tempel i Biarmeland. De Svenske havde ogsaa paa deres Side immer at bestille med Qvænerne og Finnerne i Finland, som røvede i de Svenske Lande, indtil de af Kong Eric den Hellige i det 12. Seculo bleve bragte under Aaget, og tvungne til at antage den christelige Religion.

§. 13.

Dette, som nu om Finnerne er sagt, ville vi stykkevis igiennemgaae, og noget vidtløftigere anføre, hvad som derudi kan tiene os til Bevis og Oplysning. Vi komme da først til Finmarken, om hvilket Land jeg tør sige, at deraf har hverken Russerne eller de Svenske i de ældre Tider tænkt paa, langt mindre foretaget at tilegne sig noget, saasom samme ved store Fielde og Skove samt forfærdelige Uørkener, hvorom tilforn er talt, paa en Distance af mere end 100 Mile ganske var skilt fra deres Land, at de enten ikke har kunnet, om de end havde havt Lyst dertil, eller ei anseet det Umagen verdt, at bemøie sig om desse langt fraliggende og lidet indbringende Steder, som den Russiske Gesandt ved det Pavelige Hof, for et par hundrede Aar siden, efter Pauli Jovii Beretning, sagde om

Odd paa hans Tog til Biarmeland var under Veis oppe i Finmarken og røvede, bliver samme Rov kaldet Find-Arefld. Örvar-Oddz Saga Cap. 6. p. 8. saa man skulle tænke, at han og hans Stalbrødre, som vare fra det gamle Halogaland, har foruden at indkræve Skatten, hvilket dog maaskee ei kom dem til, tillige udplyndret Finnerne, og taget mere, end de burde have.

om Lapperne: at de næstboende Muskoviter ei engang kiendte dem tilgavns, eftersom det maatte ansees for en Afsindighed, hvorved man vilde styrte sig selv i Fordervelse, at angribe dem med faa Folk, og det paa den anden Side hverken var nyttigt, eller nogen Ære derved at vinde, at man vilde bringe mange Troper i Marken imod dem, som intet eiede (q). Gaae vi derimod til de Norske, saa har dette Land stedse været dem beleiligt, ei alene for det gode Fiskerie og den skiøne Jagt der vankede, de beqveme Havne, de der kunde have, naar de droge paa Fribytterie til Biarmeland og andre Steder, og den Skat, de uden Besværlighed kunde opbære af de der boende Finner: Men Naturen selv har ogsaa føiet det som en nødvendig Dependance til Norge, hvortil det grændser i lige Strekning, uden derfra at være skilt enten ved Fielde og Udørkener, eller store Hav og Søer. Og hvad skulde da vel have hindret de Norske fra at tilegne sig et Land, som Naturen selv havde tildeelt dem? Jeg troer sikkerlig, at dem hverken fattedes paa Villie, eller Evne og Leilighed dertil, som man af deres gamle Conqveter og nye Landes Opdagelser, endogsaa uden for vor Skandinaviske Halv-Øe, noksom kan see. Hvad skulde vel have drevet de Norske til, deels at søge hen til øde og u-beboede Øer i Vester-Havet, deels med Magt at erobre sig de Lande og Øer, som ikke vare bedre end Finmarken, og lade dette Land, som laae dem saa vel for Haanden og saa nær ved deres forige Hiem, ligge u-rørt, hvis de ikke allerede tilforn havde været Eiere deraf? Da saa mangfoldige, endog rige og mægtige Familier i Kong Harald Haarfagers Tid flygtede fra Norge over til Island, u-agtet det var et gandske øde og haardt Land, og den farlige Reise, de over saa vildsomt og stort et Hav havde at giøre, var der slet ingen, som flyttede til Finmarken, end ikke af dem,

 som

(q) P. Jovius de Legatione Muscovitarum int. Autores Rerum Muscoviticarum pag. 123.

som boede allerlængst nord i Norge. Hvad kunde vel være Aarsag dertil? Uden al Tvil, ingen anden, end at Finmarken allerede for lang Tid siden havde hørt de Norske til, og været en Provintz under Norge, saa det var forgieves at flytte derhen, for at naae deres Øiemerke, som var, at blive frie for Harald Haarfagers Herredome, hvilken de let kunde giette sig til at ville strekke sine vidt om sig gribende Hænder ogsaa til dette Land, da Biarmeland selv ei kunde være fri for hans Besøg. Mig synes, at dette er et Bevis, som man ei med Grund og Føie kan indvende noget imod. Vil man sige, at de fra Norge flygtende ei vilde drage til Finmarken, men til Island, og andre i Vester-Havet liggende Øer, for at komme saa langt af Veien, at forommeldte Konge ei mere skulde faae fat paa dem, saa svarer jeg, at dette kan u-muéligt have været den rette Aarsag; Thi de vidste vel, at Kongen, naar han vilde, let kunde bringe en Flode til veie, og dermed giøre dem en Visite; Hvorpaa han ogsaa visede Prøver nok, da han med en mægtig Skibs-Flode bemægtigede sig de Orcadiske og Suderøiske eller Hebridiske Øer, tillige med mange andre, lige indtil den Øe Mona, som ligger mellem Irland og Engeland. Desuden vare der jo mangfoldige, som den Tid flygtede over til Herdalen (r), samt Jamte- og Helsing-Land, hvilke Lande laae Kong Harald Haarfager baade nærmere og beqvemere, end Finmarken? Saa man deraf kan see, at det har ikke været deres Øiemerke at drage til de længst bortliggende Lande, men til dem, som hidindtil ei havde været de Norskes Herredome underkastede, og de fremdeles haabede at skulle blive frie for den ny Norske Enevolds-Herres Prætensioner og Overfald, som havde giort et Løfte, at han skulde underlegge sig hele Norges Rige og dertil hørende Lande

(r) Dalin holder for i hans Sv. Hist. P. 1. C. 11. §. 6. at det Heruliske Navn har sin Oprindelse derfra. Men hvor stor Rimelighed der i kan være, maae andre selv dømme.

de, men intet meldet om andre Conqveter at giore. Jeg holder derfor med Rette for, at, om man ei havde flere Beviser, kunde dette alene godtgiore, at Finmarken, end ogsaa for oftbemeldte Konges Tid, har været en Provintz af Norge.

§. 14.

Skulde nogen endnu ville paastaae, at det dog vel kan være mueligt, at nogle af de flygtende Norske have flyttet hen til Finmarken, skiønt de gamle Historier intet melde derom, saa maae man ei fortryde, at vi, u-agtet saadan blot Mulighed, endnu blive ved vor Mening, indtil det godtgiores, at saadant ogsaa er rimeligt. Imidlertid skal det, for at tiene dem, som maaske ikke ville være fornøiede med foranførte Bevis, ei fortryde os endnu at oplede flere. Vi erindre da for det første, at det er u-disputerligt, og kan ikke negtes, at jo Finnerne fra ældgamle Tider af, længe forend man finder, at nogen af denne Nation har været enten de Svenske eller Russerne underdanig, har betalet de Norske Skat og staaet under deres Herredome, hvilket noksom kan godtgiores af foranførte Others Beretning, som boede længst nord paa Helgeland eller Nordlandene, og levede mod Enden af det niende Seculo, det er samme Tid, da Harald Haarfager regerede i Norge; hvor han taler derom, som noget sædvanligt og en gammel Skik, at Finnerne betalede Skat til de Norske, og har han selv været en af dem, der opbar samme Skat (s), men uden Tvil, af Misfornøielse over Regeringens Forandring, som mange andre ved de Tider, forladt Norge og draget til Engeland, for ei at være Harald Haarfager underdanig. Sammes Beretning, hvortil vi her sigte, er af Kong Ælfred saaledes optegnet (t): Han (nemlig Other) var en me-

(s) See hans Periplus paa anførte Sted. §. 6.
(t) Loc. cit. §. 6. 7.

meget rig Mand paa de Sager, som paa de Steder ansees for Rigdome, nemlig vilde Creature. Da han kom til Kongen, eiede han 600. tamme Hiorte, som de kaldte Reiner, uden at have kiøbt sig dem til. Iblandt dem vare ogsaa sex, som hos Finnerne ere meget dyre, eftersom man ved dem fanger de vilde Reiner. Han var blandt de fornemste Mænd der i Landet, men havde dog ei mere end 20. Øxen, 20. Faar og 20. Svin. Men det lille Stykke Land, som han dyrkede, blev dyrket ved Heste. Dog var deres fornemste Indkomster den Skat, som Finnerne maatte betale dem, og bestod i Rensdyr-Skind, Duun, Hval-Been, og Skibs-Tov, som vare giorde af Hval- og Sælhunde-Skind (u). Enhver giver, efter som han har Evne til. De rigeste betale gemenligen 15. Maar-Skind, 5. Rens-Dyr, et Biørn-Skind, og 10. Baller Feder, tillige med en Kiortel af Biørn- og Odder-Skind, og desuden tvende Reeb til Skibs-Brug, hvoraf hvert maae være 60. Alne langt, det ene giort af Hval- (v), det andet af Sælhunde-Skind.

§. 15.

Desse Ord ere særdeles merkverdige, og give os Oplysning om adskillige Ting, som vi maaske forgieves paa andre Steder skulde lede efter.

(u) Til desse anførte Varer, som Finnerne maatte betale de Norske i Skat, kan og legges Pile og andre Skyde-Gevær, hvilke, i Thiodolf Skalds vise om Nisar Slaget, kaldes *Finna*-giollo. Heimskringla T. 2. p. 132, og bleve holdte i stor Verdie, eftersom de ei let kunde forhexes, men vare meget tienlige at bruge imod Jetter, Troldmænd og andre deslige. See Ketill Hængs Saga C. 5. p. 9. De Norske siges og i Haldor Sqvalldres Vers at have brugt *Finske* Sværd i den haarde Trefning, som de under Kong Sigurd Jorsalafars Anførsel holdte paa Manork (nu Majorca) See Heimsk. l. c. pag. 239.

(v) Herved maae forstaaes Hvalrossen, hvilken de Norske i gamle Dage kaldte Rosmær, Islænderne Rosnihvalur.

ter. Først og fornemlig see vi heraf, at Finnerne, end ogsaa for Kong Harald Haarfagers Tid har været vante at betale de Norske Skat, nemlig dem, som boede allerlængst nord i Nordlandene, og havde deraf deres fornemste Næring, men maatte uden al Tvil, da Norge fik Enevolds Konger, svare det meste deraf til Kronen, i det Sted at mange af dem tilforn havde beholdt det altsamen for sig selv; Hvorfor vi og finde, at Harald Haarfager satte en Læns-Herre over Helgeland og Finmarken, som skulde opbære den ham tilfaldende Skat. 2det, At de Norske, som boede længst nord i Nordlandene, ved de Tider har ogsaa næret sig af Rensdyr, hvilke de næstboende skatskyldige Finner uden Tvil har maattet opvarte tillige med deres egne. 3die, At Landet for mange 100. Aar siden har været besat med tamme Creature, som Oxen, Svin og Faar, skiønt ei i nogen sønderlig Mængde, saa vel som med Heste, hvilke de betienede sig af til deres Jordbrug. 4de, At Hvalfangsten den Tid har været der omkring meget gængs; hvilket ogsaa af andre Steder er klart (x), hvor forommeldte Other beretter, at de Norske i gamle Dage søgte hen til Finmarken paa Hvalfiskerie, og at han selv var vant at drage sammesteds hen, for at jage efter Hvalrossen (y), hvis Tænder vare i stor Priis. Ja hvor sterkt samme Fiskerie da maae have gaaet for sig, kan man let skiøne af det, han siger, at han paa en to Dags Tid havde dræbt 60. Hvale, hvoraf hver gemenligen var 48. eller 50. Alne lang. Hermed stemmer og Ol. Tryg. Saga overens, hvor derom saa tales (z): Det var deres Sædvane nord

 paa

(x) Loc. c. §. 2. & 5.

(y) Sammes Tænder vare i stor Verdie, og brugtes, end og af de Norske Konger selv, ei alene til Knapper paa deres Sverd, men ogsaa at giøre Foræringer dermed udenlands. Saadant har og været brugeligt blandt Russerne i de nyere Tider. See Michovii Sarmatia Lib. 2. Cap. 5. p. 150. int. Historii Script. Rer. Polonic. T. I.

(z) edit. Reenhielm. p. 149.

paa Helgeland at anvende megen Tid paa Jagt og Hvalfiskerie; og er det en stor Hielp for de fattige og Bønderne. Man kan ogsaa derved samle sig Midler. Finnerne maae da og have lagt sig efter Hval-Fangsten, eftersom de af deres Been og Skind til deels maatte betale den Skat, de Norske opbar af dem. Men hvad som egentlig har været Aarsag, at dette Fiskerie, saa vel i Nordlandene som Finmarken, saa meget siden den Tid har taget af, at det nu gandske er ophævet, bliver her ikke Sted at undersøge.

§. 16.

Har da de Norske, som vist er, opbaaret Skat af Finnerne, har de fra ældgamle Tider af ligget paa Hvalfiskerie i Finmarken, har de der omkring næsten hvert Aar draget paa deres Sø-Røver-Toge til Biarmeland, og røvet saa vel paa Biarmerne, som undertiden ogsaa paa Finnerne (a), har de i gamle Dage drevet Handel og Kiøbmandskab paa Finmarken, hvor de fornemste Varer, de kunde affette, vare Smør og Flesk (b), og i samme Ærende draget der omkring til Biarmeland (c); Saa spørges, om det vel er rimeligt (thi efter større eller mindre Probabilitet maae man gaae i saadane Sager), at de ei har eiet eller tilegnet sig dette Land? eller om nogen anden Nation, foruden eller frem for de Norske kan have havt Deel derudi? da ingen, uden de paa de Tider, har taget Skat af

(a) Orv. Oddz. Saga C. 6. p. 7.

(b) Þattr Helga Þorarsonar: Þad var a eynu Sumri, ad Þeir brædur haufdu Kaupferd nordur til Finmarkar og hafdu Smior og Flesk (det er Under, at Finnerne kunde fordrage saadan Spise, eftersom de skulde være Jøder) til Kaups. Feingu Þeir godu Kaupferd ok helldu apter a alidnu Sumre ok kuamu vid Nes, sem heitir Unnund, geingu Þeir a land up, og feingu nockur Mausurtre.

(c) Heimsk. T. I. p. 619.

af Finnerne, ingen anden Nation der drevet sin Handel og Fiskerie, ingen giort saa mange Tog deromkring til Biarmeland, og Landet for ingen været saa bekiendt og beqvemlig beliggende. I Betragtning heraf tør jeg med Dristighed giøre den Slutning, at efter største Rimelighed har Finmarken fra ældgamle Tider hørt de Norske til; og hvis ikke dem, da langt mindre de Svenske eller Rydske, eller nogen anden Nation i hele Norden.

§. 17.

Vil ellers nogen i Anledning heraf giøre det Spørsmaal: Om de Norske da ogsaa i de ældste Tider har boet i dette Land? Saa svarer jeg, nei, og holder ganske vist for, at for Harald Haarfagers Tid, eller og for Christendomens Indførsel i Norge, som giorde saa stor Forandring i de Norskes og andre Nordiske Nationers Levemaade, har ingen eller ganske faa Nordmænd boet i Finmarken. Saa længe de Norske vare Hedninge og Fribyttere, *har de alene*, saa vidt jeg kan see, boet paa Øerne, Strandsiden og Udskiærene i Nordlandene: Men siden, da Sø-Røveriet efterhaanden kom af Brug, først indtaget de store Fiorde, som strekke sig langt op i Landet, og efterhaanden ogsaa nedsat sig i Finmarken, for at leve, paa de første Steder af deres Jordbrug, men paa det sidste af Fiskeriet. Til Bevis for, hvad om Finmarken er sagt, kan ofthemeldte Others Relation være os nok, som saaledes begynder: **Other sagde for Kong Ælfred, at han af alle Normænd boede længst nord, i et Land, som strekker sig nord paa, ved Vester-Havet. Han sagde, at Landet strakte sig længst mod Norden, og var ikke beboet, uden paa nogle Steder af Finner, som levede om Vinteren af Jagt og om Someren af Fiskerie.** I hvilket Land Other har boet, bliver siden i den (10. §.) udtrykkeligen tilkiende givet, med desse Ord: **Other sagde, at det Land, som han boede udi, hed Halgoland, og at ingen boede længere mod Norden i samme Land, end han.**

§. 18.

At det Land, som laae Norden for Other, og hvori ingen boede uden Finner, ikke har været de nordeste Districter af Nordlandene, hvilke Tanker man af nys anførte Ord let kunde falde paa; men det, man nu kalder Finmarken, er let at see af det, Other fortæller (d) om den Reise, han giorde deromkring til Biarmeland, da han først seglede mod Norden indtil det Sted, hvor hen de pleiede at drage paa Hvalfisk-Fangsten, havende stedse forommeldte Land paa høire Haand, siden mod Østen, og endelig lige mod Synden, indtil han kom til en stor Flod, som strakte sig langt ind i Landet, hvor de Biarmer boede, hvilke han holdte for at have samme Sprog som Finnerne. Men hele Veien igienem var Landstrekningen paa hans høire Haand besat med lutter Finner, som levede af Fiskerie, Fugle-Fangst og Jagt (e). Nu kan vel ingen negte, at ved dette Land jo bør forstaaes Finmarken tillige med den Russiske Lapmark indtil den Hvide-Sø; og dog har Other intet andet Navn derpaa, end at han kalder det altsammen Halgoland, ikke fordi Helgeland i sig selv strakte sig saa langt, men fordi Landet hørde de Helgelandske eller Nordlandske Indbyggere til, hvilke pleiede at tage Skat af de der boende Finner (f). Men at det enten samme Tid er blevet kal-

(d) loc. cit. §. 2.

(e) §. 3. De Terfenner, som han §. 4. taler om, og ellers aldrig, saa vidt jeg veed, komme for, blive uden Tvil de samme, som Trennes, hvilket Navn de Svenske give de Muscovitiske Lapper. Om de sidste see Verelii Not. ad Herrauds ok Bosa Saga. p. 72.

(f) Deraf kommer det, at Svide Sokndiarfe, som Bose avlede med Hofketills Dotter, der boede nær ved Biarmeland, og det i hendes Faders Hus, Herrauds og Bosa Saga. C. 14. p. 67. det u-agtet, siges at være kominn af Halogalandi i Sagaun af Halfdan Eysteinssyne C. 10. p. 24. Altsaa maae Helgeland ogsaa have indbefattet den hele Landstrekning indtil Biarmeland, saa at

kaldet, eller siden har faaet det Navn, Finmarken, er uden al Tvil af ingen anden Aarsag skeet, end at det en lang Tid blev beboet af lutter Finner, og ikke af Normænd, som paa de andre Steder i Norge.

§. 19.

Eftersom tilforn er meldet, at Other boede længst nord paa Helgeland, at norden for ham boede lutter Finner, og at han var en af dem, som opbar Skat af Finnerne, saa vil det, førend vi gaae videre, ei være af Veien, eller u-tienligt, for at naae vort Øiemerke, at vi her noget nøiere undersøge: Paa hvilket Sted i Nordlandene samme maae have boet? Hvor langt nord Helgeland da har strakt sig? Om Finmarken i de ældere Tider har indbefattet under sig flere Lande mod Synden og Østen, end det nu giør? Eller om de Gamle ved Finmarken har forstaaet enten Trumsen, eller noget andet Land, end derved nu omstunder almindeligen forstaaes? Hvad desse Spørsmaale angaaer, saa ere vel de fleste af dem saa beskafne, at man ei med fuldkommen Vished kan svare dertil, eller accurat determinere Stedet, hvorvidt det ene eller andet Land i gamle Dage har gaaet, og det ei alene af Mangel paa en nøiagtig Beskrivelse over desse nordiske Lande, saadane som de har været i de ældre Tider, hvorom saa godt som slet intet haves, men ogsaa af den Aarsag, at de Gamle i saa fald undertiden ere u-stadige i deres Beretninger, og at et Lands Grændser paa en Tid kan være anderledes, end paa en anden. Men at jeg efter det, som sy-

Alb. Crantzius derover kalder Helgeland Skritfinnernes Øe. Heraf kan ogsaa det Sted i Hervarar Saga oplyses, som efter nogle skrevne Exemplarer setter, at Ymisland (saa blev den hele Strekning af de Svenske Lapmarke og Oster-Botnen i gamle Dage kaldet. Torf. Hist. Norv. P. 1. p. 418.) laae synden for Gandviken, mellem Halogaland, og enten saaledes forklares, at Ymisland laae mellem Helgeland og Gandvik, eller, om man nøie vil blive ved Ordene, at Helgeland laae rundt deromkring og strakte sig lige indtil Gandvik.

synes mest probabelt og rimeligt, skal sige min Mening, saa holder jeg for, at Other har boet paa et eller andet Sted, enten i Nord-Senjen, eller paa den Øe, som hos de Gamle ofte nævnes og kaldes Biarkey; paa Trones, eller, som de Gamle skrive, Thrandarnes, i Ervigen, eller noget andetsteds deromkring. Og er det heel rimeligt, at Senjen, i de ældste Tider, har været det nordeste District i Nordlandene, som af de Norske er bleven beboet; Thi naar Other beskriver sin forommeldte Reise omkring Finmarken til de Biarmer, saa siger han: at han seglede hiemen fra i 3. Dage, indtil det Sted, hvor Hvalfisk-Fangsten pleiede at gaae for sig, da Landet strakte sig nord paa og siden mod østen, derefter maatte han bie paa nordvest Vind, og seglede videre fort i fire Dage, og endelig lige mod Synden i fem Dage, da han kom til en stor Flod (Wienaa) hvor de Biarmer boede. De Gamle regnede gemenligen til en Dags Segling 12. Mile: Men at Other ogsaa her har brugt den Regning, det skal jeg ei til visse kunne sige. Imidlertid kan efter hans Seglads, og i proportion af Tiden, i hvilken han seglede hiemen fra til det Sted, hvor han dreiede af mod Østen, og i hvilken han siden fortsatte sin Reise derfra til Dvina Floden, hvilket i det høieste bliver som 6. til 10, hans Bopæl ingenlunde settes længere synder, end som meldt er, ei heller med Rimelighed længere nord. Saa meget er i det mindste vist og u-disputerligt, at Biarkø og andre omliggende Øer i Senjen ere stedse blevne regnede til Halogland, og fra de ældste Tider af været beboede af de Norske; Thi i Begyndelsen af Harald Haarfagers Regering, og altsaa forend Other kom i Kiendskab med Kong Ælfred i Engeland, som tiltraade Regeringen An. 871, boede paa den Øe Biarkø en rig og mægtig Mand, ved Navn Olafr Bekkr, hvilken af Misfornøielse over den ny Regerings Form, tillige med mange andre der fra og omliggende Steder, drog til Island, og havde hans Fader Karl (g) og maaske flere af hans For-

(g) Landnama. p. 105.

Forfædre for ham boet der paa Øen. Overalt er forommeldte Øe i Historierne meget bekiendt, og har de forneme adelige Familier, som der og paa Trones boede, i gamle Dage været i stort Udraab, saa at Konger endog hos dem ere blevne opfødte. Foruden forbemeldte, boede i Kong Oluf den Helliges Tid den bekiendte Thorer Hund paa Biarkø, som af Kong Knud den Store fik Forlening over Finmarken (h). Der boede og siden Vidkunnr Jonsson, og ikke langt derfra Sigurd Hraneson, som i Kong Sigurd Jorsalafars Tid tog Finne-Skatten paa Kongernes Vegne, med hvilke han var besvogret (i), ei at tale om andre. Ja ved Hrolf Krakes Tider, det er, i det 5te Seculo, skal en Konge, ved Navn Godgiest, have boet paa Aumd ved Thrandarnes paa Helgeland, hvor ogsaa flere af de Helgelandske Konger uden Tvil har havt derts Bolig (k).

§. 20.

I Betragtning heraf kan jeg med største Billighed paastaae, at Other maae have boet paa et af forbemeldte Steder, og at Helgeland, ei alene i hans, men og længe for de Tider, har indbefattet alt det, vi nu kalde Senjen, og gaaet lige indtil Trumsen, hvilke Øer i de ældste Tider, jeg mener for Christendomens Indforsel, maae have været næsten ganske u-bebyggede. Dette kan, foruden af foranførte, ogsaa bestyrkes deraf: at man i gamle Dage har brugt at regne Grændserne mellem Norge og Sverige fra Raudaberg eller Røberg, et meget bekiendt og det allernordeste Forbierg i Senjen, paa det faste Land, hvilket uden Tvil er blevet i Agt taget fra de gamle Tider, da de Norske ei boede norden for samme Bierg, og er der endnu kuns faa af dem, som boe der norden for, forstaae op til Lands, eller inde i Fiordene, saasom i Malanger, ud til hvil-

(h) Heimsk. T. I. p. 575.

(i) loc. cit. T. 2. p. 260.

(k) I. Rami Hist. Norv. p. 31. 155.

ken Fiord forommeldte Forbierg strekker sig, Lyngens- og Qvænanger-Fiorde. Hvad ellers forommeldte Grændser angaaer, saa findes derom et gammelt Norsk Document, skrevet paa Pergament, og forvaret blandt Arn. Magnæi Manuscripter, hvilken i Aaret 1715. derom har antegnet: at det var mere end 300. Aar gammelt, og at dette Grændse-Skel er skeet i Harald Gilles Tid. Documentet begynder saaledes: Hefuer Landamære norder a Findmørk or Raudabergi ock tann inburdir epter Kilanum syder, sua at halffuer Kiollrin ligger westir til Giotmerker (Gioduiker) en halffuer til Rafnafill, og sua sudr effter Kiolonom mellim Rafnder og Angamannaland ꝛc. En Oversettelse deraf har Pouel Helliesen Lagmand i Bergen indleveret til Niels Krag og Oluf Pedersen, da de An. 1601. efter Kongelig Befaling reiste til Nordlandene, for at undersøge Finne-Fiordene og Grændserne mellem begge Riger (l), og er den saaledes forfattet: Begynder Landemerket norden paa Finmarken af Raudaberg, og saaledes syder efter Kiølfelen, saa at half Kiølin ligger vester til Gaatlandz eigendomb (dette Navn er uden Tvil u-rigtigt) og half parten til Rafnsill, och saa syder efter Kiølin emellum Rafnder og Angermannalandt, att half Kiølin ligger til Svert-Rige och saa syder y Murabeck ꝛc. I det gamle Norske Exemplar staaer ikke Svert-Rige, som er en Skriver-Feil, men huere-rikissens. Og maae man vel observere, at desse Grændser i Begyndelsen ere blevne antagne af private Personer, og satte til Skillerum imellem de Norskes Udmarker paa den ene og de Jempters og Helsingers paa den anden Side, af hvilke de første, indtil for omtrent 100de Aar siden, vare eet Folk med de Norske, de sidste ogsaa i Henseende til Oprindelsen, men gave sig endelig, efterat de en Tid lang havde levet paa deres egen Haand, under den Svenske Regering; hvorved de Svenske fik Anledning

ei

(l) See Jacob Matthiæ Ligprædiken over Niels Krag. Fol. E. 4.

ei alene at giøre Prætensioner paa Jempteland, men og at udstrekke deres Magt til Lapmarken. Herom ville vi for nærværende ei tale videre, forend vi komme til den Svenske Lapmark, men til Beviis for hvad vi om desse Grændser har sagt, alene anføre nogle Ord, som i forbemeldte gamle Norske Document staae næst for ovenanførte, og ere desse: Thetta Landamære haffua Jempter og Helsingiar haldet, sidan Londen waro bygt, ock their goldet fyri huer sem a hafua gengitt. Ock hessner Landamære 2c.

§. 21.

Men at Helgeland eller Nordlandene, som sagt er, ei har været beboet af Norske eller strakt sig længere, end til Roberg, det bør alene forstaaes om de ældste Tider, før Harald Haarfagers Regering og noget derefter; Thi lad end være, at det faste Land og de store Fiorde det norden for, ei strax efter hans Tider ere blevne af de Norske beboede, saa er det dog uden al Tvil skeet med Øerne; Thi i Ol. Trygguasons Saga af Reenhielm (hvilket Sted siden i sin Sammenhæng skal anføres) staaer det, at Norges Længde, naar man ei regner Finmarken dertil, er fra Got-Elven og nord til Veggrstafs; af hvilke Ord man let kan see, at Finmarken i de Dage ei har strakt sig længere synder, end den nu giør; Thi Veggrstaf er uden al Tvil intet andet, end det Forbierg Veggen, som ligger nordest paa den Øe Arnøya, hvilken er den yderste i Tromsen mod Finmarken. Og vil derfor denne Talemaade intet andet sige, end hvad paa et andet Sted i forbemeldte Saga staaer antegnet (m), hvor det hedder: at Oluf Trygguesøn blev Konge over hele Norge fra Finnabui (det er Finmarken, som de Norske i gamle Dage ogsaa kaldte Finnsbudir) og indtil Got-Elven. Desuden siger Snorro Sturlæson (n), naar han

 taler

(m) Edit. Schalh. P. 2. p. 20.

(n) Heimsk. P. 1. p. 619.

taler om Thorer Hunds Tog til Biarmeland, at norden paa Helgeland er et Sted, som kaldes Sandvær, men Sandvær heder nogle Øer, som ligge nord i Tromsen ud til Havs mod Finmarken. Trumsen har altsaa den Tid været regnet til Helgeland, og beboet af Norske; hvilket og noksom kan sluttes af Einar Skulasons Vers, som staaer udi Olai Wormii Lex. Runico, hvor Norges fornemste og betydeligste Øer opregnes, og blandt dem ogsaa Thrøm, Thrumu og Senju. Og mener jeg, at det, som nu er anført, kan være nok for at vise, at Finmarken med ingen Grund kan siges, at have strakt sig i gamle Dage længere mod Synden, end den nu giør (o).

§. 22.

Af dette, som nu om Finmarkens og Nordlands gamle Grændser og videre Tilstand i de ældre Tider er sagt, mener jeg, at man kan finde Oprindelsen, hvoraf den Talemaade i Danmark, og maaske tilforn paa andre Steder, er kommen, at fare eller ride til Thrums; Thi paa Trumsøen norden for Senjen ligger et stort Field, kaldet Trommen-Field: Men naar de Gamle skulde have Jetter, Bergboer og Hexe-Mestere at udpynte deres Historier og Eventyrer med, saa skulde de stedse søge dem paa de nordeste Steder, hvor enten ingen Folk, eller lutter Finner og deslige boede, og derfor har vel forommeldte Field i gamle Dage, forend Landet af de Norske blev beboet, og man fik fat paa Hekla i Island, været anseet for et Opholds Sted for lutter Jetter og Trold, eller for Troldkarlingernes Samlings-Plads, ligesom Hekla og Bloksbierg. Deraf har vel ogsaa en Øe, som ligger syndest i Tromsen, og jævnsides med be-

(o) Her maae observeres, at vi paa dette Sted alene tale om Sø-Kanten af Finmarken, og hvad som ligger paa den Vestre Side af Kiølen: Thi man skal siden (§. 46.) faae at see, at Finmarken paa den østre Kant har gaaet langt længere, og strakt sig indtil Jamteland.

bemeldte Field, faaet Navn af Tusse. Ei at tale om andre Steder saa vel i Tromsen, som fornemlig i Finmarken, hvilke ere blevne kaldede efter Tusser og Trold. Men det artigste er, at disse Trolde alt mere og mere avancerede mod Norden. Først vare de i Trums, saa i Finmarken, Biarmeland, Risaland og Jotunheim, og endelig i Hellulands eller Grænlandz Obygdir, alt efter som Landene bleve bebyggede, eller flere mod Norden opdagede. Enhver af de nordiske Nationer vilde og gierne skyde disse forfærdelige Gæster fra sig, og hen til deres Naboer. De Danske vilde have dem i Trums, de Norske i Finmarken, eller paa Island, hvoraf den Talemaade blandt dem er kommen: Far til Hekken-Field: Men Islænderne i Svalbardi, Hellulandz eller Grænlandz Obygdir.

§. 23.

Man kan ogsaa, for det andet, heraf let slutte, hvorfor Finmarken undertiden af de Gamle ei er bleven regnet til Norge, eller Norge siges at strekke sig fra Got-Elven til Finmarken. Som for Exempel, naar Oluf Trygguesøn paa nys anførte Sted siges at være bleven Konge over hele Norge fra Finnabui og indtil Got-Elven (p), og der paa et andet Sted i hans Saga eller Historie staaer (q), at Norge havde mod norden Finmarken. Dette er da skeet, ikke fordi Finmarken paa den Tid ei hørde de Norske til (hvilken Indvending man heraf let kunde giøre os), men af ingen anden Aarsag, end at Landet da var beboet af lutter Finner, og ikke af Nordmænd. Og derfor vil foranførte

(p) Man har billig Aarsag at paastaae, at dette bør forstaaes inclusive, Finmarken ogsaa tillige indberegnet, da man finder, at saadant blandt de Gamle ofte er brugeligt, som f. e. naar det heder: at Norr fik hele Landet fra Jotunheim og indtil Alfheim, see §. 78. hvor det er klart, at de sidste Ord bør forstaaes inclusive, da Alfheim i gamle Dage stedse blev regnet til Norge.

(q) *Reenhielm* edit. p. 91.

førte Talemaader intet andet sige, end at Oluf Tryggueson blev Konge over alle Norske, og alle de Lande, som i ommeldte Strekning af Norske vare beboede, saa at Norge her, og andre deslige Steder, tages i Særdeleshed for de Lande, som fra Arilds Tid af Norske havde været beboede, Skat-Landene, eller de nys opfundne og erobrede, ei indberegnede. Man kan derfor lige saa lidt heraf giøre den Slutning, at Finmarken ei har hørt de Norske til, som at Jemteland ei har været en Provintz af Norge, fordi de Gamle sige: At Norges Grændser mod Sverige er Field-Ryggen lige fra Eyde-Skov og nord til Finmarken, eller at Island, Færøer, Grønland, de Hetlandske, Orcadiske og andre i Vester-Havet liggende Øer ei have hørt til Norge, fordi forommeldte Hav siges at være Norges Grændser mod Vesten. Og eftersom denne Objection, der af foranførte Steder kan udtrekkes, er den vigtigste og næsten eneste, man i denne Sag kan giøre os, saa vil jeg, for tydeligen at vise, at saadane Steder og Talemaader ei kan taale anden Forklaring, end vi derover har giort, anføre en gammel Geographisk Beskrivelse over Norge, hvori Finmarken siges at være Norges Grændse mod Norden, og dog tillige regnes blandt Norges Hoved-Dele. Samme er tagen af oven anførte Oluf Trygguesons Saga, og lyder saaledes: Synden fra Norge er Danmark, øster fra Sverige (som oftest settes Sverige synden for Norge, men Danmark østen for), mod Vesten Englands-Havet, og mod Norden Finmark. Norge haver tre Odder. Landets Længde er fra Got-Elven og nord til Veggrstafs, men Breden er fra Eyde-Skov til Englands Havet (Vester-Havet, som de Gamle og kaldede Vestra-Salt). Landet er ellers deelt i efterfølgende Dele, som kaldes: Viiken, Hørdaland, Upplønd, Thranheimur, Halogaland, Finmørk. J desse Landskaber ere mange Herreder, mange Fylker og u-tallige Øer ꝛc. (r). Desse Ord vise os nu, 1) at, uagtet

(r) At Norge paa dette og andre Steder, hvor Finmarken siges at være dets Grænd-

nu Finmarken undertiden settes som Norges Grændse mod Norden, saa har dog Landet virkeligen ligget under Norge, og hørt de Norske til. 2det, At Finmarken har strakt og bøiet sig langt nord omkring Nord-Cap, eftersom Autor siger, at det ligger norden for den nordre eller tredie Odde af Norge, og norden for Veggerstaffs. 3die, At Finmarken den Tid har været af et kort Begreb, eftersom den kunde regnes blandt Norges Hoved-Dele, og settes imod de store og vidtløftige Landstrekninger, Halogaland, Thrandheim, og saa videre; og at følgelig 4de, ved Finmarken her og paa andre Steder ei kan forstaaes Trumsen eller nogle faa Øer i Vest-Finmarken; Thi at ville regne de faa Øer i Trumsen og Vest-Finmarken for den 6te Deel af Norge, eller sette dem imod hele Nordlandene, eller nogen anden af foropregnede Dele, er ligesaa latterligt og u-rimeligt, som om man vilde dele Danmark i Jylland, Fyen, Siæland og Syroe, og sette sidst anførte Øe, som den fierde Hoved-Deel af Danmark imod nogen af de tre øvrige Lande.

§. 24.

Forbemeldte Objection kan endnu paa en anden Maade besvares; Thi i Almindelighed at tale, saa er det ingen Følge, at, fordi Skribenterne,

se mod Norden, eller at ligge der Norden for, tages i Særdeleshed for Norges Rige, Skat-Landene ei indberegnede, bliver desuden Sole-klart, naar man sammenligner samme med andre Steder, hvor der tales om Norge tillige med alle dertil hørende Lande; Thi da siges Grændserne, mod Norden, ikke længere at være Finmarken, men Gandvikken; mod Vesten, ikke Englands Havet, men Anguisey-Sundet, mellem England og Irland, alle i Vester-Havet beliggende Øer, som strakte sig didhen, indberegnede; mod Østen, ikke længere Field-Ryggen, som kuns var Grændse paa den Kant for Norge i Særdeleshed, men Eyde-Skoven, for derved at tilkiende give, at Jamteland, Lapmarkene og andre østen for Kiølen beliggende Steder og burde regnes dertil; og endelig mod Synden Got-Elven. See Styrmer hin Frodes Vers om Kong Olaf den Hellige, anført §. 35.

regne undertiden sette det ene Land som Grændse for det andet, derfor høre de ej sammen, eller under samme Regering. At Finmarken derfor paa oven anførte Steder skilles fra Norge, giør intet til Sagen, og hindrer ikke, at jo Finmarken har været en Provintz, Norge tilhørende: Thi ingen vil vel negte mig, at jo Halogaland, fra de første Tider af, da man har nogen Underretning om dette Land, har været anseet for en Deel af Norge, beboet af Norske og staaet under Norske Konger; men ikke desto mindre giøre Skribenterne undertiden Forskel imellem Norge og Halogaland. Ad. Bremensis skriver, at Halgoland er en Øe, som grændser til Normannien eller Norge: Men en gammel Skribent, som har skrevet Anmerkninger til ham, retter ham herudi, og sætter: at Halgoland er den sidste og nordeste Deel af Norge (s). I Sorla Sterka Saga (t) berettes: at Sorli hafdi 60. Skip oc 18000. Manne af Noreyge ok Elfom (Indbyggerne i Vigen) ok Halogalandi. Næsten paa samme Maade siger og Sagann af Halfdane Eysteinssyne (u): at den Norske Konge Halfdan valdi a þui Folk um alt Noreg, Finnmork og Halogaland. Og udi Hromund Greips Sonar Saga (v) berømmes Svanhvite deraf, at hun var det deiligste Fruentimmer af alle, som fandtes imellem Sverige og Halogaland, det er, i hele Norge. Det er og noget sært, at, naar Saxo Grammaticus (x) opregner de Norske Helte, som vare med i det bekiendte Bravalla-Slag, saa nævner han først dem, som vare fra Thelemarken, dernæst dem fra Norge, siden dem fra Sogn, og endelig dem fra Jathria, eller Jæderen: Men hvo vil vel der-

(s) *Ad. Brem.* de Situ Dan. ap. Lindenbrog. in script. rer. Septent. p. 65. & vet. Schol. (105).

(t) p. 34.

(u) p. 22. C. 9.

(v) p. 9.

(x) Lib. 8. p. 144.

deraf giore den Slutning, at disse Lande den Tid ei hørde til Norge? Dissi anførte Steder give da noksom tilkiende, at man alene af forbemeldte Talemaader, hvori Norge siges at grendse eller strekke sig til Finmarken, ingenlunde kan giore den Slutning, at Landet i de ældre Tider ei har været en Provintz under Norge, eller at det har hørt andre, end de Norske til. Saa meget har og kan vi alene tilstaae, at Finmarken fra de ældste Tider af ei har været bebygt af Nordmænd. At samme ogsaa bør gieldes om Helgeland, eller at dette Land ei heller i de ældre Tider er blevet regnet til Norge (y), er noget, som med ingen tilstrekkelig Grund kan godtgiores. Nys anførte Steder, hvor Helgeland alene i Henseende til det blotte Navn skilles fra Norge, eller den Omstændighed, at det i gamle Dage har havt sine egne Konger, giør vel lidt eller intet til Sagen. Othins Efterkommere satte sig fornemlig ned paa Helgeland, og derfor bliver de Norske Kongers og Jarlers Slegt-Register fra Othin kaldet Halyga-Tall, hvilket noksom tilkiende giver, at de Norske, endog i de ældste Tider, har været ligesaa sterke der som andre Steder i Norge. Skal Helgeland have faaet sit Navn af Holøje, Forneoters Søn (z), fra hvilken Norr var den femte i nedstigende Linie, saa maae man slutte, at Helgeland om ikke før (hvorfor og de Norske i Marmendelens Vers (a) kaldes Helgelændernes Børn eller Sønner) dog ligesaa tilig har været beboet og eiet af Norske, som den øvrige Deel af Norge; og altsaa seer jeg ikke, hvad som i gamle Dage kunde skille dette Land fra Norge (b).

 §. 25.

(y) *Verelius* in Not. ad Hervarar-Saga. p. 22. Og *Torst. Vikingssons* Saga in Not. Verelii ad Herv. Sag. p. 28. hvor det saa heder: Loge hefur Kongr heitit, hann ridt fyri þui Landi, er liggur i nordur af Norege &c. hann var kallad Haloge. A honnom tok landit nafn og var kallad Halogaland.

(z) *Arngr. Jon.* Crymogea. p. 31.

(a) Alfs Saga. p. 10.

(b) At og de Steder og Talemaader, hvorved Finmarken og Helgeland siges at lig-

§. 25.

Men hvad den Post angaar, at Grændserne mellem Norge og Sverige ogsaa siges at begynde eller ende norden ved Finmarken, som for Exempel, naar Snorro Sturlæson i hans Norske Krønike (c) beretter: at Grændserne imellem Norge og Sverige vare Got-Elven fra Vænner-Søen og ned til Havet, men siden Norder-Markene alt indtil Eyda-Skov, og endelig Kiølen alt nord til Finmark; og i foranførte gamle Norske Document: Landemærket siges at begynde norden ved Finmarken og gaae siden søer efter Kiølen &c.; saa er samme endnu mindre tilstrekkelig til at bevise, at Finmarken i gamle Dage ei har været regnet, eller rettere, hørt til Norge. Og ere mine Tanker derom desse: at paa de Tider, da Grændserne norden for Dofre-Field bleve satte, hvortil Jamterne og Helsingerne i Oluf den Helliges Tid allerførst gave Anledning, og da de siden under Harald Gilles Regiering ere blevne fornyede, har de Svenskes, eller rettere Jamternes og Helsingernes District i Lapmarken paa den Svenske Side, ei strakt sig længere, end til det Sted omtrent, som laae under samme Høide med Roberg i Senjen, eller den synderste Kant af Finmarken, uden at være endnu kommen

ge eller være Grændse norden for Norge, vil sige langt andet, end at de ej hørde Norge til, kan ei alene sees af det Exempel med Den Eyda, som ligger midt inde i Norge selv, ikke langt fra Jæderen, og dog siges at ligge norden for Norge, og norden for Jæderen, i Hrolfs og Gottreks Saga Cap. 6. p. 31.; men heri har jeg ogsaa de Svenske Skribenter fuldkommen paa min Side; Thi saa taler Biørner i hans Tractat de Gotunh. p. 80. Historiæ tradunt, quod nordur fra Norrige liggr Halogaland, Finmark & Sitha (skulde dette ikke være Scythien?) *Thorst. Vik. hist. p. 1. significantes, non extra Norrigiam, sed in boreali ejus plaga istas regiones sitas esse. Sub tegulo enim Norrigiæ comprehenduntur.* Og hvad have vi nu længer Vidnesbyrd behov?

men norden for Botnen (d) og til de der værende Lapmarke, saa det derover var ufornødent, at gaae videre med Grændse-Skellet imellem Finmarken og de norden og østen omkring Botnen liggende Lapmarke, hvoraf de Svenske endnu intet eiede. Dette har jeg her kun saa kortelig villet erindre, eftersom vi siden faae beqvemere Tid og Sted til samme med større Nøiagtighed og Vidtløftighed at udføre.

§. 26.

Efterat vi da har beseet Finmarkens Grændser paa den vestre Side, og saa vidt som muligt er, determineret, hvorvidt samme i gamle Dage har gaaet; saa ville vi nu vende til den østre, for at undersøge, hvor langt Finmarken paa den Kant haver strakt sig. Og mener jeg da, at det

(d) Her maae jeg tage Anledning, om den Botniske Bugt at erindre dette, at nogle mene, at den i gamle Dage er kaldet *Dumbshaf*. Verel. Not. ad Hervar. Sag. pag. 27.; men deri, mener jeg, de tage feil, og at ved Dumbshaf intet andet bør forstaaes end Is-Havet næst norden for Gandvik; Thi skiønt de ville gyldiggiøre sin Mening af Bardar Saga, hvor det saa heder: *Dumbur Kongr réd fyrir hafsbotnum Heim, er gangá i landsuder af Risalandi, enn fyrir sunnan geingur haf þad, er nu er kallad Dumbshaf*; saa viser dog et andet Sted i samme Saga tydelig, at ved dette Dumbshaf ingenlunde kan forstaaes den Botniske Bugt, naar der siges: at *Giestur Bardarson sigldi norður med landi, oc alt fyri Halogaland og Finmark oc sua til hafsbotna; oc er their Komo nordr yfir Dumbshaf* &c. Den berømte *T. S. Bayer* har og været af samme Mening om dette Hav, som kan sees af hans Kart over det gamle Rusland Tom. IX. Comm. Acad. Petrop. hvor Damshaf (er en Trykfeil, i Stedet for Dumbshaf) staar norden for Gandviken, og derhos disse Ord: *Damshaf mare Glaciale toto tracta inde a Finmarkia Norvegia.* Ved de Havs-Botne derfor, som Dumbr paa anførte Sted siges at have regeret over, kan intet andet forstaaes, end de store Bugte og Indvige, som de Gamle har forestillet sig at være mellem Grønlands Obygdir og Tatariet.

det med temmelig Vished kan godtgiores, at bemeldte Land paa denne Side har gaaet ei alene ligesaa langt mod østen, som nu, men og langt længere, lige til det Hvide-Hav; Thi saa ofte der tales om de Gamles Reise til Biarmeland, saa heder det, at de seglede norden omkring Finmarken til Gandvik, og nævne Skribenterne aldrig noget Land der imellem beliggende, men sette Finmarken og Biarmeland som næst til hinanden grændsende Lande; hvoraf man let kan slutte, hvor langt Finmarken den Tid har strakt sig, da Biarmeland laae ved Dwina-Floden, besønderlig paa den østre Side af den, som man kan see af oven bemeldte Others Relationer (e). For dette videre at bevise, vil jeg alene anføre følgende Exempler: Da Thorer Hund af Biarkø i Senjen, paa hans Tog til Biarmeland, reiste tilbage igien, saa meldes i Heimskringla (f): at han seglede fra Biarmeland og Wiena-Floden tvert over Gandvik, hos og omkring hvilken Sagann af Illauge Grydar-Fostre setter Finmarken; Thi efterat den først har berettet (g), at Sigurd paa hans Reise af Stormen blev fordreven til Gandviken, saa heder det siden, naar den kommer til at tale om hans Hiem-Reise derfra, at han drog fra Finmarken (h): Eptir þad sigldi Sigurdur fra Finnmørk. Altsaa har da Finmarken strakt sig til og omkring Gandviken, eller det Hvide-Hav. Saaledes heder det og i Ketill Hængs Saga (i): Hielt hann nordur fir Finmark, og sua austur til Gandvyk, at han drog norden omkring Finmarken, og saa øster til Gandviken. Og i Orvar-Oddz Saga (k) fortæl-

(e) §. 3.
(f) T. 1. p. 624.
(g) p. 8. C. 3.
(h) p. 18. C. 6.
(i) p. 13. C. 7.
(k) p. 7. C. 6.

siges, at da Odd reiste fra Finmarken, kom han strax til Biarmeland, og strax efter om hans Reise tilbage (l): þadan (fra Biarmaland) hieldu þeir til Finmörkin, at han satte sin Kaas derfra over til Finmarken. Herover siges ogsaa Finmarken at ligge østen for Norge i Torla-Sterka-Saga (m), hvor det heder: Suiphald, sein merkit var, hann var af Finmark austan, erit hamramur, at Suiphald, som var Kong Erling paa Upland i Norge hans Fæneke-Drager, var østen fra Finmark, og kunde forandre sig i adskillige Skikelser.

§. 27.

Hvad hidindtil om Finmarkens Grændser mod Østen er sagt, kan endnu mere bestyrkes, da vi nu ville tage os for at betragte Norges gamle Grændser i Almindelighed, hvordan de, nemlig paa den nordlige og østlige Kant, har været; Og det for at vise, ei alene at Finmarken har strakt sig saa langt, som for er meldet, men at ogsaa det, i gamle Dage sig saa vidt udstrekkende, Finmarken har hort Norge til, paa det ingen skal tænke, at hvad tilforn om Finnerne og Finmarken er sagt, angaaer alene Sø-Finnerne i Nordlandene eller Vest-Finmarken. Dersom vi da ville gaae til de ældste Tider, og betragte den Deling, som de tvende Brødre Norr og Gorr giorde sig imellem, i Følge af hvilken den første skulde beholde al den Strekning af det faste Land, som han havde faret over, men den sidste alle Øer paa Siden af Norge rundt omkring, som han kunde omkring segle, saa skulde de Norske i Følge af samme have havt Rettighed at tilegne sig saa vel den hele Svenske Lapmark, som alt hvad der ligger norden for, ei alene Øerne, men og det faste Land, lige til Finland og det Hvide-Hav; Thi Norr begyndte sit Tog fra Jotland, som laae østen for

(l) p. 8. c. 7.
(m) p. 39.

for Botnen, overvandt under Veis i et Feltslag Indbyggerne der norden for, hvilke boede bag Finmarken, drog siden Vester over Kiolen ned til Throndhiems Fiord, og siden langs med Dovre Field søer efter, Og efter Accorden mellem Brødrene er det venteligt, at Gorr har tilegnet sig alle Øer uden for denne hele Strekning, det er, fra Sandvyck til Got-Elven, ligesom hans Broder siges at have tilegnet sig det faste Land. Saa at dette synes at have været første Begyndelse til Finnernes Lydighed og Skatskyldighed under de Norske. Hvad hidindtil er sagt, grunder sig paa ovenanførte gamle Historie om Norges Opfindelse, hvoraf Biørner i hans Nordiska Kämpa-Dater har indført et Stykke, oversat paa Svensk (n), af hvilket vi for Korthedes skyld alene ville anføre følgende: Derifrån for han (Norr) Väster ut til Hafs, och mötte där sin broder Gorr, som hade komit från Nordska Havet, och i dän färden underlagt sig alle bygda och obygda Öyar; och seden de sin emellan hade delt Länderna, feck Norr hela fasta Landet norden fra Jättehemar alt söder til Alfheim, og warder nu detta Land kallat Norige; men Gorr tilkomo alla Öiar &c. Her siges nu Norges faste Land at have strakt sig fra Jætteheim eller Jotunheim til Alfheim, det er, Landet ved Got-Elven; Men ved Jotunheim kan her, saavel i Henseende til Norrs Reise, som de Gamles Beskrivelse over Jotunheim, ei forstaaes andet, end hvad forommeldte Saga om Norges Opfindelse kalder Jotland (hvilket bemerker det samme som Jotunheim) eller noget andet Land, der østen og norden for; Thi saadan Beskrivelse gior Sagann af Samson Fagre (o) over de nordostlige Lande af Europa: Gudmund havde at raade øster i Glæsisvoll, som ligger østen for Risaland. Risaland ligger i Nord-Ost fra Øster-Søen (til austurs oc nordurs af Austurveiginum) og

(n) p. 6.

(o) p. 20, Cap. 13

og derfra ud i Landnords, mellem nord og nord-ost) Jotunheim, og boer der Trold og Uvætter, men derfra hen imod Grænlands obygthir, strekker sig det Land, som kaldes Svalbarthi. Af hvilken Beskrivelse man kan lære at kiende, baade hvad Idee de Gamle har giort sig over Landstrekningen paa den Kant; saa det er ikke at undre over, at de har kunnet forestille sig, at det var umueligt at komme over Land fra Grønland til Norge, hvilken Reise de fortælle, at en ved Navn Harald Geed i gamle Dage skal have giort; som og, paa hvad Sted de Gamle egentlig og i Almindelighed har villet havt Jotunheim eller Jotland at være beliggende, nemlig østen for Gandviken; hvilket ogsaa Arngrim. Jonæ har indseet, naar han siger (p): at Risaland grændser til Finmarken, og derfra var ikke langt til Jotunheim. Men at andre, og iblandt dem de 2de Lærde Antiqvarii Sperling og Verelius, har flyttet Jotunheim vesten for Gandviken, og vil have det at ligge nordst i Norge, enten i eller ved den Landstrekning, som nu kaldes Finmark og Lapland, er en Forseelse, som uden al Tvil fornemlig er kommen deraf, at de ei har observeret, at Finmarken i gamle Dage strakte sig lige indtil Gandvik, og altsaa i Nærværelsen af det der østen for beliggende Jotunheim (q).

H §. 28.

(p) Crymog. p. 42.

(q) Endnu grovere er deres Vildfarelse, som, tillige med alt andet, vil trekke Jotunheim ind i Sverige og paastaae, at det har ligget rundt omkring den Botniske Bugt. Dette skal, efter deres Meening, kunne bevises af et vist Sted udi Hervarar-Saga, som siden §. 32. skal anføres, og de saaledes behager at oversette eller fordreie: Gotunheimia vocabatur ille tractus terrarum, qvi trans Gandvikum in boream, *cis Ymislandium in meridiem circa vel medio attingens* Halogalandiam, vergebat. Men enhver, som har mindste Indsigt i Sproget, maae selv dømme, om denne Oversettelse er overeensstemmende med Originalen, efter hvilken den ikke kan og bør blive anderledes, end saadan: Jotunheim blev Landet norden for Gandvik kaldet, men Landet synden for, Ymisland, liggende mellem Halogoland og Gandvik. See Biørners Tractat de Gotunheim. C. 7. p. 36.

§. 28.

Skulde ellers nogen synes, at vi i denne Materie gaae alt for høit op i Tiden, og paastaae, at anførte gamle Historie ei kan være af sønderlig Troverdighed i Ting, som skulde være passerede i saa ældgamle Tider, saa kan dertil svares, at vi vel ei ere saa u-rimelige, at vi, med endeel blandt vore Naboer, i Ting, som angaae de ældste Tider, ville begynde lige fra Adam eller Noah af, og at vi fuldkommen naae vort Diemerke, naar af anførte gamle Saga kuns kan godtgiøres, som vel ingen vil negte mig, at Sagen har været af den Beskaffenhed, som sagt er, i det mindste den Tid da ofthbemeldte Saga blev skreven, hvilket dog maae være skeet for nogle hundrede Aar siden: Men at vi imidlertid ei kan see, med hvad Grund man vil negte vore gamle Historier, deres Troverdighed, end og i de Ting, som angaae de ældste Tider, mere end andre, saa længe de ikke indeholde noget, som enten i sig selv er u-rimeligt og fabelagtigt, eller strider tvertimod andre og troverdigere Relationer. Ingen af Delene kan med Billighed om for anførte gamle Saga eller Historie siges. Og kommer den, i Særdeleshed hvad Norges gamle Grændser paa den nordlige Kant anbelanger, meget vel overens, saavel med andre vore egne gamle Skribenter, som fremmedes Beretninger. Hvad de sidste angaaer, saa giør Alb. Crantzius i Fortalen til hans Norske Krønike saadan Beskrivelse over Norge og dets Grændser: **Norge, som er det tredie blandt de nordiske Riger, og det allerydersite Landskab mod Norden, hvorfor det ogsaa blandt de tre nordiske Lande af os er sat allersidst, strekker sig med sin Længde allerlængst op i Nord** (in extremam Septentrionis plagam porrigitur) **hvoraf det ogsaa efter det Tydske Sprog har faaet sit Navn. Landet begynder fra nogle Klipper og Forbierge ved det Balthiske Sund, dreier siden omkring mod Norden, og strekker sig forbi det sydende Hav** (uden Tvil Mosko-Stro-

men)

men) omkring til de Riphæiske Bierge, hvor det endelig endes. Og noget derefter: Det hele Land (Norge) har nu for længe siden været Christen, undtagne de, som boe paa hin Side Biergene ved Is-Havet, hvilke ere hengivne til Troldoms Kunster og Hexerier, saa at de give sig ud for at vide og forud sige alt hvad der passerer i hele Verden. Desse ere de vilde og omflakkende Lapper, hvilke i saa koldt et Land bruge alene vilde Dyrs Skind i Stedet for Klæder. Af desse Ord, som mestendels ere tagne af en ældre Skribent, nemlig Ad. Bremensi (r), lære vi nu 1): At Norge saavel i Ad. Bremensis, som Alb. Crantzii Tider, har strakt sig alleryderst mod Norden, og følgeligen indbefattet Finmarken, som det nordeste District af desse nordiske Lande; Hvorfor og Alb. Crantzius paa forbemeldte Sted, noget længere hen, siger: At norden for Normannien eller Norge, som det yderste Landskab mod Norden, boer intet Menneske, og finder man der intet for sig, uden det forskrekkelige og uendelige store Hav, som gaaer om hele Verden. 2det) At intet andet Land den Tid har strakt sig saa langt nord, som Norge; Thi Crantzius siger udtrykkeligen, at det er det alleryderste Landskab mod Norden, og at han derfor allersidst har taget dette Lands Historie for sig, efterat han tilforn har handlet om Danmark og Sverige, følgelig har Finmarken hørt Norge alene til, og ingen anden Nation havt Deel derudi, eller strakt sit Herredømme saa langt nord som de Norske. 3die) At Norges Grændser i foranførte Skribenters Tider har gaaet lige til de Riphæiske Bierge, men de, af dem saa kaldede, Riphæiske Bierge kan, efter deres Beskrivelse, ingen andensteds søges, end østen for Botnen og i Finland; Thi Ad. Bremensis siger udtrykkelig, at de Riphæiske Bierge ligge østen for Sverige (s), hvilket

(r) De situ Daniæ &c.

(s) l. cit. See §. 10. Dette tilstaae ogsaa de Svenske Skribenter selv, og siger

ket Alb. Crantzius ogsaa igientager, og legger til, at Russerne boe synden for desse Riphæiske Bierge. Videre sige de ogsaa: at Helsingland er Skritfinnernes Hoved-Stad, hvilket Navn ogsaa et Landskab fører, der ligger paa de høie Bierge, som grændse til de Riphæiske: Men nu er det bekiendt, og skal siden videre godtgiøres, at Helsingland i gamle Dage strakte sig til den østre Side af Botnen og Ula-Træsk i Finland, følgelig maae Norge, som den Tid ogsaa grændsede til de Riphæiske Bierge, ogsaa have strakt sig til Ula-Træsk i Finland, hvilken Sø ligger accurat under samme Høide, som det Hvide-Hav eller Gandviken. Og paa det ingen skal tænke, at dette er en pur consequence, som ingensteds har hieme (hvilket det dog med ingen Billighed kan giøres til) saa ville vi til videre Stadfæstelse betiene os af de Svenskes egne Love og Documenter, for at godtgiøre, at den Slutning, vi af Crantzii Ord har giort og udtrokket, angaaende Norges gamle Grændser ved Ula-Træsk i Finland, er i sig selv ganske rigtig og u-muelligen kan omstødes; Thi i den gamle Helsingiske Lov, i Begyndelsen af den sidste Spho, staaer udtrykkeligen desse Ord: Sua Skiptis Landom tuæggia Konunga mællan, at Swerikes og Norikes birjas i Ula-Træsk, og leder æpter Ymæ fæmtan Wikno langan. Samme har Rudbeck anført i hans Atlantica (t) og saaledes paa latin oversat: Sueoniam (Oversettelsen af dette Ord er ganske u-rigtig, af det han har læst Suia, i Stedet for Sua) duo diuidunt Reges, ita ut Suetiæ & *Norvegiæ limes sit Ula Palus*, à quâ per dorsum Ymai montis itinere 15. hebdomadarum ducit. Brevet eller Documentet, hvori desse Ord af den Helsingiske Lov ere indførte, er efter Rudbecks Tilstaaelse forfattet Aar 1374, og uden al Tvil det selv samme, som Peringskiold i hans Monumentis Sueo Gothicis (u) taler om

Dalin i hans Svenske Historie P. I. Cap. I. §. 11. at Sevebärgets vidtsträkte fiäll-rygg, mot Öster kallades af de gamle Riphæiske Bärgen.

(t) T. I. p. 445.

(u) Monum. Upland. per Thiundiam. p. 2. See og hans Monum. Ullerak. p. 150.

om, i Anledning af det gamle Grændse-Skel mellem Helsing- og Finland, og bevidner at være en Notarii Publici Ransakning om the gamla Råmärke emellan Upsala Archie-Biskopens Stift, Ahr 1374. I Samme er ogsaa blandt andet indført, at det staaer udtrykkeligen i den Helsingiske Lov, at Hälsingia Raa byrjas i Ulo-Tråski, och ledhir åptir Isma femptan Wikna Langan. Hvoraf vi nu med temmelig Tydelighed kan forestille os, hvordane Grændserne i de ældre, jo og senere Tider, lige indtil desse tre nordiske Rigers Forening, paa den Kant har været, nemlig saadane: at Helsingland, Finland og den nordeste Kant af Norge eller Finmarken have stødt sammen ved Ulo-Træsk, østen for Botnen i Finland, hvorfra Grændserne mellem Finmarken og Helsingland har strakt sig op efter Lapmarkene, og gaaet omkring alt indtil Uma- eller Yhma-Lapmark i en Linie paa femten Miles Længde, fra Søen og op mod Norden, (thi saaledes synes det at Ordene: Såmptan Wikno langan, maae forstaaes, og ikke om femten Ugers Reise, som Rudbek (v) vil have det) saa at Helsingernes District østen og norden for Botnen har

hvor selv samme Ord findes, som tilforn af Rudbeck ere citerede, og hvoraf man kan see, at samme Tid og ved samme Leilighed ere og Grændserne mellem Norge og Sverige efter forbemeldte Lov blevne regulerede; hvorom videre siden.

(v) Fra Ulo, som ligger ved Søen, og indtil Ulo-Træsk, hvor de Norske Grændser begyndte, ere 15. à 16. Mile. Peringsk. Monum. Uplandiæ per Tiun. p. 8; hvorfor det synes, at samme Længde eller Brede ogsaa paa de øvrige Steder, den hele Strekning igienem, er bleven ved, lige indtil Jamteland. Skulde ellers nogen finde mere Behag i at blive ved Rudbecks Forklaring, skal det ei være os meget imod, saasom vi dog fuldkommen naae vort Hiemerke, og det i Følge af anførte Ord maae blive en afgiort Sag, at Grændserne mellem Norge og Sverige end og den Tid har strakt sig fra Finland og gaaet igienem Ymisland, d. e. de Svenske Lapmarke og Nordland. Torf. *Hist. Norv.* P. 1. p. 418, eller som de Svenske selv forklare det, See Biørners Tractat de

da været at regne for en femten Miles Distance omtrent fra Søen af og op i Lapmarken, men alt det øvrige norden for ligget til Finmarken, eller været beboet af vilde Lapper, som levede paa deres egen Haand uden nogen Regering, undtagen at de aarlig maatte betale en vis Skat til den Norske Lænsmand, naar han om Vinteren besøgte Lapmarkene. See §. 43. Naar vi nu da, efter foranførte Vidnesbyrd, lade Norge faae sine gamle Grændser mod østen tilbage igien, saa at det strekker sig fra Got-Elven og lige indtil Ula-Træsk, eller de Riphæiske Bierge østen for Sverige, saa er det først, og ellers ikke, at man kan sige, at Norge med sine Bierge omringer Sverige. (*Normannia suis alpibus circumdat Sueoniam*), som det heder hos Ad. Bremensem. Saa at dette Sted da ogsaa kan tiene til at oplyse og bestyrke, hvad tilforn om denne Materie hidindtil er sagt. Af anførte Crantzii Ord lære vi og 4de) At Lapperne paa hin Side Biergene og Finnerne ved Is-Havet har været regnede til Norge; Thi hele Norge, siger han, havde for længe antaget den Christne Religion, undtagne de, som boede paa hin Side Biergene, ved Is-Havet, og desse vare de vilde og omflakkende Lapper, som vare særdeles hengivne til Troldoms Kunster; Og giver samme os tillige Anledning at komme efter Aarsagen, hvorfor de andre Nordiske Nationer saavel Danske, som Svenske, i de ældre Tider ere komne i saa stort Udraab for deres Hexerier og Kundskab i Troldoms Kunster, hvilket siden blandt endeel Fremmede har vedvaret indtil vore Tider. For dette at vise, vil jeg til en Prøve alene af Ad. Bremensi (x) anføre følgende: *Qvibus* (sc. maleficis, magis &c.) *cum tota Barbaries*

Gotunheimia. p. 41. Vester-Botnen, hvilken tillige med Nørre- og Østre-Botnen, strekker sig vel ei meget over 15. Mile op i Landet fra Søen; Saa det dog falder ud paa det samme, jeg har sagt.

(x) loc. cit.

ries exundat, præcipue Norvegia talibus monstris plena est: *Nam Divini & Augures, Magi & Incantatores, cæterique satellites Antichristi ibi habitant.* Aarsagen hertil kan da ingen anden have været, end at de Nörske alene, fra ældgamle Tider af, har havt at bestille og omgaaet med Finnerne og Lapperne, desse været anseete som Undersaatter af hine, og Finmarken regnet som en Provintz under Norge. Hvoraf Fremmede let kunde faae Anledning at confundere den ene Nation med den anden, hvilket ikke saa let kunde lade sig giøre med de Svenske, just fordi de vare ganske affondrede fra Lapperne og Finnerne, norden for dem, og havde slet intet med dem at bestille. Med de Norske havde det derimod en langt anden Sammenhæng, da man om dem giorde sig de Tanker, at de med de Finske Lande ogsaa tillige besade de Finske Kunster, saa at de blandt Fremmede alene finge Navn for det, som Finnerne egentlig tilkom; Thi endskiønt jeg gierne tilstaaer, at der i gamle Dage end ogsaa blandt de Norske selv fandtes saadane, som i deslige Sager vare temmelig drevne; saa var dog Finmarken det Sted, hvor de egentlig ginge i Svang, og den høie Skole, som de søgte til, der ex professo vilde lære Haandverket, saa at ei alene de Norske i Nordlandene forsendte deres Børn derhen, for at lære Kunsten, hvorpaa vi i Gunhilde, Kong Erik Blodøxes Dronning, har et betydeligt Exempel, men end ogsaa Biarmerne, som selv var en Finsk Nation (y). Og at Finmarken egentlig har været den Deel af Norge, som Ad. Bremensis og andre herved har forstaaet, kan desuden sees af hans egne Ord, naar han et andetsteds siger: **At de, som leve udi de nordre Dele af Norge, ere meget hengivne til Troldoms Kunster** (Vetus Scholiastes kalder dem udtrykkelig Skrittefinnos, og Alb. Crantzius paa anførte Sted Lappones). Paa Biergene boe nogle vilde og bar-

(y) Orvar-Odz Saga Cap. 27. p. 33.

barbariske Qvinder og Skov-Mænd, som synes, naar de tale, meere at knaskre med Tænderne og hvine, end fremføre rigtige Ord (z).

§. 29.

Med oven anførte, Norges gamle Grændser mod Østen og Gandviken angaaende, stemmer ogsaa Saxo Grammaticus fuldkommen overens, naar han i Fortalen til hans Danske Historie bruger desse Ord: Og at vi noget fuldstændigere skal tale om Norge igien, saa maae man vide, at det grændser mod østen til Gothland og Sverige, men har paa begge de andre Sider Havet. Mod Norden har samme Rige et Land, hvis Beskaffenhed og Navn man ikke veed, og som ligger u-dyrket, men er fuldt af Folk, som ere af en u-sædvanlig Skabning, og er dette Land skilt fra Norge, som ligger lige derover paa den anden Side, ved et stort Hav. Sammenligner man desse Saxonis Ord med andre vore gamle Historier, saa kan man let giette sig til, hvilket Land han her mener, nemlig intet andet, end det forommeldte

(z) Ad. Bremensis har ei alene selv taget feil i det Ord Qvænland, og bildet sig ind, at det bemerkede Qvindeland, hvoraf han har giort en særdeles Nation i vor Norden, som aldrig findes hos nogen anden Skribent, og skulde bestaae af lutter Qvinder: Men Rudbeck, Dux ipse gregis, har ogsaa, som en Liebhaber af alt hvad som var rart og selsomt, jeg vil ei sige u-rimeligt, betient sig deraf, som Vand paa sin Mølle, og vidst paa det Lifagtigste at forestille os deres hele Regimente og Indretning. Qvænanger, i det norske Nordland, er da giort til Amazonindernes Hof, Qvænerne og Cajanerne til lutter Amazoninder, og saa videre; hvorpaa han koger os en heel Suppe paa de gamle Fabler om de Amazoner, Gorgoner etc. See hans Atlant. T. 3. p. 499. hvilken Liber Canonicus endeel andre Svenske Skribenter, saavel i andre, som denne Materie (See *A. Sundii* Disput. de Patria Amaz.) har giort sig Samvittighed over at fravige, paa det de ei skulde ansees for Kættere i Fædernelandets Historie.

meldte Jotunheim, hvis Beboere beskrives at have været forskrekkelig store og hæslige; eller Hundingialand, ogsaa østen for Gandvik beliggende, hvor Indbyggerne, efter de Gamles Relationer, havde Hagerne sammengroede med Brystet, og gave en Rost fra sig, som Hunde (a), eller noget andet Land, østen for Finmarken, paa hin Side Is-Havet. Grønland kan det ei have været, hvilket var de Norske og andre nordiske Folk den Tid vel bekandt, og langt mindre Finmarken; Thi dette Land er ikke skilt fra Norge ved noget Hav, ei heller har vore Forfædre der forestillet sig Folk at boe af saa u-sædvanlig Skikkelse, ei heller var dette Lands Navn Saxoni u-bekiendt, hvilket han selv ofte nævner, som og Biarmeland; følgelig maae det være eet af forommeldte Lande, som han her har meent, hvilket Norge med den østre Side af Finmarken laae lige over for, havende Gandviken og Is-Havet der imellem, som videre kan sees af de eftersølgende Ord, hvor han siger: **at det store Hav, paa den øvere Kant, skærer Danmark igiennem og støder an paa den syndre Side af Gotland, men den nedre Deel deraf gaaer mod Østen forbi den nordre Side af Norge (hvorved ei kan forstaaes andet end Finmarken) hvor det endes i en stor Indvig, som kaldes af de Gamle Gandvik. Altsaa er der mellem Gandviken og det syndere Hav (han mener Øster-Søen) en ganske smal Hals af det faste Land, og hvis samme ikke havde været, var Sverige og Norge bleven til en Øe.** Man lærer altsaa heraf, ei alene, at den nordre Side af Norge har grændset til Gandviken, men ogsaa, at alle de tage u-imodsigeligen Feil, som ville bilde os ind, at Gandviken har været nogen anden Vig eller Hav, end den Hvide-Sø.

§. 30.

Hvad som endnu mere bestyrker mig i min Mening, at Finmarken i gamle Dage har været af større Begreb, end nu omstunder, og

 Nor-

(a) Saaledes beskrives de i Sturlaugs Saga.

ges Grændser strakt sig lige hen til Gandviken, er dette, at ei alene en stor Deel af den Russiske Lapmark, som ligger omkring Kola, af Russerne selv kaldes Mouremanskoy Leporie, Men Moureman bemerker hos dem en Normand eller Somand (da de Norske af deres So-Væsen og So-Roverie i gamle Dage maae allerforst være blevne dem bekiendte) saa at Mouremanskoy Leporie da bliver det samme, som Nordmændenes eller de Norskes Lapmark: Men at ogsaa det Hav, som ligger mellem Archangel og Noua Zembla, efter Strahlenbergs Vidnesbyrd (b), heder Mouremanskoy More, som og det hele Hav norden for Archangel (c), og i Særdeleshed den Hvide-So, som de gamle Gother kaldte Gandawyck (d). Og altsaa maae de Mouremans eller Norske nodvendig have været Eiere af de Lande, som grændsede til forommeldte Hav, eftersom desse havde af dem faaet deres Navn.

§. 31.

Alt hvad man hidindtil af fremmede Skribenter til vor Menings Stadfæstelse om Norges gamle Grændser paa denne Kant har anført, kan end videre godtgiøres og u-ryggeligen bekræftes af de gamle Norske eller Islandske Skribenters Vidnesbyrd, som derudi komme overens, at de Norske Kongers Herredome har strakt sig fra Got-Elven og lige indtil Gandviken. Til hvilket at bevise Snorronis Exempel og Vidnesbyrd kan være os saa godt som mangfoldige andre, hvilken beromelige og troverdige Skribent i det Vers, som han til Kong Haagen Haagensens Berommelse har sammensat, iblandt andet beromer Kongen deraf: at han forbyder al Vold og Overlast, befrier og forsvarer sit Fæderneland, be-

(b) Das Nord- und Ostliche Theil von Europa und Asia. p. 7.

(c) l. cit. p. 23.

(d) l. cit. p. 93.

beskermer sit Folk og Undersaater, og (rædr eirn Sialfur alt a milli Elfar ad Gandviks landi) er alene selv herskende Regent over alt hvad som ligger mellem Elven og Gandviken (e). Men nu er det, saa vel af foranførte Saxonis Beskrivelse, som andre Norske og Islandske Skribenter klart og u-imodsigeligt, hvad u-rimelige og fordreiede Indfald end nogle ville giøre sig derom, at Gandviken hos de Gamle er det selv samme, som vi nu kalde Mare Album, eller den Hvide-Sø, hvilket ogsaa Verelius selv, den redeligste og skionsomste blandt alle ældre Svenske Antiquarios, tilstaaer og bekræfter (f); følgelig kan man med in-

J 2 gen

(e) See *Verelii* Not. ad Hervar. Sag. p. 4. Hertil kan endnu legges Styrmer hin Frodes Vers om Kong Olaf den Hellige, hvori denne Konge siges at have været regerende Monarch over alle *Lande, som Harald Haarfager eiede, saa at Grændserne vare mod Norden Gandviken,* mod Sønden Got-Elven &c. See §. 35; som og *Fagurskinna*, naar den, under følgende Titel: *Her gengr Olafr af Skipum sinum i Orkadale*, siger, At *Kong Olaf den Digre underlagde sig hele Norge fra Elven, som var Landets Grændse mod Sønden, og alt nord efter til Gandvik.* See Torfæi Hist. Norv. P. 2. p. 162.

(f) loc. cit. Samme giør ogsaa alle andre fornuftige Skribenter, saa mange som heller ville følge Sandheden, end deres egen forvirrede Phantasie. At nævne een for alle, saa giør det ei lidet til min Menings Bestyrkelse om Gandviken og dertil grændsende Steder, at den ypperlige Professor i Petersborg, *T. S. Bayer*, en Mand af saa stor Kundskab i deslige Sager, som vel saa skal kunne rose sig af, har paa hans Kart, som staaer i den 9de Tome af Comment. Acad. Petropol. p. 366. og fører den Titul: Tabula Geographica Russiæ vicinarumque regionum circiter An. C. 949., assat samme accurat paa de Steder, hvortil jeg dem haver henført (skiønt jeg ikke fik bemeldte Kart at see, forend efterat min Tractat allerede var færdig) nemlig Gandwich v. Austurwich, hvor nu det Hvide Hav er, der Vesten for Qvenland; østen for Vina eller Wimr, nu Dwina Floden, Biarmeland, og længere mod østen Jotunheim,

gen Grund længere disputere os den Sats, at **Norges Grændser i gamle Dage har gaaet lige ud til det Hvide Hav.** Og er just dette Aarsagen, hvorfor Norge og Gandvik undertiden staaer sammen, og omtales ligesom tvende med hin anden næst sammengrændsende Steder: Som naar det heder i Grænlandz Annaler om foromtalte Harald Geits Reise til Norge, at **hann kom alt vestan ur Grænlands bygd, oc austur til Gandvike, oc so i Noreg** (g). Saa vidt om Norges gamle Grændser paa den Kant.

§. 32.

Har da Norge i gamle Dage strakt sig fra Alfheim og indtil Jotunheim, som laae østen (h) og norden for Gandviken, hvor om Hervarar Saga strax i Begyndelsen saa taler (i): **Sua finst ritad i fornum bokum, at Jotnaheimar voro Kallader nordan umm Gandviik, enn fyri sunnan Lundzland** (k); har Norges Grændser gaaet lige til de Riphæiske Bierge, østen for Sverige og Ula-Træsk i Finland; og har endelig de Norske Konger hersket over alle Lande, som ligge mellem Got-Elven og Gandvik eller det Hvide Hav, hvilket altsammen tilforn er bevist,

skiønt det sidste Sted vel burde uden Tvil heller ligge noget længere op og i nordost fra Biarmeland, end saa langt mod østen, som det der er afsat. Kartet grunder sig ellers paa den berømte Constantinopolitanske Keisers Constantini Porphyrogennetæ Beskrivelse over de, norden for hans Keiserdøme beliggende Lande, som er indrykket i den Bog, han har skrevet til sin Søn, angaaende hvad der burde i agt tages af den, der skulde forestaae en Regering, som og paa andre troverdige Documenter. See l. c. p. 369.

(g) *Verelius* loc. cit. p. 28.

(h) See §. 27.

(i) Cap. 1. p. 1.

(k) Andre Exemplarer sette **Ymisland**, og legge til: **amillum Halogaland.**

vist, og end videre kan godtgiøres deraf, at de Norske i deres Brev til Kong Christian den 1ste, som blandt andre er føiet bag til Hadorphs store Riim-Kronike p. 161. lader sig forlyde med, at Norge grændser til Sverige i en circumference paa 400. eller 500. Mile. En Strekning, som man aldrig kan faae ud, om man end regner Milene for Tydske, med mindre man i det allermindste gaaer saa langt med de Norske Grændser i Finland, og ofter mod det Hvide Hav, som tilforn er sagt (l); Saa følger af Fornødenhed, ei alene at Finmarken, som for er meldt, i gamle Dage har strakt sig lige til den Hvide-Sø, men at ogsaa Landet har hørt Norge og de Norske Konger til. Ingen har derfor mindste Aarsag og Billighed, naar han seer Finmarken af de gamle at blive regnet blandt Norges Provintzer, eller at de Norske har taget Skat af Finnerne i Finmarken, da at giøre sig de Tanker, at derved noget andet, eller mindre Land er blevet forstaaet, end det, som nu saa kaldes, da herved tilstrekkelig er blevet godtgiort, at Finmarken i forige Tider ei alene har indbegrebet alt, hvad dertil nu omstunder ligger, men og langt mere. Ligesaa mange Steder derfor, som vi hos de Gamle finde at regne Finmarken til Norge, saa mange Bevis har vi ogsaa, at ei alene det nu saa kaldede Finmarken, men end og den hele Lapmark indtil det Hvide Hav har hørt de Norske til. Som f. e. naar Autor til Ol. Tryggueſons Saga

(l) Dalin setter i hans Svenske Historie P. I. C. I. p. 12. §. 10., at Fieldryggen mellem Norge og Sverige, yderst fra Vester-Havet ved Got-Elven og til grad. lat. 62. i Finland, er 350. Svenske Mile. Vil man nu antage desse for Norske, hvoraf 10. ere saa meget som 15. Tydske, og sette, at de Norske i deres Brev har forstaaet de sidste, saa bliver den hele Strekning 525. Tydske Mile lang, og følgelig, naar Distancen mellem Ulo-Træsk og de Steder i Finland, som ligge under 62. grad. lat. fratrekkes, Fieldryggen mellem Norge og Sverige, fra Got-Elven til Ulo-Træsk, efter de Norskes Regning, accurat mellem 4. og 500. Tydske Mile.

paa ovenanførte Sted (m) deler Norge i Viken, Hørdaland, Upplønd, Thrandheimur, Halogaland og Finmørk; naar Arre Einarson, en af den Norske Konges Østens Hofmænd i hans Beskrivelse over Norge, begynder norden fra og setter Finmarken allerfremst blandt Norges Provintzer (n), og de Sø-Finner, Fiall-Finner, Lapper, Kareler og Gand-Finner (uden Tvil dem, som boede ved Gandviken) som dertil hørende Undersaater; naar en gammel Chorographie over Norge, som Stephanius anfører (o), deler hele Norge i 23. Provincier eller Fylker, og opregner blandt dem allersidst Halogaland og Finmark, og naar endelig Hareck paa Thiottu siges at have opbaaret Skat af Finland eller Finmarken, hvorom det saa heder i Konunga-Sagorne (p): Hareck bleff måst wördat på Halogaland. Han hade tå hafft en lång Tid Skatt af Finland, och ther til hade han stundom Konungens Sysla i Marcken, och stundom hade andra een Deel med honum. At jeg intet skal tale om de Steder, hvor de ældre Svenske Skribenter selv, i sær de, som have levet for Kong Carl den Niendes Tid, da Tvistighederne om Finmarken begyndte at bryde løs, regne dette Land til Norge; Som naar Olaus Magnus siger (q): at Finmarken er et Landskab, som ligger i den Nordre Deel af Norge, at Vardehus er et Castel, yderst i Norge beliggende, og at Finmarken grændser til Biarmeland (r); Samt paa et andet Sted (s) nævner Zuey grossen land, Findmarken under

(m) See §. 23.
(n) *Torf.* Hist. Norveg. P. 1. p. 33.
(o) In Not. ad Saxon. p. 118.
(p) Den Svenske Oversett. af Gyldenstolpe p. 103.
(q) Histor. Gent. Septentr. p. 11. ed. Rom. & p. 730.
(r) *Verelii* Not. ad Herrauds og Bosa Saga p. 77.
(s) In Auslegung der neuen Mappen.

under Norvegen gelegen, und west Lappen under Sueden. Til hvilken kan føies And. Buræus, som i hans Beskrivelse over Sverige (t) tilstaaer, at Finmarken hører til Norge, den syndere Deel af Lapland til Sverige, men den øvrige fra Vardehus til det Hvide Hav, Rysserne til. Hvorfor ogsaa endeel Lapper har deres Rune-Bomer saaledes afdelte, at Norge ligger mod Norden, Nordland i Sverige mod Synden, og Lapland midt imellem (u). Saa at man heraf kan see, at det har været en overalt almindelig Mening og en blandt alle afgiort Sag, at Finmarken fra Arilds Tid har hørt de Norske til (v).

§. 33.

(t) ap. *Scheffer* in Lapponia p. 10. vers. Angl.

(u) *Scheffer* l. c. p. 49.

(v) At der og tilforn har været de, som har giort sig samme Tanker om Norges gamle Grændser, som jeg, kan sees af en haandskreven Tractat, kaldet Discursus Historicus om de Engellænders og Nederlænders Seilatz udi Norden, som er forfattet i Christiani 4. Tid, og mig af Herr Geheim-Archivario *J. Langebek* meddeelt, hvori Forfatteren, efter at have opregnet foranførte Saxonis Ord, saaledes taler: Hvoraf klarlig lader sig ansee, at end og den Norriges Søekant haver ikke endda udi Saxonis Tid været fuldkommen bekiendt, saa har dog den Norske Søe og strekket sig fra forskrevne ubekiendte Land og Trolboten ned til Grandevigh og Byslandske Side. Og om Kong Christian 4de siger han: At han haver Grønland med den ganske Tract hen norden og østen op ad Trolboten og ned paa Lappeland og Thidis Fiort, som sine Rigers rette og fulde Eige, udi sin udisputerlig og faste Hevd, efter som det af Arilds Tid fra Landsens første Besiddelse hafuer fult det Norske Rige og hans høilovlige Forfædre. Og enddog Trolboten og Geruths mørke Boliger er os udi vor Tid moxen ubekiendt ꝛc. saa er det dog klart, at den haver i fordum Tid fuldt det Danske og Norske Riger ꝛc.

§. 33.

Nu staaer da intet videre tilbage for os at afgiore, end at vi til sidst, førend vi gaae til de Svenske Lapmarke, af Historierne kortelig vise, at den Ret, de Norske fra Arilds Tid har havt til Finmarken, har de og siden under deres Enevolds Konger, lige indtil desse tre Nordiske Rigers Forening, stedse beholdt, uden at nogen derudi har giort dem mindste Dispute, eller de Norske selv ved Afstaaelse eller Forsømelse skilt sig derved. Vi ville altsaa paa dette Sted intet melde om de Krigs-Toge, som de Norske i de ældste Tider siges at have giort til Finmarken, Biarmeland og deromliggende Steder, for at røve og giøre sig de Lande skatskyldige, eller fortælle af saadane Skribenter, om hvis Troverdighed man kan have Aarsag at tvile. Som naar der meldes (x) om den Throndhiemske Konge Harald Guldmund, at han med 300. Skibe giorde et Tog til Biarmeland; om Hiorleif, Kongen paa Hordeland, at han paa sit Tog til samme Land, blev en Nat paa Hiem-Reisen derfra liggende synden paa Finmarken, og havde der med Trold og Bergbuer at bestille (y); om den Norske Jarl Ulfkiell, som havde opkastet sig til Konge, at han udplyndrede og underlagde sig Hallulands Obygdir, Grænland, det kolde Sverige, Kyrialand og Hundingia Rike alt indtil Biarmeland (z); at Halfdan Kongen paa Hringerike og Valdres, en Sønne Søns Søn af Nor, undertvang Rusland og Lifland tillige med den hele Botniske og Finniske Bugt (a); Ei at tale om mangfoldige andre, hvilke vi rent ville gaae forbi, og strax begive os til Harald Haarfagers Tider, hvis Historie udtrykkeligen beretter, at den Ret og Myndighed, som de

Smaa

(x) Sturlaugs Saga p. 63.

(y) Alfs Saga. p. 7.

(z) Sagan af Halfdani Eysteins syne. p. 14.

(a) Torf. Hist. Norv. P. I. p. 173.

Smaa Konger paa Helgeland for ham havde givet deres Læns-Herrer, at handle med og opbære Skat af Finnerne, har samme Monark, efter Helgelands Erobring, overladet til sine Befalings-Mænd over bemeldte Land, som Torfæus ganske rigtig har antegnet imod Peder Claussen Undall (b), der i hans Beskrivelse over Norge har været af de Tanker, at endskiønt Harald Haarfager havde indtaget hele Norge, saa eiede han dog intet i Finmarken, hvor ikke en eneste Normand for eller ved de Tider boede, men Finnerne havde den Tid deres egen Konge, ved Navn Motullus, vare ogsaa saavel før som siden vante at leve under deres egne Førster, og strakte Norge sig den Tid ei længere end til Loppen; hvoraf Scheffer siden har vidst at benytte sig, beraabende sig ofte derpaa, at Harald Haarfager ei var god for at undertvinge Finnerne i Finmarken (c). Men heri tage de begge vist nok Feil; Thi lad end være, at Motullus den Tid var Finnernes Konge, som jeg dog neppe troer; at ingen af de Norske da boede i Finmarken, og Norge i sig selv ei strakte sig længer end til Loppen; saa hindrer dette dog ikke, at jo den saa kaldte Konge tillige med hans hele Land har været Harald Haarfager og de Norske underdanig og maatte betale dem Skat, besønderlig da saadant af Historiernes klare og tydelige Ord u-imodsigeligen kan godtgiøres; Thi iblandt andre, som Aar 872. droge fra Helgeland til Throndhiem, hvorhen Harald Haarfager med Sendebud havde ladet dem kalde til sig, var og en meget fornem Mand, ved Navn Bryniolfr, som boede paa Thorgen. Denne havde, saavel som og hans Fader Biorgulfr, af de forige Konger havt Ret og Myndighed at handle med Finnerne, og paa deres Vegne at indkræve Skatten; hvilken Rettighed ham nu ogsaa af Harald Haarfager blev forundt og stadfæstet (d),

(b) loc. cit. p. 106.

(c) Lappon. p. 19. 60.

(d) Torf. Hist. Norv. P. 2. p. 21.

og efter hans Død hans Søn Bard, som en Tid lang havde været i Kongens Hof (e). Men da samme kort derefter døde af de Blessurer, han havde faaet i det bekiendte Sø-Slag i Hafursfiord, satte Kongen Thorolf Kveldulfsson til Læns-Herre over Helgeland, med alle de Privilegier og Rettigheder, som Bard for ham havde havt (f). Saa snart Thorolf havde faaet dette vigtige Embed, reiste han strax Vinteren derefter til Fields og over til Finmarken, og havde 90. bevæbnede Mænd i Følge med sig, i Stedet for at de forige Befalings-Mænd ei havde været vante at have flere end 30, undertiden ogsaa et mindre Mandskab til Geleide. Derpaa lod han Markedet beramme, drev Skatten ind og tillige Kiøbmandskab med Finnerne. Herover samlede han en stor Hob Finske Varer samen, deels ved Kiøben og Tusken, deels ogsaa ved den Frygt, Finnerne bare for ham, over det hele District, hvor han fremfor. Men da han kom østen paa Fieldet, fornam han, at de Kilpinger (de som boede paa Kiølen) reiste til Finnerne, og enten dreve Handel med dem, eller plyndrede dem ud, hvorfor han tog nogle Finner til Veiviisere, satte efter dem, og kiørde med dem saaledes i Ring, at henimod 100. af dem paa adskillige Steder, hvor han kom over dem, maatte bide i Græsset. Hvorpaa han reiste hiem til Torgen igien (g). Sommeren derefter sendte Thorolf sin Huus-Foged Thorgils Gialland med Skatten, som han havde samlet af Finmarken, som den Gang var langt større, end han tilforn havde været vant at faae, til Kongen, og forærede ham desuden en Deel kostbare Skind, som han havde skaffet sig paa Kiølen (h). Næste Vinter derefter nemlig Aar 877., drog Thorolf

(e) l. cit. p. 22.
(f) l. cit. p. 25.
(g) loc. cit. p. 28.
(h) loc. cit. p. 31.

rolf atter til Finmarken med 100. Mand omtrent, reiste det hele Land igiennem, og holdte Markeder med Finnerne. Da han nu var kommen langt hen mod Østen, komme de Qvæners Konges Farevidi Gesanter til ham, og forlangede, at han vilde komme dem til Hielp imod de Kirialers eller Carelers Konge, som plyndrede i deres Land, med Tilbud, at hvad Bytte, de kunde faae, skulde deles dem imellem. Thorolf spurde da sine Folk til Raads deri, hvilke holdte for, at man ei maatte lade saadan Leilighed gaae sig af Hænderne, og toge strax af Sted med Gesanterne. Da de komme til Qvænland, finge de 300. Qvæner med sig, droge derpaa til Fields, og traf de Kirialer, som tilforn havde giort Indfald i Qvænland, hvilke de dreve paa Flugt, og nedlagde en stor Deel af dem. Hvorpaa Thorolfus og Farevidus droge tilbage til Qvænland, hvor Thorolfr giorde nøiere Venskab og Forbund med de Qvæner, begav sig siden til Fields igien, og kom endelig ned i Vefsif (Vefsens) Fiord, og derfra til sin Gaard Sandnes (i). Men som Thorolf imidlertid af hans U-venner var bleven befort for Kongen, som den, der i alle Maader ei handlede redelig med Finne-Skatten, saa blev Embedet ham frataget og givet hans Beforere, Hareck og Hræreck Hilderidis Sønner, hvilke Vinteren derefter, Aar 878. droge til Finmarken med 30. Mand i Følge, efter de gamle Læns-Herrers Maneer, og havde derover langt mindre Myndighed blandt Finnerne, end Thorolf, og Fremgang i at indsamle Skatten, hvilken Finnerne, da man ei var i Stand til at tvinge dem, efter eget Behag betalede. Paa samme Tid reiste ogsaa Thorolfus med 100. Mand til Qvænland til Kong Farevid, hvilke sloge sig sammen og med 400. Mand droge til Fields og siden ind i Kyrialand, hvor de giorde et rigt Bytte. Da det var ledet temelig frem paa Vinteren, tog Thorolf sig for at reise Finmarken igienem,

(i) loc. cit. p. 32.

og kom Vaaren derefter hiem igien, efter at han havde giort en megen profitable Reise. Hilderidis Sønner derimod havde kuns giort et meget slet Marked, at regne imod det Thorolf tilforn havde været vant at giøre, hvorfor de ogsaa, da de komme med Skatten til Kongen, skøde al Skylden paa Thorolf, af Frygt for hvilken de ei torde reise saa langt de burde, da han derimod havde faret hele Finmarken over, kiøbt alle Varerne op og taget Kongens Rettighed til sig. Ja han havde end ogsaa i Sinde at giøre sig til Konge over Helgeland og Finmarken ɹc. (k). Alt dette har jeg noget vidtløftigen villet anføre, deels for at give Læseren et saavidt tydeligt Begreb om Maaden, paa hvilken de Norske Konger i gamle Dage pleiede at opbære Skat af Finnerne, deels ogsaa for de efterfølgende Kongers skyld, om hvilke man heraf kan sikkert giøre den Slutning, at de alle, som Descendenter og Arvinge af alle de Lande, som Harald Haarfager havde regeret over, har virkelig eiet Finmarken og taget Skat af Finnerne, skiønt det om en Deel i deres Historie ei udtrykkeligen bliver meldet. Ellers beretter ogsaa Torfæus (l) af Flateyar-Bok, at Harald Haarfager engang lod en ved Navn Hauk Habrok reise til Biarmeland, for der at kiøbe kostbare Skind sammen, og sendte med ham til sin Foster-Moder Hildis, som boede ved Sandvick, tvende Flesk-Skinker og to Ammer Smør, tillige med en Guld-Ring, at hun skulde gaae ham i Nøds Fald til Haande, hvilket jeg her for en vis Omstændigheds skyld har villet antegne, skiønt Historien i sig selv er temmelig fabelagtig.

§. 34.

De Konger, som næst efter Harald Haarfager bestege den Norske Trone, havde saa vel med indvortes som udvortes Uroligheder saa meget

(k) loc. cit. p. 34.

(l) loc. cit. p. 71.

get at bestille, at dem ei gaves megen Tid at bekymre sig stort om de Finmarkiske Sager, hvilket og i sig selv var ufornødent, da de ved Harald Haarfagers Anstalter vare satte i rolig og sikker Besiddelse af Landet, saa Skribenterne derover ingen Anledning havde at melde noget derom. Eric Blodøxe giorde i hans Ungdom og Faderens Live et stort og langvarigt Søerover-Tog til alle Verdens Kanter, paa hvilket han og til sidst hiemsøgte Biarmeland, udplyndrede Landet, og kom derfra til Finmarken, hvor han foer gandske fredelig frem, og lod alting blive i Rolighed, saa man deraf noksom kan see, at Indbyggerne har været Norske Undersaatter (m). Hans Søn Harald Graafeld foretog sig ogsaa, mens han var Konge, et Tog til Biarmeland, holdt et Feltslag med Biarmerne paa Vinaa-Bakke, fik Seier, og førde et stort Bytte derfra med sig, men Finmarken blev af ham ganske urørt (n). Efter hans Død fik Hakon Jarl den Rige af Harald Blaaland Throndhiems Læn og Helgeland, og hvad som ligger der norden for, quit og frit foruden nogen Afgivt (o). At Oluf Tryggueson, tillige med det øvrige af Norge, ogsaa var Eier af Finmarken, kan alene deraf godtgiøres, at han siges, at være bleven Konge over alle de Lande, som Harald Haarfager havde regeret

 over

(m) Heimskringla. T. 1. p. 110.

(n) Heimskring. T. 1. p. 185. Harallder Graafelldur for a einu Sumre med Her sinn nordr til Biarmalands, oc herjadi þar, oc atti orozto micla vid Biarma a Vino-Bacca, þar hafdi Harallder Kongr Sigur, oc drap margt folc, herjadi þa vida um landit, oc fecc ofa micit fe. Under denne Konges Regering var ellers den mægtige Hlade-Jarl, Sigurd, en Tid lang regerende Herre ei alene over Trondhiem, men ogsaa over Helgeland, og følgelig tillige over det derunder sorterende Finmarken. Hans Søn var Hakon Jarl, som strax omtales.

(o) J. Rami Norske Hist. p. 111.

over (p), hvilken Talemaade ogsaa gemeenligen bruges om de andre Norske Konger. Det er ingenlunde at tvile paa, at denne active Konge, som var saa nidkiær over sin Ret, da han foretog sig en Reise længst nord paa Helgeland, lige til Aund eller Andenes (q), jo med Alvorlighed har vindiceret sin Rettighed til Finmarken, om nogen havde giort ham Indpas derudi. Ellers er det ved denne Leilighed ogsaa verdt at erindre, at det ved de Tider har været høieste Mode hos de Store i Nordlandene, at bruge Finnerne blandt deres Hus-Tropper eller Hussar-Garde. Exempel og Bevis derpaa finde vi i Ol. Trygguesons Saga (r), hvor det saa heder: Raudr hinn Rammi heed en mægtig og meget rig Bonde (Adelsmand, som levede af sit Gods og ei stod i Kongelig Tieneste) som boede i den Fiord paa Halogaland, som kaldes Skealfti (Salpti i Heimskringla (s), nu Salten) paa det Sted, som heder Godeyar, Raudr havde stedse en stor Hob Hus-Karle om sig, og holdt han sine Folk meget godt og prægtigt, thi han var den største Høvding der i Fiorden, og siden langt nord efter; Han havde ogsaa en stor Mængde Finner med sig, hvilke i Nødsfald stode færdige til hans Tieneste. Raudr stod ellers i Venskab med Thorer Hiort, som boede nord i Vaagen, og vare desse tvende saa mægtige, at de sloge sig sammen og holdte et Sø-Slag med Kong Olafr Tryggueson.

§. 35.

Da Norge efter Olaf Trygguesons Død blev delt i 3. Parter, tænkte den Svenske Konge intet paa Finmarken, og tilegnede sig af den nordere Deel af Norge alene 4. Fylker i Throndhiem, begge Morerne og Roms-

(p) Ol. Tryg. Saga. P. 2. og Tort. Hist. Norv. P. 2. p. 369.
(q) Ol. Tryg. Sag. P. 2. p. 182.
(r) p. 181. P. 2.
(s) T. 1. p. 301.

Romsdalen, men lod den Norske Jarl Erik for sig beholde Naumdalen, Helgeland (t) og det derunder liggende Finmarken. At Olaf den Hellige var regerende Herre over hele Finmarken lige indtil det Hvide Hav, bevidner ei alene Styrmer hin Frode i bemeldte Konges Historie, naar han saa taler (u): Han (Olaf den Hl.) var Enevolds Herre over hele Norge, saa vidt som Harald Haarfager, hans Blodsforvant, havde regeret, saa at Grændserne vare mod Norden Gandviken, mod Synden Got-Elven, mod østen Eide-Skoven, mod Vesten Aungulsey-Sundet: Men samme er ogsaa af mange andre Omstændigheder klart og bevisligt; Thi da Kongen Aar 1019. giorde en Reise nord paa Helgeland, besøgte han iblandt andre en meget fornem Mand, ved Navn Hareck, som var af Kongelig Blod og boede paa Thiottu, om hvilken det saaledes heder i Heimskringla (v): Hareck var den mægtigste og anseeligste Mand paa Helgeland. Han havde da i en lang Tid havt Handelen med Finnerne og Kongens Sysler i Finmarken under Hænder (Findkaup oc Kongs Syslu i Morkinni. Den Svenske Oversettelse af Konunga Sagorne kalder det: Skat af Finland og Konungens Sysla i Marken: Men ved Marken eller Mørkinn forstaaes her intet andet end Finmarken). Og denne Forlæning over Finmarken (x) havde han undertiden havt alene, undertiden andre med ham. Siden fortælles der videre om samme Hareck, at Kong Olaf forlænede ham med alle de Herligheder, som han af de forige Lands-Høvdinger havde havt, følgelig ogsaa med den Rettighed at opbære Skatten paa Kongens Vegne af Finnerne i

Fin-

(t) Torf. l. cit. P. 3. p. 1.

(u) Torf. l. c. P. 1. p. 162.

(v) Tom. 1. p. 552.

(x) Torf. l. cit. P. 3. p. 102.

Finmarken. Men da Kongen derefter kom længere nord, giorde han Thorer Hund, som ogsaa var en mægtig Mand, og boede allerlængst nord i Landet paa Biarkey, foruden den forige paa Thiottu, til sin Læns-Mand (y), hvilket vel maae paa-agtes, saasom man deraf kan see, at de Norske Konger har været vante til at have tvende Læns-Herrer over Helgeland, den ene synder, og den anden nordst paa Landet, hvilket ei kan være skeet uden vis Aarsag, som vi siden ville søge at udfinde. Dette ville vi alene for nærværende erindre, at det Land, som Thorer Hund blev sat til Læns-Herre over, kan egentlig ikke have været Helgeland, uden den nordeste Deel deraf, men heller et andet, der norden for beliggende; Thi da Kongen nogen Tid derefter fandt for godt at overdrage den halve Deel af Lænet og de Kongelige Sysler paa Helgeland, som Hareck tilforn ene havde havt (z), til Asmund Grannkelson, saa heder det om den sidste, at han i sit Embeds Sysler og Forretninger drog længst nord paa Helgeland, og at Øen Langey, som laae strax ved Biarkey, hvor Thorer Hund boede (a), ogsaa hørde under hans District (b). Altsaa kan det ei andet være, end Thorer Hund maae egentlig være bleven Læns-Herre over Finmarken; Thi ellers skulde han kuns havt nogle faae Øer at raade over; hvilket enhver kan see at være u-rimeligt. Paa bemeldte Langey boede den Tid tvende forneme Mænd og Brødre Gunstein og Karl. Den sidste var nogen Tid i Kongens Hof, og sluttede engang med Kongen den Accord, at han vilde reise til Biarmeland, for at kiøbe Skind-Varer af de mest kostbare, og skulde Gevinsten deles

(y) Heimskring. l. c. p. 554.

(z) Heimskring. loc. c. p. 597.

(a) Og synden for hvilken denne intet havde at befale. See *Torf.* loc. cit. p. 129.

(b) loc. cit. p. 598.

les lige mellem Kongen og ham. Kongen lod ham dertil faae et Skib og de fornødne Penge, hvor med han drog nord paa Helgeland, og derfra strax til Finmarken og videre til Biarmeland (c). Thorer Hund giorde dem med et vel udrustet Skib ogsaa Selskab paa dette Tog, og var det da, at han og de andre, som bekiendt er, udplyndrede de Biarmers Afgud Jomala, efterat Markedet var forbi, som stod et Stykke op i Vinaa Floden.

§. 36.

Da Kong Knud den Store af de fleste var bleven antagen til Konge over Norge, heder det om ham (d), at han fik Hareck paa Thiøttu og Thorer Hund i Biarkey store Forlæninger og Indkomster i Hænder, tillige med den Rettighed at drage til Finmarken (fieck heim Finnferd) for at handle med og kræve Skat af Finnerne. Hvoraf nu tydelig sees, at begge Læns-Herrer, saa vel den, som boede nordst som synderst paa Helgeland, har været af de Norske Konger forlænte med Finmarken, og tillige bekræftes, hvad jeg tilforn om Thorer Hund har sagt, nemlig at det Land, han af Kong Olaf den Hellige blev forlænet med, har egentlig været Finmarken; Thi Kong Knud var alt for klog dertil, at han strax ved Rigets Antrædelse skulde støde saa mægtig en Mand, som Hareck paa Thiottu, for Hovedet; ved at tage den halve Deel af Finmarken fra ham, og give den til Thorer Hund, hvis denne ikke havde havt den tilforn. Thorer Hund drog ogsaa, som udtrykkeligen meldes (e), tvende Vintre efter hin anden til Finmarken, var begge Gange længe paa Fieldene, og samlede sig derved store Midler; Thi han havde stort Kiøbmandskab med Finnerne.

(c) loc. cit. p. 618. & *Torf.* loc. cit. p. 127.

(d) Heimsk. T. I. p. 711.

(e) Heimsk. l. c. p. 751. & Torf. l. c. p. 187.

Der lod han sig og giøre 12. Rein-Skinds-Mudder eller Pelser, med saa megen Troldoms Kunst, at intet Jern kunde bide derpaa (f). Efterat Hareck paa Thiottu var dræbt, satte Kong Magnus den Gode i hans Sted Asmund Grankelson til Læns-Herre over Helgeland (g), som da følgelig tillige fik Lænet over Finmarken. I Harald Haardraades Tid kom engang et Islandsk Skib til Finmarken, og eftersom Skibsfolkene, imod Kongens strenge Ordre og Forbud, havde drevet Handel med Finnerne, saa bleve de, da de reiste før efter, under veis oppassede, og deres Skib visiteret af Einar Flugga, Harecks paa Thiøttu Søn, som den Tid var Læns-Herre over Helgeland, og var det ikke uden med stor Nød og Venners Hielp, at Islænderne komme med helt Skind derfra. Denne Skik, siger Torfæus (h), med Handelen i Finmarken, synes at være optagen i de smaa Kongers Tid, og siden i Agt tagen af Harald Haarfager og hans Efterkommere, saa at Kongerne forbeholdte sig alene den Ret at handle med Finnerne, hvilken de enten for en vis Penge bortpagtede til andre, eller dreve ved deres Læns-Herrer. Dog angik saadant Forbud fornemlig Handelen med Graaverk og kostbare Skind-Varer, og var det andre ei forment at Kiøbslaae med Finnerne, naar de holdte sig fra den forbudne Kram (i).

§. 37.

Efter Harald Haardraades Død meldes intet i Historierne, Finmarken angaaende, uden at hans Sønne-Søn, Hakon Magnusen, som døde i hans blomstrende Alder, giorde et Tog nord til Biarmeland,

(f) Olafs Saga Cap. 187. ap. *Verel.* in not. ad Hervarar Sag. p. 76.

(g) *Torf.* l. cit. p. 229.

(h) loc. cit. p. 334.

(i) See *Torf.* l. c. C. 12. pag. cit.

land, holdte der et Slag og fik Seier (k), forend ved de Tider, da Sigurd Jorsalafar tillige med hans Brødre Østen og Olaf regerede i Norge. Om bemeldte Kong Sigurd berettes blandt andet, at han engang blev heftig fortørnet paa Sigurd Hraneson, hans egen Svoger, som paa Kongernes Vegne, for Svogerskabs skyld, havde Finna-Ferd (Rettighed eller Privilegium at fare til Finnerne), saa at han drog til Finmarken, for at tage Skat og Skyld af Finnerne paa deres Vegne (l). Dette Privilegium havde han faaet i deres Faders, Kong Magni Barfots Tid, hvilken til Belønning for en vigtig Tieneste, som denne Mand havde giort ham, gav ham sin Søster til ægte, og forlænede ham med Finmarken, samt den Frihed at handle med Finnerne, saa længe han og hans Sønner levede, med de Vilkor, at han aarlig derfor skulde til Kongens Cassa betale 60. Mark, men selv beholde, hvad han kunde forskaffe sig derover (m). Men nu beskyldte Kong Sigurd ham for Utroskab i dette Embed, som den der slog alle Indkomsterne af Finmarken under sig, saa at Kongerne neppe fik den halve Deel i mod det, de burde have, og stevnede ham til Tings, for der at lide Dom (n). Iblandt andre, som Sigurd Hraneson da søgte Hielp hos, var og Vidkunnr paa Biarkey, hvilken undslog sig derfor, foregivende, han var Kong Sigurds Lænsmand. Dog kom han omsider igien i Kongens Naade og beholdte sit Læn, som tilforn (o). Hvoraf vi nu kan slutte, at ogsaa tvende den Tid har været forlænede med Finmarken, nemlig oftbemeldte Sigurd Hraneson, og Vidkunnr Jonson paa Biarkey. Sigurd Hraneson synes ellers enten at have havt sin bestandige og ordentlige

(k) Konung. Sag. p. 299.

(l) Heimsk. T. 2. p. 259.

(m) *Torf.* Hist. Norv. P. 3. p. 463.

(n) *Torf.* l. cit. p. 462.

(o) Heimsk. l. c. p. 261.

lige Bopæl nord paa Helgeland, paa den Gaard Steige (p), eller at have opholdt sig der mellemstunder, naar han reiste nord i Lænet. Og maae det vel have været paa samme Gaard, at Finnerne, uden Tvil for hans alt for haarde Medfart i at presse Skatten af dem, engang i stor Mængde angrebe ham, saa det havde seet farligt ud, hvis ikke bemeldte Vidkunnr Jonson havde kommet ham til Hielp (q).

§. 38.

Den Drøm, som Kong Sverrer siges at have havt, forend han kom til Riget i Norge, og hvortil samme skulde være en Forvarsel, i det han syntes, som han var bleven forvandlet til en stor Fugl, hvis Neb rakte til Rigets yderste Grændse mod Østen, men Svandsen til Finmarken (r), giver noksom tilkiende, at Finmarken og i hans Tid var en Province under Norge. Ja den u-lykkelige U-enighed, som regerede imellem ham og Kong Magnus Erlingsson, strakte sig end ogsaa didhen; Thi da Kong Sverrer havde sat en ved Navn Thorgils til Læns-Herre over det District af Helgeland, som strakte sig længst hen i Nord, samt tillige betroet ham Inspectionen, over Finmarken, med den dermed følgende Rettighed at inddrive Skatten af Finnerne og handle med dem, og samme til den Ende om Vinteren, Aar 1183, havde begivet sig til Fields, blev han paa Hiem-Reisen i Ægisfiord (nu Øxfiord kaldet) overfalden og ihielslagen af Vidkunnr Erlingsson, som boede paa Biarkey, og af Kong Magno Erlingsson var giort til Læns-Herre (uden Tvil ogsaa over Finmarken); hvilket Mord Kong Sverres Folk strax hevnede og ihielsloge Vidkunnr, da han Sommeren derefter seglede forbi Stegen synder paa (s).

§. 39.

(p) *Torf.* l. c. p. 463.

(q) *Torf.* l. c. p. 475. conf. p. 580.

(r) *Torf.* l. c. p. 583.

(s) *Torf.* l. c. p. 625.

§. 39.

At Kong Sverres Sønne-Søn Hakon Hakonson har været Herre over Finmarken, er ei alene klart af foranførte (t) Snorronis Vers, men og af andre Omstændigheder, som i hans Regerings Historie forekomme; Thi i hans Tid boede paa Hyne eller Hinden i Senjen, paa den Gaard Hofne, en Mand ved Navn Andreas Skialdarband Kongens Paarørende, som efter Hertug Skules underfundige Tilskyndelse, paa sin egen Gaard, ved sine Tienere ihielslog Vegard Veradal, da denne skulde gaae ind i et Hus, for at besee Finne-Skatten af Finmarken, som der laae forvaret. Hvorudover Kongen tog Lænet fra ham og satte en anden ved Navn Jvar Utvik i hans Sted (u). Ved samme Tider var Guttorm af Biarkey Kongens Lænsmand over den syndre Deel af Helgeland, som boede paa Herey (nu Herre kaldet), før i Landet, og af Varbelgerne, eller Hertug Skules Tilhængere, blev dræbt (v). Forbemeldte And. Skialdarband og Jvar Utvik sloge sig siden sammen, og droge, Sommeren efter at foromtalte var passeret, med 4. Skibe til Biarmeland, for at hevne det Drab, som Biarmernes Konge havde begaaet paa Folkene af et Helgelandsk Skik, som faa Aar tilforn havde gaaet til Biarmeland for at handle, og var bleven der Vinteren over liggende, imedens at Augmund fra Spangheim, den anden af Participanterne i Skibet, med sine Tienere, om Høsten var reist øster efter til Sydridal (uden Tvil Susdal i Rusland), hvilken, saa snart han fik denne Tidende at høre, drog til Holmgard, derfra til det Sarte Hav, og videre til Hierusalem, hvorfra han med stor Ære kom tilbage til Fædernelandet igien. For dette at revancere, toge nu for-

(t) See §. 31.
(u) *Torf.* l. c. p. 152. P. 4.
(v) *Torf.* l. c. p. 216.

bemeldte med Rov og Brand grumt af Sted i Biarmeland, samlede et stort Bytte, bestaaende fornemlig i myntet Sølv og en stor Hob af det kostbareste Graaverk, og droge dermed tilbage, men mistede under Veis et af Skibene i Strømmen ved Straumneskin. Fra den Tid af finder man ikke optegnet, at nogen har reist til Biarmeland (x). Om dette, ved det de Norske grebe alt for vidt om sig, ogsaa har givet Anledning til den Misforstaaelse, som ved de Tider havde reist sig imellem Finnerne og Carelerne, kan ei til visse siges. Saa meget seer man af Historien, at i Kong Hakons Regerings 34. Aar komme den Holmgardske eller Russiske Konges Alexandri Sendebud om Vinteren til Trondhiem, og klagede over den Trette og U-enighed, som de Norske Læns-Herrer over Finmarken laae i med de Kyrialer eller Careler, som vare den Russiske Første skatskyldige, saa at de angrebe hin anden med Rov og Mord paa begge Sider. Kong Hakon sendte da om Vaaren sine Gesanter med dem til Holmgard, hvor en ny Fred blev sluttet, og Enighed stiftet imellem begges Provincer, saa at Kyrialerne hverken skulde giøre Finnerne nogen Overlast, ei heller desse hine nogen Fortred; hvilket dog ei længe varede (y). Dette er ellers den første Gang, at vore Historier melde noget om Russernes Jurisdiction over Carelerne, hvilken den Tid ei synes at have strakt sig videre end til dem alene; Thi her meldes intet om, at Russerne i mindste Maade besværede dem over de Norskes forommeldte Fremfart i Biarmeland, som dog var skeet omtrent ved samme Tid, og Finnerne vare ikke dem, men de Norske underdanige. Desuden bør og observeres, at det var just ved samme Tider, at Tatarerne bragte Rusland under Aaget (z), og giorde ved samme Leilighed saa sterkt Indfald i Biarmeland, at en

stor

(x) *Torf.* l. c. p. 154.

(y) *Torf.* l. c. p. 266.

(z) See *Herberstein* og andre inter Autores Rer. Muscoviticarum.

stor Hob af Indbyggerne maatte forlade Landet, og give sig under den Norske Konges Skyts, som lod dem Christne og indromde dem Malanger-Fiord, at de der kunde sette sig ned (a). Og synes Kongen at have taget Anledning deraf, at lade Christne alle Indbyggerne i Tromsen (uden Tvil, saa vidt de vare Finner) og bygge en Kirke der længst nord i Landet, som og i Ofoten. Den Soldan i Serkland, som Kong Hakon siges at have sendt Gesanter til med Foræringer (b), bilder jeg mig ind at have været desse Tatarers Chan, og ikke Soldanen i Tunis, som andre mene; Thi af foranførte kan man nogenledes begribe, hvad den Norske Konge da kan have havt for Ærende at afgiøre hos Tatar-Chan, nemlig at afværge de Tatarers Indfald i Finmarken; men derimod er det ikke let at giette sig til, hvad han den Tid med Tunetanerne kan have havt at bestille.

§. 40.

Den Fred, som under Kong Hakon Hakonson blev sluttet mellem Finnerne i Finmarken og Carelerne, maae ikke have varet ret længe; Thi man finder, at i hans Søns Kong Magni Lagabæters Tid, giorde de Kirialer eller Careler Aar 1279. Anfald paa Kongens Lænsmand, Thorbiørn Skaun, da han var dragen til Fields, for at indkræve Skatten, toge ham fangen, og ihielsloge 35. af dem, han havde med sig (c). J. Ramus skriver, at de nogle Aar tilforn havde giort det samme, og at de tillige vare indfaldne paa Helgeland (d). Aar 1302. foruroligede atter desse Careler de nordeste Districter af Norge, hvorfor Augmund Jungedanz med en temelig Hob Krigsfolk blev udsendt, for at holde dem i

Ave

(a) Torf. l. cit. p. 303.

(b) Torf. l. cit. p. 291. conf. p. 375, hvor der fortælles, at Aar 1286. komme Gesanter fra de Tatarers Konge til Norge.

(c) Torf. l. c. p. 366.

(d) Norriges Kongers Historie. p. 293.

Ave (e): Men om han har naaet sig Oiemerke, kan ei til visse siges. I det mindste synes de Norske Lænsmænd ved desse Streiferier at være blevne afholdte fra deres aarlige og sædvanlige Tur omkring til Finnerne, i sær dem, som grændsede nær til de Careler, af hvilken Leilighed Finnerne da og betienede sig, og holdte inde med den Skat, som de skulde betale til de Norske Konger. Herudover maatte Kong Hakon Magnusson Aar 1310. sende Gissur Galle til Finmarken, for at indkræve den Skat, som nu i mange Aar havde resteret (f). Denne havde en, ved Navn Valtyr Pretta i Følge med sig, og kom Aaret derefter tilbage fra Finmarken med vel forrettet Ærende. Om han paa ny har giort en Reise derhen, bliver ei meldet, men skulde sluttes deraf, at Martin, Finnernes Konge, siges at have ladet sig overtale af Gissur Galle, og Aar 1313. selv villig draget til Kong Hakon, som da var i Trondhiem, betalet, hvad som Finnerne endnu vare skyldige, og giort videre Forsikring om Troskab og Lydighed (g). Imidlertid blev dog Uenighe-

(e) Torf. l. c. p. 410.

(f) Torf. l. c. p. 434.

(g) *J. Ramus* l. c. p. 304. *Torf.* l. c. P. 439. Iblandt andre Rettebøder, som samme Kong Hakon Magnusson har givet Indbyggerne paa Helieland, udi Bergen, i hans Regerings 15. Aar, er ogsaa denne anført: at saasom han havde fornummet den Armod og Fatigdom, som var blandt Finnerne, saa havde han beviist dem den Naade, at de i 20. Vintre, eller Aar, efterat de vare blevne omvendte til den Christne Tro, skulde ikke give uden tredie Parten af det Sagefald, som Lovbogen formelder, enten til Kongen eller Ærkebiskopen, men siden skulde de svare fuldt Sagefald, som andre Bønder og Boemænd. Han forbyder derfor saavel sine egne, som Ærkebiskopens Provster og Befalingsmænd at tillegge Finnerne nogen Sag u-reteligen og falskeligen, og derved forfærde dem, saa de maatte give, hvad forlangedes, naar man kom ind i Fiordene til dem. Dette er taget af en Norsk, paa dette gamle Sprog, skreven Lovbog, og mig af Herr Secretair von Aspern meddelt. Af an-

den ved imellem de Norske og Russerne, hvilke Aar 1316. atter giorde et Indfald paa Helgeland og andre Steder (h). Samme skede og Aar 1323. da Russerne i sær angrebe Øen Biarkey, og lagde Erling Vikunnssons Gaard i Aske (i). Og maae vel dette have været een, om ikke den fornemste blandt Aarsagerne, hvorfor Magnus Smeck Aar 1348. paaførde Russerne Krig (k), hvilken blev bilagt, og en Fred mellem Kongen og den Novogardiske Første Georglum paa de Vilkor sluttet, at Carelen skulde deles imellem dem, og grændserne settes i Systerbeck, og de nærmeste der norden for beliggende Steder (l).

§. 41.

Under hans Søn Hakon Magnuson tildrog sig en særdeles Hændelse i Finmarken, hvilken findes optegnet paa nogle gamle Pergaments Blade blandt A. Magnæi Manuscripter, og jeg her Ord for Ord, af det gamle Norske Sprog, saa vidt mueligt har været, oversat vil indføre, saasom derudi adskilligt forekommer, som kan give nogen Oplysning i vor forehavende Materie. Historien, som efter de Tiders Smag er blandet med endeel overtroeske Omstændigheder, begynder saaledes: " Den Hændelse tildrog sig i Verdige Herres, Herr Hakon med Guds Naade " Norges Konges, og Olafs, Erkebisp i Nidarosi, deres Tid, at en " Prest paa Halogaland, som var rig paa Gods og Midler, hyrede sig "

M ind

førte kan ellers sees, at en Deel i de Tider har vidst at betiene sig af Leilighederne for at presse Finnerne, saa det ikke har været at undre, at de undertiden har viist sig missfornøiede, og paa en eller anden Maade søgt at unddrage sig fra saadant Aag, som en Deel egennyttige giorde dem alt for tungt.

(h) Torf. l. c. p. 442.

(i) Torf. l. c. p. 456.

(k) *Joh. Magni* Goth. Sueonumque Hist. L. 21. C. 3. p. 772.

(l) *Loccenii* Hist. Suec. L. 3. p. 109.

"ind paa et Skib med de Kiøbmænd, som seglede i Kiøbfærd (for at
"drive Kiøbmanskab) nord til Finmarken, og foer han med dem for sine
"egne Ærenders skyld. Deres Seglads gik vel og hastig for sig, og toge
"de med deres Skib ind i en smuk god Havn. Paa et hvert Sted komme mange Finner til Markedet, saa som sædvanligt pleier at ske,
"og havde de paa begge Sider deres Tolke; Thi de Finner, som ere
"i Enden af Finmarken, alt nord ved Gandvik, ere alle Hedninge, og have andet Tungemaal, end vi Nordmænd. Iblandt Finnerne var en Finn, saa klog og udlært i Troldoms Kunster, at alle Finnerne holdte ham og kaldede ham for alle andre Finners Formand og
"Spaamand, for hans Færdighed i Troldoms Kunster, og den Aarsag,
"at han sagde dem forud hver Ting, som skulde ske. Det hændte sig paa
"en vis Dag, at forommtalte Prest sang Messe i sit Land-Telt; Thi ingen Kirke var der i Nærværelsen. Stode da alle Christne Mænd
"under hellige Messe-Embedet, som det somte saa stor en Forretning, Ærbødighed at bevise. Der vare og ikke mindre Finnerne i Nærværelsen,
"men den i Troldom saa vel dreven Finn stod ved Døren af Land-Teltet.
"Og da det var kommet saa vidt i Messen, at Presten holdte op Guds Legem, løb den i Troldom forfarne Finn bort fra Teltet, hvilket de Christne Mænds Tolk merkede og saae. Lidt derefter gik han ud efter ham,
"saasom han vilde see og randsage, hvad ham var vederfaret, og han tog
"sig for. Og som han ledte efter ham, fand han den Kunst-erfarne Finn
"liggende paa Jorden, ligesom fra sig selv, ikke langt fra Land-Teltet.
"Da spurte de Christne Mænds Tolk, hvad ondt ham var overkommet.
"Han svarede: Jeg saae et forfærdeligt Syn. Den Mand, som synger i Land-Teltet, og I kalde eders Prest, holdt sine Hænder op i Veiret, havende i sine Hænder et Dreng-Barn, meget klart og skinnende, saaat jeg kunde neppe see derimod. Og ved dette Syn kom
"saa megen Frygt og Forskrekkelse over mig, at da jeg skulde gaae ud
af

af Land-Teltet, faldt jeg ned ganske fra mig selv. Da Messen var til„ Ende, kom Presten der hen med de Christne Mænd, og lod denne Hæn„delse med Eder sandfærdig giøre og bekræfte. Men det ommeldes ikke i„ denne Hændelse, om den i Troldoms Kunst belobne Finn blev omvendt til„ den rette Troe eller ikke. Men denne samme Prest, da han kom fra denne„ Færd hiem til sin Gaard, skrev han dette Jertegn til Olaf Erkebispen„ i Nidarosi, som saaledes med Eed var bekræftet. Siden lod Hr.„ Erkebispen det giøre aabenbart og lyst over Koret i Nidaross Kirken„ under Klokkernes Ringen og Istemmelse af Te Deum. Og levede den„ Prest længe derefter og var i Nidarosi. Men dette Jertegn skrev Ni„kolaus Olafsson, Klerk i Nidarosi, til Brodrene paa Modruvollum (i„ Island) Biørn og Snorre, men Sire Einar Haflidason, Holar„Kirkes Officialis satte det over paa Norsk efter forbemeldte Brodres„ Bøn. Men det skede, da ledet var fra vor Herres Jesu Christi„ Fødelse M. CCC. LXXX. og eet Aar." Hvad vi heraf for nærværende vil udtrekke, er dette: At ved og paa den Tid har visse paa Helgeland eller i Nordlandene havt Privilegium at drage til Finmarken, for der at kiobslaae med Finnerne, og med det samme opbære Skatten af dem, som og, at det yderste af Finmarken, hvor desse handlede med Finnerne, endda strakte sig til Gandviken.

§. 42.

I Kong Oluf den Fierdes Tid, blev 1384. den Forordning udgiven, at de af Finmarken og Helgeland skulde derefter handle paa Vaagen (m), hvilket Sted i gamle Dage ogsaa pleiede at være en Samlings-Plads for Troppene i Nordlandene, naar de skulde drage paa noget Krigs-Tog (n), og hvor et af de største Markeder i Norge aarlig blev holdet.

M 2 Det

(m) *Torf.* l. c. p. 510.

(n) Heims k. T. I. p. 647.

Det blev dem af Finmarken og Helgeland da ogsaa udtrykkeligen forbudet, at føre deres Varer andensteds hen, end til forommeldte Sted (o), fordi de Russer og Careler havde opsagt de Norske Fred (p). Af alt dette kan man nu tydelig see, at, saa længe Norge havde sine egne Konger, har Finmarken, lige indtil det Hvide Hav, stedse været dem underkastet, og at de har havt over dette Land lige saa fuldkommeligen at byde, som noget andet under deres Herredome. Hvordan Tilstanden siden Foreningen har været, kan med mindre Vished siges, er ei heller egentlig vort Diemerke. Dog vil det ikke være af Veien, at vi her anføre, hvad os dets angaaende er forekommet, paa det man deraf nogenledes kan slutte, hvad som har givet Russerne og de Svenske Anledning at gribe i de ældre Tider saa vidt om sig i Lapmarken. I Forveien ville vi alene erindre dette, at ved Foreningens Tid, som og under Foreningen selv, indfaldt adskillige Omstændigheder, som giorde stor Forandring i desse Rigers forige Tilstand og Indretning, saasom den forfærdelige Sorte Død, som tog saa grumt afsted, at mange Steder og Districter derover bleve øde eller rent forglemte, og mener Zieglerus (q), at Lapperne da først har faaet Anledning at brede sig saa vidt ud i Norge mod Synden, og sat sig ned paa de Steder, hvor de Norske tilforn havde boet,

---

(o) Endeel har giort sig de Tanker, at her ved Vaagen skal forstaaes Bergens Vog, men derudi tage de feil. Kong Olufs Brev, hvortil her sigtes, lyder iblandt andet herom saaledes: Ennduu er sagt frammanledis aff thiu att Ridtzer och Karler haffua opsagt Dagenn meth vaarum Monnum. Tha fyrbiodum ver oppaa fullu Landrade Sack aullum Monnum aa Findmarkum och Heiliga Lande, annan Veg at siggla ennd aader er sagt, sakar thes, at their møgu Modstoru veita Rutzum eder Karlum, nar their Villie vorum Monnum Skada giera.

(p) *J. Ramus* l. c. p. 311.

(q) Scondia p. 484. ann. *Cranzii* Hist. Regn. Sept.

boet, men nu laae øde, hvilket vel og tildeels har sin Rigtighed; Den idelige Uenighed, som de Norske og Svenske paa den ene Side havde med Russerne, paa den anden de Danske og Norske med de Svenske, hvori enhver søgte at rive til sig, det meste han kunde; Fremmede Lænsherrers Indsettelse i Lænene, som enten intet vidste af Landets Beskaffenhed og forige Indretning, eller søgte alene deres egen Fordeel, og lod det for Resten gaae som det gik; Kongernes næsten continuerlige Fraværelse, som sielden komme til Norge, og aldrig til de langt nord beliggende Steder, eller havde ret Leilighed, for de idelige Uroligheder med Hanse-Stæderne og de Svenske, at informere sig om Tilstanden, saa at saa vel Indenlandske som Udenlandske, saa vel Venner, som Fiender, derover giorde, hvad dem selv lystede; De Norskes imellemstunder skeete Frafald fra Foreningen og Harmonie med de Svenske, hvorover de første enten saae igiennem Fingre med, eller ikke kunde forhindre, hvad de sidste giorde dem for nær; Det Venskab, som de Danske søgte at holde med Russerne, hvis Hielp de vilde benytte sig af imod de Svenske, saa de derover ei skiøttede meget om, at Russerne grebe formeget om sig i Finmarken, som de maaske ansaae for at være af liden eller ingen Betydenhed, naar de kun tillige paa den Kant giorde de Svenske Afbræk; og andet deslige, som vi ville gaae forbi, og begive os til Dronning Margretes Regering. Om hende findes optegnet (r), at hun Aar 1389. (om Aars-Talet ellers er rigtigt) die b. Sixt. Papæ i Malmoghe haver udstædet et Formanings-Brev til Henricum Karoli Erkebispen i Upsala, at han skulde antage sig Lappernes Omvendelse til Christi Kundskab. Om Dronningen har giort det samme med Erkebispen i Thrundhiem, eller om hun, som dog ikke er rimeligt, har tilegnet sig alene Handelen i Finmarken, som et Regale, og rent forbudet de Norske at drive samme, saa at Landet

(r) *Peringskiolds* Monum. Ullerak. p. 152.

derover er blevet forsømt, som det efter nogles Mening skede med Grønland, kan vi ei sige. Saa meget seer man af Erici Pomerani Historie, at den Overlast, som Russerne i lang Tid havde giort dem i Finmarken og Helgeland, endda vedvarede, og at det har været Fremmede forbudet at handle paa bemeldte Steder; Thi Aar 1420. klagede de i Finmarken og Helgeland (saa ere Hvitfeldts Ord (s)) udi et forseiglet Brev, at de vare overfaldne af Rytser, af Hedninge, som en stor Skade hos dennem giorde, Vinter og Somer, bortførde Qvinder og Folket, udinden den Fred, de hafde med K. Erich; og ingen Dag de holdte med dennem, begierendes K. Erichs Hielp og Bistand; De klagede over, at tvende store Engelske Skibe havde været forleden Aar nordost paa Helgeland at kiøbslaae, sagde dem at ville igienkomme tilkommendes Aar med saa mange Skibe, dem lystede. Sligt var aldrig skeet eller tilladt før &c. Aar 1425. haver K. Erich forbudet de Tydske og andre Udenlandske, som ei vare bosiddende Borgere i Norge, at segle paa Nordlandene (t), og Aar 1431. indgivet en vidtløftig Klage til de Engelske Gesanter, som da vare i Danmark, at de Engelske, nu i mere end 20. Aar, havde overtraadt det Forbud, som af arrild Mands Minde havde været, og hvorimod intet kunde siges, at ingen Fremmede maatte handle paa visse, Norge tilhørende, Øer og Lande, med Rov og Brand overfaldet mange Steder i Norge, borttaget mange Skibe og omkommet Folket, saa at derved en ubodelig Skade var foraarsaget, hvorover man havde forfattet en heel Liste, efter hvilken dem i Finmarken og Helgeland, i en 20. Aars Tid, vare 929. eller efter Peder Degn, Lænsmanden paa Helgeland, hans Beregning, 1400. Læster Fisk, det er 72692. Noblers Verdie, fra-

(s) Danske Kronike, T. I. p. 681.

(t) Hvitf. l. c. p. 726.

spatagne (u). Siden blev Aar 1432. den 28. Octob. til Kalundborg, med de Engelske Gesanter et Forlig sluttet, og derudi blandt andet afgiort, at Kongen af Engeland skulde noie lade inqvirere om den Skade, som var giort paa Island, Helgeland, Finmarken, og i andre forbudne Havne udi Norge, og at de Folk som vare bortforte af Island, Finmarken, Helgeland og andre Steder, skulde komme tilbage til deres eget (v), men de Engelske Undersaater tage dem vare for, at de ikke fremdeles, under Livs og Godses Fortabelse, besogte Island, Finmarken, Helgeland, eller andre forbudne Havne og Lande (x). At de Norske endnu i Kong Christians den Forstes Tid har vidst af Rigets gamle Grændser at sige, kan man see af foranforte (y) Brev, hvor det heder, at Norge grændser til Sverige i en Strekning paa 400. eller 500. Mile. Imidlertid faldt dog i hans Tid mange af dem, som boede i Nordlandene, af Forbitrelse, fra den Romerske Kirke, og sloge sig til den Russiske Religion (z). Kongen laae ogsaa selv i Uenighed med Russerne, mod hvilke han Aar 1463. maatte giore et Tog til Finland, for at hindre deres Indfald (a). I hans Tid blev og Aar 1465. i en Tractat med Engeland, den Artikel fornyet, at de Engelske, under Livs og Godses Fortabelse, ei maatte komme til Helgeland eller Finmarken, for der at handle (b). Hans Son, Kong Hans, giorde Aar 1493. et Forbund med Grosforsten i Rusland, anlangende Norge og de Grændser, at de skulde blive, som de havde været udi deres Forfædres og af Arilds

Tid

(u) Huitf. l. c. p. 761.

(v) Huitf. l. c. p. 766.

(x) loc. cit. p. 767.

(y) See §. 32.

(z) Huitf. l. c. T. 2. p. 864.

(a) loc. cit. p. 899.

(b) loc. cit. p. 903.

Tid (c); hvorover de Svenske vare meget misfornøiede, og udtydede det til det Verste; særdeles eftersom Russerne nogen Tid derefter, Aar 1496. giorde adskillige Indfald i Finland, beleirede Olufsborg, brændte Carelen og Savolax rent af, og en stor Deel af Tavastland, ja faldte end og om Vinteren derefter ind i Nørrebotn (d). Saadane fiendtlige Indfald giorde de og aarligen i Finland, end og efter at Kong Hans var kommen paa Tronen i Sverige (e). Imidlertid var dog blandt de Svenskes Besværinger mod ham, og Aarsagerne, hvorfor de faldt ham fra igien, denne en af de fornemste: at han havde Forbund med Rytzer og Hedninge, som de befrygtede at skulle komme deres Land til Skade og Fordervelse (f). Men Norge synes ei at have profiteret mere af dette Forbund, end Finland; Thi iblandt andet, hvoraf Kong Hans Aar 1512. recommenderede Eric Walckendorf hos Paven til Erkebisp-Sædet i Throndhiem, var og dette, som det fornemste, at han paa de Grændser, som ere imod Rytzen, behøvede en forstandig Mand, som han kunde forlade sig paa (g). Og at der da for længe siden har været Trette og U-enighed mellem de Norske og Russiske om Grændserne, kan man see af det Forbund, som Kong Christian den Anden giorde med Basilius Grosforsten i Rusland, hvori der tales om irrige tretagtige Steder paa Grændserne (h), men intet meldes, hvilke de vare, eller hvorledes dermed skulde forholdes.

§. 43.

Af dette, som hidindtil om Finmarken, saa vel for som efter Rigernes Forening, mest historisk vis er anført, kan vi nu giore os et temme-

(c) Huitf. l. c. p. 1008.

(d) Huitf. l. c. p. 1013.

(e) loc. cit. p. 1035.

(f) loc. cit. p. 1039.

(g) Huitf. l. c. p. 1083.

(h) See loc. cit. p. 1110.

melig tydeligt Begreb om dette Lands Tilstand under de Norske Konger, hvorledes Omgangen med Finnerne har været beskaffen og desse har betalet deres Skat, samt og komme paa Spor efter, hvad som i de ældre Tider har givet Russerne og de Svenske Anledning at plukke bort et Stykke efter det andet af Finmarken og de Norske Lapmarke. Hvorfor vi og til desto mere Tydelighed og Overbevisning, af foranførte ville udtrekke følgende Satser: (1) at Finmarken fra Arilds Tid har været skatskyldig under de Norske Konger; (2) at desse, først de smaa, og siden Enevolds Kongerne (§. 36.) har enten for en vis aarlig Afgift bortpagtet Finmarken til andre (§. 37.) eller sat visse Læns-Herrer (§. 33. 35. 36.) til at opbære Skatten paa deres Vegne, og drive Handel med Finnerne, hvilket Kongerne, som et Regale, havde sig selv forbeholdet, og ingen anden under stor Straf maatte fordriste sig til (§. 36.); (3) At de, som dermed vare forlænede, har i det mindste været to (§. 35.) om ikke flere (§. 37. 38.), af hvilke den ene boede synder (§. 33. 34. 36.) de andre nord paa Helgeland (§. 35-39.); (4) Naar desse skulde inddrive Skatten hos Finnerne, droge de om Vinteren (§. 33. 36. 38.) til Fields, formodentlig enten paa Skier, eller i Keritser med Rensdyr for, med jo større Følge, jo bedre (§. 33), hvor de bleve hele Vinteren igiennem (§. 36.), og droge imidlertid hele Finmarken over (§. 33.) længst hen mod Østen, lige indtil Grændserne af Carelen (§. 33), som laae østen for Botnen, og strakte sig fra den Finske Bugt, forbi den Ladogiske og Onegiske Sø, og op til det Hvide Hav, som kan sees af Eigla, eller Egill Skalagrims Saga, hvor det heder, at østen for Naumdalen, en Provinz paa Helgeland i Norge, ligger Jamteland, østen der for Helsingeland, derefter Qvenland, siden Finnland, og endelig Carelen (i); (5) Synder paa

(i) Torf. Hist. Norv. T. 1. p. 160. Med denne vor Forklaring og den Situation, vi her give Carelen, kommer og forbemeldte Bayers Kart nøie overens,

Helgeland ere 2de Passer, hvor igienem man kommer over til Lapmarken, (1) Räens-Pas, som er den største og gaaer forbi det store Vand Rys-saa-Sø, hvorfra regnes at være en Dags Reise til Grændserne, og siden O. T. S. 30. Mile til Uma-Lapmark. (2) Vessens-Pas, som strekker sig til 2de Veie, den ene i S. O. til Hammerdal i Jamteland, forbi Snaasen i Throndhiems Amt, men reiser man lige mod Østen, kommer man paa Räens-Pas til Uma. Den sidste Vei pleiede Lænsmanden synder paa Helgeland at tage, naar han paa Embedets Vegne reiste til eller fra Lapmarken (§. 33.), reiste siden derfra øster efter, omkring Qvenland, nord og øster om Botnen, til Karelen (§ 33. 40.) og Ula-Træsk i Finland (§. 28.); Men nu er Uma den synderste af de nu saa kaldede Svenske-Lapmarke, følgelig har denne Lapmark, tillige med andre, norden og østen for beliggende, hørt til hans District, været regnet til Finmarken, og givet de Norske Konger Skat (k); Thi ellers havde de Norske Lænsmænd vel ei fordristet sig til at tage Skat af de der boende Lapper, hvis de havde staaet under nogen anden Potentats Herredømme, eller Klager mod dem til de Norske Konger indløbet, hvilket dog aldrig findes at være skeet (l). Nord paa Helgeland, eller Nordlandene, ere adskillige

Pas

hvor Kyrialand staaer afsat ved den Finske Bugt, og videre hen op mod den Hvide Sø. See §. 31. n. (p).

(k) At denne min Slutning er rigtig, vise de Svenskes egne Besværinger, indgivne til de Danske Commissarier paa Mødet ved Flakkeberg Aar 1603, hvorudi de klage: at de Lapper udi Pithis-Lapmark, som bruge de Fielde mod Throndhiem, og af Alder havde givet to Maar til Norge, og den tredie til Sverige, bleve nu forbudne at betale den tredie Maar til Sverige; hvoraf de Danske da giøre den Slutning; at de Svenske burde ei alene, men ogsaa Norske, tage Skat paa Fieldene.

(l) Har derfor Linschoten meent de ældre Aar, saa har han ikke taget saa meget Feil, naar han i hans Kart over Norden (See Linschotens Schip-Vaert van

Passe over til Lapmarken. Igienem Saltens eller Beyerens Pas kommer man til Pitha, men igienem Ofotens til Lula-Lapmark, foruden andre norden for. Igienem den sidste har Lænsmanden, som boede nord paa Helgeland, paa Stegen (§. 37.) eller Hinden (§. 38. 39.) uden Tvil taget over til Lula-Lapmark (§. 38. 39.) og opbaaret Skatten af den nordere Field-Bøygd i Finmarken og Lapland. De Lænsmænd, som boede længst nord paa Biarkey (35. 36.) har vel og om Vinteren draget til Fields i de næstliggende Egne (§. 36.) for at kiøbslaae med Finnerne og indkræve den Skat, de burde betale, men deres Embed bestod dog fornemlig deri, at de om Sommeren giorde en Sø-Reise omkring Finmarken, for at handle med og tage Skatten af Sø-Finnerne (§. 35. 41.) [Thi Handelen i Finmarken og Lænet vare stedse combinerede, saa at ingen maatte der drive Handel uden med Lænsmandens Tilladelse (§. 36.) (*)] og eftersom de paa samme Reise dog komme i Nærværelsen af Biarmeland, saa giorde de ogsaa en Tour derhen, enten for at handle saa vel for dem selv, som paa Kongens Vegne (§. 33. 35. 39.), eller for at plyndre og giøre Bytte (§. 35. 39.), ja lode vel og, naar de havde Fred med Biarmerne, nogle blive der Vinteren over efter sig, for at kiøbslaae, og dra-

dy Norden, ad fol. 24.) indbefatter den hele Strekning norden for Botnen under Finmarken, og setter den, som Norge alene tilhørende. Vel mueligt, at han i denne Post har fundet noget for sig, som har givet ham Anledning dertil.

(*) Disse Lænsmænd synes og at have havt et Slags Strand-Rettighed, og Magt paa Kongens Vegne at tilegne sig alt, hvad der kom paa Land langs Kysterne i Finmarken indtil Gandvik; Thi i Ketill Hængs Saga fortælles p. 14. C. 8. at da Grim yderst i Finmarken ved Gandvicken, havde fundet en Hval, kom en ved Navn Hreidan, og vilde tage den fra ham, paastaaende, at alt hvad som af Havet blev kastet paa Land, det havde han Rettighed at tilegne sig.

drage i samme Ærende op i Rusland (§. 39.). Saadane de Norskes aarlige Tog til Biarmeland (m) bleve først standsede ved Tatarernes Indfald i dette Land (§. 39.) og siden saa godt som rent ophævede, da de Novogarviske Førster, uden Tvil ved samme Leilighed, fik Landet under sig (n), da Russerne lærde, hvad Fordeel de Norske havde af Handelen med Finnerne, og efterhaanden at røve til Soes (o), som og at bruge andre Voldsomheder paa Grændserne, hvilket gik saa vidt, at Kong Oluf Hakonson maatte forbyde dem i Finmarken og Helgeland at handle paa den Kant (§. 42.); hvorved da de Norskes Handel med Finnerne i den Strekning, som laae ved Gandviken, og desses Skatskyldighed efterhaanden ophørde, men Russerne derimod finge Leilighed at tilegne sig begge Delene, særdeles i Unionens Tid, da fremmede Skibe, særdeles Engelske, komme til Helgeland og Finmarken, og øvede der ei alene aabenbare Voldsomheder, men hindrede ogsaa Indbyggerne i deres Handel (§. 42.). Imod saadan Russernes Overlast og videre Indgreb maae da Vardehus-Slot, uden Tvil i det fiortende Seculo, været bygt. I Unionens Tid kan det ei vel være skeet, da Slottene i Norge heller forfaldte, end nye bleve bygde (p). At Ol. Magnus nævner dette Slot, er tilforn erindret: Men

(m) M. Absolon Beyer fortæller, jeg ved ikke paa hvad Grund, i en haandskreven Tractat, Norge angaaende, at Hardangerne i gamle Dage, foruden andre Vare, bragte Salt, som de brændte hieme hos dem selv, til Biarmeland, og brugte dertil store Skibe, som deres store Nøst, murede op af Stene, noksom tilkiende give.

(n) Herberstein. Comment. Rer. Muscov. int. Aut. Rer. Muscovit. P. 59.

(o) Som man kan slutte af desse Ol. Magni Ord in Auslegung der neuen Mappen: Darnach (à polo) in Sudosten Wind ist Oceanus Scithicus, die stost an das Muschovider Gepiet ꝛc. aber da ist grosse Unsicherheit von den Muschovider Meerräuber.

(p) See det Danske Magazin. Tom. 3. p. 119.

Men at det end og længe for hans Tider har været til, kan man see hos Herberstein (q), som efter den Russiske Gesantes Istomæ Beretninger, der Aar 1496. reiste der omkring til Danmark, siger: at Barthus er et Slot, yderst paa det Forbierg Motka beliggende, hvor Kongerne i Norge holde en Besetning af Soldater. Foruden dette Slot har der i Vest-Finmarken tilforn været en Fæstning eller Kongsgaard, kaldet Altenhus, paa den Oe Aarøe i Alten-Fiord, hvor endnu, for et halv hundrede Aar siden, stod et øde Hus med Jord-Volde omkring. Paa den anden Kant og op til Fields gik det ikke bedre, end ved Søe-Siden; Thi Russerne bragte først de næstboende Careler til Skatskyldighed (§. 39.), jeg meener ikke just dem, som opholdte sig nær ved den Finske Bugt, hvilke mueligt fra de ældre Tider af havde hørt dem til, tillige med en Deel af Finland, men dem, som boede omkring ved det Hvide Hav, hvilke de efter Biarmelands Erobring havde giort sig Skatskyldige, og deraf toge Anledning, paa disse næsten øde og lidt bebyggede Steder, hvor ingen visse Grændser vare satte, at gribe alt mere og mere om sig, hvorover det ei andet kunde være, end de maatte rage i Trette og Uenighed med de Norske Lænsmænd (§. 39.), naar de komme øster til de Carelske Grændser, for at indkræve Skatten, saa at det omsider udbrød til aabenbare Fiendtligheder (§. 40.), hvori Russerne, som boede nærmest, og idelig kunde være nærværende, nødvendig maatte beholde Overhaanden, og uden stor Møie tvinge Lapperne at betale dem Skatten, i Stedet for de Norske, hvilke boede langt af Veien, og ei mere end eengang om Aaret kunde besøge de Steder. Af denne Fremgang, som Russerne havde i Lapmarken, synes da ogsaa de Svenske at have faaet Lyst til at bekomme en Deel af Byttet; Thi det var just ved samme Tider, at de Birkaler, under Kong Magni Ladelaases Regering, begyndte at fæste Fødder i de Sven-

 ske

(q) loc. cit. p. 87.

ske Lapmarke, hvilke vi nu uden videre Vidtløftighed ville begive os til, og noget nøiere betragte.

§. 44.

Men forend vi komme dertil, er det dog fornødent, at vi i Forveien see os lidt om i Sverige selv, og betragte, hvordan dette Riges Tilstand, særdeles hvad Grændserne angaaer, i de ældste Tider har været, paa det enhver kan see, at vi endog i Henseende til bemeldte Riges indvortes Omstændigheder, Strekning, Grændser og omliggende Landes Beskaffenhed, har billig Aarsag at paastaae, det Sverige i de ældste Tider, i Følge og Betragtning deraf, ei kan have eiet noget i Lapmarken. Jeg setter da, at i de ældste Tider har Sveriges Grændser været desse: **Got-Elven** fra **Havet** og op til **Venner Søen**, siden bemeldte **Sø** til **Nerike**, derpaa den store **Skov** og **Udørken**, hvor **Vermeland** nu ligger, det meste af **Dalekarlia**, og endelig den største og vestlige **Deel** af **Helsingland** (r), forbi hvilken Grændserne ginge ud til den Botniske Bugt. Man merker vel, at dette geographiske Bestik er ikke giort efter Rudbeks Udkast, og kan jeg let forud see, at mange besønderlig de blandt de Svenske, som giøre saa stort Væsen af deres Lands Elde, Magt, Storhed og andre Prærogativer i de ældste Tider frem for de andre nordiske Riger, ville støde sig derover. Men jeg forsikrer, at dette er ikke en blot Grille, optænkt for at forkleine vore Naboer, og til hvilken at udpynte man behøver at forskrive gamle fordreiede Klude fra det gamle Grækenland og Italien; vil og gierne lade enhver beholde sin Mening, naar man kuns vil troe, at hvad, som er anført, er ikke sagt, fordi jeg saa vil

(r) Dalin taler i hans Svenske Historie, P. I. C. 14. §. I. kuns saa løselig om Sveriges gamle Grændser, naar han siger: At gamle Sverige sträckte sig alt i från Js-Hafvet til Øresund, och alt i från det långa Seve-Bärget eller Norske Fjällen til Østersiöe.

vil have det, men blot og alene, fordi jeg af alle Omstændigheder finder mig overbeviist, at det saa i sig selv har været; Thi at Got-Elven fra Havet til Venner-Søen har stedse været de gamle Grændser mellem Norge og Sverige, kan ingen negte (s). Ligeledes vare norden fra Venneren Markene Grændse-Skellet ind til Eyde-Skov og Kiølen, hvilket Brynolfr Ulfald, i Kong Olaf den Helliges Tid, udi hans Tale, sagde saa at have været fra ældgamle Tider af, og at det var en over alt bekiendt Sag (t). Altsaa hørde alle de Lande, som ligge vesten for Venner Søen, i gamle Dage ei de Svenske, men Norske til, hvorfor ogsaa Harald Haarfager tillige med det øvrige af Norge, efter gammel Ret, tilegnede sig dem, og satte sin Morbroder Hertug Guttorm til Gouverneur derover. Det samme giorde ogsaa den Norske Konge Magnus Barfot, længe efter hans Tid, som paastod, at i forige Tider havde Got-Elven været Grændse-Skellet mellem den Norske og Svenske Konges Lande, og fra Got-Elven af Væner-Søen til Vermeland, tilegnende sig derfor alle de Lande, som laae Vesten for Væneren, nemlig Sundal og Nordal, Vear og Vardynier (u). Vermeland var en Udørken, indtil Olaf Trætelies Tid, som først ryddede Skoven og blev der Konge. Siden var Landet stedse de Norske Konger underkastet, indtil Harald Haarfager, som og giorde sig dette Land skatskyldig (v), hvilket efter hans Tid undertiden var Svensk, undertiden igien Norsk (x), ligesom de Norske Konger havde Evne eller Leilighed til at forsvare deres Ret mod de Svenske, hvilke dog omsider, mest formedelst de førstes idelige indvortes Uroligheder, droge af dermed.

Hvor-

(s) See §. 25.
(t) *Torf.* Hist. Norveg. P. 3. p. 65.
(u) Heimsk. T. 2. p. 215.
(v) Heimsk. T. 1. p. 90. 92.
(x) *Torf.* l. cit. P. 2. p. 205.

Hvorledes det norden for Vermeland, indtil Jamteland, endog i de senere Tider har seet ud, kan man tydelig see af Kong Sverres Historie; Thi da denne forunderlige Konge vilde reise fra Vermeland nord til Trondhiem, og kunde for hans Fienders Overmagt ei komme igiennem Norge, tog han sig en desperat Reise for, som intet Menniske for ham havde giort, nemlig at drage paa den Svenske Side op efter til Jamteland, da der fortælles, at han først reiste igiennem en øde Skov paa 12. Mile til Rikisherat, derfra igiennem den anden øde Skov, lige saa stor, til Molund, siden over den tredie, af samme Størelse, til Jarnberia (saa kaldtes den Tid Dalekarlia (y), hvilket er et nyt Navn) hvor Indbyggerne endda vare Hedninge, og havde aldrig tilforn seet Konge, eller vidste, hvad Konge var og hvad det Navn vilde sige. Da han

(y) Man skulde vel ei tage meget Feil, om man paastod, at en stor Deel i det mindste af dette Land ogsaa har faaet sine første Indbyggere fra Norge; Thi ei alene ligger Herdalen og Jamteland, som af Norske først bleve beboede, strax derved, men ogsaa inde i Landet selv Særne, Hede og Idre, hvilke Steder fra første Tider af har hørt til Hedemarken i Norge og Hammers Bispestol, indtil Aar 1644. og havt Norske Indbyggere, som ei alene de Svenske selv maae tilstaae, men ogsaa kan gotgiøres af et Document, udstædt af Sigurd, Biskop i Hammer Aar 1403., Grændserne angaaende, og confirmeret af Capitlet Aar 1425. See *Z. Holenii Disp. de Dalekarlia*, p. 16. & 23. Desuden kan Dalekarlenes Sprog, som er næsten det selv samme som de Norskes, men har derimod, særdeles i de ældre Tider, havt kun liden eller ingen Overeensstemmelse med den Svenske Dialect, [See *Holen.* l. c. p. 138. og de Glosser han der til Prøve anfører p. 139.] noksom tilkiendegive, fra hvem de nedstamme. Skulde nu da Dalekarlene være blandt de ældste Indbyggere i Sverige [See Dalins Svensk. Hist. P. I. C. 3. §. 2., som man dog i Betragtning af ovenstaaende har hillig Aarsag at tvile paa] saa maatte Sverige have faaet sine første Indbyggere fra Norge, og ikke dette Land fra hine, som de Svenske gemeenligen ville.

han tog derfra, maatte han vandre igienem en Skov, 18. Mile lang, forend han fandt Folk igien, og atter igienem en større paa 35. Mile, hvorpaa han efter 3. Dages Reise gienem Udørkener kom Jamteland paa 12. Mile nær (z). Hvad Helsingland angaaer, saa blev dette Land, nylig for Harald Haarfagers Tid, allerførst af de Norske bebygget, fra Jamteland af og indtil Søen, skiønt de Svenske, efter deres Exempel, ogsaa siden begyndte at nedsætte sig paa de ved Havet beliggende Steder, som kan sees af Heimskringla, hvor det saa heder (a): " Ketils (den-" ne var Anund Jarls Søn af Sparbo i Throndhiem, og bygde først Jam-" teland) Sønne-Søn var Thorir Helsingur, som drog af Jamteland og " øster over Markene, som der da vare, og bygde det, hvilket er siden " kaldet Helsingialand, og gaar alt ud til Havet: men Helsingia-" land bygde de Svenske alt øster med Havet 2c. Helsingerne havde " deres Handel paa Sverige, og derover bleve de med alle samme Ri-" ges Undersaater ". Saadane var Sveriges Grændser paa de Kanter i gamle Dage. Men hvad Landets indvortes Omstændigheder er anbelangende, saa saae det gamle Sverige, dette, efter nogles Mening, jordiske Paradis, desse Lyksalige Øer (b), desse deilige Elysiske Vange (c), desse Lystige Hesperiske Haver (d), denne Platoniske Republic (e), denne alle Kunsters og Videnskabers Moder (f), som Østerlandene, Grækenland og Italien saa meget brystede sig af, dette Gudernes og Over-

(z) See Torf. Hist. Norv. P. 3. p. 589.

(a) Tom. I. p. 139.

(b) Rudb. Atl. T. I. C. 15. & T. 2. C. 4. T. 3. C. 11.

(c) Rudb. Atlant. T. I. C. 23. Dalin sætter i hans Sv. Hist. P. I. C. 3. §. 15. de Elyster i Helsingland.

(d) Rudb. l. c. C. 23.

(e) Rudb. l. c. C. 7.

(f) Rudb. l. c. T. 3. C. 1. & 2. & T. 1. C. 38. 39.

Regenterernes høieste Sæde (g), som ei alene de øvrige Nordiske Riger, men og alle Lande indtil Tanais, jeg troer og China selv, ærbødigst maatte erkiende for deres Hoved, og til visse Tider paa de store Rigs-Dage besøge, og hvorfra alle Nationer i Europa (h), om ikke over den hele Verden, har deres Oprindelse, dette Land, siger jeg, saae saaledes ud i de ældste Tider, at man for Skode, Udørkener og Moradser neppe kunde komme frem. Dette bevidner Snorro Sturlæson, den troverdigste blandt vore gamle nordiske Skribenter, naar han siger (i) i den Svenske Konges Anunds Historie, som var en Farfader af forommeldte Olaf Træteljа, at Sverige er fuldt af Skove og Marke (Suithiod er markland mikit) og at der ligger saa store Ødemarke, at de ere mange Dags-Reiser over; som og, at forommeldte Konge, som derover blev kaldet Brautanund, lod meget rydde og bygge i Sverige, og rydde Veie allesteds i hele Riget, over Marke og Moradser, Bierge og Fielde.

§. 45.

At vi nu efter denne Digression skal komme til Lapmarkene selv, og først dem, som ligge vesten og norden for Botnen, saa kan vi af foranførte med Billighed giøre den Slutning, at forend Helsingland af de Norske blev beboet, eller Christendomen indført i Sverige, har de Svenske ei boet norden for Helsingland, langt mindre op ved Enden af Botnen, hvor dog deres første Bopæl, efter Rudbeks og hans Tilhængeres Mening, skal have været; Thi det følger vel af Fornødenhed, at naar de Svenske vilde optage øde og u-beboede Steder, som det vel er u-disputerlig

(g) Rudb l. c. T. 1. Cap. 11. & 24. 27. 28. &c. Conf. Dalin. h. c. C. 6. §. 13. & Cap. 11. §. 3.

(h) Rudb. l. c. T. 1. C. 36.

(i) Heimsk. T. 1. p. 49.

sig vist, at desse Lapmarke i de ældste Tider har været, saa maatte de først tage fat paa dem, som vare i deres egen Land, eller laae dem nærmest og beqvemest for Haanden, som Vermeland, Dalekarlen, Helsingland og andre, men nu bleve desse ikke forend i de senere Tider, og det ved sære Hændelser, bebyggede, til deels af Fremmede og ikke engang de Svenske selv, som Helsingland, folgelig kan man ikke see, hvad der skulde have drevet dem saa langt nord, da de havde baade bedre og beqvemere Lande nok, hvor de kunde sette sig ned. Men, vil man sige, endskiønt de Svenske ei boede paa de Kanter, saa kan dog Landet have hørt dem til, ligesom Finmarken de Norske. Hvortil svares, at det vel er muligt, men at man har slet intet, som gior det troverdigt, tvertimod adskillige Omstændigheder, som vise, at det ei saaledes kan have været; Thi for det (1ste) saa tale vore gamle Skribenter, saa vidt jeg veed, slet intet om, at dette Land har hørt de Svenske til, eller at de der har boet, give ei heller mindste Anledning at falde paa de Tanker. Tvertimod kan man af foranførte gamle Historie om Norges Opfindelse (k) med Rette slutte, at i Lapmarkene Vesten for Botnen har i de ældste Tider ei engang været Finner at see, uden maaske ganske faa, som der paa visse Tider har opholdt sig, og langt mindre Svenske, eftersom Norr med en heel Krigshær i lang Tid streifede Landet igiennem, og kunde ikke see et Menneske. Altsaa har denne hele Strekning været en Udørken, som hverken de Svenske eller andre skiøttede om at tilegne sig, men hørde den til, som først kom derhen for at boe, eller paa anden Maade blev Eier deraf. (2det) Da Landet siden med Finner, i det mindste med flere, end der tilforn havde været, blev besat, toge ikke de Svenske, men de Norske Skat af dem (l), hvilket de Svenske vel ikke havde tilstædet, om Landet havde hørt dem til

(k) See §. 9.
(l) See §. 43.

(3die) Findes aldrig nogen Finmark eller Lapmark, i de ældre Tider at være regnet til Sverige, og blandt dets Provincer, ikke engang Helsingland, hverken i Ingiald Illraades Tid, eller i den Beskrivelse over Sverige, som staaer i Olafs den Helliges Saga, hvor det saa heder: Sveriges Velde er deelt i mange Dele, en Deel er Vestra-Gothland og Vermeland og Marker, og det, som der ligger til, den anden Deel er Østergothland, hvormed Gotland og Eyland nu følger, I Sverige selv heder den ene Deel af Landet Sudurmannaland, hvor der er et Bispedøme, videre Vestmanland, eller Fiadrundaland, hvor der ogsaa er et Bispedøme, den tredie Deel af Sverige heder Tiundaland, den fierde Atundaland, den femte Sialand (m). Dette er alle de Lande, som man i de ældre Tider finder at være regnede til Sverige, og lyder langt anderledes, end naar Joh. Messenius (n) gior Biarmeland, Finmarken, Jemtland og Skritfinnia til fire Kongeriger, under Sverige hørende, eller naar Paulinus Gothus (o) regner Skritfinnia, Biarmeland, Jemtland og Helsingland til det gamle Sverige, men støber dem om til Grevskaber; hvilket og andet deslige er kuter Chimærer, og har ingensteds hieme. De, som have forfattet de gamle Svenske Love, hvilke uden al Tvil har været af Landets egne Born, og tilstrekkelig underrettede om dets Tilstand, har ikke vidst af saadane Kongeriger eller Grevskaber at sige, ei heller af flere Svenske Landskaber, end vi tilforn har opregnet; Thi den Gamle Uplands Lov, som havde været i Brug alt siden Ingiald Illraades Tid (p), men er An. 1295. af

Kong

(m) See og Heimsk. T. 1. p. 477. Dette Sialand i Sverige er siden kaldet Roslagen.

(n) in Specula Suet. C. 2. p. 4. & C. 7. p. 19.

(o) in Hist. Orb. Arctoi. p. 61.

(p) See Dalins Svenske Historie, P. 2. C. 4. p. 109.

Kong Birger overseet, naar den opregner de Lagmænd, som skulde have deres Stemme i Konge-Vallet, hvortil man veed at Undersaaterne af alle Rigets Provincer i gamle Dage bleve kaldede, nævner hverken nogen fra Vermeland, eller Helsingland, eller Vest- og Ost-Botnen, eller Finland, men bruger alene desse Ord (q): *Nu thorva* (behøve) *Land Kunung wälia, tha skulu try Folkland first Konung taka, thet är Tiundaland, Attundaland oc Fiædrundaland. Uplanda Lagmadur a han wid Upsalir first til Konunger döma: ther nest hvor Lagmadur äptir adrum, Sudermanna, Ostgiötha, Tiuhärada* (i Smaaland), *Westgiötha, Nerikia oc Westmanna.* Dersom nu flere Lande i de ældste Tider havde hørt til Sverige, end desse, hvi skulde da de og deres Lagmænd ei have havt Ret at vælle Kongen, ligesaa vel som de andre? og mon dette ikke noksom vise, at de allerførst i de senere Tider ere komne dertil? Jeg mener ogsaa, at dette er et godt Bevis for de Danske, at Halland, Skaane og Bleking, end og i de ældste Tider, har ligget under Danmark (r). Man vil sige, at Uplands Lagstol strakte sig over hele Helsingland til Ula Træsk i Finland (s), og at Helsingland derfor ei nævnes. Godt! Jeg vil tilstaae, at det saa har været i de senere Tider: men hvoraf vil man bevise mig, at det ogsaa i de ældre er skeet? og mon

(q) Peringsk. Monumenta per Thiund. p. 24.

(r) Hvad hidindtil er sagt, kan end videre bestyrkes, naar man overveier, igiennem hvilke Lande de Svenske Konger, strax efter deres Antrædelse til Regeringen, i gamle Dage pleiede at drage, naar de rede *Eriks Gata*, d. e. reiste omkring for at besøge deres Provincer; Thi da droge de fra *Upland* til *Sudermanland*, derfra til *Østergothland*, siden til *Smaaland*, derfra til *Westergothland*, videre til *Nerike*, og endelig til *Westmanland*, hvorfra de toge tilbage til *Upland* igien. See *L. Akermans* Disp. de Ritu antiquo Regum Sueo-Goth. per provinc. circumeundi. p. 17.

(s) See Peringsk. l. c. p. 23. & p. 2.

ikke just denne Omstændighed vise, at Helsingland ei kan have været blandt Sveriges gamle Provincer, men er siden kommet dertil, og derfor som et Appendix lagt til en af de forige? Sagen har uden al Tvil sin Rigtighed. Og følger altsaa heraf, at naar Helsingland i de ældste Tider ei har hørt til Sverige, saa langt mindre Lapmarkene, eller andre nord efter ved Botnen liggende Steder.

§. 46.

Men, maatte man spørge, naar kom da Helsingland og de der norden for beliggende Lapmarke under Sverige? For hertil at svare, vil jeg anføre, hvad som i Olaf den Helliges Historie findes optegnet, i Anledning af den Dispute, samme Konge havde med Oluf Skotkonung eller Sønske i Sverige, og lyder saaledes (t): "I Harald Haarfagers Tid flyede mange til Jamteland. Nogle droge og til Helsingaland, " østen til ved Havet, og vare der Skatskyldige under den Svenske Kon" ge. Men da Hakon Adelsteins-Fostre regerede i Norge, blev giort Fred " og Markeder satte imellem Trondheim og Jamtland. For hans gode " Rygtes skyld, søgte Jamterne til ham, og gave ham Skat. Ligeledes " giorde og alle Helsingerne, som norden om Kiølen vare udflyg" tede (havde deres Herkomst fra de Norske) og holdte det saa længe, ind" til Kong Olaf den Digre og Kong Oluf Sønske trettede om Landenes " Delelse. Da vendte Jamterne og Helsingerne tilbage, og gave sig " under den Svenske Konge, fordelendes Lander østen efter Eydeskov og " siden Kiølen alt Nord til Finmarken". Her seer man nu temmelig tydeligt, hvordan Helsinglands Beskaffenhed har været i de første Tider, efterat det blev bebygget, og hvad Adkomst de Svenske har havt dertil. Man merker da (1), at de Norske har bebygget Helsingland lige indtil Havet, hvilket ogsaa sees af adskillige Steders Navne, der ude ved Botnen

(t) See Kounnga Sagorne og Heimsk. T. I. p. 636.

nen beliggende, hvilke gaae ud paa Anger, en Endelse, som jeg ikke veed at have været brugelig blandt de Danske eller Svenske, men alene i Norge, hvor den er meget gængs; og skulde jeg let falde paa at troe, at Angermanland deraf har faaet sit Navn. Men som de Svenske ogsaa siges at have bygt i Helsingland ude ved Havet (u), saa maae saadant enten siden være skeet, eller paa de synden og østen for beliggende Steder. Dette kan man ogsaa ved denne Leilighed observere, at de Norske i Hakon Jarl den Riges Tid holdte en Flode i Helsingland, hvormed de om Someren giorde Sørøver-Toge i Øster-Søen, men satte paa Land om Vinteren, og droge siden over Fieldet til Trondhiem (v). Som og, at Helsingernes Sprog kommer langt mere overens med de Norskes og Islændernes, end med de Svenskes (x), hvoraf man let kan slutte, fra hvem af Delene de har deres Oprindelse. (2det) At endskiønt Helsingerne betalede de Svenske et Slags Skat eller Erkiendtlighed, hvilket skede alene i den Hensigt, at de maatte have Tilladelse at drive Handel i Sverige (y), saa vare de dog ei mere bundne til dem, end de kunde begive sig under et andet Herskab, naar de saae deres Fordeel derved, og der betale deres Skat for at nyde fri Handel med sammes Undersaater, saa at, hvor Helsingerne saae sig best Frihed og Leilighed til at handle, der vare de og

skat-

(u) See § 44. Gestrikeland er i gamle Dage og bleven regnet til Helsingland [See *Alfwiks* Disp. de Helsing. Ant. p. 10.] og samme er uden Tvil det Sted, som de Svenske tilligemed Helsingerne har bebygget, men er siden, eftersom de sidste vare de, der først havde begyndt der at boe, kaldet med samme Navn, som de øvrige af dem bebyggede Steder. *Torfæus* har og fundet, at Helsingland er strakt sig i de første Tider saa langt imod Synden, som siden, Hist. Norv. P. I. pag. 172., hvilket bestyrker vor Mening.

(v) Heimsk. T. I. pag. 184.

(x) See *Steckfenii* Disp. de Westrobotnia §. V. v. 10.

(y) See §. 44. og det der af Heimsk. T. I. p. 139. anførte Sted.

skatskyldige. Altsaa seer man, at det er ganske rigtigt, hvad jeg tilforn (§. 45.) har sagt, nemlig at Jamteland, Helsingland og Lapmarkene der norden for har i gamle Dage været lutter Udørkener, hvor enhver kunde sette sig ned, uden ved det samme at blive noget Herskab underkastet; hvilket ogsaa de Norskes Øiemerke, med deres Flugt fra Norge derhen, noksom viser. (3die) At i Kong Olaf den Helliges Tid, hvis strenge Regiment de fleste Norske vare misfornøiede med, og formedelst den langvarige Uenighed mellem Rigerne, hvorved Jamterne og Helsingerne, som boede paa den Svenske Side ei kunde andet, end lide det meste, har desse vendt sig til Sverige igien, dog saaledes, at Kong Østen i Norge, ved sin vise Regering, Foræringer, og andre linde Midler bragte det saa vidt, at Jamterne af sig selv og godvilligen tilbøde sig at ville give ham Skat, og blive hans Undersaater, hvilket de og giorde, uden at den Svenske Konge i mindste Maade besværede sig derover (z). Saa man heraf tydeligen seer, at Tilstanden i Jamte- og Helsingland har, hvad Regeringen angaaer, virkelig været den samme, som i Begyndelsen paa Island, ogsaa et øde Sted, af de Norske først bebygget. Men Helsingerne bleve siden stedse ved Sverige, og finge da de Svenske derved Leilighed ei alene at udbrede sig gienem Helsingland langs med Botnen til Finland, men ogsaa at tilegne dem Lapmarken. Dog maae ingen tænke, at det var skeet enten paa eet eller to Hundrede Aars Tid, at denne Strekning blev opryddet og bebygget; Thi man finder, at Kong Magnus har Aar 1335. givet Drotseten Niels Abiørnson hans Confirmations Brev paa Pite-Aa og dens Ødemark i Helsingeland, som han med stor Omkostnad hade upraga og bebyggia lated (a); Og Aar 1445. bestod den hele Lula-District i et Kirke-Sogn, som man kan see af et Brev, dat.

(z) See Heimsk. T. 2. p. 249.

(a) *Peringsk.* Monum. per Thiundiam, p. 2.

dat. die b. Petri & Pauli samme Aar, hvori Indbyggerne kalde sig: menige Almoga i Lula-Sokn, i Norre-Botn i Upsala Biskopsdømme (b). Aar 1350. blev Torne Kirkegaard først indviet af den Upsalske Erkebiskop Heming, som samme Gang døbte nogle Lapper i et stort Kar (c). Alle de Navne, som man har givet desse Lapmarke, ere desuden nye, og skal neppe nogensinde komme for hos vore gamle Skribenter. Af foranførte Ord, saavel som hvad hidindtil derover er sagt, kan man da (4de) slutte, at Jamterne og Helsingerne har været de, som allerførst har bragt de Svenske ind i Lapmarkene paa denne Kant; Thi da samme havde sat sig ned østen for Kiølen, som flygtige fra Norge, og i Olaf den Helliges Tid givet sig under den Svenske Regering, saa stræbte de at faae Kiølen som en Barriere for sig mod de Norske, og fordelede samme, som vel aldrig tilforn var skeet, alt nord til Finmarken, hvorved da de Svenske igiennem Helsingerne finge et Slags Leilighed først at tilegne sig det nærmeste af Lapmarkene, og siden den hele Strekning østen for Kiølen. Jeg siger, at de først tilegnede sig det nærmeste af Lapmarkene; Thi endskiønt her siges, at Kiølen blev delet lige til Finmarken, saa kan dog paa dette Sted ved Finmarken ei blot og alene forstaaes det Land, hvilket nu saa kaldes, men tillige den hele Lapmark vesten for Botnen indtil Jamteland. At Navnet i gamle Dage vel ogsaa maae have strakt sig saa vidt, viser ei alene den Vei, de Norske Læensmænd paa

(b) *Peringsk.* Monum. Ullerak. p. 54

(c) Loc. cit. p. 147. Om Kirkens høiere Alder tvertimod dette Vidnesbyrd kan bevises af desse Tal ·: 8·0·2·1 :· , som skal staae udhugne i nogle Stene over Kirkedørene, men *E. Brunnius* i hans Disput. De Urbe Torna, meener af Murmesteren at være forkert indsatte, See §. IV. p. 27. ville vi lade være usagt, men skulde høilig tvile paa, eftersom forommeldte Brunnius selv maae tilstaae, at der gives adskillige Aarsager, hvoraf man maae slutte, at Kirken ei kan være saa gammel, at den skulde være bygt 1208.

Helgeland toge, naar de skulde drage til Finmarken, nemlig igiennem Vessens Pas til Uma-Lapmark (d), som altsaa maae have været den synderste District deraf; men ogsaa foranførte (e) gamle Norske Document, hvori blandt andet efterfølgende findes antegnet: "Thetta Landamærke er mellim Jemtalands og Findmarker ock Helsingelands "Westir or Leinglings lidum ock sua norder til Straums. Eigu tha "Jæmtar norder a Findmork firi Straumi XIX raster at weida "Dyr ock Jkorna, ock geinger sua auster Landamerit mothe Anger-"manna lande taker til, thar som heitir meimosior, tædan i Hulsio, ock "y Kiodsio ꝛc." Her seer man nu, at Finmarken, Jamteland og Helsingland (det sidste Navn i en noget vidtløftigere Bemerkelse taget) settes som næst til hinanden grændsende Lande, men hvorledes kunde det være, hvis Finmarken i de ældre Tider ei havde strakt sig til Jamteland, som sagt er, eller dersom alle Lapmarkene vesten for Botnen havde ligget der imellem? Det maatte og have været et sært Indfald af Jamterne, at de vilde drage et hundrede Mile omtrent nord til Finmarken, forstaae, som det nu kaldes, for at gaae paa Jagt efter Dyr og Egerne, hvilke de uden Tvil den Tid kunde faae i Mængde uden for deres Stue-Dør. Altsaa bliver Sammenhængen, naar man ligner alt dette mod hin anden, uden al Tvil denne, at den Deling, hvorom i foregaaende er meldet, ikke har gaaet længere, end en Snes Mile omtrent (om den Tid endnu saa meget) norden for Jamteland; at Jamterne siden den Tid har tilegnet sig et temmeligt stort Stykke af Lap- eller Finmarken, for der at have deres Jagt; at Finmarken dets uagtet, endog i de senere Tider, da de, i anførte Document omtalte Grændser bleve satte, har strakt sig henimod Anger-

man-

(d) See §. 43.

(e) See §. 20.

manland (f); og at sluttelig Helsingerne, efter som de avancerede op efter ved Sø-Siden, efter Jamternes Exempel har saa uformerkt faaet nu eet og nu et andet Stykke af Lapmarkene under sig, indtil de, besonderlig i Unionens Tid, bleve Mestere over det hele, og endelig saa dristige, at de og torde komme over Kiølen, for at forsøge, om de ogsaa kunde giøre det samme med de sig der opholdende Lapper og Finner, hvilket dog ikke, eftersom de spendte Strengen alt for høit, vilde gaae dem an.

§. 47.

Dette maae for nærværende være nok sagt om Lapmarkene vesten for Botnen. Nu ville vi da begive os til de østen om samme beliggende Lande, og betragte, hvordan Tilstanden der i de ældste Tider, og videre frem efter, saa vel i Finland, som hosgrændsende Lappe-Districter har været. Hvad Finland angaaer, saa mener Autor til den Finlandske Kronike (g), at dette Land har først havt sine egne Konger, er siden kommet under Russerne, og endelig indtaget af de Svenske. De tvende sidste Poster kan nok have sin Rigtighed, men den første er meget vanskelig at bevise, besønderlig naar man vil sette, at desse Konger har selv været Finner, eller alene regeret i Finland over Finske Undersaater. Autor

P 2 har

(f) Dalin i hans Svenske Historie P. I. C. 3. §. 14. vil, at Ingermanland, Angermanland ꝛc. har deres Navn af de gamle Ingevoner: Men det er troligere, at Ingermanland, har faaet Navn af Floden Inger, Vid. Samlung Rußischer Geschichte, P. 4. p. 284. Og hvorledes Angermanland kan hede efter de gamle Ingevoner, er ei let at begribe, da de Svenske selv tilstaae, at Navnet er nyt, og kommer aldrig for i de gamle Historier. See C. J. *Genbergs* Diss. de Medelpadia C. 2. p. 5., som derfor giætter, at Landet i gamle Dage har havt et andet Navn.

(g) Den som er indrykket i det Schwedische Bibliothec P. I. p. 96. og Editor mener i Fortalen at være forfattet af *Messenio*, hvilket man dog har Aarsag at tvile paa.

har vel, for at godtgiøre sin Mening, skrabet sammen en Liste paa 15. saadane Konger, men naar man holder den ved Lyset, seer man, at de fleste ere tagne fra Finmarken og Biarmeland, hvor de, efter Saxonis og andres Vidnesbyrd, har regeret, og ikke i Finland, nogle ikkun fabelagtige og opdigtede Personer, og resten Forneotr og hans Efterkommere, fra hvilke Norr og Gorr, efter foranførte gamle Historie om Norges Opfindelse (h), nedstammede, og vi tilforn har viset ikke at have kunnet være Finner, eller regeret over Finnerne i Finland. Af samme Familie ere ogsaa de Finlandske Førster, som Snorro Sturleson fortæller, at de Svenske Konger har havt at bestille med, som Snio den Gamle, hvis Dotter den Svenske Konge Vanland tog til ægte (i), og Froste, i hvis Tid Agne, Kongen i Sverige, siges at have undertvunget sig Finland (k). At det ei har hængt rigtigt sammen med foromtalte Finske Konger, har ogsaa Forfatteren af det Schwedische Bibliothec selv merket, og derfor udladt sig med sin Mening, som er ganske overens stemmende med vores, saaledes derover (l): "Dersom alle de Konger, som "vor Autor opregner, har regeret i Finland, saa er det tydeligt, at Fin-

(h) See §. 5.

(i) Heimsk. T. I. p. 16.

(k) Loc. cit. p. 22. Man kan og have billig Aarsag at tvile, om vore gamle Skribenter ved Finland altid har forstaaet det Land, som nu saa kaldes, eller om de ikke ofte har confunderet Finnerne paa den Kant med Russerne, Esthere og andre; Thi vi har ei alene tilforn §. 7. N. (10.) fremført Exempel, at Lifland har faaet Navn af Finland, men Theodosius Kiowiensis fortæller og i hans Russ. Chron. See Samlung Russischer Geschichte. P. 1. p. 10. at de Varegier (de som boede paa hin Side af Øster-Søen) kaldte Russerne Tschudi, som ellers i den Russiske Historie er saa meget som Finner eller Finske Liflandet.

(l) Chron. Finland. p. 19.

Finnerne enten har havt Fremmede til Regenter over sig, eller at dette „Folk paa den Tid har brugt et Sprog, som aldeles ikke kommer over„ens med det nu brugelige „. Ja Autor tilstaaer selv, at de Kongers Navne, som han anfører, kan neppe af Finnerne udtales (m). Foruden foranførte hos Snorro Sturlæson, som dog egentlig ei kommer Finnerne ved, finder man lidt eller intet i de gamle Skrivter om dette Land. Og kommer derfor bemeldte Autor, naar han af de gamle Kongers Sø-Røver-Toge til Finland vil bevise Finnernes Rigdom mod Tacitum, og at de ei har været saa usle, som han afmaler dem, ingen Vei, og udretter intet med det anførte Exempel (n); Thi den Svenske Konges Ingvari Tog skede ei til Finland, men til Esthland. Endskiønt de Svenske Konger vel ogsaa en og anden Gang kan have taget sig for, i de ældre Tider at tugte Finnerne, hvilke tillige med de Qvæner, Careler og Esther ofte giorde stor Skade i deres Land, og vel ogsaa undertiden indtaget endeel af deres Land, som der fortælles om den Svenske Konge Eric Sigursæl, der levede i det 10. Seculo, at han tillige med andre Lande ogsaa lagde Finland under sig, hvilket og Eric Emundson for ham havde giort; saa var dog saadant af ingen Betydenhed eller Bestandighed, indtil Kong Eric den Hellige, midt i det tolvte Seculo, bragte Finnerne til Lydighed og den Christne Religion (o). Dog maae ingen tænke, at han undertvang hele Finland, og den hele Landstrekning øster for Botnen. Nei! langt fra; Thi det var aleneste det nærmeste District omkring Abo,

 hvil-

(m) loc. cit. p. 106.

(n) loc. cit. p. 105.

(o) Den første Anledning og rette Aarsag til hans Finske Tog var den idelig Fare og Overlast, de Svenske vare underkastede af Finnerne, som kan sees af efterfølgende Ord in Vita S. Henrici in Monum. Sueo-Gothicis *Benzelii* p. 34. *Cum vero Plebs Finlandiæ, tunc cæca & crudelis gentilitas, habitantibus in Suetia gravia damna frequenter inferret, St. Rex Ericus &c.*

[hvilken Stad ei blev bygt førend længe derefter,] som den Tid blev vundet; hvilket foranførte Finlandske Kronike udtrykkeligen bevidner (p), og Ol. Magnus end videre stadfæster, naar han siger (q): at Finland omtrent for 400. Aar siden paa den syndere Kant har været de Svenske Konger underdanig, følgelig ei den nordere, førend længe derefter. Ja Finnernes Lydighed, saavel under den Svenske Regering, som Christne Religion, synes end og en temmelig Tid derefter at have været af ingen eller liden Betydenhed; Thi de sloge ei alene Biskop Henric ihiel, som havde mest contribueret til deres Omvendelse, og bvede tillige med nogle af hans Eftermænd i Rendamerki, ikke langt fra Abo, hvorhen Bispe-Sædet allerførst An. 1228. blev forflyttet (r): men at de og strax efter Kong Erichs Tog til Finland ere faldne fra Troen igien, kan man see af Pave Alexandri III. Brev til Stephanum, som Aar 1163. blev Erkebisp i Upsala (s). De lode det ogsaa dermed ei være nok, men tyranniserede desuden forskrekkelig ei alene med Presterne og de Christne i Finland, men og med Indbyggerne i Sverige selv, som man kan see af Pave Gregorii IX. Brev til Erkebispen i Upsala (t), hvor det heder," "at Tavasterne, som tilforn med meget Arbeid af samme Erkebisp og "og hans Forfædre vare omvendte, vare nu (dette er skrevet 1237) efter "de hosboende Korsets Fienders Tilskyndelse faldne til deres forige "Vildfarelse igien, hvorpaa han opregner deres Grumheder, og siger "endelig, at ved desse barbarers Tyrannie blev det Svenske Rige saa-"ledes undertrykket, at man maatte frygte for Troens yderste Ruin og Under-

(p) pag. 114.
(q) Hist. Gent. Sept. Lib. 3. p. 96. edit. Rom. in præfat.
(r) Oernhielms Hist. Eccles. Suec. p. 464.
(s) Vasthovii Vit. Aquil. p. 161.
(t) See Gruberi Origines Livoniæ, p. 261.

dergang, hvis det ikke blev hiulpet af Gud og det Apostoliske Sæde. Si-"
den opmuntrer han Erkebispen, at han skulde i bemeldte Rige og hos-"
liggende Øer lade forkynde et Kors-Tog imod desse Barbarer &c.",
Heraf kan man nu skiønne, hvor stor de Svenskes Myndighed da har væ-
ret i Finland, og om de den Tid kan have eiet de nordeste Districter østen
for Botnen, da det gik saa til i de sydlige, hvilke de saa godt som nyligen
havde fastet Fod paa. Ja Fiendtlighederne mellem Finnerne og de Sven-
ske synes den Tid at have gaaet saa vidt, at Paverne imellemstunder ei
giorde sig Haab om at kunne udrette noget til deres Omvendelse ved de
Svenske Biskoper, og derfor overdroge det til de Liflandske; Thi man
finder, at Aar 1170. blev en ved Navn Fulco udvalt til at drage Om-
sorg saa vel for Finnernes som Esthernes Omvendelse, skiønt han ei synes at
være kommen til Finland (u). Ligeledes beskikkede ogsaa bemeldte Pave
Gregorius IX. An. 1232. Balduinum de Alna, Biskop i Semgallien, at
være sin Legat i Lifland, Gothland, Vinland, Esthland &c. Formedelst
desse idelige Overfald, som skede, ei alene af Tavasterne, som boede paa
Grændserne hos de Svenske i Finland (v), men ogsaa af Carelerne og
Russerne, som Aar 1206. sloge Erkebisp Johan ihiel, opbrændte Sig-
tuna, dræbte Hertug Johan, og giorde uudsigelig anden Skade, ved
hvilken Leilighed Stokholm af Birger Jarl blev anlagt, for at afværge
deres Indfald (x), som og desuden af de hedenske Esther, hvilke endnu
1225. holdte ilde Hus i Sverige (y), bleve de Svenske omsider nødsa-
gede at gribe sig an for Alvor, og sendte en Flode til Finland, hvormed
de angrebe Tavasterne, overvandt dem (z), og tvang dem til at antage
den

(u) Gruber. l. c. p. 78. Not. (k).
(v) *Er. Olai* Histor. Sueon. & Goth. pag. 153. verf. Sylvii.
(x) *Er. Olai* l. c. p. 163.
(y) *Gruberus* l. c. p. 178.
(z) *Er. Olai* l. c. P. 153.

den Christne Religion (a), hvilket skede Aar 1248. (b). Hvorpaa de og-saa anlagde det Slot Tavasthus, for at holde dem fremdeles i Ave (c), som blev bygt An. 1250. Uagtet desse Anstalter, kunde de Svenske endda ikke leve i Sikkerhed for Finnernes Overlast; Thi Carelerne, som endnu vare Hedninge, saa vel som og en stor Deel af Tavasterne og de Finlandske, bleve fremdeles ved, tillige med desse og Russerne, at giøre stor Skade i Sverige, hvorfor de Svenske udsendte en Krigshær mod dem, undertvang An. 1293. Carelen, tvang Indbyggerne at blive Christne, og byggede Viborg-Slot, som og Landscrona: Men Kexholm havde Russerne inde, med hvilke de Svenske, ved denne Leilighed, komme i Trette og Uenighed om Grændserne (d).

§. 48.

Just ved desse Tider var det, at de saa kaldede Birkarler, eller Svenske Indvaanere i Tavasten (e), begyndte at give sig i Kast og Handel med Lapperne, hvilket Scheffer og andre giør saa meget Væsen af, som Grund til de Svenskes Rettighed til Lapmarken, da Sagen dog i sig selv er af liden eller ingen Betydenhed; Thi fra den Tid af at Kong Erich den Hellige begyndte at undertvinge Finland, og siden, saa længe forbemeldte Uroligheder varede, flygtede adskillige Finner, deels for ei at blive tvungne til at antage den Christne Religion, deels for at undgaae de

(a) *P. Justenii* Catal. Episc. Finland. i Schwedisk. Biblioth. p. 63.

(b) *Messenius* in Scond. Illust. Tom. X. p. 9. henfører det til Aar 1249. med desse Ord: *Ericus, Sueciæ Rex, Finnorum borealium provocatus piratica, transmisso illuc exercitu, per affinem directo Birgerum Jerl, plerosque Ostrobothniensium, ad arma convolantium, prosternit.*

(c) *Gruberus* l. c. p. 146.

(d) *Er. Olai* l. c. p. 212. 220.

(e) *Schefferi* Lapponia p. 20.

de store Skatter, som de Svenske havde lagt paa dem, først nord til Tavasten (f), hvor de nogen Tid opholdte sig nær ved den Sø Lappsakalvo (g), men da de Svenske ogsaa havde indtaget det Land, maatte de atter af Sted, og begive sig endnu længere nord, til de øde Steder (h), hvor de siden bleve boende (i), først til Østerbotnen, og da de ogsaa der bleve hiemsøgte, videre til Kimi og Torne. Scheffer er af de Tanker, at disse flygtige Finner da først har faaet det Navn af Lapper, hvilket skal bemerke det samme som Overløbere eller Romningsmænd, eftersom Kong Erich den Hellige havde udgivet den Befaling, at alle de skulde være

Q fred-

(f) *Scheffer.* l. c. p. 17.

(g) Loc. cit. p. 20. C. 6. *Zach. Plantini* Ord derom, Cap. 6. p. 47. ed. lat. Lap. *Scheff.* ere disse: *Traditur, primum suscepisse migrationem sui ingratiis magistratus; Nimirum oneribus pressos, quam essent ferendis, gravioribus, relictis avitis suis in Tavastia circa Birkarla & Rengo arvis vastam, quæ Tavastia dicitur, penetrasse primum sylvam, nec ante quam ad eum incultum australe, quod in Ostrobotnia tenet sinus Bodici substitisse littus. Ibi primas post primos errores cepisse sedes.* Og noget derefter: *Ipsi ipsorum ante conterranei &c. ipsos, duce quodam, ut fertur, Matth. Kurk, bello adoriantur internecino, cædunt, spoliant, toroque demum latissimo illo tractu pellunt: primum quidem misere ad inclytos Salmonum piscatura fluv. Torna & Kimi, mox vero miserrime ad ipsa usque, quæ jam tenent, Alpes utrinque contingentia deserta.*

(h) Dette beviiser *O. P. Niurenius* (See *Scheff.* Lapp. ed. lat. p. 48.) udtrykkelig, naar han saa siger: *Præfato tempore evenit, aliquot Familias ex Birkala & Rengo parœciis exiliisse nemus Tavastiæ, & ad litora Ostrobotniæ, ubi jam Nerpis & Mustasara, tum temporis à nullo mortalium habitata, stativa & Sedes suas fixisse, ibidemque sine ulla, qua Finni vexabantur in patria, tributorum molestia multas acquisivisse merces &c. Peregre id videntes & ferentes Tavasthi &c.*

(i) *Scheffer* l. c. p. 17.

fredløse, som ikke vilde antage den Christne Religion (k). Hvad som han meest beraaber sig paa, for at bestyrke sin Mening, er dette, at Navnet ei findes brugt, enten af Ad. Bremensi, og andre for ham, forend af Saxone Grammatico, hos hvilken det først forekommer, eller af vore egne gamle Skribenter: Men at det ei har været de sidste ubekiendt, viser forhen anførte gamle Historie om Norges Opfindelse, hvor der tales om Lapperne, som boede bag Finmarken. Og at Saxo Grammaticus, som taler om tvende Lapmarke, skulde have brugt dette Navn, hvis det allerførst var opfundet i hans Tid i Finland, synes ei at være rimeligt, særdeles, da visse Districter, som et i Finland selv, kaldet Lappio (l), et andet i Esthland, ved Navn Lappagunda (m), og andre, komme os til at troe, at Navnet baade har været ældere, og strakt sig videre, end til de Finner allene, som rømmede fra Finland. Imidlertid vil jeg dog gierne tilstaae, at Navnet har den Bemerkelse, som Scheffer giver det, og vil sige, om ikke just det samme som en Overløber og Rømningsmand, hvilket vel er for meget, saa dog saa meget som en Omflakker (Finnus Vagabundus, Nomas), saa at Navnet tilkommer alle dem blandt Finnerne i Almindelighed, som vanke omkring paa Fieldene og i Udørkene med deres Reinsdyr. Og at denne Bemerkelse er den rigtigste, viser ei alene de Districter, hvor Lapperne endnu boe, og deres Levemaade, men og den Betydning, som Navnet endnu har, da vi kalde dem Lapper, som boe til Fields, men dem derimod Finner, som har visse Bolliger ved Sø-Siden, eller i Fiordene. Det kan derfor ogsaa gierne have sin Rigtighed, at de Finner, som rømmede fra Finland, ere blevne kaldte Lapper, men saa har de hverken været de første, som saa ere blevne kaldte, ei heller er Nav-

(k) Loc. cit. p. 2-19.
(l) *Scheffer.* l. c. p. 15.
(m) *Gruber.* l. c. p. 148.

Navnet dem givet, fordi de undsloge sig for at antage den Christne Religion, og udvalte sig nye Boliger under Nord-Polen (n), men fordi de flygtede hen til de Skove og Udørkener (o), som laae østen for Botnen, og der begyndte at leve paa godt Lappisk, ligesom de andre Lapper, der for dem havde flakket omkring paa Fieldene norden for Botnen. Desse flygtige Finner, eller, som vi herefter ville kalde dem, Lapper levede siden stedse i Uenighed med de Finlandske, hvorover den Svenske Konge Magnus Ladelaas, efter Buræi Beretning (p), skal have tilstaaet dem visse Fordele, som vilde bringe dem til Lydighed, hvoraf Birkarlerne, eller Indbyggerne udi et vist District i Finland, bleve opmuntrede til at paatage sig samme Forretning, og giorde sig Lapperne ved List skatskyldige; Eller, som Ol. Petri fortæller, skal en ved Navn Matth. Kurck først have bragt dem til Lydighed og Skatskyldighed, men siden, imod et vist District i Finland, overladt sin Ret til Birkarlerne, hvilke de siden, alt til det Aar 1554 bleve skatskyldige (q). Hvilken af Delene man nu vil antage for den rigtigste, saa kan enhver fornuftig saa vel af foranførte, som andre Omstændigheder slutte, at under desse Lapper, som den Tid af Birkalerne bleve undertvungne, umueligt den hele Lapmark indtil det vestre og nordre Hav kan være indbefattet, som Scheffer uden mindste Grund paastaaer (r); Thi (1ste) har hverken Scheffer eller andre godtgiort, og vel neppe skal kunne godtgiøre, at

(n) See P. Justenii Thes. 12. è Chron. Episc. Finn. in Schwed. Biblioth. p. 95.

(o) Scheffer l. c. p. 17.

(p) Hans Ord derom ere desse: J Konung Magnus Ladulaas tidh woro Lapparna itt eget Folk: Och effter han ikke kunne winna dem under Swerikes Krona, bøed han dem, som ville woga og komma dem under Kronan, saa ville han gifwa dem hiua i Hander til agendom. Schef. l. c. C. 12. p. 151.

(q) Scheffer l. c. p. 20.

(r) Loc. cit. p. 62.

desse Birkarler har undertvunget andre Lapper, end dem, som boede østen for Botnen. (2det) Er det ei rimeligt, at nogle faa Personer, som boede saa godt som synderst i Finland og Tauasten (s), har kunnet undertvinge sig en Landstrekning omtrent paa 150. Mile (t), eller at de har taget sig saadant for, da den store og øde Strekning østen for Botnen kunde give dem nok at bestille. (3die) Hvor mange og hvor mægtige de Lapper har været, som Birkarlerne underkuede, kan man let giette sig til deraf, at en eneste af dem tillige med hans Kone kom den hele Nation til at planke Gevær og krybe til Korset, som Scheffer selv fortæller (u), saa man hvilig maae forundre sig over, at han har villet giøre saa meget Væsen af saa u-betydelig en Ting, eller at han selv ei har kunnet eller villet indsee, hvor u-rimeligt det er at paastaae, at med desse den hele Lappiske Nation er bleven undertvungen, og giort skatskyldig. (4de) Strakte desse Birkarlers District sig ikke engang saa langt, at de kunde komme nord om Botnen, end sige nord til Finmarken eller til Nord-Cap; Thi vi har tilforn erindret, at Helsingland strakte sig i gamle Dage øster omkring Botnen lige til Ulo-aa og Ulotræsk, hvilket laae en 16. Mile op til Lands fra Havet (v), og didhen rekkede da ogsaa den Norske Lapmark (x); følgelig kunde Birkarlerne ei komme med deres Conqveter nord om Botnen, uden de enten maatte giøre de Norske eller Helsingerne Indpas. At dette ogsaa virkelig og i sig selv saaledes har været, sees af et Brev, udstædt af Kongens Drotset Knud

(s) *Scheffer* l. c. p. 21.

(t) Fra Ulo alene og til Torne ere 15. og fra Torne til Waranger 90. Mile, paa hvilken Vei maae anvendes 12. Uger frem og tilbage, *Peringsk.* Monum. P. 1. p. 8.

(u) loc. cit. p. 61. C. 12.

(v) *Peringsk.* Monum. per Thiundiam. p. 8.

(x) See §. 28.

Knud Joanson, hvori han giver tilkiende, at Aar 1328. blev giort saadan Forligelse imellem Helsingerne paa den ene og de Birkalaboa paa den anden Side, at den yderste Deel af Helsingland mod Norden, som strekker sig til Uloaa og Ulotræsk, bør beboes og dyrkes uden nogen Forfang og Hinder rc. Dog skulde ingen tage Skat af dem, som der, med den Kongelige Lænsmand over Helsingland hans Tilladelse, satte sig ned at boe, enten de vare Birkala, eller andre, forend Kongen var kommen til sin lovlige Alder. Samme Lænsmand skulde og have Jurisdictionen over dem, som der begyndte at boe. Der blev dem ogsaa imellem det Forlig giort, at ingen skulde forhindre Lapperne i deres Jagt, ei heller forbemeldte Birkalaboa (y), naar de reiste til dem, opholdte sig hos dem, eller toge fra dem med deres Sager. Dette Brev blev og siden stadfæstet af Kong Albert 1377. (z). Hvoraf man nu seer, at Birkalerne ei havde Magt at sette sig ned paa den anden Side af Uloaa, uden Lænsmandens Tilladelse i Helsingland, som der havde Jurisdictionen; at disse Steder da først begyndte at beboes, og at der

 var

(y) Det er ellers verdt at observere, at disse Birkarler har brugt røde Klæder, hvorom Zieglerus saa taler: *Præsidem eligunt (Lappones) propriis arbitriis, quem Regem vocant, verum Rex Suetiæ jus administrationis donat. Is veste rubra induitur, hoc est ipsi insigne regium.* Saa man heraf kan see, at disse Birkarler, saa vel i andre Ting, som og heri har udcopieret de gamle Norske Lænsmænd, for at skaffe sig Myndighed og Anseelse blandt Lapperne; Thi det kunde med mange Exempler let godtgiøres, at de Norskes Stats og Høitids Mundering i gamle Dage har været af den røde Farve, i hvilken følgelig ogsaa de Norske Lænsmænd lode sig see, naar de komme til Finnerne. Men derimod har jo de Svenskes været blaa? Og samme havde vel ogsaa disse Birkaler betient sig af, hvis ikke andre Omstændigheder havde kommet dem til at bruge den røde, som et Insigne eller Kiendetegn paa det Herskab, de havde over Lapperne.

(z) *Peringsk.* l. c. p. 6.

var kommen Uenighed imellem Helsingerne og Birkalerne om Grændserne, saa at de første søgte at giøre desse Indpas i deres Rettighed at handle med de der omkring omvankende Lapper. Hvad de Norske angaaer, saa har vi tilforn (a), saavel med andre Argumenter, som og af den gamle Helsingiske Lov godtgiort, at Finmarken eller den Norske Lapmark i gamle Dage, endog nylig for Unionen, har strakt sig til Ulatræsk i Finland; dog ville vi, for at giøre det sidste Bevis des tydeligere og vissere, samt videre udføre, hvad derom tilforn (b) er sagt, her indrykke nogle Linier af Peringskiolds Monument. Ulleraker. (c), hvor det saa heder: " Helsingelandz Lagboken, som i Selånger Kirkia i Medelpada fordom " warit med Jårnkedior bundin, låt Erchiebiskop Birger taga til sig " i Swartasund i Norrala Sokn d. 15. Oct. 1374, då han emot twå " andra Helsinge Lagböker jämförde Tingmåla Balkens Capitel, " som hade den Rubric: Swa Skiptis rc. (d). Hwilket skedde i När- " waro af Prosten Matthia från Baldanes, och Kyrkioherden Mat- " thia från Norrala, samt Riks Rådet i Sverige Herr Finwid Fin- " widzson, hwilke med Archiebiskopen ransakade om Landeskipter " mällem Swerige og Norrige. Som Original Berättelsen uthwiser, " förutan hwad derom indfört är 1. Fl. p. 3. 4. ". Hvad vi i Anledning af desse Ord fornemligen ville have i Agt taget, er dette: at Grændserne den Tid ere mellem Norge og Sverige paa den nordre og østre Side omkring Botnen blevne regulerede; saa man deraf seer, at efter som de Svenske udbredede sig i Lapmarken, saa kom man og alt længere og længere med Grændserne mellem begge Riger. I Olaf den Helliges Tid blev

(a) §. 28.
(b) §. 28. Not. (q).
(c) p. 150.
(d) See Resten §. 28.

blev Kiølen sat til Grændse mellem de Norske og Jamterne alene (e); Under Harald Gilles Regering ginge Grændserne et Stykke op i Lapmarken, oven omkring Jamteland og ned mod Angermanland (f): Men nu strakte de sig igiennem den hele Lapmark [langs efter Ysina, Yhmæ eller Ymisland, som den hele Strekning imellem Finmarken og Helgeland, eller det Svenske Nordland og Lapmark, i gamle Dage blev kaldet (g)] lige til Ulotræsk i Finland, hvor altsaa Grændserne mellem de Norske, Helsingerne og Birkalerne da stødte sammen. Men samme maae vel ei længe have staaet ved Magt, da de sidste, særdeles i Unionens Tid, finge en og anden Leilighed at gaae over de dem satte Grændser. Hvorledes dermed er tilgaaet, bliver vel, formedelst Mangel paa Efterretninger, vanskeligt at sige, enten Birkalerne har prætenderet og tilegnet sig et Slags Rettighed at handle med og opbære Skat af Lapperne i Torne og Kimi samt andre længere nord beliggende Steder, fordi adskillige Lapper havde flyttet didhen fra Finland og Østerbotnen (h); eller Kongerne selv har

(e) See §. 46.

(f) §. 46. (4).

(g) *Torfæi* Histor. Norv. P. I. p. 418.

(h) *Scheffer* l. c. p. 12. At denne min Mening ei er uden Grund, har jeg siden merket af de Danske Commissarier paa Mødet ved Flakkeberg Aar 1603. deres Indleg mod de Svenske, i den Handling om Lapmarken, hvoraf Original-Documentet endnu findes, og hvor det heder: At i gamle Dage (dette kan og bør, efter hvad tilforn er viset, ei forstaaes uden om de senere Tider, noget for og under Foreningen) have Finner boet paa Fieldene, og givet Skat til begge Riger, en Part og til Rusland; og efterat nogle af dem begave sig fra Fieldene neder til Søsiden at boe med Hustrue og Børn, da blev forkortet den Indkomst, som Sveriges Krone tilforn af dem havt havde; hvorfor de med Magt nødde nogle af dem til at give dennem noget udi Skat, ikke af den Aarsag, at de noget af Sveriges Riges Land eller Strømme brugte, men foregave, at de tilforn pleiede til Sverige noget at udgive ɔc.

har givet visse Personer i Norrebotnen Forlov eller Rettighed, efter den gamle Norske Indretning, at handle med Lapperne og paa deres Vegne inddrive Skatten, end-og i de Districter, som horde de Norske til, da det paa de Tider, formedelst Rigernes noie Forening under een Regering og Konge, kunde være lige meget, af hvem saadant skede, og Helsingerne desuden boede nærmere og beqvemere til saadan Forretning, end de Norske (i), eller og de Svenske, ved det deres Geistlige finge Ordre eller Forlov at drage Omsorg for Lappernes og Finnernes Omvendelse (k), har paa den Maade faaet forst Anledning at komme i Kast med de Norske Lapper og Finner, og siden ved et eller andet Middel draget dem til sig, hvilket paa de Tider, da alle Ting ginge saa forvirrede til i Norge, og desse nordeste Steder mindst bleve paatænkte, let var at giore, og man helst skulde falde paa at troe, af den Aarsag, at iblandt andet, som Kong Carl den IX. i Sverige anforde som et Bevis for sin Ret til Lapmarken, var dette ei det mindste: at Ericus Pomeranus havde skrevet Consistorium i Upsala til, at de skulde sende Laplænderne Prester (l). End-

(i) Anledning og Exempel dertil er dog uden Tvil taget af de forige Tider; Thi man veed, at de Norske vare til sidst ei vel fornoiede med Magni Smeks Regering og derfor udvalte hans Son Hakon til Norges Konge og hans Med-Regent, dog saaledes, at Faderen til hans Hofs Underholding skulde have Halogaland, Island, Færoerne og Hetland. Torf. H. N. P. 4. L. 10. p. 481. og Dalins Sv. Hist. P. 2. C. 13. p. 504. Men nu fulte Finmarken og Lapmarkene stedse Helgeland, over hvilke Magnus, som mest opholdte sig i Sverige, maae have sat Svenske Læns-Herrer og Fogder, og derved allerforst aabnet de Svenske, fær Birkarlerne, Veien til Handel og Omgængelse med de Norske Finner og Lapper, som siden efterhaanden alt mere og mere har taget til, særdeles under Foreningen; indtil det endelig er anseet for en Hævd og en Rettighed, som man siden for Fordelens skyld ei gierne vilde lade fare.

(k) See §. 42.

(l) *Scheffer* l. c. p. 24.

Endskiønt enhver nu let kan see, hvor fattigt dette Beviis er, og hvor lidet Ret saadan Commission kan give nogen til at tilegne sig andres Lande, saa vidste dog de Svenske saaledes at benytte sig af denne og andre foranførte Omstændigheder, og grebe saa vidt om sig, at de ei alene krævede Skat af Lapperne i hele Lap- og Finmarken, men ogsaa af dem, som boede i Nordlandene eller paa Helgeland, ja end og af de Norske selv (m), skiønt de fra forige Tider havde ligesaa lidet Ret at giøre det med de førske, som med de sidste. Denne Omstændighed har jeg her til Slutning villet anføre, paa det ingen skal tænke, at det ei kan være rimeligt eller mueligt, at de Svenske imod al lovlig Adkomst, og uden mindste Ret paa deres Side, vilde i de senere Tider paastaae nogen Rettighed til Lap- og Finmarken, hvis de i de ældere ei havde havt den.

§. 49.

Hvad endelig de Russiske Lapper angaaer, saa har vi formedelst Mangel paa Efterretninger, kun lidt om dem at sige, undtagen hvad tilforn ved en og anden Leilighed derom er meldet. Scheffer mener, at Russerne omtrent i det 6te Seculo har begyndt at trænge sig ind i Finland og bemægtiget sig de deromliggende Landskaber indtil den Sø Ladoga (n), hvilket vel kan være; og synes ei urimeligt, at Russerne, efterat de og andre Slaviske Folk havde fortrængt den største Deel af Finnerne udaf deres forige Bopæle paa den østre Side af det Baltiske Hav (o), de da ogsaa efterhaanden har forfult dem til Finland, og giort sig de næstboende Skatskyldige, end og længe førend de Svenske finge fast Fod der i

(m) Histor. Christiani 4ti p. 53: 237. &c.

(n) Lapp. C. 6. p. 50. 51. lat.

(o) At Finnerne i de ældste Tider der har boet; See §. 3. Strahlenbergs Indledning til hans Nord- und Östliche Theil von Eur. und Asia. p. 34. in not. og *Elgbs* Disp. de Varegia. p. §. 6. p. 13.

Landet; Hvilket ogsaa Autor til den Finlandske Kronike selv tilstaaer (p), og fortæller blandt andet, at de Svenske funde for sig adskillige Kirker i Carelen, og derudi Russiske Malinger og Skilderier, hvoraf han vil slutte, at de Careler af Russerne vare blevne omvendte (q). Carelen har vel altsaa, tillige med et Stykke af det nu saa kaldede Kexholm, uden al Tvil været det første District af Finland, som Russerne fra Ingermanland har bemægtiget sig; og ere derover alle Russiske Finner og Lapper i de andre Tider af de Norske kaldte Careler, eller Kyrialer, end ogsaa de, som dog hverken i Henseende til deres Bopæl eller Oprindelse i sig selv vare Careler, men i de senere Tider af Russerne undertvungene; Thi desse har, som sagt er, efter al Rimelighed i Begyndelsen kuns eiet de Landstrekninger, som laae ved den Finske Bugt eller Kyrialabotn, og den Ladogiske Sø, hen op mod det Hvide Hav: Men i det 13de Seculo, da Tatarerne toge saa grumt af Sted i Biarmeland og andre nordlige Egne af Rusland, at en stor Deel af Indbyggerne maatte romme af Landet og hen til de Norske Lapmarke (r), men fornemlig, som venteligt er, til de norden for det Hvide Hav omliggende Steder, hvor nu det Rysiske Lapland er, og satte sig der ned blandt de forige Lapper, finge de Novogardiske Forster ei alene derved Leilighed at bringe det af Tatarerne ruinerede Biarmeland (s), som vel mueligt af desse for en vis Afgift er blevet dem overladt, under det Russiske Aag: (Thi man finder, at fra den Tid af har de Norskes og andres Handel paa Biarmeland rent ophørt (t), og Landet tillige med Navnet blevet ganske forglemt, uden hvad Levning af det

(p) In Schw. Biblioth. P. 1. p. 97.
(q) L. cit. p. 113.
(r) See §. 39.
(s) See Herbersteins Comment. Rer. Moscov. l. a. p. 59.
(t) See §. 39. 43.

det sidste endnu kan være til overs i Ordet Permia) men ogsaa efterhaanden at udvide deres Grændser hos det Hvide Hav, og under Paaskud af et Slags Rettighed til at kræve Skat af de flygtige Careler, som deres Undersaater, der havde sat sig ned blandt de Norske Finner, at gaae over deres forige Grændser og ind i de Norske Lapmarke. Her kunde det da ikke andet være, end de jo strax maatte rage i Trette og Uenighed med de Norske Lænsmænd, som havde Rettighed at inddrive Skatten af de yderst i Finmarken boende Finner (u), hvilken siden udbrød til aabenbare Krig (v) og Feide paa Grændserne, i Anledning af hvilke Uroligheder ei alene adskillige Finner, deels af Tvang, deels godvilligen, maae have givet sig under den Russiske Regering, men de Norske og undertiden i mange Aar bleve hindrede fra at indkræve den Skat, de burde have af Finnerne (x). Samme bleve dog omsider, som jeg slutter, under Dronning Margretes, eller i Erici Pomerani første Regerings Tid (y), med de Vilkor bilagte, at eftersom Finnerne nordst i Finmarken ved Sandvigen og Carelerne, som vare komne derind fra Rysland, havde saaledes blandet sig sammen med hinanden, at de ei kunde skilles ad, saa skulde de, paa en vis Strekning, betale Skat til begge Potentater. Og maae vel disse uden al Tvil være de irrige Steder paa Grændserne, hvorom der tales i den Freds-Contract eller Forbund, der blev giort mellem Kong Christiern den Anden og Grosfyrsten i Rusland (z), og paa hvilke begge Parter love ikke at ville giøre hinanden for nær. Hvad hidindtil er sagt, synes mig temmelig vel at kunne oplyses af forommeldte gamle Norske

(u) See §. 39.
(v) See §. 40. 42.
(x) See §. 40.
(y) See det af Huitfelds Danske Kron. §. 42. anførte Sted.
(z) See §. 42.

Document om Grændserne mellem Norge og Sverige, hvorpaa der og findes en kort Efterretning om Grændse-Skellet mellem Norge og Rusland, saaledes efter Originalen af A. Magnæo paa Dansk oversat: "Desse Endemærker (Landeskiel) ere imellem Norges Kongerige og "Ryssernes Konges, eftersom gamle Mænd have sagt og endnu i Dag "sige gamle Boemænd og Finner. Rysserne bør at tage Skat langs "med Søen til Lynges-tuven (Lyghes hufvu), men [oppe] paa "Fieldet til Mæleaae, som ligger lige op fra Lynges-tuven, og saa "øster mod Riølen. Men Kongen af Norge tager Skatter til Tri-"anæme, og ind efter Gandvik indtil Veleage (a), hvorsomhelst "ere halv Careler eller halv Finner, de som have havt en Finsk Mo-"der (b). Tager og ikke mere ved de yderste Endemærker end 5. Graa-"skind af hver Bue, og da efter gammel Viis, om de ville betale "efter gammel Viis." Hertil har A. Magnæus, en stor Kiender af saadane Sager, føiet følgende Vidnesbyrd om Documentets Elde: Foregaaende er ret oversat af et Norsk Document, skrevet paa Pergament, og mere end 300. Aar gammelt. Testor Hafniæ die 27. Martii Ao. 1715. A. M. Endskiønt jeg nu maae tilstaae, at de anførte gamle Navne ere mig ganske u-bekandte (c), undtagen det Ord Lyn-

(a) Herhos haver *A. Magnæus* sat følgende Annotation: (Veleage) Jeg haver Mistanke om, at dette Ord skulde være forskrevet, og burde at hede Elevsage.

(b) Her synes som der skulde fattes (ere alter *A. Magnæi* Ord): eller en Finsk Fader. Men det gjør mig intet til Sagen.

(c) Det synes mig dog heel rimeligt, at ved det Ord Trianæme maae forstaaes det samme Sted, som nu paa Kartene kaldes Tree-Eyland, beliggende yderst i Lapmarken mod den Hvide Sø, eftersom Navnenes Begyndelse

Lynge=Tuven, hvilket Sted Peder Claussen i hans Beskrivelse over Norge nævner, og siger at ligge i Syd=Ost fra Vardehus, men ikke paa hvilket Sted, og hvor langt derfra, saa at man for nærværende ikke til visse kan sige, hvor vidt Grændserne har strakt sig, og hvor desse Steder har ligget; saa har man dog til andres Efterretning, som kunde have bedre Kundskab derom, og give os nogen Oplysning i denne Sag, her villet anføre Documentet, som vi har fundet det for os, helst da vi deraf, for at bestyrke, hvad som i denne Materie tilforn er sagt, kan udtrekke følgende Satser: (1) At Bormændene eller de Norske allerede for de Tider har boet østen for Vardehus og paa de Russiske Grændser, hvilket ogsaa de langs Sø=Kanten beliggende Steders Navne, hvoraf de fleste endnu ere Norske, noksom bevise. (2) At de Norske har taget Skat først til Trianæme, og siden langs ind efter Gandvig til Veleage; hvoraf man ei alene tydelig seer, at Finnerne øster omkring ved det Hvide Hav har den Tid været forbundne til at betale de Norske Skat, men det synes ogsaa, som her blev talet om tvende Slags Skatter, nemlig den

kommer overens, og det gamle Grændse=Skel har været strax derved, nemlig ved Hæpus Gierge eller Heste=Stenen, efter et smukt ridset Kart, over Finmarken og dens Grændser til Moscov og Sverige, hvilket Herr Assessor J. Ramus, Medlem i vort Selskab, har været saa artig at meddele mig, og uden Tvil er forfattet af *M. Melch. Ramus*, Lect. i Throndhiem, der besad en ypperlig og rar Forfarenhed i Fædernelandets Geographie. Ikke langt derfra, ved Hellignæs, ligger en Øe, hvor Kong Christian den 4de Aar 1602. lod en Jernring indsette. Paa det faste Land, lige over for bemeldte Sten, staaer en anden, Hvidsten eller Bialort=Kami kaldet, som med Flid er sat derhen og uden Tvil har tient til Grændse=Skel. Længere ind i Landet ligge nogle Lappebyer, som kaldes Bonnoybyer, og har, efter bemeldte Kart, hørt Norge til.

ene til Trianæme, og den anden, maaske den halve, eller den, som Russerne og participerede udi, ind efter Sandvigen til Veleage (d). Og er det merkeligt, at Grændserne, hvorhen begges Rettighed at opbære Skat af Finnerne burde strekke sig, ei ere de samme, men Russernes ved Lynge-Tuven, og de Norskes ved Veleage; hvoraf min Mening meget bestyrkes, at de Norske og Russerne i den nordeste Kant af Finmarken, osten for Vardehus til det Hvide Hav, toge Skat om hinanden; Thi ellers havde det været nok med eet Grændse-Skel alene, i det Sted, at her nu ere tvende. Man seer og (3die), at paa desse Steder har der været en Blanding af Finner og Careler eller Russiske Lapper, og følgelig Anledningen til bemeldte Skatte-Opbørsel uden al Tvil været den, som tilforn er meldet. Endelig (4de) bør og observeres, hvor liden og ringe denne Skat var, som paa desse Steder blev tagen, nemlig ikkun 5. Graaskind af hver Bue eller Familie, imod den, som Finnerne paa andre Steder i gamle Dage maatte betale til de Norske (e); hvoraf nødvendig maa flyde, at samme ei har været nogen fuld Skat, men Resten deraf bleven betalt til deres anden Øvrighed og Herskab.

§. 50.

(d) Vil vi, efter A. Magnæi Mening, som har største Rimelighed, antage dette for det samme som Elevoge, saa maae herved forstaaes en eller anden Flod, som rinder ud i det Hvide Hav; Thi der omkring skal man have de Gamles Elivoga. Paa bemeldte Kart finder man og paa den vestre Side af samme Hav et Sted, ved Navn Norgis Lappebye, uden Tvil saa kaldet, fordi de Norskes Skatte-Rettighed der begyndte; og strax derhos, ved Havet, ligger et Sted, heder Nordenborg. Ellers maae jeg ved denne Leilighed om de Gamles Elivoga endnu erindre dette: At T. S. Bayer paa hans Kart har anført den til Jotunheim, og giort den til samme Flod, som nu kaldes Perzora, hvori jeg vel ei vil sige ham meget imod, men frygter alene, at den derved kommer alt for langt mod Østen.

(e) See §. 14.

§. 50.

Men denne Indretning maae ei længe have staaet ved Magt; Thi Russerne bleve immer ved at ove Fiendtligheder mod de Norske (f), hvilke formedelst de Uroligheder og Forvirringer, som ved de Tider idelig indfaldte, enten ikke havde Leilighed eller ei skottede om at tage sig den Sag for Alvor an, som fornemlig angik Kongerne, hvilke sielden vare tilstede, og visse private Personer, som dermed vare forlænede, saa at disse derover ei saae sig i Stand til at forsvare deres Ret i Finmarken paa de Kanter, men maatte efterhaanden overlade det altsammen til Russerne alene. Samme toge da ei alene den Deel bort, som de Norske burde have i Skatten af de Russiske Lapper, og den hele Lapmark, som ligger omkring Kola og endnu efter de Norske kaldes Mouremanskoy Leporie eller den Nordmandske Lapmark, men ginge og saa vidt, at de krævede Skat saa vel af Finnerne i det nu saa kaldede Finmarken, som af dem, der boede i Trumsen, lige indtil Malanger. For herudi at faae et Slags Oplysning, som ellers meget mangler os, ville vi her anføre udaf Herbersteins Commentarier (g) Indholdet af den Russiske Gesants Gregorii Istomæ Beretning om den Reise, som han Aar 1496. giorde forbi den Russiske Lapmark, igienem Finmarken til Bergen, og derfra til Danmark. Derudi fortæller han da: "At han i Følge med den Danske Gesant David, en Skotlænder, reiste først til Novogrod, og som de, formedelst Krigen med de Svenske, ei kunde komme igienem Sverige, derfra til Udløbet af Dwina Floden, hvor de stege til Skibs, og seglede frem med Strandsiden paa den høire Haand sexten Mile, men satte siden over en Bugt (Sandviken) til den-

den-

(f) See §. 42.

(g) Commentar, Rer, Muscovit, l. c. p. 87.

"venstre Kant, og komme hen til Finlapperne, som vel boede i smaa "Hytter, og levede mestendeels som vilde Dyr, men vare dog mere om- "gængelige end de vilde Lapper. Samme vare Russerne skatskyldige. "Derpaa seglede de 80. Mile til det Landskab Nortpoden, som laae "under Sverige, og Russerne kalde Kaienska Sembla, men Ind- "byggerne Kajener, derfra til et Forbierg, kaldet St. Nasus (maaske "Helgenes) fordi det saae ud som en Næse, hvor der var et forfærde- "lig stort Hav-Svelg, videre til en stor Klippe, Semes kaldet, og "derfra til det Forbierg Motka, som strakte sig ud i Havet, ligesom "en Halv-Øe, yderst paa hvilken det Slot Barthus laae, hvor de "Norske Konger havde en Besetning Soldater liggende, for at "forsvare Grændserne. Men samme Forbierg gik saa langt ud i "Havet, at man neppe kunde segle der forbi i otte Dage, hvorfor de "bragte deres Skibe og Tøig over en Hals eller et Isthmus, en halv "Mil bredt, og komme endelig til de Dikiloppers Land, som ere de "Vilde Lapper, til et Sted kaldet Dront, som er 200. Mile fra "Dwina; og alt didhen pleiede de Muscovitiske Førster, som de "selv fortælle, at kræve Skat. Der lode de deres Baade blive "efter sig, og reisede videre over Land ꝛc." Siden taler Herberstein om adskillige Ting, denne Sag uvedkommende, men kommer endelig til de vilde Lapper igien, da han saa siger (h): "Muscoviterne rose sig "af, at de har Skat af de vilde Lapper (hvilke boede i det Land, "hvor Solen om Sommeren ikke gik ned i 40. Dage), og endskiønt "saadant ikke er rimeligt, saa er det dog ei heller underligt, eftersom "der er ingen af Naboerne, som ellers kræver Skat af dem." Denne Beretning er vel i sig selv saa urigtig og forvirret, som den no-

gen-

(h) Loc. cit. p. 88.

genfinde kan være, saa at den gode Russiske Gesant maae enten have været en slet Geographus, eller Herberstein ei ret forstaaet ham, da her tales om Nordpoden eller Nord-Botnen i Sverige og Lainska Sembla eller Finland (i), som ved Js-Havet beliggende (k), som og om et forfærdeligt Hav-Svelg paa de Kanter, som jeg af Beskrivelsen, da det kaldes Umbilicus Maris og Charybdis (l), let skulde troe, at Gesanten, for at giøre denne sin Reise des mere forunderlig, har udcopieret efter Mal- eller Moskø-Strømen; at jeg ei skal tale om, at Vardehus siges at ligge paa det Forbierg Motka, som ikke skal være langt fra Kola (m); og at han, for ei at drage omkring dette Forbierg, reiste over et Eide, en halv Mil bredt, hvilket umueligt kan være andet end Hoops-Eidet mellem Tanen- og Laxe-Fiord, hvilket dog ligger norden og vesten for Vardehus. Dog seer man heraf, hvorledes Russerne den Tid har regeret i Finmarken, og hvilken Hinder der er bleven giort de Norske i at oppebære deres Skat af Finnerne, endog i Trumsen

(i) *Herberstein* l. c. p. 56.

(k) Det kan ellers vel være, at de Svenske, saasom de den Tid laae udi Strid med Russerne om Carelen, hvis Indbyggere havde, som tilforn er vist, til en stor Deel sat sig ned blandt Finnerne i Finmarken, de da ogsaa har paastaaet og tillaget sig Rettighed til de ved Js-Havet liggende østlige Kanter af Finmarken, hvilket ogsaa Herberstein tilkiendegiver, naar han loc. c. p. 86. saa siger: Om Corela har vi tilforn sagt, at den hører baade til Kongen i Sverige og Førsten i Muscov, eftersom den ligger midt imellem begges Lande, og maae svare dem Skat, hvorover enhver af dem roser sig af, at den hører sig til. Og gaaer dens Grændser lige ud til Js-Havet.

(l) See *Herberstein* l. c. p. 87.

(m) See *Lindschotens* Schip-Vaert van by Norden og hans Kart fol. 24.

og omliggende Steder, saa man let skulde falde paa de Tanker, at det har været Russernes Forsæt, at giøre sig alle de Steder skatskyldige, hvor de vidste at de flygtige Careler eller Biarmer havde sat sig ned, lige indtil Malanger-Fiord, eller at de i det mindste har tilegnet sig et Slags Rettighed til de Lande; hvorpaa de lode ogsaa see Prøve nok, da de i en vis Contract afstode samme deres formeente Ret til de Svenske (n), uden Tvil fordi de merkede, at de i den uforlignelige og aarvaagne Konge Christian den Fierde havde fundet en Mand for sig, der for Alvor vilde tage sig for at undersøge samme, i hvilket Fald de nok kunde see, at den umuelig kunde holde Stik. Imidlertid bleve de dog ved, at sette sig fast paa den østre Side af Finmarken, og ginge langt over de gamle Grændser, saa at de Norske Indbyggere i Finmarken til sidst ganske har glemt, hvor det gamle Grændse-Skel har været. Herom har jeg paa et smukt ridset Kart over Finmarken, tegnet Aar 1689., som findes blandt Sl. *A. Magnæi* MSS. fundet følgende Efterretning: "Om "Grændse-Skellet mellem Norge og Rysland vide Indbyggerne i Lan-"det (Finmarken) intet andet at berette, end at de Rysser ere gangne "langt over deres Grændser, og efterhaanden har bemægtiget sig "nogle Fiorde og Elve, hvor de have brugt Lax-Fiskerie, og siden der-"omkring opbygt nogle Fieldbyer, hvor de nu boe, og bruge deres Næ-"ring baade med vilde Vare af Skove og Fielde, saaog med Fiskerie "nedre i Fiordene. Men det yderste Sted, som nu af Norske Folk "beboes, er en Øe, kaldet Bugge-Øe; Paa det faste Land der inden "for boe Rydske Finner. De som boe ved Neiden-Pasvik- og Peizen-"Elv, samt i Bumands-Fiord, og ved Karlsgam, give Skat baade "til Norge og til Stor-Førsten af Muscovien, men de som boe læn-

"gere

(n) See Hist. Christiani IV. p. 129.

gere, hen til osten, skatte alene til Muscovien, men forskaffe den" Norske Foged fri Skydsfærd, naar han reiser til Malmes, at paa=" fordre den nordfieldske Skat (o)." Dette maae, saa vel om den Russiske, som de øvrige Lap= og Finmarke, for nærværende være nok sagt.

(o) Dette Nordfield, hvorpaa de Norske endnu har sterke Prætensioner, strekker sig, efter ofthemeldte Kart, fra Kola og siden langs ned efter mod Synden til Finland, saa at det uden Tvil har været samme, hvilket de Norske og Svenske i gamle Dage har fulgt med deres Grændse-Skel fra Ulv-Træsk og saa videre langs Kølen, som gaaer igienem Nord-Fieldet. Altsaa har ei alene den hele Strekning norden for i gamle Dage hørt de første til, men og Districtet østen for, mod det Hvide Hav, hvilket Land derover paa Dansk kaldes Nordfield-Nes, men paa Finsk Tarje-Niorg, det er, Nordfields eller Nordmænd-Nes, og paa Ryssisk Tærskoines. Men at Autor paa Kartet endnu legger dette til, at denne Strekning i gamle Dage er kaldet Biarmin eller Trinnes og Trænnes, dertil er han uden Tvil forledet af endeel Svenske Skribenter, som har havt den Tanke, men i Særdeleshed af det Kart, som staaer foran i Scheffers Lapponia.

Register paa Steders gamle Navne, som forklares i dette Skrift.

Hel-

Nu

Noget som skal rettes eller tillegges.

Pag. 2. l. 14. læs Sameædna for Samiædna.

Pag. 11. l. 21. Berge for Bage.

Pag. 12. l. 16. 17. Forneotr for vores Forfædre.

Pag. 18. l. 3. Starfsame for Starfseme.

Pag. 44. l. 2. At jeg heri ei har taget feil, har jeg siden merket af et Sted i Rimbeigla, som saa lyder: "þessar eru Eyar fyrer Halo-" galande, næst er bigd af Christnum Mønnom. Ey su er Sa-" lar-Ey heiter, önnur þydings-Ey, þa Fiordur er Målångur" heiter, hann skilur Finmørk vid Bumenn. Fyrer sunnan" Målångur stendur Kyrkia er heiter i Leingiuvyk, er menn hyggia" nordustu Kyrkiu i Heimenum &c." Her siger nu Autor, at Malanger var Grændse mellem Finmarken og Bomændene eller de Norske, og at Leingiuvik, nu Leenvik, Kirke var den nordeste i hele Verden. Har Autor til dette Skrivt levet ved pas 1376. som Ar. Magnæus af hans egne Ord har anmerket, saa maae han have taget dette af et ældre Skrift; Thi paa de Tider kunde Leenvik-Kirke, som ligger strax synden for Malanger, ei være den nordeste Kirke i Verden, da man finder, at Kong Hakon Hakonson længe for de Tider havde ladet bygge en Kirke norden for i Tromsen. See §. 39. p 87.

Pag. 53. l. 9. læs: nu vende os til.

Pag. 54 l. 19. Dette (at Finmarken har strakt sig til Sandviken) meldes og udtrykelig i et gammelt Fragment iblandt A. Magnæi MSS., som synes at være et Styke af Rimbeigla, hvor det saa heder: "Suithiod liggr fyrir austen Danmark, en Noreg fyrer nor-" den. Noregr er kalladr nordan fra Vegistaf. þar er Finn-" mörk. þat er hia Sandvik. oc sudr til Gautelfar."

Pag.

Pag. 55. ad. not. (m). Og i et gamelt Fragment blandt A. Magn. MSS., hvilket uden Tvil bliver af den same Bog, vi nylig har nævnet, staaer, at Finmarken strakte sig i Nordost fra Norge til Biarmeland, thi saa heder det: "Fyrir nordan Noregh er Finmörk. "þadan Vikr Landinn til Landnordrs adr kömi til Biarmalannz."

Pag. 57. l. 6. mueligt for umueligt.

Pag. 57. not. (q) l. 6. *vel in medio* for vel medio.

Pag 61. l. 7. ja for jo.

Pag. 62. l. 20. maa legges til: Norske fremfor ꝛc.

Pag. 64. ad not. (z). Saa meget tilstaar jeg dog, at vore Forfædre ved Kuenaland (ei Kuenland) undertiden har forstaaet de Amazoninders Land, dog ei som i Sverige eller Lapland beligende, men i Scythien, hos det Sorte Hav og Albanien, hvorom Rimbeigla saa taler: "þar (i Suithiod hine mycklu) er en Lannd þad, er kallad "er Kuenaland, þaug bigginst hid næsta oc Albani, þar eru opt "Orustur á mille, oc suo hafa þær oc sialfar jafnlaga bardaga syn "á millum, um Ryke, suo sem Karlar onnarstadar ꝛc."

Pag. 72. l. 10. fortælles for fortælle.

Pag. 74. l. 4. Kuoldulfsson for Knolduefsson.

Pag. 91. l. 8. lyse for lyst.

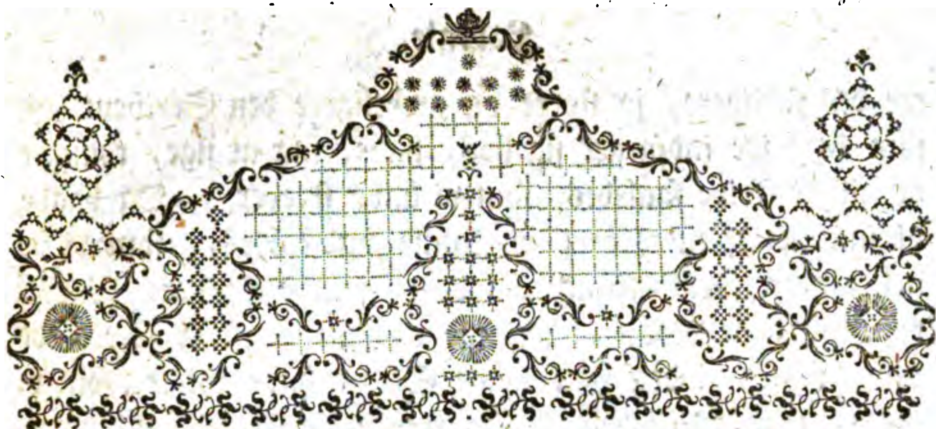
2

Forsøg
til
Forbedringer
i den gamle
Danske og Norske
Historie

ved
PETER FRIDERICH SUHM
og
GERHARD SCHÖNING
Medlemmer i det Kongl. Danske Selskab til Historiens
og Sprogets Forbedring.

Kiøbenhavn 1757.
Trykt paa Forfatternes Bekostning
ved Nicolaus Møller.

Fortale.

Dersom nærværende lidet Skrivt finder vore kiere Landsmænds Bifald, skal samme opmuntre os til at forfatte flere saadane Afhandlinger til den gamle Danske og Norske Histories Oplysning, skiønt paa en anden Maade indrettede, og ei med saa vidtløftige Anmerkninger under Texten, som her undertiden forekomme. Hvori vi til den største Deel have fulgt den af Engellænderne brugte Maade i deres bekiendte udgivne Levnets Beskrivelser, som siden paa Tydsk ere udkomne under den lærde Doct. Baumgartens Opsyn. Skulde ellers nogen, ved at igiennemlæse dette Verk, synes, at vi for haardt have begegnet visse Skribenter, da give vi ham at betænke, om ikke Kierlighed til Sandhed, Historiens Love, og en uomgiængelig Nødvendighed at rette aabenbare Feil, hvilke

X 2 ere

og omliggende Steder, saa man let skulde falde paa de Tanker, at det har været Russernes Forsæt, at giøre sig alle de Steder skatskyldige, hvor de vidste at de flygtige Careler eller Biarmer havde sat sig ned, lige indtil Malanger-Fiord, eller at de i det mindste har tilegnet sig et Slags Rettighed til de Lande; hvorpaa de lode ogsaa see Prøve nok, da de i en vis Contract afstode samme deres formeente Ret til de Svenske (n), uden Tvil fordi de merkede, at de i den uforlignelige og aarvaagne Konge Christian den Fierde havde fundet en Mand for sig, der for Alvor vilde tage sig for at undersøge samme, i hvilket Fald de nok kunde see, at den umuelig kunde holde Stik. Imidlertid bleve de dog ved, at sette sig fast paa den østre Side af Finmarken, og ginge langt over de gamle Grændser, saa at de Norske Indbyggere i Finmarken til sidst ganske har glemt, hvor det gamle Grændse-Skel har været. Herom har jeg paa et smukt ridset Kart over Finmarken, tegnet Aar 1689., som findes blandt Sl. *A. Magnæi* MSS. fundet følgende Efterretning: "Om "Grændse-Skellet mellem Norge og Rysland vide Indbyggerne i Lan-"det (Finmarken) intet andet at berette, end at de Rysser ere gangne "langt over deres Grændser, og efterhaanden har bemægtiget sig "nogle Fiorde og Elve, hvor de have brugt Lax-Fiskerie, og siden der-"omkring opbygt nogle Fieldbyer, hvor de nu boe, og bruge deres Næ-"ring baade med vilde Vare af Skove og Fielde, saaog med Fiskerie "nedre i Fiordene. Men det yderste Sted, som nu af Norske Folk "beboes, er en Øe, kaldet Bugge-Øe; Paa det faste Land der inden "for boe Rydske Finner. De som boe ved Neiden- Pasvik- og Peizen-"Elv, samt i Bumands-Fiord, og ved Karlsgam, give Skat baade "til Norge og til Stor-Forsten af Muscovien, men de som boe læn-

"gere

(n) See Hist. Christiani 4ti p. 129.

gere, hen til østen, skatte alene til Muscovien, men forskaffe den" Norske Foged fri Skydsfærd, naar han reiser til Malmes, at paa=" fordre den nordfieldske Skat (o)." Dette maae, saa vel om den Russiske, som de øvrige Lap= og Finmarke, for nærværende være nok sagt.

(o) Dette Nordfield, hvorpaa de Norske endnu har sterke Prætensioner, strekker sig, efter ostbemeldte Kart, fra Kola og siden langs ned efter mod Synden til Finland, saa at det uden Tvil har været samme, hvilket de Norske og Svenske i gamle Dage har fulgt med deres Grændse=Skel fra Ulv=Træst og saa videre langs Kølen, som gaaer igienem Nord=Fieldet. Altsaa har ei alene den hele Strekning norden for i gamle Dage hørt de første til, men og Districtet østen for, mod det Hvide Hav, hvilket Land derover paa Dansk kaldes Nordfield=Nes, men paa Finsk Tarje=Niorg, det er, Nordfields eller Nordmænd=Nes, og paa Ryssisk Tærskoines. Men at Autor paa Kartet endnu legger dette til, at denne Strekning i gamle Dage er kaldet Biarmin eller Trinnes og Trænnes, dertil er han uden Tvil forledet af endeel Svenske Skribenter, som har havt den Tanke, men i Særdeleshed af det Kart, som staaer foran i Scheffers Lapponia.

Register paa Steders gamle Navne, som forklares i dette Skrift.

Hel-

Noget som skal rettes eller tillegges.

Pag. 2. l. 14. læs Sameædna for Samiædna.

Pag. 11. l. 21. Berge for Bage.

Pag. 12. l. 16. 17. Forneotr for vores Forfædre.

Pag. 18. l. 3. Starfsame for Starfseme.

Pag. 44. l. 2. At jeg heri ei har taget feil, har jeg siden merket af et Sted i Rimbeigla, som saa lyder: "þessar eru Eyar fyrer Halo-" galande, næst er bigd af Christnum Mönnom. Ey su er Sa-" lar-Ey heiter, önnur þydings-Ey, þa Fiordur er Målångur" heiter, hann skilur Finmørk vid Bumenn. Fyrer sunnan" Målångur stendur Kyrkia er heiter i Leingiuvyk, er menn hyggia" nordustu Kyrkiu i Heimenum ɩc." Her siger nu Autor, at Malanger var Grændse mellem Finmarken og Bomændene eller de Norske, og at Leingiuvik, nu Leenvik, Kirke var den nordeste i hele Verden. Har Autor til dette Skrivt levet ved pas 1376. som Ar. Magnæus af hans egne Ord har anmerket, saa maae han have taget dette af et ældre Skrift; Thi paa de Tider kunde Leenviks-Kirke, som ligger strax synden for Malanger, ei være den nordeste Kirke i Verden, da man finder, at Kong Hakon Hakonson længe for de Tider havde ladet bygge en Kirke norden for i Tromsen. See §. 39. p 87.

Pag. 53. l. 9. læs: nu vende os til.

Pag. 54 l. 19. Dette (at Finmarken har strakt sig til Gandviken) meldes og udtrykelig i et gammelt Fragment iblandt A. Magnæi MSS., som synes at være et Stykke af Rimbeigla, hvor det saa heder: "Suithiod liggr fyrir austen Danmark, en Noreg fyrer nor-" den. Noregr er kalladr nordan fra Vegistaf. þar er Finn-" mörk. þat er þia Gandvik. oc sudr til Gautelfar."

Pag. 55. ad. not. (m). Og i et gamelt Fragment blandt A. Magn. MSS., hvilket uden Tvil bliver af den same Bog, vi nylig har nævnet, staaer, at Finmarken strakte sig i Nordost fra Norge til Biarmeland, thi saa heder det: "Fyrir nordan Noregh er Finmörk. "þadan Vikr Landinn til Landnordrs adr kömi til Biarmalannz."

Pag. 57. l. 6. mueligt for umueligt.

Pag. 57. not. (q) l. 6. *vel in medio* for vel medio.

Pag 61. l. 7. ja for jo.

Pag. 62. l. 20. maa legges til; Norske fremfor ꝛc.

Pag. 64. ad not. (z). Saa meget tilstaar jeg dog, at vore Forfædre ved Kuenaland (ei Kuenland) undertiden har forstaaet de Amazoninders Land, dog ei som i Sverige eller Lapland beligende, men i Scythien, hos det Sorte Hav og Albanien, hvorom Rimbeigla saa taler: "þar (i Suithiod hine mycklu) er en Lannd þad, er kallad "er Kuenaland, þaug bigginst hid næsta oc Albani, þar eru opt "Orustur á mille, oc suo hafa þær oc sialfar jafnlaga bardaga syn "á millum, um Ryke, suo sem Karlar onnarstadar ꝛc."

Pag. 72. l. 10. fortælles for fortælle.

Pag. 74. l. 4. Kuoldulfsson for Knolduefsson.

Pag. 91. l. 8. lyse for lyst.

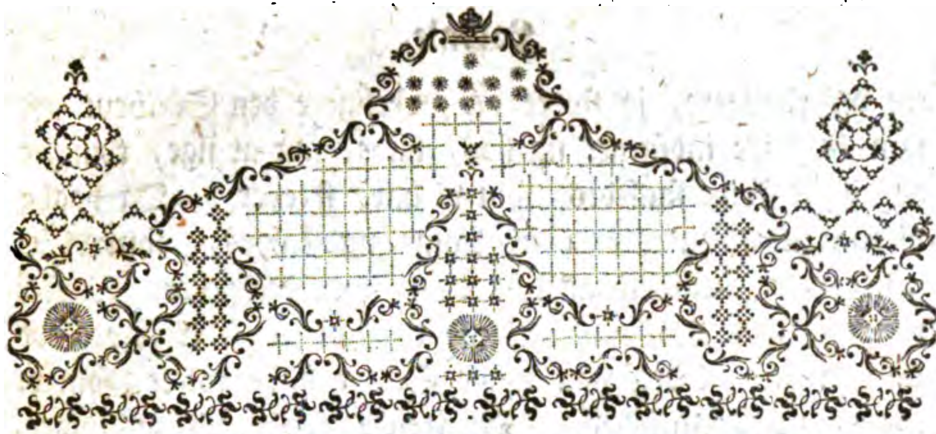
2

Forsøg
til
Forbedringer
i den gamle
Danske og Norske
Historie

ved
PETER FRIDERICH SUHM
og
GERHARD SCHÖNING
Medlemmer i det Kongl. Danske Selskab til Historiens
og Sprogets Forbedring.

Kiøbenhavn 1757.
Trykt paa Forfatternes Bekostning
ved Nicolaus Møller.

Fortale.

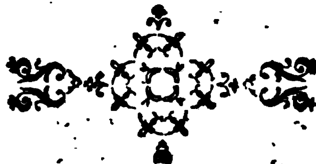
Dersom nærværende lidet Skrivt finder vore kiere Landsmænds Bifald, skal samme opmuntre os til at forfatte flere saadane Afhandlinger til den gamle Danske og Norske Histories Oplysning, skiønt paa en anden Maade indrettede, og ei med saa vidtløftige Anmerkninger under Texten, som her undertiden forekomme. Hvori vi til den største Deel have fulgt den af Engellænderne brugte Maade i deres bekiendte udgivne Levnets Beskrivelser, som siden paa Tydsk ere udkorne under den lærde Doct. Baumgartens Opsyn. Skulde ellers nogen, ved at igiennemlæse dette Verk, synes, at vi for haardt have begegnet visse Skribenter, da give vi ham at betænke, om ikke Kierlighed til Sandhed, Historiens Love, og en uomgiængelig Nødvendighed at rette aabenbare Feil, hvilke

 ere

ere des farligere, jo større og anseeligere den Skribent er, som de have indsneget sig hos, have, saa at sige, tvunget os til at skrive saaledes, som vi have skrevet. Og haabe vi saa meget mere heri at kunne undskyldes, som vi ei heller have forglemt at rose dem, som efter vore Tanker kunde fortiene Ros, hvilket end og som oftest er skeet med dem, hvilke vi dog paa nogle Steder have rettet, som vi mene, med Billighed. De trende første Afhandlinger, nemlig de tre Danske Kongers, **Knud den Stores**, **Erik Eyegods**, og **Erik Emuns** Historie, ere af mig, men de tvende sidste, nemlig den Norske Konges, **Harald Haardraades**, og Erkebiskop **Eysteins**, af Rector Gerhard Schöning forfattede. Den førstes Regiering og Levnet giver os i sær Afbilding paa en stor, den andens paa en god, den tredies paa en lastefuld, den fierdes paa en klog og stridbar Konge, og den femtes paa en listig og underfundig Prælat.

Trondhiem d. 2. Aug. 1757.

P. F. SUHM.

P.F.S.

P. F. S.

Om Knud den Store, Konge i Dannemark, Engelland og Norge.

Knud (a), som nu almindelig kaldes den Store (1.) (b), var en

A

Søn

(1.) Meursius ex Edit. Florent. p. 176. Pontanus p. 247. Holberg T. I. p. 104. og med et Ord, alle nyere.

(a) Hans rette Navn var *Knut*, eller *Knud*, hvilket Navn er endnu i fuld Brug iblant os, og har sin Oprindelse af det Ord en *Knude*. Paa gammel Islandsk kaltes han *Knutur*, Heims Kringla p. 397. Paa sine egne Mynter kalder han sig *Cnut*, Spelmanni Vita Ælfredi Tab. 5. n. 31. Tab. 6. n. 19. De som have villet give hans Navn paa Latin, har sat den almindelige Latinske Endelse us til, og et a imellem c og n for Klangens skyld, saa at deraf er blevet *Canutus*, som og af mange skrives med et K. Ordericus Vitalis in Hist. Eccl. l. 4. ap. du Chesne Script. Norm. kalder ham *Chanutus*. Mange kalde ham og *Cnuto* eller *Chnuto*. Kronike-Skriveren af Tours, ap. Martene in Coll. Monum. T. 5. p. 998. 999. kalder ham *Ciniro*, hvilket jeg dog mener maa enten være en Tryk- eller Skriver-Feil, saa at *Ciniro* er sat i Stedet for *Cnuto*. Albericus Monachus in Access. Hist. Leibnitii p. 50. kalder ham *Chnauto*. Glaber Radulphus ap. Pithæum p. 13. *Canna*, hvilket vel er en Skriver-Feil i Steden for *Cnuto*. Hermannus Cornerus ap. Eccard. Tom. 2. p. 575. *Gunthe*. Jeg vil ei længer opholde mig ved alle de Fordreielser af hans Navn, saasom *Cnoutus*, *Cnautus*, og saa fremdeles, da de alle komme enten af Skrive- eller Læse-Feil, ja undertiden og maaskee af Tryk-Feil.

(b) Endskiønt alle Nyere med en Mund give Kong Knud det Tilnavn af den Store, saa

Søn af Svend Tiugeskieg, Konge i Dannemark, og Gunhild (2.) (c) den Vendiske Konges Misceconis Dotter. I hvad Aar denne store Konge

(2.) Heims Kringla p. 319. Knytlinga Saga p. 6. Ditmarus ap. Leibnit. T. I. p. 409.

saa finder jeg dog ikke, at nogen af de gamle Skribenter, være sig Uden- eller Indenlandske, har giort det. Tvertimod de give ham andre Tilnavne, nemlig af den Rige, Heims Kringla p. 610. Knytlinga Saga p. 30. og den Gamle, H. Kringl. p. 610. Knytl. Saga p. 30. Resenii Jus aulicum Canuti M. p. 549. Sveno Aggonis p. 82. Wormii series R. Daniæ p. 4. 20. Mareschalcus Thurius ap. Westphal. monum. p. 1412. H. Cornerus p. 575. Det første Navn betyder ogsaa mægtig, fornem, og er han uden al Tvil dermed bleven kaldet, imedens han endnu levede. Det andet har han derimod ei kunnet faae, forend efter sin Død; thi han er ei bleven kaldet gammel, fordi han selv opnaaede nogen høi Alder, saasom han døde ung, men fordi der kom andre Konger af samme Navn Knud efter ham. Det Tilnavn af den Store var derimod ei meget brugeligt iblant de Gamle, og mindst her i Norden. Hvo der først har givet ham dette Tilnavn, er mig ubekiendt, dog troer jeg ei, at det er meget over 200. høist 250. Aar gammelt. Crantzius kalder ham dog saaledes in Chron. regn. aqvilon. p. 155.

(c) At Knud er avlet af Svend med Kong Misceconis Dotter, derpaa kan ingenlunde tviles, saasom Ditmarus, en fornuftig Skribent, der levede paa de samme Tider, og døde 1018. vidner det med klare Ord. Derimod er Ditmarus ikke saa god at nævne hendes Navn, hvilket dog de Islandske Skribenter giøre, Heims Kringla p. 319. Knytl. Saga p. 6. som kalde hende Gunhild, hvorimod de vildfare i hendes Faders Navn, som de kalde Burisleif. Derimod have de ganske Ret, i det de giøre Gunhild til Moder af Kong Knud, og negte, at Sigrid Storraade af Sverrige, Kong Svends anden Dronning har været det, som og Ditmarus med klare Ord p. 409. 410. siger, at Misceconis Dotter var Moder til Knud og Harald. Hoiligen maa man forundre sig over, at Adamus Bremensis Hist. Eccl. ap. Lind. p 23. er af den anden Mening, han som levede saa kort efter, og som vil indbilde os at have hørt alt,

hvad

ge er fød, derom ere store Stridigheder, og bliver det vel umueligt ganske noie at sige Aaret (d). Nogle ere af den Mening, at han i Daaben antog det Navn Lambricht (3) (e), men hvad Aar det er skeet, er og ubekiendt.

A 2 Om

(3.) Pontanus l. 5. p. 163. Adamus Bremensis ap. Lind. p. 26. Nettelbladts Schwed. Bibl. 3. Stück p. 185. in Cat. Pont. Lund.

hvad han fortæller, af Kong Svend Estrithsøns egen Mund. De Islandske Skribenter vildfare og derudi, at de sige, at Gunnild var død, førend Kong Svend ægtede Sigrid, hvilket dog er saa langt fra, at hun tvert imod blev forskudt af Kong Svend, som Ditmarus vidner, og levede ham over, hvorom mere siden. Denne Islændernes Vildfarelse er saa aabenbar, at Torfæus hav maattet forlade dem heri, in Hist. Norv. T. I. part. 2. p. 400.

(d) Efterat det er fastsat, at Gunhild var Moder til Kong Knud, og det ogsaa er vist, at Kong Svend døde 1014. hvilket siden skal bevises, saa falder den ugrundede Beretning bort, at Kong Knud ikkun var 10. Aar gammel, da hans Fader døde, som Autor til Knytlinga Saga fremfører p. 10. Thi det er bekiendt af Saxone Grammatico, Heims Kringla og flere, Saxo Gramm. p. 190. Heims Kringla p. 285. 319. at Kong Oluf Tryggesson af Norge, som omkom A. C. 1000., først friede til Sigrid, førend Kong Svend fik hende, saa at Svend ventelig har faaet hende sidst i Aaret 997. eller først i 998., saasom Oluf kom til Regieringen i Norge 996., og der skede adskillige Ting, førend han friede til Sigrid. Siden det derfor tilforn er beviset, at Kong Svend forskiød sin første Dronning Gunhild, saa snart han ægtede Sigrid, saa maa Kong Knud nødvendig være født førend 997., allerhelst da han foruden Broderen Harald, som var yngre, havde en Fuld-Søster ved Navn Thyra eller Gyda. Kong Knud er saaledes omtrent fød 994. eller 995., og har været henved 20. Aar gammel, da hans Fader døde, om ei mere. Dette eneste seer jeg at kunne redde Knytlinga Sagas Mening, at Kong Knud maaskee har været udvalgt til Konge, imedens hans Fader endda levede, hvilket jeg af Mangel paa Skribenter hverken tør negte eller befræfte.

(e) Man finder dette Navn udtrykkelig i Adamo Bremensi af Velleji Edit. l. 2. c. 36. hvor han kaldes *Lambricht*, men i Lindenbrogs Edition staaer det ei i Texten.

I beg-

Om hans Barndom haves intet, thi saasom man paa de Tider kunde i de Nordiske Lande ei blive bekiendt, uden ved Krigs-Bedrifter, saa have Skribenterne lidet eller rettere intet antegnet om andre Ting. Det er ei venteligt, at han har været med sin Fader, i de første Tog, som han giorde til Engelland fra 994. af, thi baade var han dertil alt for ung, saa og tale Skribenterne intet derom. 1002. (4.) skede det bekiendte store Mord paa de Danske i Engelland, hvilket tilskyndte Kong Svend med større Fyrighed at anfalde Engelland end tilforn, baade for at hævne dette Mord, saa og, da han siden fik Smag paa dette skiønne Land ved de idelige Tog, som han did hen giorde, for at indtage det, da hans Hensigt forhen havde kun været at plyndre og røve.

I de Engelske Kroniker finder jeg ei Knud nævnet førend 1013., men at hans Fader har taget ham med sig førend det Aar, lære vi af de Skotske Kroniker, som alle med een Mund bevidne, at Knud har anført en Dansk Krigs-Hær imod Skotterne, imedens hans Fader endnu levede, men Aaret nævne de ikke, hvilket derfor og vil blive heel vanskeligt, om

(4.) Chron. Saxon. p. 133. H. Huntind. p. 360. Roger. de Hoveden p. 429. &c.

I begge Editioner derimod anmærkes dette af den gamle Scholiast. Knut Filius Svein Regis, abjecto nomine gentilitatis, in Baptismo Lamberti Nomen accepit. Unde Scriptum est in Libro fraternitatis nostræ: Lambrecht Rex Danorum & Imma Regina, & Knut Filius eorum Devoto se commendarunt orationibus Fratrum Bremensium. ɔ: Knut Kong Sveins Søn aflagde sit Hedenske Navn i Daaben, og blev kaldet Lambert; Herover staaer skrevet i vor Broderskabs Bog: Lambrecht de Danskes Konge, Dronning Imma og Knut deres Søn anbefale sig Brødrene i Bremen deres Forbønner. Hos Nettelbladt kaldes han Lambert, hvilket der siges at have været hans Tilnavn. Ellers finder man ikke, at Kongen enten i sine Breve, eller paa sine Mynter har kaldt sig saaledes, hvorover det og er kommet i Forglemmelse hos Efterkommerne.

om ei næsten umuligt at fastsætte (5.) (f). Men at Toget er skeet forend 1013., det kan man lettelig see af Historiens Sammenhæng. Aarsagen hvor-

(5.) Buchanani hist. Scot. l. 6. p. 108. &c. Edimb. 1715. in f. T. 1. Hector Boethius l. 2. Joannes Fordun. p. 683. ap. Galeum.

(f) Joannes Fordun i sin Skotske Kronike ap. Galeum in Script. 15. p. 683. 684. som er den ældste Skotske vi have, endskiønt han levede i Begyndelsen af det 15de Seculo, vidner, at Malcolmus, hvilken andre kalde Milcolumbus, besteg den Skotske Throne 1004. Han overvandt de Danske Søe-Røvere ofte, iblant andre Othredum en Engelsk Greve, som var de Danske underdanig. Faa Dage efter sin Kroning slog han en stor Norsk Flode. Hans Dotter-Søn Duncanus slog og de forenede Danske og Northumbrier. Derpaa oprettede Kong Malcolm i sit 7. Aar et Bispe-Sæde ikke langt fra det Sted, hvor han havde overvundet den Norske Flode. Saa vidt Joannes Fordun, hvorudi er ikke et Ord om Knud. Hector Boethius derimod og Buchananus, hvilke derudi efterfølges af Pontano, Vellejo i Svend Tiugeskiegs Historie, og Torfæo, melde derimod om Knuds Tog til Skotland. Men da de ere saa meget nye Skribenter, og ei anføre nogen ældre Autoritet, saa maa de selv forsvare, hvad de heri have sagt. De tvende første anføre ikke det mindste, hvoraf man kan slutte, naar dette Tog er skeet. Pontanus derimod, hvilken Torfæus in hist. Norvag. part. 3. l. 1. c. 9. p. 13. 14. blindt herudi følger, siger det at være skeet, efterat Kong Edelred var formedelst Kong Svends Overmagt flygtet til Normandie, hvilket er umueligt; thi Edelred flyede efter Julen 1013., og Svend døde i Begyndelsen af 1014. Den Tid er alt for kort til, at saa mange Ting og Træfninger kunde deri gaae for sig imellem de Danske og Skotterne. Thi først, efterat Skotterne havde hiulpet de Engelske, men vare af de Danske samtligen blevne slagne, (hvoraf Svend tog Anledning at paaføre Skotland Krig) sendte Svend en Krigs-Hær under Anførsel af Oluf Kragebeen, som siden blev Konge i Norge, og Henneke en Dansk Høvding; af hvilken Krigs-Hær Skotterne bleve slagne ved Narnien, og bemelte Sted derpaa erobret af de Danske, tilligemed en deel andre. Men Aaret efter bleve de overvundne, og den ene Anfører Hen-

hvorfor Kong Svend paaførte Skotterne Krig, var, fordi de havde hiulpet de Engelske imod ham. Til at hevne dette, sendte han den eene Krigs-Hær

Henneke ihielslaget, hvorpaa Oluf drog sin Vei. Kong Svend sendte derpaa en ny Krigs-Hær til Skotland, anført af Gram, som Skotterne kalde Camus, hvilken i Begyndelsen holdt ilde Huus, men blev tilsidst i Moravien slaget med al sin Hær, paa et Sted som Skotterne derfor til denne Dag kalde Camistone. Endeel af de Danske, som een ved Navn Hogen anførte, bleve og slagne paa et Bierg. Af Sandet, hvori de ligge begravne, skal Vinden endnu iblant opkaste Been, som ere usædvanlig større end Menneskenes nu omstunder. Derpaa var det af Svend sendte sin Søn Knud. Dette beretter Hector Boethius, Buchananus og Vellejus, og kan deraf enhver skiønsom Læser selv let dømme, at det umuelig har kunnet skee i saa kort en Tid som 2. à 3. Maaneder, allerhelst da Hector Boethius l. XI. p. 244. vidner, at Krigen varede i 2. Aar. Naar jeg overveier det ovenanførte af Joanne Fordun, at Milcelumbus stiftede en Bispe-Stoel i sit 7. Aar, det er 1011, saa falder jeg næsten paa de Tanker, at Krigen er ført 1009. og 1010., eller i det seeneste 1010. og 1011. Thi baade synes det af J. Forduns Fortælling, at Milcolumbus ei har stiftet Bispe-Stolen førend efter Krigen, da han var kommet i Rolighed, ei heller synes det rimeligt, at han før har faaet Tid dertil. Dog maa jeg derhos tilstaae, at bemelte Skribent ei nævner noget om Knuds Krig i Skotland, ei heller just ved Navn om Hennekes og Cami, saa at man derfor kunde indvende, at Bispe-Stolen vel er stiftet, efterat de Krige havde Ende, som J. Fordun skriver om, men dog førend de Krige, som de andre Skribenter omtale, som følgelig maatte henføres til de Aar 1013. og 1014. Men hertil svarer jeg, at de Engelske Skribenter melde udtrykkelig om Knuds Ophold i Engelland i de Aaringer, da de tilforn ei tale noget om ham, vel mueligt, fordi de ei har vidst af det Skotske Tog at sige. Desuden er Tiden saa kort imellem disse Aaringer, at Kong Milcolumbus neppe i dem har faaet Leilighed til at tænke paa at oprette en Bispe-Stoel, hvilket han dog i al Magelighed har kunnet giøre 1011., dersom Krigene efter min Mening ved saa høitidelig en Freds-Slutning har faaet Ende samme Aar eller Aaret tilforn.

Hær efter den anden til Skotland, hvilke dog alle komme i slet Stand, og med uforrettet Sag, tilbage igien. Herover udsendte han endelig sin Søn Knud med en ny Krigs-Hær, som giorde Landgang i Buchanien, og begyndte der at plyndre. Den Skotske Konge Milcolumbus kom strax imod ham med sin Krigs-Hær, men som han endda var udmattet af de forige Felt-Slag, saa besluttede han kun at betage de Danske al Leilighed til at plyndre, og derved nøde dem til af sig selv at vende tilbage, naar de i det ødelagte Land ei kunde finde Føde for sig. Men da det saaledes havde staaet hen i nogle Dage, begyndte begge Krigs-Hærene at komme i lige stor Mangel, hvorover de truede at ville fegte med hinanden uden at oppebie Felt-Herrens Befaling. Milcolumbus giorde Angrebet. Slaget var saa hæftigt, at ingen af Delene kunde stort rose sig af Seieren, thi endskiønt Skotterne syntes at have vundet, saa havde de dog tabt en saadan Mængde af anseelige Mænd, og de øvrige vare saa matte, at de begave sig tilbage til deres Leyr, og gave de Danske derved Leilighed at drage hvor hen dem lystede. Da de Dagen efter tællede deres Døde, var de Slagnes Tal saa stort, at Præsterne deraf toge Anledning til at opmuntre begge Parter til Fred, som og blev sluttet paa de Vilkaar: At de Danske skulde forlade Moravien og Buchanien, at der skulde være en bestandig Fred imellem begge Folk, saa længe Milcolumbus og Svend levede, at det eene ei skulde hielpe det andets Fiender, og at den Mark, hvor Slaget havde staaet, skulde indvies til et Begravelse-Sted. De Danske vendte derpaa tilbage, og Milcolumbus besørgede de Dødes Begravelse (6). Saaledes fortælle Skotterne, at dette Tog løb af, hvorom dog ingen gammel Skribent melder, hvortil vel fornemmelig kan være Aar-

(6.) Buchanani hist. Scot. l. 6. p. 109. Velleji Historie om Kong Svend Tiugeskiæg p. 197. Hect. Boeth. l. XI. p. 244. Leslæus de reb. gest. Scot. p. 102. 103. som gior Kong Knud til en Broder af Kong Svend.

Aarsag, at de gamle Danske-Skribenter ere meget urigtige og utilstrækkelige i Kong Svends og Knuds Historie, og de Engelske til deels ogsaa forbigaae, eller urigtigen anføre mange Ting om dem, naar det gaaer uden for Engelland.

Det første som de Engelske føre Kong Knud paa Skue-Pladsen, er det Aar 1013., da de eenstemmigen berette, at han af sin Fader Kong Svend blev sat til at anføre Floden, som laae i den Flod Trent ved den Stad Gegnesburh, saa og at have Gislerne i Forvaring, som vare paa Floden (7.) (g). Imidlertid fortsatte Kong Svend sine Seiervindinger med

(7.) Gibf. Chron. Sax. p. 143. H. Huntind. p. 361. Matth. Westm. p. 201. &c.

(g) Alle Not. (7.) anførte Engelske Skribenter vidne eenstemmigen, at det var 1013. da Kong Svend paa ny kom til Engelland, og havde sin Søn Knud med sig. Den Saxiske Krønike, udgivet af Bisop Gibson, vidner p. 142. at hans Ankomst skeede førend Augusti Maaned. Adamus Bremensis synes vel p. 26. at give tilkiende, at Kong Svend strax, efterat det store Mord var skeet i Engelland 1002. paa de Danske, foer dibhen, havende Knud med sig. Det første er vel rigtigt, men det sidste ikke, med mindre man vil forkaste alle Engelske Skribenters Vidnesbyrd, hvilke, endskiønt alle yngre end Adamus, dog fortiene langt større Troværdighed end han, baade fordi de skrive om Ting, som ere hændede i deres eget Land, saa og fordi man merker langt anden Flid og Rigtighed hos dem end hos Adamus, som i alle Ting, saa og i Tids-Regningen. Adamus fortæller os desuden, at Svend førte med sig Olaph Craccabens Søn. Ved Craccaben forstaaer han den bekiendte Norske Konge Oluf Tryggesson, og ved Olaph Oluf den Hellige, da det dog af den Norske Krønike Heims Kringla p. 374. er bekiendt, at Oluf den Hellige var en Søn af Harald Grenske. Samme Norske Krønike fortæller ogsaa omstændelig alle Kong Oluf den Helliges Bedrifter, og er desuden uddraget af ældre Sange og Sagar, saa at man ei har nødigt et Øieblik at tvile paa

med saadan Lykke, at den største Deel af Engelland blev af ham indtagen, og de fleste Engelske ogsaa ginge ham til Haande, og høitidelig erkiendte ham for deres Konge. Ja den Engelske Konge Edelred blev tilligemed sin Dronning Emma nødt til i samme Aar kort efter Julen (8.) at flygte til Normandie i Frankrige, hvor hans Dronnings Broder Richard 2. da regierede som Herting. Men denne Glæde varede ikke ret længe for Kong Svend, thi han blev hastig syg og døde Nord i Engelland

den

(8.) Gib. Chron. Sax. p. 144. H. Huntind. p. 362. Math. W. p. 202. Florent. Wigorn. p. 615.

paa Adami Beretnings Usandfærdighed, at Kong Oluf var med Svend i Engelland, siden bemeldte Norske Krønike ei melder et Ord derom, men siger tvertimod udtrykkelig, at Olufs Ankomst til Engelland skede Høsten efterat Kong Svend var død, Heims Kringla p. 383. Jeg veed ei heller nogen Engelsk Skribent, som henfører Olufs Ankomst til Engelland, imedens Svend endnu levede, undtagen alene Johan Wallingford, som p. 547. kalder ham Onlaf. Men denne Skribent er saa ny, at hans Vidnesbyrd ei siger meget, allerhelst da det er Sole-klart af den Norske Historie, at Oluf den Hellige aldrig hialp de Danske, men tvertimod de Engelske imod de Danske. Hvad som kan have forført baade Adamum og Wallingford, er dette: At der have været Norske i Kong Svends Hær, kan man vel ei nægte, fornemmelig naar man betænker, at Svend eiede den tredie Deel af Norge, siden Oluf Tryggesöns Død, og at han ventelig, særdeles i det Aar 1013., har samlet al sin Magt sammen, siden hans Tanke var at indtage Engelland. Nu var Oluf den Hellige en Norsk Prinds, hvilke paa de Tider, da Søe-Røverie endnu var i fuld Brug, bleve af deres Underhavende kaldte Konger, og kom desuden kort efter Svends Død til Engelland, ja end mere blev Konge i Norge efter en kort Tid, og førde store Krige med Svends Søn Knud. Dette har forført benævnte Skribenter, som ei heller just altid giorde sig stor Umag for at udforske Sandheden, til at troe, at Oluf den Hellige anførde de Norske, som stridede med Kong Svend imod Engellænderne.

den 11. Februarii Aar 1014. (9.) (b). Forend han døde, holdt han en smuk Tale til sin Søn Knud, og derudi formanede ham til at føre et got Re-

(9.) Gib. chron. Sax. p. 144. H. Huntind. p. 362. Ad. Brem. p. 26. &c.

(b) De fleste og ældste Skribenter henføre Kong Svends Død til det Aar 1014. Gib. chron. Sax. p. 144. H. Huntind. p. 362. Roger. de Hoved. p. 433. Math. West. p. 202. Flor. Wigorn. p. 615. Polychr. Ran. Higdeni p. 273. Alb. Mon. p. 49. Thomas Otterbourne p. 56. Den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike, p. 267. sætter intet Aar, 2de Chronologiér hos Canzler Westphal sætte 1020. Mon. Cimb. T. 1. p. 1404. 1411. en Anonymus hos Ludvig sætter 1007. Ludevigii Rel. MSS. T. 9. p. 17. Annales Flateyenses hos Torfæum 1006. Torf. hist. Norv. part. 3. p. 17. Torfæus selv holder med 1009. l. c. og endeel andre sætte endnu andre Aar, men mig synes, at de fleste af disse ere deels uden Navne, og følgelig uden stor Troværdighed, fornemmelig da man ei engang veed, paa hvad Tid de have levet, og følgelig ei heller enten de ere meget gamle eller nye, deels ogsaa saa korte og saa urigtige i mange andre Ting, at man derfor ei kan slaae stor Lid til dem, og langt mindre ved dem kuldkaste saa mange gode og gamle Skribenters Vidnesbyrd. At Kong Svend døde den 11. Februarii, det vidner den Saxiske Krønike p. 144. Simeon Dunelmensis p. 171. og flere. De fleste Engelske fortælle, at han blev med en Kniv ihielstukket af den længe afdøde Engelske Konge og Helgen St. Edmund, da han vilde plyndre et helligt Sted, som var indviet til ham. Men foruden at dette tydelig er en Munke-Digt, saa vidne Dronning Emmæ Encomiast. p. 167. og Willelmus Gemmeticensis p. 636. gode og gamle Skribenter, at han døde paa sin Sotte-Seng. Det er sluttelig, at han er død hastigt, som de og alle vidne, og maaskee kort efter at han har plyndret St. Edmunds Kloster. Sygdommen kan maaskee og have været en Colique, og derved givet Anledning til den Digt om et Kniv-Sting. De fleste skrive, at han døde paa Stedet i Klosteret, men Simeon Dunelmensis, endskiønt han for resten anseer St. Edmund som hans Banemand, fortæller dog p. 170. at han døde til Gegnesburh, hvor hans Hær da var. Willelmus Gemmeticensis p. 636. siger, at han døde i London. Florentius

Wi-

Regimente, og at holde fast ved Christendomen (10.), som han dog selv i Live havde kun havt det blotte Navn af, da han ved det meget Blod, som han udøste, og de bestandige Røverier, som han forøvede, viste sig i Gierninger snarere at være en Hedning.

Saa snart Kong Svend var ved Døden afgaaet, blev hans Søn Knud af de Danske paa Floden, som da laae ved Lindsey (Provincens Navn hvorudi Gegnesburh laae), udraabt til Konge (11.). De Engelske derimod, som alt vare kiede af det Danske Regimente, formedelst dets Haardhed, sendte under Haanden Bud til deres Konge Edelred, som endda opholdt sig i Normandie, bedende, at han vilde komme tilbage, og antage Kronen paa nye, dog med de Vilkaar, at regiere bedre og

(10.) Reg. Emmæ Encom. l. 2. p. 167.

(11.) Math. Westm. p. 202. Flor. Wig. p. 615. Chron. Sax. p. 145. Wil. Malm. p. 71.

Wigorniensis p. 615. holder derimod for, at han døde til Gegnesburh, af hvilken Mening og endeel andre ere, iblant hvilke Ingulphus in hist. Croyl. p. 58. som og kun siger om hans Død, at den vaf forunderlig og elendig; jeg kan tænke at den Digt om St. Edmund har ei endnu været opfundet i Ingulphi Tid, som af alle Engelske Skribenter levede nærmest Kong Svend. Samme Skribent, nemlig Florentius, vidner at han blev syg, eller stukket af Edmund, som han siger, imod Aftenen, og døde da det var Aften, saa at man nok seer, at hans Sygdom har varet meget kort, hvilket i de mørke og overtroiske Tider har givet saa meget mere Anledning til at digte, at hans Død er skeet ved et Jertegn. Saxo Grammaticus, som er heel forunderlig og urigtig baade i denne Konges og hans Søns Historie, taler saa got som intet om hans Tog til Engelland, og lader ham til sidst døe i stor Rolighed, og efter mange udviiste Gudsfrygts og Helligheds Øvelser, ja det synes, at han lader ham døe i Dannemark, skiønt han ei siger det udtrykkelig. Saxo Gramm. ex edit. Stephanii p. 191. 192.

og lemfældigere end tilforn. Edelred sendte strax sin Søn Edvard over med Hilsen fra sig til dem, og lovede at ville herefter blive dem en gunstig Herre, og rette alt hvad som ei havde behaget dem, og tilgive enhver, hvad de enten med Ord eller Gierning kunde have forseet sig imod ham, naar de kun uden mindste Svig vilde igien holde sig til ham, som til deres Herre og Konge. Dette blev af begge Parter vedtaget, og Gisler til Forsikring herom paa begge Sider givne; Derhos blev og fastsat, at ingen Dansk Konge nogen Tid maatte komme til Regimentet i Engelland. Derpaa kom Kong Edelred tilbage til sit Folk igien om Fasten, og blev med stor Glæde af dem imodtaget. Kong Knud laae imidlertid ei rolig i Lindsey, men giorde saadan Forening med Indbyggerne, at de skulde skaffe ham Folk og Heste, og derpaa samtlig gaae ud paa Streifferie. Men Edelred gav ham ei Tid til at bestyrke sig, thi han overfaldt ham, forend han havde faaet sine Sager i Stand, plyndrede alle Ting, satte Ild paa Stædet, og ihielslog alle dem, som han kom over. Dette skede ved Paaske-Tider. Kong Knud, som ei fandt sig stærk nok, seilede derfor derfra til Sandwic, hvor han lod hugge Hænderne, samt skiere Næse og Øren af alle de Engelske Gisler, og i den Stand kaste dem paa Landet. Derpaa seilede han med sin hele Flode bort fra Engelland hiem til Dannemark (12.). Den Haardhed, som Kong Knud udviste imod disse arme Gisler, synes at være grum og umenneskelig, og vil jeg ei heller paatage mig at forsvare saa ond en Sag, imidlertid forde endog polerte Folk ei Krig paa anden Maade i de Tider, og desuden var Knud blevet ophidset ved de Engelskes Frafald. Wilhelm af Malmesbury p. 71. legger til, at disse Gisler vare af de fornemste og beste iblant den Engelske Ungdom. Han siger og, at endeel af dem bleve efter Knuds Befaling gildede. Knud forde sin Faders Legeme med sig, som var nedlagt i man-

ge

(12.) Cit. script. l. c.

ge Specerier og Krydderier af et fornemt Engelsk Fruentimmer, og blev det efter Ankomsten til Dannemark med stor Sorg nedsat i Roskilde i Treefoldighedens Kirke, eftersom han selv paa sin Sotte-Seng havde befalet sin Søn (13.). Nogle Engelske Skribenter berette vel, at han blev begravet i York, men de ere alt for nye til at kuldkaste saa mange troværdige og gamle Skribenters Vidnesbyrd (14.). Det maa synes enhver Læser underligt, hvi Kong Knud saa hastig forlod Engelland, som hans Fader dog med de samme Folk, som Knud da og havde hos sig, havde i saa kort Tid undertvunget, men hertil kan gives 4. Aarsager: 1.) Var Knud endda ung, og havde ei indjaget det Engelske Folk den Frygt og Skræk, som hans Fader. 2.) Skede dette Frafald saa uformodentlig, da de Danske og Kong Knud havde forestillet sig, at alting var trygt og roligt. 3.) Havde Kong Knud vel ei al sin Magt samlet, men de Danske, baade de som vare af Kong Svends Hær, og de som fra lang Tid havde boet i Landet, vare hist og her deri adspredde, og endelig for det 4.), hvilket vel var den fornemste Aarsag, da havde Kong Knud en yngre Broder ved Navn Harald i Dannemark, hvilken han maatte frygte for at de Danske kunde faae i Sinde at udvælge til Konge i hans Fraværelse, indbildende sig, at han maaskee skiøttede lidet om Dannemark, siden han blev borte derfra, og opholdt sig i Engelland. Og paa den Maade kunde han have mistet sit Fæderne Rige, ved at tragte efter et andet og fremmed. Knud tog saa lidet Feil i sine Tanker, at han ved sin Hiemkomst fandt sin Broder Harald at være udvalgt til Konge i Danne-

(13.) Ditmarus ap. Leibn. T. 1. p. 409. 410. Emmæ Enc. p. 167. Pontani hist. Dan. p. 145. Torf. hist. Norv. part. 3. p. 15. ex Cod. Flateyens.

(14.) Simeon Dunelm. p. 171.

nemark, men han formaaede ham med det gode at afstaae Regimentet til sig igien (15.) (i).

Imes

(15.) Ditmarus p. 410. Knytlinga Saga p. 10. Chron. Erici R. p. 267. Enc. Emmæ lib. 2. p. 168.

(i) Islænderne, (Knytlinga Saga p. 10. Torfæi hist. Norv. part. 3. p. 15. ex Cod. Flateyensi) som sige, at Knud var i Dannemark, da hans Fader døde, og blev der opdraget af en fornem Mand, ved Navn Thorkell, saasom han da var kun 10. Aar gammel, melde ei noget om hans Broder Harald, undetagen alene Knytlinga Saga p. 10., som dog vil bilde os ind, at han var død, førend hans Fader Kong Svend. Jeg har tilforn igiendrevet Islændernes vrange Foregivende om Kong Knuds Alder, da hans Fader døde. At Harald døde førend Kong Svend, det kan man ei heller troe, saafremt Skribenter, der have levet paa samme Tid, bør staae mere til troende, end de der have levet 300. Aar efter. Ditmarus taler vel ei udtrykkelig om, at Harald var Konge, hvilket han ei heller giør om Knud; men det giør intet til Sagen, thi han siger, at de begge fulgte deres Fader, og traadde i hans Fodspor. Ja han nævner Harald førend Knud. Han siger og, at de begge med Graad førde deres Faders Legeme til hans Hvile-Sted. Heraf skulde man næsten slutte, at Harald har været med i Engelland, men da de Engelske aldrig nævne ham, hvoraf man maa troe, at han aldrig har sat sin Fod paa deres Land, saa falder den Mening bort igien af sig selv, helst da Ordene gierne tilstæde det, at forklares saaledes, at Harald har ikkun været med at føre sin Faders Liig til Jorde i Dannemark. Den ubekiendte Forfatter til Lov-Talen over Dronning Emma, giver p. 168. tilkiende, ligesom at Svend havde i levende Live beskikket Harald til at være sin Efterfølger i Dannemark, og derimod tiltænkt Knud Engelland. Naar saa er, da har Knud havt saa meget mere Aarsag at skynde sig fra Engelland, som han var heel uvis paa at blive Mester af. Bemelte Skribent siger og, at Knud alene paastod, at Harald skulde skifte Dannemark med ham. Harald indvendte derimod, at deres Fader havde selv givet ham det med Knuds Samtykke, om nu Knud havde mistet Engelland, da var han ei Skyld derudi, men tilbød sig at hielpe ham til at faae det igien,

naar

Imedens Knud var i Dannemark, blev Krigen fortsat i Engelland med stor Fyrighed, men til de Danskes store Skade; thi Engellænderne igien-

naar han kun maatte beholde Dannemark ubeskaaret. Siden findes ei meget i Historien om Harald, men der tales alene om Knud, saa at det derfor er uvist, enten han strax er død, eller først godvillig har afstaaet Regimentet, og siden kort efter er død: Endskiønt jeg maa tilstaa, at den sidste Mening behager mig mere, naar jeg overveier, hvad den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike melder p. 267., at Harald var et Qvindagtigt Menneske, og ganske hengivet til Vellyst, hvorfore de Danske selv satte ham af, og valgte Knud i hans Sted; Thi det er vel mueligt, at han har kaldt ham et Qvindagtigt Menneske, fordi han godvillig afstod Regieringen. Dog maa jeg tilstaa, at samme Skribent baade har levet længe efterat disse Ting vare skete, og desuden er han kun af liden Troværdighed, da han endog her legger noget til, som ei har mindste Skin af Sandhed, som lidet rimer sig med Historiens Sammenhæng og Tids Regningen, og som endelig ei berettes af nogen anden Skribent, nemlig at de Danske bleve paa ny kiede af Knuds Regiering, fordi han altid var ude i Krig, og igien toge Harald til Konge, som dog kort derefter døde, saa at Knud atter blev Konge. Men mig synes, at dette kan dog ei svække det øvrige af samme Krønikes Beretning om Haralds Kongedømme, da det baade kommer overens med Ditmaro, og Emmæ Panegyrist, Skribenter der levede paa samme Tid, og desuden med Historiens Sammenhæng, da Kong Knuds hastige Bortreise fra Engelland bliver heel ubegribelig, hvis den ei er skeet af Frygt for at miste Dannemark. Hvad Aar Harald er død, derom finder jeg intet i Historien. Vel beretter Ditmarus, at Harald kom med sin Broder Knud MXVI. til Engelland med en Flode af 340. Skibe, og beleirede London. Men siden nævner han ham ikke, som dog ei er stort at undre paa, da Ditmarus selv døde 1018. Det kan derfor og gierne være, at Harald er død, førend Ditmarus, nemlig sidst i 1016., eller først i 1017., da Ditmarus, som sad midt ude i Saxen, ei fik just strax saadanne Ting at vide, som skede langt fra ham. En Ting bringer mig ellers i Tvil om denne Ditmari Fortælling, nemlig, at han siden beretter paa samme Side 410. hvorledes

igientoge det meste, fornemmelig ved Hielp af den Norske Prints Oluf (16.) (k), siden kaldet den Hellige, hvilken Beretning dog alene grunder sig paa Snorre Sturlesons Sigende, da intet derom findes i de Engelske Historier. Men bemelte Norske Skribent fortæller Tingen saa omstændelig og troværdig, at den vel neppe kan tages i Tvil.

Imid-

(16.) Heims Kringla p. 383. &c. Will. Gemm. p. 636. Torfæi hist. Norv. part. 3. p. 15.

des de Danske ilde medhandlede Gislerne, hvilket dog, som forhen er viist, skede 1014., maaskee det og kan være en Udskriver-Feil hos Ditmarum, saa at Aars-Tallet bør være MXIV. og ei MXVI., hvilke Tal helst af Romerske let kan forvexles. Men saa staaer dog den Knude tilbage at løse, hvor Ditmarus kommer til at sige, at Harald og Knud i det Aar 1014. komme til Engelland, da dog Knud i Begyndelsen af Aaret var der allerede med sin Fader Kong Svend, og i samme Aar foer derfra, og visselig ei kom igien i det Aar. Men jeg faaer at lade Ditmarum og hans Beretning fare, og slutte denne lange Note med en Anmærkning som vor ypperlige lærde Gram i sine fortreflige Noter over Meursio p. 175. anfører; at Saxo Grammaticus og p. 192. har talet om denne Harald, og at hans Broder Knud opmuntrede ham til at giøre det Engelske Tog med sig.

(k) Jeg vil kun her give et kort Udtog af hvad Heims Kringla eller Snorre Sturleson fra p. 383. af fortæller om Oluf den Helliges Bedrifter i Engelland, saasom en omstændelig Beretning derom henhører til hans Historie, og ei til Kong Knuds, hvilken dog vilde tabe sin Sammenhæng, om jeg ei rørte det mindste derom. Heims Kringla beretter da følgende: Oluf kom til Engelland om Høsten, samme Aar som Kong Svend var død, det er at sige Aar 1014., og hialp Kong Edelred til at indtage den Stad Suderverke, som laa paa den anden Side af Themsen lige over for London, og var til den Tid endda i de Danskes Magt. Oluf blev og Vinteren over hos Edelred, og hialp ham til at overvinde Ulfkell Snillinger, som paa de Tider eiede Ringmara heid. Efter denne Strid fik Kong Edelred alt mere og mere Overhaand, skiønt de

Dan-

Imidlertid sad Kong Knud ei stille i Dannemark, og lagde Hænderne i Londmen, men søgte ved Forbund at bestyrke sig med omkringliggen-

E

Danske og Thing-Mændene endda besadde en stor Deel af Landet. Siden skal han have indtaget Canterbury, og overvundet Thing-Mændene og de Danske i et stort Slag. Ja han skal have opholdt sig i Engelland til Kong Edelreds Død, som skede 1016., og siden ført Krig imod Søe-Røvere, og ved Poitiers i Frankerige. Imidlertid indtog Kong Knud ganske Engelland, og uddrev Edelreds Sønner, hvilket skede 1017. Disse flygtede til Normandie, hvor de fandt Oluf for sig, og giorde saadant Forbund med ham, at han skulde have Northumberland, om han kunde hielpe dem til deres Fæderne Rige. Men Toget løb kun slet af, hvorfor Oluf skiltes fra dem, og drog til Norge sit Fæderneland, som han i en føie Tid bemestrede sig. Saavidt Snorre Sturlesön, Knytlinga Saga beretter og p. 8., at de Danske Høvdinger bemøiede sig efter Kong Svends Død at holde Landet i Lydighed, at de til den Ende oprettede nye Soldater, kaldede Thing-Mænder, fordi de bestode af Thingis, Thanis, eller Thainis, det er fornemme Mænd, du Fresnes Gloſſar. med. Latin. p. 1114. 1115. 1123., som vare Odelsbaarne, og besadde Landgods. Disse finge en vis Sold, og stridede tapperligen for de Danske imod Engellænderne; Thi det synes af Knytlinga Saga, at de have bestaaet baade af Danske og Engellænder. Samme Skribent anfører og et Vers af den Poet Ottar hin Svarte, hvorudi bekræftes, at Oluf satte Kong Edelred ind igien i Riget. Torfæus i sin Norske Historie Part. 3. p. 30. &c. anfører og ex Cod. Flateyensi & Fagurskinna omtrent det samme, undtagne nogle smaa Omstændigheder, som staae anderledes der antegnede, og at Codex Flateyensis beretter, at Oluf slog sig tilsidst til Kong Knuds Side, og hialp ham at indtage London, for hvilken Hielp Knud skal have lovet ham den Deel han eiede i Norge, men siden ei holdt ham sit Løfte. Dog den Beretning synes ei at være rigtig, hvilket og Torfæus selv tilstaaer, baade fordi Snorre Sturlesön, som dog saa omstændelig beskriver Oluf den helliges Liv og Levnet, melder ei et Ord derom, det desuden synes at have været en alt for stor Belønning for saadan Tieneste,

Co-

gende Folk og Konger, og det i en dobbelt Henseende, paa det at han baade kunde være rolig for Dannemark, naar han antraadde sit Engelske Tog,

Codex Flateyensis ei heller paa det Sted anfører mindste Vidnesbyrd af nogen gammel Poet, som den dog ellers altid pleier at giøre, ja det som mere er, at St. Oluf aldrig har siden forekastet Kong Knud noget sligt, som han dog vel ei havde forsømt, hvis Tingen havde forholdt sig saaledes. Underligt er det, da de Norske Skribenter tale saa prægtigt om Kong Olufs Bedrifter i Engelland, at de Engelske derimod ei melde det ringeste om ham i de Aar 1014. og 1015., men sige derimod, at han siden kom med Kong Knud, da det dog er klart af den Norske Historie, at han har hiulpet Engelænderne imod de Danske. Aarsagen hertil synes mig at være denne; De Engelske tale lidet, ja snarere intet om Krigen i Engelland fra Kong Knuds Bortgang derfra til hans Ankomst didhen igien, da der dog ere skede adskillige vigtige Ting, som vi af den Norske Historie have fornummet, og følgelig have de ei heller kundet skrive om St. Olufs Bedrifter i den Tid. De have venteligt indbildet sig, at alle, i det mindste de fleste Danske, ere dragne bort med Knud, hvoraf nødvendig maatte følge, at Landet var i Rolighed. Den ældste Engelske Skribent, som har skrevet om de Tider, er Ingulphus, som dog er død omtrent 100. Aar efter; Thi Emmæ Encomiast, som levede paa samme Tid, som Kong Knud, fortæller kun de Ting, som kan tiene til de Danskes Ære, og beretter derfor intet om de Norskes Bedrifter. I saa lang Tid er venteligt meget blevet forglemt. Vil nu nogen spørge, hvi de Norske da bør staae mere til troende end de Engelske Skribenter, da de Norske dog ere ligesaa nye, ja yngre end de Engelske, da svarer jeg dertil, at de Norske ei fortælle det saa løselig hen, men allevegne beraabe sig paa, ja anføre Poeters Ord, som deels have været med Kong Oluf paa hans Krigs-Tog, deels og siden levet ved hans Hof, og vare Poeterne paa de Tider de eneste Skribenter her i Norden. At de Engelske siden føre Oluf paa Skue-Pladsen med Kong Knud, og sige, at han har hiulpet ham, dertil have de samme Aarsag, som Skotterne, hvilke, som forhen er vist, have regnet ham iblant Kong Svends Medstridere. Hvad de Engelske fortælle om

Tog, og var da fraværende fra bemeldte Rige, saa og faae Hielp af endeel af de Folk til sit forestaaende Tog imod Engelland. Til den Ende

om Tildragelserne i Engelland siden Kong Knuds Bortreise, beløber sig omtrent til dette: Der blev holdt et stort Møde af de Engelske og Danske til Oxford, (herved forstaaes de Danske, som fra lang Tid af havde været boesiddende i Engelland). Der lod Kong Edelred sig overtale af Eadrico Streon Hertug i Mercia, som baade før, da, og siden er i Historien beskreven som en Forræder imod sit Fædernneland, og det ei uden Aarsag; Af ham lod Kongen sig overtale, siger jeg, til at dræbe mange af de fornemste Danske, under Paaskud, at de havde havt Forræderie for imod Kongen. Deres Folk søgte vel at hævne saadan stor Svig, men de bleve slagne, og nødte til at flygte til Taarnet af S. Frideswithæ Kirke, hvor de bleve indbrændte, efterat man forgieves havde ved Magt søgt at drive dem ud. Iblant de ihielslagne vare og de Grever Sigeferth og Morchar af Northumberland, Earngrims Sønner, hvilke Eadricus havde ladet giestbyde, og i sin Spise-Stue ihielslaae. Grev Sigeferths efterladte Hustru Aldgitha blev og efter Kongens Befaling ført i Forvaring til Malmesbury, hvor Edmund Kong Adelreds Søn, men ei med Dronning Emma, men med Ethelgiva, Grev Egberts Dotter, H. Knyghton p. 2315. saae hende, forelskte sig i hende, og ægtede hende imod Kongens Villie; Hvorpaa han i Begyndelsen af Augusti Maaned drog efter sin Hustrues Tilskyndelse til bemeldte tvende Grevers Lande, og undertvang sig dem, Chron. Sax. p. 146. Simeon Dun. p. 171. Math. Westm. p. 203. Florent. Wig. p. 616. Will. Malm. p. 71. Dette skede Aar 1015. Torfæus Hist. Norv. part. 3. p. 15. fortæller ex Cod. Flateyensi, at alle Thing-Mændene bleve paa en forræderisk Maade overfaldne og ihielslagne af Engellænderne, undtagne nogle faa, som undkom og flyede til Dannemark; men Gram i sine Noter over Meursius p. 174. viser heel smukt af Heimskringla Tom. 2. p. 168., at Thing-Mændene vare endda i fuld Flor Aar 1066. og at de derfor ei kan være blevne ødelagde 1015. Han slutter deraf, at det er en pur Digt hvad som Torfæus fortæller om Thing-Mændenes Nederlag af de Engelske. Men i Fald det kan være mig tilladt at imodsige saa stor en

giorde han Forbund med Oluf kaldet Skautkong, som da regierede i Sverrig, at han med Folk skulde hielpe ham til at undertvinge Engelland, ligeledes kaldte han og Erik Jarl fra Norge til Hielp (17.) (l). Dog

(17.) Knytlinga Saga p. 10. Adam. Brem. p. 26. Torf. Hist. Norv. Part. 3. p. 19. Emmæ Encom. p. 169. 171. Heimskringla p. 395.

Mands, hvis Lærdom og Videnskab jeg aldrig opnaaer, da synes mig, at det forhen anførte Mord paa de fornemste Danske, hvilke tilligemed deres Underhavende bleve kaldede Thing-Mænd, som tilforn er viist, gierne kunde kaldes et Mord, begaaet paa Thing-Mændene, endskiønt jeg for Resten vel tilstaaer, at Mordets Omstændigheder og Storhed ere deels forøgede, deels digtede af Forfatteren til Codex Flateyensis. Ja om end alle Thing-Mændene, eller de fleste vare dræbte, saa kunde dog den slags Milice og dens Navn gierne derfor vare til 100. Aar efter, siden den bestod af staaende Soldater. Thi om alle, eller de fleste Franske Gensdarmes, eller Tyrkiske Janitskarer bleve nu omstunder slagne i en Trefning, saa er det derfor ei sagt, at deres Navn strax undergik. Der kunde hverves Folk paa ny, og de gamle Navne derover blive ved Magt; Hvilket og Kong Knud siden synes at have giort, hvorom mere herefter.

(l) Adamus Bremensis kalder den Svenske Konge Oluf, Kong Knuds Broder, hvilket kommer af den urigtige Mening, som han haver, at Sigrid, Kong Olufs Moder, ogsaa var Kong Knuds Moder. De gamle Svenske Skribenter Ericus Upsaliensis p. 53. og Johannes Magnus p. 649., ere og af samme vrange Mening, dertil forførte af Adamo. Foruden Adamus, som udtrykkelig siger, at Knud tænkte ved Hielp fra Sverrig at begynde sit Tog paa Engelland, vidner en Anonymus hos Ludv. Rel. MSS. T. 9. p. 17. det samme. Willelmus Gemmeticensis p. 636., og Johannes Wallingford p. 548., nævne endog Anføreren for den Svenske Krigs-Hær, som kom til Engelland med den, og kalde ham Lacman, men begaae vist nok en Feil, naar de giøre ham til Konge i Sverrig, som og Torfæus i sin Norske Historie Part. 3. p. 31. har anmærket, hvor han giør ham til en Søe-Røver Konge; Men jeg meener, at

Dog forend han begav sig paa Reisen til Engelland, drog baade han og hans Broder Harald til Venden, eller Slavonien, som Autor til Lovtalen over Dronning Emma, p. 167. kalder det, og hentede derfra deres Moder Gunhild, som havde opholdt sig i sit Fæderneland, siden hun var bleven forskudt af sin Mand Kong Svend (m).

at han har anført de Svenske efter Kong Olufs egen Befaling. At Erik Jarl er kommet til Engelland med Kong Knud, derpaa kan aldeles ingen Tvil være, saa og at han har anført de Norske; Thi det vidne alle Not. (17.) anførte Skribenter. Bemeldte Erik Jarl var en Søn af den mægtige og bekiendte Hagen Jarl, som fra 976. af til 996. havde som Enevolds-Herre regieret i Norge, da han i sidst nævnte Aar blev dræbt af Oluf Tryggesön, som atter omkom Aar 1000. i det navnkundige Slag ved Svolder. Norge blev derpaa skiftet imellem Oluf Konge af Sverrig, Svend af Dannemark, og Hagen Jarls tvende Sønner Erik og Svend. Den Danske Konge fik paa sin Part Viken, saaledes kaldtes paa de Tider Landet hvor nu Christiania ligger, og forlenede Erik Jarl med Rommerige og Hedemarken, paa de Villkaar, at han skulde være hans Mand, og følge ham i Krig, naar paaæskedes. Erik Jarl havde og Kong Svends Dotter Gyda til egte, som var Kong Knuds Fuldsøster.

(m) Dronning Emmæ Encomiast L. 2. p. 167. siger, at begge Brødrene hentede deres Moder fra Venden. Siden finder jeg ei noget mere meldet om bemeldte Dronning. Og da der efter Kong Svends Død ei tales det mindste om Dronning Sigrid Storraade, saa slutter jeg deraf, at hun er død forend han; Thi hun var alt for myndig og herske-syg til at kunne sidde stille, hvorfor det er troligt, at hun da var død. Da det er bekiendt, at Kong Knud, efteraf han havde undertvunget Engelland, giorde et Tog til Venden, saa tager Saxo Grammaticus deraf, og af denne Reise til Venden Anledning at fortælle os p. 192. at Knud, forend han drog til Engelland, bekrigede og overvandt Sclawer og Sember. Men saadanne Feil i Tids-Regningen ere ei usædvanlige hos Saxo.

Derpaa samlede han al sin Magt sammen, og seilede til Engelland, hvor han ankom i det Aar 1015, i den Maaned Augusto (18.), som nogle sige, med 1000. Skibe (19.), men efter andres Beretning kun med 340. (20.). Han kom, som en Engelsk Skribent vidner, for enten at indtage Landet, eller at døe (21.). Ved Sandwic giorde han Landgang. Derpaa seilede han omkring Kent til West-Saxen, indtil han kom til den Flod Fromuth. Han skiendte og brændte, og plyndrede i Dorsetshire, Wiltonshire og Sommerset. Kong Edelred var da ei i Stand til at forsvare sig, saasom han laa syg i Cosham, hvorfor Hertug Eadric maatte bestyre Krigs-Væsenet, og staae for at samle en Krigs-Hær sammen, imedens at Edelreds Søn Edmund giorde det samme Nord i Landet. Disse tvende Anførere stødte til sidst sammen med deres Krigs-Hære. Men Eadric, som ei kunde lade fare sine gamle Skielmstykker, søgte da paa alle optænkelige Maader at forraske Edmund, som endelig merkede det, og derfor blev nødt til at drage fra ham, og holde sig til Side, hvilket gav Kong Knud skiøn Lellighed at giøre hvad ham lystede. Eadric lod det ei blive derved, men underkastede sig kort efter Kong Knud, efterat han først havde forført med sig 40. Skibe af den Kongelige Flode. West-Saxerne underkastede sig derpaa ogsaa Kong Knuds Magt, gave ham Gisler, og forsynede ham med Heste. Hos dem opholt Knud sig indtil Julen. Indvaanerne af Mercia giorde derimod alle muelige Anstalter til at imodstaae de Danske, men uden stor Fremgang, hindrede derfra deels ved Kong Edelreds Sygdom, deels ved hans naturlige Blødagtighed (22.). Knud der-

(18.) Chron. Sax. p. 146. Matth. West. p. 203. Florent. Wigorn. p. 616.

(19.) Adam. Bremens. p. 26. Chron. Eric. R. p. 267.

(20.) Ditmarus ap. Leibn. p. 410.

(21.) Albericus Monachus p. 50. W. Malmesb. p. 71.

(22.) Chron. Sax. p. 146. 147. M. West. p. 203. Flor. Wig. p. 616. W. Malm. p. 71. Henr. Huntind. p. 362. Roger. de Hoved. p. 433. Sim. Dunelm. p. 171. 172.

derimod var idelig i Bevægelse, søgte at overtale den ene Stad og Egn efter den anden til at falde til ham, raadslog om Natten, fægtede om Dagen, og var aldrig ledig (23.). En Engelsk Skribent vidner, at hans Flode fornemmelig bestod af 200. Skibe, som vare udrustede med allehaande Gevær og Fetalie, og besatte med udsøgte Stridsmænd, hvis Vaaben langt fra skinnede som Ild. Forstavnene vare udzirede med forgyldte Løver, og med Mennesker af Metal, ja med Tigrer og Drager med store Horn. De vare lige skikkede til at seile og til at roe med (24.). Og da Kong Knuds Magt var saa stor og saa anseelig, er det ei at undre over, at han til sidst undertvang sig Engelland, som paa de Tider var opfyldt med Uenighed, og nærede mange Forrædere inden sine Grændser.

Men at komme til Historiens Sammenhæng igien, da drog Knud ved Ny Aars Tider 1016. med 160. Skibe op af Themsen. Hertug Eadric kom der til ham, og de ginge ved Krickelade over Floden, og fulde ind i Mercia, hvor de med Skienden og Brænden holdte ilde Huus, særdeles i Warwickshire, hvor de huggede ned for Fode. Da Edmund det horede, samlede han sine Folk sammen, særdeles Indvaanerne af Mercia, men som han ei var endda stærk nok, med mindre Kongen selv med Borgerne af London komme ham til Hielp, saa sendte han Bud herom til sin Fader. Edelred var da blevet nogenlunde frisk igien, thi begav han sig paa Veien, og kom ogsaa virkelig til sin Søn, men der vare da nogle, ladende som de giorde det for hans Beste, da de dog venteligen have været baade hans og deres Fædernelands Fiender, hvilke raadde ham til at vende tilbage, saasom det ei var sikkert for ham længer at opholde sig der, efterdi endeel af hans egne Folk havde Forstaaelse med Fienden, og vilde overlevere ham til dem. Denne frygtagtige Herre blev herover

(23.) Wil. Malm. p. 71.

(24.) Emmæ Reginæ Enc. p. 169.

over saa bange, at han strax uden mindste Ophold vendte tilbage til London. Prints Edmund, som nu vel saae, at der paa nærværende Tid var intet mere for ham at giøre Sønden i Landet, red strax Nord efter, og kom til Uthred Greve af Northumberland; Hvilke begge med deres Krigs-Hær, saasom de ei torde give sig i Slag med Kong Knud, besluttede at giøre ham al muelig Afbræk paa anden Maade; Til den Ende fulde de ind i de Landskaber Stafford, Schrewsbury, Leicester, plyndrede og brændte overalt; Nogle Byer indtoge de uformodentlig, andre sløiffede de, efterat de havde indtaget dem.. Ved saaledes at straffe dem, som havde giort Affald, skrækkede de andre fra at giøre det. Knud, som med Eadrics Hielp imidlertid havde indtaget og udplyndret de Landskaber Nottingham, Buckingham, Lincoln, Bedford, Northampton, og Huntindon, fik ei saa snart dette at vide, forend han efter sin store Skarpsindighed strax sluttede, at det vilde giøre hans Sager stor Afbræk, hvis han ei snart søgte at hemme deres Fremgang. Han drog derfor hastig ind i Northumberland, og kom imod York. Dette Indfald nødde Edmund og Uthred til at tænke paa deres eget Forsvar; Men som de endnu ei havde faaet Tid til nok at bestyrke sig, saa bleve de nødte til at skille sig fra hinanden. Edmund begav sig til London til sin Fader; Men Grev Uthred blev tilligemed gandske Northumberland nødt til at underkaste sig Kong Knuds Magt, saasom der var ingen anden Hielp for. Knud tog til desto større Sikkerhed Gisler af dem. Men kort efter lod Knud bemelte Uthred tilligemed Thorkil Nafanæ Søn ihielslaae af Turebrand, en Dansk Mand. Vel muеligt, at han er kommet under Veir med noget Forræderie, som de havde i Sinde at begaae, eller og at han af en lastværdig Politiqve, reisende sig af Frygt og Mistanke, har søgt at rødde dem af Veien, som syntes at være alt for mægtige. Florentius af Worcester skriver dog, at det er uvist, enten de bleve dræbte efter Kongens Befaling eller Tilladelse. I Uthreds Sted giorde Kong Knud den berømte Norske Jarl

Eric

Eric til Greve i Northumberland (n). Denne store Helt kom over med Kong Knud, og beviste sig meget tapper i adskillige Slag og andre Tilfælde. Han blev een Vinter over hos Kongen, men da Vaaren kom, i det Aar 1016., fik han i Sinde at drage til Rom; Men han døde i Engelland, førend det kom dertil, af det, at han lod sin Drøvel skiære, og Blodet, som derudaf flød, ei kunde igien blive stillet (25.). Da Erik Jarl drog med Kong Knud til Engelland, efterlod han sig en Søn i Norge ved Navn Hagen, som da var 17. Aar gammel; Til hvis Formynder han beskikkede Einar Tambeskielver, som havde hans Søster til ægte.

Efterat Kong Knud paa saadan Maade havde underlagt sig ganske Northumberland, drog han med sin Krigshær Sønder paa Landet, indtil han kom til sine Skibe, hvilket skede for Paaske. Strax efter Høitiden seilede han med al sin Flode imod London; Men førend han kom der, var Kong Edelred død, udmattet af Sorg og Sygdom. Hans Død

D ind-

(25.) Heims Kringla p. 396.

(n) Wilhelm af Malmesbury p. 72. kalder ham *Iricius*. Henric af Huntindon p. 368. og flere, *Hirc*. Florentius af Worcester p. 616. og Mathæus af Westmynster p. 203. Egric. Den Saxiske Krønike p. 148. som Biskop Gibson har udgivet, *Yric*, og Roger af Hoveden p. 434. *Eiric*. Paa saa mange Maader har enten Skribenterne, eller Udskriverne forvendt denne tappere Helts Navn. Holberg udi sin Danske Historie T. 1. p. 127. og Hvitfeld p. 65. ligeledes, tale ei et Ord om, at han var Norsk og Jarl i Norge, ja den første giør ham end og til en Dansk Mand. Saadan Forseelse have de begaaet ved alene at læse de Engelske Skribenter, og ei med det samme at kaste et Øie i de Norske. De derfor som tænke at lære Historien til Gavns alene af de Nyere, kan heraf see, i hvor mange Vildfarelser de da letteligen kan falde, og hvor fornødent, ja uomgiængelig nødvendigt det er at gaae til Kilderne selv. Dersom jeg i denne Historie alene skulde rette de Feil, som vore Danske Skribenter, Meur-

sius,

indfaldt i det Aar 1016. paa St. Jörgens Fest den 23. April (26.) (o). Og blev han med stor Pragt begravet i St. Povels Kirke i London. Hans Regiering kan vel med rette regnes for en af de ulykfaligste, som Engel- land

(26.) Chron. Sax. p. 147. 148. Simeon Dun. p. 172. Will. Malm. p. 71. 72. Flor. Vigor. p. 616. Ingulphus p. 57.

Lys, Hvitfeld, Holberg og flere have begaaet, da vilde den blive eengang saa stor; Men dette eene Exempel maa være nok at anføre eengang for alle. Dog maa jeg tilstaae, at hvis alle de Nyere havde været saa omhyggelige, saa lærde, saa flittige, og brugt saa sund Critique som Torfæus og Gram, da havde de kunnet spare baade mig og Læseren megen Møie. Det er klart, som i Texten selv er anført af den Norske Krønike, at Erik Jarl døde paa sin sotte Seng i Engelland, og vel forligt med Kong Knud. Man maa derfor høilligen forundre sig over Wilhelm af Malmesbury p. 72., en ellers tilforladelig Skribent, som tillige med nogle andre Engelske skriver, at Kong Knud drev Erik Jarl ud af Engelland, fordi han vilde have lige Deel med ham i Landet. Ligesom en Engelsk Skribent heri feiler, saa feiler og den Norske Krønike Heims Kringla p. 396., i det den siger, at Erik Jarl hialp Kong Knud til at indtage London., som dog ei kom i Knuds Hænder førend efter Eriks Død. Den Norske Krønike fortæller og, at Erik Jarl sloges Vesten for London med Ulfkell Snilling, og dræbte ham. Til Beviis herpaa anføres et Vers af den Poët Thordger. De Engelske give og Erik Jarl et got Vidnesbyrd for hans Tapperhed.

(o) Alle Engelske Skribenter ere enige om Dagen og Aaret, da Kong Edelred døde, hvorover jeg saa meget mere maa forundre mig over, at den fortreffelige Torfæus i sin Norske Historie Part. 3. p. 17. skriver, at Wilhelm Thorn henfører hans Død til 1011. Da dog bemeldte Skribent, som er indført iblant de 10. gamle Engelske Historie-Skrivere, beretter p. 1782., efterat han først under det Aar 1011. har talet om Canterburys Ødeleggelse ved de Danske, (hvilket er vel Aarsagen til Torfæi Vildfarelse,) at Kong Knud atter bemægtigede sig Engelland i det Aar 1017. Den Munk Alberic p. 49. beretter vel, at Kong Ethelred døde 1015., men man kan ei lide paa hans Vidnes-

land har havt, og skyde de fleste Skribenter Skylden derfor alene paa ham. Ingen kan vel nægte, at han jo i mange Maader har forseet sig, og kunde haveført sig langt bedre op; imidlertid var han og omgivet af saa mange Forrædere, og dertilmed angrebet af tvende saa stridbare og hurtige Konger, som Svend og Knud, at det er ei at undre over, om han til sidst maatte ligge under. Saa snart Ethelred havde opgivet Aanden, og var begravet, sendte Indvaanerne af London Gesandter til Kong Knud, og lovede ham Lydighed. Knud tog derimod, og drog ind i Staden, men som han mærkede, at den afdøde Konges Krigshær, som da laae uden for Byen, holdt fast ved Prints Edmund, og havde i Sinde at bruge Magt, og han desuden ei kunde slaae fuldkommen Lid til Borgernes Troskab, saa besluttede han for den Tid at vige, og begav sig med sin Flode til den Øe Scepey, hvor han endda i nogen Tid blev liggende i Vinter-Qvarter. Edmund drog strax efter hans Bortgang med Borgernes go-

 de

nesbyrd, baade fordi han har levet uden for Engelland, og desuden over 200. Aar efter at disse Ting vare skete. De Engelske og Udenlandske ere alle enige i at give Kongen sit rette Navn Edelred, undtagen Johannes Magnus l. 17. p. 655. alene, og Ericus Upsaliensis l. 2. p. 52., (hvilken sidste dog næsten troer, at det rette Navn har været Ethelred,) hvilke kalde ham *Mildred*, der til forført af St. Sigfreds legende. Edmund, som fulgte Ethelred i Regieringen, kaldes af de Norske. Heims Kringla p. 306. *Jatmund*, men af Saxo p. 192. *Eidvard*, som her atter, efter sin sædvanlige Viis, tager Feil, og blander ham med hans Broder den hellige Edvard. De Engelske give ham alle for hans Tapperhed det Tilnavn Jernside, ɔ: Ferreum latus. Knytlinga Saga p. 16. kalder ham den Stærke. Paa de fleste Steder kalde de Engelske ham, dog kun førend han blev Konge, Clytho, eller Clito, det er Prints, hvilket kommer af de Latinske Ord clueo, ɔ: jeg skinner, inclytus, herlig, berømmelig, som du Fresne i sit Glossario mediæ latinitatis T. I. p. 1026. vidner. Hvad Adamus Bremensis har drømt, naar han p. 26. skriver, at Edmund var Edelreds Broder, det kan jeg ei vide.

de Villie ind i London med en stor Hær, og sendte derpaa Bud til Knud, tilbydende ham en Ene-Kamp. Men Knud svarede, at den, som nu om Vinteren var saa forlegen for at slaaes, skulde see til, at han om Sommeren, naar Tiden var dertil mere skikket, ei søgte at undgaae Slag (27.) Borgerne af London, og alle de Fornemme, som da vare der forsamlede, udraabte derpaa Edmund til Konge. Men al Resten af Landet, alle Bisper, Abbeder, Hertuger, og de fleste af Adelen svore derimod Knud Lydighed til Southamton, og udelukte al Ethelreds Afkom fra Tronen. Knud svor dem derimod, at han baade i geistlige og verdslige Sager vilde regiere dem, som det sig burde (28.). Denne Underkastelse skede vel mere af Frygt end af Kierlighed, thi de kunde ei vel giøre andet, saasom Kong Knud havde næsten det hele Land i sin Magt. Det Paafølgende viser og denne min Formodnings Rigtighed. Thi Edmund var ei saa snart blevet Konge, forend han med sin Krigshær drog ind i West-Saxen, hvor alt Folket med Glæde underkastede sig hans Herredom, endskiønt det nylig tilforn havde svoret Knud Troskab. Knud kom imidlertid med sin Flode til Grenwic ved Ambarval, og seilede op af Themsen omtrent midt i Maji Maaned. Han grov en Grav Sonden fra Themsen, og trækkede sin Flode der igiennem, og kom saaledes paa den Vestre Side af Broen, som gaaer der over Floden. Derpaa omgav han hele Staden London med en dyb og bred Grav, og indsluttede den saa stærkt, at ingen kunde komme enten ud eller ind. Dog Borgerne lode sig heraf ei forskrække, men giorde længe og tapperligen Modstand. Da er det nok skeet hvad som Ditmarus Biskop af Merseborg (29.) fortæller, at Dronning Emma, efterat hun med sine Sonner Adelsten og Edmund, 2. Bisper, og endeel af de Fornemste havde i 6. Maaneder været beleiret i London af

Knud

(27.) Bromtz Enc. p. 170.

(28.) Flor. Vig. p. 617.

(29.) Ap. Leib. in script. Brunsw. T. I. p. 410.

Knud og hans Broder Harald, sendte Budskab til dem om Fred, med Sporsmaal, hvad de forlangte af hende. Det Svar hun fik, klingede kun slet; Thi de, stolende paa deres store Magt, som bestod af 340. Skibe, hvoraf hvert var besat med 80. Mænd, lode hende svare: At om Dronningen vilde omkomme sine Børn, løse sig for 15000. Pund Sølv, og Bisperne for 12000. Pund, og give alle sine Folkes Harnisker fra sig, da skulde hun med sine faae Fred og Livet, hvis ikke, da vilde de omkomme dem allesammen. Til Bekræftelse herpaa skulde hun give 300. af de beste Mænd til Gisler. Dronningen som ei vidste sig andet Raad, blev nødt til at indgaae disse haarde Vilkaar. Men hendes tvende Printser Adelsten og Edmund undflyede i en Baad om Natten af Byen, hvorpaa de samlede en stor Magt sammen, for at undsætte Staden og deres Moder. Edmund kom og kort Tid efter i Slag med Thurgut, en af de Danske Felt-Herrer. Slaget var hæftigt, der faldt mange paa begge Sider, iblant andre baade Edmund og Thurgut, men ingen af Parterne kunde tilskrive sig Seieren. De Danske søgte strax til deres Skibe, og som de finge at vide, at den anden Prints Adelsten kom paa ny med en stor Hær til Undsætning, saa flyede de bort, efterat de først havde lemlæstet Gislerne, som Dronning Emma allerede havde givet i deres Hænder. Saa vidt Ditmarus. Endskiønt der i denne Fortælling indløbe mange aabenbare Urigtigheder, som man ei maa undre over, siden Ditmarus opholdt sig saa langt fra Engelland, og døde ogsaa kort efter, nemlig 1018., saa at han derfor ei har faaet Tid til at bekomme nærmere og vissere Underretning; saa har jeg dog ei villet undlade at rykke denne Fortælling ind i Texten, baade fordi Ditmarus er en Skribent af stor Vigtighed, saa vel i Henseende til sin Oprigtighed, saa og at han levede paa samme Tid, fordi Engellænderne ei melde et Ord herom, og fordi det Svar, som de Danske gave Dronningen, ei synes at være utroligt, naar man betragter deres Sæders Grovhed paa de Tider.

Jeg har tilforn sagt, at Borgerne i London forsvarede sig tapperligen imod Kong Knud; hvilket endelig nødde ham til at ophæve Beleiringen. Han drog derpaa til Dorset, hvor Kong Edmund kom ham i Møde, og hos Plonna ved Gillingham kom det sidst i Junii Maaned til et skarpt Slag, hvorudi de Danske bleve overvundne. Edmund samlede derpaa endda en langt større Magt sammen; hvorpaa de og kort efter i det Landskab Worcester komme ved Sceorstan sammen. Der skede et heftigt Slag. Kong Edmund fegtede med største Tapperhed, og opførte sig baade som en god Anfører, og en stor Soldat. Slaget blev begyndt med et stærkt Skrig paa begge Sider. Først brugte de deres Spyde, og siden deres Sværd. Kong Edmund opmuntrede sine Folk til at stride, ved at forestille dem deres Fæderneland, deres Koner, deres Børn, deres Eiendele, hvilket altsammen vilde, i fald de tabte, blive Fienden til Rov og Bytte. Da det lakkede imod Aftenen, og Hertug Eadric merkede, at Seieren vilde endda ei hælde sig til nogen af Siderne, steg han op paa en Høi, og svingede sit blodige Sværd frem og tilbage, sigende disse Ord: Flet Engle, flet Engle, ded is Edmund, det er: Flyer I Engellænder, flyer I Engellænder, Edmund er død. Nogle fortælle, at han i Slaget hug Hovedet af en, som lignede Edmund, og at han holdt det afhugne Hoved høit oppe i Veiret, sigende ommalte Ord (30.). Hvorom alting er, da bleve Engellænderne herover saa forfærdede, at de strax begyndte at vige tilbage, og den ganske Krigshær havde vist nok taget Flugten, hvis ei Kong Edmund var steget op paa et høit Sted, havde taget Hielmen af Hovedet, og viist sig for alle at være endnu i Live. Han greb derpaa de Danske stærkt an paa ny. Men Natten kom imellem, og skilte dem ad. Da det var blevet mørkt overalt, brød Kong Knud i al Stilhed op med sin

(30.) W. Malm. p. 72. Math. West. p. 204. Flor. Vigor. p. 617., som endog giver den Person Navn af Osnear, som Eadric skal have ihielslaget i Steden for Kong Edmund.

sin Leir, og rykkede igien for London, hvilken Stad han paa ny beleirede. Hertug Eadric forlod paa samme Tid Kong Knuds Parti, og begav sig til Edmund, giorde sin Fred med ham, og svor ham Lydighed; Men de Engelske Skribenter sige alle, at han kun giorde det paa Skrømt, for desto bedre at besnære ham.

Edmund, efterat han paa ny havde bestyrket sig i West-Saxen, brød op med en mægtig Krigshær London til Undsætning. De Danske biede ei hans Komme, men begave sig paa deres Skibe. To Dage efter gik Edmund ved Brentford over Floden Thems, og holdt der Slag med de Danske, hvorudi han vandt Seier, dog druknede mange af hans Folk, ved det de uforsigtigen satte over Floden. Nu vare der paa begge Sider blevne over 20000. Mænd, og endskiønt Edmund adskillige gange havde fægtet deels med lige Fordeel, deels med Seier, saa var han dog svagere end Knud, som, foruden de Danske, havde saa mange Engelske paa sin Side, hvorover han og efter hvert Slag maatte see sig om, hvorledes han paa ny kunde faae Folk. Saaledes giorde han og denne gang, i det han gik tilbage til West-Saxen. Kong Knud fik herved frie Hænder, og beleirede London paa ny. Men som Borgerne forsvarede sig med stort Mod, og han derover merkede, at det ei vilde blive saa let for ham at indtage den, saa brød han op derfra, og seilede med sin Flode op ad den Strøm Arewe. Han giorde Landgang i Mercia, og plyndrede og ihielslog alt hvad som forekom ham. Fod-Folket foer til Skibs op ad den Flod Medway, og Rytterne plyndrede Landet, og førte Byttet til Skibene. Da Kong Edmund det hørte, drog han hastelig op imod dem, gik over Themsen ved Brentford, og rykkede ind i Kent. Der kom det ved Ottanford til et stort Slag, som varede i Fire Timer. Der faldt mange paa de Engelskes Side, dog flere paa de Danskes. Edmund satte saa stærkt ind paa deres Rytterie, at han nødde det til at flye til den Øe Shepey. De Engelske

mene,

mene, at hvis Edmund da havde forfulgt sin Seier, kunde han have giort reent Ende paa Krigen, og ødelagt den hele Danske Magt; Men, sige de, han blev deri forhindret af den Forræder Hertug Eadric, som standsede ham, da han var kommet til Ægelesford, sigende, at det med de Danske nu var ude, og at de kunde aldrig mere komme sig. Kong Edmund blev heraf overtalet, og lod sig nøie med at plyndre de Døde. De Danske samlede sig snart igien, og fulde ind i Ost-Angeln, og derfra i Mercia, hvor de med Skienden og Brænden giorde langt større Skade end tilforn. Da Kong Edmund det hørte, drog han med den største Magt, som han endnu nogen Sinde havde havt, op imod dem, og kom det da ved Eskedun eller Assandun til et forskrækkeligt Slag. Edmund havde skiftet sin Hær i 3. Dele. Han gik rundt om i den, og talede til alle og enhver, opmuntrede dem til at fígte mandelig, til at tænke paa deres forhen udviiste Tapperhed, og erholdne Seiervindinger, og hvor let det nu var igien at overvinde dem, som de saa ofte tilforn havde overvundet. Knud havde stillet sin Krigshær op paa den slette Mark, og opmuntrede den og paa beste Maader. Edmund giorde Angrebet, og figtede med saa stor Tapperhed, at han endog forlod den for alle Konger i Engelland sædvanlige Plads i Slag imellem de 2. store Faner, Dragen, og Standarden (31.), og gik for i Spidsen og førte sine Folk an. De Danske begyndte da at vige noget tilbage. Da Kong Knud det saae, forføiede han sig i største Hast til sin Venstre Fløi, som var mest i Fare, og bragte der alle Ting i Stand igien. Da nu Slaget var paa det skarpeste, og det ei just saae ud til de Danskes Fordeel, gik Hertug Eadric, eftersom han forud havde aftalet med Kong Knud, over til de Danske med alle de Soldater, som kaldtes Magesætenser. Dette bragte de Engelske i Uorden, og noget efter, i hvad Kong Edmund end giorde, paa fuldkommen Flugt. Utallige af dem bleve dræbte, og deriblant de ypperste og største Mænd i Landet, hvoraf følgen-

(31.) Du Fresnes Gloss. Med. Lat. Tom. 2. p. 174. T. 3. p. 944.

gende nævnes: Uikill Greve af Ost-Angeln, og hans Søn Æthelwold, Eadnoth Bisp af Dorcester, Wulsig Abbed, Ælfric og Godwin Hertuger, Æthelward den hellige Hertug Æthelwins Søn; Kort sagt, Kiernen af al Engelland. Slaget stede paa Lucæ Evangelistes Dag, som indfalder den 18. Octobris. Aldrig havde de Engelske tilforn lidet saa stor en Forliis. De Danske savnede ogsaa mange tappere Mænd baade af fornemme og gemene (32.) (p). Kong Edmund undkom dog af Slaget, og kom ussel ene i Behold til Glocester.

E Naar

(32.) Chron. Sax. p. 148. 149. 150. Flor. Vig. p. 617. 618. Sim. Dun. p. 173. 174. 175. Math. West. p. 203. 204. W. Malm. p. 72. Ingulphus p. 58. Emmæ Enc. p. 171.

(p) Knytlinga Saga fra p. 16. til p. 28. fortæller alle disse Slag anderledes, sætter dem i en anden Orden, og lader de Danske vinde dem allesammen. For desto mere at bekræfte, hvad han siger, anfører han ofte gamle Poeters Ord. Men derfor fortiener han ei mere Troværdighed; Thi det er kun Stykker han fører an af Poeterne, hvoraf man ei kan see, om Slagene ere gangne for sig i den Orden, som han skriver. Alle Engelske Skribenter vidne eensstemmigen, at Slaget ved Assendun var det sidste. Knytlinga Saga derimod beretter mange andre at have tildraget sig efter det. Hvem skal man nu best troe, enten Knytlinga Saga, eller de Engelske Skribenter, i hvis Land de Ting have tildraget sig, og som levede kort efter, ja en af dem, navnlig Forfatteren til Dronning Emmæ Lovtale, paa samme Tid? Forfatteren til Knytlinga Saga er derimod ubekiendt, saa man derfor ei veed, om han har været i Stand til at have sikre Underretninger, har levet Næsten 300. Aar efter, og det i et fremmet Land, venteligt i Danmark. Derfor, siden han ei fortiener mindste Troværdighed, naar han viger fra de Engelske, vil jeg ei her til unytte anføre, hvad han om denne Krig beretter. Saxo p. 192. Steph. Not. p. 209. fortæller efter sin sædvanlige Skik baade lidet og urigtigt

Naar man betragter denne Konges Hoihiertighed, og uforsagte Mod i al Ulykke, da kan man ei andet end røres over hans Uheld; Thi denne sidste Ulykke, i hvor stor den end var, kunde dog ei nedslaae hans hoie Mod; Tvertimod han samlede en Krigs-Hær paa ny, og gik dermed Kong Knud i Mode ved Glocester. Kong Knud var da meget stærkere end nogen Tid tilforn; Thi efter det for ham saa lykkelige Slag ved Assendun, havde London og mange andre Stæder godvilligen givet sig over til ham; Han rykkede derfor og uforfærdet frem imod Edmund. Floden Severne skilte begge Krigs-Hærene fra hinanden. Den Danske stod

om denne mærkelige Krig, og melder han kun om eet Slag, som venteligt er det ved Assendune, efterdi det efter hans Sigende giorde Ende paa Krigen. Han beretter, at en ringe Siellands-Farer ved Navn Tymmo, da han saae sine Folks Faner vige tilbage, tog en Gren op, som han just af en Hændelse fandt liggende for sine Fødder, reiste den i Veiret som en Fane, og satte ind paa Fienden, brugende det sædvanlige Raab, hvormed Kong Knuds Folk pleiede at opmuntre sig. Han var og saa lykkelig derved at aabne Veien til Seieren, ved det at han var den første, som drev Fienden tilbage. Til Belønning herfor blev som et Tilnavn givet ham, det Navn, hvormed Faner i de Tider gemeenligen betegnedes, navnlig: Banner, og blev saaledes første Stifter til den saa bekiendte adelige Slægt Banner i Dannemark; Han fik og den Frihed altid at staae foran i Spidsen. Dronning Emmæ Lovtaler p. 169. beretter, at en af de fornemme Danske ved Navn Thorkild saae, at Kragen, som var vævet i Hoved-Fanen, og som i de hedenske Tider var berømmelig over hele Norden, snart strakte sine Vinger ud, snart gabede med Munden, maaskee, som det syntes, ved det den af Vinden blev bevæget, hvoraf han tog Anledning at opmuntre sine Folk til at være ved et frit Mod, og at spaae dem Seier. Hvad Stedet angaaer hvor Slaget blev holdt, da bliver det af Dronning Emmæ Lovtaler p. 169. kaldet Escedune, og af ham selv forklaret, et Askebierg, eller et Bierg besat med Aske-Træer. Florentius af Worcester p. 618. derimod kalder det Assandun, og forklarer det: Eselbierg, og saaledes kalde og alle andre Engelske Skribenter det.

stod paa den østre Side, og den Engelske paa den vestre af Floden. Hertug Eadric og alle de fornemme, som mærkede, at der nu paa ny forestod et blodigt Slag, og at det syntes, ligesom denne Krig aldrig skulde tage Ende, besluttede da at forsøge, om de kunde bringe Kongerne til Forliig. Det er heel uvist, om Eadric hertil er blevet bevæget, enten af Medynk over sit Fædernelands slette Tilstand, eller for at faae Leilighed til siden desto bedre at besnære Edmund, og spille Riget Knud alene i Hænderne, hvilket sidste kommer mere overens med hans Gemyts Beskaffenhed, og synes ogsaa ved Udfaldet at stadfæstes. De foresloge Kongerne at dele Riget imellem sig, sigende, at det vel nu kunde være nok for to, da syv i forige Tider havde maatt lade sig nøie dermed. De bragte det og endelig saa vidt, at de komme sammen i Olanige, hvor Freden blev giort, og med Eeder og Gisslers overgivende stadfæstet paa begge Sider. Der blev besluttet, at de begge skulde være Konger i Engelland; Knud have Mercia, og alt hvad som ligger Norden og Østen for Themsen; Edmund derimod West-Saxen, og alt hvad som ligger Sønden og Vesten for Themsen, tilligemed London (q). For at vise destomere Fortrolighed, byttede de Vaaben og Klæder med hverandre, og afgiorde tilligemed, hvor meget der i Skat skulde gives til Floden (33.).

(33.) Chron. Sax. p. 150. Flor. Wig. p. 618. Sim. Dun. p. 175.

(q) Paa denne Maade fortælle Saxo Grammaticus p. 192. Knytlinga Saga p. 28. Snorre Sturlesön, Heims. Kringla p. 397. Codex Flateyensis ap. Torf. in Hist. Norv. Part. 3. p. 16. ja det som mere er, alle de gamle Engelske Skribenter, Dronning Emmæ Lovtaler p. 171. Ingulphus p. 58. Den Saxiske Kronike p. 150. og Florentius af Worcester p. 618. at denne mærkelige Krig tog Ende. Hvad de senere Engelske Skribenter derfor melde om en Enekamp, som først gik for sig imellem begge Kongerne, og endtes med et venligt Forlig og Favnetag paa begge Sider, kan derfor med rette ansees som en

Derpaa skiltes de ad, og var det da omtrent sidst i October Maaned. Kong Knud drog til Mercia, og Edmund til Vest-Saxen. Den Danske Krigs-Hær vendte til sine Skibe, med alt det Bytte, som den havde faaet, og giorde for Penge Forlig med Borgerne af London, paa de Vilkaar, at den der maatte ligge i Vinter-Leie, og trække sine Skibe op paa Landet. Men neppe var een Maaned paa denne Maade hengaaet, forend Kong Edmund døde i London, eller efter andres Sigende, og maaskee rettere, i Oxford, paa St. Andreæ Apostels Dag sidst udi November-

en Digt, hvilken endeel havde opfundet, for at giøre denne Sag desto anseeligere. Wilhelm af Malmesbury p. 72. er den ældste, som melder om denne Enekamp, men han siger kun, at Kong Edmund tilbød Kong Knud den, men at Knud undskyldte sig med, at han var saa liden og svag, da Edmund derimod var meget stor og stærk, hvorimod han foreslog at dele Riget, siden dog begge deres Fædre havde besiddet det. Henric af Huntindon p. 363. er den ældste, som skriver, at Enekampen virkelig gik for sig. Dog fortæller han den med gandske simple Omstændigheder. Men som en Løgn er ligesom en Snee-Bold, der falder ned fra høie Steder, og med Tiden bliver alt større og større, saa have og de efterfølgende Skribenter sat meget til den, hvoriblant er og den pyntelige Tale, som Kong Knud skal have holdet, og som giorde Ende paa Enekampen, og hvorudi han siger sig at besidde Norge og Sverrig, da han dog den Tid kun havde en ringe Deel af Norge, og det endda som Lehns-Herre, og eiede slet intet i Sverrige. Jeg kiedes ved længere at tale om denne Digt, og vil derfor henvise de begierlige Læsere til ovenmeldte Henric af Huntindon, Ethelred Abbed af Rieval p. 363. &c. Mathæus af Westmynster p. 205. Knytlinga Saga p. 16. beretter, at Kong Edmund i Slaget ved Sceorstan satte saa heftig ind paa Knud, at han med et Hug kløvede hans Skiold, og kappede Hovedet af hans Hest, men blev af de Danske, som strax kom deres Konge til Undsætning, nødt til at vige tilbage. Er denne Beretning sand, da kan maaskee Efterkommerne deraf haver taget Anledning siden at giøre det til en Enekamp, og fortælle den paa andre Tid.

vember Maaned, og blev begravet hos sin Farfader Kong Edgar udi det Kloster Glastenbury. (x).

E 3 Saa

(x) Der er Tvist baade om Stedet, Tiden og Maaden Kong Edmund døde paa. Hvad Tiden angaaer, da ere de alle enige deri, at han døde paa St. Andreæ Apostels Dag. Ingulphus p. 58. sætter Aaret ei tydeligt, men det synes dog, som han har henført Kong Edmunds Død til 1017. Men alle de andre, Chron. Sax. p. 150. Alb. Mon. p. 50. Sim. Dun. p. 176. Rad. de Diceto Abbr. Chron. p. 466. Math. Werst. p. 205. Flor. Vig. p. 618. W. Malm. p. 72. nævne 1016. at have været hans sidste Aar, hvilket jeg derfor og har antaget som det rette, baade i den Henseende, saa og fordi det kommer mere overens med Historiens Sammenhæng. Adamus Bremensis p. 26. vidner, at Kong Knud førte Krig i Engelland i 3. Aar. Tages de for 3. fulde Aar, da er Kong Edmunds Død indfaldet 1017. efter hans Mening, men tages de for brudne Aar, da kan vel Edmund, endog efter hans Mening, være død 1016. Saxo p. 192. siger, at Kong Edmund døde 7. Aar, efterat han havde giort Freden med Knud, hvilket er aabenbare urigtigt, og har han heller ingen anden gammel Skribent paa sin Side, undtagen alene Ordericus Vitalis p. 371. Torfæus i sin Norske Historie Part. 3. p. 17. vil udtyde Saxonis Ord saaledes, at de skal regnes fra den Tid af Kong Svend døde, som dog ei kan skee uden at giøre aabenbare Vold paa Saxo; Men Torfæus tænker derved at trække Saxo til sine Islænderes vrange Mening, at Kong Svends Død er indfaldet i det Aar 1009. Men det gaaer ei an med Saxo; Thi den gode Herre har aldeles ingen Tids-Regning. Siden nu Kong Edmunds Død indfalder i det Aar 1016., da er det klart, at han ei har regieret fuldt eet Aar. De fleste Skribenter H. Hunt. p. 363. Joh. Bromton. p. 906. Chron. Joh. Abb. S. Petri de Burgo p. 36. Inguph. p. 58. tillægge ham og ikkun 1. Aar. Dog, for ei at dølge noget, ere der de, som tillægge ham et Stykke paa det andet J. Fordun. p. 684., ja Henric Knyghton p. 2316. tillægger ham 5. Aar. De fleste tilstaae og, at han blev dræbt een Maaned, efterat Forliget var giort. Heimskringla p. 397. H. Hunt. p. 363. J. Brom-

Saa snart Kong Edmund var død, lod Kong Knud kalde alle de Store til sig i London, og adspurgte dem, om de ei havde hørt ham og Ed-

J. Bromton. p. 906. Hvad Stedet angaaer, da ere de næsten alle enige derudi, at han døde til Oxford, dog nogle sige, at han døde i London; Sim. Dun. p. 175. Flor. Wig. p. 618. H. Knyghton. p. 2316., men de ere efter mine Tanker for faa til at giøre den almindelige Mening til intet. Men hvad hans Døds Maade angaaer, da ere derom endda langt stridigere Beretninger. Nogle sige, at han døde Strade-Død, Flor. Vig. p. 618. Ran. Hig. Polych. p. 274. J. Wallingf. p. 549. Rog. de Hoveden p. 436. Chron. Sax. p. 150. Andre, nemlig Thomas Otterbourne p. 56., som den flittige og lærde Hearne haver udgivet, Historia Ramesiensis p. 434. Chronica de Mailros p. 155. beretter, at han blev dræbt, dog uden at sige af hvem. Adamus Bremensis p. 26. siger, at han blev forgivet. Saxo Grammaticus p. 192. og 193. siger, at han blev dræbt af nogle, som tænkte derved at fortiene sig stor Tak af Kong Knud, men til Belønning derfor bleve af ham strax aflivede. Wilhelm af Malmesbury, en troværdig Skribent, og som ei let fæster Troe til Pøbelens løse Snak, siger p. 72. at han døde, men uvist hvoraf, dog blev Hertug Eadric efter Rygtet beskyldt for at have ladet ham ved tvende af hans egne Kammer Tienere, som han dertil ved Penge havde overtalet, stikke ihiel bag fra med en Jern-Krog, da han sad paa et vist Sted. Man skulde af disse saa stridige Beretninger næsten slutte, at det har endog paa den Tid da han døde, været uvist, paa hvad Maade han er død. Imidlertid har dog den Beretning, at han ved Hertug Eadric Streons Forræderie er omkommet, siden saaledes taget Overhaand, at alle Historier ere nu deraf fulde. Naar man og betragter Hertug Eadrics forhen unegtelige slette Opførsel, og at Ingulphus, en meget gammel Skribent, udtrykkelig p. 58. tilskriver ham Kongens Død, da har man ei heller stor Aarsag at tage det meget i Betænkning. Heims Kringla p. 397. og Johan Forduns Skotske Krønike p. 684. giøre ham og skyldig. Den sidste kalder ham med et galt Navn Edueus. Med disse stemme overens alle andre Skribenter, som have levet baade i Engelland og uden for Engelland. De fleste og beste Engelske Skribenter la-

Edmund tale sammen, da Freden blev sluttet dem imellem, om bemelte Edmunds Brødre og Børn, og om de skulde arve Riget af West-Saxen efter ham. De svarede alle, at de vare overbeviste om, at Edmund aldrig havde villet unde sine Brødre nogen Deel af Riget, enten imedens han levede, eller efter hans Død, og hvad hans Sønner angik, da vidste de, at Edmund vilde have Knud til deres Formynder og Beskytter, indtil de komme paa den Alder, da de selv kunde regiere. Saaledes svarede de, deels drevne af Frygt, deels af Hyklerie, og deels ogsaa af deres egen Fordeel. Kong Knud tog dem strax paa deres Ord, lod sig sværge Troskab af dem, og at de vilde være ham lydige, og give fornøden Underholdning til hans Krigshær. De svore og, at Edmunds Børn og Brødre

kaste aldeles ingen Mistanke paa Kong Knud for hans Død; tvert imod de vidne, at han siden hævnede den tilstrækkelig, da han fik at vide, hvorledes dermed var tilgaaet. Knytlinga Saga vil dog p. 28. indbilde os, at Hertug Eadric var hertil bleven forført af Kong Knud med Penge. Men jeg haver tilforn viset, at denne Skribent ei just fortiener saa stor Troværdighed. Dog maa jeg tilstaae, at Saxo og p. 193. fortæller, at det Rygte har gaaet, og at Kong Knud for at giøre sig reen, lod siden Forræderne ihielslaae. Men da alle Engelske Skribenter ei melde noget herom, ja een af dem, Chron. J. Abbr. S. Petri de Burgo p. 36. endog skriver, at Kong Knud begræd Edmunds Død, saa kan man holde det for en Digt, endskiønt jeg maa tilstaae, at Kong Knuds paafølgende Gierninger, og den Fordeel han desuden kunde vente sig, naar han blev af med saa mægtig og stridbar en Rival, kan give Anledning til stærke Formodninger. De ældste og beste Engelske Skribenter vidne, at Edmund blev paa den af Wilhelm af Malmesbury ovenmelte Maade taget af Dage, undtagen at nogle sige, at Hertug Eadric lod det forrette ved sin Søn. Men nogle senere Skribenter have villet forbedre Historien, og berette derfor, at Hertug Eadric bad Kongen til Giest, og havde da indrettet et Billede, som holdt en Bue i Haanden, saaledes, at den skiød Pilen af, naar man rørte ved den, og paa den Maade skulde Edmund være omkommet, J. Bromton p. 906. H. Knyghton. p. 2316.

dre aldrig skulde komme til Regieringen. Derpaa blev han offentlig udraabt og salvet til Konge af Livingo Erke-Bisp i Canterbury. Paa saadan Maade blev Kong Knud eene Herre i Engelland i det Aar 1017. (34.). Alle hans Tanker ginge nu kun didhen, hvorledes han kunde bestyrke sig paa Tronen, ved alt mere og mere at vinde sine nye Undersaatters Kierlighed. Til den Ende sendte han Bud til Richard II. Hertug i Normandie, og lod bede om hans Søster Emma, den afdøde Kong Edelreds efterladte Enke-Dronning. Hertugen fandtes strax hertil villig, og hun ligeledes; Ventelig kunde hun ei saa hastig glemme det fortreffelige Land, hvor hun for kort Tid siden havde levet i saa stor Herlighed. Dette har uden Tvil været den eneste Aarsag, som har kunnet bevæge hende til at ægte den, som saa stærkt havde bekriget baade hendes Mand og hendes Børn. Kong Knud har og alene af Stats Aarsager ægtet hende, thi hun har ventelig været nogle Aar ældre end han, saasom hun allerede i det Aar 1002. var kommet i Ægteskab med Kong Edelred (35.) (e). Med hende avlede Kong

Knud

(34.) Chron. Sax. p. 150. W. Malm. p. 73. Simeon Dun. p. 176. J. Bromton p. 906., H. Knyghton. p. 2317.

(35.) H. Huntind. p. 359.

(e) Saxo p. 193. og nogle andre kalde hende Imma. Knytlinga Saga p. 14. siger, at Kong Knud ægtede hende efter sine Mænds Raad, strax efterat Edelred var død, da hun paa et Skib søgte at flye til Normandie, men blev uformodentlig overfaldet og fanget af de Danske. Codex Flateyensis hos Torfæum in Hist. Norvag. Part. 3. p. 16. beretter det samme, og lægger endda til, at hun blev fangen af den fornemme Mand Thorkild, som og overtalede Kongen til at ægte hende. Wilhelmus Gemmeticensis fortæller og pag. 636. at Kongen tog hende ud af London efter hendes Mands Død, og ægtede hende, og gav sin Krigshær i Ranzion for hende en stor Deel Guld og Sølv. Men de beste og fleste Engelske Skribenter, som Not. (34.) ere anførte, henføre deres Giftermaal til det Aar 1017., ja nogle af dem, Chron. Sax. p. 151. Flor. Vig. p. 619.

nev-

Knud tvende Born, Harde Knud, som efter ham blev Konge i Dannemark, og siden i Engelland, og Gunhild, som blev gift med Keiser Conrads Søn Henric, som efter sin Faders Død blev Keiser. Forend han ægtede Emma, havde han med Alfifa Grev Alfelmi Dotter avlet tvende Sønner, Harald, med det Tilnavn Harefod, som efter hans Død blev Konge i Engelland, og Svend, som han i levende Live beskikkede til Konge i Norge. (t).

Kong Edmund efterlod sig tvende ganske unge Printser, Edvard og Edmund; Dem tog den forræderske Hertug Eadric Streon, saa snart deres Fader var død, fra Moderen, som endda ei vidste andet, end at hendes Mand endnu levede, og overgav dem i Kong Knuds Hænder. Efter hans Raad, eller og, som en vis Skribent skriver (36.), efter sin

F Dron-

(36.) J. Bromton. p. 907.

nævner endog Maaneden, da det er gaaet for sig, nemlig Julius, endskiønt en af dem, nemlig Florentius af Worcester, giver hende et andet Navn, i det han kalder hende Alfgiva, som og endeel andre giøre, hvorom jeg længere frem skal handle udførligere.

(t) Kong Knuds Concubine, saaledes kalder Mathæus af Westmynster p. 205. hende, kaldes saaledes i Heims Kringla p. 811., da de Engelske derimod kalde hende Algiva, Alvina, Albina og Elgiva. Heims Kringla giør hende paa bemeldte Sted til Alfrim Jarls Dotter. Knytlinga Saga p. 28. kalder hende Alfifa den rige Grev Alfruns Dotter. Florentius af Worcester p. 622. siger, at hun var en Datter af Hertug Alfhelm i Northumberland, og hans Gemahlinde Wulfruna, hvormed de andre Engelske Skribenter istemme, som vel og derfor bliver den retteste Mening. Mathæus af Westmynster har ganske vist Uret, naar han p. 206. siger, at hun døde Aar 1018.; Thi hun levede længe efter, og var med sin Søn i Norge, som længere frem skal vises. De beste Engelske Skribenter tillægge Kong Knud med Dronning Emma ikkun 2. Børn. Ingulph. p. 58. Math. West. p. 206. Sim. Dun. p 177., endskiønt nogle

sige,

Dronnings Emmæ Raad, betroede han dem i en Dansk Mands Hænder, ved Navn Walgar, med Befaling at bringe dem til Kong Oluf i Sverrige, enten, for derved at skaffe dem saa langt af Veien, at de aldrig mere skulde komme tilbage til deres Fædernesland, eller og, som dog ei synes mig rimeligt, for at den Svenske Konge skulde aflive dem; Thi det kunde Kong Knud selv have giort ved bemeldte Walgar, uden at bruge nogen andens Hielp dertil, og det endda en Konges, som venteligei var saa villig til saadan Forretning. Den Svenske Konge ynkedes over dem, og sendte dem derfor til Stephanus, siden kaldet den Hellige, Konge i Ungern, paa det de kunde, ved at komme saa meget længere fra Kong Knud, være i desto større Sikkerhed. Da Kongen af Ungern blev underretted om deres Herkomst, lod han dem opdrage paa Kongelig Viis. Da de voxede op, gav han den ældste Edmund sin egen Dotter til Ægte; Men som han noget derefter døde, giftede han Prints Edvard med sin Dronnings Søster Agatha, af hvilket Ægteskab bleve fødte adskillige Børn, iblant andre Margrete, siden kaldet den Hellige, Dronning af Skotland, og Edgar Adeling, saa kaldet i Henseende til, at han var den

sige, at Harald blev ogsaa tillagt hende, og af hende udgivet for at være Kong Knuds Søn, som dog var en Skomagers. Rad. de Diceto p. 470. Florentius af Worcester p. 622. beskylder derimod Alfgiva for, da hun saae, at hun ei kunde faae Børn med Kong Knud, at have taget Svend, som var en Præstes Søn, og Harald, en Skomagers-Søn, og givet for, at hun havde fødet ham dem, men det ene med det andet er vel en Digt. Saxo p. 192. fortæller, at Alvina var først den Norske Konge Olufs Maitresse, men at Kong Knud tog hende fra ham, og at det lagde den rette Grund til Uvillien imellem Kongerne, men Saxo har venteligt selv opfundet det, for at give en rimelig Aarsag dertil, og er tildeels maaskee og forført deraf, at Kong Olufs virkelige Concubine, hvormed han avlede sin Søn Magnus, hedte Alfhild. See W. Malm. l. 5. de Pontif. p. 368. og Heims Kringla p. 595.

den nærmeste Arving til den Engelske Krone, engang og blev udnævnt dertil af sin Farbroder Kong Edvard Confessor, og levede siden længe efter Kong Wilhelmi Rufi sidste Regierings Aar. Men herom tale de Ungerske Skribenter, Chastvirius, Thuroczius og Bonfinius ei det mindste, og troer jeg neppe, at det findes af nogen omtalet i de Ungerske Kroniker; Men dog er det saa rigtigt og omstændeligt fortaalt af de Engelske, at man derfor ei har nødigt i mindste Maade at drage det i Tvil. I een Ting feile dog alle de gamle Engelske Historie-Skrivere, saa mange af dem nemlig, som give den Ungerske Konge Navn, i det de kalde ham Salomon, da det dog er klart af den Ungerske Historie, at Stephanus den Hellige da regierede i Ungern, og at Salomon ei kom paa Thronen forend 1065. Kong Edelred havde foruden Edmund mange andre Børn, deels med Emma, deels og med andre, som det synes. Disse havde taget deres Tilflugt til Normandie, venteligt strax efter Kong Edmunds Død. Der fandt de Oluf den Hellige af Norge for sig. Med ham giorde de Forbund, paa saadanne Vilkaar, at han skulde have Northumberland, hvis han kunde hielpe dem til den Engelske Krone. Han sendte sin Foster-Fader Rane om Vinteren over til Engelland med en stor Deel Penge og Klenodier for at hverve Folk. Det gik og temmelig for sig, saasom de Engelske helst vilde have Konger af deres eget Lands Børn. Om Foraaret, 1017., foer han med dem til Engelland, og giorde Landgang Vester paa Landet, paa et Sted kaldet Ungefurda. De indtoge ogsaa en Bye, og ihielsloge der mange Mennesker. Men Kong Knuds Krigs-Hær kom for hastig over dem, forend de finge Tid at bestyrke sig videre, hvorover de bleve mismodige, og vendte tilbage til Normandie, hvorhen Oluf ei vilde følge dem, men drog Nord efter til Norge. Dette fortælles kun af den Norske Kronike (37.), og vide de Engelske aldeles intet her-

F 2

(37.) Heims Kringla p. 398.

heraf (n). Denne Reise Nord efter havde den Norske Prints Oluf saa liden Skade af, at han deels med det onde, deels med det gode blev i det Aar

(n) Kong Edelred havde foruden Edmund følgende Børn: Adelsten, Egbret, Edvard, Edred, Edwin, Edgar. Saaledes staae de efter hinanden i et Instrument hos Mathæum Parisium p. 1155., som de 1006. have underskrevet. I Aar-Bøgerne af det Kloster Burton. p. 246., siges Instrumentet at være af 1004., og har Edvard der ikke underskrevet med de andre. Men Edmunds Navn staaer i dem begge efter Egbret. De fleste af dem har nok ikke været Dronning Emmæ Børn, men de som have været det, som Edvard og maaskee flere, have den gang maatt være heel unge, siden hun ei blev gift førend 1002.; Hvorfor det er sluttedigt, at andre have skrevet deres Navne under for dem. Da Kong Edmund døde, var hans ene Broder Edvin i Engelland. Han var hans Broder baade paa Faders og Moders Side, og en meget artig og tapper Herre. Da nu al Kong Edelreds Afkom blev udelukt fra den Engelske Krone, blev og følgelig han med; Hvorover Kong Knud blev meget glad. Dog holdt han sig endda ei for fuldkommen sikker, saa længe Edvin levede; Thi overlagde han med Hertug Eadric, hvorledes man paa beste Maade kunde tage ham af Dage. Hertugen foreslog til det Brug en ved Navn Æthelward, som var af den fornemmeste Engelske Adel, hvilken og tog sig det paa, dog for derved at redde Printsen, som han og bragte i Sikkerhed, først til et Abbedie, og siden ud af Landet; Alt dette skede hemmelig; Thi offentlig lod Kong Knud sig nøie med at forvise Edvin og hans Brødre Landet, Sim. Dun. p. 176. Chron. Sax. p. 151. Rog. de Hoved. p. 436. som og den Poet Sighvat vidner, Heims Kringla p. 392. Knytl. Saga p. 28. Oc senn sono Slo hvern oc tho Adalrads eda ut flæmdi Knutur. ɔ: Knud ihielslog eller fordrev af Landet enhver af Edelreds Sønner. Foruden Edwin blev og paa samme Tid en anden Edvin, som de Engelske kalde Bøndernes Konge, uddrevet af Landet, som dog siden blev forligt med Kong Knud, og kom ind igien. Hvad Prints Edvin angaaer, da kom han og hemmelig ind igien, men døde kort efter, og blev begravet til Tavistok. W. Malm. p. 73. Nogle yngre Skribenter paastaae, at han blev ihielslaaet efter Kong Knuds Be-

Aar 1017. Konge over ganske Norge, og saaledes skilte iblant andre Kong Knud ogsaa ved den Deel, han som Over-Herre besad i Norge. Iblant andre, som han uddrev af Landet, var og Hagen Jarl, Kong Knuds Søster Søn, som strax begav sig til sin Morbroder til Engelland, og blev af ham vel imodtaget, og begavet med anseelig Magt. (38.) (v). Mere vil jeg ei her tale om denne Krig, saasom den hører til den Norske Kong Olufs Historie. Paa samme Tid som Kong Knud ægtede Dron-

 ning

(38.) Heims Kringla p. 399. &c.

Befaling. Sim. Dun. p. 176. Rog. de Hoved. p. 436. De tvende Printser Alfred og Edvard derimod, som Emma havde avlet med Edelred, bleve i Behold, og opfostredes i Normandie hos deres Morbroder Hertug Richard, fra den Tid af at deres Fader var flygtet derover.

(v) Da de Norske Skribenter selv tilstaae, at Kong Olufs Ankomst til Norge skede ei førend efter Kong Edmunds Død, ja da eet Aar næsten endda var forløbet efter hans Død, saasom han siden en Stund opholdt sig i Normandie, og om Vaaren foer over til Engelland, for at hielpe Kong Edelreds Sønner, og derpaa først seilede til Norge, og de Engelske derhos samtligen henføre Kong Edmunds Død til 1016. sidst i November Maaned, saa er det deraf uimodsigeligt og klart, at Kong Oluf er først blevet Herre over Norge 1017. Torfæus efter nogle Islandske Skribenters Vidnesbyrd vil vel have, at det er skeet 1013., men det grunder sig alene paa den aldeles vrange Mening, at Kong Svend er død 1009. Da det nu er vist, at Oluf først er blevet Konge i Norge 1017., saa flyder ogsaa deraf, som siden skal vises, at hans Død indfalder i et ganske andet Aar, end som man gemeenligen pleier at sætte den. Heims Kringla p. 395. siger vel, at Erik Jarl havde kun regieret 12. Aar i Norge, da han drog til Engelland Kong Knud til Hielp, men i hvor fortreflig en Skribent end dets Forfatter er, saa kan man dog i Tids-Regningen ei altid slaae sin Lid til ham; Desuden sætter han aldrig, hvor meget man hvert Aar skrev fra Christi Fødsel af, een Feil som alle vore gamle Nordiske Skribenter have næsten tilfælles med hinanden.

ning Emma, Hertug Richards Søster, gav han sin Søster Estrith til bemeldte Hertug, som dog kort efter forskød hende (39.), hvorpaa hun giftede sig med en fornem Dansk Mand ved Navn Ulf Sprageleg, med hvilken hun avlede tvende Sønner, Biörn, og Svend, som siden blev Konge i Danmark (x).

Efter-

(39.) Saxo Gramm. p. 194. Adam. Brem. p. 26.

(x) Saxo p. 194. fortæller os, at Kong Knud uddrev Hertug Richard af Landet, fordi han havde forskudt hans Søster, hvormed den gamle Adami Bremensis Scholiast. og Adamus selv p. 26. synes at stemme overens, i det de berette os, at Hertug Richard af Frygt for Kong Knud drog til det Hellige Land, og døde der. Men det er klart, at de forvexle Faderen Richard med Sønnen Robert; Og da de Normanniske Skribenter ei tale om noget af begge Dele, saa har man største Føie til at holde det for en Digt. Hvad Ulf Sprageleg, det er: den Hurtige, angaaer, da giør Adamus Bremensis ham p. 26. til en Engelsk Hertug, og kalder ham Wolf. Saxo binder os p. 193. en Digt paa Ærmene, at hans Oldefader var en Biørn, som havde avlet ham med en Svensk Pige. Han siger og, at Kong Knud kaldte ham til sig fra Sverrige. Knytlinga Saga roser meget p. 16. hans udvtiste Tapperhed i den Engelske Krig, da Saxo derimod siger, at han var mere underfundig end tapper. Hvad Tid Ulf fik Kongens Søster Estrith, hvis Moder var Sigrid Storraade, til ægte, derom finder jeg intet vist i Historien, dog er det ganske vist ei rigtigt, hvad som Saxo p. 194. fortæller, at han først fik hende, efterat Kong Oluf var drevet ud af Norge; Saa smager det og af Digt, hvad bemeldte Skribent beretter om den underfundige Maade, hvorved han fik hende til Ægte imod Kongens Villie. Vor udødelige Etats-Raad Gram, viser i sine lærde Noter til Meursii Danske Historie p. 178., heel grundigt af hendes Søns Kong Svends Aar, at det er umueligt, at hun saa seent har kundet komme i Ægteskab med Hertug Ulf. Jeg mener, at de ere komne sammen i det Aar 1018., eller seent 1019., og at Kong Knud har givet hende til ham, baade fordi han var en fornem Mand af stor Slægt i Sverrige, og desuden havde udviist sig tapper og tro i den Engelske Krig.

Efterat Kong Knud nu alene raadde over hele Engelland, besluttede han at belønne dem, som havde tient ham, til den Ende indeelte han det ganske Land i 4. Parter; For sig selv beholdt han West-Saxen, Ost-Angeln gav han til Greve Thorkil, Mercia til Hertug Eadric, og Northumberland til Erik Jarl, hvilket sidste dog ei kan være, saasom jeg tilforn haver viist, at Erik Jarl var død længe for. Dog er det vist, at han har havt Northumberland i Forlening, som han fik strax efter Hertug Uthreds Død, men beholdt det ei længe, formedelst sin egen indfaldende Død. Dog denne Indretning varede ei længe; Thi endnu samme Aar lod Kong Knud Hertug Eadric faae sin længe velfortiente Løn, i det han ved Jule-Tider lod ham dræbe. Mange af hans gode Venner maatte da og række Hals, iblant andre: Grev Norman, Hertug Leofwini Søn, Æthelvard, Æthelmær den Stores Søn, og Brihtric, Ælfgets Søn, Greve af Devonshire. Grev Thorkild blev og forviist Landet (y). Men ligesom Kong Knud straffede de Onde, saa vidste

(y) Ingen kan tvivle paa, at jo Hertug Eadric og hans Anhang bleve dræbte, fordi de bebreidede i offentlig Forsamling Kong Knud, at de for hans Skyld havde forraadt Edelred og Edmund, og dræbt den sidste. W. Malm. p. 73. H. Hunt. p. 363. Math. West. p. 206. Flor. Wig. p. 619. Ingulph. p. 57. Saxo p. 193. Th. Sprotti Chron. p. 110. J. Bromton. p. 908. H. Knyghton p. 2317. Thi det vidne fast alle gamle Skribenter, undtagne nogle faa, Flor. Wig. p. 619. Rog. de Hoved. p. 437. Chron. de Mailros p. 155. som sige, at Kong Knud lod Eadric dræbe, fordi han ikke kunde tro den Mand, som havde forraadt 2. af sine forrige Konger. Hvorom alting er, da kan man ei stort legge Hertug Eadrics Død Kong Knud til Last; Thi om det end er skeet af den sidste Aarsag, da synes den næsten at kunne være gyldig nok imod saa ond en Mand som han. Og er den første rigtig, som jeg troer, da kunde Kong Knud ei andet, enten han nu selv var skyldig eller uskyldig i Kong Edmunds Død,

vidste han og at belønne de Gode; hvilket iblant andet kan sees deraf, at han forærede alt Grev Normans faste Gods til hans Broder Leofric Gre-

Død, end dræbte den, som selv tilstod at have myrdt en Konge. Hvad nu Tiden angaaer, da Hertug Eadric omkom, da trættes der og derom; Thi de fleste ville, at det er skeet strax efter Edmunds Død, men Ranulph Higden in Polychr. p. 274. anmærker heel vel, at det ei kan være, siden at Knud efter Edmunds Død giorde adskillige Ting efter Eadrics Raad, og desuden beskikkede ham til Hertug af Mercia. Det beste bliver derfor at holde med dem, som sætte hans Død i det Aar 1017. ved Jule-Tider. De fleste berette, at han blev dræbt i Kongens eget Kammer, strax da han havde udsagt de for sig selv saa skadelige Ord. Dronning Emmæ Encomiast. p. 173. beretter, at Erik Jarl hug hans Hoved af. Ingulph. p. 57. 58. at han blev qvalt, og kastet i Themsen Fiskene til Føde. Wilhelm af Malmesbury p. 73. at han blev qvalt i Gemakket, og strax kastet ud af Vinduerne i Themsen. Florentius af Worcester p. 619. at han blev dræbt i Paladset; og hans Legeme kastet over Stadens Mure, hvor det blev liggende ubegravet. Mathæus af Westmynster p. 206. at han blev halshugget, og hans Hoved sat paa en Stage over Tower i London. Dog denne Skribent melder og om Wilhelm af Malmesbury hans Mening, hvilken og synes mig at være den rimeligste; Thi det er venteligt, at saa fornem en Mand har havt et stort Anhang, hvorfor det var fornødent, at han paa en hastig Maade blev ombragt, og ei paa en offentlig, hvilket kunde have givet Anledning til Oprør. Hans tvende Sønner bleve og ombragte med ham. Endeel Engelske Skribenter, Sim. Dun. p. 177. Flor. Vig. p. 619. sige, at baade de og de andre bleve aflivede uden mindste Skyld og Brøde, saa at deres Død har maaskee alene været grundet paa Stats-Aarsager, fordi de vare Slægt og Venner af den afdøde Hertug. Hvad Grev Thorkild angaaer, da fortæller Codex Flateyensis hos Torfæum in Hist. Norv. p. 16. Part. 3. at han blev ombragt af Kong Knud, fordi han uden hans Vidende havde giftet sig med Ulfhild Kong Edelreds Dotter, men de Engelske Skribenter sige enstemmigen, at han af Kong Knud blev kun jaget i Landflygtighed, dog beretter Wilhelm af Malmesbury p. 73. os, at han, saa

Greve af Leicester hvilken han for hans Troskab imod sig elskede meget hoit, og saaledes saae mere derpaa, end paa den Frygt, som han efter al Formodning kunde have baaret for ham over hans Broders Dod (40.). Derefter lagde Knud Skat paa hele Engelland, som belob sig til 72000. Pund, foruden 11000. Pund, som Borgerne i London alene maatte give. Og som han nu var en rolig Besidder af det ganske Land, saa lod han sin Krigs-Hær efter de Engelske Herrers Bøn vende tilbage til Dannemark, og beholdt af sin hele Flode ikke mere end 40. Skibe hos sig. Derefter holdt han en stor Samling i det Aar 1018. til Oxford baade af Engelske og Danske, hvor Kong Edgars Love bleve stadfæstede, og vedtagne at staae ved Magt (41.). Dette fortælle alle Engelske Skribenter med een Mund, hvorover jeg saa meget mere maa forundre mig over Johan Wallingfords Uforskammenhed, som skriver (42.), at Kong Knud forandrede alle Rigets baade skrevne og mundtlige Love, Skikke og Sædvaner, at han holdt ingen af den gode Kong Alfreds Love, men giorde alle Ting efter sin egen Villie og Velbehag, at han tog de Fornemmes Gods og Eiendomme bort til sig, og at der endelig skede saa mange Uretfærdigheder under hans Beskyttelse, at han ei er i Stand til at opskrive dem alle. Havde den gode Wallingford skrevet saaledes alene om Begyndelsen af Kong Knuds Regimente, imedens Krigen endnu varede, og kort efter, da han begik adskillige Stats-Stræger, for at sætte sig fast paa Thronen, som ingen ærlig Mand kan undskylde, da kunde man ei

G have

(40.) Ingulph. p. 57.

(41.) Chron. Sax. p. 151. Sim. Dun. p. 177. Flor. Vig. p. 619. H. Knyghton p. 2358.

(42.) P. 549. ap. Galeum. t. 3.

saa snart han havde sat sin Fod i Danmark, blev ihielslaget af de Store, og er det maaskee skeet efter Kongens Befaling.

have givet ham saa meget Uret; Men nu da han udstrækker det til Kong Knuds gandske Regimente, skriver han aabenbar imod Sandhed; Thi alle andre Engelske Skribenter, holde Kong Knud for en af deres beste Konger; Saaledes forandrede han sig siden, saa at han blev jo længere, jo bedre, og det deels ved sit eget Gemyts Fortreflighed, deels ved i Engeland at omgaaes med mere moralliserte Folk, end de Danske paa de Tider vare, deels ved at blive bedre underviist i den Christne Troe, deels ved sin Dronnings Emmæ Raad, som efter de Tider var meget gudfrygtig, og bar særdeles en stor Ærbødighed for Geistligheden, og deels ogsaa af Stats-Aarsager, for ved en mild Regiering at vinde sine nye Undersaatters Hierter, som med Billighed hidindtil havde baaret skor Afskye for de Danske for deres udøvede umenneskelige Grumhed. Dette har jeg funden fornødent her at indrykke, deels for at igiendrive bemeldte Skribents ugrundede Beskyldninger, deels og for paa et beleiligt Sted at vise Aarsagerne til den store Forandring, som man mærker i Kong Knuds Opførsel i hans første og senere Aar.

Men at komme til Historiens Sammenhæng igien, da tale endeel Engelske Skribenter (43.) om et stort Slag, som i ovenmeldte Aar 1018. skal være skeet imellem Indvaanerne af Northumberland, og den Skotske Konge Malcolm, ved et Sted kaldet Carrum, i hvilket den hele Northumbriske Almue blev slaget. Simeon Dunelmensis (44.) siger, at Northumbrierne bleve anførte af deres Greve Uthred Waltefs Søn, hvilket ei kan være, saasom han længe tilforn var død. Da de ei melde noget om, at Kong Knud har været med i dette Slag, saa er det og den-

(43.) Sim. Dun. in Hist. Ec. Dun. p. 30. In Hist. de Gestis R. Ang. p. 177. Rog. de Hoved. p. 437. Chron. de Mailros p. 155.
(44.) P. 177.

venteligt, at han ei har været der. Der tales intet i Historien om Folkerne af dette Slag, hvorfor man maae slutte, at der enten strax efter er blevet giort Fred, eller og, som jeg snarere troer, at Skotterne selv have ogsaa lidt saa meget i Slaget, at de ei siden have været i Stand til at foretage noget videre, men have maatt sidde stille. Jeg veed ei, enten jeg skal henføre til dette eller forige Aar, hvad som Ditmarus Bisskop af Merseborg (45.) fortæller, at Kong Knud ihielslog Søe-Rovere paa 30. Skibe, og var nu saaledes Engellands Forsvarer, da han tilforn havde været dets Forstyrrer.

Da nu alle Ting vare stille i Engelland, saa at Kong Knud ei havde nødigt at frygte for noget, naar han end var ude af Landet, besluttede han at lade sig see i denne sin nye Magt og Herlighed i sit Fæderne Rige Dannemark; Til den Ende seilede han didhen i det Aar 1019., og forblev der Vinteren over. Da var det, at han giorde sit Vendiske Tog, hvilket Saxo, som er tilforn sagt, urettelig sætter forend den Engelske Krig. Man finder ei hos Skribenterne meget om denne Krig, ei heller om Aarsagen dertil, som dog uden Tvil har været Vendernes Søe-Roverie paa de Danske, thi de vare de største Søe-Rovere i Verden. At den er løbet lykkelig af, ja at den store Stad Jomsborg eller Julin, som laae i Pommern, og nu er ei mere til, er faldet i hans Hænder, det kan man slutte deraf, at bemelte Stad nogle Aar efter, som bedre frem skal vises, tilhørte de Danske, og at man ei kan finde noget Aar uden just dette, da saa vigtig en Ting er skeet. De Engelske Skribenter (46.) fortælle, at Kong Knud havde i sin Hær baade Danske og Engellændere, hvilke sidste

(45.) Pag. 420.

(46.) J. Bromton p. 908. H. Huntind. p. 364. Ran. Higd. p. 275. H. Knyghton. p. 2318.

bleve anførte af Hertug Godwin; At Kongen var kommet saa nær Fienden, at han Dagen efter tænkte at slaaes med ham, men at Engellænderne forlode om Natten Kongens Leier under Godwins Anførsel, og overfaldt Fienden uformodentlig, overvunde og ihielsloge ham. Da Kongen om Morgenen efter savnede Engellænderne, tænkte han, at de enten vare bortflyede, eller gangne over til Fienden, dog lod han herover ei Modet falde, men rykkede lige mod Fiendens Leir, hvor han ved sin Ankomst fandt intet uden døde Kroppe, og Bytte. Herover havde Kongen stedse siden største Ære for Engellænderne, og agtede dem ei mindre end de Danske. Hvo der haver Lyst til at læse artige Fabler, kan læse dem i Knytlinga Saga (47.) om bemeldte Hertug Godwins Opkomst. Han kom siden i saa stor Anseelse, at Kong Knud gav ham sin Søster til Ægte, hvis Navn ei findes optegnet i Historierne. Med hende avlede han en Søn, som druknede i Themsen, ved det hans Hest blev skye, og løb med ham i den. Moderen blev dræbt af Lynild, hvilket hun vel havde fortient; Thi der sagdes, at hun hvert Aar kiøbte Slaver i Engelland, og sendte til Danmark, særdeles Piger, af de smukkeste og yngste, som hun kunde faae, og saaledes berigede sig ved et skammeligt Kiøbmandskab. Derefter giftede han sig med Gytha Grev Ulfs Spragelegs Søster, og avlede med hende mange Børn, iblant andre den bekiendte Grev Toste, og Harald, som siden i det Aar 1066. var for en føie Tid Konge i Engelland (48.). Naar jeg undtager den Vendiske Krig, finder jeg ei noget optegnet om Kong Knuds Forretninger dengang i Dannemark, da han dog ventelig har giort mange Ting der, men som den lange Tid har giemt i mørket. At han har særdeles været omhyggelig for den Christne Religions Fremgang der i Landet, skal vi

skal vi
skal

snart

(47.) P. 16. 18. 20.

(48.) Knytlinga Saga p. 20. W. Malm. p. 82. Adam. Brem. p. 26. H. Knyghton. p. 2333.

snart faae at see, og er han, om ei den første Christne Konge i Dannemark, saa dog den første, om hvilken man med Sandhed kan sige, at han haver giort Landet til Christen, og tilligemed, saa vidt Tiderne vilde tillade, lagt Grunden til at afskaffe det grove og barbariske Væsen, hvormed alle Danske hidindtil havde været behæftede. I samme Aar, som Kong Knud opholdt sig i Dannemark, blev Oluf fuldkommen Konge over Norge, og udjog af Vigen de Danske Befalingsmænd, som endda opholdte sig der, hvilke derpaa begave sig til Dannemark (49.).

I det Aar 1020. kom Kong Knud tilbage til Engelland igien ved Paaske Tider, og holdt strax en stor Herre-Dag til Cirencester, hvor Hertug Æthelword blev forviist Landet af os ubekiendte Aarsager. Kongen, som søgte alt mere og mere at vinde Engelændernes Hierter, lod i dette Aar opreise Kirker paa alle de Steder, han havde holdet Trefninger i Engelland, særdeles ved Assendun, hvor Kirken blev opbygt af Steen paa hans og Grev Thorkilds Bekostning. De vare selv tilstede ved Indvielsen, som skede med stor Stads og Pragt af Wulstan Erkebisp i York, og mange andre Bisper. De fornemste Engellændere og Danske gave anseelige Gaver til denne Kirke. I disse Kirker bleve Præster beskikkede, som bestandig skulde bede for de der ihielslagnes Siæle. Men Kongen lod det ei blive derved, at han søgte igien at giøre got, hvad ont han selv havde tilføiet Engelland, men han vilde endog, om mueligt var, udslette Hukommelsen af de onde Gierninger, som de Danske tilforn havde bedrevet i Engelland, paa det at det Danske Navn maatte under hans Regiering blive ligesaa høit elsket der, som tilforn afskyet. Til den Ende bygde han ved Bederichesworthe over den Hellige Kong Edmunds Grav, som de Danske havde ihielslaget, en meget prægtig Kirke og Kloster efter sin Dronnings, Bispernes og de fornemste

 Baro-

(49.) Heims Kringla p. 442.

Baroners Raad. Han beskikkede Munke der, og satte over dem en gudsfrygtig Mand ved Navn Wido til Abbed. De Præster, som før havde boet der, forflyttede han til andre Steder, og gav dem rigeligere at leve af, end de før havde havt. Derpaa forærede han til Klosteret saa stort Gods og anden Rigdom, at det i en Hast blev det anseeligste i hele Engelland. Han lod og Klosteret indgrøfte, og giorde det fri for alle Paalæg. Alle de Klostere, som enten han, eller hans Fader havde ødelagt, eller beskadiget, lod han igien sætte i Stand. Og for desto mere at forene de Engelske og Danske sammen, saa giorde han dem lige i alle Ting, trak aldrig nogen Dansk frem for en Engellænder, og gav dem lige Rang i Værtskab, i sit Raad, og i Trefning. Udi dette Aar døde Living Erkebisp i Canterbury, og blev Egelnoth med Tilnavn den Gode, Ægelmari Søn, Erkebisp i hans Sted, og hentede Pallium fra Rom. Denne Egelnoth eller Æthelnoth stod siden bestandig i største Naade hos Kongen (50.). Udi det Aar 1021. blev først efter de Engelskes Sigende, Grev Thorkild med sin Hustru Egitha jaget i Landflygtighed omtrent ved Mortens Dags Tider. De sige ikke, hvorfor det skede, men han slap ikke dermed; Thi da han steg i Land paa Dannemark, blev han af de Store der ihielslaget, uvist, om det er skeet efter Kongens Befaling. En Engelsk Skribent (51.) fortæller om en from Dansk Mand ved Navn Thorkild, uvist om det er den samme, en artig Historie som er meget lig en Digt, hvilken den begierlige Læser kan selv efterse hos ham. Jeg havde ei nævnt den her, hvis jeg ei i den havde fundet et nyt Beviis paa Kong Knuds Billighed, som, endskiønt bemeldte Mand efter Historien stod

(50.) Ran. Higd. p. 273. Chron. Sax. p. 151. Math. W. p. 206. Flor. Wig. p. 619. Rog. de Hov. p. 437. Sim. Dun. p. 177. Rad. de Diceto p. 467. J. Ab. S. Petri de Burgo, p. 37. Ch. de Mailros p. 155.

(51.) Hist. Ramesiens. p. 438. &c.

stod i stor Maade hos ham, dog, eftersom Billighed det udfordrede, paalagde ham at være sin Bisp Ætheric af Dorcester hørig og lydig, hvilket han hidindtil havde veigret sig for. Erkebisp Elpheg af Canterbury, som af de Danske paa en uhørlig Maade var blevet dræbt Aar 1012., havde indtil den Tid ligget begravet i St. Povels Kirke i London. Hans døde Legeme tog Kong Knud med sine egne Hænder op af Graven udi Erke-Bisp Æthelnoths Overværelse, og blev det derpaa bragt til Canterbury. Udi Samlingerne af Concilierne (52.) forekommer under dette Aar et Concilium, som skal være holdet i Winchester, men da baade alle gode Engelske Skribenter ei melde noget derom, det Ord Parliamentum og forekommer deri, hvilket dog i det mindste er 150. Aar yngre, og desuden Knud kaldes deri Konge af Norge, som han dog ei paa de Tider eiede en Fod bred Land af, og det ei heller endda var kommet i Brug at kalde sig efter de Lande, som man kun havde Paastand til, saa har man ei nødigt et Dieblik at tvile paa, at det er opdigtet (53.). Udi dette Aar lod Kong Knud mange Engellændere af Erke-Bisp Æthelnoth indvie til Bisper i Dannemark, som Bernard til Bisp i Skaane, Gerbrand i Siælland, Reiner i Fyen. Det var en prisværdig Gierning, at han saaledes forsynede Landet med brave og dygtige Mænd, som kunde prædike Troen, hvorpaa det havde stor Mangel. Paa nogle af disse Steder, som i Skaane, havde ingen Bisp tilforn været, andre havde i lang Tid maattet savne dem. Paa denne Gierning fortrød Unwan Erke-Bisp af Bremen, fordi de vare indviede af en fremmed Erke-Bisp, hvilket dog, efter hans Mening, havde tilkommet ham, som Metropolitan over hele Norden. Han fangede derover den ene Bisp ved Navn Gerbrand, da han var paa sin Reise

til

(52.) Venetiis 1730. in F. T. XI. p. 1127. & ap. Spelmannum in Conc. Angliæ.

(53.) Gram om Knuds Reise til Rom, udi det Kiøbenhavnske Selskabs Skrifter Tom. I. p. 45. & 46. Du Fresne Gloss. Med. Ævi. T. 3. p. 164.

til Dannemark. Gerbrand maatte herover underkaste sig ham, og love ham tilbørlig Lydighed. Hvorpaa han satte ham i Frihed, og antog ham iblant sine Fortrolige Venner. Sendte ham og med Gesanter og Gaver til Kong Knud, for at ønske ham til Lykke over den erholdne Seier i Engelland, men tilligemed at bebreide ham, at han havde ladet sine Bisper indvie der. Kong Knud tog vel imod Gesanterne, og giorde siden alle Ting efter Erke-Bispens Villie. Dette beretter Adamus Bremensis (54.) os at have hørt af Kong Svend Estrithsøns egen Mund.

I det Aar 1022. finder jeg intet andet optegnet om Kong Knud, end at han med sine Skibe har været ved den Øe Vight (55.). Vel fortæller Mathæus af Westmynster (56.), at de Danske og Engelske i dette Aar holdte et Møde til Oxford, hvor de bleve enige om at rette sig efter Kong Edvards den I. Love. Men jeg har tilforn under det Aar 1018. anført ligesaadant et Møde til Oxford, og det efter flere og ældre Skribenter, saa at jeg frygter for, at det bliver kun eet og det samme, fornemmelig da ingen anden Skribent, uden Mathæus af Westmynster alene, taler om noget Møde under dette Aar, og han derimod forbigaaer det andet. Dog maa jeg tilstaae, at i det eene nævnes Edgars Love, og i det andet Edvardi. I. En merkværdig Omstændighed lægger desuden denne Skribent til, at bemælte Love bleve efter Kong Knuds Befaling satte af det Engelske over i det Latinske Sprog, og anordnet, at de formedelst deres Billighed skulde iagttages baade i Engelland og Dannemark. Men endskiønt jeg gierne tilstaaer, at det Latinske Sprog begyndte i Kong Knuds Tid at blive bekiendt i Dannemark, og efter Haanden at bruges i offentlige Documenter, som for den Tid vel neppe er skeet, saa var det dog fornødent, at Landets Love

(54.) Pag. 27. Alb. Stadens. ap. Bœclerum in Script. Germ. p. 223. 224.
(55.) Chron. Sax. p. 152.
(56.) Pag. 207.

de vare paa Landets Sprog, saasom de fleste ei forstode det Latinske, og man desuden seer, at alle Love i Dannemark have efter den Tid været paa Dansk. Hvis derfor disse Love nogen Tid have været holdne i Dannemark, saa har Kong Knud nødvendig maatt lade forfærdige twende Oversættelser, een paa Latin for de Lærde og Geistlige, og een paa Dansk for det hele Folk. Nogle Skribenter henføre St. Elphegs Forflyttelse fra St. Pauli Kirke i London til Canterbury til det Aar 1023. (57.). Mathæus af Westmynster (58.) beretter under dette Aar, at Kong Knud søgte efter sin Dronnings Emmæ Raad alt mere og mere at vinde de Engelskes Hierter, ved at give dem Foræringer, og love dem gode og behagelige Love.

Jeg veed ei, om jeg skal henføre til det Aar 1024., eller til et andet, hvad som Joannes Wallingford (59.) beretter om Richard 2. Hertug af Normandie, at han til sidst blev bevæget af Medynk over sine Søster-Sønner Alfred og Edvard, at de saaledes skulde være skilte ved deres Fæderne Rige, hvorfor han udrustede en anseelig Flode, for dermed at sætte dem ind igien. Men den blev ved Storm drevet tilbage, ja bragt i yderste Fare, saa at den ei uden Nød kom i Behold til St. Michels Bierg. Hvis denne Handel er sand, hvorpaa man dog kan have tiellig Aarsag at tvile, siden ingen anden Skribent nævner det mindste derom, saa maa den have tildraget sig imellem 1018. og 1026.; Thi Hertug Richard har ei forend bemeldte første Aar kunnet forskyde Kong Knuds Søster Estrith, saasom han i det tiligste har faaet hende til Ægte Aaret tilforn, og til den Tid er det ei at tvile paa, at de jo har været gode Venner,

(57.) Chron. Sax. p. 152. Math. West. p. 207.

(58.) Pag. 207.

(59.) Pag. 550.

ner, men den Skilsmisse har ganske vist sat ont Blod imellem dem, og kan den ogsaa anføres som en god Aarsag til dette Hertugens Forehavende; Og i det Aar 1026. døde Hertugen. Naar man nøie efterlæser ovenmeldte Wallingford, da kan man ei falde paa andre Tanker, end at han har villet henføre denne Krigs-Udrustning til Hertugens sidste Leve-Aar, følgelig enten til 1024. eller 1025., dog uvist hvilket Aar, saasom han efter sin gamle Sædvane ei nævner Aaret. I det Aar 1025. prydede Kong Knud efter Dronning Emmæ Raad, hvis Gudsfrygt i saadanne Ting gik næsten til Ødselhed, det gamle Kloster i Winchester saaledes, at enhver, der saae det, maatte blive som forfærdet over den Mængde af Guld, Sølv og kostbare Stene (60.).

I det Aar 1024. om Vinteren døde Kong Oluf i Sverrig, og hans Søn Amund blev Konge i hans Sted, hvilket jeg her anmærker, saasom bemeldte Kong Amunds Historie har stor Sammenhæng med Kong Knuds (61.). Den Saxiske Kronike (62.) siger, at Kong Knud reiste i det Aar 1025. til Dannemark, men da han uden Tvist var 1027. i Rom, saa holder jeg for, at han ei er reist til Dannemark førend 1026., og det venteligt om Sommeren, som den beste Aarets Tid; Og da den Saxiske Kronike ei melder om noget at være skeet i de Aar 1026. og 1027., saa bestyrker det mig meget i min Mening: Thi siden den 1025. lod Kong Knud drage til Dannemark, da det dog var 1026., saa fandt den intet at optegne om ham i det Aar 1026., og hvad 1027. angaaer, da som Kong Knud i det Aar var i Rom, og den Saxiske Kronike derimod efter de Engelskes vrange Mening henfører den Reise til 1031., saa vidste den ei heller at for-

(60.) W. Malm. p. 74. Math. West. p. 207.

(61.) Heims Kringla p. 571.

(62.) Pag. 152.

fortælle noget som skulde være skeet 1027. Henric af Huntindon (63.) bestyrker og min Mening, i det han siger, at Kong Knud i sit 9. Regierings Aar reiste til Dannemark; Thi de Engelske regne altid hans Aar fra hans Ankomst til Regieringen i Engelland 1017. Hvad Kong Knud har forrettet i Dannemark i det Aar 1026., derom finder jeg intet optegnet, uden at den Sammenkomst i Hamborg imellem ham, Unwan, Erkebisp af Bremen, Bernhard, Hertug af Saxen, og Udo og Sederic, de Slaviske Forster, da er gaaet for sig, efter Erkebispens Indbydelse, som Adamus Bremensis vidner (64.). At den ei vel har kunnet skee tilforn, sees deraf, at Mistevgus Udonis Fader, de Venders Konge, er efter de beste Tids-Regneres Mening forst død 1025. Bemeldte Skribent vidner og, at der paa de Tider var god Fred og Forstaaelse imellem Wenderne og de Tydske; Ligeledes siger han, at der ved Erkebispens Mellemhandling blev sluttet Forlovelse imellem Keiser Conrads Son Henric, og Kong Knuds Dotter Gunhild, som jeg dog snarere skulde troe at være skeet ved Kong Knuds Nærværelse i Rom hos Keiseren. Adamus siger og, at Keiseren, dertil bevæget af Erkebispen, forærede Kong Knud til desto mere Bestyrkelse af deres Venskab, den Stad Slesvig med Marggrevedømmet paa denne Side af Eideren. Herudi have de efterfolgende Tydske Skribenter blindt fulgt Adamum, ja skrevet ham ud Ord for Ord. Men vor store Mand Etats-Raad Gram har tydeligen viset i sit fortreflige Skrift om Keiser Henric Fuglefængers Tog imod Dannemark (65.), at det ganske Slesvigske Marggrevedom er heel og holden en Digt, og i sine Noter til Meursii Danske Historie (66.) me-

(63.) Pag. 364.

(64.) Pag. 27. 28.

(65.) In Miscell. novis Lipsiens. T. 2. Part. 2.

(66.) Pag. 184.

mener han, saafremt at der er det mindste sandt i den Beretning om saadant et Marggrevdoms Overdragelse af Keiseren til Kongen, at det angaaer Marggrevdommet paa hin Side af Eideren, som begreb omtrent Holsteen i sig, og som fra Carl den Stores Tid af havde tilhørt de Tydske Keisere; Thi fra denne Tid af forsvinder bemeldte Marggrevedom reent i Historien.

Nu kommer jeg til det Aar 1027., i hvilket Kong Knud uden al Tvist var i Rom, saasom en Skribent, der levede paa de samme Tider, der var Keiserens Hof-Præst, og efter al Formodning selv den gang tilstede i Rom, navnlig Wippo vidner det med udtrykkelige Ord (67.). Man kan derfor aldeles ikke fæste mindste Troe til de Engelske Skribenter i denne Post, endskiønt de alle henføre Kongens Reise enten til 1031., eller 1032. (3). Det var derfor i det Aar 1027. og i intet andet, at Kong

(67.) Ap. Pistorium in Script. Germ. T. 3. p. 433.

(3) Wippo, som et Øiensynligt Vidne, er siden fulgt af alle Tydske Skribenter, som enstemmigen henføre Keiser Conrads Kroning til det Aar 1027. At Kong Knud da har været der tilstede, det lærer og Wippo os, ja Kongens egeg Brev, som siden skal vises. De Engelske derimod sætte alle det Aar 1031. eller 1032. Men at de vildfare, er aabenbare klart, og det endda af deres egen Tilstaaelse, thi de negte selv ikke, at jo Keiser Conrad var der og tilstede tilligemed Kong Rudolph af Burgundien. Hvad som haver bragt dem i Vildfarelse, er efter mine Tanker følgende: Først har det forekommet dem underligt, at Kong Knud skulde reise ud af sine Lande midt i den hæftigste Krigs Lue, som de sætte at have været i det Aar 1027., derfor opsætte de Reisen til 1032., da alting efter deres Mening var roligt. Jeg maa tilstaae, at jeg selv tilforn har forundret mig over Kong Knud, at han midt i den største Krig kunde forlade sine Lande, men denne Forundring er nu ganske bortfaldet hos mig, efterat jeg af rigtigere Grunde, i det mindste efter min Me-

Kong Knud antraadde sin Reise til Rom. Han giorde den Deels af Andagt, for at bøde for sine hidindtil begangne Synder, og for det

Mening, har fastsat Tids-Regningen af den Norske Krig, hvortil ei blev lagt Grundvold førend i det Aar 1028., og ei, som tilforn er meent, i det Aar 1025., eller senest 1026. Dernæst holder jeg for, at Ingulphus, som den ældste af de Engelske Skribenter, der tale om Kong Knuds Reise til Rom, og som dog ei var mere end 5. eller 6. Aar gammel, da bemelte Konge døde, at han, siger jeg, har forført alle de efterfølgende. Men hvad har da kunnet forføre Ingulph selv, som levede saa nær Kong Knuds Tider? Jeg svarer dertil: For det første er han en Skribent, som ei saa meget bekymrer sig om Aars-Tallene, dernæst har han meent, at det Gave-Brev, som Kong Knud i det Aar 1032. gav det Kloster af Croyland, har været en Følge af den Andagt, som han nylig tilforn havde faaet paa sin Romer-Reise, hvilken han derfor har sat at være skeet Aaret tilforn 1031. Ingulph var en Munk, som levede i sit Kloster som i en Afkrog, og har derfor vel ei kunnet faae at vide til visse Aaret af Kongens Reise til Rom; Selv var han saa ung, da Kongen døde, at han umueligt af sig selv, men nødvendig af andre, har maatt faae bemelte Aar at vide. Hvad den Titel angaaer, som Kongen i sit Brev, skrevet fra Rom, giver sig, af Konge i Norge, og endeel af Sverrige, da har han umuelig kunnet give sig den paa de Tider, da han ei besad det mindste af bemelte Lande, men vel derefter, hvorfor jeg og troer, at den er sat til af Munkene, for derved desto mere at bestyrke deres Mening, at Kongen ei reiste til Rom 1027. men 1031. Hvo der haver Lyst til at vide mere om denne Sag, kan læse Grams ypperlige Noter til Meursii Danske Historie p. 184. og samme store Mand særdeles Afhandling derom i det Kiøbenhavnske Sælskabs Skrifter, Tom. I. fra p. 24. til p. 54. Hvad der nu har været Aarsag til denne Romer-Reise, derom ere og stridige Beretninger. Torfæus i sin Norske Historie Part. 3. p. 223. mener, at den skede af Andagt, og siger, efter de Islandske Skribenters Vidnesbyrd, at han drog didhen med Stok og Rantzel, som en Pillegrim. Det samme beretter og Mathæus Paris i Abbederne af St. Alban deres Liv og Levnet p. 1011. Af Kongens eget Brev seer man, at deels har

Christne Blod, som han ved Engellands Indtagelse havde udøst, deels og for at erhverve det Engelske Folk adskillige Friheder hos Paven, deels maa-

Andagt dertil været Aarsag, deels og for at erhverve sine Undersaatter adskillige Fordele. Men mange andre Skribenter, som have fundet Behag i at udsmykke deres Historier med glimrende Løgne, give os ganske andre Aarsager hertil. Grunden til det altsammen er Adamus Bremensis, som siger p. 29. at Keiser Conrad med Kongelig Pragt drog ind i Italien, og holdt der Dom, geleidet af Kong Knud, som ved 3. Rigers Magt var meget forskrækkelig for de Barbariske Folk. Heraf har Saxo p. 196. sammensat følgende: „Ja Kong „Knud oplyste og med sin Glands det Romerske Rige; Thi han gav sin Dot„ter Gunhild til dets Regent Henric, som han og kort efter hialp, da han var „af Italienerne bragt i Knibe, og bragte ham til sin forige Velstand, hvor„udi de Sammensvornes Oprør havde giort et stort Skaar.„ Men Svend Aagesen p. 83. overgaaer dem endda alle i at digte, thi han beretter, at Keiser Henric blev af Romerne jaget fra sit Rige, at han tog sin Tilflugt til sin Svi-ger-Fader Kong Knud, at bemelte Konge kom ham til Hielp med sin Krigs-Hær, at han først plyndrede Frankerige, dernæst Longobardien og Italien, tvang siden med stor Tapperhed Romerne til at overgive sig, og satte derpaa sin Sviger-Søn igien paa Tronen; Derefter vendte han med stor Seier tilbage til Frankerige, og bortførte med Magt fra Tours den hellige Martini Legeme, og nedsatte det i Rouen, hvilken Stad han frem for andre særdeles elskede. Jeg kiedes ved længere at opholde mig ved Skribenter, som ere saa uforskammede at digte saa store Seiervindinger blot paa Grund af en Reise, da der hos dem, som have levet paa samme Tid, ei findes mindste Tegn dertil. Udi Texten staaer, hvad Vei Kong Knud er reist til Rom, dog kan jeg derfor ei forbigaae het at mælde, at Mathæus Paris i Abbederne af St. Alban deres Liv og Levnet p. 1011. og 1012. vidtløftig beretter, hvorledes at Kong Knud drog til Vands til Rom, og blev af Storm nødt til at lande i Spanien, hvor han hialp en vis Hertug til at erholde stor Seier over Sarracenerne. Han skriver og, at Kongen tog samme Vei tilbage, og at en af Hertugens Sønner fulgte da med ham til Engelland. Men siden ingen anden Skribent melder noget herom, saa falder denne Beretning bort af sig selv.

maaskee og for at udbrede sit Navn og Rygte, og vise sin Gavmildhed. Han tog Veien over Land fra Dannemark, og udviiste over alt sin store Gavmildhed, særdeles imod Fulbert, Biskop af Chartres, som bemeldte Biskops Brev udviser, der endnu er til (a), hvilken han gav Penge til at bygge St. Mariæ Kirke. Udi Rom var han ved Paaske Tider, og biwaanede tilligemed Kong Rudolph af Burgundien Keiser Conrads Kroning, som blev forrettet af Pave Johanne den 20. Efterat Ceremonien var til Ende, begav Keiseren sig til sit Sove-Kammer midt imellem begge Kongerne. Baade paa Reisen, udi Rom, og paa Hiemreisen udviiste Kong Knud sin Gavmildhed imod Kirker, Fattige, Fremmede, Syge, og Fængslede. Og efterat han saaledes havde viist sin Magt, drog han samme Vei tilbage til Dannemark (68.). Hvad hans Forretninger have

(68.) Chron. Turonense ap. Martene in coll. script. & mon. vet. T. 5. p. 999. Ingulph p. 59. Chron. de mailros. p. 155. Annal. Mon. Burton. p. 247. Chron. Abb. S. Petri de Burgo p. 38. M. Paris. vit. Abb. S. Albani p. 1011. 1012. Adam. Brem. p. 29. W. Malm. p. 74. H. Huntind. p. 364. Rog. de Hoveden p. 437. Chron. Sax. p. 153. Torfæus p. 223. Knytlinga Saga p. 30. Act. SS. Ord. St. Benedicti Sec. I. p. 539. , og hundrede andre.

(a) Dette Brev findes i Bibliotheca maxima Patrum Lugdunensi Tom. 18 in f. p. 26. & 27. Epist. 97. Fulberti Carnot. Episc. og lyder oversat af Latinen saaledes: „Til Knud den ædelste Konge i Dannemark tilbyder Fulbert af „Guds Naade Biskop i Chartres med sine Klerke og Munke sine Forbønner. „Da vi saae den Gave du haver givet os, forundrede vi os over din Klygt „og Gudsfrygt. Din Klygt, fordi du, som er uforfaren i vort Sprog, „og skilt fra os ved saa stor en Strækning af Land og Hav, ikke alene ivrigen seer til hvad som er om dig, men endog nøie udforsker vore Sager. „Din Gudsfrygt, fordi vi nu erkiende den, som vi havde hørt tale om, „som en Hedensk Første, ei alene for en Christen, men endog for en gav„mild

have været i Rom, kan man best see af hans eget Brev, som staer neden under (b). Om Sommeren kom han igien hiem til Dannemark, og foer

„ mild Velgiører imod Kirker, og Guds Tienere. Vi takke derfor Kon-„ gernes Konge, af hvis Bestyring alt saadant kommer, og bede ham, at „ han vil lade dit Rige blomstre i din Person, og befrie din Siæl fra alle „ Synder, ved den ævige og med ham i Væsen eet, hans eenbaarne vor HErre „ Christum i den Hellig Aands Eenhed. Amen. Lev vel, og hav os i Er-„ indring, som ei glemme dig.„ Saavidt Fulberts Brev, som og kan tiene til Beviis paa, at Kongens Reise til Rom er skeet 1027., og ei 1031.; Thi Fulbert døde 1028.

(b) Dette Brev findes hos Ingulph. p. 59. og Wilhelm af Malmesbury p. 74., og lyder af Latinen oversat uforandret saaledes: „ Knud Konge over hele Dan-„ nemark, Engelland, Norge, og en Part af Sverrig hilser den Metropoli-„ tan Ægelnoth; Alfric Erkebisp i York; alle Bisper og fornemme Mænd, „ det ganske Engelske Folk, saavel Adel, som Uadel. Jeg giver eder her-„ med tilkiende, at jeg nylig er reist til Rom, for at bede om mine Synders „ Forladelse, og for mine Rigers Velfærd, og de Folkes, som staae under „ mit Herredomme. Jeg har vel tilforn lovet Gud denne Reise, men jeg „ har hidindtil ei kunnet fuldbyrde mit Løfte for Forretningers, og mit Ri-„ ges Sagers skyld. Men nu takker jeg ydmygeligen den almægtige Gud, „ fordi han haver givet mig at holde for meget nyttigt i levende Live at søge „ hen til de salige Apostler, Peder og Povel, og al den Helligdom, som jeg „ har kunnet faae udspurgt baade inden og uden for Rom. Lad det være „ eder herved bekiendt, at der var en stor Forsamling i Paaske-Heitiden af „ troende Adels-Mænd tilligemed den Herre Pave Johannes og Keiser Con-„ rad, nemlig alle Folkes Førster fra det Bierg Gargano af indtil dette nær-„ meste Hav, som alle toge imod mig med Ære, og beærede mig med kostbar „ Skienk og adskillige Gaver, baade af Sølv- og Guld-Kar, som af dyreba-„ re Kapper og Klæder. Jeg haver og talet med den Herre Keiseren, og den „ Herre Paven, og Førsterne, som der vare, baade om mit Engelske og Dan-„ ske Folkes Nødvendigheder, at en mere billig Lov og sikrere Fred maatte gi-„ ves dem, som reise til Rom, at de ei paa Veien opholdes ved saa mange „ Forhindringer og Passager, og plages med saa mange Afgifter. Keiseren bil-

foer endda i samme Sommer til Skibs til Engelland. I det Aar 1028.
I

„ billigede min Begiering, saa og Kong Robert, som er Herre over de fleste af „ ovenmelte Passager, og alle Førsterne stadfæstede den ved Breve, saa at alle „ mine Undersaatte, baade Kiøbmænd og Pillegrime kan herefter frie for al „ Ophold og Afgifter, drage frem og tilbage, til og fra Rom i Sikkerhed og „ Fred. Jeg klagede og for den Herre Paven, og forsikrede, at det meget „ mishagede mig, at mine Erke-Bisper bleve plagede med saa store Penge- „ Udgifter, naar de efter Sædvane komme til det Apostoliske Sæde, for at „ hente Pallium. Der blev og besluttet, at det herefter ei skulle skee. Thi „ alt hvad jeg af Paven, af Keiseren selv, af Kong Robert, og af de andre „ Førster, igiennem hvis Lande vor Vei falder til Rom, begierede for mit „ Folkes Beste, det tilstode de villigen, og bekræftede med Eed, hvad de „ havde tilstaaet, i Fire Erke-Bispers, Tyve Bispers, og en utallig Mæng- „ des af Hertuger og Adel Overværelse. Jeg takker derfor paa det ærbø- „ digste den almægtige Gud, fordi han haver givet mig lykkeligen at udrette, „ hvad jeg begierede, efter det, som jeg havde besluttet, og at jeg haver efter „ min Villie opfyldt mine Ønsker. Jeg giver eder og herved alle tilkiende, „ at jeg ydmygeligen haver lovet den almægtige Gud herefter at leve, som det „ sig bør i mit hele Liv, gudfrygtigen og retfærdigen at regiere de mig un- „ derlagte Riger og Folk, og i alle Sager at dømme billigen; Og bereder jeg „ mig til ved Guds Hielp at rette herefter, alt hvad som jeg af Ungdoms „ Heftighed og Forsømmelse hidindtil har kunnet giøre imod det som ret er. „ Jeg besværger, og befaler derfor mine Raad, som jeg haver betroet mit Ri- „ ges Sager, at de aldeles ikke herefter enten af Frygt for mig, eller af Gunst „ imod nogen fornem Person, selv giøre nogen Uret, eller tilstede den at „ bedrives i mit hele Rige. Jeg befaler og alle Personer, og Vice- „ Grever i mit hele Rige, at de, saa kiert som de have mit Venskab, og de- „ res egen Velfærd, ei giøre Uret mod nogen, enten Riig eller Fattig, men „ at de lade alle saavel Ædle, som Uædle nyde Loven, og ei i det mindste for- „ lade den, enten for min skyld, eller nogen fornem Person, eller for at „ skaffe mig Penge, saasom jeg ei haver nødigt at samle dem ved ubillige Paa-

„ Læg

1028. blev den rette Grundvold lagt til Krigen med Norge og Sverrig

„læg. Saa lader jeg eder og vide, at jeg reiser til Dannemark igien ad samme Vei, som jeg drog ud derfra, for at giøre Fred og et fast Forbund efter „alle Danskes Raad med de Folk, som, om det havde været mueligt, havde „villet skille os baade ved Rige og Liv, men ei kunde, saasom Gud giorde deres Tapperhed til intet, hvilken af sin Naade holde os ved Rige og Ære, og „til intet giøre vore Fienders Magt! Naar jeg nu haver giort Fred med de „Folk, som ligge omkring mig, og indrettet og fredet alt mit Rige i Østen, „saa at vi ei mere have nødigt at frygte for Krig fra nogen Kant, eller for „nogens Uvenskab, da har jeg besluttet at komme endnu i denne Sommer til „Engelland, saa snart mine Skibe kan være i Stand. Men jeg haver villet „sende dette Brev i Forveien, paa det at alt Folket i mit Rige maa glædes „over min Lykke, efterdi jeg, som I selv vide, aldrig haver sparet enten „mig selv, eller Møie, som jeg ikke heller herefter skal giøre, at anvende for „mit Folkes Nytte. Jeg formaner nu alle mine Bisper, og Rigets Embedsmænd ved den Troe, som I ere mig og Gud skyldige, at alle Afgifter, „som os ere paalagte at betale efter de gamle Love, maa være afgiorte, „førend jeg kommer til Engelland, nemlig: Almisse for Plougene, og Tiende af alle Creature, som fødes i eet Aar, den Penge, som I ere pligtige „til aarligen at betale til Rom til St. Peder af Stæder og Gaarder paa Landet, Tiende af Kornet midt i Augusto, og paa St. Mortens Fest det første „Offer af Sæden af hver Mand til den Kirke, som han hører til, hvilket „paa Engelsk kaldes Kyrkeset ɔ: Kirke-Skat. Dette og andet, dersom det „ei er betalt, naar jeg kommer, da skal jeg uden Naade nøiagtig efter Lovene straffe de Skyldige. Lever vel.„ Saavidt Kong Knuds Brev, hvilket kan tiene til Beviis paa hans store Dyder, og til Mynster for alle efterfølgende Konger at regiere efter. Jeg haver oversat det, eftersom det findes hos Ingulphus den ældste Skribent, som haver optegnet det. Hos Wilhelm af Malmesbury findes det noget forandret, dog ere Forandringerne ei af stor Betydning, undtagen, at der allevegne staaer Kong Rudolph i Steden for Robert; Hvilket jeg og troer at være rigtigere; Thi Rudolph var Konge i Bur-

rig (c). Udi denne Krigs Beskrivelse følger jeg alene Snorre Sturleson,

J 2 og

Burgundien, under hvilket ogsaa Schweitz paa den Tid befattedes, hvor der ere langt flere snevre Passer og Passager end i Frankerige; Desuden finder man hos de Tydske Skribenter, at Kong Rudolph var paa samme Tid i Rom, som Kong Knud, hvilket man derimod ei hos nogen Skribent finder optegnet om Kong Robert i Frankerige. Jeg vil nu saa korteligen opregne, hvad jeg hos Skribenterne finder om Kong Knuds videre Forretninger paa denne Reise. Kroniken af Mailros siger p. 155. at Kong Knud gav meget store Foræringer af Guld og Sølv til St. Peder i Rom, og erholdte derimod af Pave Johanne, at den Engelske Skole skulde være fri. Henric af Huntindon skriver p. 364. at man ei kan opregne hans Almisser, hans Giest-Frihed og de store Ting, som han giorde paa den Reise, saa at ingen Konge i Vesten havde med den Pragt og det Rygte giort Reise til Rom; Han fastsatte og til ævig Tid den Almisse til den Romerske Kirke, som kaldes Romscot, og som de forige Konger havde givet. Roger af Hovæden kommer p. 437. heri overeens med dem, undtagen, at han oplyser dem mere, i det han siger, at den Engelske Skole var i Rom, og blev befriet fra al Skat og Paalæg, og at han ved store Gaver røddede de Forhindringer af Veien, som ved de snevre Passer laae de Reisende i Veien. Og hermed ere alle de andre Engelske Skribenter enige. Knytlinga Saga beretter p. 30., at han satte saa mange Penge til paa denne Romer-Reise, at man ikke kan tælle Markene, ja knap Pundene, som gik til; Thi han førde baade mange Penge ud med sig af Riget, og fik desuden saa mange, som han vilde, til laans af Keiseren; At ingen havde nødigt at bede ham om Mad, saasom han strax gav dem Penge. Han stiftede og et Giestgiver-Huus, hvor alle Danske om Natten kunde faae Herberg; Han gav og mange Penge til Klostere, og andre Hellige Steder. Torfæus i sin Norske Histories tredie Part p. 223. fortæller af Fagurskinna, at der fulgte mange Vogne paa Reisen med ham belæssede med Sølv og Guld, og at han rigelig gav deraf til hver og een, som ham mødte, uden at de havde nødigt at bede om noget, at han stiftede adskillige Herberger paa Veien, at Keiseren kom ham i Møde, og førde ham ind i Rom, og ligeledes fulgte ham

til-

og de Islandske Skribenter, som Torfæus haver betient sig af i sin Norske Hi-

tilbage til de nordligste Dele af Tydskland, hvilket sidste i Særdeleshed dog vel ei er rigtigt, siden det strider imod Wipponis sandfærdige og nøiagtige Beretninger. Alle Engelske Skribenter ere enige derudi, at Kong Knud loddet ei blive ved de Løfter, som han i sit Brev havde givet, men at han i Gierningen blev siden alt bedre og bedre Dag fra Dag. Det ovenmeldte Brev blev ellers strax af Kong Knud affendt til Engelland med Living, Abbed af Tavistok.

(c) Jeg har angaaende den Norske Krig en ganske anden Tids-Regning, end alle baade gamle og nye Skribenter, og grunder jeg den baade paa Norske, saa og Engelske Skribenters Vidnesbyrd. Sagen er kortelig denne: Alting kommer an paa, hvad Aar man sætter, at Kong Oluf kom til Regieringen i Norge; Thi fra den Tid af, og til hans Død ere forløbne 16. fulde Aar. Snorre Sturlesön, som er Hovedmanden i den Norske Historie, sætter aldrig Aarstal, men derimod beskriver han saa rigtig Aar efter andet, hvad der er hændet, og det efter de 4. Aarets Tider, at man umuelig kan ved ham bringes til at tage Feil, i hvor mange Aar Kong Oluf haver regieret; Og da han er saa nøiagtig i saadanne Ting, saa kan man ei andet end troe ham, naar han beretter, at Kong Oluf kom først til Regieringen Sommeren efter at Kong Edmund var død Aaret tilforn i Engelland. Hvad han mangler i at sætte Aarstal, det oprettes igien af de Engelske, som eenstemmigen berette, at Kong Edmund døde 1016., følgelig maa Kong Oluf efter Snorre Sturlesöns Mening være kommet 1017. til Regieringen, og naar man derefter hos bemeldte Skribent efterregner, hvad Aar Grunden til den Norske Krig er blevet lagt, da kan man ei faae andet Aar ud end 1028. Denne Mening maa antages, med mindre man vil beskylde de Engelske og Norske Skribenter for at have aldeles vildfaret i de vigtigste Ting af deres egne Landes Historier. Men vil maaskee nogen sige: Da du er saa meget for at følge de Engelske, hvi følger du dem da ikke ogsaa i de Aarstal, som de have om den Norske Krig? Jeg svarer hertil, at det ere Ting, som ere skeete uden for deres Land, hvorudi Snorre Sturleson, som en indfødt Norsk, maa staae mere til troende end de. Naar min Mening antages, da bortfalde mange Chro-

Historie; Thi de Engelske ere alt for magre og utilstrækkelige, og de Danske forvirrede, og derhos magre nok. Og hvad de Svenske an-

Chronologiske og andre Vanskeligheder, som enhver eftertænksom Læser let skal finde. Den største Vanskelighed er Kong Knuds eget Brev, som han skrev 1027., da alle Ting, naar man antager min Tids Regning, vare stille, og man ei finder mindste Spor i Historien til Ufred; Og dog siger Kongen selv udtrykkelig, at de Folk, som ligge omkring Dannemark, hvorved jeg gierne tilstaaer man forstaaes de Norske og Svenske, have staaet ham baade efter Liv og Rige. Men jeg svarer hertil, at det vel kan være saa; Thi at beskylde Kongens Brev for Urigtighed gaaer ei an, endskiønt Historierne melde ei noget herom; Thi de Engelske ere udi Beskrivelsen af denne Krig ganske utilstrækkelige, de Danske heel forvirrede, de Svenske ikke at følge, saasom de alene have fulgt de Norske og Danske, og de Norske muеligt herudi partiske, fordi de gierne have villet giøre Kong Knud til Krigens Begynder. Hvorom alting er, hvis man end antager Torfæi Tids Regning, som umuelig kan bestaae med de Engelskes Sigende om Aaret, da Kong Edmund døde, og med Snorre Sturlesøns Beretning om Aaret Kong Oluf kom til Regieringen i Norge, saa staaer dog den Knude endog for dem tilbage at løse, hvad det er for en Efterstræbelse af sit Liv, som Kong Knud taler om. Sandt er det, min Tids Regning kommer ei overens med nogen af de Skribenter, som sætte Aarstal, men derfor kan den dog saa vidt jeg begriber, ei være anderledes, som jeg nylig har viist. Skribenterne ere desuden ei enige med hinanden om Tids Regningen i denne Krig, som for Exempels Skyld: Kong Olufs Død henføre de fleste til 1030. En Anonymus hos Westphal derimod Tom. I. p. 1411. til 1027. Den Siellandske Krønike p. 1., som Arnas Magnæus har udgivet, til 1028.; Albericus Monachus p. 59. sætter og 1027.; Theodoricus Monachus p. 42., 1029.; Messenius Tom. I. p. 82., 1028. Disse og flere Forskielligheder vise, at Tids-Regningen om St. Olufs Død, og følgelig ogsaa om hans andre Bedrifter er temmelig vaklende og uvis, med mindre man følger den Maade, som jeg her haver brugt. Med alt det giver jeg den dog ei ud for ufeilbarlig, men underkaster den gierne fornuftige

gaaer, da ere de alt for nye for at fæste Troe til dem i saa gamle Ting, og desuden have de ei giort andet end at udskrive Saxo og Snorre Sturlesön. Anledningen til Krigen beskrives da at have været denne: Kong Oluf i Norge ferde et temmeligt strængt Regimente, som begyndte efterhaanden at blive utaaleligt for hans Undersaatter, helst fordi han med Magt vilde twinge dem til den Christne Troe. Mange, endog rige og fornemme Mænd, flyede derfor under adskilligt Paaskud af Landet, og begave sig til Kong Knud, dertil bevægede deels af det prægtige Hof, som han forde, deels og for hans store Navns Skyld, og den Ære han fornemmelig havde indlagt sig ved at lade Engellænderne blive ved deres gamle Love. Mange andre, som ellers i Ærende komme fra Norge, beklagede sig baade hos Hagen Jarl, saa og hos Kongen selv, at det derimod gik langt anderledes til i Norge. Iblant andre berommelige Mænd havde og den navnkundige Einar Tambeskielver allerede i det Aar 1025. talet baade med Kong Knud og Hagen Jarl i Engelland, og af den forste bekommet anseelige Foræringer. (69.). Vel siger Historien ikke, at han den gang overlagde noget med Kong Knud til Kong Olufs værste, men det paafolgende giver en storste Anledning til at troe det, helst naar man betænker, at de Engelske Skribenter eenstemmigen berette, at Kong Knud ved Gaver forforde mange af Kong Olufs Mænd (70.). Disse mis-

(69.) Heims Kringla p. 595.

(70.) Rog. de Hoveden p. 437. Sim. Dun. p. 178. &c.

Folkes Undersøgning og Betænkning. Hvad det angaaer, at jeg sætter Kong Knud at have vendt om Sommeren 1027. tilbage til Engelland, da tilstaaer jeg gierne, at det er imod alle Engellænders Mening; Men jeg haver giort det baade paa Grund af hans Brev, hvor han skriver at han vilde giøre saaledes, saa og efter Snorre Sturlesøns Beretning, efter hvis Mening Kong Knud var i Engelland i det Aar, da Grunden blev lagt til den Norske Krig, som efter min Tids-Regning er 1028., og følgelig maa han være didhen kommet tilbage fra sin Reise til Rom.

misfornøiede Norske lode sig derhos mærke med, at de heller vilde staae under Kong Knuds og Hagen Jarls Regiering, end under Kong Olufs. Hagen Jarl, som endnu ei kunde forglemme, at han af Kong Oluf var udjaget af Landet, forsømte tilligemed mange andre ikke denne Leilighed at ophidse Knud imod Oluf. Kong Knud syntes vel og selv, at ingen bedre Leilighed kunde gives ham at hævne sig over Oluf, for det Stykke af det Norske Rige, som han havde skilt ham ved, og derhos maaskee og at indtage det hele Kongerige, endnu da saa mange af de Norske selv vare misfornøiede med deres egen Konge. Til den Ende afferdigede Kong Knud et anseeligt Gesandtskab til Norge, havende med sig hans eget Brev, hvorudi han formanede Kong Oluf til at overdrage Riget godvilligen til ham. Gesandtskabet kom om Foraaret til Tönsberg, hvor Kong Oluf da var, som strax mærkede, at det ei betydede noget got, og derfor vilde i nogle Dage ei lade det komme for sig. Tilsidst beqvemede han sig dog dertil; Men da han fik at høre, at Kong Knud begierede af ham, at han skulde, saafremt han agtede at beholde Norge, tage det til Lehn af ham, og give ham aarlig Skat, ligesom Jarlerne tilforn havde givet til de Danske Konger, blev han utaalmodig, bebreidede Kong Knud hans Gierrighed, og at han ei vilde lade sig nøie med Dannemark, Engelland og en stor Deel af Skotland, samt forsikrede, at han før vilde miste sit Hoved, end tage Riget til Lehn af ham, og at han vilde forsvare det til sin sidste Aandedræt. Med saadan Besked droge Kong Knuds Gesandter tilbage til Engelland igien. Kong Knud blev herover meget vred, og tænkte paa Middel at hævne sig paa Kong Oluf. Imidlertid komme til ham tvende anseelige Norske Mænd Aslac og Skialg Erlings Sønner af Jæderen, hvilke han tog vel imod, og begavede med store Forleninger. Aslac var gift med Sigrid, en Dotter af Svend Jarl, som var den bekiendte Hagen Jarls Søn. Imidlertid sad Kong Oluf ei stille, men

sendte

sendte Gesandter til Kong Amund i Sverrige, hvis Søster han havde til Egte, og lod ham forestille Kong Knuds umættelige Ergierrighed, og at Raden vist nok vilde komme til Sverrige, naar han først havde faaet Norge undertvunget, hvorfor det var best, at de giorde Forbund med hinanden, for at standse hans Magt i Tide. Kong Amund indgik strax dette, og der blev besluttet, at begge Kongerne skulde komme sammen, for at tales nærmere ved. Om Høsten kom Kong Knud med en stor Krigsmagt til Dannemark, og forblev der Vinteren over; Han sendte kort efter sin Ankomst Gesandter til Kong Amund med anseelige Foræringer, og Forsikringer, at han og hans Rige gierne skulde blive i Fred for ham, hvorfor han igien udbad sig, at han ei vilde mænge sig i de Stridigheder, som vare ham og Kong Oluf imellem. Men Svaret faldt ei ud til Fornøielse (71.). Om Foraaret derefter i det Aar 1029. forlod Kong Knud Dannemark, og begav sig tilbage til Engelland, efterladende sig i Dannemark til at forvalte Riget sin Søn Harde Knud, tilligemed sin Svoger Ulf Sprakeleg Jarl. Da Kongerne af Norge og Sverrig finge dette at høre, skyndte de sig at komme i Samtale med hinanden ved Kongehelle, der talede de meget hemmelig med hinanden, som ingen da fik at vide, forend Tiden siden aabenbarede det, og Gave hverandre ved Skilsmissen anseelige Foræringer; Dog blev i bemeldte Aar ei bekiendt, hvad de havde besluttet imellem sig. Imod Enden af Aaret forlod en fornem Islænder ved Navn Sten Skaftesön Kong Oluf, og begav sig til Engelland til Kong Knud, af hvilken han blev meget vel imodtaget, og var i lang Tid i stor Naade hos ham. En anseelig Norsk Herre ved Navn Thore Hund giorde kort efter det samme, og førde endda en

(71.) Heims Kringla a p. 612. ad p. 618. Torfæus in Hist. Norv. Part. 3. a p. 124. ad p. 126.

en temmelig stor Skat med sig, som han havde faaet i Biarmeland (72.).

I det Aar 1030. gik Kong Oluf i Søen med en stor Flode, og havde alle Lehnsmænd Nord i Landet med sig, undtagen Einar Tambeskielsver, som sad stille paa sit Gods. Imedens Kongen seilede langs Kysterne af Norge, fik han at vide, at Erling Skialgsen, en af de mægtigste Mænd i hans Rige, havde tillige med sine 3. Sønner og 8. Skibe forladt Landet, og begivet sig til Kong Knud. Disse idelige Frafald, tilligemed hans Folkes Knurren, at de saa længe skulde ligge stille, og de Efterretninger han havde, at Kong Knud var endda i Engelland, bevægede ham til at forsøge Lykken med at giøre et Indfald i Dannemark. Han gav derfor de sletteste og udueligste af sine Folk Afsked, med Resten, seilede han lige til Dannemark, og giorde Landgang paa Siælland, hvor han holdt ilde Hus med at plyndre og røve, og slaae Folk ihiel; Mange bleve og fangne, og bundne bortførte til Skibene. De som saae Leilighed dertil, flyede bort, og der var ingen, som giorde Kong Oluf Modstand. Paa samme Tid begav Kong Amund af Sverrig sig i Søen med sin Flode, og tog ligesaa grumt afsted i Skaane, som Kong Oluf i Siælland. Saaledes kom begge disse Kongers Anslag for Dagen. Tilsidst stødte de sammen med deres Krigshære, og lode giøre bekiendt, at de vare komne for at indtage Landet, hvorfor de begierede af dets Indvaanere at erkiende sig for deres Konger, hvilket og skede af mange, saasom de ei vare mægtige nok til at giøre dem Modstand. Da disse Tidender komme Kong Knud for Ørene i Engelland, blev han ilde tilfreds, og lod strax en mægtig Flode udruste for at komme Dannemark

K

(72.) Heims Kringla p. 627. 628. 646. 651. Torfæus in Hist. Norv. Part. 3. p. 129. 135. 137.

mark til Hielp. Saxo (73.) beretter, at en ved Navn Hagen af Stangby, som var til Kong Knud meget hengiven, havde strax sat sig paa et Skib, og dermed faret over til Engelland, og givet Kongen dette uformodentlige fiendtlige Indfald tilkiende. Til Belønning herfor fik han af Kongen anseeligt Jorde-Gods i Skaane. Kong Knud lod sig ei nøie med, at han giorde en stor Udrustning, men han lod derhos, paa det den skulde være desto hemmeliger, anholde alle Kiøbmands Skibe, som laae i Engelland. Det hændte sig da, at den berømte Poët Sigwat just paa samme Tid var i Engelland, og agtede sig til Norge; Men blev deri forhindret ved ovenmeldte Beslag. Han vidste sig derfor intet andet Raad, end at begiere Forlov at reise til Norge af Kongen selv, som han og strax fik; Hvilken derved viiste sin Ædelhiertighed, og den Høitagtning, som han bar for lærde Mænd, i det han her imod sin Fordeel tilstædede en Poet at reise til sin Fiendes Land, som han desuden vidste at være bemeldte sin Fiende meget tilgiven, og ei kierte sig om, at hans Udrustning herved kunde alt for tilig blive bekiendt. Hvor stor Kong Knuds Flode var, derom finder jeg intet anteguet, men det Skib, som han selv gik om Borde paa, var meget stort, og havde 60. Roer-Bænke, og kaldtes Dragen, fordi det havde foran et forgyldt Drage-Hoved. Hagen Jarl var paa ligesaadant et Skib, undtagen at det havde kun 40. Roer-Bænke. Seilene paa begge Skibe vare røde, grønne og blaa, og vare de smukt malede over Vandgangen. Alle de andre Skibe vare ogsaa anseelige, og vel prydede. Med denne store Flode og Krigs-Magt landede Kong Knud udi Lim-Fiorden i Jylland, hvor strax mange af Indbyggerne efter Haanden komme til ham.

Men

(73.) Pag. 193.

Men jeg maa nu vende mig til Dannemark, hvor adskillige vigtige Ting havde tildraget sig efter Kong Knuds Bortreise om Foraaret 1029. Jeg har tilforn sagt, at bemeldte Konge havde efterladt sig til at bestyre Landet sin Søn Harde Knud og Greve Ulf. Denne Greve synes at have været en ærgierrig Herre, hvilket det efterfølgende og udviser; Thi neppe var Kongen seilet bort, forend han kaldte Almuen sammen, og forestillede den, hvor farligt det var, at Landet var saa got som uden Konge, siden Kong Knud mest opholdt sig i Engelland, helst paa en Tid, da man maatte frygte for Indfald baade af Norske og Svenske; Han raadede derover til at udvælge den unge Prints Harde Knud til Konge; Og for at give sin Tale desto mere Vægt, kom han frem med et Brev fra Kongen selv, for hvilket hans egen Indsegl stod, hvorudi alt hvad som han havde sagt, blev bekræftet. Men dette Brev havde Dronning Emma ladet skrive, og til den Ende uden Kongens Vidende paa en listig Maade faaet hans Signet i sin Magt. Jeg kan tænke, at hun i levende Live vilde være vis paa, at en af hendes Sønner skulde blive Konge i Dannemark. Ved saadan List bleve alle Danske baade høie og lave overtalede til at udvælge Harde Knud til Konge, endda paa samme Thing; Thi de tænkte at følge Kongens Villie. Harde Knud var da i det høieste 10. til 11. Aar gammel, og var det derfor egentlig Ulf Jarl som regierede. Da nu de Norskes og Svenskes Indfald skede Aaret efter, vigede de begge over til Jylland, hvor de samlede sammen alle de Folk, som de kunde komme afsted med, og lagde sig med dem tilligemed Skibene udi Lim-Fiorden, oppebiende Kongens Ankomst. Imidlertid begyndte de da at frygte sig; Thi sendte de Bud til Dronning Emma, som fulgte Kongen paa dette Tog, og bade, at hun vilde igien forlige dem med ham. Hun giorde og sit beste for dem hos Kongen, hvoraf man kan see den store Magt, som hun maa have havt over hans Hierte, saasom hun

dog selv var den mest skyldige. Kongen svarede, at han vilde tilgive sin Søn, saafremt han strax kom til ham, og aflagde det tiltagne Konge-Navn. Dette Svar lod Dronningen uden Ophold sin Søn vide. Han overlagde med Greve Ulf og de andre Høfdinger, hvad herved var at giøre. Men som de saae, at alt Folket, saa snart Kong Knud var kommet til Landet, vendte sig til ham, og slog sin Lid alene til ham, saa mærkte de nok, at de ei vare i Stand til at vedligeholde det, som de engang havde begyndt paa, hvorfor og blev besluttet, at Harde Knud strax skulde reise til sin Fader, som han og giorde. Da han kom for ham, faldt han ned for hans Fødder, og overgav ham Signetet med hans Navn hos. Kongen reiste ham strax op igien, og anviste ham sit sædvanlige Sæde. Ulf Jarl sendte paa samme Tid sin Søn Svend til Kongen, som var af eens Alder med Harde Knud, for at bede for sin Fader om Naade, og tilbyde sig selv til Gissel. Kongen gav til Svar, at Jarlen skulde kun samle Folk og Skibe, og siden komme til ham for at handle om Forliig. Jarlen giorde efter Kongens Befaling (d).

Saa

(d) Dette er vel den rigtigste Beretning om Greve Ulfs Forseelse imod Kong Knud, men Saxo p. 194. 195. skriver, at Ulf først imod Kongens Villie ægtede hans Søster Estrith, hvilket jeg tilforn haver viist at være urigtigt, og derpaa, for at undgaae Kongens Vrede flyede med hende til Sverrig, hvor han tog Deel i alle Svenskes og Norskes farlige Anslag imod Kong Knud, ja selv førte den Svenske Flode an, og var med imod Kongen i det Slag ved Helgeaae. Alt dette siger han at være skeet, efterat Kong Oluf første gang var jaget ud af Norge, og siden kommet igien for at faae det tilbage, hvilket er aabenbare urigtigt, saasom det strider imod alle Historie-Skriveres eensstemmige Beretning. Det giver lidet til Sagen, at de Svenske Historie-Skrivere, Johannes Magnus p. 660., Ericus Upsaliensis p. 61. Loccenius p. 66.

Saa snart de forenede Konger finge Tidende om Kong Knuds Ankomst med en stor Krigsmagt, forlode de Sielland, og begave sig til Skaane, som da blev ilde medhandlet med Skienden og Brænden lige indtil Grændserne af Sverrig. Men alle de af Indbyggerne, som for havde underkastet sig dem af Tvang, fulde nu fra dem igien, saa snart de finge det mindste at høre om, at Kong Knud var alt kommet. Ved Helgeaae opholdte Kongerne sig en Tidlang, indtil de fornumme, at Kong Knud kom efter dem, da begyndte de at raadslage sammen, hvad der nu var at giøre. Endelig blev besluttet, at Kong Oluf med en Deel af sine Folk skulde gaae paa Land, og det lige indtil det Vand, hvoraf Aaen

 har

p. 66. ere herudi enige med Saxo, saasom de ei have giort andet end at skrive ham ud, og desuden ere for nye til at staae til troende i saa gamle Ting, naar de ei anføre noget ret uryggeligt Beviis af de Gamle. Een Ting lære vi dog af Erico Upsaliensi, nemlig, at de Forenedes Flode bestod af 800. Skibe, saa at de Svenske havde 400., og de Norske ligesaa mange; Men Heims Kringla p. 684. beretter, at de Svenske havde 350. Skibe, og de Norske 60 større Skibe. Af større Vigtighed end de Svenske Historie-Skriveres Sigende, er de Engelskes, hvilke synes at give tilkiende, at Ulf haver fægtet imod Kong Knud, og ere en stor Deel af dem ældre end Saxo, og de som ere yngre, have ganske vist aldrig læst Saxo. De sige, at Kong Knud drog til Dannemark for at stride imod Ulf og Eglaf. Det første Navn kan man ei tage Feil i, og ved det andet forstaae de uden al Tvil Kong Oluf af Norge, som de forvende snart til Olaph, snart til Anslaf, ogsaa fremdeles, H. Huntind. p. 364. J. Bromton. p. 911. Chron. Sax. p. 153. W. Malm. p. 74. Henric af Huntindon og Johan Bromton sige og, at Ulf og Eglaf anførde Folk af Speon, hvilket er en Læse-Feil i Steden for Sverrig eller Sveon efter Grams Anmærkning udi det Kiøbenhavnske Sælskabs I. Tom. p. 39. Men da de Engelske have levet saa langt borte fra det Sted, hvor Krigen er ført, og de desuden beskrive den saa kort, saa har jeg ei taget i Betænkning, heller, at følge den Norske Krønike.

har sit Udløb. Der lod Kong Oluf opføre udi Aamunden store Bolverker af Træ og Torv, saa at Vandet blev ganske dæmmet op. Derefter lod han grave mange Grøfter, hvorved han samlede Vandet som i mange Søer, saa at en stor Deel Land blev sat under Vand; Udi Bunden af Aaen, som herover var blevet tør, lod han legge mange store Træer. Imidlertid var Kong Amund paa Flaaden for at bevare den. Det varede ei længe, forend Kong Knud naaede dem med en Krigshær dobbelt saa stor som deres; Dette bleve Kong Amunds Vagter vaer om Aftenen, som strax gave deres Konge det tilkiende. Kong Amund sendte paa Øieblikket i største Iil Bud herom til Kong Oluf, og lod blæse sit Folk sammen, som nedtoge deres Telter, væbnede sig, og rede ud af Havnen alt Øster efter ved Landet. Tilsidst lagde de deres Skibe tæt sammen, heftede dem til hverandre, og giorde sig færdige til at slaae. Saa snart Kong Oluf fik ovenmeldte Bud, lod han bryde Bolverkerne igiennem, saa at Vandet derved fik igien sit sædvanlige Løb i Aaen; Men selv reiste han om Natten ned til Skibene. Kong Knud lagde derimod i al Sikkerhed ind i Havnen, hvor de forenede Kongers Flode nylig havde ligget; Thi han vilde ei slaae den Aften, saasom Tiden var for knap til at faae sin Flode sat i Orden, som og var saa stor, at Havnen ei kunde rommeden, saa at de fleste Skibe maatte blive liggende uden for. Om Morgenen derefter ginge endeel af hans Folk op paa Landet, men det varede ei længe, forend de saae, hvorledes Vandet kom brusende frem med en stor Fart og Magt, forende med sig hele Træer og Stokker, som kom deraf, at Kong Oluf havde skaaret Dæmningerne af. Her var nu allevegne Nød paa færde; Skibene lidde stor Skade, saa vel af det de stødte imod hinanden indbyrdes, som af de Træer Vandet førde med sig, hvilke med en stor Magt stødte an paa dem; De Folk, som vare paa Landet, druknede, ved det at Vandet løb over, og ikke stort bedre gik det mange af

dem,

dem, som vare paa Skibene; Forvirrelsen blev foroget ved det enhver, som kunde, kappede Ankerne; Ja det Skib, hvorpaa Kongen selv var, blev af Strømmen sat lige ind paa den fiendtlige Flode, som strax omringede og angreb det. Men det var ei saa let at indtage, baade fordi det var meget hoit bygt, saa og fordi det var besat med mange og tappere Folk. Det varede ei heller længe, forend Ulf Jarl kom det til Undsætning med sine Skibe, og saaledes begyndte Slaget at blive heftigere og heftigere efter Haanden; Men de forenede Konger, hvis Magt ei var nær saa stor, som Kong Knuds, begyndte nu at frygte for, at de skulde blive overmandede, hvorfor de saa uformærkt trak sig ud af Slaget. Kong Knud satte ei heller efter dem, saasom han endda ei havde faaet sin Flode i Orden, og saaledes endtes dette navnkundige Slag, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af stor Seier. Hvad Stedet angaaer, hvor det stod, da var det Helgeaae, som efter Loccenii (74.) Mening ei ligger langt fra Calmar, men efter Winslovs (75.), ei langt fra det Sted, hvor nu Christiansstad er bygget, som vel og er den rigtigste Mening. De Engelske Skribenter (76.) ere enige med den Norske Kronike derudi, at mange af Kong Knuds Folk druknede, og at de forenede Konger syntes at have nogen mere Fordeel end han. Dog vildfare endeel af dem i Aaret, naar det er skeet, som de sætte at have været 1025., da det dog, i Fald man ei folger min, men den anden Tids-Regning, har maatt være 1027., og efter min 1030. Wilhelm af Malmesbury (77.) beretter, at Kong Knud vandt Seier ved Hertug Godwins Mandhaftighed; Men da han alene beretter det, saa frygter jeg for, at han haver sammen-

man-

(74.) Pag. 66. in Hist. Svec.

(75.) In Farrag. Arctoa p. 15.

(76.) Chron. Sax. p. 153. H. Hunt. p. 364.

(77.) Pag. 74.

mænget dette Tog med det Vendiske, hvorom tilforn er talet. Saxo (78.) giver os en ganske anden Beretning om Slaget ved Helge-Aae, ja om den hele Krig, som enhver lettelig selv kan læse hos ham, saasom det vilde blive for vidtløftigt og kiedsommeligt at opregne ved enhver Ting alle stridige Beretninger; Og jeg desuden i denne Krigs Beskrivelse har sat mig for alene at følge den Norske Krønike, som har større Tegn af Sandhed og Troværdighed hos sig, baade her, og paa mange andre Steder, end nogen anden af de gamle Nordiske Historie-Skrivere.

Men at komme til Historien igien, da seilede de forenede Konger, efterat Slaget var overstaaet, stedse hen i Øster, og havde imidlertid adskillige Anslag for. Men de Svenske bleve efterhaanden kiede af at være længere ude; Thi seilede mange bort af dem om Natten, og forlode saaledes deres Konge. Herved blev den Svenske Flode saa svækket, at den i Steden for 350. Skibe bestod nu kun af 100. Kong Knud sendte imidlertid, saa snart han mærkede, at Kongerne droge alt længere og længere fra ham, Folk til Hest ud, som skulde ride langs ved Strandbredden, og jævnlig give ham Efterretning om hvad Fienden foretog sig. Da han nu fik at vide, at Kongerne bleve ved at seile fra ham, vendte han og tilbage med sin Flode, og lagde den i Øresund, en Part ved Skaane, en Part ved Selland; Selv red han op med et stort Følge til Roskild, hvor han kom Dagen for Mikkels Dag. De forenede Konger raadsloge imidlertid paa det beste med hverandre, hvad de nu skulde giøre, siden saa mange Skibe vare dragne fra dem. Kong Oluf var af den Mening, at man skulde blive ude, og fortsætte Krigen af yderste Kræfter, men de Svenske vare meget derimod, saa at deres Konge blev og herover tilsidst nødt til at forlade Kong Oluf, og bryde op med sine Folk. Kong Oluf blev vel end-

(78.) Pag. 195.

endda liggende nogen Tid paa samme Sted, men sig til liden Baade; Thi Kong Knuds Speidere, som under haanden opholdte sig i hans Hær, overtalte mange af hans Folk ved Penge og store Løfter til at blive ham utroe, hvilket ogsaa mange tilforn havde giort, som havde annammet store Forætinger af Kong Knud; Thi denne Konge søgte ved Gavmildhed at vinde alles, særdeles drabelige Folkes, Yndest, hvorfor han og af alle var meget elsket og afholdet, fornemmelig af langt bortliggende Folk, som han viiste sig mest gavmild imod. Ja Utroskaben af Kong Olufs Folk gik saa vidt, at to af dem, som vare satte til at holde Vagt om Natten paa hans eget Skib, løste alle de Danske Fanger, og lode dem løbe deres Vei. Dette og andet bevægede Kong Oluf til at lade sine Skibe med det meste af Godset efter sig i Sverrige, og selv med sine Folk, deels til Hest, deels til Fods, at reise igiennem Smaaland og Vester-Gothland til Norge, hvor han anlangede forend Vinteren.

Imidlertid havde Kong Knud ladet i Roskild sin Svoger Ulf Jarl ihielslaae, deels for det dristige Stykke, som han noget tilforn havde giort imod ham, ved at lade hans Søn Harde Knud erklære til Konge i Dannemark imod hans Villie, deels og for noget som tildrog sig i Roskild, og hvormed det havde sig saaledes: Da Kongen kom til Roskild, havde Ulf Jarl ladet anrette et herligt Giestebud for ham, og var han meget glad; Men Kongen var derimod stille, og talede intet, var ei heller at bringe til at blive lystig, i hvor megen Umag end Jarlen giorde sig derfor. Paa det sidste giorde Jarlen det Forslag for Kongen at spille Skak, som Kongen tog imod. Kongen spilte ei med stor Eftertanke, hvorover det hændte sig, at Jarlen tog en af hans Springere fra ham; Kongen bad ham trække om; Men Jarlen, som var en hastig Mand, og uforsigtig i sin Tale, og desuden stolede paa sit Svogerskab med Kon-

 gen,

gen, og paa sin Rigdom, og bedrevne store Gierninger, kastede Skakbrettet om i Vrede, stod op, og gik bort. Da raabte Kongen efter ham: Løber du nu bort du rædde Ulv! Men Jarlen vendte sig i Døren, og svarede: Vist nok havde du løbet længere bort ved Helgeaa, om du havde kunnet, og kaldte du mig da ei en ræd Ulv, da jeg skyndte mig at redde dig, og Svensken slog dig og dine Folk ligesom Hunde. Jarlen gik dermed ud, og lagde sig til at sove. Det samme giorde Kongen ogsaa. Om Morgenen derefter befol Kongen en af sine Tienere, at han skulde gaae hen, og slaae Jarlen ihiel. Tieneren kom tilbage med uforrettet Sag, og den Undskyldning, at Jarlen var i St. Lucii Kirke. Da udsendte Kongen en af sine Hofmænd, en Normand af Fødsel, og Iver Hvide af Navn, med Befaling at ihielslaae Jarlen, som han fandt udi Choret af St. Lucii Kirke, og desuagtet stak ham tvert igiennem med sit Sværd, som han blodigt bragte til Kongen, til et Beviis paa, at han havde fuldbyrdet hvad som han havde befalet ham. Saa snart Drabet var giort, lukte Munkene Kirken til, fordi den var blevet vanhelliget. Men Kongen sendte Bud til dem, og bad dem at lukke den op igien, og holde Guds Tienesten deri nu, som tilforn; De efterkomme strax Kongens Befaling, hvorover Kongen forærede saa meget Jordegods til Kirken, at den bekom et heelt Herred; Og fra denne Tid af kan man fornemmelig regne Roskilds Opkomst. Saadant Endeligt fik Ulf Jarl, den største Mand i Riget næst Kongen, hvorfor han mest maatte takke sig selv, og sit Overmod, særdeles om det er sandt, som mange Skribenter vidne, at han har baaret Vaaben imod Kongen. (79.) (e) Jeg mener at

(79.) Heims Kringla fra p. 661. til p. 695. Torfæi Hist. Norv. Part. 3. fra p. 144. til p. 151.

(e) Saxo p. 196. fortæller, at Ulf Jarl blev ihielslaget over Borde, da de begge vare beskienkede, fordi han sang Vers over Slaget ved Helgeaae, som ei vare til

at det omtrent er skeet paa den Tid, at den Vendiske Prints Godskalk Udonis Søn kom til Kong Knud, fordi han blev jaget ud af sit Fædernesland. Han var længe hos Kongen i Engelland, og udviiste sin Tapperhed baade i Norge og i Engelland (80.). Saxo (81.) kalder ham urettelig Pribignevi Søn. Aaret tilforn nemlig 1029. døde Unwan Erkebisp af Bremen, og kom Libentius i hans Sted, som ogsaa levede i god Forstaaelse med Kong Knud, og indviede Aage til Biskop i Sielland efter Gierbrands Død. (82.).

Efterat Kong Oluf, som før er sagt, havde begivet sig til sit Rige, og Kong Amund ligeledes til sit, tænkte Kong Knud kun paa, hvorledes han kunde hævne sig paa dem, og faae Norge i sin Magt. Jeg har tilforn sagt, at en fornem Norsk Herre ved Navn Erling Skialgsøn havde tillige med sine 3. Sønner begivet sig til ham. Den samme sendte han om Høsten med næsten utallige Penge til Norge, for ved Foræringer at vinde de fornemste Mænd. Han lod og sine Gesandter følge med ham. Erling efterkom det ogsaa trolig, saa at han baade stadfæstede de gamle Kong Knuds Venner i deres Hengivenhed til ham, og tillige forskaffede ham mange flere nye, deels aabenbare, men mest hemmelige. Saaledes holdt

 han

(80.) Adam. Brem. p. 29. Helmoldus p. 58.

(81.) Pag. 196.

(82.) Adam. Brem. p. 29.

til Kongens Ære; Han siger og, at Kongen gav 2. Herreder til sin Søster, hvilke siden komme til Treenigheds Kirke udi Roskild, under Navn af Tiende. Fagurskinna hos Torfæum in Hist. Norv. Part. 3.. p. 149. siger, at Ulf Jarl blev dræbt længe efter Kong Olufs Død, saasom han siden fulgte Kong Svend Alfifæ Søn til Norge, hvilket dog strider imod Snore Sturlesöns Beretning, som mere bør staae til Troende, end en Skribent uden Navn og uden Sted.

han ved den hele Vinter over, og foer om allevegne med en anseelig Magt, for at være desto mere sikker for hastigt Overfald. Kong Knud taklede imidlertid sin Flode af, og lod enhver af sine Folk drage hiem til sit Vinteren over. Om Foraaret 1031. samlede han sin Flode igien sammen, som da bestod af 1200. Skibe, endskiønt de Engelske Kroniker (83.) tale kun om 50., hvilke dog herudi ei kan staae til troende, saasom de have skrevet i et Land, der ligger saa langt fra det Sted, hvor Tingen tildrog sig. Kong Knuds Hær bestod af Engelske, Danske og Norske, foruden mange andre Folk. Kong Oluf søgte vel at udruste baade Skib og Folk, da han fik Tidende om denne mægtige Tilrustning, men hans Undersaatter bleve da end mere uvillige og sendrægtige til at hielpe ham, saa at han fik kun en liden Magt sammen. Den Danske Flode samlede sig imidlertid i Limfiorden, hvorfra Kong Knud satte over Opslo Bugt, og gik i Land paa Agde siden; Der stævnede han Bønderne til Thinge, og blev af dem alle taget til Konge; Beskikkede ogsaa derpaa Befalingsmænd i Landet, og tog Gisler af Bønderne til Forsikring paa deres Troskab. Derefter foer Kongen alt Nord efter, og allevegne fulde Landets Indvaanere til ham. Udi Eikundar Sund kom Erling Skialgsön med sit Folk til ham, og blev der deres Forening paa ny stadfæsted. Paa saadan Maade seilede han alt fort, indtil han kom til Trondhiem, hvor han af Indvaanerne af 8. Herreder eendrægtelig blev udraabt og udvalgt til Konge i Norge. De fornemste Mænd i Riget svore ham og da Troskab, og beviiste han sig meget mild og beleven imod dem alle, og gav dem langt større Magt og Myndighed, end de tilforn havde havt, forlehnede dem og med anseelige Landskaber, og gav dem desuden store Foræringer. Efterat han saaledes havde uden Blods Udgydelse bemestret sig hele Norge, lod

(83.) Chrön. Sax. p. 153. Sim. Dun. p. 178. Flor. Vig. p. 620. Math. West. p. 207.

lod han sammenkalde et stort Møde baade af sine egne Folk, saa og af Landets Indbyggere; Paa hvilket han erklærede, at han gav sin Søster-Søn Hagen Jarl alt det Land i Forlehning, som han nu havde vundet, og paa saadan Maade giorde ham som til Statholder i Norge. Paa samme Tid erklærede han sin Søn Harde Knud til Konge i Dannemark, og satte ham paa Thronen hos sig. Derefter tog han Gisler baade af de Fornemme saa og af Bønderne, enten deres Sønner eller Brødre, eller og andre af deres nærmeste Slægt, som han vidste, at de havde mest kiære. Den store Mand Einar Tambeskielver fik da igien alle de Forlehninger, som han tilforn havde havt i Jarlernes, eller Grevernes Tid, foruden anseelige Gaver, tilligemed Løfte om at være den fornemste Mand i Landet næst Kongen og Jarlen, saa længe Kong Knud levede. Derefter drog Kong Knud Sønder paa Landet, og blev allevegne taget til Konge paa Thingene, særdeles i Sarpsborg, hvorpaa han med saa vel forrettet Sag vendte tilbage til Dannemark.

Kong Oluf havde imidlertid opholdt sig i Tönsberg, hvorfra han ved Knuds Ankomst Sønder paa Landet seilede over Opslo Bugt, og begav sig derfra til den Søe Drafn, nu Drammen kaldet, hvor han blev liggende stille, saa længe Kong Knud var i Landet. Men saa snart han fik at høre om hans Bortreise, begav han sig til Tönsberg igien, og seilede siden langs Vigen, havende ikkun 13. Skibe med sig. Saaledes fortsatte han sin Vei Nord efter, og kom ved Jule-Tider i Slag med Erling Skialgson, som med alle de Folk, der vare paa hans Skib, blev i Slaget, og fik saaledes sin fortiente Løn for det Forræderie, som han havde begaaet imod sin egen Konge. Men endskiønt Kongen vandt dette Slag, saa var hans Magt dog for ringe til at staae imod det hele Land, hvorfor han og efter adskillig Omflakken, som dog er denne Kong Knuds

Historie uvedkommende, endelig forlod Landet, og begav sig til Sverrig, hvorfra han reiste til Rusland til Kong Jarislav, som havde hans Dronnings Søster til Ægte (84.). Jeg veed ei, om det er skeet i dette Aar, da Kong Knud var i Norge, eller i et af Aarene siden, at han efter Mathæi Parisii (85.) Vidnesbyrd stiftede et Kloster af St. Benedicti Orden paa Munkholm ved Trondhiem, som og ligesaadant et af samme Navn og Orden i Engelland.

Udi det Aar 1032. drog Kong Knud om Foraaret til Engelland og gik i Land ved Sandwik, efterat han først havde beskikket Harald Grev Thorkilds Søn til Greve i Dannemark, og tilligemed at komme den unge Konge Harde Knud til Hielp med sine Raad. Om Sommeren kom en af de største Mænd i Norge ved Navn Kalf Arnesön over til Engelland til ham. Ham lovede Kongen at ville giøre til Jarl over hele Norge, saafremt Kong Oluf skulde søge at ville komme til sit Rige igien; Thi sagde Kongen: Hagen Jarl er saa ræd og frygtagtig en Mand, at han neppe tør gaae i Strid imod ham. Med dette Løfte og adskillige, kostelige Foræringer reiste Kalf vel fornøiet tilbage til Norge igien. Den samme Sommer kom og Hagen Jarl til Engelland, og blev vel imodtaget af Kongen. Hans Ærinde var at kiøbe ind kostbare Ting til sit Brøllup, som han agtede at holde i Norge. Men han dvælede for længe i Engelland, saa at han ei kom derfra forend seent paa Høsten, og havde han da den Ulykke at blive borte i Havet med Skib, Gods, Folk, og

(84.) Heims Kringla fra p. 697. til p. 738. Torfæi Hist. Norv. fra p. 152. til p. 182. Part. 3.

(85.) Pag. 655. Joh. Bromton. p. 913.

og alle Ting Norden for Catnes ved de Skotske Kyster (86.) (f). Disse Tidender bleve af Kiøbmænd bragte samme Høst til Norge; Hvorpaa en af Kong Olafs gamle troe Mænd, ved Navn Biörn Stallere, strax drog ud af Landet til ham for at berette ham dette, kom og til ham i samme Aar ved Jule-Tider.

Udi

(86.) Heims Kringla fra p. 738. til p. 743. Torfæi Hist. Norv. Part. 3. p. 182. 183.

(f) Der tvistes baade om Tiden, og Maaden Hagen Jarl er død paa. Efter min Tids-Regning kan det ei andet end blive 1032., men efter Torfæi 1029. De Engelske Skribenter Sim. Dun. p. 178. M. West. p. 208. Flor. Vig. p. 620. Rog. de Hoveden. p. 437. sætte derimod 1030., som aldeles ikke kan bestaae med nogen Tids-Regning, naar man lægger Snorre Sturleson til Grund i denne Historie, som maa bør. Samme Skribenter sige og, at Grev Hagen blev sendt i Landsflygtighed under Skin af et Gesandtskab, og at han siden blev ihielslaget paa Ørkenøerne, og det, som nogle berette, efter Kongens Befaling, fordi han frygtede for, at blive ved ham skilt enten ved Rige eller ved Liv. Men alt dette er urigtigt, som enhver letelig kan see af den Norske Krønike, saa og deraf, at de Engelske have anseet hans Statholderskab i Norge for en Landsflygtighed, da det dog var det største Beviis paa Kongens Fortrolighed og Kierlighed til ham. Hvad den Brud angaaer, som Grev Hagen skulde hente fra Engelland, da kalde Simeon Dunelmensis og Rogerius af Hoveden hende Gunhild,' og sige, at hun var den Vendiske Konges Wirthgeorni eller Wortgerni, og Kong Knuds Søsters Dotter. Jeg finder ei hos nogen, hvad Navn denne Kong Knuds Søster har havt. Gram i det Kiøbh. Sælsk. Skrift. Tom. I. p. 42. siger, at hun var Kong Knuds halvsøsters Dotter; men jeg har endnu ei fundet nogen gammel Skribent, som siger det, endskiønt jeg ei tviler paa, at jo denne ypperlige Mand har havt Vished herudi for sig. Hun blev efter ovenmeldte Skribenters Vidnesbyrd gift efter Grev Hagens Død med Grev Harald Thorkilds Søn.

Udi bemeldte Aar 1032. giorde Kong Knud et Tog til Skotland, og underlagde sig den Skotske Konge Malcolm, tilligemed tvende andre Konger Melbeathe og Jermaro (87.) (g). Udi det Aar 1033. lod i den for-

(87.) Jo. Fordun. p. 684. Glaber Radulphus p. 13. Rad. de Diceto p. 468. J. Bromton p. 912. H. Hunt. p. 364. Chron. Sax. p. 154. Albericus Monachus p. 60.

(g) Om denne Skotske Krig tale de nye Skotske Skribenter Leslæus, Hector Boëthius, Buchananus aldeles intet, ventelig for derved at fordølge deres Landsmænds Uheld i forrige Tider. Men Johan Fordun den ældste Skotske Skribent siger dog saa meget, at Krigen blev ført imod Duncan Kong Milcolumbi Dotter-Søn, som havde Cumberland i Forlehning af de Engelske Konger, og som hidindtil ei havde villet erkiende Kong Knud for sin Over-Herre, saasom han ansaae ham for en uretmæssig Besidder af Engelland: Men ved denne Krig blev han nødt dertil. Fordun siger ellers ogsaa, at denne Krig blev ført, efterat Kong Knud var kommet hiem fra Rom, som han sætter at være skeet 1032.; Hvorudi og alle Engelske Skribenter ere enige med ham. Den Munk Alberic sætter Kong Knuds Reise til Rom 1028., og i samme Aar ogsaa den Skotske Krig. Senere end 1032. kan den ei vel være ført, saasom Kong Milcolumb døde 1033., eller senest 1034. Glaber Radulphus kalder den Skotske Konge Melculo, og siger, at de bleve forligte ved Hertug Richard i Normandie og hans Søsters Dronning Emmæ Mellemhandling, saa at deres Venskab blev endog saa stærkt, at Kong Knud holdt den Skotske Konges Søn over Daaben. Hvis saa er, da maa Krigen have været til Ende, førend 1026.; Thi i det Aar døde Hertug Richard. Men jeg følger heller herudi de Engelske Skribenter, som eenstemmigen sætte Krigen i det Aar 1032., og vidne, at Kong Milcolumb tilligemed de tvende andre i Texten omtalte Konger, som uden Tvil have regieret paa nogen af de Skotske Øer, bleve Kong Knud underdanige. Vel finder jeg ikke, at Kong Knud selv i noget af sine udsiedte Breve eller Documenter kalder sig Konge af Skotland med udtrykkelige Ord, men dog kalder han sig Konge af Engelland

og

fordrevne Norske Kong Oluf sig overtale af Biørn Stalleres Beretning om Hagen Jarls Død, hvorved Norge var uden Hoved, til at forlade Rusland, og søge hiem igien for at see, om han kunde indtage sit Land. Endeel Russer og Svenske fulgte med ham paa dette Tog. Han drog igiennem Sverrig over det Field Kolen ind i Norge, hvor nogle Norske sloge sig til ham, men de fleste satte sig imod ham, dertil fornemmelig opeggede af Biskop Sigurd, som var en Dansk Mand af Fødsel, og af Kong Knud sat til at være Hagen Jarls Hof-Biskop. De fornemste, som anførde de Norske, vare Thore Hund, Kalf Arneson, og Harek paa Thiottøe. Endskiønt de Oprørske vare langt stærkere end Kong Oluf, saa lod han sig dog deraf ei forskrække, men gav sig i Slag med dem ved Stiklestad; Dog Udfaldet svarede ei til hans Haab; Thi han blev selv ihielslagen der med alle sine Folk den 29. Julii i det Aar 1033. efter min Regning, men 1030. efter Torfæi. Han havde kun været død i en kort Tid, forend det allerede begyndte at angre de Norske, at de havde ihielslaget ham, og det saa meget desmere, som de bleve strax efter misfornøiede med det Danske Regimente, derfor bleve og strax Jertegn udspredede om ham, og blev han saa Aar efter sat af Paven iblant Helge-

M nes

og Herre over de omkringliggende Folk, hvorved ei vel kan forstaaes andre end Skotterne, saasom de baade grændse til Engelland, og man dog finder ei om noget andet omkringliggende Folk finder mindste Tegn i Historien til, at det haver været Kong Knud underdanigt, undtagen alene om Skotterne. Henric af Huntindon og Johan Brompton kalde ham og udtrykkelig Konge af Skotland. Heims Kringla p. 613. lader Kong Oluf af Norge allerede i det Aar 1028 sige, at Kong Knud da endog havde bragt en stor Deel af Skotland under sig. Paa et andet Sted p. 615. dog under samme Aar, beretter den, at tvende smaa Konger af Skotland fra Fife, havde godvilligen overgivet sig i Kong Knuds Hænder, som foruden, at han lod dem beholde deres Lande, gav dem endog anseelige Foræringer.

nes Tal (88.). Den navnkundige Mand Einar Tambeskielver var ei med i Slaget imod Kong Oluf, saasom han var blevet misfornøied med Kong Knud, hvilket reisede sig deraf; Saa snart han havde faaet Hagen Jarls Død at vide, var han draget over til Engelland til Kong Knud, for at udbede sig af ham bemeldte Jarls Myndighed og Eiendele; Men Kong Knud svarede ham, at han ei kunde føie ham herudi, saasom han havde i Sinde at giøre sin Søn Svend til Konge i Norge, dog vilde han for Resten bevise ham alt got, og giøre ham større end nogen anden Mand i Norge. Herimod torde vel Einar ei sige noget, men han beholdt det hos sig selv, og var denne ærgierrige Mands Misfornøielse siden den fornemste Aarsag, at de Danske mistede Norge (89.). Svend, Kong Knuds og Alfifæ Søn, var da paa de Tider i Venden, og havde sit Sæde i Juslin, hvilket hans Fader havde givet ham at raade over; Men nu fik han Bud fra sin Fader, at han skulde imodtage den Norske Krone. Han hastede derfor til Dannemark, hvorfra mange Folk fulgte med ham, og mange af de fornemste Mænd, iblant andre Grev Harald; Hans Moder Alfifa fulgte og med ham. Da han kom til Norge, blev han paa et hvert Thing antaget til Konge, og var han allerede i Vigen, da St. Oluf blev slaget ved Stiklestad. Derefter reiste han alt længere og længere Nord i Landet, indtil han kom til Tronhiem, hvor han ligeledes blev antaget til Konge (90.).

Jeg veed ei, om jeg til dette Aar, eller det næstfølgende 1034. skal regne det Tog, som Hertug Robert af Normandie havde for imod Engel-

(88.) Torfæi Hist. Norv. Part. 3. a p. 184. ad p. 205. Heims Kringla a p. 743. ad p. 811.

(89.) Heims Kringla p. 752. 753.

(90.) Torfæi Hist. Norv. Part. 3. p. 208. Heims Kringla p. 811. 812.

gelland til beste for de fordrevne Sønner af Kong Edelred, hvorom Wilhelmus Gemmeticensis taler p. 647. hvilket gik over styre formedelst en stærk Storm, og som uden Tvil er det samme Tog, som en Engelsk Skribent, hvorom tilforn er talet, tillægger efter af Anseelse urettelig Hertug Richard den 2. Wilhelmus Gemmeticensis beretter fremdeles, at Kong Knud skulde derpaa have sendt Gesandter til Hertug Robert, og tilbudet Kong Edelreds Sønner halvdelen af Engelland i sin Leve-Tid, dertil drevet formedelst sit Legems Svaghed; Hertugen skal derpaa og have sat sit Tog til Engelland op, og begivet sig paa Reisen til det Hellige Land. Dersom der er noget sandt i denne Sag, hvorpaa jeg dog høilig tviler, saasom ingen Engelsk Skribent taler herom, da kan den ei have tildraget sig senere end i det Aar 1033; Thi Aaret efter reiste Hertug Robert til det Hellige Land, og døde Udenlands 1035. Jeg veed ei heller, om jeg til dette Aar, eller noget senere (thi til noget tiligere gaaer ei an) skal henføre den Krig, som var imellem Kong Knud, og Kong Emund Slemme af Sverrig, og hvorudi de Danske erholdte en stor Seier ved Stangepælle (h).

(h) Om dette store Slag taler Ericus Upsaliensis Lib. 2. p. 65. 66., den ældste Svenske Historie-Skriver, saaledes: „Kong Emund lod sig af de Danske „overtale til at sætte Grændse-Skiel imellem Sverrig og Dannemark, „hvilket just ei faldt ud til de Svenskes Fordeel, hvorover de bleve fortrydelige. Kongen, som søgte at giøre det got igien, faldt da med en mægtig „Krigshær ind i Skaane, og var da Kong Knud fraværende i Engelland, som „strax, saa snart han fik Tidende herom, sendte sin Svoger Ulf Jarl imod „de Svenske, hvilke og havde den Uheld aldeles at blive nedlagte af ham „ved Stangepælle.„ Endskiønt jeg nu vel maa tilstaae, at den Omstændighed, at Ulf Jarl anførde Krigshæren, er urigtig, saasom han allerede tilforn i det

Jeg finder intet videre optegnet i Historien om Kong Knuds sidste Regierings Aar, i hvilke han bestandig opholdte sig i Engelland, med min-

i det Aar 1030. var blevet ihielslaget efter Kong Knuds Befaling; Saa seer jeg dog derfor ikke, at man for een eeneste Omstændigheds Skyld bør holde den hele Sag som en Digt, som dog Dallin i sin nye Svenske Historie synes at have giort, i det han ei melder det mindste om saa vigtig en Sag. Man seer af Kong Knuds Breve, at han haver kaldet sig Konge over en Part af Sverrig, som man ei finder nogen beqvæmere Tid til, at han haver kunnet indtage, end ved denne Leilighed. Ja en Engelsk Skribent ved Navn Thomas Rudborne in Whartoni Anglia Sacra Tom. I. p. 233. forklarer denne Part om det halve Sverrige. Med Erico Upsaliensi istemme og de efterfølgende Svenske Skribenter, Johannes Magnus p. 668., som endda lægger til, at Slaget varede ved den Broe Stangepælle udi 3. Dage, og at Kong Knuds Krigshær bestod af Engellændere, Saxer, Skotter og Friser, og Loccenius p. 67. 68., som og anseer Grændse-Skiellen for at være sand, og at have gaaet for sig i Kong Knuds Tid. For at giøre alt dette til intet, lader Dallin Tom. I. p. 660. Kong Amund leve til 1055., og da først Emund Slemme komme paa Thronen, hvilket dog er imod alle de andre gamle Svenske Skribenters Vidnesbyrd, saa og imod den Norske Krønikes, hvor Kong Amund, eller Ømund, som han der kaldes, vel siges at have været i Live, da Kong Oluf faldt, som var 1033., men derimod at have været død 1036., da Kong Magnus reiste igiennem Sverrig til Norge, saasom den da regierende Svenske Konge kaldes Emund, hvilken er ingen anden end Emund Slemme. Heims Kringla T. 2. p. 2. Dallin følger herudi Adamum Bremensem p. 36., som imod al Rimelighed og alle andre Skribenters Vidnesbyrd lader Kong Amund leve langt hen i Svend Estrithsøns Regiering; Men siden han holder saa meget af ham, hvorfor følger han ham ei og derudi, at lade Kong Knud, og Oluf Svenske døe paa eengang p. 31.? Hvorfor kalder han ei tilligemed ham Kong Emund for den Slemme? Nei dertil har han sine Aarsager: Det første lader sig umueligt giøre, fordi den hele Historie vilde derved komme i For-

mindre jeg vilde fortælle, hvad hans Søn Kong Svend, og dennes Moder Alfifa, foretoge sig i Norge, hvilket dog egentlig ikke hører til hans Historie. Saa meget maa jeg dog sige, at de giorde sig saa forhadte hos de Norske ved et strængt og daarligt Regimente, hvorudi Kong Svend dog selv ei havde saa megen Skyld, som hans Moder Alfifa; Thi han var endda ung og uerfaren, at endeel af de fornemste Mænd i Riget droge derfor ud af Landet til Rusland i det Aar 1035., og overtalede Magnus St. Olai Søn, som opholdte sig der, til at følge med sig, for igien at søge at komme paa sin Fæderne Throne. Han kom til Norge Aar 1036., og blev strax i Trondhiem udraabt for Konge, ja det hele Land gik ham til Haande som i et Øieblik. Kong Svend tilligemed alle fornemme Danske saae sig derover nødte til at forlade Landet, og at flye til Dannemark, hvor Svend blev vel imodtaget af sin Broder Harde Knud, som endog delede Riget med ham, hvoraf han dog ei længe nød got; Thi som han kom sidst paa Sommeren, eller først paa Høsten til Dannemark, saa døde han der i samme Aars Vinter, enten sidst i Aaret 1036. eller først i 1037. (91.). Theodoricus Monachus

(91.) Heims Kringla T. 1. a p. 812. ad p. 830. Tom. 2. ad p. 7. Torfæi Hist. Norv. a p. 215. ad p. 223.

t Forvirring, og det andet strider imod det ømme Hierte, som han bærer for Kong Emund, hvilken han imod alle Skribenters Vidnesbyrd har taget under sin Beskyttelse. Og da han ei kan negte, at der jo har levet en Kong Emund med det Tilnavn Slemme i Sverrige, saa og ikke heller vil forkaste Grændse-Sætningens Sandhed, saa tager han sin Tilflugt til Slutningen af den Skaanske Lov, Levningerne af de gamle West-Gothiske Love, og Pave Agapeti opdigtede Bulla, for at sætte alt dette tilbage i Tiden, da Kong Harald Blaatand regierede i Dannemark. Svea Rikes Historia Tom. I. p. 584. &c. Men mig synes, at saadanne Skribenter hvis Alder end er uvis, ei bør sættes i Ligning med, end sige, foretrækkes gode Historie-Skrivere.

thus (92.) vidner, at detteskede 3. Aar efterat St. Oluf var slaget, hvilket kommer meget vel overeens med min Tids-Regning. Han siger og, at Magnus var da 10. Aar gammel, som og treffer ind med min Tids-Regning; Thi efter den maa han være fodt 1026. Udi samme Aar 1036. om Hosten døde Kong Knud den 12. Novembris til Sceaftesbyrig i Engelland, og blev begravet i Winchester. (i). Han regierede 22. Aar i Dannemark, næsten 20. i Engel-

(92) In Hist. de Reg. Norv. p. 46.

(i) Naar man i den Norske Historie antager min Tids-Regning, og siden følger bemeldte Norske Historie Aar for Aar, da kan ei andet Aar end 1036. blive Kong Knuds Døds Aar, endskiønt bemeldte Norske Kronike aldrig sætter Aarstal hos. Torfæus, som ellers, hvad de Norske Sager angaaer, er imod min Tids-Regning, kommer dog herudi overeens med mig, in Hist. Norv. Part. 3. p. 224. Theodoricus Monachus p. 45. siger, at de Danskes Herredom varede i Norge i 5. Aar, som og kommer overeens med min Mening; Thi fra 1031. til 1036. ere 5 Aar. Vel siger Snorre Sturlesson Tom. II. p. 8, og Knytlinga Saga p. 32. at de Danskes Regimente i Norge varede i 7 Aar, men det kan hverken bestaae med min, eller Torfæi Regning, efter hvis Mening Kong Olufs Flugt fra Norge skedt 1028., som til 1036 giør 8. Aar, i hvilket Aar Kong Magni Ankomst til Norge maa være skeet, endog efter bemeldte Islænderes Sigende, som tilstaae, at den, og Kong Knuds Død tildrog sig i eet Aar. Naar man og Aar for Aar vil see efter hos Snorre Sturlesson, hvad der er hændet efter Kong Olufs Flugt til Kong Magni Regierings Begyndelse, da skal man og langt lettere faae ikkun 5. end 7. Aar ud. Det beste bliver derfor, hvad de 7. Aar angaaer, at forlade Snorre Sturlesson. De fleste og beste Engelske Skribenter vidne ogsaa desuden, at Kong Knud døde 1036., som den Saxiske Kronike p. 154., Radulphus de Diceto p. 472, Johan Brompton p. 914, Henric Knyghton p. 2325., Wilhelm af Malmesbury p. 76., Henric af Huntindon p. 364., Ranulph. Higden p. 276., Johan Fordun p. 687., Ingulph. p. 61., hvilke vel just ikke alle nævne Aars-

Engelland; og 5. i Norge, og var imellem 40. og 50. Aar gammel, da han døde, som man let kan udregne, naar man betænker, som jeg til-

Aarstallet, men dog give det tydelig nok tilkiende ved det, at de sige, at Kong Knud regierede 20. Aar, eller og næsten 20. Aar i Engelland; Thi naar man regner fra 1016. af sidst i Aaret, og lægger 20. til, da kommer 1036. ud. Af udenlandske Skribenter holde og den Munk Alberic p. 67., og en Anonymus hos Westphal Tom. I. p. 1412., med det Aar 1036. Dog for ei at fordølge noget, da ere der endeel, som regne 1037. for hans sidste Leve-Aar, nemlig: Thomas Sprottus p. 111., Wilhelm Thorne p. 1783., og en Anonymus hos Ludwig Tom. 9. p. 19.; Ja der ere end flere, som sætte 1035., nemlig: Simeon Dunelmensis p. 179., Kroniken af Winchester i Whartons Anglia sacra Tom. 1. p. 290., Annalista Saxo hos Eccard, Tom. 1. p. 463., Mathæus af Westmynster p. 209., Florentius Wigorniensis p. 622., Johan Abbed St. Petri de Burgo p. 38. Kroniken af Mailros p. 156, Kloster-Kroniken af Burton p. 247., Roger af Hoveden p. 437.; Ja Annales Menevenses udi Whartons Anglia Sacra Tom. 2. p. 648. regne ham endog for død allerede 1034., og en Anonymus hos Westphal Tom. 1. p. 1404. sætter hans Død at være hændet 1026., hvilket uden al Tvil er enten en Tryk- eller Læse-feil i Steden for 1036. Men de, som ere for 1036., ere de ældste Engelske Historie-Skrivere, og kommer det ogsaa best overeens med hele Historiens Sammenhæng. Simeon Dunelmensis og de fleste Engelske Skribenter henføre hans Død til den 12. Novembris, men Knytlinga Saga p. 32. til den 13. Wilhelm Thorne siger, at han døde St. Leonards Aften. Alle Engelske Skribenter, saa mange som nævne Stedet, hvor han døde, ere derudi eenige, at han døde til Sceaftesbyrig, nu kaldet Shaftsbury; Hvorover jeg saa meget mere maa forundre mig over Forfatteren til Knytlinga Saga, som lader ham døe paa et ubekiendt Sted, som han kalder Morstria, og siger at have været en stor Bye i Engelland. End mere maa man forundre sig over Saxo Grammaticus, som tvertimod alle Skribenters Vidnesbyrd vil indbilde os, at han døde paa et Tog til Normandie imod Hertug Richard i Beleiringen af den Stad Rouen, hvor han og blev begravet. Hvo der haver

Lyst

tilforn har viist, at han maa være født førend 996. (k). Hans efterladte

Lyst at læse hos ham, hvad han herom digter, kan kun efterslaae hans Danske Historie p. 201. af Stephanii Edition. Alle de Engelske Skribenter ere og derudi enige, at han blev begravet til Winchester i det gamle Kloster, som Dronning Emmæ Encomiast kalder St. Petri. Hvad Skiebne hans Grav siden har havt, og om den er endnu til, kan jeg ei til visse vide; Dog er jeg næsten af de Tanker, at den er forstyrret i forige Sæculo; Thi jeg finder p. 46. i den anden Tome af den Engelske Biographie, som udgives paa Tydsk under den fortreffig lærde Mands Doctor Baumgartens Opsigt, som i vore Tider har været en Zirat for hele Tydskland, at Richard Fox, Biskop af Winchester, lod optage, da Klosterne bleve ophævede, alle de Saxiske Kongers Been, som laae begravede paa bemeldte Sted, og lægge dem i Blyekister, med Skrift paa enhver, hvoraf man kunde see, hvis Konges Been derudi hvilede. Alle disse Kister lod han sætte paa en Muur af trefflig Bygnings Kunst, som indsluttede Domkirkens Presbyterium. Her stode de i Roe indtil den 14. Decembris 1642., da Wilhelm Waller, en af Parlementets Generaler, ødelagde disse Graver, nedkastede Blyekisterne, og strøede Kirken over med de døde Kongers Been. Hvad man af dem har kunnet igien samle, er blevet ført til Oxford, og forvaret i et Giemme ved Bibliothequet. Endskiønt nu her kun nævnes de Saxiske Konger, saa tviler jeg dog ikke paa, at jo Kong Knuds Been ogsaa har været der iblant, saasom han laae begravet i Winchester. At Kong Knud ei er død førend 1036., derpaa haves og et herligt Beviis udi et Document, som findes i de 10. Engelske Historie-Skrivere p. 2223., og som er udstedet 1036., hvorudi siges at en ved Navn Tored med Kong Knuds Tilladelse giver en vis Gaard til Kirken i Canterbury.

(k) De Islandske Skribenter tillægge ham, efter deres vrange Mening, ligesom han var kommet til Regieringen 1009., 27. Aars Regiering som Konge i Dannemark, 24. i Engelland, og 7. i Norge; Men jeg haver allerede tilforn viist, at han først kom til Regieringen 1014., og ei 1009., hvorfor ogsaa disse ham af dem tillagte Regierings Aar bortfalde af sig selv. Da de og have den vrange Mening, at han var kun 10. Aar gammel, da hans Fader

ladte Dronning Emma levede ham over i mange Aar, og havde den Fornoielse at see sin Son Harde Knud forst Konge i Dannemark, og siden i Engelland, og efter hans Dod en af de Sonner, som hun havde avlet

der døde, saa paastaae baade Knytlinga Saga p. 32., og St. Olufs Saga p. 74., som af Hadorph er udgivet paa Svenske Rim, at han kun var 37. Aar gammel, da han døde. Men det falder bort af sig selv, siden jeg allerede forhen har beviist, at han er født forend 996., og følgelig har i det mindste været over 40. Aar, da han døde. Men at nu ingen derimod skal tænke, at han er blevet meget gammel, fordi han i Historien kaldes den Gamle, saa have vi et udtrykkeligt Vidnesbyrd i Aar-Bøgerne af Hildesheim udi Leibnitzes Brunsvigske Skribenters I. Tome p. 727., hvor der staaer, at han døde tilig. Den store Poët Ottar hin svarte kalder ham og en ung Person i Knytlinga Saga p. 16., naar han saaledes synger om hans første Krigs-Bedrifter i Engelland imod Kong Edmund: Ungr fylkir letztu Engla All-nær Thesu falla Flædi diupt of dauda Dik Nordimbra likum. Svefn braut svörtum hrafni Sunnarr hautüdr gunnar Olli sokn enn sniallj Sveins maugr at Skorsteini ɔ: „ Du unge Konge „ slog Engellænderne stærkt ved Thesa (en Aae). Den Northumbriske Flod „ løb over af døde Kroppe. Den sorte Ravns Søvn blev hindret ved det, „ at Svends Søn gik ved Scorstan med fiendtlige Faner længer Sønder paa; „ Hvis han derfor da var en ung Person, saa kan han ei have været meget gammel en snees Aar efter. De Islandske Skribenter vidne, at han var syg hele Sommeren igiennem, forend den Høst han døde, hvilket kommer temmelig vel overeens med det forhen anførte af Wilhelmo Gemmeticensi. Det er rimeligt, at hans Søns Udjagelse af Norge haver ei lidet giort til hans saa tilige Død. Torfæus skriver i sin Norske Histories 3. Part p. 223., at han skal have sagt, da han hørte om Magni Ankomst til Norge: I næste Sommer faaer jeg vel ingen Roe, siden den tykkes Søn er kommet tilbage; Ved den tykke forstod han St. Oluf, som næsten af alle gamle Nordiske Skribenter kaldes Digre ɔ: den tykke. Jeg haver fulgt Snorronis udtrykkelige Vidnesbyrd, i det at jeg haver ladet Kong Knud døe forend hans Søn Svend, endskiønt andre Islandske Skribenter berette tvertimod.

med Kong Edelred, ved Navn Edvard med det Tilnavn Confessor, at bestige den Engelske Throne, under hvis Regiering hun endelig døde 1054., efterat hun havde opnaaet en høi Alder (l).

Ef-

(l) Jeg haver tilforn talet noget om, at Emma af nogle Engelske Skribenter og-saa kaldes Alfgifa; Nu maa jeg og melde, at Florentius Wigorniensis p. 611. ad ann. 1002. siger, at hun paa Saxisk kaldtes Alfgifa. Den Saxiske Krønike kalder hende ogsaa næsten overalt saaledes. Ja det som mere er, hun kaldes i Documenter, som i hendes levende Live ere udstedede, saaledes, baade hos Spelman, Dugdale og Alford. Vor lærde Etats-Raad Gram tilstaaer selv udi sine Noter over Meursii Danske Historie p. 192. at han endnu ei har kunnet udfinde nogen gyldig Aarsag, hvorfor hun paa Normannisk kaldes Emma, og paa Angel-Saxisk Alfgiva, forkaster der ogsaa en Udtolkning, som den lærde Cambden haver fremført udi sine Remains. Hvo der haver Lyst til at vide mere herom, kan efterlæse det paa bemeldte Sted hos Gram. Jeg haver tilforn viset, hvorledes Knud i levende Live giorde en af sine Sønner, navnlig Harde Knud, til Konge i Dannemark, og den anden, navnlig Svend, til Konge i Norge; Nu maa jeg og vise, hvad han giorde med den tredie Søn Harald. Saxo siger p. 196. at han giorde ham til Konge i Engelland, og at Sønnen døde førend han, hvilket er aabenbare urigtigt, saasom han kort efter sin Faders Død steg paa den Engelske Throne, og regierede i 4. Aar efter alle Engelske Skribenters eenstemmige Vidnesbyrd. Knytlinga Saga siger p. 30., at han satte ham til Konge over den Deel, som han eiede i Skotland, dog paa samme Maade som hans andre Brødre, nemlig at han selv forbeholdt sig Konge-Navn og det øverste Herredom. Adamus Bremensis taler p. 31 ikke om, at han i levende Live giorde nogen af sine Sønner til Konger, men siger, at Harde Knud blev Konge i Danmark, Harald i Engelland og Svend i Norge efter hans sidste Villie, hvilket altsammen er urigtigt. Roger af Hoveden beretter p. 437. at han af Faderen blev i levende Live giort til Konge i Engelland. Men af Dronning Emmæ Encomiast synes det

Efterat nu Kong Knuds Regimentes Historie er bragt til Ende, saa staaer kun tilbage at undersøge deels hans Character, deels hvad for priselige Love og andre Indretninger han haver giort, hvilke jeg ei haver kunnet bringe til noget vist Aarstal. Hvad hans Character angaaer, da vil jeg først derom anføre Vidnesbyrd af Nordiske Skribenter, dernæst af Engelske, og tilsidst af andre Udenlandske. Hvad da de første angaaer, saa beskriver Forfatteren til Knytlinga Saga ham saaledes: (93.) „Det er alle bekiendt, at Kong Knud haver af alle Konger i Nor„den været den mægtigste og største. Paa et andet Sted siger han: „Knud var høi af Vext, og stærk af Kræfter, og derhos meget deilig, „undtagen at hans Næse var tynd, spids og krum; Han var hvid af An„sigt, havde et smukt Haar, og deilige klare og skarpe Øine. Han var „særdeles gavmild, stridbar, dristig i Slag, seier-rig, og havde Lykke i „alle sine Idrætter. Derimod var han ei meget skarpsindig, hvorudi han „lignede sine Forfædre, Svend, Harald og Gorm, hvilke ei heller vare „meget skarpsindige.„ Saa vidt Knytlinga Saga, som dog efter min

(93.) Pag. 32. 34.

det at være klart, at han i det mindste ei har beskikket ham til Konge i Engelland i levende Live; Men hvad den Deel derimod, som han havde i Skotland, angaaer, da vil jeg ei være saa meget imod, om nogen paastaaer, at han derover forordnede ham til Konge. Siden jeg nu taler om Kong Knuds Børn, saa vil jeg endnu med et Par Ord melde om noget, som efter endeels Sigende skal have tildraget sig med endeel af dem i deres Faders levende Live. Nogle Engelske og Skotske Skribenter tale om et Tog, som hans Søn Svend, Konge i Norge, skal have giort imod Skotland, hvilket dog løb ulykkeligt af, Torfæus in Hist. Norv. Part. 3. p. 214. Andre Engelske ville og paastaae, at Kong Knud selv giftede sin Dotter Gunhild, som siden med et forandret Navn blev kaldet Cunigunda, med Keiser Conrads Søn Henric. Men de fleste og beste Engelske Skribenter tillægge det, som og rettere er, Harde Knud, hvorfor jeg ei heller her vil opholde mig længere derved.

Mening tager Feil i det sidste, saasom man finder i alle Kong Knuds Gierninger de største Tegn til Skarpsindighed og fin Forstand. Snorre Sturlessön (94.) vidner, at han oppebar Skat og Indkomster af de rigeste Lande i Norden, at der var større Pragt og Herlighed at see ved hans Hof end ved nogen anden Konges, at han og gav mere bort end nogen anden Konge, og at han lod Engelland blive ved sine gamle Love og Skikke, hvorved han forhvervede sig stor Berømmelse overalt. Sigwatur Skald siger i et af sine Vers om ham: At han af alle under Himlen var den modigste i Krig (95.). Paa et andet Sted kalder han ham den Milde (96.). Ottar hin Svarte kalder ham den Gavmilde, og mægtig baade i Raad og Daad (97.) Thorder Siareksön siger, at han ei var bange for at slaae fra sig (98.). Thorarin Loftunga berømmer ham saaledes: Knud den Rige forsvarer sit Land saa vel som Grækenlands Konge. Han siger og, at han er navnkundig under Solen (99.). Halwarder Blese Haareksson, siger, at der blev sikrere Fred, siden at Kong Knud raadede over Dannemark, Engelland og Norge (100.). Udi Knytlinga Saga findes ligeledes mange Vers giorte af de gamle Poeter Kong Knud til Ære. Saxo Grammaticus (101.) skriver om ham saaledes: „Ingen af „vore Konger er mere navnkundig, endskiønt nogle have erholdt flere „Seiervindindinger; Thi Rygtet haver saaledes forøget hans Bedrifter, „at

(94.) Pag. 612. Tom. I.

(95.) Heims Kringla Tom. I. p. 672.

(96.) Pag. 696.

(97.) Pag. 683.

(98.) Pag. 683.

(99.) Pag. 713.

(100.) Pag. 715.

(101.) Pag. 201. ex Edit. Stephanii.

„ at han haver erholdt langt større Navn end de, som dog virkelig have „ giort lige saa store Gierninger. Og da Forglemmelses Mørke og Alderdomens Rust haver fortæret de andres Berømmelse, saa haver „ hans Navn derimod taget til Tid fra Tid, og er stedse ligesom blevet „ fornyet; Thi som han var lige stor baade i Hellighed og Tapperhed, saa „ havde han ei mindre Omsorg for at udbrede Troen end sit Rige; Thi „ da han nu overalt var navnkundig formedelst sine Krigs Bedrifter, „ saa henvendte han sine Tanker til fredelige Kunster, og stiftede af sine „ egne Penge Boliger for Præster paa mange Steder, opbygde mange „ Klostere, og forøgede Ærbødigheden for de Hellige Ting, som altid „ var stor hos ham selv, ved sine Kongelige Udgifter til deres desto større „ Prydelse. Han forøgede og meget Munkenes Tal, og søgte saaledes „ at forhverve sig et stort Navn baade i Krig og Fred„. Svend Aagesen (102.) berætter og om ham, foruden de Riger, som han tillægger ham, flere end han i Sandhed havde, at han førde mange Præster og Bisper med sig fra Engelland, hvoraf han lod nogle blive i Dannemark, saasom Troen var endda nylig stiftet der, og sendte de andre til Sverrig, Gothland, Norge og Island, hvor de førde mange Siæle til Christum. Ericus Upsaliensis (103.) siger, at der af alle Folk komme til Kong Knud, saasom han var meget gavmild, baade med Gaver at uddele, og høi Sold at betale. Joannes Magnus (104.) vidner, at han af alle Konger i Dannemark var den mægtigste. Messenius kommer herudi overeens med ham (105.) Hamsfort kalder ham udi sin Odenseiske Bispe-Kronike

 Maxi-

(102.) Pag. 84.

(103.) Pag. 66.

(104.) In Hist. Goth. Sveonumq. p. 649.

(105.) In Scondia Tom. I, p. 82. 83.

Maximus ɔ: den største (106). Hvad de Engelske angaaer, da finder jeg følgende hos dem optegnet til hans Berømmelse; Dronning Emmæ Encomiast siger: Kong Knud regierede først alene i Dannemark, men siden forhvervede han sig 5. Riger, Dannemark, Engelland, Britannien, Skotland og Norge, og var saaledes en Keiser. Hvis det derfor ei stred imod den Christne Troe, kunde man sige om ham disse Maronis Vers: Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane, Divisum imperium cum Jove Cæsar habet. Ved Britannien maa her uden Tvil forstaaes de Lande, som de gamle Britter endda beboede, fornemmelig det Land Walles. Henric af Huntindon (107.): Der havde ei for ham været saa mægtig en Konge i Engelland. Johan Bromton (108.): Efterat Kong Knud kom hiem fra sin Reise til Rom, levede han sin øvrige Tid i Hellighed og Ydmyghed. Wilhelm Thorn (109.): „Som Kong Knud med en Kongelig Gav„mildhed ærede og berigede fast alle Klostere i Engelland, saa agtede han „dog den hellige Faders Augustini Engellands Apostels, og de Apostlers „Petri og Pauli Kloster frem for alle, saa at han saa særdeles havde i alle „Ting taget den hellige Augustinum til sin Patron, og saa særdeles fundet „Behag i samme Klostere tilhørende Munkes hellige Vandel, saa at han „blant dem udvalgte Bisper og Lærere for andre Menigheder. Henric „Knyghton (110.): Kong Knud regierede med Ære. Historia Rame„siensis (111.) giver ham følgende prægtige Vidnesbyrd: Den aller„christeligste Konge Knud var ei ringere end nogen af de Konger, som „hav-

(106.) Dänische Bibliothek Tom. 9. p. 372.

(107.) Pag. 364.

(108.) Pag. 912.

(109.) Pag. 1782.

(110.) Pag. 2324.

(111.) Pag. 437.

„ havde regieret for ham, enten i Henseende til Dyder eller Stridbarhed. „ Han havde den største Ærbødighed for den hellige Kirke, tog Munkene i „ Forsvar; var rund i at give Almisser, holdt de gamle Love ved Magt, „ og stiftede nye og retfærdige. Og endskiønt han regierede ei alene over „ Engelland, men og over Dannemark og Norge, var han dog ydmyg, „ kydsk, venlig i Omgang, let at overtale til det gode, bøielig til Barm- „ hiertighed, en Elsker af dem, der elskede Fred, men en streng Hævner „ imod dem, som enten ved Roverie, Tyverie, eller noget Underslæb giorde „ mindste Uret.„ Mathæus Paris (112) kalder ham en ædelmodig Konge. Men det vilde blive for vidtløftigt at opregne alt, hvad de Engelske have skrevet til hans Berømmelse, hvorfor jeg vil slutte hans Characters Beskrivelse, efter at jeg først haver opregnet nogle faa Vidnesbyrd af andre udenlandske Skribenter. En Anonymus hos Mencke (113.) siger da, at han tiente Gud al sin øvrige Livs Tid, nemlig fra den Tid af, at den mærkelige Hændelse med hans Stol ved Havet havde gaaet for sig, hvorom mere siden. Denne Skribent tager ellers Feil deri, i det han mænger ham med St. Knud Konge. Aar-Bøgerne af Hildesheim hos Leibnitz (114.) sige, at den Christne Troe, som han i Live oprigtig havde været hengivet til, stod Fare efter hans Død. Herved kan umuelig forstaaes Engelland, men det maa sigte til Dannemark og Norge, og finder jeg dog ei noget i Historien, at Troen har der efter hans Død staaet just nogen stor Fare, endskiønt jeg vel tilstaaer, at der endda vare endeel Hedninger i begge Riger, ja længe efter, med mindre at man dertil fornemmelig vil henføre, at de Vendiske Hedninger, saa snart han var død, plagede Dannemark med idelige Roverier og Indfald baade til Lands og til

(112.) Pag. 996. in Vit. Abb. St. Albani.

(113.) Tom. 3. p. 87.

(114.) Pag. 727. Tom. I.

til Vands; Da de derimod, saa længe han var i Live, ei torde røre sig, men holdte sig stille af Frygt for hans store Navn og Magt.

Dersom jeg her vilde opregne alle de Berømmelser og Lov-Taler, som alle nyere, baade inden- og udenlandske Skribenter have lagt, og endnu dagligen lægge paa denne store Konge, da kunde jeg derved giøre hans Levnets Beskrivelse meget større, men mig synes, at enhver letteelig kan baade af hans Bedrifter selv og af de Vidnesbyrd, som de her anførte Skribenter give ham, see hans Character, samt hvilke Feil og hvilke Dyder han haver havt; Hvorfor jeg vil lade mig nøie med til Slutning endnu at opregne endeel af hans priselige Gierninger og Anstalter, som han haver føiet udi alle sine Riger, og som ei lade sig bringe under visse Aars-Tal, hvoraf vi kan faae Leilighed til, saavel som af det Foregaaende, at betragte ham baade som en stor og god Konge, en ypperlig Feltherre, en modig Krigsmand, en ivrig Christen, en Elsker og Befordrer af lærde Mænd, en viis Lovgiver, en god Husbonde, en god Ven, en god Fader, og endelig en føielig, mild, beleven og omgiængelig Herre, kort sagt som tilligemed Erik Eiegod, Waldemarerne, og Dronning Margrete skinner meest af Dyder iblant alle vore gamle Konger, og i Magt ei haver nogen sin Lige iblant Danske Konger. Med alt det er det langt fra, at jeg vil sige ham fri for alle Feil, eller undskylde, langt mindre prise den Omgang, hvorved han tilveiebragte sig enten den Engelske, eller Norske Krone, hvilket jeg efter mine Tanker ogsaa noksom har viist i hans Bedrifters Beskrivelse, hvor jeg oprigtig og enfoldig har fortaalt og undersøgt alle Ting. Jeg vil da først beskrive den fornuftige Maade, hvorved han igiendrev, og til intet giorde sine Hof-Folks Smigren. Det hændte sig engang, at de prisede ham for den mægtigste og lyksaligste Herre i Verden, som intet kunde imodstaae; For da at overtyde dem dette deres Foregivendes Urig-

tig-

tighed, lod han sin Stol sætte lige ved Havbredden, satte sig selv paa den, og sagde til Havet: „Du hører mig til, og den Jord, som jeg „sidder paa, er min, og ingen har hidindtil staaet mig ustraffet imod. „Jeg befaler dig derfor, at du ei understaaer dig at stige op paa mit „Land, eller at giøre din Beherskers Lemmer og Klæder vaade„ Men Havet kierede sig intet derom; Tvertimod da Floden kom, steg den op efter Sædvane, og giorde Kongens Fødder vaade. Da sprang Kongen op af sin Stol, og sagde: Alle Jordens Indbyggere maae vide, at Regenternes Magt er kun forfængelig og ringe, og at ingen fortiener at kaldes Regent uden den, efter hvis Vink Himmel, Jord og Hav ævig bestyres. Fra den Tid af bar Kong Knud aldrig mere Guld-Kronen, men tog den af sit Hoved, og lod den sætte udi Winchester paa vor korsfæstede Frelsers Hoved (115.). Saxo (116.) fortæller efterfølgende om ham, hvoraf man kan see, hvor villig han var til at rette sine Forseelser, og paa hvilken viis Maade han tilligemed søgte at give Lovene deres rette Kraft. Efterat han havde udgivet sin Gaards Ret, var han selv den første, som overtraadde den, ved at lade i Drukkenskab ihielslaae en af sine Krigsmænd uden Lov og Dom. Maaskee Saxo sigter her til Ulf Jarls Mord. Da han nu kom til sig selv igien, formerkede han, at han havde forseet sig imod sin egen Lov; Han lod derfor sine Hof-Folk sammenkalde, steg i deres Paasyn ned af sin Throne, satte sig som en anden Synder paa Gulvet, hvor han med Ydmyghed blev siddende, oppebiende, hvad Straf de vilde paalægge ham. Hans Folk, rørte over saa stort et Exempel, ginge ud, og beraadsloge med hinanden, hvad de i saa vigtig en Sag skulde giøre. Endelig bleve de eenige om, at det ei tilkom

(115.) H. Huntind. p. 364. M. West. p. 209. Anon. Saxo. ap. Mencke Tom. I. p. 727. H. Knyght. p. 2325.

(116.) Pag. 199.

Undersaatter at paalægge deres Konge nogen Straf, hvorfor de besluttede at overlade til ham selv, paa hvad Maade han vilde straffes. De løftede ham derfor op af Jorden, og satte ham paa sin Throne. Kongen dømte sig da selv til at betale i Bøder 360. Pund Sølv, da andre derimod for slig Gierning ikkun betalede 40. Pund. Dertil lagde han endda 9. Pund Guld, som en Gave, og udgav en Lov, hvorved alle Mandrabere efter den Tid blev paalagt samme Straf, som skulde deles i tre lige Parter, den ene til Kongen, den anden til Krigsmændene, og den tredie til den Ihielslagnes Paarørende; Men som han nu selv denne gang var den Skyldige, saa uddeelte han sin Part til de Geistlige og Fattige. Følgende Historier kan tiene til Beviis paa hans Gavmildhed og Høiagtelse for lærde Folk: Der var en Islænder ved Navn Thorarin Loftunga, en stor Poët, han havde giort en Satire imod Kong Knud, hvorover Kongen var blevet fortørnet, og truede med at lade ham hænge, hvis han ei Dagen efter oplæste for ham sine Vers, imedens han sad til Taffel. Poëten efterkom Kongens Befaling, men forandrede og forøgede Verset saaledes, at det da blev til Kongens største Roes, hvorover Kongen ogsaa forærede ham 50. Mark Sølv. Dette Vers blev derfor og siden kaldet Hovedets Løsen. Siden giorde bemeldte Poet et langt Vers til Kongens Ære, som blev kaldet Krigstoget, hvorudi han beskrev hans Reise fra Dannemark til Norge (117.) Forfatteren til Knytlinga Saga (118.) fortæller dette noget anderledes, nemlig, at Poeten var kommet ind med et Vers til Kongens Berømmelse, just da han sad til Taffels, og Maden vel allerede var taget af Bordet, men Kongen sad endda for at dømme i adskillige Sager, saa at der derfor stod fuldt af Folk om ham. Poeten kunde altsaa ei længe komme til at læse sit Vers op

(117.) Heims Kringla p. 712. - 714.

(118.) Pag. 32.

op for ham. Endelig da Sagerne vare til Ende, sagde han: Jeg beder dig Herre, vær dog saa god at høre mit Vers; Thi det er kun kort. Da saae Kongen vredt paa ham, og sagde: „Ingen uden du har endnu „ understaaet sig at giøre korte Vers til min Ære; Du maa derfor vide, „ at hvis du ei i Morgen paa samme Tid kommer igien med det samme „ Vers, men forøget med 30. eller flere Stropher af samme Indhold, „ da skal du miste dit Liv.„ Udi Resten af Fortællingen kommer denne Skribent overeens med Snoro Sturlessön. Hos bemeldte Skribent finder jeg og, at Kong Knud haver givet den berømte Poet Sigvatur i Forærring en halv Mark Guld, og en anden Poet ved Navn Bersa Skalld-Torfusön tvende Guld-Ringe, som veiede een Mark, og desuden et skarpt Sværd med Guld beslaaet (119.).

Om Kong Knuds andre Dyder finder jeg følgende optegnet hos Skribenterne: Den Islænder Oddus Grimisön fremstillede sig for ham, og begierede Penge af ham, endskiønt han aldrig tilforn havde seet ham. Kongen lod ham give 3. Mark Sølv. Oddus takkede derfor, men sagde, at han, for at igiengiælde denne Gave, vilde ogsaa give ham Penge. Kongen forundrede sig herover, og spurgte, om ham syntes, at det var for lidet. Oddus svarede, at det var meget til een, men nu ikkun lidet, siden det skulde deles iblant 12. Da befalede Kongen at give hver af dem saa meget (120.) Det hændte sig engang, at han kom paa St. Andreæ Fest-Dag til Glastenbury, hvor Kong Edmund Ironside laae begravet. Han giorde da sin Bøn paa hans Grav, og forærede til Kirken en dyrebar Kaabe af adskillige Farver, hvorudi Paafugl-Fiedre vare stukne, han befriede og ved et Privilegium, som er af 1032. St. Mariæ

(119.) Pag. 34.

(120.) Torfæus in Hist. Norv. Part. 3. p. 2[illegible].

riæ Kloster i Glastenbury, baade for sine egne Synders Eftergivelse, og for sin Broders Kong Edmunds Siæl, fra alle Skatter, Paalæg, og Tynger, og erklærede Abbeden fri for at staae under nogens Befaling eller Jurisdiction (121.). Imod St. Suthbert, som laae begravet i Durham, viiste han en særdeles Ærbodighed; Thi han gav ei alene stort Jordegods til hans Kirke, men gik endog med bare Been til hans hellige Legeme fem ganske Mile fra det Sted af kaldet Garmundi Vei (122.). Leiligheden til at stifte det Kloster Holm i Engelland St. Benedicto til Ære, var følgende: En hellig Mand ved Navn Wolfric havde tilligemed 7. andre bygget der et Capel til St. Benedict. En af Kong Knuds Høvdinger ved Navn Maynard kunde ei lide bemeldte Munke, og lagde derfor meget ont for dem hos Kongen, som just da var i Nærværelsen paa et af sine Gods ved Navn Hornyng. Kongen gik selv derpaa med faa i Følge ganske ubekiendt til bemeldte Capel. Men Wolfric, som uden Tvil havde faaet Underretning herom, gik ham strax i Møde, og hilsede ham for Konge, indbildende ham derhos, at en Engel havde aabenbaret sig det. Kongen lod som han troede det, hvilket han ganske vist kun giorde af Stats-Aarsager, og forærede derpaa bemeldte Gods Hornyng tilligemed mange andre til det Kloster Holme, som han der stiftede. Hvilket gik for sig i den Samling, som han holdt til Winchester, formodentlig efter hans Reise til Rom (123.); Thi at han tilforn ei just har giort saa meget af de Engelske Helgene, det lærer Johan Bromton (124.) os, som siger, at han drev Spot med den hellige Editha

(121.) W. Malm. de Antiq. Glast. Ecclesiæ p. 323. M. West. p. 207. ad An. 1026.

(122.) Sim. Dunel. p. 33.

(123.) J. Bromton p. 913.

(124.) Pag. 909.

Kong Edgars Dotter, og foregav, at han ei kunde troe, at Dotteren var saa hellig, siden at Faderen havde været hengivet til Tyrannie og Liderlighed. Vel beretter samme Skribent derhos, at Erkebisp Ethelnoth overbeviiste ham om hendes Hellighed ved et Jertegn, men det vissefte Jertegn og Aarsag til Kong Knuds siden saa meget forandrede Opførsel imod de Engelske Helgene er vel at søge deels i hans dybe Politique, deels og i hans Kierlighed til Dronning Emma, som var overmaade hengivet til Helgenes Dyrkelse. Den Engelske Helgen Mildreda, som hidindtil havde ligget begravet paa den Øe Thanet, undgik ei heller Kong Knuds Omsorg; Thi hendes Legeme, tilligemed alt det Gods som didhen fra forrige Tider af var foræret, blev af ham skienket og forflyttet til St. Augustini Kloster i Canterbury (125). Hos samme Skribent, som fortæller dette, finder jeg et Beviis udi samme Historie, som kan tiene til at bestyrke den rigtige Mening om Aaret af Kong Knuds Reise til Rom; Thi Gave-Brevet paa St. Mildredæ Legeme er af 1027., og paa et andet Sted vidner bemeldte Skribent, at det blev givet, da han kom fra Rom. Han siger der og, at Kongen var i stor Havs-Nød, da han kom til Engelland, tilligemed alle de Engelske Herrer, som vare seilede ham i Møde, men at han, efterat han havde paakaldet St. Augustinum, slap vel derfra, hvilket, tilligemed Dronning Emmæ og de Stores Forestillinger, bevægede ham til at give bemeldte Legeme og Gods til St. Augustini Kloster (126.). Til Christ-Kirken i Canterbury gav Kong Knud St. Bartholomæi Apostels Arm, tilligemed en stor Kappe, sin Guld-Krone, og den Havn Sandwic, tilligemed Floden, som der gaaer, og Landet paa begge Sider, saa vidt nemlig, som en Mand kunde kaste en liden Øxe ind paa Landet, naar han paa et Skib laae paa Floden, og Vandet var

 hoi-

(125.) W. Thorn. p. 1783. Thomas Sprottus p. 111.

(126.) W. Thorn. p. 1909. 1910.

høiest (127.). Imod det Kloster Croyland teede han sig og meget naadig, og gav dertil adskilligt Gods. Gave-Brevet er af 1032., i hvilket Aar han kom tilbage fra Dannemark, efterat han havde indtaget Norge, hvorfor han og i det kaldes Konge af Norge, og findes det hos Ingulph (128). Samme Skribent vidner og, at Abbeden af det Croylandske Kloster Brichtmer gav i det Aar 1032. to Rideheste til Kong Knud, hvilket skede, efterat han ved Sandwic var steget i Land i Engeland, og var kommet fra Rom, hvorudi denne Skribent dog feiler, saasom Kong Knud i bemeldte Aar ei kom fra Rom, men fra Dannemark, efterat han havde undertvunget sig Norge. Kongen foræreda ham derimod en heel Silke-Klædning, bestukket med Guldørner, et Røgelsekar af Sølv forgyldt, og tolv Biørne-Skind at lægge for Alterne (129.). Jeg haver tilforn talet om den Naade, som Kong Knud bar for Erkebisp Ethelnoth, nu maa jeg og tale om den, som han ei mindre havde for Bisop Ætheric af Dorcester. For hans Skyld opbygde han paa sin Bekostning en Kirke indviet Trefoldigheden til Ære ved det Kloster Ramsey, af samme Skikkelse som den forige, men af større Begreb. Ligeledes lod han forflytte S. Felicis Legeme fra Seham til bemeldte Kloster (130.). Ved en anden Leilighed viste Kongen sig denne Bisp saa tilgiven, at det næsten skede med andres Fornærmelse. Historien er kortelig denne: En rig Engellænders Enke, som eiede et stort Jordegods kaldet Athelinton, giftede sig med en Dansk Mand. Det hændte sig noget efter at Kong Knud paa sine sædvanlige Reiser igiennem Riget, opholdte sig paa en af sine Gaarder kaldet Nassington, som laae udi Nærværelsen. Og som han

(127.) Evidentiæ Ecclesiæ Christi Cant. p. 2225.

(128.) Pag. 58.

(129.) Pag. 61.

(130.) Historia Ramesiensis p. 437. 438.

han havde et meget stort Folge med sig, saa kunde de ei alle faae Rum der. Biskopen, som aldrig et Dieblik uden den hoieste Nod vigede fra hans Side, drog da tilligemed fire af Kongens Hofmænd ind til Herberg hos bemeldte Danske Mand, som for Kongens Skyld ei vidste, paa hvad Maade han skulde giore Hoitid nok af Bispen. Efter Maaltid dreve de derfor Aftenen bort med at drikke, hvilket varede saa længe, indtil den Danske Mand blev ganske beskienket, og da i sin Drukkenskab sagde, at hvis Bispen vilde Morgenen efter give ham 50. Mark Guld, da vilde han overlade ham sin Gaard, dog efterat han havde fort sit Boskab og sine Creature derfra. Biskopen, som forhen paa en underfundig Maade havde udlokket Gaardens Tilstand og Indkomster af ham, skod da de Nærværende strax til Vidne, og tog ham paa hans Ord; Lod sig og ei heller dermed noie, forend han ligeledes havde faaet hans Kones Samtykke, som var ædrue. Disse tvende indginge det saa meget lettere, som de tænkte, at det baade var umueligt hos Bispen i saadan Hast at bringe saa mange Penge tilveie, og da derhos indbildte sig, at han ei skiottede om deres Gaard, saasom den laae langt fra ham, saa at de derfor toge det altsammen op for Spog. Men hvad har Biskopen at giore? Han sender strax samme Nat, efterat alle de andre vare gangne til Sengs, Bud til alle sine Venner om at faae Penge til Laans. Selv rider han til Kongen, som han fandt ved Skakbrettet, fordi han ei kunde sove. Han bliver strax indladt, og faaer til laans alt det Guld, som da fandtes i Kongens Værge; Hvorved han, tilligemed det han fik fra sine Venner, bragte langt mere tilveie, end fornødent giordes. Om Morgenen efter vilde den Danske, siden han havde udsovet sin Rus, ei holde sit Løfte, men Biskopen bragte Sagen for Kongen, og drev den igiennem ved den store Naade, som han stod udi; Ja han holdt ei op at plage Kongen, forend han derom maatte udstede ham sit Brev med sin

Haand

Haand og Seigl for. Biskopen gav derpaa til hver af de fire Baroner, som havde været ham behielpelig udi denne Sag, to Mark Guld, og desuden til den Danskes Kone, for at stille hendes Skrig, to Mark Guld; Hvorefter han foræerede det hele Gods til det Ramseyiske Kloster (131.).

Kroniken af Ely taler og meget om Kong Knuds og Dronning Emmæ Gavmildhed imod Kirker og Klostere, og iblant andet om hendes, imedens hun havde Kong Knud, følgende: Til Kirken af Ely foræerede hun en Purpur-Kappe med en Guld-Bord om, og desuden besat med Guld og kostbare Stene, saa at dens Lige ei var i ganske Engelland; De andre Helgene udi samme Kirke finge og hver deres Silke-Kaabe, med Guld og Edelstene besat. Hun gav og didhen et grønt Alter-Klæde besat med Guld-Plader, og et linned Alter-Klæde af blod-farve med en Guld-Bord om, som var en Fod bred (132.). Det hændte sig engang, at Kongen, tilligemed Dronning Emma, og de fornemste Mænd i Riget, seilede til Ely for der efter Sædvane at holde Mariæ Renselses Fest. Som de nu seilede forbi Kirken, der laae paa en høi Klippe, faldt dem en liflig Lyd i Ørene, som kom deraf, at Munkene just vare i Kirken, og forrettede Guds-Tienesten. Da befoel Kongen, at alle de, som vare i Skibet, skulde høit synge med ham, og giorde han da selv en Sang paa Engelsk, som begynder saaledes: Merie sungen the Muneches binnen Ely, tha Cnut ching reuther by; roureth cnites noer the Land, andhere we thes Muneches sæng ɔ: Munkene i Ely sang sødt, da Kong Knud roede der forbi; Roer nu nærmere mine Mænd til Landet, paa det vi kan høre Munkenes Sang; Hvilken, efter Skribentens Sigende, var endda i fuld og offentlig Brug i Engelland i hans Tid. Saaledes blev

(131.) Hist. Ram. p. 441. 442. 443.

(132.) Hist. Eliens. p. 502.

blev Kongen ved at synge med Munkene, indtil han kom i Land, hvorpaa han strax over St. Edelredæ Alter bekræftede alle de Friheder, som de fremfarne Konger i Engelland havde givet til Klosteret (133.). Engang hændte det sig, at Vandet ved Klosteret var frusset til ved den Tid, da Mariæ Renselses Fest indfaldt, og at man derhos ei var vis paa, om Isen var sikker nok. Kongen lod sig dog derved ei afholde, men foer didhen i Slæde, og lod en før og stor Bonde-Karl gaae for sig for at prøve, om Isen holdt. Da nu Kongen var kommet vel frem, sagde han, at han, som var af maadelig Væxt, og hurtig af sig, havde tænkt altid at kunne komme der frem, hvor en plump og stor Bonde kom. Bonden havde dog den Nytte deraf, at Kongen giorde ham, al hans Afkom, og Gaard fri til ævig Tid for alle Skatter og Paalæg (134.). Mathæus af Westmynster (135.) fortæller, at han giorde Vei over Moradserne imellem Rames og Burgum, for derved at undgaae den Fare, som man før ved de staaende Søer var underkasted. Dersom Stedernes Beliggenhed tillod det, skulde jeg næsten falde paa de Tanker, at dette Arbeide er eet med det, som den lærde Cambden (136.) omtaler, og kalder Divels-Dyke, hvilket efter hans Beretning almindelig bliver tillagt Kong Knud, endskiønt han smukt beviser, at det saaledes ei kan være, men at det er meget ældre. Det bestaaer i en Grav og Dige, som er mange Mile lang, og som tiener til baade at giøre Landet, der før var fugtigt og moradsigt, tørt, og derhos at hindre Floder og Søer i at løbe over.

P Dan-

(133.) Hist. Eliens. p. 505.

(134.) Hist. Eliens. p. 505.

(135.) Pag. 209.

(136.) In Britannia ex Edit. Lond. 1687. p. 360.

Dannemark sørgede denne store Konge ogsaa for, men Skade er det, at man finder saa lidet optegnet om hans priselige Anstalter i samme Rige. Tvende gamle Skribenter vidne, at han allerførst førde Munke ind i Dannemark, hvilket synes meget rimeligt (137.) Jeg haver tilforn talet om de Geistlige, som Kong Knud førde fra Engelland til Dannemark, og giorde der til Bisper, nu maa jeg og nævne en Dansk Mand, nemlig Othincar den yngre, en Søn af Toko Jarl i Vendsyssel, hvilken Kong Knud førde med sig til Engelland, hvor han saaledes lagde sig efter Videnskaber, at han fik Tilnavn af den Vise. Han blev siden Biskop i Ribe, ja skal næsten af sine egne Midler have stiftet det Biskopdom. Han blev døbt af Erkebiskop Adaldago i Bremen, hvor han i sin Ungdom gik i Skole, og fik i Daaben hans Navn Adaldagus. Adamus Bremensis vidner, at han var af Kongelig Slægt; Men det kan derfor ei gotgiøres, som endeel nyere have digtet, at han var Kong Knuds Søster-Søn; Thi, foruden at ingen gammel Skribent siger det, saa strider og Tids-Regningen derimod; Thi Erkebisp Adaldag døde 988., da jeg høilig tviler paa, at nogen af Kong Knuds Søstre engang var født (138.) Ved saadane og andre Gierninger bragte Kong Knud det saa vidt, at han udslettede de Synder, den Vold, og den Underfundighed, som han i Begyndelsen af sin Regiering havde udøvet, maaskee hos Gud, men ganske vist hos Menneskene, som Wilhelm af Malmesbury siger (139.); Hertil sigtede han og med sine mange gode Gierninger, som han selv siger i sine Gave-Breve til Klo-

(137.) Chron. Erici R. p. 268. Series 2. Reg. Daniæ Wormii p. 20.

(138.) Vasthovii Vitis Aqvil. p. 23. Benzélii notæ ad eandem p. 16. Pontopp. Annal. Eccl. Dan. p. 150. Adam. Brem. p. 23. 26. 29. Saxo. p. 196. Hvitfelds Bispe-Krønike. p. 17. Chron. Eccl. Rip. p. 8. 9.

(139.) Lib. II. p. 73.

Klosterne. Nogle af vore nyere Historie-Skrivere berette, at han stiftede Mønte-Steder i Dannemark, og lod slaae Mønt der, men jeg finder intet derom hos de Gamle, ei heller troer jeg, at man er i Stand til at opvise nogen Dansk Mønt slaget af Kong Knud; Men vil man paastaae, at det synes rimeligt, at han har giort det, fornemmelig da man ei meget længe efter finder Mønter af Danske Konger, men ei tilforn, saa vil jeg gierne tilstaae det; Thi det vilde have været underligt, om Kong Knud ei havde indført det i Dannemark, som han saae at være saa nyttigt og i fuld Brug i Engelland. Imidlertid ere alle de Mønter, som vi have af Kong Knud, hvilke deels ere af Sølv, deels af Kobber, slagne i Engelland, som ei alene de Engelske Navne af Mønt-Mestere, som derpaa staae, udvise, men endog Engelske Stæders Navne, som undertiden findes derpaa. Paa nogle forestilles Kongen meget ung, men paa andre temmelig til Aars. Han sees der med en temmelig spids Næse, ligesom Knytlinga Saga beskriver ham, haver Krone paa Hovedet, som paa nogle Mønter er rund, og paa andre spids op i Veiret; Paa nogle forestilles han og med Hielm paa Hovedet. Næsten paa dem alle har han Scepter i Haand (140.). Paa alle disse Mønter staaer ei anden Titel end Knud Engellændernes Konge, ventelig deels fordi de ere slagne i Engelland, og deels for Rommets Knaphed. Derimod finder man i hans Breve, hvoraf jeg allerede har anført nogle, langt prægtigere Titler, som: Knud Keiser, der af Christo Kongernes Konge har faaet det Engelske Herredom paa Øen; Knud de Engelskes Konge, og de omkring-

(140.) A. Fountaine Num. Anglo-Dan. in fine Tom. II. Thes. Ling. Sept. Hickesii. Meursius ex Edit. Florent. p. 8. 9. Mulenii Num. Dan. Class. 3. Ser. I. Bircherodii Specim. ant. rei mon. Dan. p. 40. Köhlers Münz-Belust. 1. Theil 6. und 7. Stück p. 41. Spelmanni Vita Ælfredi Tab. 5. & 6.

kringliggende Folkes Styrer og Beherßker, og saa fremdeles; Hvilkes Adskillighed haver, som Gram fortreffelig anmærker udi sin Undersøgning om Kong Knuds Reise til Rom, p. 47., alene sin Oprindelse af Munkenes og Clerkernes Uvidenhed, Egenraadighed, og Indfald, paa hvilke det alene beroede, hvad Titel de vilde give Kongen, som det ligeledes kom i de Tider an paa Mont-Mesterne, hvad de vilde kalde ham paa Monterne. Jeg haver tilforn lovet at vilde tale noget mere om Thingmændenes Istandsættelse af Kong Knud, hvilket jeg og nu vil efterkomme. Svend Aagesen (141.) fortæller da, at der allevegne fra strømmede en Mængde af tappere Folk til ham, dertil bevægede af hans Rygte, hvilket bemeldte Skribent dog efter Sædvane meget forøger, i det han siger, at han i Magt var næsten den store Alexander lig, saasom han regierede over alle Lande lige fra det yderste Thule af indtil Grækenlands Grændser, og beherskede, foruden Dannemark, Engelland, Norge, Slavernes Land, Finland og alle omkringliggende Lande. Disse besluttede Kong Knud at inddele efter en vis Orden, saa at de, som vare enten af høi Byrd eller Rigdom, kunde stedse være om ham. Han forordnede derfor, at de skulde have et særdeles Fortrin frem for andre, som til Kongens Ære, og Krigshærens Anseelse ginge med forgyldte Øxer, og med Haandgrebene paa Sværdene ligeledes forgyldte. Herover maatte de Fattige af sig selv lukke sig ude fra denne Milice, hvilken blev kaldet Thinglith, og var 3000. Mand stærk. Det er uden Tvil den samme, som Saxo (142.) taler om, naar han siger, at Kong Knud med 6000. Mænd, og 60. Skibe, hvoraf hvert kunde romme 100. Mænd, drog omkring udi alle sine tre Riger, af hvilke han efter Adami Vidnesbyrd opholdt sig mest udi Engelland, og mindst udi Dannemark og Norge, som og Historien af hans Reiser udviser.

Nu

(141.) In Leg. Castrens. p. 148.
(142.) Pag. 196.

Nu staaer intet tilbage, uden at jeg taler om Kong Knuds Love; Hvilke saa vidt min Undersøgning haver strækt sig, beløbe sig til følgende: 1.) Witherlags Ret, som var givet for at holde i Orden den ovenmeldte Milice, Thinglith kaldet, og derfor ogsaa kan kaldes en Gaards, eller Hof-Ret; Thi alle de ovenmeldte Krigsmænd vare tilligemed Kong Knuds Hofmænd. Denne Lov udgav han efter givne Raad af den vise Siellandsfarer Oppe og hans Søn Eskild, som Svend Aagesen (143.) og Saxo (144.) vidner. Den stod ved Magt i otte Kongers Tid, Kong Knud selv iberegnet, men kom af Brug under Kong Nicolai Regiering. Den store Erkebiskop Absalon samlede den siden igien i en liden Bog paa Dansk med Kong Knuds den VI. Tilladelse. Svend Aagesen satte den i samme Tider over paa Latin (m). Hele Loven bestaaer kun, foruden Indgangen og Slutningen, af syv Artikler, iblant hvilke den er særdeles mærkværdig, hvorved, saa at sige, den første Rang-Forordning er blevet indført; Thi Hof-Folkene forordnes der at tage Rang og Sæde, eftersom de ere ældst i Tienesten til. Hvoraf det Navn Witherlagh er kommet, derom ere mange og stridige Meninger. Stephanius mener (145.) at-

(143.) Pag. 157.

(144.) Pag. 197.

(145.) Pag. 146.

(m) Det er samme Oversættelse, som Stephanius har udgivet til Sorøe 1642. in 8vo., bag efter Svend Aagesens Danske Historie; Men Texten er først udgivet af Resenio i Kiøbenhavn 1673. in 4to. bag ved den Norske Hirdskraa. Svend Aagesens Oversættelse følger ei meget Bogstaven, saa at Resenii derfor er bedre i den Henseende. Bemeldte Aagesen har og giort en vidtløftig Indgang og Slutning; Men Stephanius kun tilføiet korte Anmærkninger, da Resenii derimod ere desto længere. Hos denne sidste kaldes p. 568. Kong Knud, foruden andre Titler, de Sembers Konge. Saxo har og p. 197. anført disse Love paa zirligt Latin.

at det mueligt kan være kommet af de gamle Viter, ɔ: Jyder eller Gother, og derfor betyde saa meget som Viternes Lov; Men da det er klart, at det Ord Viter har aldrig været til i Verden, men er kun kommet af en forkert Læse-Maade, da man har læst Viter i Stedet for Gother eller Juther, saa falder denne ugrundede Mening bort af sig selv. Resenius anfører (146.) adskillige Oprindelser til Ordet, hvoraf dog ingen smager mig bedre end den, hvorved han leder det af det Islandske Ord: Wite ɔ: Forseelse, saa at Witherlags Ret betyder derfor saa meget, som en Lov om Forseelser, hvilket og best passer sig paa den, som man af dens Indhold kan see. Ved denne Lov blev den umenneskelige Skik at gotgiøre sin Uskyldighed ved Enekamp afskaffet, hvilken tilforn havde været i fuld Brug, og derimod Vidner indførte, hvilke i det mindste maatte være to, saa og Jernbyrd i meget mørke og vanskelige Sager. Resenius mener, at denne Lov er udgivet i Engelland 1035. eller 1036., men jeg seer ingen gyldig Aarsag, hvorfor man just skal sætte dens Bekiendtgiørelse i Kong Knuds sidste Leve-Aar; Tvertimod finder jeg langt større Formodning for mig, at den er udgivet længe tilforn omtrent imellem 1020 og 1030. Den anden Lov er udgivet ved Jule Tider til Winchester i Engelland, formodentlig efter hans Hiemkomst fra Rom, som man kan slutte deraf, at han i Fortalen kaldes Konge af Engelland, Dannemark og Norge, saa og af disse Ord hos Wilhelm af Malmesbury (147.). „Efter hans Hiemkomst fra Rom opførde han sig i Gierningen ei heller „slettere end han med Ord havde lovet; Thi han befol, at alle de fremfarne Kongers Love, særdeles hans Formands Ethelredi, skulde holdes „under Straf, hvilke Love endnu i denne Dag blive besvorne at holdes „under Navn af den gode Kong Edvards Love, ikke fordi at han har

„gi-

(146.) Pag. 550. og 551.

(147.) Pag. 75.

„givet dem, men fordi han haver holdt dem ved Magt.„ Endskiønt nu Wilhelm af Malmesbury ei udtrykkelig melder, at Kong Knud selv haver givet Love ud, saa er det dog meget rimeligt, at han ved de Love, som han der omtaler, tillige forstaaer Kong Knuds Love. Bemeldte Love ere tvende Slag, geistlige og verdslige. De første har Pontoppidan indrykket i sin Dansk Kirke-Historie (148.) og mener derhos, at de og ere blevne holdne i Dannemark, saasom man ikke finder paa de Tider nogen særdeles Lov angaaende Kirkens Forfatning i samme Rige, som dog ei vel kan have undværet en Lov (n). Spelman (149.) anfører en af Kong Knuds Love om Jagten, deelt udi 34. Artikler, og paa Latin oversat, men saaledes, at man tydelig kan see, at Oversættelsen er giort efter det Angel-Saxiske. Jeg vil slutte denne store Konges Historie med følgende Vers,

(148.) Tom. I. p. 173.

(149.) In Glossar. Archaiol. p. 240. &c. under det Ord Foresta.

(n) Baade den geistlige og verdslige Lov er først udgivet paa gammel Angel-Saxisk og Latin af Abraham Wheloc til Cambridge 1644. in Fol. i Lambardi Archæonomia, eller Samling af gamle Engelske Love, som Lambardus allerede i Dronning Elisabeths Tid haver oversat af Angel-Saxisk paa Latin, findes bemeldte Love anførte fra p. 97. til p. 126. David Wilkins har i lige saadan Samling, udkommen til London 1721. in Fol. udgivet disse Love, som og kan læses i Spelmans og Wilkinses Samlinger af de Engelske Concilier. i Johan Bromtons Engelske Historie, som er udgiven iblant de 10. gamle Engelske Historie-Skrivere, ere og bemeldte Love trykte paa Latin fra p. 914. til p. 932. Denne Oversættelse skiller meget fra de andres, hvilke langt nøiere følge den Angel-Saxiske Original; Thi jeg bærer aldeles ingen Tvil paa, at jo Lovene ere udgivne paa Angel-Saxisk, men er derimod uvis paa, om der og er giort en Oversættelse af dem paa Latin efter Kong Knuds Befaling, skiønt jeg maae tilstaae, at jeg er mere tilbøielig til at bejae end benegte det.

Vers, som jeg til hans Ære finder forfattet af den lærde Henric Ranzow, og i et Gallerie paa Slottet Bredenberg sat under Kong Knuds Portrait (150.).

Desine mirari, qvos garrula laudibus effert
    Græcia, qvos jactat Roma superba Duces.
Dania me nulli veterum virtute secundum
    Edidit, hiberno terra propinqva freto.
Facta mihi Magni pepererunt inclyta nomen.
    Qvinqve sub Imperio regna fuere meo.
Me sibi delegit socerum, qvi tertius orbis
    Arbiter, Henricus nomine, sceptra tulit.
Justitia præclarus eram, Regesqve potentes
    Subjectos docui Legibus esse suis.

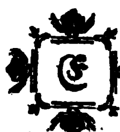
Det er: Aflad at ophøie de Helte, som de pralende Grækere berømme, og som de stolte Romere bryste sig af; Thi Danmark, der ligger nær Js-Havet, haver frembragt mig, som i Dyd ei viger nogen af de Gamle. Mine herlige Bedrifter have forhvervet mig Navn af den Store. Fem Riger vare under min Magt. Keiser Henric den Tredie udvalgte mig til sin Sviger-Fader. Ei mindre berømmelig var jeg ved Retfærdighed; Thi jeg lærte, at de mægtige Konger bør selv være deres Love underkastede.

(150.) Nath. Chytræi Delic. Itiner. p. 476. Edit. 1606.

P. F. S.

P. F. S.
Om
Erik Eyegod.
Konge i Danmark.

Erik (a) med det Tilnavn Eyegod (b), født udi Slangerup i Siel-

(a) Det Navn *Eric* har fra de ældste og hedenske Tider af været meget brugeligt i ganske Norden. Withelm af Malmesbury p. 107. og den Munk Alberic p. 144. kalde ham *Herric*, men hans rette Navn har uden Tvivl været *Eric*; Thi saaledes kaldes han af alle vore Nordiske Historie-Skrivere, ingen undtagen. En gammel Skribent hos Eccard, Annalista. Saxo Lib. I. p. 598. skriver hans Navn *Erich*. Albertus Stadensis p. 266. kalder ham *Herieus*. Af Islænderne kaldes han i Heims Kringla *Eyrekur* p. 219. Tom. II. og af Knytlinga Saga p. 140. *Eirikur*.

(b) Dette Navn findes hos mange gamle Skribenter, dog som de fleste af dem ere udenlandske, med nogen Forandring, som *Eygothe*, *Egoth*, *Egothe*, *Egotha*, *Egothæ*. Ludewig reliq. T. IX. p. 24. 166. 177. 212. Chron. Erici R. p. 268. Chron. Ep. Lund. p. 3. Islænderne kalde ham alene den Gode, Heims Kringla p. 190. Knyt. Saga p. 144., og anderledes have ei heller vore Historie-Skrivere, som have skrevet paa Latin, kaldet ham; Thi de skrive bonus, Saxo p. 224. Sveno Aggonis p. 97., da dog Eyegod burde oversættes enten optimus, eller semper bonus. Udi de af Ole Worm udgivne Optegnelser over vore gamle Konger, hvilke ere skrevne med Rune-Bogstaver, kaldes han i den første p. 5., *Argasta*, og i den anden p. 20. *Argothe*, hvilke Tilnavne Wormius selv dog i sine Noter over bemeldte Optegnelser p. 15. og 27. holder for at være komne af Skrivefeil, da der burde staae Eyegod, med hvilket Tilnavn, eller og den Gode, han ogsaa kaldes af alle andre Skribenter, som han og formedelst sine Dyder efter alles Tilstaaelse haver fortient, da derimod den Argasta, det er den værste, aldeles ikke kan passe sig paa ham. Gram udi sine Noter over Meursii Danske Historie p. 232. giør en saa-

dan

i Siælland, var en Søn af Svend Estrithsøn Konge i Dannemark. Hans Moders Navn vides ikke; Dog veed man saa meget, at han ei var ægte født, men kun en naturlig Søn af bemeldte Konge (c), som iblant

han Anmerkning, at han udi Kröniken om Erkebisperne til Lund p. 3. kaldes af Paven, imedens han endda levede, med det Tilnavn Egoth, udi Pave Paschalis Brev til Adzer Bisskop af Lund, hvorved han blev giort til Erkebisp: Gram siger, som og er rigtigt, at saadanne Tilnavne pleie Konger ei gierne at faae, imedens de leve, og allermindst pleie de at blive saa almindelige, at endog uden landske Førster kalde dem dermed, hvorfor man ei kan slutte andet, end at Nicolaus Forfatter til bemeldte Bispe-Krønike, har enten selv indslikket det Ord i Pavens Bulla, saasom han i sin Tid hørte Kong Eric allevegne at nævnes saaledes, eller og at det Navn Egoth har ei været et Tilnavn, men hørt til hans virkelige Navn, ligesom Harde Knud var en af de fremfarne Kongers i Dannemark virkelige Navn, og ei Tilnavn, som nogle urettelig en have menet, hvilke deraf have taget Anledning at kalde bemeldte Konge Knud den Haarde. Denne sidste Mening synes for Gram at være den rettæste, og er han af den Tanke, at Cornelius Hamsfort, en berømt Medicus og Historicus i Dannemark haver været af samme Mening, og anfører derfor til Beviis herpaa et Sted af hans endnu utrykte Annalibus. Men, sandt at sige, ligger Feilen nok deri, at man tillægger Pavens Bulla de Ord, som egentligen høre til Forfatterens Fortælling.

(c) Svend Estrithsøn var kun eengang gift, nemlig med Gyda eller Githa, som Islænderne kalde Gunhild, og som var enten, efter vore, eller de Svenske Skribenters Beretning, en Dotter, eller en Søster af Kong Inge i Sverrig, eller og, som Islænderne sige, en Dotter af Svend Jarl, som var en Søn af den nydkundige Hagen Jarl. Men da dette at undersøge hører egentligen til Kong Svend Estrithsøns Historie, saa vil jeg her ei røre mere derved. Med hende avlede han efter Knytlinga Sagas p. 42. Beretning kun een Søn ved Navn Svend. Den myndige Bremiske Erkebisskop Adalbert tvang Kongen til at skille sig ved denne Dronning, under Paaskud, at hun var for nær i Slægt

iblant femten Prindser, hvilke han avlede, havde kun een ægte født. Nogle Skribenter berette, at Kong Svend giorde, førend han døde, den Anstalt, at alle hans Børn skulde bestige Thronen efter ham, den ene efter den anden; Men jeg holder det for urigtigt, og at være opfundet af Efterkommerne, efterat det virkelig skede, nemlig med saa mange, som bleve i Live. Derimod finder jeg hos troværdige Skribenter, at han udnævnede Knud til at følge næst efter sig i Regimentet, forbigaaende Harald, som var den ældste (d). Men de Danske fulgte ei herudi Kongens sidste Villie, saasom de giorde Harald til deres Konge, grundende sig baade paa hans første Fødsels Ret, saa og haabende under ham et fredsommeligt og stille Regimente, hvilket hans Sæder og Gemyts Beskaffenhed syntes at spaae dem, hvorudi de ei heller toge Feil; Derimod

Q 2 frygs

i Slægt med ham. Hvorpaa Kongen fornøiede sig sin øvrige Tid, som han og førend sit Ægteskab havde giort, med adskillige Fruentimmer, og avlede fiorten Sønner foruden Døttre med dem; Hvilke Saxo p. 208. til deels opregner, men allerbest Forfatteren til Knytlinga Saga p. 42. Af disse var vor Erik Eyegod den fierte. Wilhelm af Malmesbury p. 106. vidner og, at Kong Svend efterlod sig fiorten Sønner, hvilket tiener til at bestyrke Islændernes Beretning, og at til intet giøre Saxonis, som kun taler om 11. Knytlinga Saga p. 42. synes at tilkiendegive, at den syvende Søns Thorgisli Moder var fra Rusland. En af Kong Svends Concubiner nævnes kun ved Navn, nemlig Thore; hvilken Navnet selv synes at vise, at hun haver været fra Dannemark. Vasthovii Vit. Aqvil. p. 40. Adami Brem. Schol. p. 36. L. III. c. 16. p. 39. c. 23. Lud. Rel. T. IX. p. 22.; Men af alt dette lære vi ei, hvad Navn Erik Eyegods Moder haver havt.

(d) Wilhelm af Malmesbury p. 106. er en af dem, som sige, at Kong Svend forordnede, at alle hans Sønner skulde komme til Regimentet efter ham, den ene efter den anden, men Forfatteren til Knytlinga Saga staaer, som en indenlandsk Skribent, mere til troende, naar han beretter, at Kong Svend ved sin sidste Villie beskikkede Knud til Konge, p. 44.

frygtede de for urolige Tider, i Fald Knud kom til Regieringen, saasom han baade var stridbar og derhos streng (1.). Hvad Alder Erik Eyegod har havt, da hans Fader døde, derom finder jeg intet i Historien, men som han var den Siette af fiorten Sønner, og følgelig havde otte efter sig, og der desuden vare tre Døttre, hvoraf man ei kan vide, om nogen har været yngre end han, saa slutter jeg deraf, at han i det mindste har maattet være sexten eller atten Aar, da Kong Svend døde, og følgelig født omtrent ved 1060.; Thi hans Fader døde efter de Danskes Beregning 1074., men efter Islændernes 1076., hvilket her ei er Sted til at undersøge (2.). Dog ere de alle enige om Aaret Kong Harald døde i, nemlig 1080., endskiønt de ere stridige om, hvor længe han havet regieret; Thi de fleste Danske tillægge ham sex, men Islænderne ikkun fire, og Saxo to Aar. Efter hans Død blev hans Broder Knud, som var ham nærmest i Aar og Alder, uden Modsigelse Konge i Dannemark. Han regierede ei heller længe; Thi som han baade var meget hengiven til Geistligheden, og desuden i andre Maader en streng Herre, saa at han indførde mange og hidindtil deels ubekiendte, deels lidet paadrevne Love og Skikke, som at give Tiende til Geistligheden, at forbyde Fribytterie eller Søerøverie, og at straffe lige Forseelser paa lige Maade uden Persons Anseelse hos Høie og hos Lave, saa giorde dette ham hans Undersaatter afspænstige, og kom han i saadant Had hos dem, at de søgte kun efter Leilighed, hvorved de kunde blive af med ham. Vendelboerne, som boe i Jylland, begyndte først Opstand imod ham; De lode sig ei nøie med at drive ham ud af Jylland, men de forfulgte ham endog over i Fyen, hvor de i St. Albani Kirke udi Odense ihielsloge ham, tilligemed mange af hans

tree

(1.) Saxo p. 213. Knytlinga Saga a p. 44. ad p. 52. Ælnothus p. 18. 19.

(2.) Ælnothus p. 17. Knytlinga Saga p. 44.

troe Mænd. Dette gruelige Mord skede 1086. den 10. Julii efter Ælnothi Beretning p. 61., og den Tavle, som 1582. blev fundet udi den Kiste, hvorudi hans Legeme forhen havde ligget, og som Oluf Worm har indført i sine Fastis Danicis p. 29. Iblant de Ihielslagne var og en af Kongens Brødre ved Navn Benedict, som var den Niende i Tallet. Eric var og indsluttet i Kirken med Kongen, og giorde der længe stor Modstand. Han bevogtede tilligemed nogle tappere Mænd den ene Side af Kirke-Porten; Men da han til sidst saae, at alting var forloret, og han ei var i Stand til alene at imodstaae den store Mængde, saa giorde han et hæftigt Udfald paa de Oprørske, og brød igiennem dem, og havde derpaa den Lykke at redde sit Liv med Flugten (3.).

Jeg finder saare lidet optegnet udi Historien om Eriks Bedrifter under disse tvende Kongers hans Brødres Regimente. Udi Haralds Tid synes det, at han, saa vel som alle hans andre Brødre, haver været misfornøied med Regieringen, og skaffet sin Broder ved idelige Frafald nok at bestille; Thi saaledes siger en ubekiendt Poët udi Knytlinga Saga (4.): Stundu ver til sticka, styrr vex i Danmörku, Er-at Sveins synir sattir At sinn faudur daudan: Haralldr skal vigi veria (Tha er vel tamidr stiki) Jörd af ærnu magni Fyrir XI. brædrum ɔ: Lader os haste til Kongen; Thi Krigen voxer i Dannemark; Svends Sønner ere uenige efter deres Faders Død. Naar Harald med Vaaben og stor Styrke forsvarer sit Land imod sine elleve Brødre, da kan man sige, at han haver staaet Prøve. I dette Vers nævnes kun elleve Brødre, saasom den ældste Magnus var førend Faderen død paa en Reise til Rom, Knud holdt sig stille, og Harald selv var den Fiortende. Da Knud kom paa Thronen,

(3.) Saxo p. 220. Ælnothus p. 48. &c. Knytlinga Saga p. 113. &c.
(4.) Knyt. Saga p. 52.

nen, gik det bedre til; Thi det synes som hans Brødre har havt mere Kierlighed og Ærbødighed for ham end for Harald. Af ham blev Erik giort til Jarl eller Greve i Siælland, og var der stedse imellem dem et oprigtigt broderligt Venskab. Da Kong Knud siden fik i Sinde at giøre et Tog til Engelland, for igien at indtage det Land, som hans Forfædre, færdeles Knud den Store, havde eiet, var Erik strax med af de første, som giorde sig færdig at følge Kongen sin Broder; Men der blev formedelst adskillige Aarsager intet af dette Tog, hvilke ei her er det rette Sted at opregne. Da Kongen befol at binde Hænder og Fødder paa sin Broder Oluf, og ingen af Ærbødighed for det Kongelige Blod, hvoraf han var, vilde giøre det, paatog hans Broder Erik sig det, hvilket lagde Grunden til det udødelige Had, som siden stedse var dem imellem. Oluf slap ei dermed, men blev af Kongen sendt bunden til Flandern, og givet Kongens Svigerfader Robert Greve af Flandern i Forvaring, med Begiering ei at slippe ham ud, forend Kongen æskede det. Da den Kongelige Krigshær, som var agted til Engelland, og laae forsamled i Limfiorden, adspredede sig af sig selv uden Forlov, fordi den syntes, at Tiden gik for meget bort, og at man lod den dvæle der for længe, giorde Erik sig al Umag for at overtale Kongen til at see igiennem Fingre med den fattige Almue, ved at forringe deres Forseelse. Han sagde, at de ei saa meget havde giort det af Ondskab, som af Letsindighed og Godtroenhed, i det den gemene Mand lettelig lader sig forføre ved andre Menneskers Træskhed og slemme Kunster, saa at man kan dreie dem om, hvorhen man vil, og faae dem til altid at holde de sidste Raad for de beste; Kongen burde betænke, at Krigshæren var blevet bedragen ved falske udspredte Rygter, og at den havde begyndt at fortvile om hans Ankomst til sig. Ved disse og flere Forestillinger dæmpede vel Erik nogenlunde Heftigheden af Kongens Vrede, men det havde været at ønske for Kongens

eget

eget beste, at han ganske kunde have udroddet den; Thi saa havde neppe det ynkelige Mord skeet paa Kongens Person. Ja havde Kongen end paa Slutningen fulgt Eriks Raad, da den rasende Almue alt var kommet nær Odense, for at stride imod Kongen, saa havde han vel endda beholdt baade sit Liv og sit Rige. Raadet bestod deri, at han skulde, det snareste mueligt var, sætte sig til Hest, og redde sit Liv med Flugten; Thi om han blev i Behold, da var alting vel. Men den ædelmodige Konge kunde ei overtale sig til at lade sine gode Venner og Mænd i Stikken (5.). Det er ei her det rette Sted at berette Omstændighederne af Kongens Mord, saasom jeg nu alene beskriver Eriks Liv og Levnet. Jeg har tilforn sagt, at Erik reddede sig med Flugten; Det giorde han dog ei, forend efterat Kongen var dræbt. At han kom i Behold, dertil var Aarsag, foruden den Hastighed, hvormed han i Begyndelsen af Udfaldet satte ind paa de Oprorske, at han kun fulgtes af faa, saa at mange derfor, da han var kommet noget bort, ei vidste, at det var en Person af saadan Vigtighed, som flyede; Ja endog mange af de Oprorske, i hvor rasende de end vare, lode ham dog frit passere, endskiont de kiendte ham, saaledes havde han indtaget alle ved sin Venlighed og tækkelige Omgang (6.).

Erik flyede over til Sielland, hvilket han forestod som Jarl, efter det jeg tilforn haver sagt, men han forblev ei der, som Knytlinga Saga (7.) synes at give tilkiende; Dertil var han alt for bange, baade for den Oprorske Almue, som havde ihelslaget hans Broder, saa og for hans Broder Oluf, hvilken han vel vidste ei bar noget got Hierte til sig, fordi

(5.) Knytlinga Saga p. 58. 80. 86. 88. 112. Saxo p. 218.

(6.) Knyt. Saga p. 120.

(7.) Pag. 140. Ludw. Rel. T. IX. p. 23.

fordi han havde bundet og fængslet ham efter Kongens Befaling; Og kunde Erik letteligt giøre sig den Regning, at Oluf maatte blive Konge i Dannemark, baade fordi han var den ældste igienlevende af Brødrene, saa og fordi Almuen og de Store yndede ham. Hans Tanker sloge ham ei heller feil; Thi der bleve strax af de Danske sendte Gesandter til Flandern, og Oluf løst af sit Fængsel, som og strax ved sin Ankomst besteg den Danske Throne. Olufs Regimente var meget ulykkeligt, og blev Landet særdeles al hans Tid igiennem plaget med dyr Tid og Misvext paa Korn, hvorfor han og fik det skammelige Tilnavn: Hunger (8.). Fra Sielland flygtede Erik over til Sverrig, hvor Inge paa de Tider regierede, som tog vel imod ham (9.). Det har uden al Tvil gaaet Erik nær til Hierte, at han skulde forlade saa skiønt et Statholderskab som Siellands, hvor han var elsket og æret af alle, og stedse havde holdt et stort Hof og mange Folk, som Forfatteren til Knytlinga Saga vidner (10.).

Hvad Erik haver forrettet i sin Landsflygtighed, derom finder jeg ingen tilforladelig Efterretning hos nogen gammel Skribent; Knytlinga Saga alene beretter adskilligt om hans Bedrifter i Østen, forend han blev Konge; Og mener jeg, at de Gierninger ei kan henføres til nogen bedre Tid end denne, da han i otte paa niende Aar var bestandig uden for sit Fæderneland. Bemeldte Saga (11.) taler herom saaledes: „Han drog „ud

(8.) Saxo p. 222. Knyt. Saga p. 140. Chron. Sial. p. 4. Lud. Rel. T. IX. p. 23.

(9.) Saxo p. 222. Ericus Upf. p. 78. Mess. Scand. Tom. I. p. 91. Dallin Svea Rikes Historia. T. II. p. 43.

(10.) Pag. 140.

(11.) Pag. 142.

„ ud i Krig i de østlige Lande, og plyndrede alle Hedninger, som han „ kom over, men de Christne, være sig Kiøbmænd eller andre, lod han „ blive i Roe. Herved erhvervede han sig saadant Navn og Kierlighed i „ al Øster, saa at han blev bekiendt og priset af alle brave Folk. Han „ reiste og til Garderige, det er Rusland, hvor han af alle store og „ anseelige Mænd fik skionne Foræringer. Herom vidner Marcus „ Skeggeson i sine Vers om ham saaledes: Ophavsmanden til gode „ Raad drog Øster ud i Garde-Rige; De ypperlige Mænd, som bryde „ Brynjer, gave den vise Herre stor Skienk; Den veltalende Mand blev „ navnkundig overalt i Øster; Der var ingen som jo ved Ros søgte at op- „ løfte hans Navn. „ Saa vidt Marcus Skeggeson. Da Foraaret kom, og Havet begyndte at blive frit for Iis, lavede han sine Skibe til det beste han kunde for at forlade Rusland, og seile hiem til Dannemark. Herom siger Marcus Skeggeson: „ Vendernes Forstyrrer udruster tilig „ om Vaaren en deilig Flode for at forlade Rusland, som ligger i Østen; „ Om Sommeren lader han sine Skibe flyde paa Havet; Luften var „ Knuds Broders Skib gunstig, og lykkelige Vinde førde det frem; „ Derfor adspredede han let de Troløses Samling, og landede med Ære „ i Dannemark. „ Af disse Marci Vers skulde man slutte, at Erik havde ei giort denne Russiske Reise, forend efterat han var blevet Konge, baade fordi Marcus kalder ham Vendernes Forstyrrer, saa og siger, at han landede i Dannemark. Hvad det første angaaer, da vide vi ei, at Erik haver giort noget Tog til Venden, forend efterat han nogen Tid havde været Konge i Dannemark, hvorfor man maa slutte, at Marcus ei just haver giort sine Vers paa samme Tid, som Erik giorde sine Tog Øster paa, men at de ere skrevne længe efter, maaskee i Slutningen af Kong Eriks Regiering. Hvad det sidste angaaer, da skriver Saxo vel p. 224., at Erik blev fra Sverrig kaldet ind til at være Konge i Dannemark, men

Saxo skriver ei saa rigtig, at man for hans Skyld skulde kuldkaste en Poets Ord, som haver levet paa samme Tid som Erik; Thi jeg slutter af Poetens Ord, at Erik har faaet at vide i Rusland sin Broders Olufs Død, og derfor som den nærmeste Arving skyndet sig hiem til Dannemark; De Ord, at han adspredede de Troløses Forsamling, som ere forbundne med hans Ankomst til Dannemark, synes mig at give tilkiende, at der have været nogle, som ei have skiøttet om at have ham til Konge, de nemlig, som vare skyldige i hans Broders Kong Knuds Død, og som frygtede for, at han skulde hævne saa kier en Broders Mord, endskiønt jeg maa tilstaae, at jeg finder intet herom i Historien, da der tvertimod berettes, at han med alles Samtykke blev udvalgt til Konge i Dannemark. Paa denne Maade mener jeg, at den Knude kan løses, som Poetens Marci Ord ellers synes at knytte; Thi at jo disse Kong Eriks Bedrifter i Østen ere gangne for sig, forend han blev Konge, derpaa tviler jeg aldeles ikke, fornemmelig da Forfatteren til Knytlinga Saga, uagtet at Poetens Marci Ord synes at være derimod, sætter bemeldte Eriks Tog at være skeet, førend han blev Konge. Ei heller kan man tvile paa, at Erik af Frygt for sin Broder Oluf flyede til Sverrige, endskiønt Knytlinga Saga synes at være derimod, og at berette, at Erik forblev i sit Statholderskab i Siælland, saa længe hans Broder levede; Thi det berettes af alt for mange gode og gamle Skribenter som Not. (8.) og (9.) ere anførte. De samme skrive og, at Erik blev paa sin Flugt geleidet af sin Gemahl Botildis, et af de dydigste Fruentimmer, som er at finde i Historierne, men om hvis Herkomst findes mange og stridige Beretninger baade hos nye og gamle Skribenter, som vel ere værde at undersøge i en Anmerkning for sig selv (e).

Kong

(e) Saxo p. 222. siger, at Botildis Fader var Thrugot, og Farfader Ulf den Gallicianer. Hermed kommer Knytlinga Saga overeens, og oplyser det endda videre

Kong Oluf Eriks Broder døde hastig om Natten ved Jule Tider 1095.

R 2

dere, naar den siger p. 152., at Botildis Fader Thurgot var Kong Svend Estrithsøns Hird-Jarl, hvilket omtrent er det samme som Ober-Hofmarskalk nu omstunder, saasom han stod for Kongens Hof, og dets Bestyrelse. Bemeldte Thurgot var det deiligste Menneske iblant alle i sin Tid, hvorfor og Kong Harald Haardraade af Norge pleiede at kalde ham Fagr-Skinna, det er, den med den glatte Hud. Hans Fader var Ulf, som havde været Jarl i Dannemark, og var berømt formedelst sin overmaade Tapperhed, og det Søe-Røverie, som han drev i Vester-Havet. Han plyndrede og holdt slemt Hus i Gallicien i Spanien, hvorfore han og blev kaldt den Galliciske Ulv. Han ægtede Botildis Hagen Jarls Dotter, som var en Søn af Erik Jarl i Norge. Messenius derimod synes i sin Scondia Tom. I. p. 91. at ville giøre Kong Eriks Dronning Botildis til en Svensk, saasom han siger, at Kong Erik ægtede hende i Sverrige, imedens han i sin Landsflygtighed opholdt sig der, men som det strider imod alle de Gamles eenstemmige Beretning, saa bør det derfor og strax forkastes. Knytlinga Saga p. 152. &c. feiler end mere, naar den vil indbilde os, at Keiser Henric IV. i Tydskland var en Broder til Botildis Kong Eriks Dronning paa Moderens Side; Thi det strider tvertimod alt hvad som alle Tydske Skribenter berette om bemeldte Keiser. For nogenlunde at redde Forfatteren til Knytlinga Saga fra den Beskyldning aldeles at have digtet et Slægtskab imellem en Kong Henric og Dronning Botildis, saa synes mig Grams Mening udi hans Noter til Meursii Danske Historie p. 229. 230. ganske antagelig; Nemlig, at Dronning Botildis Moder har været en Dotter af Godeskalk de Venders Konge, avlet udi hans første Ægteskab, og følgelig en Halvsøster til Henric de Venders Konge, som var en Søn af Godeskalk; Vel finder man det ei i nogen af de gamle Historier, men det kan være en tilladt at fremføre Gietninger her, eftersom hendes Moder ei nævnes af nogen, naar man derved nogenlunde kan redde en gammel Skribent fra den Mistanke at have digtet aabenbare Løgn, og eftersom man endelig hermed kan vise paa en god Maade Hertug Knuds, Kong

Eriks

1095., hvorpaa Erik besteg hans Throne 1096. (f); Thi at det ei er skeet 1095., det kan man slutte deraf, saasom Aaret var næsten til Ende, og Erik var fraværende enten i Sverrig efter Saxonis Beretning, eller i Rusland, som jeg tilforn af Knytlinga Saga haver sluttet mig til. Længe har det dog ei dvælet med Eriks Val, saasom Ælnothus udtrykkelig p. 69. siger, at han strax blev udraabt for Konge. Alle, baade de Store, Krigs-

Eriks og Botildis Søns Adkomst til det Vendiske Rige efter ovenmeldte Kong Henrics Død, naar man sætter at Kong Henric var Hertugens Mormoders Halvbroder.

(f) Saxo siger udtrykkelig, at Kong Oluf døde i Jule Dagene, efterat han næsten havde regieret i ti Aar p. 223., og naar man nu lægger næsten ti Aar til 1086., da Kong Knud uden al Tvil omkom i Odense, saa kommer 1095. ud; Thi fra den 10. Julii 1086. til 1095. i December er næsten ni og et halvt Aar, og maa man for den hele Sammenhæng af Tids-Regningen med de Danske Konger antage disse af Saxone Oluf tillagde Regierings-Aar; Thi giør man ei det, da kan man aldrig foreene enten Kong Eriks, eller Kong Nicolai Regierings Aar med den almindelige Tids-Regning, ei heller med den særdeles. Dog maa jeg tilstaae, at følgende gamle Krøniker vidne, at Kong Oluf haver kun regieret i otte Aar, nemlig Knytlinga Saga p. 140., og Heims Kringla Tom. II. p. 190. Ja den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike p. 268.; og en Anonymus hos Ludwig Tom. IX. Rel. p. 23. siger, at han kun regierede i syv Aar, men deres Vidnesbyrd kan ei til intet giøre Saxonis, saasom det haver saa stor Sammenhæng med Tids-Regningen. Ælnothus p. 69. ex Edit. Meursii siger, at Kong Knuds Legeme blev først begravet i St. Albani Kirke, hvor han var slaget, men siden efter otte Aars og næsten ni Maaneders Forløb forflyttet til den nye Kirke, som endda ei havde faaet Navn efter ham, ei heller var ganske færdig, og synes han der at give tilkiende, at Kong Oluf endda levede, men døde kort efter, dog paa saa mørk en Maade, at man derfor alene ei burde forlænge Olufs Regimentes Aar.

Krigshæren og den gemene Mand, udraabte han eenstemmigen for Konge, saasom han var den ældste tilbagelevende af Kong Svends Sønner; Hvoraf man maa slutte, at Svend, som var næst for ham, allerede tilforn haver enten været død, eller og ude af Landet. Saa snart han kom paa Thronen, forandrede alle Ting sig til det Beste; Den umaadelige Frihed og Selvraadighed, som udi Kong Olufs Tid frit havde hersket, blev da af ham ved gode Love, og end mere ved hans eget ypperlige Exempel hemmet; De omkringliggende Folk og Konger lode da af at bekrige Dannemark, og drive Søe-Roverie paa dets Strømme, dertil bevægede af hans bekjendte Tapperhed og Viisdom; Ja Elementerne selv, som Ælnothus skriver, syntes at finde Behag i hans Regiering. Forunderligt nok er det, at den dyre Tid strax ophørde, som alle Skribenter vidne, ved hans Ankomst paa Thronen, og at Jorden igien blev ligesaa frugtbar, som den forhen havde været, hvilket saaledes vedvarede hans hele Regiering igiennem, saa at man kunde kiøbe een Skieppe Korn, for een Penge, af hvilke der ginge tolv paa een Dansk Skilling. Formedelst disse lykkelige Omstændigheder, saa og for hans egne store Dyder, bleve hans Undersaatter saa indtagne af ham, at de gave ham det Tilnavn Eyegod (12.), hvilket herlige Navn han lige fra den Tid af indtil vore Tider haver baaret. Den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike skriver p. 268., at der vare saa gode Tider under hans Regiering, at een Skieppe Korn kostede kun to Penge, læggende saaledes een Penge mere til end Saxo.

Forend jeg skrider videre i Beskrivelsen af denne Konges egne Bedrifter, maa jeg først tale om en Ting, som han vel ei selv havde nogen

(12.) Saxo p. 224. Knyt. Saga p. 142. Ælnothus p. 69. 70. H. Cornerus ap. Ecc. Tom. II. p. 634.

Part udi, men som dog hører herhid, siden den er skeet under hans Regiering; Det angaaer det navnkundige store Tog, som skede for at tage det hellige Land, samt Christi Grav, fra Tyrken, og som af Pave Urbano II. blev udraabt paa det store Concilio holdet 1095. til Clermont i Frankerige, hvorved hele Europa kom i Bevægelse, og saadan Mængde af Folk forlode deres Eiendele, og droge over til Asien, for, som det hedte paa de Tider, at stride for Christo, saa at Agrene laae øde, hver Mand gik af Hus, ja hele Byer bleve næsten tomme, og Menneskerne droge i en saa kaldet hellig Iver af Sted med Koner og Børn og ganske Slægt. De Danske vilde da ei heller blive tilbage, men lode sig i Hobetal indskrive under denne hellige Krigshær, og forlode, som Wilhelm af Malmesbury skriver p. 133., deres daglige Drikke-Laver. Albertus Aqvensis vidner ogsaa udi Gestis Dei per Francos Tom. I. p. 186., at der vare mange Danske paa dette Tog; Det samme vidner og den saa kaldte Hierosolymitanske Kronike L. I. c. 6., som Reineccius haver udgivet. Iblant andre Danske var og med paa dette Tog Svend, en Søn af Kongen i Dannemark, og en af de anseeligste Herrer paa de Tider, baade formedelst sin høie Byrd, sin Deilighed, og sine Dyder. Han havde med sig 1500. vel bevæbnede tappere og unge Danske Mænd, med hvilke han hastede at opnaae den store Krigshær af Korshærerne, som allerede var langt i Forveien; Thi han var blevet tilbage, enten det nu er skeet, som Wilhelmus Tyrius skriver, fordi han for seent var draget ud af Dannemark, og derfor aldrig havde været i Følge med de andre, eller han og har været med i Beleiringen og Erobringen af Nicæa, efter Alberti Aqvensis Beretning, hvor mange Danske vare tilstede, som Albertus Stadensis skriver p. 251., og siden i nogle Dage er blevet opholdt og vel favnet af den Græske Keiser Alexio Comneno, og derved er blevet skilt fra de andre. Hvorom alting er, saa

saa drog han ganske alene af Sted med sine Folk, og det i største Sikkerhed, saasom de Christne nylig før havde erholdet en stor Seier over Tyrkerne. Men den Tyrkiske Konge Soliman gav nøie agt herpaa, og overfaldt ham uformodentlig ikke langt fra Nicæa imellem de tvende Steder Finiminis og Termam, som Wilhelmus Tyrius kalder dem, eller og Finiminis og Ferna, som Albertus Aqvensis skriver, hvilke Pontoppidan derimod af Alberto Aqvensi kalder Ficuina og Ferva udi sine Gestis & Vestigiis Danorum extra Daniam Tom. I. p. 35., hvorfor Navnene enten maa være fortrykte i hans, eller mit Exemplar af Alberto Aqvensi, eller og hos ham selv. Prints Svend laae Leired midt i en tyk Skov, og ventede sig da intet mindre end saadant Overfald. Dog giorde han længe tapper Modstand, endskiønt Overfaldet endog var skeet om Natten, men maatte til sidst bukke for Overmagten, og blev med alle sine Folk ihiel skudt der af Tyrkerne med Pile. Dette Nederlag skede 1097. Der var og et Fruentimmer i Følge med ham, ved Navn Florina, en Dotter af Hertugen i Burgundien, og en forlovet Brud med den Philippensiske Første, hvilken jeg maa tilstaae, at jeg ikke kiender, og som hun nu tænkte at træde i Ægteskab med; Men Tyrken betog hende hendes Haab; Thi han igiennemstød hende, som hun red paa sin Mulæsel, med sex Pile (13.). Jeg veed ei hvor Crusius udi sin Svabiske Krønikes anden Deel 8. Cap. har taget det fra, at Florina havde Haab om at ægte Svend. Hvo denne Svend haver været, det maa man giette sig til, saasom de gamle Skribenter kalde ham kun en Søn af Kongen i Dannemark, uden at nævne, af hvilken Konge. Efter min Formening haver han

(13.) Albertus Aqvensis p. 233. Wilh. Tyrius p. 694. Mathæus Paris. p. 28. Reineccii Chron. Hierosol. L. III. C. 54. Paulus Æmilius p. 125.

han været den Femte i Tallet af Kong Svend Estrithsøns uægte Børn. (g).

Men

(g) Den fortreffelig lærde Mand Reineccius haver i sine Noter til den Hierosolymitanske Krønike ad Lib. III. C. 54. sluttet, at Svend maatte være en Søn af Erik Eyegod, som de Danske Historie-Skrivere havde med Stiltienhed gaaet forbi. Han slutter det saa meget desto dristigere, saasom det er bekiendt, at Kong Erik var en stor Elsker af det smukke Kiøn, og derfor let kan have avlet flere Børn, end som bekiendt er. Men Reineccius forandrede selv siden sin Mening udi sine Noter til Albertum Stadensem p. 3., og udgav ham for en Søn af Svend Estrithsøn, dertil bevæget af den store Danske Canceler Niels Kaas. Gram udi sine Noter over Meursii Danske Historie p.212. er mere tilbøielig til at holde med Reineccii første Mening end med den sidste, og det alene, fordi den Danske Prints Svend kaldes af Wilhelmo Tyrio p. 694. Juvenis ɔ: en ung Person. Han siger derfor, at hvis Svend har været en Søn af Svend Estrithsøn, saa maa han af ham være avlet i hans Alderdom, siden han 21. eller høit 22. Aar efter sin Faders Død kaldes endda en ung Person; Men herover vil han snarere troe, at bemeldte Prints har været en Sønne-Søn af Kong Svend, om ei ved hans Søn Kong Erik, saa ved en af de mange andre Sønner, som han havde, hvilke man ei kan tvile paa, at de jo have havt Børn. Men mig synes, at Prints Svend vel endda kan kaldes en ung Person, endskiønt han haver været en Søn af Kong Svend; Thi naar man vil regne hans Alder efter, som man vel ei kan vide til visse, men dog omtrent, saa har han ei fuldt været 40. Aar gammel, da han blev slaget. Desuden er og Wilhelmus Tyrius den eneste, som kalder ham en ung Person, og kan man derfor vel og falde paa de Tanker, at han herudi haver taget Feil, allerhelst naar man betænker, at han haver levet næsten hundrede Aar efter at Tingen tildrog sig; og Albertus Aqvensis derimod, og Forfatteren til den Hierosolymitanske Krønike ei kalde ham saaledes, endskiønt de levede paa samme Tid. Endnu møder en Ting, som giør,

at

Men nu er det Tid, at jeg kommer til Kong Eriks Historie igien, hvor strax møde mig mange Vanskeligheder i Henseende til Tids-Regningen, og den Orden Kongens Bedrifter bør sættes i. Hos Saxo, og ligeledes i Knytlinga Saga findes aldrig Aarstal antegnede, og hos udenlandske gamle Skribenter findes saare lidet om denne Konge. Saxo sætter p. 225. den Vendiske Krig forend Reisen til Rom, og Knytlinga Saga derimod p. 146. Reisen til Rom forend den Vendiske Krig. Hvem af dem skal man nu følge? Jeg mener, at Saxo har ret herudi; Thi det synes mig aldeles ikke troligt, at Kongen i Begyndelsen af sin Regiering har foretaget sig saa vidtløftig en Reise som til Rom, da det desuden er

 tro-

at jeg troer, at denne oftomtalte Prints Svend har været den femte Søn af Kong Svend, og følgelig ældre end hans Broder Kong Erik; Thi jeg finder ellers ikke udi Historien, hvor den Søn er bleven af; Ei staaer der, at han er død, forend Erik kom paa Thronen, og dog siger Knytlinga Saga udtrykkelig p. 142., at Erik var den ældste igien levende af Kong Svends Sønner, og derfor uden Modsigelse besteg Thronen. Havde hans ældre Broder da været tilstede i Landet, saa havde han vel ei saa rolig blevet Konge. Erik kom paa Thronen 1096. Aaret tilforn blev det store Concilium holdet til Clermont i Frankrige, hvor der blev vedtaget, at alle de, som vilde giøre Toget til det hellige Land, skulde lade hæfte sig et Kors paa den venstre Skulder. Prints Svend lod sig korse, som Mathæus Paris udtrykkelig vidner p. 28., og derfor, da hans Broder blev Konge, har enten været allerede virkelig paa Reisen, eller og staaet i Begreb med at reise, og som han satte Livet til udenlands, saa var der ingen mere, som kunde giøre Erik Kronen tvistig. Vel maa jeg tilstaae, at Saxo p. 229., taler efter Kong Eriks Død om en af hans Brødre ved Navn Svend, som stræbede af al Magt efter at blive Konge; Men han siger selv, at han var yngre end Erik. Har da Erik havt to Brødre af eet Navn? Ja vist; Denne Svend bliver ei nogen anden end den, som Knytlinga Saga vidner alene at have været ægtefødt af alle Kong Svends Sønner.

troligt, at Venderne ved deres forovede Søeroverie i hans Broders Tid, have nødt ham til først at tænke paa dem. Messenius sætter udi sin Scondia Tom. I. p. 92., at dette Vendiske Tog er gaaet for sig 1097., hvad Grund han dertil har, maa han selv vide; Jeg for min Part drister mig ikke til at sætte visse Aarstal ved de fleste Ting, som ere hændede under denne Konge, endskiønt jeg maa tilstaae, at det forekommer mig rimeligt, at det Vendiske Tog er skeet 1096. eller 1097. Knytlinga Saga vil p. 150. bilde os ind, at den Tydske Keiser Henric IV. giorde Indfald i Vendernes Land, og indtog det, imedens Kong Erik var borte i Rom, da dog bemeldte Rige fra Svend Tiugeskegs Tid af havde tilhøret de Danske; Saa og at han satte mange af sine Høfdinger til at forvalte det, men fornemmelig en ved Navn Biörn, som han gav sin Halvsøster Botildis til Ægte. Men jeg haver tilforn viset, at Botildis aldrig har været i Slægt med Keiseren; Det øvrige af Fortællingen er ei heller rigtigere; Thi Keiser Henric har aldrig giort noget saadant Tog til Venden, som er klart af alle Tydske Historier, saasom han havde ganske andet at bestille paa de Tider, da han var forfulgt af Paven, sine Undersaatter, ja sin egen Søn. Ei heller er det efter min Tanke klart, at de Danske Konger da havde nogen retmæssig Fordring paa det Vendiske Rige, naar man alene undtager den store Stad Julin med det omkringliggende Land, saasom den var stifted af de Danske udi Kong Harald Blaatands Tid, og derefter havde været det Danske Scepter temmelig undergiven indtil Knud den Stores Død, da den siden derimod blev regieret efter sine egne Love, og var som en Fri-stad. Den rette Aarsag til Kong Eriks Vendiske Tog er derfor vel at søge udi Vendernes forøvede Søe-Roverie paa de Danske Skibe, Strømme og Øer; Og vil jeg nu begive mig til Beskrivelsen af Toget, som saaledes findes hos Saxo og Forfatteren til Knytlinga Saga. De Vendiske Søe-Rovere hav-

havde imellem Sielland og Falster ihielslaget en fornem Dansk Mand, ved Navn Ånte, som heller vilde sætte Livet til, end lade sig fange af dem. Hans Broder Skialm Hvide beklagede sig herover udi en Forsamling af de Store og Almuen, som Kongen havde ladet sammenkalde, for med dem at raadslaae, om det ei var tienligt at giøre et Tog til Venden for at dæmpe deres Mod. Kong Erik var saa god, og elskede sine Undersaatter saa meget, at han havde sat i deres Magt at beslutte enten Krig eller Fred, hvilket ingen af de forige Konger hidindtil havde giort. Skialm Hvide vidste saaledes at røre Almuens Medynk, saa at der eenstemmigen blev besluttet at paaføre Venderne Krig. Kongen lovede da og enten at døe, eller hævne sine Undersaatter paa Venderne. Til denne Aarsag til Krigen kom endda en anden, som var denne; Tvende Skaaninger ved Navn Alli og Herri, som formedelst deres Misgierninger havde maattet romme Landet, havde taget deres Tilflugt til Julin, som til et sikkert Opholds Sted for alle fredløse Danske, hvorfra de jevnligen røvede paa Dannemark. Poeten Marcus Skeggeson taler herom saaledes: „Venderne tørde ei beholde det Land, som tilhørde Kongen; „Thi det onde de giorde, blev dem til Undergang. Man hørde fra „Sønden af, at de troløse Mænd havde brudt Freden.„ Kongen sendte Bud om i ganske Dannemark, og lod forsamle en stor Hær af det udvaldeste og beste unge Mandskab, og en mægtig Flode, hvormed han sellede til Venden. Venderne lode sig imidlertid ei heller forsømme, men giorde ogsaa store Anstalter til Krig, hvilket foraarsagede, da Kongen fik det at høre, at han skyndte sig end mere, saa at han forekom dem, og giorde Landgang paa deres Kyster, hvor han strax satte sine Folk saaledes i Orden, at de sluttede tæt sammen, saa at det ene Skiold stødte imod det andet, og Slagt-Ordningen løb ganske spids til. Derpaa droge Fanerne frem, og gik Slaget for sig. Kongen fegtede i

Spidsen af sine Folk, iført Brynje, og havende Hielm paa sit Hoved. Efter en haard Trefning bleve endelig Venderne slagne paa Flugt, hvorpaa de indsluttede sig i deres Byer og Fæstninger, hvoraf mange gave sig over til Kongen. De Dødes Tal var saa stort, at man ei kunde faae det at vide. Et herligt Bytte faldt og Krigshæren i Hænderne, som Kongen lod den beholde altsammen uden at tage noget for sig. De som ei godvilligen vilde underkaste sig, bleve ilde medhandlede, ihielslagne, og deres Huse opbrændte; Nogle kiøbte sig løse med Penge. Seieren var saa stor, at Poeten Marcus synger derom saaledes: „Hedningernes Hierter bleve udi Venden opfyldte med Sorg. Ilden „fortærede mange; Erik brændte deres Boliger; Luen fortærede Tagene; „Palladserne fulde ned; Da Dagen var til Ende, saae man Flammen „stige op i Himmelen.„ Han siger og i et andet af sine Vers, at Kongen indtog Venden, som han havde Arve-ret til, og som han i sin Faders Kong Svends Tid havde forestaaet som Statholder med Almuens Yndest. Men han forstaaer uden al Tvil ved Venden ikkun Julin i Pommern med dens omliggende Egn, imod hvilken Stad Toget egentlig skede, som Saxo vidner, og som Meursius p. 226., efter den ældre Svaningii Vidnesbyrd beretter at være blevet indtaget af Kongen. Crantzius skriver derimod udi sin Danske Historie, at Julins Beleiring varede længe, og endtes paa det sidste kun med at udlevere Søe-Røverne. Udi sin Vendiske Kronike derimod siger han vel ei heller mere om det første Tog, men lægger derimod til, at Kongen blev nødt til at bekrige Venderne tre gange, og hver gang tvang dem til at indgaae billige Vilkaar. Saxo siger og kun, at Indvaanerne af Julin maatte udlevere Søe-Røverne, og betale en stor Deel Penge; Han kommer og deri overeens med Crantzio, at Kongen maatte tre gange drage imod Venderne, og at han dæmpede dem saaledes, at de ei mere i hans Tid tænkte paa at røve til Søes;

Men

Men at Seieren har været større, det kan man tydelig see af ommeldte Marci Vers. Knytlinga Saga beretter og, at Kongen lagde Besætninger paa mange Steder i Venden. De Søe-Rovere, som bleve overgivne til de Danske, lod Kongen straffe, ei efter sin sædvanlige Mildhed, men efter deres Fortienester; Thi de bleve bundne med Hænderne paa Ryggen til Pæle, og derefter deres Maver opskaarne med Knive, saa at Tarmene fulde efter haanden ud paa dem, og de saaledes paa en ynkelig Maade maatte opgive deres Aand (14.). Udi denne Krig satte efter al Formodning den ottende af Kong Svend Estrithsons Sønner Livet til, hvis Navn var Sigurd, eftersom Knytlinga Saga p. 42. siger, at han blev i et Slag i Vendernes Land, og jeg ei finder de Danske at have ført Krig med Venderne uden denne gang lige fra Kong Svends Død af indtil Kong Nicolai Regierings Begyndelse, da Prints Sigurd uden al Tvil ei haver levet, saasom han ellers havde maattet bestige Thronen, siden han var meget ældre end Nicolaus.

Efterat Kong Erik saavel havde forrettet alle Ting i Venden, vendte han tilbage til Dannemark, og landede underveis paa Øland, som Knytlinga Saga p. 156. beretter, hvor det endog synes efter et Vers af Poeten Marco, som der og anføres, at han ei heller der har været fri for Krig og Trefning, endskiønt ingen Omstændigheder nævnes. Ved dette Vendiske Tog indlagde Kong Erik sig et udødeligt Navn, og forhvervede sine Lande Fred og Rolighed i lang Tid. Udi saadan Fred var det, at han tænkte paa at forskaffe sin ihielslagne Broder Kong Knud den Ære, som hellige Mænd, eller i det mindste holdne for hellige, nøde paa de Tider,

(14.) Saxo p. 225. Knytlinga Saga p. 148. 150. 152. 154. 156. Meursii Hist. Dan. ex Edit. Flor. col. 226. & Grammii Notæ ad eund. Crantzii Dania p. 177. Ej. Vandalia L. III. p. 61.

der, nemlig at regnes i Helgenes Tal, og offentlig siden at tilbedes og dyrkes. Iblant andre Aarsager, hvorfor Kong Knud af sine Undersaatter blev dræbt, var og denne, at han vilde tvinge dem til at give Geistligheden Tiende. De Geistlige kunde derfor ei andet end bære største Ærbødighed for en Konges Ihukommelse, som havde sat sit Liv til for deres Velfærd. Derfor bleve og strax Jertegn udspredede om ham efter hans Død. Almuen, som havde hadet ham, imedens han levede, begyndte nu, efterat deres Raserie havde lagt sig, med kaaldt Blod at eftertænke, hvad Misgierning de havde bedrevet ved at myrde deres Konge, og derfor desto lettere, helst saasom den gemene Mand er desuden gemeenlig lettroende, fæstede Troe til de om ham digtede Jertegn. Hertil kom og den Misfornøielse og det Had, som de bare til deres nye Konge Oluf, og den svare Hunger, hvorved de udi hans Regiering bleve plagede, hvilken de ansaae som Guds Straf for det Mord, som de havde forøvet paa deres uskyldige og hellige Konge. Imidlertid dristede ingen sig til offentlig at tale om Kong Knuds Hellighed, og de ved ham udvirkede Jertegn, saa længe Kong Oluf levede, saasom det Had, han bar til sin afdøde Broder, var noksom bekiendt for alle, og det desuden var tvertimod hans Fordeel, om hans Uven, endskiønt hans Broder, skulde blive holdet for en hellig Mand, og han derved næsten blive erklæret for en uretmæssig Besidder af Thronen. Den Affærdigelse, som han havde givet en Præst, der kom og berettede ham efter Knytlinga Sagas sigende p. 132., om adskillige Jertegn, der skede ved hans Broders Grav, den, siger jeg, stoppede og Munden paa de fleste. Men da Erik kom paa Thronen, fik dette saa vel som alle andre Ting et ganske andet Udseende. Erik havde stedse været en trofast Ven af den afdøde Konge, og kunde derfor efter de Tiders Maade at tænke paa ei andet end holde det for en Ære baade for sig og sin hele Slægt, at have en Helgen til Broder, som hos Gud

kun-

kunde bede got baade for ham og for Landet. Jo flere Jertegn som de Geistlige derfor digtede, jo mere bleve de velkomne hos Kongen, og som den gemene Hob fulgte Kongen og de Geistlige efter, saa var der nu ingen mere, som tvilede paa Kong Knuds Hellighed, hvorom Rygtet end ogsaa udspredede sig i langt bortliggende Lande. Kort efterat Erik var kommet til Regieringen, kom ovenmeldte Præst til ham, hvilken Kongen strax adspurte, om det var sandt, at der skede Jertegn ved hans Broders Grav, hvilket, i Fald det saa var, skulde hiertelig glæde ham og alle. Man kan vel tænke, at Præsten lod denne skiønne Leilighed ei slippe sig af Hænderne, men tillagde Kongen alle de Jertegn, som han kunde finde paa, hvilket ogsaa strax blev bekræftet af mange andre. Fra den Tid af blev Kong Knuds Hellighed kundbar overalt, saa at mange i deres Bønner vendte sig til ham. Tilsidst blev et Skrift forfattet, hvorudi alle hans Jertegn, og Levnets Hellighed stod beskrevet, og bekræftet med mange Vidnesbyrd. Dette blev af Kongen ved Gesandter sendt til Rom til Paven, som da var Urbanus II., tilligemed Begiering, at Paven vilde antage den afdøde Konge i Helgenes Tal. Paven, efterat han havde overveiet det med mange Bisper, Abbeder og Munke, bevilgede Kongens Begiering, og høitidelig lod indskrive Kong Knuds Navn paa Helgenes Liste, forandrede og hans Navn, saa at han i Steden for Cnutus skulde herefter kaldes Canutus. Med saa vel forrettet Sag vendte Gesandterne tilbage til Dannemark, hvor de ved slige gode Tidender opvakte en overvættes Glæde baade hos Kongen, Geistligheden, de Store og det ganske Folk. Derpaa bleve Kirker bygte og indviede til hans Ære, og Jordegods givne til dem, og hans Navn allevegne dyrket i Dannemark med Ærbødighed. Ja mange af fremmede Lande, baade Ædle og Uædle, giorde Reiser til hans Grav, og udbade sig hans Forbønner hos Gud. Udi det Aar 1098. den 10. Januarii blev hans Legeme forflyttet fra St. Albani Kirke til den store

nye

nye Sten-Kirke i Odense, som endda ei var færdig, men som siden blev kaldet efter hans Navn, hvor hans Legeme blev nedlagt i en Sten-Kiste (15.). Om denne hellige Konges Ophøielse og Skrin-Læggelse skal jeg siden tale under det Aar 1101.

Nu maa jeg tale om Kong Eriks Reise til Rom, som jeg forhen har viist ei at være formodentlig skeet forend efter det Vendiske Tog. Senere end 1099. kan denne Reise ei heller være gaaet for sig, saasom Pave Urbanus II. døde i bemeldte Aar, og Cardinal Baronius udtrykkelig udi sin Kirke-Historie vidner, at det var til ham Kong Erik kom (16.), hvorved den ugrundede Beretning falder bort, at Kong Erik kom til Pave Paschalis II., som Knytlinga Saga beretter p. 148., og Meursius col. 226. Naar jeg nu overveier, at Kong Erik ved Gesandter, og ei ved sig selv efter Ælnothi udtrykkelige Vidnesbyrd p. 71., lod anholde hos Paven om sin Broders Canonisation, og at bemeldte hans Broders Legeme blev den 10. Januarii 1098. forflyttet efter de Engelske Skribenters og fleres uimodsigelige Beretning, saa slutter jeg deraf, at Kong Eriks Reise til Rom ei er gaaet for sig forend 1098., ventelig om Sommeren, hvilket Aarstal ogsaa Messenius haver udi sin Scondia T. I. p. 92., saa og Pontoppidan i sin Kirke-Historie Tom. I. p. 232. Det Aarstal som Cardinal Baronius sætter, nemlig 1092., kan umueligt være rigtigt; Thi da var Erik efter alle Skribenters eenstemmige Vidnesbyrd ei endnu blevet Konge. Ligesaa megen Tvist som der er om Aaret af Kong Eriks Reise til Rom, saa megen er der og om Aarsagerne til denne hans Reise. Vidst nok er det, at han giorde den for at undgaae Erkebiskopens af Bremen Liemari Band-

(15.) Ælnothus p. 69. 71. 72. 73. Flor. Vig. p. 648. Simeon Dunelm. p. 224. Grammii Notæ in Meursii Hist. Dan. col. 226.

(16.) Tom. XI. col. 661. ex Edit. Colonien. Ann. 1624.

Bandsættelse; Thi derudi komme alle Skribenter overeens, men hvorfor Erkebispen vilde bandsætte ham, derom finder jeg intet vist. Saxo siger alene p. 226., at Erkebispen vilde bandsætte Kongen af en falsk og ugrundet Mistanke. Hvad som derfor haver bevæget de efterfølgende Skribenter, Meursius col. 226., Pontanus p. 201., Messenius p. 92., Cypræus p. 116., Crantzius in Dania p. 178., Hvitfeld p. 93. til at skrive, at Erkebispen bandsatte Kongen, Deels for hans Utugt, deels for den gruelige Straf, som han lagde paa de Vendiske Søe-Røvere, det kan vel ei andet være end en rimelig Gietning; Thi hos nogen gammel Skribent findes det ikke. Imidlertid maa jeg tilstaae, at den Aarsag ei kommer mig utroelig for, helst naar man dertil lægger de Bremiske Erkebispers Hovmod, og unaadelige Indbildning, fordi alle de tre Nordiske Riger, Dannemark, Norge og Sverrig vare dem underlagte i geistlige Ting. Hvorom alting er, da beretter Saxo p. 226. at Kongen forekom Erkebispens Bandsættelse, og ved sin Nærværelse i Rom til intet giorde hans Beskyldninger imod sig, saa at han med stor Ære slap derfra. Siden at Kongen drog udaf Landet, forend han blev bandsat, saa er det venteligt, at han af Erkebispens Trudseler har forud sluttet, at Bandsættelsen vilde følge paa. Udi Knytlinga Saga (17.) finder jeg følgende Beretning om Kongens Reise til Rom: Efterat Kongen havde fattet det Forsæt at reise til Rom, lod han det allevegne giøre bekiendt i sit Rige, og beskikkede derpaa nogle af sine troeste Venner til at forestaae Regimentet i hans Fraværelse. Derefter antraadde han sin Reise til Fods, og havde med sig et ikke saa stort som anseeligt Følge, hvilket, saa vel som alt hvad der er hændet paa hans Reise, bekræftes med Vers af den Poet Marco. Han fortsatte Reisen stedse til Fods, og var paa mange hellige Steder, besøgte ogsaa mange Regenter, store Stæder, og Klo-

T stere,

(17.) Pag. 146. 148. 150.

stere, hvor han allevegne lod merkelige Tegn til sin Gaomildhed efter sig. Iblant andre Stæder var han og i Venedig og Bari, hvilken sidste ligger i det Kongerige Neapolis, hvorfor og Skribenten vidner, at han fra Sønden af kom til Rom, hvor han besøgte alle Hellige Steder, og gav skionne Foræringer af Ringe, Guld, og Skrine fyldte med kostbare Sager, hvilket altsammen han efter Poetens Marci Sigende giorde til sin Siæls beste. Udi Rom, saa vel som paa alle de andre Stæder han kom igiennem, stiftede han Venskab med de anseeligste Mænd. Det merkeligste ved alt dette er, at Kong Erik var saa forfaren i alle Sprog og Tungemaal, at han ei iblant alle de mange Folk, som han kom til, behøvede nogen Tolk. Paven tog og meget vel imod ham, og pleiede ham efter hans Kongelige Værdighed. Ja iblant andre Tegn til Venskab for ham, saa gav han ham og Magt at oprette et Erkebispelig Sæde udi Dannemark, for derved at blive fri fra de Bremiske Erkebiskopers Aag. Han forhvervede og mange andre Friheder af Paven for sit Rige, iblant andet at maatte Skrin-lægge Kong Knuds Been; Dog kan denne Frihed efter min Tanke ei have været andet end en yderligere Tilladelse og Stadfæstelse af Paven paa den ham allerede givne, da han canoniserede bemeldte Konge, hvoraf af sig selv fulgte, at han og maatte skrin-lægges; Men maaskee, og at den hele Beretning om Pavens Tilladelse til Kong Erik at maatte skrin-lægge Kong Knuds Been er kun en Digt, og en Følge af Skribentens urigtige Mening, at Kong Eriks Reise til Rom var en af hans første Forretninger. Paa Hiemveien kom Kong Erik til Piacenza, hvor han noget fra Byen stiftede et Gæstgiver-Hus; Derefter kom han til Lucca, hvor han uddeelede saa store Penge, at han forordnede, at alle de som talte Dansk, og derefter vilde af Andagt reise til Rom, skulde for Reiserne af de Penge faae saa megen Viin at drikke, som de behøvede; Ligeledes sørgede han og for,

at de vel skulde imodtages i ovenmeldte af ham stiftede Gæstgiver-Huus. Efter alle disse Forretninger vendte han igiennem Saxen tilbage til Dannemark, efterladende sig overalt et stort og berømmeligt Navn. Saa vidt Knytlinga Saga. Saxo beretter p. 226. at Kong Erik reiste nok en gang til Rom, for at blive befriet fra den Bremiske Erkebiskops Myndighed, og faae sin egen Erkebiskop, hvilket han ogsaa fik Løfte paa. Men uden at tale om, hvor urimeligt det er, at Kong Erik skulde i sin korte Regierings Tid ei have giort andet end reise til Rom, saa tale og Knytlinga Saga, Cardinal Baronius og Ericus Upsaliensis p. 78., kun om een Reise til Rom, hvoraf Saxo har giort tvende, fordi Kongen efter hans Tanke kun blev befried paa den første Reise fra den Bremiske Erkebiskops Bandsættelse, og han dog med Vished har vidst, at Kongen erholdt selv personlig af Paven et Erkebisps Sædes Oprettelse i Dannemark, hvorfor han og anden gang haver ladet ham reise til Rom. Vel finder jeg udi Samlingerne af Conciliis, baade den Labbe haver udgivet, udi den X. Tome p. 421., og den Binius tilforn haver udgivet T. VII. Part. I. p. 491., efter det Pariser Oplag 1636. at Kong Erik skal have tvende gange appelleret til Pave Urbanum II. imod den Bremiske Erkebisp, og begge gange er blevet vel imodtaget af ham; Men det er ei sagt, at han just selv tvende gange haver reiset til Rom, fordi han tvende gange haver appelleret didhen. Udi Pave Urbani II. Levnet, som den overmaade lærde, flittige og for Historiens Rigtighed omhyggelige Mand Theodoricus Ruinardus haver skrevet, og som staaer udi den tredie Tome af hans og den fortreffelige Mabillons Skrifter, der ere udkomne efter deres Død til Paris 1724. in 4to., holder bemeldte lærde Mand p. 111. med Cardinal Baronii Tids Regning, nemlig at Kong Erik allerede 1092. skal have været i Rom, hvilket ei kan bestaae, som jeg forhen haver viset, med det Aar da Kong Erik uden al Tvil kom til Regimentet. Under det

Aar 1098. taler Ruinardus intet om Kong Eriks Ophold i Rom, men giver dog p. 302. og 303. Leilighed til at troe, at det Aar er det rette, i det han beretter, at Pave Urbanus holdt da et Concilium udi Bari, hvilket uden al Tvil har været Aarsagen, hvorfor Kong Erik drog til Bari, som jeg forhen af Knytlinga Saga haver viset, et Sted, som ellers ei paa de Tider var meget bekiendt, og som laae desuden saa langt af Veien for Kongen, naar han agtede sig til Rom. Det staaer derfor fast efter min Mening, at Kong Erik haver kun eengang været i Rom, og det efter al Anseende udi det Aar 1098., da han og af Paven fik Løfte om at faae sin egen Erkebisp, hvilket Paven Urbanus II. saa meget des heller giorde, saasom den Bremiske Erkebiskop Liemarus holdt med Anti-Paven Clemens, ellers kaldet Gvibertus, og med den Tydske Keiser Henric IV.; Imidlertid fuldbyrdede dog Urbanus selv ei sit Løfte, derudi hindred af Døden, som overfaldt ham følgende Aar 1099.

Det første jeg finder om Kong Eriks Forretninger efter hans Hiemkomst fra Rom, er det navnkundige Møde af alle tre Nordiske Konger udi Kongehelle, som, saa vidt jeg af Snorre Sturlesson haver efter den Norske Konges Magni Barfods Regierings Aar kunnet udregne, maa have gaaet for sig omtrent 1099., som og Messenius p. 92., og Dallin udi sin Svenske Histories II. Tome p. 48. sætte, eller i det seneste 1100., som Pontanus mener. Dette Mødes Beskrivelse, som alene findes udi den Norske Krønike, er følgende: Der havde længe været en blodig Krig imellem Inge Stenkillsön Konge af Sverrig, og Magnus kaldet Barfod Konge af Norge; Den søgte Kong Erik af Dannemark nu at bilægge; Til den Ende mødtes alle tre Konger om Sommeren udi Kongehelle ved Elven, efterat de først havde givet hverandre indbyrdes Forsikring om Sikkerhed. Da de komme sammen, ginge de noget afsides ud paa Marken

ken fra deres Folk, og taltes ved udi en kort Tid; Og da de komme tilbage havde de alt sluttet Freden imellem sig, paa de Vilkaar, at enhver skulde beholde hvad han havde, og enhver Konge gotgiøre sine Undersaatter, hvad Skade den anden Konges Folk havde tilføiet dem; Og paa det at denne Fred skulde blive desto bestandigere, saa skulde Kongen af Norge ægte Kongens af Sverrige Dotter, ved Navn Margrete, hvilket Egteskab ogsaa kort efter gik for sig. Snorre Sturlesson giver os ved den Leilighed sine Tanker og Beskrivelse over alle tre Konger paa følgende Maade: Alle Tilstedeværende komme deri overeens, at de aldrig tilforn havde seet anseeligere og mere Kongelige Personer. Kong Inge var den største af dem, havde mest Kræfter, og saae mandeligst ud; Kong Magnus var den skarpsindigste og hurtigste; Og Kong Erik den deiligste; Dog vare de alle tre velvorne, anseelige, deilige, og veltalende (18.).

Udi det Aar 1101. blev Kong Knuds Been med stor Pragt skrin-lagte udi Odense i Følge af det at Paven havde canoniseret ham. Ælnothus (19.) vidner, at det skede udi Kong Eriks fierte Regierings Aar, hvilket nødvendig maa blive 1101., saafremt at det er rigtigt at han kom til Regieringen først i Aaret 1096. Gram er og af min Mening udi sine Noter til Meursium (20.). Paa hvad Grund Messenius derfor p. 92. Hamsfort udi sin Odenseiske Bispe-Kronike (21.). Hvitfeld p. 93., og Pontoppidan p. 232. (22.) komme til at henføre denne Sag til Aar 1100., det maa de selv best vide. Den ene har ventelig bragt den anden i Vild-

 farelse.

(18.) Heims Kringla p. 219. 220.

(19.) Pag. 75.

(20.) Col. 226.

(21.) Dänische Bibliothek Tom. IX. p. 382.

(22.) Annal. Eccl. Dan. Tom. I.

farelse. Hoitiden, som gik for sig den 20. Maji, beskrives saaledes af Ælnotho (23.): Der vare indsamlede saa mange kostbare Ting af mange gudfrygtige Personers Gavmildhed, og særdeles af den afdøde Kong Knuds Dronning Ethlæ, som havde indladt sig i andet Giftermaal med Rogerio Hertug af Apulien, at Kongen lod befale efter Biskops Humbaldi i Odense Raad, at deraf skulde giores en Kiste af purt Guld, besat med kostelige blaa og gule Ædelstene, hvorudi man kunde lægge den hellige Konges Been. Da Kisten var færdig, lod Kongen sammenkalde alle Danske Bisper, den hele Geistlighed, og en utallig Mængde af verdslige Personer, og da optage Kong Knuds Been af Steen-Kisten, hvorudi de laae, ved bemeldte Biskop Humbald, og under Sang og med megen Glæde lægge dem i bemeldte kostbare Kiste, som derpaa blev sat paa det store Alter. Ælnothus skriver, at han selv saae med sine syndige Øine, hvorledes Kongens Been, der vare hvide som Snee, bleve indviklede i Silke, lagte i Kisten, og et latinsk Vers sat ham paa Kisten til Ære. En anden Skribent (24.) taler om denne Hoitid saaledes: Kong Erik lod sammenkalde de fornemste og viseste Mænd i sit Rige, baade af geistlige og verdslige, og gav dem tilkiende, at han var til Sinds at lade Kong Knuds Grav aabne, saafremt det ei var Geistligheden imod. Han blev strax bifaldt af alle. Der blev da besluttet af Bisperne, som Almuen herudi efterfulgte, at man strax skulde reise til Fyen, som og uden Forhaling blev sat i Verk. Kong Knuds Grav blev da aabnet, hans Kiste optaget, og hoitideligen med Sang og med Psalmer baaret omkring Kirken. Da skede folgende Jertegn: En Halt, som længe havde været i den Tilstand, blev, da han rorde ved den afdode Konges Kiste, strax saa frisk, at han kunde gaae og synge med de andre. Til sidst blev Kisten

bragt

(23.) Pag. 74. 75.

(24.) Knytlinga Saga p. 158. 160.

bragt ind i Kirken; og sat midt paa Gulvet. Kongen og Præsterne nærmede sig derpaa Kisten, hvorudi alle, efterat den var oplukt, saae med Forundring det døde Legeme at være ligesaa friskt og liveligt, som om det nylig havde været lagt derudi. Legemet blev derpaa optaget af Kisten og lagt paa en Vaagte, for at prøve med Kongens Tilladelse Rigtigheden af dets Hellighed, paa det ingen skulde i Eftertiden forekaste de Danske, at de blindt hen uden Undersøgelse havde faret frem i saa vigtig en Sag, og derved maaskee vare blevne tagne ved Næsen. Da blev efter Kongens Befaling forfærdiget en Dukke af urent og vaadt Hør af samme Størrelse som det hellige Legeme, og lagt paa det, efterat den først var bleven antændt med indviet ild. Udfaldet blev, som alle haabede og ønskede; Thi Dukken forvandledes til Aske, uden i mindste Maade at beskadige det hellige Legeme, ja ei engang svie et Haar paa det, saa at det tvertimod saae hvidere og skiønnere ud end tilforn. Da begyndte al Geistligheden at istemme: Te Deum laudamus, og at prise Gud, og hans Helgen den hellige Kong Knud. Herefter blev hans Døds Dag med stor Hoitidelighed og Andagt helligholdet aarligen udi ganske Dannemark. Prints Benedicts Kiste blev da og opgravet, og befundet, at alle hans Saar, som vendte imod den hellige Konges Legeme, vare gangne til. Der blev da giort en prægtig Kiste baade af Materie og Arbeide, efter Kongens Befaling, og derudi den hellige Konges Been lagte, og siden satte paa Alteret. Udi en anden Kiste bleve ligeledes Benedicts Been forvarede. Fra den Tid af lod Gud skee udi Odense ved den hellige Konges Levninger udi den Kirke, som var opkaldet efter hans Navn, jevnligen Jertegn, saa at de Blinde finge deres Syn igien, de Halte deres Gang, de Spedalske deres Sundhed, de Besatte deres Befrielse. Saaledes beskriver Forfatteren til Knytlinga Saga de Tiders geistliges Taskenspillerie, og Almuens overtroiske Væsen, hvorved dog er at merke, som Gram fortref-

treffelig antegner (25.), at denne Skribent her blander sammen tvende adskillige Ting, navnlig Kong Knuds Legemes Forflyttelse, og Opløftelse eller Skrinlæggelse. Derimod maa jeg tage ham i Forsvar imod en Beskyldning, som bemeldte store Mand giør ham paa samme Sted, at han ei taler noget om Pavens Tilladelse og Myndighed i denne Sag, hvilket han vel ei her giør, men dog tilforn har giort p. 148. ved Kong Eriks Nærværelse udi Rom, som jeg og da haver anført. Kong Erik lod det ei blive ved denne Æres Bevisning imod sin afdøde Broder; Nei, han lod endog paa mange Steder, i Dannemark stifte Gilder eller Selskaber, som bare hans Navn til dets Ihukommelse, hvilke han selv forsynede med Love. Saaledes vare der berømte St. Knuds Gilder udi Odense og udi Ribe, saa og udi Skanör, Malmöe, Lund, Tomerup, og maaskee paa flere Steder, af hvilke de udi Lund og Malmöe endda staae ved Magt, endskiønt nu langt anderledes indrettede end i Begyndelsen. I hvor vel man ei kan tvile paa, at jo Kong Erik haver stiftet nogle af disse Gilder, saa drister jeg mig dog ei til at sige, at de alle ere fra hans Tid, saasom man om nogle, hvis ei om dem alle, har upaatvilelige Efterretninger og Kiendetegn, at de ere langt yngre (26.).

Til hvad Aar jeg skal henføre Kongens Broders Biörns Død, som Saxo (27.) omtaler, det veed jeg ikke, siden bemeldte Skribent efter sin gamle Sædvane aldrig sætter Aarstal. Han skriver ellers herom saaledes: „Biörn undertvang Holstenerne og Ditmarskerne, og bygde siden „paa en Øe en Fæstning med Vold og Grav omgivet for at holde dem i

„Ly-

(25.) In Not. ad Meursi. Hist. Dan. col. 226.

(26.) Kiliani Stobæi Opuscula Dantisci 1752. 1753. in 4to. Tom. II. p. 278.-281. Pontopp. Annal. Eccl. Dan. T. I. p. 238.

(27.) Pag. 225.

„ Lydighed; Men en af Indvaanerne, som var blevet kied af hans Re„ giering, stak ham igiennem med et Spyd, da han stod og talede til Al„ muen.„ Kong Erik, som var begierlig at hævne sin Broders Død, gav til den Ende en af sine uægte Døttre til en ved Navn Hagen, som havde lovet at hævne den; Men om han holdt sit Løfte, derom finder jeg intet antegnet. At jo de Danske have paa de Tider spillet Mestere i Holsten, derpaa tviler jeg ikke; Vel maa jeg tilstaae, at ingen udenlandsk Skribent melder det mindste herom, men derfor kan vi ei herudi forkaste Saxonis Fortælling. Imidlertid troer jeg ei, at de Danske have besiddet det ganske Land, langt mindre beholdet det i Rolighed; Thi dertil vare Venderne og deres Konge Crito alt for mægtige paa de Tider, hvilke besadde en stor Deel af Nordalbingien, som man tydelig kan see af Helmoldo. Desuden var der paa de Tider en Greve i Holsten ved Navn Gothofred, som stod under Keiseren. Kort sagt, enhver drog til sig i de forvirrede Tider, hvad Stykke han kunde af Nordalbingien, saa at det maaskee endog havde blevet vanskeligt da at sige, hvo der eiede det, eller det Stykke af bemeldte Land, formedelst de idelige Forandringer, som der skede, og derfor bliver desto umueligere for os, som nu leve, at kunne sige, om og hvorvidt Kong Erik noget derudi haver besiddet; Ei heller kan jeg med nogen Vished udfinde, naar de Danske igien have mistet det. Ventelig har det Danske Regimente der i Landet alt lidet et stort Stød, da Printz Biörn blev dræbt, og siden har den nye Grev Adolph i Holsten, Ditmarskerne og deres Grever, og den Vendiske Konge Henrich betient sig af Leiligheden, da Kong Erik var ude af Landet i Jerusalem, og hver draget af med sit Stykke. Naar saa er, da kan man desto lettere begribe Aarsagen til Uvenskabet imellem Kong Henrich og Kong Nicolaus i Dannemark, som til sidst brød ud til aabenbare Krig, hvilket ellers er saa meget mere at forundre sig over, saasom Henrich, der

U var

var en Søn af den gudfrygtige Konge Godeskalk, baade havde længe opholdet sig i Dannemark, hvor han var opdraget, fordi hans Moder var en Dotter af Kong Svend Estrithson, og desuden var saa vel ved de Danskes Hielp, som ved sine egne Undersaatters, sat igien paa sin Fæderne Throne. Helmoldus (28.), de Tiders beste Skribent, vidner, at han med Danske og Vender giorde tre gange Forsøg at komme igien paa Thronen, forend han kunde faae den i Besiddelse, hvilket endelig skede ved den Vendiske Konges Critonis Drab, som tildrog sig 1105., hvoraf man seer, at det og bør regnes iblant Kong Eriks berømmelige Gierninger at have sat en fortrængt og landflygtig Printz, som desuden var hans Søster-Søn, paa sin Fæderne Throne, endskiønt at Kong Erik ei var personlig tilstede i dette Tog, saasom han da var fraværende paa Reisen til det hellige Land.

Forend jeg taler om denne Kongens Reise, og Aarsagerne dertil, vil jeg først berette det Erkebispelige Sædes Oprettelse i Lund i Skaane. Jeg haver tilforn viist, at Kongen fik Løfte derpaa af Paven, imedens han var i Rom, men at nogen Tid gik dermed bort, saasom Pave Urbanus II. døde imidlertid 1099., og Paschalis II. kom i hans Sted; Imidlertid giorde Kongen alt, hvad som stod i hans Magt til at bringe Sagen i Stand; Thi han sammenkaldte de Store og Almuen, og forestillede dem dette; Foreslog og Adzer, som da var Bisp i Lund, til at blive Erkebiskop. Bemeldte Adzer var en Søn af Svend Trundson, som havde været en af de berømmeligste Mænd udi Kong Knud den Helliges Tid; Selv blev han af alle formedelst sin Rigdom, høie Byrd og mægtige Blodsforvandte agtet for den fornemste Mand i Riget. Alle de Store og Almuen samtykte derfor i Kongens Val, og Adzer blev saale-

des

(28.) Pag. 87.

des eenstemmigen af alle udvalgt til at være Erkebiskop i Dannemark, og at have sit Sæde i Lund. Dette fortæller Knytlinga Saga (29.) og bekræfter det efter sin Sædvane med et Vers af den Poet Marco, hvorudi det udtrykkelig berettes saaledes at have tildraget sig. Men endskiønt nu Adzer var baade ved Kongens og Folkets Val blevet Erkebiskop, saa kunde han dog efter de Tiders Brug ei foretage sig nogen Erkebispelig Forretning, forend han havde erholdet Pallium fra Paven; Dog blev han kaldet Erkebisp af alle. Men det varede længe, forend Paven vilde give ham Pallium, af hvad Aarsag er ubekiendt for os. Jeg slutter, at siden den Bremiske Erkebisp Liemarus døde Aar 1101., paa hvilken Paverne vare meget vrede, fordi han holdt med Keiseren imod dem, saa haver Pavens Iver sat sig, og han da først med kaaldt Blod overveiet, hvor meget den Bremiske Kirke herved vilde blive fornærmet, hvilken dog fra Christendomens Indførsel af i Norden havde været som Hoved for alle Nordiske Kirker. Men Kong Erik, hvilken denne Sag laae nær om Hiertet, lod Paven ei have Roe; Thi da han antraadde sin Reise til Jerusalem, sendte han Gesandter til Rom, for at drive herpaa. Dette udvirkede endelig saa meget, at Paven sendte i det Aar 1104. en Legat ved Navn Albericus til Dannemark, som stadfæstede det af Kongen giorte Val, og bragte Pallium med sig til Adzer (30.), (b).

(29.) Pag. 166.

(30.) Saxo p. 227. Chron. Ep. Lund. p. 3. Chron. Siæland. p. 6. 10. Chron. Erici R. p. 269. Anonymus in Schwedischer Bibliothek 3. Stück p. 186. Crantzius in Dan. Lib. V. p. 178. 179. Ericus Ups. Lib. II. p. 78.

(b) Intet, undtagen Kongens Døds Aar, er mere indviklet i denne Konges Historie, end Sammenhængen med Adzers Ophøielse til den Erkebispelige Værdig-

Tilsidst besluttede denne Konge efter de Tiders Sædvane at giøre en Reise til det hellige Land, baade for at indlægge sig et berømmeligt Navn,

dighed. Baronius siger, at han blev Erkebiskop Aar 1092., i hvilket Aar han og formener, at Kongen var i Rom, som jeg dog tilforn haver viist at være urigtigt, saasom Erik da ei engang var blevet Konge, og følgelig ei heller kunde oprette noget Erkebiskops Sæde. Lyschander udi de Danske Kongers Slægtebog p. 216. sætter 1109., men uden at have mindste Vidnesbyrd af de Gamle for sig, hvilket ei er nyt hos ham. Den meget lærde Mand Baluzius in Capitul. Reg. Franc. in Notis Tom. II. Col. 1116. sætter 1094., hvilket ei heller kan være, saasom Erik var ei heller da kommet paa Thronen. Ørnhielm udi sin Svenske Kirke-Historie p. 385. &c. henfører det til Aar 1128. Hans Grund er denne; (Thi de andre, nemlig, at Kong Nicolaus og hans Søn Magnus søgte derved at bringe Sverrige under Fødder og saa videre, beroe paa den selvsamme), nemlig: Hvitfeld udi sin Bispe-Krønike p. 50. & 52. og flere af de Nyere, henføre Adzers Val til Erkebiskop til 1104., og hans Død til 1138., og sige dog, at han var kun Erkebiskop i ti Aar, da han dog efter deres Regning har maattet være det i 34. Aar. Nu slutter Ørnhielm heraf, at det første Aarstal 1104. er galt, men at det derimod er ganske rigtigt, at han kun i ti Aar haver været Erkebisp, og som han er død 1138., følgelig da først blevet det 1128. Dette slutter han saa meget desto heller, for derved at kunne kuldkaste, at de Lundiske Erkebisper haver nogen sinde med Ret enten været Erkebisper eller Sverriges Primates; Thi han foregiver, tvertimod alle gamle Skribenters Vidnesbyrd, at Kong Nicolaus og hans Søn Magnus have paa deres egen Haand givet Adzer Navn af Erkebiskop, og Sverriges Primas, for derved at bringe de Svenske desto lettere til at underkaste sig Prints Magni Regimente, paa det de ei skulde staae under en fremmed Erkebisp, men saa at sige under deres egen, naar een Konge regierede over begge Folk; Og siden Magnus allerede var udvalgt til Konge af Gotherne, saa synes det ei urimeligt, at han og kan have havt Lyst til at være Konge i Sverrige. Paa saa svage Grunde bygger

Ørn-

Navn, saa og for at faae sine Synders Forladelse, som Knytlinga Saga (31.), Poeten Marcus hos samme Skribent (32.) og Sveno Aggonis (33.)

(31.) Pag. 162.

(32.) Pag. 166.

(33.) Pag. 97.

Ørnhielm sin Mening. At den er gandske urigtig, kan man tydelig see af den berømte Engelske Erkebiskops Anshelmi i Canterbury Brev til Adzer, som jeg siden vil indføre, hvoraf man uden Modsigelse merker, at Adzer haver længe før brugt Erkebiskopelig Titel. Men hvad kan da have forført Hvitfeld, Resenius in Comment. ad Jus aulicum Norv. & Dan. p. 696., Svaningius Chron. Dan. p. 75. og flere af vore store Mænd iblant de nyere til at skrive, at Adzer var kun Erkebiskop i ti Aar. Pontoppidan forklarer os dette heel vel udi sin Kirke-Historie Tom. I. p. 343., naar han skriver, at det er kommet deraf, at Hvitfeld, hvilken de andre siden uden videre Eftersyn have udskrevet, haver alt for hastig læst følgende Ord hos Magnum Matthiæ in Serie Ep. Lund. p. 29.: Ascerus moritur cum sedisset Archiepiscopus existens annos circiter XXXIV., decennio & amplius ante Episcopus tantum. ɔ: Ascer døde, efterat han havde været Erkebisp omtrent i 34. Aar, men ikkun i ti Aar og derover Biskop. Disse ti Aar haver Hvitfeld i en Hast anseet for at høre til den Tid som han var Erkebiskop udi, og derfor, uden at overveie, hvilket Aar han selv skriver, at han blev Erkebiskop, skrevet, at han kun var det i ti Aar; Men hvilket Aar bliver da det rette, da Adzer af Paven fik Pallium, og følgelig blev retmæssig Erkebiskop? Det bliver nødvendig enten 1103. eller 1104.; Thi saaledes skrive vore egne indenlandske gamle Skribenter. Det første Aarstal findes udi en Chronologie, som den fortreffelig lærde Svenske Erkebiskop Erik Benzelius haver udgivet, Monum. Suio-Goth. p. 81. Udi den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike p. 269., og endelig udi den Siellandske Krønike p. 10.; Men det andet Aarstal findes udi den Lundiske Erkebiskops Nicolai Bispe-Krønike p. 3., og holder jeg det for rigtigere, saasom bemeldte Erkebiskop haver havt Pave Paschalis II. Bulla udi Hænder,

synes at tilkiendegive. Saxo (34.) fortæller derimod følgende Tildragelse at have været Aarsag til denne Reise: Det hendte sig engang, da Kon-

(34.) Pag. 226.

hvilken man høilig maa beklage enten at være bortkommet, eller endnu ei udgivet; Thi dersom vi havde den, saa kunde følgende tre Ting uden mindste Tvil fastsættes. 1.) Aaret da Adzer er blevet Erkebiskop. 2.) Om Kong Erik paa de Tider endda var i Live, og endelig for det 3.) hvorvidt Erkebispernes Myndighed i Lund strakte sig over Sverrig og Norge, og om de bleve da i Særdeleshed over det første beskikkede til Primates, hvilket sidste jeg dog ei troer, endskiønt nogle af vore Skribenter ere af den Mening; Thi ellers havde det ei været fornødent, at den anden Erkebisp i Lund Eskild blev af Paven beskikket til Sverriges Primas, da Sverrige fik sin egen Erkebisp. Saxo skriver og kun p. 227. at Dannemark blev i Religions Sager beskikket til at være Norges og Sverrigs Læremesterske; Hvoraf man kan slutte, at Erkebisperne i Lund havde omtrent den samme Myndighed over alle tre Nordiske Riger, som de Bremiske Erkebisper tilforn havde havt; Dog brugte de ei saa stor Myndighed, hvorudi de førde sig fornuftigen op, saasom det just var Aarsagen, hvorfor de Bremiske Erkebisper vare blevne skilte ved den største Deel af deres Magt. Den Pavelige Legat, som førde Pallium til Dannemark, hedte Albericus, som den Siellandske Krønike p. 10. vidner, og derfor anfører Saxonis egne Ord, hvilke alle nu omstunder findes udi den trykte Saxo, undtagen Legatens Navn, som nu er borte. Da det stod nogen Tid hen, inden at Sagen kom ganske til Ende, saa skrev Adzer et Brev herom til den berømte Anshelm, Erkebisp i Canterbury, som stod i største Raade ved det Romerske Hof, for at formaae ham til ved Skrivelse at drive paa Legaten at føre denne Sag til Ende. Adzers Brev haves ei, men Anshelms Svar oversat af Latin lyder som følger: „Anshelm Erkebisp af Canterbury tilbyder „den ærværdige Atser den Lundiske Kirkes Erkebiskop Fred og sand Venskab „udi Christo. Hvad I haver bedet mig om angaaende den Romerske Kirkes „Cardinal den Herre Alberic, det haver jeg gierne giort, baade for den Ro- „mer-

Kongen spiste offentlig, at der var iblant andre en Musikant tilstede, som roste sin Bidenskab meget, og sagde, at man endog ved den kunde faae Men-

„merske Kirkes Ære, saa og for eders Kirkes, for hvilken jeg villigen vil „giøre alt, hvad som jeg kan formerke at behage Eders Hellighed. Jeg tak- „ker Gud, fordi han i det Danske Rige haver ophøiet eders gudelige Fornuf- „tighed og fornuftige Gudelighed til Erkebispelig Værdighed; Thi vi have „det faste Haab, at I med Guds Naades Hielp vil rette hvad som bør ret- „tes, og opbygge hvad som bør opbygges, og føde hvad som bør fødes; „Eftersom vi af bemeldte Cardinal have hørt meget got om eder, hvorfor vi „have den Fortrøstning, og bede, at Gud, som haver begyndt det i eder, vil „stedse føre eders Villie til en god Ende. Jeg beder Eders Hellighed, at I „med en hellig Flid vil rense bemeldte Rige fra Overløbere, saa at ingen „Fremmed kommer der til at faae nogen geistlig Orden; Thi de, som uddri- „ves af deres Biskoper, reise didhen, og indvies til største Skade udi ad- „skillige Ordener. Lever vel, og beder for mig.„ Saaledes findes dette Brev udi det Oplag af Anshelmi Skrifter, som udkom til Paris in Folio 1721. ved Gabriel Gerberons Omsorg, Lib. IV. Ep. 90. p. 448. Udi Supplementerne findes denne Epistel igien, den tiende udi Tallet, ved en overmaade stor Uagtsomhed og Skiødesløshed af Udgiveren. Af dette Brev er det ellers klart, at Adzer har været Erkebiskop længe førend 1128. som Ornhielm foregiver; Thi endskiønt der findes intet Aarstal under Brevet, saa kan det dog ei være skrevet senere end 1109.; Thi udi det Aar døde Anshelmus. Jeg slutter, at det omtrent er skrevet 1103. eller 1104. En anden ugrundet Mening af Ornhielm kuldkastes og ved dette Brev; Thi han lader meget haant over den Siellandske Krønike, og andre vore Historie-Skrivere, fordi de berette, at en Cardinal ved Navn Alberic førde Pallium med sig til Dannemark, da der dog efter hans Tanker ei haver levet nogen Cardinal af det Navn paa de Tider. Havde den gode Herre seet dette Brev, da kunde det have overbeviist ham om, at der et alene da haver levet en Cardinal af det Navn, men at han endog haver været i Dannemark. Dette tiener til Advar-

Mennesker til at blive galne og affindige. Kongen spurte ham da, om han og forstod denne Kunst, hvortil han sagde ja; Hvorpaa Kongen deels

varsel for alle ei lettelig og løselig hen at negte eller bekræfte noget i Historien, førend de nøie have undersøgt alle Ting, og giort sig ved stor Læsning og Eftertanke beqvæmme til slige Historiske Undersøgelser. Af Pavens Bulla, hvoraf Erkebisp Nicolaus i Lund p. 3. in Chr. Ep. Lund. ikkun anfører Pavens Navn og Titel, kan man ei slutte, om Kong Erik endda var i Live, da Pallium blev sendt til Adzer. Magnus Matthiæ udi sin Fortegnelse over de Lundiske Bisper er, dog af de Tanker p. 23. 24. Saxo p. 227. skriver og udtrykkelig, at Erik sendte Gesandter til Rom for at bekomme Pallium til Adzer, og giver ei heller noget tilkiende, hvoraf man med Grund kan eller bør slutte, at Pallium blev sendt efter Eriks Død, men vel imedens han var paa sin Reise til Jerusalem. Dog maa jeg tilstaae, at Knytlinga Saga p. 166. og 172. siger, at Pallium først kom Aaret efter Kong Eriks Død, da Nicolaus allerede regierede. Forfatteren til den Siellandske Krønike p. 10. er af samme Tanker, endskiønt den beretter, at Adzer fik Pallium allerede 1103., men kan dog ei andet end henføre denne Sag til Nicolai Regiering, saasom den sætter Kong Erik at være død 1101. Ligeledes haver det sig med Kong Eriks af Pommern Krønike. Ericus Upsaliensis Lib. II. p. 78. skriver derimod udtrykkelig, at Kongen sendte Gesandter til Rom om denne Sag paa samme Tid, som han selv reisede til Jerusalem. Bemeldte Skribent beretter ei heller noget, hvoraf man kan slutte, at han haver henført Pallii Sendelse til Kong Nicolai Regiering, men han synes snarere i alle Ting at følge Saxonis Fortælling. Vore fleste nyere Skribenter have af disse stridige Beretninger ladet sig forvilde, saa at de gemeenligen henføre Pallii Sendelse til Kong Nicolai Regiering, ja endog de, som lade Kong Erik leve til 1105. og skrive Pallium at være sendt til Adzer 1104., hvorved de tydelig imodsige sig selv. Pont. Ann. Eccl. Dan. Tom. I. p. 125. 341. Lyschander begaaer en ikke mindre Feil, naar han sætter Kong Erik at være død 1102., og dog 1109. at have udseet Lund til Erkesæde for Adzer. Danske Kongers Slægtebog p. 216.

deels ved gode Ord, deels ved Trudsler nødde ham til at giøre et Forsøg herpaa. Han stod vel længe imod, men som han til sidst formerkte, at Kongen var ei at bringe fra sit Forsæt, saa brugte han dog alle de Forsigtigheder, som mueligt var. Til den Ende lod han først alle Vaaben bære ud, dernæst satte han Folk uden for paa Vagt, som skulde, saa snart de hørde mindste Bulder, gaae ind og tage Citheren fra ham. Derpaa begyndte han at spille, og det saa sørgeligt i Begyndelsen, at alle Tilhørerne bleve tause og sorrigfulde. Derefter spilte han saa lystigt, at alle tilstedeværende begyndte derover at klappe i Hænderne, og at bevæge sig frem og tilbage, ei vidende af lutter Glæde, paa hvad Sted de vilde være. Til sidst, da han slog paa høiere Toner, bleve de reent afsindige, saa at de ei mere vidste, hvad de giorde, men ved Springen og Skraalen gave deres Galskab tilkiende. Da de som stode uden for hørde det, skyndte de sig ind, og frem for alle søgte at bemægtige sig Kongens Person, for at bringe ham derfra i Rolighed. Men som han altid havde været af store Kræfter, og de nu vare endda forøgede ved hans Galskab, saa var det dem ei mueligt at holde ham, men han sled sig løs fra dem, og trængte ind til det Sted, hvor Vaabnerne laae i Forvaring, greb en Kaarde, hvormed han dræbte fire af sine Mænd. Til sidst kastede de saa mange Puder paa ham, at han derfor ei var mere i Stand til at røre sig, saa at de endelig, dog ei uden Fare, bleve Mestere af hans Person. Da han nu kom til sig selv igien, betalte han først de

p. 216. 217. Hvad mig angaaer, da holder jeg med vor fortreffelige Canceler Hvitfeld, som udi sin Bispe-Krønike p. 51. skriver, at Adzer fik Pallium, imedens Kong Erik var af Landet, og hans Søn Harald forestod det. Denne Mening kan ei andet end være den rette, saa snart det Aarstal 1104 er det retteste, i hvilket Pallium blev sendt, og Kong Erik døde 1105. som siden skal vises.

Boder, som sædvanlige vare paa de Tider for Manddrab, og dernæst besluttede han til desto større Poenitentse at giøre en Pillegrims Reise til Jerusalem. Saaledes fortæller Saxo denne Historie; Men, at jeg endda skal forbigaae, at han af alle gamle Skribenter er den eeneste, som fortæller dette, og at det følgelig ei heller findes udi Knytlinga-Saga, som dog, undtagen Saxo, er den eeneste gamle Skribent, der omstændelig beskriver denne Konges Liv og Levnet, saa synes Historien i sig selv saa utroelig, og er det saa uhørt, at Musiken nogensinde kan have saadan Virkning, saa at den hos alle eftertænksome Læsere ei kan andet end sættes lige med de mange andre Saxonis Eventyr. Gram i Not. til Meurs. p. 228. anmerker desuden heel vel efter den lærde Isaac. Vossium, at da det er umueligt nu omstunder, da Musiken dog er kommet langt høiere end nogen Tid tilforn, at finde en Musicus udi hele Europa, der er i Stand til saaledes at bevæge Menneskernes Sindelav, saa er der næsten daarligt at indbilde sig eller andre, at der i de Tider haver levet paa noget Sted i Europa, end sige i Dannemark, en saa fortreffelig Musicus, og at det derfor ei synes urimeligt, at Saxo efter sin sædvanlige Maade at pynte Historien ud, haver digtet dette efter det, som Grækerne fortælle at være hendet Kong Alexander med den Musikant Antigenide; Men at jeg skal fare fort udi Beskrivelsen af Kongens Reise, da finder jeg derom saaledes optegnet hos Saxo (35.) og i Knytlinga Saga (36.): Kongen bar den Tanke og det Løfte, som han havde giort til Gud at giøre en Reise til Jerusalem, længe hos sig selv. Endelig aabenbarede han den for dem, som han i Henseende til deres Størrelse og Legems Skiønhed havde udvalgt sig til at følge med; Og da de bleve bedrøvede herover, gav han sin Tanke tilkiende for den hele Almue paa et stort Møde udi Wiborg, hvorhen han hav-

(35.) Pag. 226. &c.
(36.) Pag. 162. &c.

havde forskrevet de fornemste og fleste Mænd udi Riget at møde. Undersaatterne bleve samtligen saa bedrøvede over dette hans Forsæt, at de med een Mund udraabte, at hans Fraværelse vilde blive skadelig for Landet, og søgte ved Graad at hindre ham derfra. Til sidst, da det altsammen ei kunde hielpe, fulde de ned for hans Fødder, og bade ham at staae fra sit Forsæt; Men da Kongen ei vilde, og undskyldte sig med det Løfte, som han herom havde giort til Gud, tilbøde de sig alle i det Sted at give tredie Delen af deres Formue til de Fattige; Men ligesaa høihiertede som de vare i at tilbyde, saa høihierted var og Kongen i at afslaae; Thi han paastod, at det ei gik an at giøre sig løs fra sine Løfter til Gud ved andre, ei heller vilde det være smukt og tilbørligt af ham, om han søgte at spare sine egne Penge ved at sætte sit hele Rige i Gield.

Da nu Reisen derfor var fast besluttet, overlagde han med de Fornemme og Ældste, hvo der skulde forestaae Riget i hans Fraværelse; Thi denne gode Konge giorde aldrig noget paa sin egen Haand, men forespurte sig altid hos andre. De store overlode til Kongen selv at vælge hvem han vilde. Han beskikkede da sin ældste Søn Harald til at forestaae Regieringen indtil hans Hiemkomst. Den anden Søn Knud, saasom han endnu var ung, overgav han i den berømmelige Mands Skialm Hvides Hænder, for at drage Omsorg for hans Optugtelse; Hvilken Mand Kongen ei alene havde giort til Statholder over Siælland, men end og over Rygen, som paa de Tider var ham skat-skyldig, endskiønt jeg ellers ei finder noget om den Sag i Historien, ei heller naar den er skeet; Dog slutter jeg, at det maa være skeet paa samme Tid, da Kongen giorde det Vendiske Tog. Den tredie Søn Erik anbetroede han til Folk af mindre Betydenhed; Men Knytlinga Saga vidner derimod p. 164. at han tog ham med sig. Derefter udvalgte han til at følge med sig Folk af den

høieste Vært, paa det han udenlands ei skulde ansees for et Vidunder, naar han alene var overmaade høi. Hans Dronning, den dydige Botildis, fulgte med ham, saasom hun havde giort lige saadant Løfte, men søgte den hele Tid over ei Seng med ham, og saaledes, efter de Tiders vrange Indbildning og Gudsfrygt, lagde den Fortieneste af Kydskhed til den Fortieneste af Reisen. Mange fornemme Mænd baade inden og uden Riget fulgte og med paa denne Reise. Ja adskillige Konger sendte prægtige Gaver til Kong Erik, paa det han kunde blive desto mere i Stand til at reise med Pragt; Men af dem alle var ingen, der sendte prægtigere Foræringer end Kongen af Frankerige, som da var Philip I. Imellem Keiser Henric IV. og Kong Erik blev og da sluttet Forbund, og Kongen ved bemeldte Herres Folk geleidet udi Sikkerhed til Constantinopel, og bekræftes begge Dele udi Knytlinga Saga ved Vers af den Poet Marco. Heraf skulde man næsten slutte, at Kongen havde taget Veien til Constantinopel igiennem Tydskland, da bemeldte Skribent ellers ei melder noget om, hvad Vei Kongen drog, hvis ei Saxonis udtrykkelige Vidnesbyrd var derimod, som skriver, at Kongen seilede til Rusland, og reiste derfra over Land til Constantinopel, da og desuden alle Nordiske Folk pleiede gemeenligen at reise ad den Vei didhen. Da nu Kongen endelig gav sig paa Veien, havde han et meget stort Følge med sig af Folk baade til Hest og til Fods. Der skede ham og underveis paa alle Steder alle optænkelige Æres Beviisninger, saa at Præsterne ginge ham med Kors, Helgenes Been og Levninger i Møde, og han i alle Stæder blev imodtaget med Sang og Klokkernes Ringen. Paa saadan Maade kom han igiennem Rusland til Constantinopel, hvor da den navnkundige Alexius Comnenus var Keiser, som vel tog høflig imod ham, men dog ei vilde tillade ham at komme ind i Staden, saa at han derfor maatte holde sig op uden for den. Ingen maa forundre sig over denne Keiserens

Op-

Opforsel; Thi der vare nu i nogle Aar efter hinanden komne saa mange Førster og store Krigshære fra Vesterkanten i Europa igiennem hans Lande, alt for at drage til det hellige Land, saa at han havde største Aarsag at frygte for, at de og engang kunde faae Lyst paa hans Lande, helst da mange af dem tilforn ei havde opført sig med det beste. Hertil kom og, at mange af de saa kaldte Baranger, hvilke vare Keiserens Livvagt, vare af Dansk Herkomst, og dem frygtede Keiseren mest for, at de skulde finde paa noget nyt, naar de kunde faae en Konge af deres eget Folk i Spidsen for sig. Derfor da Kongen sendte Bud til ham, og begierede at see Byen, saasom han helst der vilde bede til Gud, og tilligemed havde Lyst at besee dens Helligdome, opsatte Keiseren at give ham Svar herpaa til den anden Dag. De Danske, som da tiente iblant Barangerne, om hvilke jeg haver besluttet at handle udi en særdeles Afhandling, begierede da at maatte faae see deres Konge, hvilket Keiseren endelig tilstedede dem, dog med saa Skiel, at de ei alle paa eengang finge Lov dertil, men nogle af gangen. Til desto mere Sikkerhed sendte Keiseren uformerkt nogle ud, som forstode begge Sprog, og som skulde give agt paa, hvad Kongen og Barangerne talede sammen; Men da Keiseren fik at vide, at Kongen havde i sin Samtale med dem ei giort andet end at formane dem til Skikkelighed, Troskab imod Keiseren og det Land, som de nu vare udi, og ei at vanslægte fra deres Landsmænds Dyd, eller besmitte deres hidindtil forhvervede gode Navn og Rygte, da, siger jeg, fattede Keiseren gode Tanker om Kongen, og lod fare den Mistanke, som han havde baaret til ham. Staden blev derfor efter hans Befaling prægtig udziret, og skiønne Tepper bredte paa Gaderne, hvorpaa han selv ved sin høire Haand ledsagede Kongen igiennem alle Stadens Gader lige til Slottet, som han overlod ham til Herberg. Hidindtil findes intet urimeligt udi denne Saxonis Beretning; Men naar han vil indbilde os, at

hverken denne Keiser, eller nogen af de følgende boede mere paa Slottet, paa det at de ei skulde synes at agte sig lige med saa stor en Konge, da maa jeg tilstaae, at man haver stor Møie at bare sig fra Latter; Thi hvilken af de ringeste Førster monne vel ville giøre sligt? Og langt mindre den store Grækske Keiser, han som agtede sig næsten alene for Regent, og giorde ei stort af nogen anden Konge. Desuden, hvad for et Slot man det have været? Keiseren havde tvende i Constantinopel, Bucoleon, og Blachernis, hvilke da begge bestandig bleve af dem beboede længe efter. Ja dersom Keiseren havde saa høit agtet Kong Erik, saa havde vel Keiserens Dotter, den lærde og fortreffelige Anna Comnena, i det mindste meldet eet Ord udi sin Faders Historie om Kong Eriks Ophold udi Constantinopel; Men nu, da hun ei giør det, hvad viser det andet, end at baade hun og alle Græker, ansaae paa de Tider baade Kong Erik og alle Europæiske Førster for Barbarer? Ei heller var saadan Ankomst just noget nyt for Grækerne paa de Tider; Nei, der reisede da igiennem deres Land flere Førster, Konger og Krigshære end de skiøttede om, saa at man derfor maa alene tilskrive den Frygt, som de bare for dem, den liden Høflighed, som de endda viiste dem. Saa lidet som Anna Comnena nævner Kong Erik ved Navn, saa lidet nævner hun og Kong Sigurd af Norge, der nogle Aar efter var i Constantinopel; Men derfor bør man dog ei tvile paa deres Reises Vished, som vore indenlandske Skribenter, saa omstændelig berette. Jeg mener, at Anna Comnena haver befattet baade dem og flere Førster under disse faa Ord: Αναριθμητȣ δὲ καὶ ἑτέρȣ πλήθȣς ὄπισθεν ἐρχομένȣ συμμιγδὴν ἐξ ἁπασῶν μικρȣ̃ τῶν Κελτικῶν χωρῶν συνειλεγμένων μετὰ τῶν ἀγαγόντων αὐτȣ̀ς ἡγεμόνων Ρηγῶν τε καὶ Δȣκῶν καὶ Κομήτων καὶ αὐτῶν Επισκόπων &c ɔ: Efter ham kom næsten en utallig Mængde af Konger, Hertuger, Grever, ja og Bisper af alle

Cel-

Celtiske Lande (37.). Den Latinske Oversætter Petrus Possinus haver her sat Gallier i Steden for Celter, hvilket er ganske urigtigt; Thi ved Gallier forstode kun Grækerne paa de Tider Indvaanerne af Frankerige, men ved Celter alle Indvaanerne af de Nord-vestlige og Nordlige Lande i Europa. Saxo og Knytlinga Saga blive fremdeles ved saaledes at berette om Kong Eriks Reise. Keiseren, som forundrede sig over hans Høide, lod komme en Skildrer, som maatte afskildre ham i Legems Størrelse baade staaende og siddende. Han gav ham ogsaa Vallet enten at udvælge en stor Deel Guld til Foræring, eller og at besee Legene paa Reyde-banen, hvilke kostede Keiseren meget; Men som Kongen allerede havde udgivet mange Penge, og desuden havde endnu meget tilovers af Veien, saa udvalgte han Guldet. Keiseren forærede ham desuden mange kostbare Klæder, og 14. Krigs-Skibe, ja det, som Kongen agtede høiest, mange Helgenes Been og Helligdome, hvorpaa Keiseren udstedede til ham sin Bulla. Disse Been lod Kongen besorge at blive bragte til Lund og Roskild; Hans Føde-Bye Slangerup blev ei heller forglemt; Thi den fik St. Nicolai Been, og et Stykke af Christi Kors, som bleve forvarede udi Stadens Kirke, hvilken han selv havde ladet bygge, og oprette, efter Rygtet, Alteret derudi paa det Sted, hvor hans Moder havde født ham til Verden. Kongen gav igien adskillige Gaver til Keiseren, som vare ham mere behagelige for deres Rarhed og Nyhed, end Kostbarhed. Jeg kan tænke, at han haver givet ham Foderværk, tør Fisk og andet saadant, som de Nordiske Lande frembringe. Til sidst gav Keiseren ham ved Skilsmissen overflødig Fætallie med paa Veien.

Fra

(37.) Alex. Lib. X. p. 236. ex Edit. Veneta.

Fra Constantinopel seilede Kongen til Skibs, og lagde underveis ind til Cypern, hvor han blev syg af en Feber, døde, og blev begravet i den fornemste Stad. Samme Skiebne havde og Dronning Bothild paa denne Reise (t). Dette Dødsfald blev ei alene høilig beklaget af Kongens

(t) Saxo fortæller p. 229. en grov Digt om den Øe Cyperns Jords Beskaffenhed, forend Kongens Liig blev der jordet, nemlig, at alle de Legemer, som begroves deri om Dagen, bleve igien opkastede om Natten; Men at det holdt op fra den Tid af, at Kongen blev der begravet. Hertil sigter uden al Tvil Kong Eriks af Pommern Kronike, naar den p. 268. siger, at Kongen og Dronningen glimre af Jertegn paa bemeldte Øe. Hvitfeld skriver derfor ogsaa p. 93. at han af nogle regnes iblant Helgene. Worm in Serie I. Regum Dan. p. 15. og Benzelius in Annot. ad Vasthov. col. 47. berette, at han af nogle kaldes den Cypriske Erik, fordi han døde paa bemeldte Øe. Ved denne Kongens Reise forefalde ellers tvende Ting at betragte, først hvad Vei han reiste, og dernæst hvad Aar han døde. Jeg for min Part staaer aldeles ikke i Tvil om, at jo Saxonis Beretning er sand om hans Reise igiennem Rusland til Constantinopel; Thi den var baade den korteste og sædvanligste Vei paa de Tider. Med alt det saa er vor store Gram dog af den Mening udi sine Noter til Meursii Danske Historie, Col. 227. at Kong Erik paa sin sidste Reise haver anden gang været i Rom, og følgelig taget en ganske anden Vei til Constantinopel end igiennem Rusland; Men da han ei derfor giver nogen anden Aarsag end denne, at Forfatteren til Knytlinga Saga siger, at Kong Erik ei var udi Rom i Pave Urbani, men i Pave Paschalis Tid, hvortil og kan lægges denne, at Saxo taler om tvende Kong Eriks Reiser til Rom, saa synes mig, at det ei gaaer an derpaa alene at bygge den Mening, at Kong Erik haver paa sin Reise til Jerusalem anden gang været i Rom; Thi jeg haver forhen viset, hvor urimeligt det er, som Saxo fortæller, at Kong Erik haver strax giort tvende Reiser paa hverandre til Rom, alene for at befrie den Danske Kirke fra de Bremiske Erkebispers Aag, og haver jeg derudi havt Gram paa min Side. Hvad Knytlinga Saga angaaer, da haver jeg

gens Følge, men og af alle, som hørde det, efter Poetens Marci Vidnesbyrd udi Knytlinga Saga (38). Om denne store og tilligemed en af de

Y beste

(38.) Pag. 170.

jeg og tilforn viist, at det ei er rigtigt, hvad som der berettes, at Paschalis var Pave, da Kong Erik var i Rom, hvorudi og Gram selv holder med mig. Desuden taler bemeldte Saga kun om een Reise til Rom af Kong Erik, som meget mindre efter dens egen Regning kan indfalde udi Paschalis Tid, som den sætter bemeldte Reise først udi Kongens Regiering at være gaaet for sig frem for nogen anden Ting, følgelig ganske vist førend 1099., da Paschalis først blev Pave efter Urbani Død. Da nu begge disse Skribenter ere herudi efter Grams egen Tilstaaelse overbeviiste om at have faret vilde, hvorfor skal man da imod deres egne udtrykkelige Vidnesbyrd, blot for nogenlunde at redde dem fra at have begaaet alt for grove Feil, slutte, at Kong Erik paa sin Reise til Jerusalem haver været anden gang udi Rom? da dog Saxo selv lader ham reise igiennem Rusland, og følgelig aldrig kunde ad den Vei underveis komme til Rom, og Knytlinga Saga vel ei sætter, hvad Vei han drog, men dog ligesaa lidet som Saxo beretter, at han paa denne sidste Reise var i Rom. Ja Saxo, med hvilken og Ericus Upsaliensis kommer overeens, skriver udtrykkelig, at han, da han selv antraadde Reisen til Jerusalem, sendte Gesandter til Rom for at bringe den Sag angaaende Erkebiskops Sædets Oprettelse udi Dannemark til Ende. Cardinal Baronius og andre udenlandske Skribenter, der tale om Kong Eriks Nærværelse udi Rom i Pave Urbani II. Tid, vide derimod intet deraf at sige under Paschalis II. Regimente. Den Siellandske Krønike p. 6, og Kong Eriks af Pommern Krønike p. 268. ere de eeneste af alle vore gamle Skribenter, som synes at give tilkiende, at Kong Erik drog fra Rom til det hellige Land, men da bemeldte Krøniker skrive meget kort, saa kan man ei vist sige, hvad de egentlig mene, og hvorom alting er, da er deres Anseelse og Troværdighed alt for liden til at kunne paa dem alene bygge en historisk Sandhed. Hvad Kongens Døds Aar angaaer, da ere derom mange og stridige Beretninger. Vore ældste, udførligste og beste

gam-

beste Konger i Dannemark finder jeg følgende prægtige Vidnesbyrd og Beskrivelser. Knytlinga Saga siger p. 170. „At ingen Dansk Konge „hav-

gamle Historie-Skrivere: Saxo, Sveno Aggonis og Knytlinga Saga, sætte aldeles intet Aarstal. Den Siellandske Krønike p. 6. og en Anonymus hos Ludwig Tom. IX. p. 212. skrive, at han døde 1101. Tvende Anonymi hos Westphal in Monum. Cimb. Tom. I. p. 1404., 1103. Messenius Scond. ill. Tom. I. p. 93., 1105. Den korte Chronologie, som Kilianus Stobæus Opusc. T. I. p. 47. haver udgivet, sætter 1103. Vasthovius p. 60., 1102., hvilket og Lyschander haver udi de Danske Kongers Slegtebog p. 217. Albericus Monachus p. 144. 248. henfører hans Død først til 1124., og har efter sin Regning ganske ret; Thi han siger, at han kom til Regieringen 1095., og regierede i 29. Aar; Men det er aabenbare, at han haver forvexlet hans Regierings Aar med hans Broders Nicolai, hvilket og Wilhelm af Malmesbury in 5. Script. post Bedam p. 107. haver giort, naar han ligeledes tillægger ham 29 Aars Regiering. Annalista Saxo hos Eccard Tom. I. p. 598. henfører hans Død til 1102. Naar Knytlinga Saga p. 172. beretter, at Kong Nicolaus blev udvalgt Aaret efter Eriks Død, og at Pallium blev udi samme Aar sendt fra Rom til Adzer, saa synes den at henføre Kong Eriks Død til 1103.; Thi efter Erkebiskops Nicolai Lundiske Krønike fik Adzer Pallium 1104. Naar Heims Kringla Tom. II. p. 190. tillægger Kong Erik 8. Aar, da synes den at regne ham at være død omtrent 1104.; Men at han virkelig haver været endda udi Live i bemeldte Aar, det kan man slutte sig til af Nicolai Lundiske Bispe Krønike p. 3. Funccius tillægger ham efter Hvitfeldts Beretning udi hans Danske Historiес I. Tome p. 94., en Regiering af 13 Aar; Men det giør han uden enten at have Rimelighed for sig, eller nogen gammel Skribents Vidnesbyrd at bygge paa. At Kong Erik ei haver regieret udi 29. Aar, og følgelig ei haver opnaaet en Alder af nogle og 60. Aar, det kan man bevise deraf, foruden at det umueligt kan rime sig med den almindelige Tids-Regning, at Poeten Marcus vidner udi Knytlinga Saga, at han ei blev gammel, som han dog vel ei havde skrevet, hvis Kongen

„havde til den Tid været mere elsket af sit Folk end han, saasom han „forestod Riget med stor Magt og Ære, og var i den Tid ei blevet

 „fiendt-

gen var blevet over 60. Aar gammel. Saxo kalder Kong Svend Estrithsøn en gammel Mand, endskiønt han ei opnaaede 60. Aar. De fleste af vore nye Skribenter, Holbergs Danske Historie Tom. I. p. 200. Meursii Hist. Dan. Col. 231., & Grammii Notæ in eund. Pontani Hist. Dan. Lib. V. p. 203. Pontopp. Annal. Tom. I. p. 125. Bollandus in Actis SS. Mens. Jan. Tom. I. p. 392. Hvitf. Danske Hist. Tom. I. p. 94. henføre hans Død til 1105., hvilket vel og bliver det rigtigste; Thi da Nicolaus som efter Eriks Død besteg Thronen, regierede efter fast alles Beretning udi 28. Aar, og døde 1134., og der gik to Aar bort, som Saxo skriver p. 229.; inden Kong Eriks Død blev bekiendt i Dannemark, og Nicolaus blev Konge, saa flyder deraf, naar man lægger 28. og 2. Aar sammen, hvilke udgiøre 30., at Kong Erik maa være død omtrent 1105.; Thi derfra og til 1134. ere næsten 30. Aar. Heraf flyder og, at Erik haver været Konge paa 10de Aar, hvorfor de, som tillægge ham ikkun otte, venteligt ikke regne hans Regierings Aar længere end til han reiste af Landet, som formodentlig er skeet om Vaaren Aar 1104. I det Aar 1106. er da hans Død blevet bekiendt i Riget; Men som der gik nogen Tid bort med Tvistigheder, inden Nicolaus blev Konge, saa kom han ventelig derfor ei paa Thronen forend 1107. Knytlinga Saga kalder p. 168. Byen, hvorudi Kong Erik døde, Basta. Alle gamle Skribenter ere eenige derudi, at han døde paa Cypern, undtagen den Siellandske Kronike, som siger p. 6. at han blev begravet landsflygtig og fremmed paa den Øe Rhodo; Men bemeldte Skribent siger sig nogle Linier efter, imod, og som de andre, lader ham døe paa Cypern. Wilhelm af Malmesbury siger p. 107. at han døde midt paa Havet; Men mig synes, at det er best herudi at følge vore egne indenlandske Skribenter, som alle lade ham døe paa Cypern. Der tvistes ogsaa meget om, enten at Kongen er død paa Hen- eller Tilbage-Reisen. Helmoldus Lib. I. p. 119. H. Cornerus ap. Eccard. T. II. p. 634. Sveno Aggonis p. 97. Albertus Stadensis p. 266.,

alle

„ fiendtlig angrebet af nogen, hvorfor og Riget tog i hans Tid stedse til udi
„ Velstand. Aldrig giorde nogen ham ustraffet imod, hvorfor og alle
„ bare

alle gode og gamle Skribenter, skrive, at han døde paa Tilbagereisen. Saxo og Knytlinga Saga derimod, som omstændeligst beskrive hans Liv og Levnet, vidne, at han døde paa Henreisen; og mener jeg, at de have ret, af følgende tvende Aarsager; 1.) Hvis Kong Erik med sin Dronning havde været i Jerusalem, da maa man høilig forundre sig over, hvi de Skribenter, som paa de Tider saa nøie have opskrevet alt, hvad der tildrog sig, ei melde det minste derom, jeg mener de Skribenter, som staae udi den Samling kaldet: Gesta Dei per Francos, og flere saadane. 2.) Er det og meget rimeligt, at de Tiders store Poet Marcus Skeggesøn, som desuden synes at have været med Kongen paa denne Reise, havde ligesaa vel giort Vers over Kongens Nærværelse i Jerusalem, og med hvad Pragt han der blev imodtaget, som over alle andre Kongens Bedrifter; Men da han ei har giort det; (Thi ellers havde vel Forfatteren til Knytlinga Saga ligesaa vel indført dem, som hans andre Vers, og derved undgaaet den Vildfarelse at lade Kongen døe paa Henreisen,) saa slutter jeg deraf, at Kong Erik aldrig har været udi Jerusalem. Höier udi sin Fortale for Alberti Stadensis Continuator forsikrer, at der udi et Pergaments Manuscript af Alberto Stadensi, som forvares i Academiets Bibliotheque til Helmstad, og som han holder for det ældste af bemeldte Skribent, findes et Slægt-Register under det Aar 1134., hvilket han og der indfører, og hvorudi staaer, at Kong Erik blev ihielslaget; Men da det er uvist, om Slægt-Registeret er forfattet af Alberto Stadensi selv, ja om det end ogsaa var, tiente dog kun til at bevise, at han herudi haver taget Feil, saa holder jeg for, at man paa denne eene Skribents Vidnesbyrd ei kan imodsige alle de andre, og til deels ældre Skribenter. Efterat jeg saaledes haver til Ende bragt Undersøgelsen om Kong Eriks Død, saa maa jeg og røre noget om Dronning Bothilds. Alle gamle Skribenter ere eenige derudi, at hun fulgte sin Mand og Konge paa denne Reise, og døde ogsaa paa den, undtagen alene Knytlinga Saga, som p. 160. og 162. vil indbilde os, at

Kon-

„ bare Erbodighed for ham; Men imod sine Venner var han blid og
„ mild, hvorfor han og blev elsket af alle.„ Paa et andet Sted p. 144.

Y 3 skri-

Kongen sendte hende tilbage til hendes Venner, længe førend han antraadde denne Reise, og saaledes skilte sig ved hende; Men jeg haver tilforn Not. (e) viset, hvor lidet man kan troe bemeldte Skribent i alt hvad han fortæller om denne Dronning; Vidst er det, at hun døde paa Reisen, men Tvistigheden er om, paa hvad Sted hun døde. Saxo beretter p. 229. at hun døde, men nævner ei Stedet. Den Siellandske Krønike siger, at hun døde paa Cypern, hvormed og Kong Eriks af Pommern Krønike istemmer. Vor lærde Anders Vedel haver udi Bredden af sin fordanskede Saxo p. 263. antegnet disse Ord: Dronning Bodild døde, og begroves udi Josaphats Dal hart ved Jerusalem. Vasthovius Vit. Aqvil. p. 60. Hvitfeld Danske Krønik T. I. p. 94. Pontoppidan Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 125. og Messenius Scondia ill. T. I. p. 93. følge ham herudi, da han dog ei siger, paa hvad Grund han beretter dette, og jeg derhos ogsaa maa tilstaae, at jeg hidindtil ei har kunnet finde det ringeste herom hos nogen gammel Skribent. Kong Eriks af Pommern Krønike siger, at Dronning Bothild skinnede paa Cypern af Jertegn. Vasthovius haver derfor ogsaa, saa vel som for hendes Dyder, indført hende i sin Bog iblant Helgene, endskiønt Paven aldrig haver canoniceret hende. Dog vil endeel slutte, at hun almindelig i Landet er blevet af de Danske holdet for hellig, og at man har indviet efter hendes Navn en Kirke udi Roskild, og en anden udi Aalborg Stigt i Jylland, Pontopp. Gest. & Vest. Dan. T. I. p. 9. Men andre holde rimeligere for, at disse Kirker ere kaldede efter S. Botulphus, og ikke efter Borhildis. Jeg haver tilforn Not. (e) undersøgt, af hvad Slægt hun haver været, her maa jeg lægge til, at Hvitfeld udi sin Danske Histories T. I. p. 160. vidner efter den berømte Abbed Wilhelm, at Dronning Bothild var fød af Kongelig Stamme udi Dannemark, hvilket tiener til at bestyrke Grams Mening, at Dronning Bothilds Moder var en Dotter af Godskalk de Venders Konge, og følgelig en Stifdotter af Syritha, Kong Svend Estrithsøns Dotter, og Godskalks anden Dronning.

Den

skriver samme Skribent saaledes om ham: „Han forestod Riget vel, og „forfremmede brave Mænd; Derhos var han ogsaa gavmild baade „imod sine Hof- og Krigsfolk, saa at ingen, helst af langt bortliggende „Lande, gik uden Foræring fra ham. Ei mindre rund udviste han sig „imod Fattige og Trængende, saa at han derfor blev afholdet af alle, „og med rette kaldet Erik den Gode. Og p. 146. Kong Eriks Navn „og Rigdom tog til, og blev han af alle Konger mest elsket. Han straf„fede Laster skarpt, og forfulgte Soe- og Stræten-Rovere. Han lod „enten hugge Hoved, eller Hænder og Fodder af saadane; og udrettede „saa meget ved slig fornøden Strænghed, at der til sidst var ingen af „saadane mere udi hans Rige. Han behandlede Retten nøie, og hellig „iagttog Guds Lov. Derhos var han lærd, og forstod mange Sprog, „besad en utrolig Hukommelse og stor Veltalenhed.„ Alt dette bekræftes med Vers af den gamle Poet Marco Skeggesøn. Den Siellandske Kronike kalder ham p. 7. en stor Mand. Ælnothus p. 70. en meget fornuftig Konge. Fasti Necrologici hos Stobæum p. 56. en fornuftig og tapper Konge. Albertus Stadensis p. 266. en meget mægtig Konge, hvormed og Helmoldus p. 119. stemmer overeens. Wilhelm af Malmesbury vidner p. 107. at han levede meget anstændigt, og den Svenske

Hi-

Den lærde Benzelius haver udi sine Noter til Vasthovium indført p. 78. et gammelt Slægt-Register af de Danske Konger, hvorudi Bothildis kaldes Neptis Trugotti Regis Gothorum. Herudi kan denne lærde Mand udi sine Noter Col. 46. ei finde sig, saasom der iblant de Gothiske Konger ei haver været nogen af det Navn. Dersom Knytlinga Saga da havde været trykt, kunde denne store Mand let have faaet at vide, hvo Truget haver været, og deraf seet, at bemeldte Slægt-Register vildfører. Til sidst maa jeg antegne, at Kong Eriks Død indfaldt den 10. Julii, som den Siellandske Kronike vidner p. 6., og Fasti Necrologici Lundenses hos Kilian Stobæus udi hans smaa Skrifter. T. I. p. 56.

Historie-Skriver Ericus Upsaliensis p. 78. at han regierede overmaade vel. Men vor Saxo taler mest omstændelig om ham saaledes p. 224.: „ For- „ uden hans Sinds-Gaver, havde Naturen begavet ham med en deilig „ og stor Skabning, saa at han fra Skuldrene af var hoiere end de „ hoieste Mænd, hvortil og alle Lemmer passede sig. Som han ei havde „ nogen sin Lige udi Hoide, saa havde han ei heller udi Styrke. Naar „ han sad, kunde han kaste et Spyd eller en Steen længere bort end „ andre staaende. Ligeledes kunde han og siddende brydes med To, saa „ at han klemte den ene med Knæerne, og drog den anden til sig med „ Hænderne, og ei holdt op, forend han fik dem begge under Fodder, og „ deres Hænder bundne paa Ryggen. Han tog og et Tov udi hver „ Haand, og lod fire stærke Mænd trække i hver Ende af alle Kræfter, „ hver til sin Side; Men de formaaede ei at rokke ham det mindste ud af „ hans Sted. Han derimod drog snart med den hoire, snart med den „ venstre Haand, enten Tovet, eller og Folkene tilligemed Tovet til sig. „ Han havde og en deilig Stemme, saa at han ei alene var i Stand til „ at holde nette Taler, men kunde endog hores af alle, i hvor langt de „ stode borte. Han pleiede og altid imod Slutningen af sin Tale at bede „ sine Undersaatter, for derved at vinde deres Yndest, at hilse fra ham „ deres Hustruer og Born, ja og Tienere, naar de komme Hiem; Hvortil „ han ogsaa lagde, at han vilde holde enhver ved sin Ret, og at han i „ Henseende til Rettens Behandling var alles Skyldener. Med alle disse „ store Dyder havde han dog den Last, at han var overmaade hengivet til „ Ukydskhed, saa at han holdt nu af et, nu af et andet Fruentimmer, „ endskiont Lykken havde beskieret ham baade en deilig og en dydig Dron- „ ning, som desuden med storste Taalmodighed fandt sig i sin Mands „ Utroskab, ja gik endog saa vidt, at hun tog i sin Tieneste de Piger, „ som hun merkede, at han elskede, og opforde sig stedse imod dem, som

„ en

„ en Moder. Hun pyntede ofte selv med sine egne Hænder deres Hove„ der, paa det at de kunde blive desto behageligere for hendes Mand.„ Saa vidt Saxo. Denne store Konge efterlod sig tre Sønner, Harald den ældste, avlet med et ugift Fruentimmer, hvilken han beskikkede til Regent udi sin Fraværelse, Knud avlet med Dronning Bothild, som siden blev Hertug i Slesvig og Obotriternes Konge, og er bekiendt under Navn af Hertug Knud den hellige, og Erik avlet med en ægte Qvinde, som siden blev Konge i Dannemark, og fik det Tilnavn Emun; Hvortil en Anonymus hos Westphal. T. I. p. 1414. lægger nok en uægte Søn ved Navn Benedict, hvorom dog ingen anden taler. Han havde og en Dotter ved Navn Ragnhild, som blev gift med en fornem Norsk Herre ved Navn Hagen, hvis Moder Sunnifa havde til Fader Grev Hagen Ivers Søn, og til Moder Ragnhild, som var en Dotter af Magnus den Gode, Konge i Norge og Dannemark. (39.) (k).

Nu

(39.) Knytlinga Saga p. 162. Torfæi Hist. Norv. Part. III. p. 522. Saxo p. 225. 240.

(k) Helmoldus og flere gamle Skribenter forsikre, at Kong Erik beskikkede sin Broder Nicolaus til Regent, dog med de Vilkaar, at han skulde holde Riget hans ægte fødte Søn Knud til gode, naar han opvoxede. Hvorfor de Skribenter ogsaa ansee Nicolaus for en uretmæssig Besidder af Thronen; Men vore egne gamle indenlandske Skribenter vidne, at han beskikkede sin Søn Harald til Regent, og tale aldeles intet om det imellem ham og Nicolaum oprettede Forbund. Da dette er en Sag, som mere hører til Sønnens Hertug Knuds Historie, end til Faderens Kong Eriks, saa vil jeg ei her tale mere derom. Meursius tillægger Col. 232. Kong Erik nok en ægtefødt Søn ved Navn Petrus, og Holberg giør det samme udi. sin Danske Histories I. Tome p. 199. Not. (r), endskiønt ingen af dem anfører til Beviis nogen gam-

Nu rester intet uden at undersøge endeel af Kong Eriks Gierninger, som ei føielig have ladet sig bringe under visse Aarstal. Cypræus udi sin

Z Sles-

gammel Skribent; Men vor fortreffelige Etats-Raad Gram viser udi sine Noter til Meursii Danske Historie Col. 245. Not. (b) at disse Ord hos Saxo p. 240. udi Kong Nicolai Historie: *Petrus en Søn af Bothild*, have forført Meursium til at tænke, at herved endelig maatte forstaaes Bothild Kong Eriks Dronning, ligesom der ei kunde være mere end een Bothild til i Verden, da det dog paa de Tider var et almindeligt Navn udi Dannemark. Bemeldte Petrus var Biskop udi Roskild, og kaldes af alle vore gamle Kroniker ei andet end Bothildis Søn, efter de Danskes Maade paa de Tider snarere at kalde sig efter deres Moders end Faders Navn, saa snart Moderen havde været af høiere Byrd end Faderen. Hvad Kong Eriks Dotter Ragnhild angaaer, da kalder Torfæus hende rettelig saaledes, hvorfor Pontanus Hist. Dan. p. 231. Höier Dänische Geschichte p. 28. in Tab. Gen. Lyschander Danske Kongers Slægte-Bog. p. 217. fare vilde, naar de kalde hende Anna. Alle vore nyere Skribenter tillægge ham ei flere Døtre, undtagen alene Meursius, som Col. 232. 245. nævner en ved Navn Cæcilia, som efter hans Beretning blev gift med Erik, Befalingsmand over Falster. Jeg skulde ei et Øieblik tvile paa, at dette var urigtigt, dersom ei vor udødelige Gram havde med Stilstienhed forbigaaet dette Sted, og her, som ved alle andre Meursii Feil, ei giort nogen Anmerkning. Hvorfor det synes mig nu værdt at undersøge. Knytlinga Saga vidner p. 162. udtrykkelig, at Kong Erik havde kun een Dotter. Saxo derimod p. 225. at han havde mange uægte, hvilket jeg gierne vil give Magt, men derhos taler han ei om nogen Cæcilia. Pag. 239. siger han udi Hertug Knuds Døds Historie, at han var inde til Herberg hos Erik Befalingsmand over Falster; Da den Siellandske Krønike derimod p. 17. beretter, at det var hos hans Søster Cæcilia. Og heraf alene haver Meursius taget Anledning at tillægge Kong Erik en Dotter ved Navn Cæcilia, og at gifte hende med Erik Befalingsmand over Falster. Dersom Hertug Knud har været inde hos sin Søster Cæcilia, den sidste Nat som han levede her i Verden, da undrer jeg

mig

Slesvigske Bispe-Kronike p. 136. beretter, at de Geistlige begyndte omtrent ved det Aar 1096. at forandre deres Dragt, Navn og Regel, som hidindtil havde været St. Benedicti, og at lade sig kalde Canonici regulares, eller Caniker, som de Danske sige det. Dette skede, fordi deres Rigdom, Magt og Anseelse havde taget meget til, og de følgelig ei vilde blive ved den gamle Eenfoldighed. Nu tilstaaer jeg vel, at ingen uden St. Benedicti Orden haver i de ældste Tider været i Brug saa vel i Dannemark, som i alle andre Christne Lande, men derimod kan man efter min Tanke ei fastsætte noget vist Aar til Canikernes Begyndelse, hvilke, som jeg slutter, ere indforte endda noget senere, og det langsomt, og efter Haanden. Cypræus beretter og paa samme Sted, at det var først ved de Tider, at Indvaanerne udi det Eyderstædiske i Hertugdomet Slesvig begyndte ret for Alvor at forlade deres gamle vilde og hedenske Væsen, ved det at endeel Kirker bleve der efterhaanden bygte. Dugdale udi hans Monastico Anglicano T. I. p. 150. beretter, at Kong Erik lod i det Aar 1100. kommer fra Engelland med Kong Wilhelmi II. Tilladelse 12. Munke af det Kloster Evesham til Dannemark, og at der da blev giort en ævig broderlig Forbindelse efter visse Regler imellem Prioratet i Odense, og Evesham Kloster i Engelland, hvilken blev bekræftet med Brev og Segl. Dette giorde Kongen efter Biskop Hubalds Raad i Odense, som selv

mig hoilig over, at Saxo intet melder derom, som ellers saa noie beskriver bemeldte Hertugs Liv og Levnet, og heraf slutter jeg, at Hertugen hverken har været hos en Cæcilia, ei heller havt en Søster af det Navn; Thi den Siellandske Kronikes Troværdighed er alt for ringe til, at man derpaa kan bygge nogen ny Mening i Historien. Kong Knud den Hellige haver havt en Dotter ved Navn Cæcilia, som blev gift med Erik Gothernes Første, hvilken Lyschander udi de Danske Kongers Slægte-Bog p. 208. skammelig blander sammen med Erik Befalingsmand over Falster. Mon ei Meursius maaskee har begaaet samme Vildfarelse?

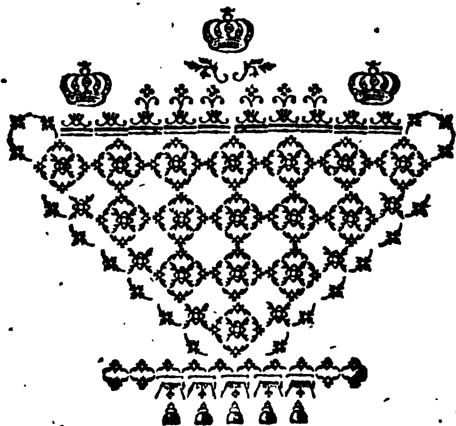
selv var en indfødt Engellænder. Knytlinga Saga skriver p. 162. saaledes om Kong Erik: „ Han regierede Dannemark med stor Omhyggelighed, „ og lagde megen Vind paa at forbedre Landets Love. Han satte Byer „ i Stand, baade de som vare forfaldne, og ødelagte; Og bygde paa „ sin egen Bekostning 5. Kirker af Steen, som han og rigelig forsynede „ med Indkomster.!„ Hvitfeld skriver udi sin Danske Histories T. I. p. 93. at Kong Erik bygde i Wisby paa Gulland en Kirke St. Oluf til Ære. Strelow udi sin Gullandske Kronike p. 140. henfører dette til Aar 1097; og Pontoppidan udi sin Danske Kirke-Historie T. I. p. 232. til Aar 1099. Men den lærde Biskop udi Gottenborg, Jöran Wallin beviser temmelig nær udi sine Gullandske Samlinger p. 236. &c. at den er formodentligt bygt af Kong Erik, da han drog til Skibs fra Dannemark til Rusland for at reise til det hellige Land. Han anfører der ogsaa et Sted af Petreji Bog de Cimbrorum & Gothorum origine, som ei findes udi den trykte, men udi et skrevet Exemplar, som forvares udi det Kongelige Antiqvitæts Archiv i Stockholm, hvor bemeldte Petrejus beretter, at Kong Erik landede paa sin Reise til Jerusalem underveis paa Øen Gulland, og opholdt sig udi een Maaned i Wisbye, hvor han da lod bygge en Kirke St. Oluf til Ære, hvortil alle fornemme Danske, som fulgte ham, gave anseelige Foræringer. Dog maa Wallin selv tilstaae, at han endnu ei har kunnet finde dette hos nogen gammel Skribent, og derfor ikke veed, hvorfra Petrejus har taget det. Wallin beviser der og ganske rigtig, at man ei kan slutte, at de Danske have havt noget over Øen Gulland at sige paa de Tider, fordi Kong Erik bygde en Kirke der, men at bemeldte Øe snarere da hørde til Sverrige, hvorudi han og har ganske ret. Udi den Lundiske Kirkes Fastis Necrologicis finder jeg antegnet, at Kong Erik skal have givet til St. Laurentii Kirke den 4. Deel af Lunde Bye, hvilket og Hvitfeld beretter udi sine Danske

Krønike T. I. p. 93. Desforuden gav han og endeel Jordegods til Kirken, som opregnes udi bemeldte Fastis (40.). Endnu staae 2. Ting tilbage at undersøge om denne Konge: 1.) Hans Mønter, og 2.) hans Love. Hvad Kong Eriks Mønter angaaer, da kan derom ei siges noget vist, men efter al Anseelse har han ligesaavel ladet slaae Penge som hans Formænd, og det ventelig i Lund, hvor der ganske vist fra Svend Estrithsøns Tid af haver været Mønte-Sted. Vi have endeel Penge med et stort E. paa, som vore fleste Antiqvarii gemeenligen henføre til langt yngre Danske Konger af samme Navn Erik, men jeg seer intet som hindrer, at jo nogle deraf kan være fra denne Kong Eriks Tid, af hvilken Mening og Bircherod er udi hans Specimine rei antiqvæ monetariæ Danorum p. 66. Derimod kan jeg ei holde med ham, naar han henfører de Mønter, hvorpaae staaer endeel jydske Stæders Navn, som Heringa, Hors: Ranrusia, Alaburga, til denne Konge; Thi de tilhøre uden al Tvil Kong Svend Gratehede, som udi hans Historie skal vises. Hvad endelig Kong Eriks Love angaaer, da tillægger Hvitfeld p. 94. ham den Gaards-Ret, som findes udi den Skaanske Lov trykt udi Kiøbenhavn 1505. hos Gottfried af Gehmen, bag efter bemeldte Lovs 17. Bog, og p. 48. udi den Skaanske Lov, som Hadorph haver udgivet. Holberg udi sin Danske Historie T. I. p. 201. følger Hvitfeld herudi, men den ærlige Hvitfeld haver her forhusket sig; Thi udi Loven selv siges, at den er givet Aar 1274. af Kong Erik Christoffersen, som ellers gemeenligen kaldes Erik den VI. Glipping. Det falder derfor bort af sig selv, at Kong Erik Eiegod haver udgivet denne Lov; Imidlertid skriver dog Knytlinga Saga p. 162. at han meget forbedrede Landets Love, men enten det er skeet ved skriftlige, eller og maaskee kun mundtlige Love, derom haver Tiden ei ladet os noget blive tilovers, hvoraf vi kunde giøre en

fast

(40.) Kil. Stobæi Op. T. I. p. 56.

fast Slutning. Dog ere alle gamle Skribenter eenige derudi, at de have været gode og Landet nyttige, undtagen alene en Anonymus hos Westphal T. I. p. 1414., som beretter, at Kong Erik opfandt mange ubillige og uretfærdige Love, hvorfor han just ikke heller vil, som Saxo og Ælnothus dog giore, tilskrive Kongens Fortieneste Hungers Nødens Ophør og indfaldende gode Aaringer, men siger, at maaskee Erik haver hverken fortient de gode Aar, eller Oluf de onde. Dersom man sikker kunde bygge paa denne Skribent, saa skulde det let bringe en paa de Tanker, at det Not. (b) omtalte, og Kong Erik tillagte Tilnavn Argasta ei just var saa ganske uforskyldt; Men han synes at være for ung til at kuldkaste saa mange gamle Skribenters Vidnesbyrd. Desuden siger han sig selv imod, i det at han noget tilforn tillægger Kong Erik det Tilnavn bonus ɔ: den Gode, hvilket ikke passer sig paa en uretfærdig Lovgiver. Det staaer derfor vel fast, at Kong Erik haver været en af de beste, dydigste og fornustigste Regenter i Dannemark.

P. F. S.
Om
Erik Emun.
Konge i Danmark.

Erik (a) med det Tilnavn Emun (b), var en Søn af Erik Eyegod, Kon-

(a) Alt hvad som kan siges om dette Navn, haver jeg allerede anført udi Erik Eyegods Historie Not. (a) hvor jeg vil have Læseren henviset.

(b) Om dette Tilnavn taler Saxo intet. Knytlinga Saga p. 200. derimod skriver det Ey-mun, og beretter, at han saaledes blev kaldet for den Strænghed, som han brugte imod Kong Nicolai og Prints Magni Anhængere, hvormed han vilde blive stedse ihukommet; Thi det betyder Ey-mun. Torfæus Hist. Norv. Part. III. p. 498. anfører samme Forklaring, men siger derhos, at han af nogle kaldes Eymi ɔ: en vedvarende Lugt. Udi den Siellandske Krønike p. 20. skrives dette Tilnavn urettelig Emunæ, og gives derover ogsaa følgende urigtige Forklaring, nemlig at han har faaet det Tilnavn Emun af Bønderne, fordi han først af alle lagde Skat paa Plougene p. 69., til hvilken Forklaring bemeldte Krønike er efter al Anseende, som Gram fortreffelig anmærker Not. ad Meurs. Col. 266. forledt af disse tvende Ting: Først at Kong Erik Emunds Drabsmand hedte Plog, dernæst at Kong Erik Valdemarssøn, som derfor blev kaldet Plogpenning, virkelig lagde Skat paa Plougene. Helmoldus p. 124. Albertus Stadensis p. 268. Mareschalcus Thurius ap. Westphal Tom. I. p. 237. vidne, at han blev kaldet Emun for den store Seier, som han erholdt ved Fodvig, hvorudi og alle vore nyere Historie-Skrivere efterfølge dem. Magnus Matthiæ in Cat. Ep. Lund. p. 29. derimod siger, at han blev kaldt Emund, fordi han lovede mere, end han holdte, hvilket han beviser med de prægtige Foræringer, som han endog ved Brev gav til Kirken i Lund, men som den aldrig fik udi Gierningen. I en gammel Anmærkning lægges til, at Emund synes at betyde saameget som I munden. Saxo p. 249. haver givet Anledning til denne Forklaring, ved det

Konge i Dannemark, og af ham avlet ei alene uden for Egteskab, men endog med en Egtemands Kone (1.), hvis Navn Forfædrene ei have ladet os vide. Hvad Alder denne Prints har havt, da hans Fader drog udenlands til Jerusalem, derom kan ei noget vist siges. Er Saxonis Beretning (2.) rigtig, at Kongen hans Fader satte ham Formyndere, da han selv reiste bort, saa har han ventelig da været meget ung; Men haver derimod Knytlinga Saga (3.) ret, naar den skriver, at hans Fader tog ham med sig paa Reisen, saa har han ventelig vel da været hen ved 20. Aar gammel; Thi det er ei rimeligt, at Kong Erik Eyegod vilde tage et Barn med sig. Ingen af disse tvende Meninger kan fastsættes med uryggelige Beviser; Dog maa jeg tilstaae, at jeg er mere tilboielig til Saxonis, end til den andens Mening; Thi efter den bliver Kong Erik Emun imellem 50. og 60. Aar gammel, da han døde, hvilket mig synes ei at kunne rime sig, hverken med det Aar, da han omtrent blev gift, ei heller med hans Søns Kong Svends Alder;. Da han derimod efter Saxonis Mening ikkun har havt nogle og 40. Aar, da han døde;

(1.) Saxo p. 225.

(2.) Pag. 227.

(3.) Pag. 164.

det at han skriver, at Kong Erik pleiede at tale prægtig om sine egne Bedrifter. Stephanius udi sine Anmerkninger til Saxo p. 233. og Hvitfeldt Danske Krønike Tom. I. p. 100. synes og at holde med denne Forklaring, skiønt den sidste er derudi ustadig, saasom han tilforn skriver, at han blev kaldet Emun for det store Slag, som han vandt ved Fodvig, hvilket vel og bliver det retteste, siden at Helmoldus, en troeværdig Skribent, og som levede paa samme Tider, beretter det saaledes. En Anonymus sætter det Tilnavn Emun over paa Latin med Memorabilis. Compilat. Chronologica p. 129. ad calcem Gervasii Tilberiensis. Helmstadii 1673. in 4to. og Theodoricus Engelhusius p. 225. ex Edit. Maderi, med Mirabilis.

døde; Men derfor kan det gierne være rigtigt, som Knytlinga Saga (4.) beretter, at han tillige med sin Broder Harald, der var den ældste, var ældre end sin ægte-fødte Broder Hertug Knud, naar man ikkun sætter, at han ei haver havt mere end 1. eller høit 2. Aar for ham. Jeg finder fast intet optegnet udi Historien om Kong Eriks Ungdom. Alt hvad jeg derom haver kunnet skrabe sammen, beløber sig til følgende. Da Kong Erik Eyegod drog ud af Landet til Jerusalem, betroede han denne sin Søn til Folk, som ei just vare af de fornemste, hvilke skulde drage Omsorg for hans Optugtelse. At han ei satte store og navnkundige Mænd til hans Formyndere, det kom deraf, fordi han mindst skiøttede om ham, saasom han var født af en ringe og ubekiendt Moder (5.). Da han voxede op, lagde han sig efter at vinde alles Yndest ved et tækkeligt og omgiengeligt Væsen (6.), som og lykkedes ham hos Almuen; Men hans Farbroder Nicolaus derimod, som da sad paa Thronen, hvilken han havde besteget efter sin Broders Erik Eyegods Død, kunde ei lide ham nær saa vel, som hans Broder Harald, der formedelst sin slutte Opførsel var ellers næsten forhadt af det gantske Land (7.). Imellem Harald og Erik var ei heller nogen synderlig god Forstaaelse, og endda slettere blev den, da Erik fordrede af Harald den Deel, som med rette tilkom ham af hans Fæderne Arv, og Harald nægtede at give ham den, sigende, at en, der var født udi Hoer, burde ei arve noget. Herover blev Erik fortørnet, og søgte at faae med det onde, hvad som han ei kunde bekomme med det gode; Til den Ende begyndte han at plyndre og røve paa sin Broders Gods, og førde det bekomne Bytte til en liden Flek ved Navn Arnak.

(4.) Pag. 162.

(5.) Saxo p. 227.

(6.) Knyt. Saga p. 162. Saxo p. 234.

(7.) Kn. Saga p. 172. Saxo p. 234.

Arnak. Der overfaldt Harald ham uformodentlig om Natten, og som han fornam, at han selv var undkommet med Flugten, saa stak han Ild paa hans Huus, og opbrændte det tilligemed alt sit eget Gods, som derudi var, saasom han ei fik Tid til at føre det bort. Da deres dydige Broder Hertug Knud fik dette at høre, blev han herover meget vred, saasom han frygtede for, at de skulde blive deres Fader til Vanære. Han stævnede dem derfor, under stor Straf, i Fald de veigrede sig, at komme til ham udi Slesvig, hvor han broderlig satte dem til rette, og forenede dem angaaende hvad Arv de skulde have efter deres Fader, som han med stor Billighed og Forsigtighed skiftede dem imellem (8.). Jeg læser hos Saxo, at Erik blev af sin Broder Hertug Knud sat til Befalingsmand over Derne (9.). Ved disse Der kan ei forstaaes andre end de, som ligge paa den vestre Side af Hertugdommet Slesvig, over hvilket Knud var Hertug. Snorre Sturlesson (10.) beretter, at Kong Erik Emun sendte til Kong Sigurd i Norge et Skrin, som denne lod forvare udi den smukke Kirke, som han bygde i Kongehelle; Men siden det er vist, at Kong Sigurd døde 1130., og at Erik ei tiltog sig Konge-Navn førend derefter, saa maa Snorre Sturlesson have forud kaldt ham det, som han siden blev, saafremt at det er rigtigt, at Skrinet er fremsendt, imedens Kong Sigurd endda levede.

Hidindtil have vi kun betragtet Erik, som en Person af maadelig Anseelse udi Riget, men nu komme vi til at betragte ham som en af de Fornemste, og til sidst som Konge. Aarsagen til disse store Forandringer var det ynkelige Mord, som skede den 7. Januarii udi Havested-Skov paa

(8.) Saxo p. 234. & 235.

(9.) Pag. 241.

(10.) Tom. II. p. 283.

den ypperlige Herre Hertug Knud af Magno, Kong Nicolai Søn, som dertil blev drevet af Avind og af Frygt, at bemeldte store Mand skulde snarere komme paa Thronen end han efter den gamle Kong Nicolai Død. Der ere mange Tvistigheder om Aaret, da dette gruelige Mord skede. Jeg mener at det Aar 1131. er det retteste, som udi Hertug Knuds Levnets Beskrivelse skal vises: Forfatteren til Knytlinga Saga (11.) beretter, at Erik var udenlands, da hans dydige Broder paa saa uhørlig en Maade blev dræbt, men at han strax, saa snart han fik denne onde Tidende at høre, samlede sammen alle de Folk, som han kunde afsted komme, og dermed begav sig til Dannemark, hvor han strax fik et stort Tilløb, saasom de fleste syntes, at han havde ret derudi, at han vilde hævne sin Broders uskyldige Død. Min Agt er ei her omstændelig at beskrive alle de Bevægelser, som Hertug Knuds Død foraarsagede, saasom det egentlig henhører til Kong Nicolai, og hans Søns Prints Magni Historie, men jeg tænker alene at føre i Pennen Eriks Bedrifter, og de Ting, som nødvendig ere dermed forbundne. Iblant de mange, som toge sig Hertug Knuds Død til Hierte, vare ingen ivrigere, som venteligt kunde være, end hans tvende Brødre Harald og Erik; Men den første, efter Saxonis Beretning, mere for derved at faae Leilighed at fiske i rørt Vand, og om mueligt var, at sætte Kronen paa sit Hoved, end for at hævne sin Broders Død. Erik var derimod ei bekymret for andet, end at hævne den; Endskiønt jeg ei kan negte, at det kommer mig for, ligesom han ei heller haver været fri for Begierlighed til Kronen, hvilket hans paafølgende Gierninger best udvise. Ikke længe efter Hertugens Død blev et Thing holdet udi Ringsted, hvor han allerede laae begravet. Det blev efter de Tiders Maade holdet paa en Høi uden for Byen. Den afdøde Hertugs tvende Brødre Harald og Erik beklagede der høiligen for Almuen det Forræderie, som var begaaet imod deres Broder, og det med saadan Fynd, at

(11.) Pag. 192.

at de finge alt Folket til at græde, og offentligen at fordømme Magnus, som havde begaaet sligt et Mord. Derimod undskyldte Almuen udi Begyndelsen den gamle Konge, men da det til sidst kom paa Tale om, at han ei var tilstede ved Thinget, hvorhen han af Frygt ei havde vaavet at begive sig, endskiønt han opholdt sig udi Byen, da, siger jeg, blev den ubestandige Almue ligesom rasende og fra sig selv, og skyndte sig fra Thing-Stedet hen til Kongen for at dræbe ham, givende til Aarsag for dette deres Forhold, at det var billigt, at de søgte den, som ei vilde søge dem, og som, da han dog var saa nær, ei havde villet unde den sin Nærværelse. Da Kongen fik dette at vide af dem, som han havde sendt til Thinget for at udforske alle Ting, sendte han Erkebiskop Adzer af Lund den ubesindige Almue i Møde, for at stille den tilfreds. Bemeldte Erkebiskop steg af sin Hest, det første han saae Erik, og tog hans Hest udi Toilen med sin høire Haand, og begyndte længe og meget at bede ham, at han dog vilde lade sin alt for hastig fattede Vrede fare, forsikrende derhos, at Printz Magnus skulde behandles efter Lovene, og at Kongen var i Stand til at bevise sin Uskyldighed; Ja til sidst tog Erkebispen Hatten af sit Hoved for at bevæge Almuen ved sine graa Haar til Ærbødighed og Medlidenhed. Han formaaede og saa meget baade hos Erik og hos Almuen, at de bleve igien tilfreds stillede, naar kun Kongen vilde indfinde sig hos dem paa Thinget, da de lovede ei at tilføie ham noget ont. Kongen kom derpaa til Thinget, men uden sin Søn, som var udi Roskild; Men han kunde dog ei paa anden Maade slippe derfra, og blive selv holdt for uskyldig, end ved Eed at forsikre, at han vilde skye sin Søns Nærværelse, og at hans Søn skulde baade forlade sit Huus og Fæderneland, og ei komme tilbage, forend Folket gav dertil sin Tilladelse. Kongen lod sig ved Mellemhandlerne saa meget lettere bevæge hertil, som hans Søn allerede var af Gotherne udi Sverrig udvalgt til

Konge, og derfor kunde begive sig til sit eget Kongerige, og forblive der saa længe, indtil Almuens største Had og Iver imod ham havde lagt sig. Derpaa drog Kongen over til Jylland, og Magnus til Gothland.

Nu tænkte man, at alting var stille, og at Hertug Knuds Mord ei skulde drage flere onde Følger efter sig, men det var saa langt fra, at de nu først for Alvor begyndte at gaae an, hvorudi den gamle Konge selv var skyld, dertil forledet af sine fortroelige Mænd og Venner, hvilke til deels havde været Prints Magni Raadgivere og Handlangere udi denne slemme Gierning, og derfor syntes, at der skede ham stor Uret, hvorfor de raadde Kongen til, at han strax skulde kalde sin Søn tilbage uden at spørge Almuen derom. Dette onde Raad fulgte Kongen, og kaldte sin Søn tilbage, efterat han i en meget kort Tid, som det synes, havde været borte. Saadan Opførsel kunde ei andet end støde alle den afdøde Hertugs Venner meget for Hovedet, og udslette hos dem al Tillid til Kongen. Erik og Harald glemte ei heller at betiene sig af denne Lellighed, men udraabte allevegne Kongen for en Meen-Eeder, og at han nu havde viset sig selv skyldig udi Hertugens Død, hvorfor man uden Forskiel maatte forfølge ham saavel som hans Søn. Almuen lod sig heraf lettelig bevæge til at forskyde dem begge; Men som den derhos syntes, at den ei vel kunde være hovedløs, saa besluttede den at vælge Erik til Konge, frem for hans ældre Broder Harald, som var forhadt hos alle formedelst sin Gierrighed og Ukydskhed; Men Erik vilde da ei tage imod Konge-Navnet, baade fordi han først vilde have Seier og Overhaand, og tilstrækkeligen hævnet sin Broders Død, saa og maaskee fordi han ei dristede sig endnu til at lægge sig ud med sin ældre Broder Harald. Hvorom alting er, saa vegrede han sig den gang at tage imod den Kongelige Værdighed, som efter al Anseende blev ham tilbudet udi Sielland, men begav sig

over

over til Jylland for at opsøge Kongen. Der drog han allevegne frem med en sluttet Slagt-Orden, og fik et stort Tilløb af alle Misfornøiede, fredløse og andre saadane; Men Bisko Thoro af Ribe standsede hans Fremgang, og bedrog ham med søde Ord, ved at tale meget om Kongens Uskyldighed, og at han ganske vist vilde holde, hvad han med Eed havde lovet. Disse bispelige Forsikringer dyssede Erik i Søvn, saa at han blev liggende stille med sine Folk, og drog ei videre frem; Men da han var allermest tryg, overfaldt Kong Nicolaus, som havde faaet dette at vide ved sine Speidere, ham uformodentlig, og slog ham uden Møie paa Jallings Hede. Dette Slag skede Aar 1131. Erik flyede derpaa over til Sielland, hvor han med Siellandfarernes og Skaaningernes Samtykke, strax tiltog sig Konge-Navn, som han tilforn havde afslaget; Men som Tiden var for knap, saa kunde han ei blive hyldet paa det sædvanlige Sted ved Isefiord. At dette og er skeet 1131. skal siden vises. Erik lod sig ei alene nøie med selv at bekrige Kong Nicolaum og hans Søn, men han skrev endog til Keiser Lotharium, som stedse havde havt stor Naade for den afdøde Hertug, og som havde beskikket ham til Vendernes Konge, og søgte baade ved Bønner og Løfter om Belønning at opmuntre ham til at træde i Forbund med sig for at hævne sin Vens Død. Keiseren begav sig og paa Veien med 6000. Mænd, og kom til den bekiendte Vold kaldet Dannevirke, hvor Prints Magnus laae leiret med en mægtig Hær for at forbyde ham Indgangen udi Riget, og holdt nøie Vagt paa Volden, og ved Portene. Erik kom imidlertid med sin Flode til Slesvig for at hielpe Keiseren. Efter nogle Dages Forløb kom Kong Nicolaus ogsaa der med en stor Krigshær bestaaende af Jyder. Efterat Keiseren havde lagt der nogen Tid stille, og hverken dristede sig til at angribe Dannevirke, ikke heller torde ved Eriks Skibe lade sig sætte over Slien til Slesvig, begyndte han at tænke paa, hvorledes han best

kunde slippe fra denne Sag, og til den Ende at træde udi Underhandling med Kong Nicolao og hans Søn Magno; Og saasom de vare ligesaavel tiente med Fred som Keiseren, efterdi de havde nok med indenlandske Fiender at giøre, uden at paadrage sig de udenlandskes Uvenskab, saa bleve de snart eenige med hinanden om Freden, der blev sluttet paa de Vilkaar: At Keiseren skulde strax gaae tilbage over Eyderen, og ikke mere bekymre sig om at hævne Hertug Knuds Død; hvorimod Kong Nicolaus skulde give Keiseren en stor Deel Guld, og Printz Magnus blive Keiserens Mand og Tiener. Disse Vilkaar bleve ogsaa strax paa begge Sider opfyldte: Keiseren gik tilbage over Eyderen, og Magnus drog gladeligen til ham, og gik ham til haande. Saaledes faldt dette Keiserens Tog ud, hvoraf nogle tydske Skribenter have giort saa stort Væsen, ligesom Keiseren havde vundet en stor Seier, og lagt Dannemark under Tydskland, da han dog i sig selv haver mere Skam end Ære heraf, saasom han ei opnaaede det, som dog i Forstningen havde været hans Hensigt, nemlig at hævne sin Vens Hertug Knuds Død, men tvertimod tog Penge for sin Part, og lod skammelig i stikken bemeldte Hertugs Broder Erik, som han dog stod i Forbund med. De Tydske have gierne af det, at Printz Magnus blev Keiseren underdanig, villet slutte, at deres Keisere have havt Overherskab over Dannemark; Men foruden at tale om, at Keiser Lotharius bragte sig dette alene ved Frygt tilveie, da Printz Magnus var i Knibe, saa finder man ikke, at den gamle Kong Niaolaus haver gaaet Keiseren til haande, som dog vel burde have skeet, saafremt at Dannemark haver staaet under Tydskland, men ikkun hans Søn Magnus, der uden al Tvil haver efter de Tiders Maade kun giort det for sin egen Person, saa at han er blevet herved pligtig at følge Keiseren i Krig, og bevise ham anden saadan Tieneste, naar paaæskedes. Ja om end Kong Nicolaus selv havde gaaet Keiseren til haande,

som

som dog aldrig skrives af nogen, saa var det derfor ei endda strax afgiort, at Dannemark haver været et Lehn af Tydskland; Thi dertil behøvedes alle de Stores og Almuens udi Dannemark deres Samtykke, siden Kongerne paa de Tider ei herskede med en uindskrænket Myndighed, og saadan Samtykke finder man ei hos nogen Skribent nogensinde at være givet; Men Sagen er denne: De Tydske Keisere stode i gamle Dage udi den Indbildning, at de vare Efterfølgere af de gamle Romerske Keisere, og følgelig Verdens Herrer, som Romerne vrangeligen kaldtes, hvorfor de meente, at alle andre Konger vare ringere end de, og burde staae under dem. Saadan formeent Ret søgte de ved alle Leiligheder, deels ved List, deels ved Magt, at udbrede, og naar de derfor funde mindste Anledning for sig, saa gave de for, at de havde giort sig underdanigt nu et, nu et andet Rige, endskiønt det ofte bestod kun i deres egen Indbildning; Men ingen har dog herudi viist større Hofmod end Keiser Friderich I. De som forfattede Historier og Kroniker udi deres Lande, rettede sig herudi efter Keisernes Sind, og vilde gierne udbrede deres Folkes Ære, om det endog skulde skee med at opofre Sandhed. Hvad ei de gamle have lagt til, det have endeel nyere Tydske Skribenter, og særdeles Conring mesterlig vidst at giøre, ved at fordreie og efter eget Behag videre at strække end tilbørligt er, de gamles Mening, saa og at betiene sig til deres Sætningers Bestyrkelse af yngre Skribenter, naar de ældre ere dem imod.

Men det er Tid, at jeg kommer igien til Erik. Bemeldte Printz, da han saaledes saae sig imod sin Forhaabning forladt af Keiseren, kunde dog ei undlade, at han jo maatte sige ham Sandhed; Til den Ende begav han sig paa et Skib til ham, og forekastede ham, at han havde forladt ham; Spaaede ham og, at han ei vilde finde Magnus troere imod sig, end han havde været imod den afdøde Hertug

Knud

Knud (12.) (c). Saasom nu Erik var skilt ved den Hielp, som han havde ventet sig af Keiseren, og han derhos ei var stærk nok at holde Marken

(12.) Saxo p. 240. 241. 242. Helmoldus p. 122. Ludewig Reliq. Tom. IX. p. 24. 150. 212.

(c) Vel maa jeg tilstaae, at jeg haver taget de fleste Omstændigheder om dette Tog af vor Saxo, men derfor mener jeg dog, at de ere ikke mindre visse; Thi saa fabelagtig og urigtig som Saxo er udi den gamle Historie, saa omstændelig, nøiagtig og rigtig synes han derimod at være udi Beskrivelsen af de Tildragelser, der ere skete udi hans Tid, eller og kort tilforn. Desuden er han og den af alle gamle Skribenter, som med de fleste Omstændigheder beskriver dette Tog, hvortil endnu kommer, at følgende Tydske Skribenter, i hvor prægtig de ellers afmale Keiserens Bedrifter paa dette Tog imod Dannemark, dog tilstaae, at han for Penge lod sin Vrede fare, navnlig: Helmoldus p. 122. Annales Bosovienses ap. Eccard. T. I. p. 1009. Albericus Monachus p. 265. Albertus Stadensis p. 267., Chronica Slavica ap. Lind. p. 195. Chronicon Pegaviense ap. Mencke. T. III. p. 132., og Chronicon S. Petri p. 212., ja Hermannus Cornerus ap. Eccard. T. II. p. 681. gaaer reent til Verks, naar han skriver, at Keiseren lod sig bestikke med Penge, og udrettede intet, som var Sagen vedkommende. Hvad Grund derfor Forfatteren til Annales Bosovienses har, naar han skriver, at Keiseren med 6000. Mand fik en ugemeen Seier over Dannemark, saa og Chronographus Saxo p. 289., og Chronicon Montis Sereni ex Edit. Maderi p. 12., naar de berette, at Keiseren med Magt overvandt Dannemark, det kan enhver skiønsom Læser af det anførte lettelig see. Chronicon S. Petri, Chronicon Pegaviense og Annales Bosovienses berette, at de Danske selv tilbøde sig at lade deres Konge tage Riget til Lehn af Keiseren, og at de gave sig selv over med alt deres; Men at den milde Lotharius vilde ei tage derimod, for ei derved at giøre Erik uret, som allerede havde tiltaget sig Konge-Navn, hvilket han igien, kan jeg tænke, maatte have aflagt, saa snart Keiseren havde erkiendt Nicolaus og Magnus for retmæssige Konger ved at forlehne dem

ken imod sine Fiender, saa begav han sig udi den Bye Slesvig, hvis Borgere toge med Glæde imod ham, og vare færdige til at lide for hans Skyld baade Doden og alle Ulykker, og det for den Kierlighed, som hans Broder Hertug Knud havde baaret til dem, og de igien til ham, saa at han altid havde opholdt sig i deres Bye. Da Kong Nicolaus og hans Søn Magnus finge at høre, at Erik var udi Slesvig, forsamlede de alle de Danske sammen, som de kunde, og beleirede ham der, og som Vinteren var for haanden, og den Søe, som ligger ved Byen, fros gandske til, saa satte de heftigen ind paa Staden fra alle Kanter af. Borgerne komme herover til sidst udi saadan Nød, at de sendte Bud til Adolph Greve udi Holsten, og tilbøde ham 100. Mark, om han med

dem med Riget. Endskiønt nu dette er en grov Digt, som røber sig selv, baade fordi ingen anden gamel og ældre Skribent melder det mindste derom, saa og fordi Lotharius ei synes at have været saa nøisom, at han skulde have afslaget en Ting, som han saa let kunde faae, og som saa meget var i Stand til at kildre hans Ærgierrighed, saa tiener den dog til at igiendrive de nyere Tydske Skribenters Paafund, der af den Underdanighed, Printz Magnus viiste imod Keiseren, have villet slutte, at Dannemark var et Lehn af Tydskland; Thi man seer, at de gamle Skribenter, som mest have paa andres Omkostning villet ophøie deres eget Land, have dog ei dristet sig til at sige, at Forlehningen gik virkelig for sig, men kun at den blev tilbudet, og af Keiseren afslaget. Chronographus Saxo, og Chronicon St. Petri &c. sige, at Pengene ere strax blevne betalte, men at Gisler bleve af de Danske givne til en Forsikring, at de skulde betales. Albertus Stadensis skriver imod alle andre Skribenters Vidnesbyrd, at begge Konger, baade Fader og Søn, komme til Keiseren. Jeg haver endnu ei fundet, hvorfra Gram haver det, som han udi Noterne til Meursium Col. 251. beretter, nemlig at Keiseren fik af de Danske 4000. Mark Guld. Alle gamle Skribenter saa vel som de nyere Tydske, hvoriblant og Gundling udi sin Reichs-Historie p. 498., ere derudi enige, at Lotharii Tog skede 1131.

Nordalbingerne vilde komme dem til Hielp. Printz Magnus derimod bød ham ligesaa meget for at sidde stille. Greven blev herover uvis, hvad han skulde giøre; Thi forespurte han sig hos de store i Landet, som alle raadde ham til at undsætte Byen, saasom deres Land havde udi Kiøbmandskab stor Nytte af den. Efter deres Raad samlede Greven sine Folk, og gik over Eyderen, udi den Mening at ligge noget stille, indtil de alle vare komne tilstede; Men det var ham ikke mueligt at holde dem sammen; Saa begierlige vare de efter Bytte. De rykkede derover frem udi saadan Hast, at da de første havde naaet den Skov Theuel, vare de sidste neppe komne til Eyderen. Saa snart Magnus fik at høre om Grevens Ankomst, udvalgte han 1000. med Pantser bevæbnede af sine Folk, og gik ham dermed i Møde; Overvandt ham ogsaa lettelig formedelst ovenmeldte Aarsag, saa at han ei alene ihielslog mange af hans Folk, men nødde ham og selv til, efterat han havde bortkastet sine Vaaben, at redde sit Liv med nogle faa andre ved at svømme over Eyderen. Efter saa vel forrettet Sag vendte Magnus til Beleiringen igien, og holdt ved at indslutte Staden, indtil Vinteren havde Ende, da han endelig 1132. blev nødt til at ophæve Beleiringen, og det deels formedelst Borgernes tappere Modstand, deels og fordi Aarets Tid var nu ei mere saa beleilig til at beleire Slesvig, ved det at Søen var blevet aaben og fri for Iis. Cypræus (13.) skriver, at Beleiringen varede i 8. Maaneder, hvilket dog vel er kun en Gietning af ham. Helmoldus (14.), som alene taler om denne Beleiring, lader det berømte Slag ved Fodvig skee Aaret efter, og saasom det uden al Tvil gik for sig 1135., saa kunde man deraf let slutte, at Slesvigs Beleiring havde været 1134.; Men

(13.) Ann. Ep. Slesw. p. 157.

(14.) Pag. 123.

Men uden at tale om, at Saxo (15.) og en Anonymus (16.) sige, at Erik var i Slesvig strax efter Slaget ved Jalling eller Jelling, som alle vore Historie-Skrivere eenstemmigen berette at være gaaet for sig 1131., og at Saxo ogsaa sætter Keiser Lotharii Ankomst strax efter bemeldte Slag, da Erik uden al Tvivl var i Egnen ved Slesvig, saa have vi udi oft omtalte Saxo (17.) et uomstødeligt Beviis, at Slesvigs Beleiring er skeet om Vinteren 1131. og 1132., og ikke noget andet Aar, endskiønt han ei selv taler om den, ved det at han strax efter Keiserens Bortgang, og nogle Aar forend Slaget ved Fodvig, beretter en Trefning imellem Prints Magnus og Grev Adolph at være skeet, som ei er nogen anden end den, som gik for sig, fordi Greven vilde ophæve Beleiringen for Slesvig.

Fra Slesvig begav Erik sig til Skibs, meget ilde fornøiet og bedrøvet over sit Forsæts slette Fremgang, til Skaane, eller, som Saxo skriver, til de østlige Lande, hvilket Meursius (18.) tager an for Sielland. Der komme Gesantere til ham fra Magnus Konge i Norge, som paa deres Herres vegne bade om Hertug Knuds ældste Dotter Christina til Egte for deres Konge, endskiønt hun endda ei var mandvoxen. Erik tog meget vel imod dette Gesantskab, saasom han tænkte herved at faae Hielp imod sine Fiender. Han tilstod dem derover deres Begiering, og igien paa sin Side bad om Malmfrid, Kong Magni Stifmoder, og Kong Sigurds efterladte Enke-Dronning, som var en Dotter af Harald Waldemarsön Konge i Rusland, og en Søster af Ingeborg, der havde have

 Her-

(15.) Pag. 242.
(16.) Ap. Westphal. T. I. p. 1415.
(17.) Pag. 243.
(18.) Hist. Dan. Col. 251.

Hertug Knud til Egte. Eriks Begiering blev ogsaa opfyldt, og havde han kort efter Bryllup med hende. En af de fornemste Jydske Herrer ved Navn Christiern, en Søn af Svend Trundsen, en Broder af Erkebisp Adzer, og en Farfader til vor bekiendte Historie-Skriver Svend Aagesen, slog sig og da af Had til Magnum fra Nicolai Partie til Eriks, hvilket satte stort Mod i Erik, saa at han af al Magt rustede sig til Krig imod Kongen ved Hielp af Skaane og Sielland. Kongen havde derimod Jylland og Fyen paa sin Side. Peder Biskop udi Roskild, som havde været Prints Magni Capellan, fulgte vel Eriks Leier, men mere af Frygt end Kierlighed. Prints Harald var høilig fortørnet paa sin Broder, fordi han var frem for ham blevet udvalgt til Konge; Og dersom ei en liden Rest af Skäm og Undseelse havde endda været tilbage hos ham, saa havde han uden al Skye gaaet over til Kongen, men nu formaaede den saa meget hos ham, at han begav sig selv tilligemed tvende af sine Sønner til sin Broder. Christiern samlede imidlertid af al Magt Folk sammen, hvormed han tænkte at angribe Kongen, der, da han fik dette at vide, delede sin Magt udi 2. Parter; Den ene nemlig Floden sendte han under sin Søns Prints Magni Anførsel imod Erik; Med Land-Magten besluttede han selv at holde Christiern Stangen. For at sætte dette i Værk, løb Magnus med Floden ud fra Aarhus, og som han ei vidste, hvor Erik var, saa seilede han uden nogen Orden, saa at det ene Skib var langt adspredt fra det andet; Men Erik var ham nærmere, end han troede; Thi han laae med al sin Flode ved den Øe Syröe. Saa snart Erik fik Magni Ankomst at vide, satte han sig i en Baad, og roede fra et Skib til et andet, opmuntrende sine Folk til at fegte mandeligen, og fornemmelig sin Broder Harald og Bisp Peder, hvilke han havde mindst Lid til. Derefter angreb han Magni Flode, dog ikke alle hans Skibe paa eengang, men det ene efter det andet, hvorved han tilføiede

ham

ham stor Skade. Da Magnus merkede, hvilken Fare han stod, lod han strax Ankeret falde paa sit Skib, og gav Tegn ved at blæse i Trompet, at al hans Flode skulde forsamle sig om ham; Men saasom endeel af hans Skibe havde formedelst Frygt taget Flugten, saa var Erik derved blevet langt stærkere end han, hvorfor han og af ham blev ganske omringet, saa at der ei var nu mere Leilighed til at undgaae Slag. Da Jyderne saae, at all Haab baade til Flugt og Seier var dem betaget, saa glemte de den Fare, som de selv svævede udi, og tænkte alene paa at redde deres Anforer. Til den Ende satte de ind paa Styrken af Eriks Flode, paa det at de derved kunde bane Magno Vei til at flye, hvilket ogsaa lykkelig gik for sig, saa at han undkom paa en liden Jagt. Imidlertid bleve Jyderne ved mandeligen at fegte, for derved at forskaffe Magno Tid til at komme langt bort i Sikkerhed, og endtes ikke Slaget, forend de enten alle vare dræbte eller fangne. Dette merkelige Slag henfore alle vore Kroniker, som sætte Aarstal, til 1132., undtagen alene en Anonymus hos Ludwig, som sætter 1133., dertil bevæget, fordi han mener, at Hertug Knud blev forst dræbt 1132., hvorudi han dog uden al Tvil vildfarer (19.).

Imidlertid at Erik vandt dette Soe-Slag, stod det derimod ei nær saa got til med hans Sager til Lands; Thi Kongen havde angrebet Christiern ved Rynebierg, ganske slaget hans Hær, og nedlagt en stor Deel af den, ja taget ham selv til fange, bundet ham med Jern-Lenker, og sat ham i Forvaring paa en Fæstning nær ved Slesvig (20.); Men som Erik ei vidste noget heraf, og han af sin Seier var blevet stolt, saa at han tænkte at indtage Jylland, saa seilede han med sin Flode ind udi

(19.) Saxo p. 243. Anonym. ap. West. T. I. p. 1415. Chron. Sial. p. 20. Lud. Rel T. IX. p. 24. 150. 212.

(20.) Saxo p. 243. 244. Sveno Aggonis p. 110. Lud. Rel. T. IX. p. 24.

Limfiorden, og satte der sine Folk udi Land, uden at tage sig vare; Men saa snart han fik Tidende om Christierns Nederlag, og om Kongens Ankomst, blev han strax ligesaa frygtagtig, som han tilforn havde været stolt, saa at han uden Forhaling skibede sine Folk ind igien, og skyndte sig derfra. Dog kunde han ei være saa hastig, at jo de sidste af hans Folk fulde udi Kongens Hænder, og bleve af ham ihielslagne. Denne Uheld giorde den vankelmodige Printz Harald end vankelmodigere, saa at han derfor lettelig lod sig af Printz Magno ved store Løfter om høiere Værdighed overtale til at forlade sin Broders Partie, og begive sig til Kongens, saa og end mere at befæste det Castel Haraldsborg kaldet, som han havde ladet bygge tæt uden for Roskild, hvor han gemeenligen opholdt sig med et stort Antal af Krigsfolk, saasom han af Kong Nicolao var beskikket til Befalingsmand over Siælland. Da Erik fik dette at høre, blev han herover saa forbittret, at han frem for alle Ting stræbede efter at hævne sig over sin Broder. Til den Ende beleirede han ham udi hans Castel med en stor Magt af Siellandsfarer; Men, som Murene vare meget stærke, saa gik det kun langsomt til med Beleiringen. Til Eriks Lykke boede der paa de Tider mange Saxer udi Roskild, som havde god Kundskab om de Machiner, hvorved Fæstninger indtages, og hvorudi de Danske da vare ganske ukyndige, saasom Krigs-Kunsten ei endda var kommet ret vidt hos dem. Disse betiente Erik sig af til at bygge Machiner, og dermed at beskyde Fæstningen. Det første Forsøg Løb dog ikkun slet af; Thi Stenen blev ei skudt ud med den fornødne Kraft, saa at den naaede ei Fæstningen, men faldt ned et Stykke fra den, hvormed de Beleirede dreve deres Spot; Men den anden traf derimod desto bedre, og faldt ned paa Taget af et Huus, hvilket havde ingen anden Grundvold end en Træfod, hvorved det kunde dreies om til hvad Kant som man vilde. Bemeldte Huus blev af Stenen fast ganske sønderslaget.

Det-

Dette indjog saadan Skræk i Harald, at han herover strax mistede alt sit Mod, og sage sig kun om efter Leilighed til at undflye, saasom han ei troede sig mere sikker udi sin Fæstning, og ikke heller kunde vente nogen Undsætning. Fienden holdt meget slet Vagt imod Strandsiden. Denne deres Forsommelse betienede Harald sig af, og lod Volden paa den Side bryde igiennem om Natten, hvorpaa han igiennem Aabningen sendte sine Heste ud i Forveien, og fulgte selv bag efter til Fods. Dette kunde dog ei gaae saa stille af, at jo Eriks Folk mærkede det, og komme alle i fuld Bevægelse; Men Haralds Folk stillede sig da an efter hans Befaling, ligesom de hørde Erik til, og raabte ligesaa fuldt som de andre, at man skulde gribe og forfølge Harald. Ved dette snedige Paafund, saa og ved Nattens Mørke undkom Harald, og fandt et Skib, hvormed han seilede til Jylland, hvor han af Kong Nicolaus blev vel imodtaget, og nød stor Ære. Endeel af de Tydske, der vare bosiddende udi Roskild, rosede sig dog af, at de havde med Pile ihielskudt Harald paa Flugten. Efter Haralds Undvigelse, indtog Erik Slottet, som han strax lod nedbryde indtil Grunden. Saxo synes at henføre denne Beleiring til det Aar 1132., saasom han noget efter begynder at fortælle et nyt Aars Bedrifter med sine sædvanlige Ord: *Efterat Vinteren var forbi*; Men alle vore Kroniker, som have Aarstal, henføre det derimod eenstemmigen til 1133. Jeg slutter heraf, at denne Beleiring er gaaet for sig om Vinteren, maaskee in Januario eller Februario, og naar saa er, bør den med Rette regnes at være skeet 1133. Paa denne Maade kan begges Fortællinger bequemmeligst forenes med hinanden, og Historiens Sammenhæng staae ved Magt (21.). Paa samme Tid lod Kong Magnus i Norge afhente ved Gesanter Christina, Hertug Knuds Dotter, sin forlovede Brud (22.).

(21.) Saxo p. 244. Chron. Sial. p. 20. Lud. Rel. T. IX. p. 150.

(22.) Saxo p. 244. Heims Kringla T. II. p. 285.

Da Vinteren var til Ende, giorde Kong Nicolaus store Anstalter, for derved at blive i Stand til engang at giøre Ende paa disse Uroligheder. Han begav sig til den Ende med en mægtig Flode fra Jylland, og giorde Landgang paa Siekland. Ved Værebroe kom det til et stort Slag imellem Kongen og Erik, hvorudi den sidste blev aldeles slaget og overvundet, og havde ganske vist faldet udi sin Fiendes Haand, dersom ikke Biörn kaldet Jernside, som var en Søn af Prints Harald, formedelst sin Tapperhed, og Aage Christiernsen, en Fader til vor bekiendte Historie-Skriver Svend Aagesen, havde midt paa Broen giort tapper Modstand, og saa længe hindret Fienden fra at komme over, indtil Erik var kommet i Sikkerhed paa sine Skibe. Efterat de saaledes havde frelset deres Herre, tænkte de først paa sig selv, og havde da ogsaa den Lykke, som deres Tapperhed fortiente, nemlig at komme vel derfra og i Behold. Svend Aagesen kalder Stedet, hvor Slaget skede, Othenshylle (23.). Formedelst de mange Slag, som Erik tabte, og at han saa ofte maatte flye, fik han det skammelige Tilnavn af Harrefod (d). Hans Sager vare ellers ved dette sidste Slags Forliis komne udi saa slet en Stand, at han ei mere troede sig sikker udi Dannemark, men flyede til Norge til Kong Magnus, hvis Stifmoder han havde til Ægte, som forhen er sagt; Af hvilken han udi Begyndelsen blev

(23.) Saxo p. 245. Sveno Aggonis p. 110. & 111. Anonymus ap. Westphal. T. I. p. 1415.

(d) Hvitfeld Danske Krønike p. 100. kalder ham saaledes efter det Danske Sprogs Egenskab. Hermannus Cornerus ap. Eccard. T. II. p. 681. derimod, Helmoldus p. 123. og Anonymi Compilatio Chronologica hag efter Gervasium Tilberiensem p. 129. kalde ham efter det Tydske Sprogs Egenskab: Hasenvoth, eller Hasenvoit. Paa Latin sætte de det over med pes leporis eller leporipes. Hermed vilde de Tiders Mennesker bebreide Erik, at han var let paa Foden, som en Hare, naar det kom an paa at flye ud af et Slag.

blev meget vel Imodtaget. Hans Dronning Malmfrid og uægte Søn Svend fulgte ham udi hans Landflygtighed. Saa snart Erik var ud af Landet, faldt ganske Siælland udi Kong Nicolai Hænder, hvortil Biskop Peder af Roskild hialp meget, som altid havde udi Hiertet holdt med den gamle Konge, endskiønt han imod sin Villie udvortes maatte til en Tid anstille sig at være paa Eriks Side. Da Roskild kom udi Kong Nicolai Magt, gav han Prints Harald Lov at hævne sig over de Tydske, som der boede, paa hvad Maade han vilde, baade fordi de ved Machiner havde hiulpet Erik til at indtage hans Slot, saa og fordi de havde roset sig af, at han var blevet dræbt af dem. Harald lod ei heller saadan skiøn Leilighed at hævne sig gaae forbi; Thi han lod det yderste af Næsen skiære af paa dem alle. Da saadan Grusomhed kom Keiser Lothario for Øren, blev ham hæftig vred baade paa den gamle Konge, saa og paa hans Søn Prints Magno; Og som denne Ugierning skede med deres Tilladelse, saa have de Tydske heraf taget Anledning at tillægge Magno den; Men endskiønt han nu ei selv havde bedrevet den, saa maatte han dog bøde derfor; Thi Keiseren vilde ei lade sig nøie, forend han maatte indfinde sig hos ham udi Halberstad, og der paa ny blive hans Mand og Tiener, bære Sværdet for ham, og forsone sig med en hoben Penge, hvoraf endeel, efter min Tanke, haver været de i Aaret 1131. udlovede, hvorfor Gisler da blevne givne. Udi saadant maatte den gode Magnus finde sig, fordi han ved sin Ondskab og Forræderie havde opvakt saadan Splid og indbyrdes Krig udi Riget, og derved bragt Riget saaledes paa Knæerne, at det nu ei mere var i Stand til at imodstaae udvortes Fiender. Denne merkelige Hændelse skede paa en Paaske-Dag 1134. At jeg her ikkun saa løseligen taler om den, skeer, fordi den henhører til Kong Nicolai og hans Søns Magni Historie, og alene her maa meldes for Historiens Sammenhængs Skyld. Hvad Aar Roskild igien er kommet udi Kon-

gens Hænder, derom finder jeg tvende adskilte Meninger. De fleste af vore Kroniker sætte 1134., men af Saxone kan man ei andet dømme, end at det er skeet kort efter Slaget ved Værebroe, og følgelig 1133., hvilket vel ogsaa bliver det rigtigste (e).

Jeg haver tilforn sagt, at Erik flyede til Magnus Konge i Norge, og blev i Forstningen vel imodtaget af ham. Der var han dog ikke længe udi Sikkerhed; Thi Kong Nicolaus overtalede den Norske Konge ved Løfte om stor Skienk og Gave til at forraade sin Giest. Magnus, som vidste, at Erik var ei god at fange, besluttede at gaae Sagen an med List, til hvilken Ende han, under Skin af Høflighed og Æres-Beviisning, holdt stedse nøie Vagt paa ham; Men Magni Dronning, som var Eriks

(e) Chronicon Sialandiæ p. 20. en Anonymus hos Ludewig Tom. IX. Reliq. p. 24. nok en p. 150., og atter en p. 212. sætte 1134. En Anonymus hos Westphal p. 1404. T. I. haver 1132., men da han alene sætter dette Aarstal, saa er det ei at følge, fornemmelig da det umueligt kan forenes med Historiens Sammenhæng. En anden Anonymus hos Westphal p. 1415. sætter 1133., og bliver det alene det rette, saasom Slaget ved Fodvig skede 1134., hvilket siden skal vises, og Julen endda holdtes samme Aar, som Erik kom tilbage fra Norge, strax efter. Pontoppidan Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 358. skriver, at Venderne udi det Aar 1134. holdte ilde Huus med Sværd og Ild udi Sielland, Lolland og Falster, og lagde iblant andre Stæder Roskild udi Aske. Endnu haver jeg ei udi Danske, Norske eller Vendiske Kroniker fundet noget herom, med mindre at man dibhen vil regne, at tvende Anonymi Lud. Rel. T. IX. p. 24. 212. berette under det Aar 1134. at Slaverne plyndrede Roskild, men de have uden al Tvil taget feil herudi, og tillagt Slaverne det, som Kong Nicolaus og Printz Harald giorde, hvilket fornemmelig deraf kan sees, saasom bemeldte tvende Anonymi aldeles ikke ellers tale om Roskilds Indtagelse ved Kong Nicolaus, som er en Sag, der ingenlunde kan tages udi Tvil.

Eriks Broders Dotter, aabenbarede dette hendes Mands onde Forsæt for Erik, som strax lod sine gode Venner i Lolland det vide, tilligemed Begiering at faae sig udbragt af Norge. Hans Venner lode sig ikke heller forsømme, men seilede strax med et Skib til Norge, og gave ham under Haanden deres Ankomst tilkiende; Nu kom det kun an paa for Erik at udfinde et Middel, hvorved han kunde dysse sine Vaagtere i Søvn. Til at erholde dette, begyndte han at giøre sig gemeen med dem, og at drikke dem brav til, ja endog at spille Tærninger med dem; Og da han merkede, at de allerede vare noget satte, gik han fra dem under Paaskud at sove, efterladende sig hos dem en Præst, som havde fulgt ham udi hans Landflygtighed, for at holde dem med Selskab, som han og saa vel giorde, at de til sidst overvundne af Vinen, fulde beskienkede ned paa Gulvet, og i Søvn. Erik benyttede sig da af Tiden, og kom tilligemed sin Dronning og sine Folk ud af Huset ned til Havet, hvor han igiennemborede alle de Norske Skibe, som der laae, for derved at giøre dem ubrugelige til at forfølge sig. Da nu alting var færdigt til hans Flugt, randt ham først i Sinde, at han havde glemt sin lille Søn efter sig, og som han ei vilde lade ham blive efter sig udi sine Fienders Hænder, saa gav han sig endda saa megen Tid, indtil han fik ham til sig; Da satte han Seil til, og undkom lykkelig. Om Morgenen efter vaagnede Eriks Vaagtere op af deres Ruus, og som de strax savnede ham, og derpaa forgieves ledte efter ham, saa gave de det tilkiende for deres Herre med stor Angest. Kong Magnus forføiede sig strax til Strandbredden, og lod sine Skibe sætte i Havet, men da merkede han, at de trak Vand fra alle Kanter; Vel bleve de i en Hast efter hans Befaling vedgiorde, hvorpaa han selv satte efter Erik, men det var dog altsammen forgieves, saasom Erik var kommet for langt bort, hvilket nødde Magnus til med uforrettet Sag at vende tilbage. Om denne merkelige Hændelse taler vel den Norske Kronike intet, men Kong

Magni slette Egenskaber tillade en og ikke at tvile paa, at jo denne Bererning, som Saxo (24.) saa omstændelig beskriver, er sand. En anden af vore Skribenter (25.) fortæller det ogsaa næsten ligeledes, og kan man ei tvile paa, at han jo mener den Norske Konge, endskiønt hans Navn og Værdighed er ved Udskrivernes Forseelse glemt hos ham, saasom han for Resten fortæller Tingen næsten ligesom Saxo, dog med den Forskiel, at han siger, at den Norske Konge bandt Erik med Lenker, og tog alle hans Penge fra ham, at Erik stillede sig syg an for at blive bragt til Cunuchelde, hvilket uden al Tvil maa være Kongehelle, og at Erik ikkun undkom med sin Dronning og en Tieneste-Pige.

Erik var ei saa snart kommet til Lolland, forend han lod Ubbe ophænge, som af Kong Nicolao var sat til Befalingsmand over alle smaa Øerne, og havde den Ulykke at falde udi hans Hænder. Kort efter fik han at vide, at Kongen vilde holde Julen udi Lund; Thi hastede han did over, og borttog alt, hvad som der var tillavet af Mad og andet, hvilket foraarsagede, at Kongen ei drog didhen, men hellig holdt Julen udi Sielland, hvor han var. Da Sommeren kom, forsamlede Kongen al den Magt sammen, som han kunde komme afsted med, og drog dermed over til Skaane, havende med sig sin Søn Magnus, Henric med Tilnavn Skatelar, en Søn af Prints Svend, og Sønnesøn af Kong Svend Estrithson, og mange andre anseelige baade geistlige og verdslige Herrer. Ved Fodvig Sønden for Lund gik han udi Land med en Krigshær af 20000. Mænd, som han strax satte udi Orden ved Strandbredden. Erik havde foruden Skaaningerne ikkun Indvaanerne af Halland hos sig, og de faa, som stedse havde fulgt ham. Dog kom der dagligen adskillige af de

(24.) Pag. 246. 247.

(25.) Ap. Westphal Tom. I. p. 1415.

de Fornemste til ham, hvoriblant ogsaa Erkebiskop Adzer, med alle sine Slægtinge, som vare vel bevæbnede. Dog hindrede det ham ikke fra, at han jo gik Kongen uforfærdet i Møde ved Fodvig, og paa Pintsedag selv giorde alting rede til Slag. Erkebispen havde mange Præster hos sig, hvilke efter hans Befaling maatte skrifte Eriks Folk, og give dem Afløsning. Selv opmuntrede han dem til tapperligen at stride, ved at forestille dem, at feige og forsagte Folk vare ei Gud behagelige, og at alle dog engang maa doe, hvorhos han forsikrede dem, at de, som stridde mandeligen, kunde være visse paa deres Synders Forladelse. Erik forsømmede sig ei heller paa sin Side, men opmuntrede sine Folk, det beste han kunde. Derpaa blev med Basun givet Tegn til Slag. En ved Navn Sigurd med Tilnavn den Stærke, som var opfødt med Printz Magno, førde Magni Fane, og viste han udi dette Slag ugemene Prøver paa sin Tapperhed. Efter en haardnakket og blodig Trefning erholdt endelig Erik en fuldkommen Seier, endskiønt der var saa stor Forskiel imellem hans og Kong Nicolai Krigsmagt. Den gamle Konge reddede sig med Flugten, dog ei uden at have faaet adskillige Saar, som Knytlinga Saga beretter, og fik han en Hest af en Bonde, hvormed han lykkelig undkom til sine Skibe. Printz Harald kom og ved Flugten udi Behold. Printz Magnus fegtede med største Tapperhed, iført en Ringe-Brynje, som neppe kunde igiennemstinges, og opmuntrede sine Folk tilligemed Henric Skateler til at fegte uforsagte; Men det kunde altsammen ikke hielpe; Thi efterat mange af dem vare blevne paa Pladsen, begyndte de andre efter Haanden at flye. Da Sigurd saae, at det begyndte at blive tynt om Magni Fane, og at han dog ei vilde vige et Skrit tilbage, kastede han Fanen fra sig, og betienede sig af sin store Styrke, tog Magnum imellem sine Hænder, og begyndte at flye med ham til Skibene; Men Erik og hans Folk forfulgte dem, og afskar dem Veien til Skibene,

 hvor-

hvorved det paa ny kom til et heftigt Slag, hvorudi baade Prints Magnus saa og Sigurd bleve paa Pladsen. Foruden dem omkomme udi dette Slag Henric Skateler, 60. Præster, og 6. Bisper, hvoriblant ogsaa var Biskop Peder af Roskild, som tilligemed Prints Magno, hvilken han ikke vilde forlade, faldt død ned paa en Dynge af Folk, som de havde dræbt. De bleve ogsaa siden lagte udi een Grav sammen. Alle de, som undkomme af Slaget, flyede til Skibene, hvoraf mange sank, saasom de ei kunde bære den Mængde af Mennesker, som udi denne Forvirring trængde ind paa dem. Da de, som vare i Behold paa Skibene saae dette, vilde de ei tage imod nogen mere, af Frygt for samme Skiebne. De elendige flygtige, som Fienden forfulgte, og som derved ei saae sig andet Raad end at komme paa Skibene, søgte derfor forgieves did; Thi naar deres egne Landsmænd ei kunde blive af med dem paa anden Maade, da hug de Hænderne af dem, hvormed de søgte at klynge sig op paa Skibene. Saaledes beskrive Saxo og Knytlinga Saga dette Slag at være løbet af, endskiønt den første negter, at Kong Nicolai Krigshær giorde saa stor Modstand, men tvertimod beretter, at Rytteriet tog strax Flugten, hvorimod han med Knytlinga Saga er dog enig udi at give Prints Magno et got Vidnesbyrd for hans udi denne Trefning udviiste Tapperhed. Dette grumme og navnkundige Slag skede paa en Pintsedag den 4. Junii Aar 1134. (26.) (f). Saxo (27.) skriver, at Erik maatte takke en af sine

(26.) Saxo p. 246. Knytlinga Saga p. 194. 196. 198.

(27.) Pag. 246.

(f) Udi denne Anmerkning falder følgende tvende Ting for at undersøge: Først paa hvad Tid Slaget er skeet, og dernæst adskillige Omstændigheder ved Slaget. Hvad da det første angaaer, saa er der ingen Tvist om Dagen: Thi de ere alle enige udi, saa mange nemlig som nævne Dagen, at det var den

sine Soldater ved Navn Magnus. Saxonis Søn for denne store Seier; Thi da Kong Nicolaus beredede sig til at gaae over fra Sielland til Skaa-

den 4. Junii og en Pintsedag. Hvad Aaret derimod angaaer, da ere derom tvende adskilte Meninger. De fleste holde med 1135., og ere de følgende: Nicolai Lundiske Erke-Bispopelige Krønike p. 4. Chronicon Sialandiæ p. 20. en Anonymus hos Ludwig Tom. IX. Rel. p. 150., nok en p. 212. og Chronicon Erici Pomerani p. 269., hvorudi fast alle nyere efterfølge dem, navnlig: Svaningius Chron. Dan. p. 75. Messenius Scond. T. I. p. 96. Holberg Danske Hist. T. I. p. 211. Pontoppidan Ann. Ec. Dan. T. I. p. 267, og Gram Not. ad Meurs. Col. 256. Følgende gamle Skribenter sætte derimod 1134.: Chronographus Saxo p. 290. Annalista Saxo ap. Eccard. T. I. p. 667. Chronica Regia S. Pantaleonis p. 929., Annales Bosovienses p. 1010., Albertus Stadensis p. 267., Chronica Montis Sereni p. 13., og Fundatio Cœnobii Bigaugiensis p. 258. Af de nyere er derimod ingen for dette Aar, undtagen alene Torfæus Hist. Norv. Part. III. p. 497. Hvitfeld Danske Krønike T. I. p. 97. 100. er uvis, enten han skal sætte 1134. eller 1135., hvorover man høilig maa forundre sig, som siden skal vises, dog synes han at være mere tilbøielig til det første end til det sidste Aar. Disse ere da de tvende Hoved-Meninger; Thi Alberici Monachi Beretning p. 266., hvor han henfører Slaget til 1130., Anonymi Compilationis Chronologicæ p. 129. til 1131., og Hermanni Corneri hos Eccard. Tom. II. p. 681. til 1139. bør regnes for intet, baade fordi de ere alene udi saa vigtig en Sag, saa og fordi deres Mening aldeles ikke kan forenes med den almindelige Tids-Regning, eller med det Aar, som Hertug Knud blev dræbt udi. De tvende første fortælle ogsaa ikkun Slaget ved Fodvig under de Aar 1130. og 1131., fordi de fra Hertug Knuds Død blive ved i en Følge at berette alt, hvad den drog efter sig i Dannemark, lige indtil den blev hævnet; Og hvad Cornerus angaaer, da er han saa forvirret udi Tids-Regningen, endskiønt ellers en god og oprigtig Skribent, at han kan herudi mindre følges end nogen anden; Desuden haver han og levet over 300. Aar efter Slaget ved Fodvig, saa at hans

Skaane, lod han saa vel bevaagte Strandkanterne af Sielland, at det var næsten umueligt at komme derfra og over til Erik, for at give ham det

til-

hans Vidnesbyrd er derfor ogsaa ganske utilstrækkeligt for at til intet giøre ældre, ja med Slaget jevngamle Skribenters Udsigende. En Ting er og at merke ved hans Tids-Regning, nemlig at han altid regner 2. Aar mere end nogen anden, som kommer deraf, at han sætter Christi Fødsel 2. Aar længere tilbage i Tiden end de fleste giøre; Det Aar 1139. bliver derfor hos ham 1137., som man let kan merke deraf, at han henfører Keiser Lotharii Død til samme Aar, hvilken dog efter alles enstemmige Tilstaaelse indfalder 1137., og ikke 1139. Af alt dette er klart, at Slaget ved Fodvig har gaaet før sig enten 1135. eller 1134. Begge Meninger have anseelige Skribenter til Forsegtere, ja det som mere er, Skribenter, der have levet nær de Tider. Dog synes mig at de, som forsvare 1134. ere baade ældre og af større Troværdighed. Jeg vil til den Ende først undersøge dem, som holde med 1135. Den fornemste af dem er Nicolaus Erkebisp i Lund, som døde 1379. Derpaa følge 3. Anonymi; hvilket just ei holdes for at være af den største Vigtighed. Den første af dem, nemlig den Siellandske Krønike, er udi det allertiligste sammenskrevet imod Enden af Kong Erik Glippings Regiering omtrent 1282. Hvad de tvende andre angaaer, som staae hos Ludwig, da ender den første med Aar 1300., og den anden med 1287. Hvad da endelig den saa kaldte Kong Eriks af Pommern Krønike anbelanger, da have lærde Mænd, iblant andre vor store Gram, tydelig viset, at bemeldte Konge aldeles ikke er dens Forfatter, følgelig bliver den og en Anonymus. Desuden er den ei ældre end 1288., med hvilket Aar den slutter. De fleste derimod af dem, som holde med 1134. ere langt ældre, som for Ex. Chronographus Saxo slutter med 1188., Annalista Saxo med 1139., Chronica Regia S. Pantaleonis med 1162., og Annales Bosovienses med 1198. Vel maa jeg tilstaae, at disse og ere Anonymi, men derimod have de levet paa samme Tid som Slaget skede, eller og kort efter. Men vil nogen maaskee sige, disse ere alle udenlandske Skribenter, og de andre derimod alle indenlandske. Det maa jeg

til

tilkiende; Men Magnus lod sig om Natten hidse ved et Tou ned af Stevns Klint, steg i en Baad, og undkom lykkelig til Erik, som han underrettede

D d om

tilstaae; Men mon indenlandske Skribenter, der have levet længe efter, bør staae mere til troende end udenlandske, der have levet paa samme Tid; Fornemmelig naar de indenlandske ei have ældre, end de selv ere, at beraabe sig paa, ja naar de ældre ere dem imod? Thi, uden at tale om Helmoldo, af hvis Beretning man ei kan udfinde noget vist Aarstal, saa haver vor fortreffelige Torfæus heel vel viset, at man af Saxo umuelig kan udbringe noget andet Aarstal end 1134., hvilket enhver, der med Agtsomhed vil læse Saxo, selv skal finde. Kaytlinga Saga p. 198. siger, at der vare gangne 4. Vintere, da Slaget ved Fodvig skede, fra den Tid af at Hertug Knud blev dræbt. Naar det nu er vist, som det er, at han omkom 1131. den 7. Januarii, saa bliver der fra den Tid af, og til 1134. den 4. Junii 4. Vintere, men til 1135. derimod 5. Dersom det var sandt hvad som Fundatio Cœnobii Bigaugiensis p. 258. beretter, nemlig at Prints Magnus var ved Pintse-Tider Aar 1134. hos Keiser Lothario, da maatte 1135. nødvendig blive det rette Aar for Slaget ved Fodvig, saasom alle tilstaae, at det skede paa en Pintse-Dag, og Prints Magnus umuelig kunde udi eet Aar paa een og den samme Dag være baade i Halberstad og i Skaane; Men da bemeldte Skribent er alene om at henføre Prints Magni Ophold hos Keiseren til Pintse-Dagene, og alle de andre Tydske Skribenter derimod med een Mund henføre den til Paasken, saa falder denne Modsigelse bort af sig selv, saasom det er vel mueligt, at Magnus har udi eet og det samme Aar været ved Paaske-Tider udi Halberstad hos Keiseren, og siden i Pintse-Dagene udi Skaane. Hvad som efter mine Tanker giør deres Mening, der holde med 1134. uovervindelig, er følgende tvende Poster: Først at Lunds Dom-Kirkes Fasti Necrologici berette, at Kong Nicolaus blev ihielslaget 1134., Kil. Stobæi Op. T. I. p. 56., heraf følger, at Slaget ved Fodvig ogsaa maa være skeet 1134., saasom alle Skribenter, saa vidt jeg veed, henføre Slaget og Kong Nicolai Død til eet Aar, hvilket ogsaa de Tiders Omstændigheder og Historiens Sammenhæng udvise

at

om alle Fiendens Anstalter. Lunde-Bye havde ingen Skade af det, at Erik opholdt sig nogen Tid udi den; Thi han lod den imidlertid omgive med

at maa have været saaledes. Ikke heller seer jeg, at disse Fasti let kan beskyldes for Urigtighed, men jeg er langt snarere af den Mening, at de ere meget rigtigere, end de fleste Kroniker, saasom de gemeenligen pleie at skrives efterhaanden, ligesom Tingene tildroge sig. Mit andet Beviis tager jeg af et Diploma, som Magnus Mathiæ Ser. Ep. Lund. p. 28. og Hvitfeld Danske Krønike T. I. p. 100. anføre, og vidne at være udstedet 1135. den 6. Januar. Udi dette Diploma giver Kong Erik meget Gods til Dom-Kirken udi Lund, og takker Gud, fordi han haver befriet ham fra megen Angst og Banghed, givet ham Riget og hans Arv, og indsat ham paa sine Fædres Throne. Mon Kong Erik vel har kunnet skrive saaledes forend efter Slaget ved Fodvig, og Kong Nicolai og hans Søns Magni Død? Det er ellers Skade, at ingen af bemeldte tvende Skribenter haver indført Diploma selv, men kun ladet sig nøie med at fortælle os dets Indhold. Efterat jeg nu saaledes haver efter min Mening klarligen beviist, at Slaget ved Fodvig er skeet 1134. og ikke 1135., saa staaer endda tilbage at undersøge endeel Omstændigheder af Slaget, som kan tiene til at oplyse det, som jeg derom haver anført udi Texten. Her forefalder saaledes først at handle om Slagets Omstændigheder, og da skriver Chronographus Saxo p. 290., at Magnus blev ihielslaget af Erik og hans Broder, hvorved uden al Tvil forstaaes Harald, som dog er urigtigt; Thi han holdt den gang med Magno. Annalista Saxo p. 667. beretter det samme, og lægger til, at de Tydske, som boede udi Dannemark, hiulpe Erik imod Magnus, for at hævne det, som var vederfaret dem udi Roskild. Albericus Monachus p. 265. 266. skriver, at Erik vandt Seier ved Hielp af Erkebisp Adzer, at Slaget skede paa anden Pintse-Dag, og det paa den Øe Skaane, hvilket han her med mange af de Gamle uretteligen giør til en Øe. Han fortæller og en lystig Historie, nemlig at nogle Hyrder paa Island, hvoraf een siden blev en Cistercienser Munk, saae samme Dag, som Slaget skede, de Afdødes Siæle flyve ligesom sorte Ravne, og raabe Af og Vee

med Vold og Mur (28.), for derved at være desto mere i Stand til at forsvare sig der imod Fiendens Anfald.

(28.) Anonym. ap. Westphal. T. I. p. 1416.

Nee over sig, indtil de til sidst nedstyrtede sig udi Aabningen af Hecla Bierg. Albertus Stadensis p 267., Helmoldus p. 124. og flere sige, at Bisperne raadde af al Magt Magno fra at holde Slag paa Pintse-Dag, men at alle deres Formaninger vare forgieves hos ham, hvorfor de og til Deels tilskrive denne hans Synd, at han tabte Slaget. Annales Bosovienses p. 1010. berette, at Magni Soldater bleve, efterat de havde giort Landgang, og nærmet sig Staden, saa forskrekkede af en uventelig Frygt, at de alle vilde vende tilbage, hvilket kommer temmelig vel overeens med det, Saxo beretter, at Magni Rytterie tog strax i Begyndelsen Flugten. Bemeldte Skribent fortæller videre, at Magnus satte Mod i dem, og sagde: Hvad frygte I for, I mine tappere Soldater: Der ere jo 20000. bevæbnede med os, med hvilke vi ere i Stand til at indtage Rom selv; Men hvad han sagde, saa bleve, og vare de forsagte; Da brød David, en tapper ung Person, og Eriks Søster, Søn med 300. Bevæbnede ud af Staden Lund, satte ind paa dem, og jog dem paa Flugt, saa at Magnus blev alene tilbage, og strax derfor ihielslaget; David steg op paa hans døde Legeme, og sagde: O du skielmske Røver og Morder, som omkom min Moer-Broder, og din egen Farbroders Søn under Kys og Venskabs Skin, og forraadde ham ligesom Judas vor HErre, nu trykke dine Synder dig, saasom Guds Domme forfølge dig; i Dag faaer du din fortiente Løn, i det dit ugudelige Hoved og dine skielmske Hænder afhugges, og du bliver til en Afskye og Fabel for alle Efterkommere; Med denne Fortælling komme overeens Fundatio Cænobii Bigaugiensis p. 258. Chronicon Pegaviense p. 134. ap. Mencke T. III. og Chronicon S. Petri p. 213. Gram anmerker heel fortreflig udi sine Noter til Meursium Col. 257. at ingen af vore Kroniker melde det ringeste om bemeldte David, som man maa slutte at

Efter denne herlige Seier fik Eriks Sager en ganske anden Anseelse, og ham selv blev i Steden for det skammelige Tilnavn af Harefod, nu til-

at have været en Søn af Hagen og Ragnhild, Kong Erik Eyegods Dotter, følgelig en Broder af Erik Lam, der siden blev Konge, med mindre at man vil tilskrive Kong Erik Eyegod flere Døttre, som ere blevne gifte, og hvoraf da en kunde have været Moder til David; Men som man hidindtil ei har fundet mere end een af Kong Eriks Døttre gift, saa bliver det vel sikrere at holde med den første, end med den sidste Mening. Hvad de Dødes Tal udi dette Slag angaaer, da ere ogsaa derom adskillige og stridige Beretninger. Vel finder jeg ikke hos nogen optegnet, hvor mange der i alt ere blevne i Slaget, men derimod ere Skribenterne meget uenige om at nævne de fornemme Personer, som der satte Livet til. Messenius Sodnd. ill. T. I. p. 96. en Anonymus hos Ludwig p. 24., Chronographus Saxo p. 290., og Annalista Saxo p. 667. skrive, at der omkomme 5. Bisper og 60. Præster udi dette Slag. Sveno Aggonis p. 112. taler ikkun om 2. Bisper. Nicolaus Erkebisp i Lund Chron. Ep. Lund. p. 4. regner derimod 6., nemlig 1. af Sverrig, 1. af Sielland og 4. af Jylland, og med ham holde en Anonymus hos Ludwig p. 150. Chronicon Erici Regis p. 269. og H. Cornerus p. 681., hvilke tvende sidste lægge til, at der og omkomme mange af den Danske Adel. Chronica Montis Sereni p. 13. haver 5. Bisper, og 65. Præster. En Anonymus hos Ludwig p. 212. 7. Bisper. Albertus Stadensis p. 268., 4. Bisper og mange Clerker. Den Siellandske Krønike p. 20., 4. Bisper af Jylland, Peder Biskop af Sielland, og Henric af Sverrige. En Anonymus hos Westphal p. 1416. synes at regne Biskoperne op allerrigtigst, naar han skriver: At Peder af Roskild, Thoric af Ribe, Ketil af Westerwig og Henric fordrevet af Sverrig, bleve udi Slaget; Og at Adalbert af Sleswig blev saa saaret, at han neppe levede eet og et halvt Aar efter. Den 6te Biskop Eskild var 2. Aar tilforn blevet, da han holdt Høimesse, ihielslaget af Erik: Sønnen udi Kirken. Ved Erik Sønnen maa forstaaes Kong Erik Emund, efter det som et gammelt Manuscript af Universitætets Bibliothec udi Kiøbenhavn vidner hos Pontoppi-

dan

tillagt det Navn Eymun ɔ: den Navnkundige (29.). Kong Nicolaus flydde først over til Sielland, derfra til Jylland, og begav sig endelig til den Stad Slesvig, men til sin store Ulykke; Thi saasom Hertug Knud havde der holdt sit Hof, saa elskede Indvaanerne ham og alle hans Venner saa meget, som de derimod hadede Kongen og hans Anhang, hvorfor og Slutningen blev denne, at de neppe havde Kongen inden deres Porte, forend de dræbte ham, hvilket skede udi samme Aar 1134. den 26. Julii (30.); Men da Omstændighederne af dette Mord snarere

 hen-

(29.) Helmoldus p. 124. Compilatio Chronologica p. 129. Albertus Stadensis p. 268.

(30.) Saxo p. 247. K. Stobæi Op. p. 56. &c.

dan Ann. Ecc. Dan. T. I. p. 334. Denne Eskild var Biskop udi Wiborg, og blev han dræbt den 20. Octobris 1133. Magni Mathiæ Cat. Ep. Lund. p. 27. Hvo Ketil af Westerwig har været, bliver ont at giette, saasom der aldrig haver været et Biskopdom af det Navn udi Dannemark. Westerwig var ellers et berømt Kloster i Aalborg Stigt. Hos Hvitfeld udi hans Bispe-Krønike p. 99. finder jeg, at en Jlock Biskop i Aarhus er blevet ved Fodvig. Dersom der var mere Overeensstemmelse imellem de tvende Navne Ketil og Jlock, da skulde jeg snart falde paa de Tanker, at de vare kun een Person. Alle vore nyere Historie-Skrivere tillægge Biskop Peder af Roskild det Tilnavn Bothildssön, men jeg finder det ei hos nogen af vore gamle Skribenter. Deres Vildfarelse reiser sig deraf, at der paa samme Tid levede en Adelsmand ved Navn Peder Bothilds Søn, hvilken de have forvexlet med Biskopen, og derfor ogsaa urettelig tillagt den sidste Stiftelsen af St. Peders Kloster i Nestved, da dog Biskop Eskilds i Roskild Brev, som Stephanius udi sine Noter til Saxo p. 231. haver indført, aldrig nævner bemeldte Peder Bothilds Søn som Biskop, som desuden skrives da endnu at have været i Live, hvorved maa iagttages, at Eskild blev Biskop i Roskild efter Peder. Pontoppidan Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 394. anfører og af et af T. Bircherodii Manuscripter, at den Roskildske Biskops Peders Tilnavn har været Adolphsen.

henhøre til Kong Nicolai Regierings Beskrivelse, saa vil jeg ei her opholde mig med at fortælle dem. Ved Printz Magni og hans Faders Kong Nicolai Død blev Erik ene og rolig Besidder af den Danske Trone; Men som han endda ei havde faaet at vide den gamle Konges Skiebne, saa begav han sig, saa snart det var ham mueligt, paa Veien efter ham med en Flode, men da han kom til Syröe, fik han Underretning om, at Kong Nicolaus var taget af Dage, hvorover han aflod at sætte mere efter ham. Paa samme Tid kom Erik og Biørn, de Ældste af hans Broders Haralds Sønner, til ham, og udviste sig saaledes troere imod ham end imod deres egen Fader, skiønt det kort efter bekom dem ilde; Thi da de med Kongen vare komne til Slesvig, lod han dem der dræbe, hvortil følgende var Aarsag: Noget efter at de vare gangne over til Kongen, fik de om Natten hemmeligen et Bud fra deres Fader, som vel strax blev bekiendt for Kongen, men han tiede med beraad Hu dermed, for at see, om de vilde sige ham det; Men da nogen Tid gik hen, uden at de sagde noget fra, lod han dem kalde for sig, og beskyldte dem for Forræderie. De undskyldte sig vel, det beste de kunde, og sagde, at deres Fader havde forespurt sig hos dem om, hvad han nu skulde giøre, og at de havde raadet ham til at begive sig i Landflygtighed til Norge, hvilket de ei havde villet aabenbare, forend de finge at høre, at deres Raad var sat i Verk; Men der hialp ingen Undskyldning, saasom Kongen ei troede, at deres Beretning var sandfærdig; Thi lod han dem sætte i Forvaring paa Slottet, indtil Sagen kunde nøiere vorde undersøgt. Noget efter hendte det sig, at Kongen, da han engang gik ind paa Slottet, mødte dem, og at de da fulde ned for hans Fødder, betyngede med Lænker, og bade om Naade; Og som Kongen var da noget beskienket, saa græd han af Medynk over deres Elendighed, og lovede dem deres Frihed; Men Dagen efter mødte ham, da han om Morgenen tilig gik til Kirken, en af hans

Hof-

Hofmænd ved Navn Christiern, som forekastede ham, at han ei havde giort forsigtig udi at love dem deres Frihed, saasom det kunde komme til at koste ham hans Krone, naar de, som vare unge og tappere Herrer, hialp deres Fader imod ham, mere huskende paa den Vanære, dem ved Baand og Fængsel var vederfaret, end paa den Velgierning, som han havde beviset dem ved siden at give dem deres Frihed. Dette forandrede saaledes Kongens Sind, at han lod dem binde en Mollesteen om Halsen, og drukne i Slien uden for Slottet, som de sadde udi, hvilket laae ved Havnen af Slesvig (31.). Disse Printsers Navne findes meget forvendte, ja næsten ukiendelige hos den Anonymus, som Westphal haver udgivet; Thi der kaldes de: Pryuorn og Heric Dicuon. Den ene af Printserne ved Navn Biörn, med det Tilnavn Jernside, havde tilforn holdt Kong Eriks Partie, og beviset ham store Tienester, ja engang reddet hans Liv, og slutter jeg, at han først haver forladt hans Tieneste, og begivet sig i Kong Nicolai, med hvilken hans Fader Harald holdt, efter det ulykkelige Slag ved Værebroe i Sielland, da Erik maatte flye til Norge, og det syntes at være reent ude med ham. Hvo den Christiern haver været, som gav Kong Erik saa onde Raad, derom finder jeg intet udi Historien. Gram (32.) mener, at det ei er rimeligt, at han er den samme Christiern, som var Svend Aagesens Farfader; Thi ellers havde bemeldte Skribent vel ei saa hoilig viist sin Afskye for denne onde Gierning; Men jeg seer ikke andet, end at bemeldte Christiern jo derfor vel kan have været Skribentens Farfader; Thi Svend Aagesen laster vel meget, som billigt er, saa ond en Gierning, men taler derimod ikke det ringeste om, at nogen Christiern haver havt Deel udi den, hvilket han haver efter al Anseelse giort for at spare sin Farfaders Ihukommelse. Desuden sad bemeld-

(31.) Saxo p. 247. 248. Anon. ap. Westphal. T. I. p. 1417.

(32.) Not. ad Meurs. Col. 261.

meldte Christiern fanget paa Slottet ved Slesvig, og kom ei ud, forend Kong Erik efter Nicolai Død satte ham udi Frihed, som Svend Aagesen selv vidner (33.). Alt dette bringer mig til at troe, at Svend Aagesens Farfader Christiern, og den Christiern, som gav Kong Erik saa skadelige Raad, ere een og den samme Person. Imedens Kong Erik opholdte sig udi Slesvig, bleve de ledige Bispops-Stole besatte. Udi Slesvig blev hans Capellan Ricco Bisp. Slesvigerne finge og af Kongen mange Gaver, fordi de havde giort ham den Tieneste at skille ham af med Kong Nicolao. Efter saa vel forrettet Sag, og efterat han af menige Mand udi Dannemark var blevet udvalgt til Konge, drog Erik fra Slesvig til Skaane, hvor han helligholdt Julen (34.), ventelig udi Lund.

Paa samme Tid, som disse store Uroligheder havde været udi Dannemark, stod det ei bedre til udi Norge, hvor tvende Konger sloges med hinanden om Riget, nemlig: Magnus Kong Sigurds Søn, og hans Farbroder Harald med Tilnavn Gille. Til sidst fik Magnus overhaand, og jog Harald ud af Landet. Dette skede om Sommeren 1134. Harald flyede til Dannemark, og gik i Land paa Siælland, hvor han fandt Kong Erik for sig, som nylig var kommet der efter den store Seier, som han havde erholdet ved Fodvig. Erik tog meget vel imod Harald, og lovede ham al muelig Hielp og Bistand, baade for det Venskab, som fra lang Tid af havde været dem imellem, saa og fordi han herved kunde faae Leilighed at hævne sig over Kong Magnus, saa vel for det Forræderie, som han udviste imod ham, imedens han opholdt sig hos ham, saa og fordi han havde skilt sig ved sin Drønning Christina Hertug Knuds Dotter, og sendt hende tilbage til Dannemark til hendes Venner, formedelst det at hun hav-

(33.) Pag. 112.

(34.) Anon. ap. Westph. T. I. p. 1416. 1417.

havde aabenbaret for sin Faer-Broder Erik de onde Anslag, som hendes Mand havde fattet imod ham (35.). Imidlertid var dog Erik ei endog i Stand til at hielpe Harald, som han gierne havde villet, saasom han endnu ei saae sig selv ret sikker paa den Danske Throne. Harald maatte derudover for nærværende Tid lade sig nøie med at faae Halland at raade over, og deraf oppbære alle Indkomsterne, saa og at bekomme til Foræring 8. lange Krigs-Skibe, dog foruden Takkel og Tov: Efter dette skilles Kongerne ad, og Harald reiste Nord til Halland, hvor der i saadan Hast samlede sig saa mange Folk til ham fra Norge, saa at han med dem, og tillige med nogen Dansk Undsætning baade af Folk og Skibe, torde driste sig til endog samme Høst at drage tilbage til Norge, hvor han havde saadan Fremgang, at han ved Jule-Tider udi samme Aar fik Magnum fanget i Bergen, og lod begge hans Øine udstinge, hvorfor han udi Historien kaldes Kong Magnus Blinde; Efter hvilket han underlagde sig ganske Norge, og blev deraf eene og rolig Besidder, saa længe som han levede. Imod Kong Erik viiste han sig taknemmelig, og underholdt Venskab med ham indtil sin Død (36.). Saxo fortæller vel dette noget anderledes, men han blander saa aabenbare adskillige Ting sammen, som til deels tildrage sig efter Kong Haralds Død, og om hvilke han ei melder det ringeste paa rette Sted, at jeg ei haver taget et Øieblik i Betænkning at forlade hans Fortælling, for derimod at følge de Norske Skribenters.

Jeg haver tilforn sagt, at Kong Erik holdt Julen 1134. udi Lund; Der udgav han efter al Anseende ogsaa det Diploma af 1135. den 6. Januarii, som jeg tilforn haver talet om, og hvorved han forærede anseeligt Et Gods

(35.) Heims Kringla Tom. II. p. 285. Saxo p. 246.

(36.) Saxo p. 248. Knytlinga Saga p. 248. Heims Kringla T. II. p. 289. Torfæi Hist. Norv. Part. III. p. 509.

Gods til Lunde-Dom-Kirke; Endskiønt Foræringen, som Magnus Matthiæ siger, kom aldrig uden i Brevet, og blev aldrig sat i Verk, hvorfor han og efter bemeldte Skribents Mening fik det Tilnavn Emund, hvilket jeg dog forhen haver igiendrevet (37.). Endnu var Harald Kong Eriks Broder udi Live, og saa længe han levede, ansaae Kongen sig ikke sikker paa Thronen formedelst hans bekiendte Urolighed og Ustadighed. En Anonymus hos Westphal (38.) siger, at Kong Nicolaus strax efter det ulykkelige Slag ved Fodvig gav Harald udi Jylland Konge-Navn, og overlod det halve Rige til ham. Saxo beretter derimod, at Harald tog efter sine Sønners Raad kort efter Kong Nicolai Død Flugten over til Norge, hvor han dog ei opholdt sig længe, men kom Vinteren derefter tilbage, og blev udi Jylland udvalgt til Konge af Almuen paa Urne Hoveds Thing. Denne Beretning synes mig at være den rimeligste, efterdi man finder, at Kong Erik begav sig fra Slesvig, efterat han der havde indrettet al Ting efter sit Sind, over til Skaane udi god Rolighed, hvilket han ganske vist ikke havde giort, saa fremt at hans Broder da havde været i Landet, og det endda med Konge-Navn; Tvertimod havde han ventelig søgt at forfølge og gribe ham. Svend Aagesen derimod melder intet om, at Harald tiltog sig Konge-Navn, og synes at give tilkiende, at han om Natten blev uformodentlig overfaldet, da han ei var sig noget Ont bevidst. Vor store Gram (39.) synes vel, at denne Beretning er sandfærdigere end Saxonis, fordi Svend Aagesen haver kunnet af sin Farfader Christiern, som var nærværende ved alle disse Ting, faae langt sikrere Efterretninger end nogen anden; Men uden at tale

(37.) Hvitfelds Danske Krønike Tom. I. p. 100. Magni Matthiæ Cat. Ep. Lund. p. 27.

(38.) T. I. p. 1416.

(39.) Not. ad Meurs. Col. 261.

tale om, at Svend Aagesen skriver meget kort, og derfor vel haver udeladt mange Omstændigheder, saa haver Saxo levet paa samme Tider som han, og skrevet sin langt større Historie, efterat den andens mindre allerede længe havde været færdig, og da han dog herudi ei haver fulgt hans Beretning, saa er det rimeligt, at han maa have faaet sikrere Efterretninger at bygge sin Mening paa, ikke at tale om, at ovenmeldte Anonymus hos Westphal er eenig med Saxone udi Tingen, endskiønt ei i Tiden, da Harald tilegnede sig Konge-Navn, og endskiønt bemeldte Skribent er meget yngre end Saxo, saa at man kunde sætte, at han ei haver giort andet end at skrive ham ud, saa falder dog den Indvending bort ved det, at man hos ham finder mange Ting, som ei ere i Saxone, og at han ofte ogsaa fortæller Tildragelserne anderledes end han. Harald var desuden en urolig og ærekier Herre, hvorfor det er vel troeligt, at han haver syntes, at Kronen passede sig bedre paa hans, end paa hans yngre Broders Hoved; Og endskiønt Kong Erik var aldeles ingen god Mand, og vel i Stand til at begaae et Broder-Mord, saa er det dog rimeligt, at han dertil haver havt saa mange bevægende Aarsager, som mueligt kan være; Thi der skal dog meget til, inden et Menneske kan aldeles til Side sætte al Dyd, Gudsfrygt, og naturlig Medlidenhed, og synes derfor en Krone at være den meest drivende Aarsag til sligt. Jeg tager derfor ikke udi Betænkning herudi at følge Saxonis Beretning. Da Kong Erik fik Tidende om dette hans Broders Foretagende, skyndte han sig fra Skaane over til Siælland, og gik derfra med et Skib over til Jylland udi den største Kulde; Var og saa lykkelig at overfalde ham om Natten udi den Bonde-By Scypetorp, og at fange ham tilligemed alle hans Sønner, undtagen een ved Navn Oluf, som lykkelig undkom forklædt som en Qvinde. Anonymus hos Westphal kalder Stedet Skyping, og Svend Aagesen siger, at han blev fanget paa sin Gaard Jaling. Om Morgenen

lod Kongen ham ved sine Dravantere hente ud af hans Sove-Kammer, og strax afhugge hans Hoved, og begrove Bønderne af bemeldte Bye ham siden i en Kant af Kirke-Gaarden (40.). Saxo synes at berette, at hans Sønner bleve paa samme Tid omkomne som han, men oft ommeldte Anonymus hos Westphal siger, at Kongen lod sig da nøie med at føre dem fangne bort med sig, og at holde dem udi Fængsel lige indtil Augusti Maaned i samme Aar, da han efter Skaaningernes Raad førde dem til en Øe ved Navn Suer, og der omkom dem alle, og lod dem alle kaste udi en Grøft. Harald havde udi alt havt 12. Sønner: De ældste, Erik og Biørn, vare Aaret tilforn blevne dræbte af Kongen, Oluf undgik de andres slette Skiebne, og Magnus var omkommet tilforn udi Slaget ved Fodvig, da han holdt med Kong Nicolao. Deres Navne som nu satte Livet til, lydde som følger: Sigurd, Erik, Svend, Niels, Harald, Benedict, Missiwint, hvilket venteligt skal være Mistewoy eller Miseco, og Knud. Dette Mord skede, som Knytlinga Saga (41.) siger, Aaret efter at Kong Niels blev dræbt, følgelig 1135., hvilket Aarstal ogsaa findes hos en af Westphals Anonymis (42.), i Kong Eriks af Pommern Kronike (43.) og hos en Anonymus udgiven af Ludwig (44.). Udi samme Aar blev St. Peders Kloster udi Næstved stiftet af den mægtige Siellandske Herre Peder Bothilds Søn, hans Brødre og hans Moder, og stadfæstet af Eskild, som var Biskop udi Roskild. Diploma, som herover er udstedet,

(40.) Saxo p. 248. Anon. ap. Westphal. T. I. p. 1417. Sveno Aggonis p. 113.

(41.) Pag. 202.

(42.) T. I. p. 1404.

(43.) Pag. 269.

(44.) T. IX. Rel. p. 24.

det, findes udi Stephanii Noter til Saxo (45.) og er dateret III. Cal. Decembrium, udi Kong Eriks 5. Aar, og Biskop Eskilds 2. Aar. Det tiener ogsaa herligen til at bevise, at Slaget ved Fodvig er skeet 1134., og ikke 1135.; Thi da jeg tilforn haver beviset, at Erik blev om Sommeren 1131., udvalgt til Konge, saa kan han fra den Tid af og til om Vinteren 1135. retteligen siges at have regieret paa 5. Aar, da han derimod nødvendig maatte have regieret paa 6. Aar, dersom dette Brev er udstedet 1136., som det maa være, i Fald Slaget ved Fodvig er skeet 1135.; Thi fra Junii Maaned 1135., til December 1136. kan Eskild med Føie siges at have været Biskop paa andet Aar. Heraf er klart, at der nødvendig maa være Vildfarelse udi eet af de tvende Aarstal, enten Kongens eller Biskopens, saa snart man sætter, at Slaget ved Fodvig er skeet 1135. Antager man derimod 1134., da treffe de begge saa vel og net ind, at ingen Mistanke end og kan mere være tilovers. Heims Kringla (46.) fortæller, at Venderne under deres Konge Rettibur droge ud imod de Christne med en mægtig Hær og Flode 5. Aar, efterat Kong Sigurd var død, og Aaret efterat Kong Magnus blinde var afsat, hvilket ei kan være andet Aar end 1135. Vel vil Torfæus udi sin Norske Historie henføre dette Tog til det næst forige Aar 1134.; Men jeg finder ei hans beviser stærke nok til at kuldkaste saa gammel og troeværdig en Skribents Vidnesbyrd, som Snorre Sturlesson er (47.). Venderne giorde stor Skade paa mange Steder, og vandt Seier overalt, hvor de komme hen. Kong Erik og Erkebisp Adzer lode derfor Indbyggerne udi den Norske Stad Kongehelle, som da var en mægtig og rig Bye, advare herom, paa det at de skulde sætte sig i Stand; Men de gave til deres store

(45.) Pag. 231.

(46.) T. II. p. 298.

(47.) Part, III, p. 507.

Ulykke ei Agt herpaa, hvorfor de og kort efter bleve uformodentligen overfaldne af Venderne, og deres Stad af dem indtaget og opbrændt (48.).

Udi det Aar 1136. giorde Kong Erik et stort Tog imod Venderne, deels for at hævne den Skade, som de udi forige Aar efter al Anseelse havde tilføiet Dannemark, endskiønt jeg intet udtrykkeligt derom finder udi Historien, undtagen at Saxo siger, at Sclaverne foruroligede Dannemarks Fred, og at Kongen blev derfor nødt til at bekrige dem. Knytlinga Saga (49.) siger, at dette Tog skede 2. Aar efter Kong Nicolai Død, hvilket nødvendig maa blive 1136. Vel henfører Micrælius (50.) det til 1145.; Men det er aabenbare urigtigt; Thi da var Kong Erik allerede længe siden død, endog efter deres Mening, som lade ham længst leve; Men Micrælius haver sammenblandet 2. Danske Tog imod Venderne, og giort dem ikkun til eet, nemlig dette Kong Eriks Tog, og det som hans Søn Kong Svend siden giorde. Den Flode, hvormed Kong Erik bekrigede Venden, bestod af 1100. Skibe, og var paa hvert Skib foruden Folk 4. Heste, hvorfor det og antegnes om ham, at han af alle Danske Konger var den første, som førde Rytterie til Skibs med sig. Af disse og andre Anstalter kan man see, at han greb sig ret for Alvor an, og havde i Sinde at udrette noget stort; Men Udfaldet svarede ei aldeles dertil. Saa vidt som jeg udi Historien kan finde, saa gik det alene ud over den Øe Rygen, hvis Indvaanere ogsaa vare paa de Tider de allerstørste Søe-Røvere iblant alle Vender. Paa denne Øe giorde de Danske Landgang uden Modstand, og beleirede strax med en Deel af deres Krigshær den Stad Arcuna, som da var den mægtigste og fasteste paa hele Øen; Med den øvrige Deel plyndre-

(48.) Heims Kringla p. 298.

(49.) Pag. 202,

(50.) Altes Pommer-Land 2. Buch p. 1145.

drede de rundt omkring paa Øen. Bemeldte Stad Arcuna var ei alene befæsted ved Kunst, men og ved Naturen; Thi den laae ved Havet saa got som paa en Øe for sig selv, saasom den rundt omkring var omgivet af Søen, undtagen paa et eneste smalt Sted, hvorved den var Landfast med Resten af Øen. Over denne smalle Nakke af Land lod Kongen opkaste en høi Vold, for derved at afskiære Borgerne udi Byen al Hielp og Undsætning fra deres Naboer. Hallandsfarerne under deres Anfører Peder bleve beskikkede til at forsvare denne Vold. Rygerne lode sig dog herved ei afskrække fra at forsøge at komme den beleirede Stad til Hielp; Tvertimod, de vadede om Natten over Søen paa et Sted, hvor den ei var meget dyb, og overfaldte Hallandsfarerne ganske uformodentlig, sloge og udi Begyndelsen en stor Deel ihiel af dem, men bleve til sidst med Forlis tilbagedrevne af den øvrige Krigshær. Denne Uheld tilligemed Mangel paa Vand indjog Arcunenserne saadan Skræk, at de strax begyndte at træde i Underhandling med de Danske; Til sidst bleve begge Parter saa forligte, at Arcunenserne skulde give sig over til Kongen, betale ham aarlig Skat, lade sig døbe og blive Christne, og tage imod en Biskop, som videre kunde undervise dem i den Christne Troe; Derimod skulde de have Lov til at beholde deres Afguds Swantevits Billede. Saa snart Byen var udi Kongens Hænder, gik Daaben for sig, hvortil alle Stadens Indvaanere gladeligen løbe udi Hobetal, saasom det skede udi en stor fersk Søe, og de næsten af Torst vare vansmægtede, saa at de havde en inderlig Længsel efter at drikke. Efter denne mægtige Stads Indtagelse vendte Kong Erik tilbage til Dannemark igien, førende en Deel Gisler fra Arcuna med sig, som venteligen have været af de fornemste Mænd; Men han havde ei saa snart vendt Ryggen, førend Arcunenserne toge Masken af, forlode den Christne Troe, joge Bispen ud, og bleve ved de-

res gamle Troe og Opførsel (51.). Af denne hastige Opstand maa man slutte, at Kong Erik haver lagt enten aldeles ingen, eller og en uilstrækkelig Besætning udi Arcuna, hvilket i Fald det forholder sig saaledes, var en uforsvarlig Feil; Det synes og meget underligt, at han lod dem beholde deres Afguds Swantevits Billede; Men man kan sige til hans Undskyldning, at da det var en bekiendt Sag, at Swantevits Dyrkelse havde reist sig af S. Viti, saa haver Kongen ei villet forstyrre hans Billede; Men ventelig ved Bispen tænkt at bringe disse Hedninger fra Afgudens til Helgenens Dyrkelse. Hvorom alting er, saa maa man dog tilstaae, at Kongen aldeles ikke handlede herudi forsigtig; Thi just det, at Arcunenserne beholdt deres gamle Afguds Billede for Øine, var den fornemste Aarsag til, som Micrælius rettelig siger, at de igien saa hastig fulde til deres forige Afguderie. Det synes og underligt, at Kongen, siden han havde saa god Fremgang, ei videre fortsatte Krigen imod Venderne, og i det mindste ei søgte at undertvinge hele Rygen; Men det lader ligesom han haver tilsat mange Folk, og derfor ei været i Stand til at foretage den gang noget mere af Vigtighed; Desuden kan man ei heller vide, hvor seent det da allerede var paa Aaret, siden Skribenterne intet melde derom, hvilket maaskee ogsaa kan have nødt ham til at vende tilbage; Og Aaret efter fik han saa meget andet at bestille, saa at han ei engang fik Tid at tænke paa Venden.

Udi Norge skede i bemeldte Aar 1136. en stor Forandring, hvis Anledning jeg ei kan forbigaae her at fortælle, eftersom den haver stor Sammenhæng med den Danske Historie. Efterat Harald med Tilnavn Gille

(51.) Saxo p. 248. 249. Knytlinga Saga p. 202. Crantzii Wandalia Lib. III. p. 75. Ej. Dania Lib. V. p. 195. Micrælii altes Pommer-Land Lib. II. p. 2405.

Gille havde overvundet Kong Magnus, og medhandlet ham meget ilde, som forhen er sagt, tænkte han nu at forblive en rolig Besidder af den Norske Throne; Men hans Glæde varede ikke ret længe; Thi der opstod uformodentlig en ved Navn Sigurd, som udi Historien fører det Tilnavn Slemmedegn, hvilken gav sig ud for en Søn af Kong Magnus Barfod, og følgelig en Broder af den da regierende Kong Harald. Iblant andre Beviser, som han pukkede paa, var og dette, at han udi Dannemark havde i 5. Bispers Nærværelse gaaet ubeskadiget paa gloende Jern; Men dette og flere Beviser kunde ei formaae Kong Harald til at troe, at Sigurd foer med Sandhed; Tvertimod de Norske af Kongens Partie foregave stedse, at de Danske havde herudi brugt Løgn og Bedragerie, hvilket og synes mig at være det rimeligste, naar jeg overveier, hvad herpaa fulgte. For at giore denne Beretning kort, da drev Sigurd endelig sin Ondskab til sidst saa vidt, efter adskillige havte Hændelser og giorte Vendinger, som der her er ufornødent at opregne, at han om Natten overfaldt med en Deel Sammensvorne sin egen Konge og Broder, saafremt han var den, som han gav sig ud for, og dræbte ham, som han laae og sov udi sin Seng. Denne Misgierning skede 1136. paa St. Luciæ Fest-Dags Aften den 13. Decembr.; Til Belønning for denne Gierning begierede Sigurd ei mindre end den Norske Krone; Men de Norske vare klogere end at sætte den paa saadan Misdæders Hoved, og udvalgte Sigurd og Inge, den aflivede Kong Haralds tvende Sønner, som endda ikkun vare Børn, til deres Konger; Vel havde Sigurd Slemmedegn endda noget Tilhæng af adskillige Norske, hvilket han end mere søgte at forøge, ved at tage den usle Kong Magnus blinde ud af Munkeholms Kloster, og foregive, at han agtede at bringe denne retmæssige Besidder igien paa sin Throne; Men alle hans Kunster hialp ham intet; Thi han blev til sidst nødt til at rømme Landet. Den ulykfalige Kong Magnus blinde flyede da til Dannemark

til Kong Erik, hvilken han forestillede, hvor let det vilde blive at indtage Norge, som var udi saa stor Forvirring, og som ikkun regieredes af Børn. Magnus vidste vel, at han ikkun lidet havde været i Stand til at bevæge en saa ærgierrig Herre som Erik til at hielpe sig, i Fald han havde bedet ham om at sætte sig igien paa Thronen; Men nu, da han talede om at bringe Norge under Dannemark, vidste han saare vel, at Erik vilde tage derimod med begge Hænder. Det synes vel, ligesom at Magnus her satte sin egen Fordeel til Side; Men uden at tale om det Haab, som han kunde giøre sig, saa snart han havde faaet Haralds Børn rødde af Veien, at de Norske heller vilde staae under deres egen Landsmands end en fremmed Konges Herskab, saa har det syntest ham endda at ville blive en Trøst, om han ikkun kunde faae sin Uvens Haralds Affom skilt ved Thronen. Kong Magnus lader sig derfor ganske vel undskylde i denne Sag; Men hvad jeg skal sige til Kong Eriks Forsvar, veed jeg aldeles ikke. Best bliver derfor at sige Sandhed, og reent ud tilstaae, at han heri overtraadde alle Love, og for sin Fordeels Skyld glemte, hvad han var sin afdøde Ven pligtig, samt søgte at skille hans smaa og umyndige Børn ved deres Fæderne Rige. Jeg slutter næsten, at Saxo haver for at skiule denne skammelige Opførsel fortaalt denne imod Norge førte Krig af de Danske ganske anderledes, end den virkelig haver tildraget sig; Thi han beretter, at Kong Erik giorde alle disse Tog, for at hielpe Harald imod Magnus, da dog dette sidste skede Aaret efter Haralds Død (52.).

Efterat Kong Erik havde besluttet at hielpe Magnus, eller rettere sig selv, begav han sig om Sommeren 1137. til Norge med en Flode af 600. Skibe, havende Magnum og hans Folk i Følge med sig. De giorde

(52.) Saxo p. 249.

først Landgang Øster paa Vigen, hvor de allevegne droge fredeligen frem, saasom dem ingen Modstand skede, fordi Almuen der holdt med Magno; Men da de komme til Tönsberg, funde de der for sig Vatnorm Dags Søn, Gregorii Broder, med mange af Kong Inges Folk, som baade hindrede dem fra at gaae i Land, og at faae Vand, og desuden ihielsloge mange af de Danske. De seilede derfor derfra og ind ad Opslo-Fiord, og laae om Natten med Floden ved Hoved-Øe. Dagen efter seilede de op til Opsloe, hvor Thiostolf Alasøn anførde de Norske, hvilken, saasom han fandt sig for svag, vigede ud af Byen, og tog den hellige Halvards Skrin med sig. De Danske giorde derfor Landgang uden mindste Møle, og gik Kong Erik selv tilligemed hans Mænd ind i Byen. Nogle af de Danske toge sig derimod for at forfølge Thiostolf, hvoriblant og var Askell Kong Eriks Styrmand; Men det bekom ham meget ilde. Thi Thiostolf stiød til ham med sit Spyd, saa at det gik ind i Halsen og ud af Nakken, og han faldt strax død ned. Dette Skud var saa meget mere forunderligt, saasom der var intet andet bart paa alt Askels Legeme. Imidlertid lod Kong Erik sætte Ild paa St. Halvards Kirke, og lagde den tilligemed den største Deel af Staden Opsloe udi Aske. Thiostolf havde imidlertid samlet om Natten de fleste Folk, som han kunde afsted komme, udi Rommerige, hvormed han om Morgenen begav sig til Opsloe. Ved hans Ankomst begav Kong Erik sig til sin Flode, og kunde siden ei komme i Land paa noget Sted, saasom Almuen allevegne samlede sig imod ham, og ihielsloge i det mindste 5. eller 6. af hans Folk paa hvert Sted, hvor han forsøgte at gaae i Land; Til sidst fik han at vide, at Kong Inge laae udi Hornbore-Sund med en stor Krigshær og Flode, hvilken Tidende saa aldeles betog ham alt Haab om at intage Norge, at han strax seilede tilbage til Dannemark, meget ilde tilfreds over, at hans store Udrustning løb saa slet af, og heftig vred paa Kong Magnus, saa at han

 lod

lod sig forlyde med, at han herefter ei vilde være hans saa gode Ven som tilforn, fordi han havde bedraget ham, ved at indbilde ham, at han ingen Modstand skulde finde i Norge, men uden Sværd-Slag let bemægtige sig det hele Rige (53.). Knytlinga Saga (54.) taler vel om et Slag til Lands imellem de Danske og Norske, hvorudi de første bleve overvundne; Men da han derudi melder, at Thiostolf bar Kong Inge udi sit Skiød hele Slaget over, saa er det af Snorre Sturlesson (55.) klart, at han haver forvexlet det med et andet, som noget tilforn havde tildraget sig imellem Kong Inge og Kong Magnus, hvor ingen Dansk Mand var tilstede.

Efter al Anseelse havde det Uvenskab som var imellem Kongen og Biskop Eskild af Roskild, hvorom Saxo (56.) taler, taget sin Begyndelse forend dette Norske Tog, formodentligen imod Slutningen af 1136., eller Begyndelsen af 1137. Aarsagen til denne Uenighed finder jeg ingen Steds optegnet. Den mægtige Mand Peder Bodilds Søn, hvorom jeg tilforn har talet, og som aldeles ikke kan være den 1134. ihielslagne Biskop Peder af Roskild ved Fodvig, siden han endnu levede 1137., han, siger jeg, holdt med Biskopen, og opeggede Siellandsfarerne, iblant hvilke han var den fornemste, til saadant Had imod Kongen, at de med samled Magt dreve ham ud af Landet. Derpaa fik han dem til at træde i et ordentlig Forbund med sig under det prægtige Navn af Frihed; De, som han havde mistænkte, maatte give ham Gisler. Skialm Hvides Sønner

(53.) Heims Kringla Tom. II. p. 308. &c. ad p. 320. Knytlinga Saga p. 202. 204. Torfæi Hist. Norv. Part. III. p. 509. ad p. 514.

(54.) Pag. 204.

(55.) Tom. II. p. 316.

(56.) Pag. 249. 250.

ner vare de eneste, som negtede at give sig i Samqvem med ham, hvorfor han stævnede dem til Thinge, og truede at skille dem ved alle deres Eiendele, hvis de ei paa den bestemte Dag gave ham Gisler; Men de bleve bestandige i deres Forsæt, og lode sig hverken ved Trusler eller Straf bringe derfra, hvorved de og i Tiden befandt sig saare vel; Thi da Kongen noget efter kom med sin Flode fra Jylland tilbage til Sielland, maatte Biskopen ydmyge sig for ham, og fik ogsaa Naade formedelst sin Faders og Farbroders Forbønner, dog saaledes, at han til Straf skulde betale 20. Pund Guld. Hvad Peder Boditdsön angaaer, da undgik han al Straf, efterdi han noget tilforn var død. Paa samme Tid, siger Saxo, døde Adzer Erkebisp i Lund. Hans Døds Aar berettes forandèrlig af adskillige. Hvitfeld udi sin Bispe-Kronike (57.), Magnus Matthiæ (58.), den Siellandske Kronike (59.), Messenius (60.); og tvende Anonymi hos Ludwig (61.) have 1138. En anden Anonymus hos Ludwig (62.) 1135. En gammel Kronike hos Benzelius (63.) og Kong Eriks af Pommern Kronike (64.) sætte derimod 1137., hvilket vel ogsa a bliver det retteste; Thi siden man af Saxone seer, at han døde forend Kong Erik, saa kan han umuelig være død 1138., saasom Kong Erik døde 1137., som siden skal vises. Ikke heller er han død forend 1137., saasom han kort tilforn forligede udi samme Aar sin Broder-Søn

(57.) Pag. 52.

(58.) Cat. Ep. Lund. p. 29.

(59.) Pag. 20.

(60.) Scond. Ill. T. I. p. 97.

(61.) Pag. 150. 213.

(62.) Pag. 24.

(63.) Mon. Svio Goth. p. 14.

(64.) Pag. 269.

Bisskop Eskild med Kongen; Thi at han forstaaes af Saxone ved Eskilds Farbroder, det er næsten ikke at twile paa, naar man overveier, at han virkelig var Eskilds Farbroder, og at der og vilde en saa anseelig og af Kongen hoit elsket Mand til, som han var, for at forhverve Eskild Forladelse. Saa meget som Skribenterne ere uenige om Aaret, da Erkebisp Adzer døde, saa rigtig komme de derimod overeens udi Dagen, som de alle skrive at have været den 14. Maji. Efter Magni Matthiæ Sigende (65.) var han Erkebisskop udi 34. Aar, hvilket vel nok kommer overeens med den Tid den pavelige Legat Cardinal Alberic var inde i Dannemark, og udsaae Lund til et Erkebispelig Sæde, nemlig enten 1103. eller 1104. Efter samme Skribents Beretning havde han været Bisskop tilforn udi 10. Aar, hvoraf man maa slutte, at han haver opnaaet en hoi Alder. Denne Erkebisp havde været saa hoit elsket af Skaaningerne, at de end og efter hans Dod udviiste store Prøver paa den Kierlighed, som de havde baaret til ham, imedens han levede; Thi de udvalgte eendrægteligen hans Broder-Son Eskild, som da var Bisskop i Roskild, til at være Erkebisskop udi hans Sted. Med dette Val var Kongen aldeles ikke fornoiet; Af hvad Aarsag kan man lettelig slutte, naar man betragter, hvorledes Eskild havde hidindtil fort sig op imod ham. Han lod sig derfor merke med at ville til Erkebisskop beskikke Ricco, da værende Bisskop i Sleswig, og som tilforn havde været hans Capellan, og meget hiulpet ham til at bestige Thronen; Men dette kom dog ikke til nogen Vidtloftighed, deels som saadan Sag kom an paa Pavens Kiendelse, deels og fordi Skaaningerne af Frygt maatte tie stille, og ei for meget torde lade sig merke med deres rette Mening.

Imid-

(65.) Pag. 29.

Imidlertid fik Eskild ei Erke-Sædet udi Besiddelse, saa længe Kong Erik levede, hvilket dog kun varede en kort Tid (66.), saasom bemeldte Konge, kort efter at han var hiemkommet fra sit Norske Tog, kom af Dage paa følgende Maade: Kong Erik førde et meget strængt Regimente, og straffede særdeles haardelig alle dem, som havde været ham imod udi den borgerlige Krig, saa at hans Strænghed syntes for alle til sidst at blive næsten utaalelig. Hvitfeld (67.) siger, at han blev for sit Tyrannie kaldet Fulmen septentrionale ɔ: den nordiske Lynild. Mange af hans Undersaatter vare og blevne misfornøiede med ham for det slette Udfald, som det Norske Tog fik, hvorved de ei havde hentet sig andet end Skam og Skade, og hvortil mange imod deres Villie vare blevne nødte at gaae hen paa egen Bekostning uden mindste Belønning. Desuden var og Kongen meget efterladen udi Regieringens Sager, og tænkte ei paa, hvad der kunde være hans Undersaatter til Beste, og hans Rige til Tarv. Iblant alle vare dog de Store mest misfornøiede med ham, fornemmelig fordi ingen torde sige ham imod, saasom han strax truede paa det grummeste alle dem, som ei uden Forhaling efterkomme hans Befalinger (68.). Saxo søger vel at forandre denne hans Strænghed til Retfærdighed, ved at sige, at han efter Krigen søgte igien at bringe Lovene i Gang, hvilke næsten vare forglemte, imedens den varede, eller i det mindste havde tabt deres Kraft, til hvilken Ende han haardeligen straffede de Store, som forurettede de Smaa, og saae hverken paa Venskab eller Frendskab, men brugte Sværd og Strikke uden Persons Anseelse, hvorved han paadrog sig de Stores Had, men derimod Almuens Yndest (69.); Men mig sy-

(66.) Saxo p. 250.

(67.) T. I. p. 100.

(68.) Knytlinga Saga p. 200. 204.

(69.) Pag. 249.

synes, at en Printz, som begik saa store Grusomheder imod sin egen Broder og hans Born, hvilke Saxo selv ikke negter, og som forde sig saa utacknemmelig og troelos op imod sin Vens den Norske Kong Haralds Sonner, hverken kan eller bor undskyldes; Thi lad være, at han iblant haver med Billighed straffet virkelige Misgierninger, saa feiler det dog ikke, efter hans Gemyts Beskaffenhed at domme, at han jo som oftest haver straffet af Had og Bitterhed, og jævnlig haardere end Forseelserne udkrævede. Denne hans Haardhed bragte ham og en hastig og uformodentlig Dod tilveie, hvormed saaledes er tilgaaet efter Saxonis Beretning: En ved Navn Plog, som var af en fornem Slægt iblant Jyderne, og stod i Krigs-Tieneste hos Kongen, havde hemmelig sat sig for at tage Kongen af Dage. Til den Ende kommer han til ham udi Ribe, under Paaskud at æske sin Sold, som han og fik. Paa samme Tid faldt det heel beleiligt ind for ham at sætte sit onde Forsæt i Verk, at Kongen just skulde holde Thing, og der afgiore en Deel Stridigheder, som vare imellem hans Undersaatter. For samme Thing havde Plog og en Stridighed med en gemeen Mand, hvorfor han med sit Spyd i Haanden gik frem, ligesom han vilde tale for sig. Kongen stod da ogsaa, og heldede sig paa sit Spyd. Saa snart han saae, at Plog vilde tale, slog han til Lyd med Haanden, paa det at Almuen skulde være stille. Plog saae en Stund paa Kongen meget noie, saasom han var bange for, at han havde Harnisk paa under Klæderne; Men da han merkede, at det ei var saa, stak han ham igiennem med sit Spyd, raabende derpaa strax, at han havde nedlagt Kongen, og opmuntrende de andre til at giøre ligesaa ved hans Krigsmænd. Over saa uformodentlig en Hendelse bleve Kongens Mænd saa forskrekkede, at de flyede alle bort, undtagen Erik, en Son af Hagen og Ragnhild Kongens Søster, som og blev Konge næst efter ham; Han drog sit Sværd ud, og forsvarede længe alene Kon-

gens

gens Legeme (70.). Knytlinga Saga beskriver denne merkelige Tildragelse saaledes: Plog med Tilnavn den Sorte var en mægtig og anseelig Mand, fodt udi Plog-Syssel i Riber-Stigt. Hans Fader havde Kong Erik ladet omkomme, alene fordi han paa Thinge havde talet ham imod. Plog var endda ikkun ung, da dette skede, hvorfor der gik en rum Tid hen, inden han fandt Leilighed at hevne sig, udi hvilken Kongen aldeles ikke søgte paa nogen Maade at giore det got igien. Endelig hendte det sig, at Kongen holdt udi Jylland Thing med Bønderne. Plog besluttede at betiene sig af denne Leilighed; Thi gik han til en Præst, og bad ham giøre sig deelagtig udi HErrens Legeme. Præsten negtede det, fordi ham syntes, som han sagde, at han ei var syg; Men da Plog truede at omkomme ham, og desuden veigrede sig ved at aabenbare ham Aarsagen til sin Begiering, blev han af Frygt nødt til at giøre, hvad han forlangede af ham. Hvorpaa Plog trak en Guld-Ring af sin Finger, og gav ham, bedende derhos, at han vilde tilgive ham de Trusler, som han havde brugt. Fra denne hellige Forretning gik han derpaa lige til Thinget, havende et stort Spyd i sin Haand, hvis Od var skiult med et langt og glat Stykke Træ, som han desuden havde den Forsigtighed stedse, imedens han nærmede sig Kongen, at holde vendt ned imod Jorden. Det holdt ei haardt for ham at faae Kongen i Tale, baade fordi han syntes at være ubevæbned, saa og fordi han foregav at have noget af yderste Vigtighed at tale med ham; Men da han var kommet Kongen saa nær, som han vilde, skiød han med Foden Træet af Spyds Odden, og stak derpaa Kongen igiennem med saadan Styrke, at han strax faldt død ned til Jorden. Denne uformodentlige Hændelse opvakte en stor Bulder, fornemmelig saasom den skede i saadan Hast, at ingen merkede, hvorledes det gik til, eller hvo der havde giort det. Erik Hagens Søn stod alene

Og nær

(70.) Pag. 250.

nær Kongen; Han drog strax sit Sværd; Da Plog det saae, sagde han til ham: Tag ei saa af Sted min gode Erik, læg heller dit Sværd ned; Thi der er faldet et fedt Stykke Flesk i den Kiedel, som staaer til dig at spise. Dette sagde Plog, fordi at Erik var iblant de nærmeste Arvinger til Kronen, og derhos yndet af alle Mand. Bulderen var imidlertid saa stor paa Thinget, at Plog kom lykkelig derfra, og levede længe siden udi stor Anseelse (71.). I denne Fortælling gives vel Aarsag til Plogs gruelige Gierning, hvilket fattes udi Saxonis Beretning; Men derimod indeholder den adskillige andre urimelige Ting; Thi for det første synes det ei troeligt, naar man betænker de Tiders eenfoldige, jevne og krigerske Levemaade, at Plog enten skulde have havt nødigt at være saa omhyggelig for at skiule sit Spyd, eller og fundet mindste Vanskelighed i at komme Kongen i Tale, helst paa et offentlig Thing; Dernæst er det urimeligt, at Plog har været meget ung, da Kongen lod hans Fader dræbe, med mindre man vil sige, at det skede længe forend Erik blev Konge, hvilken Mening ei haver mindste Skin af Sandhed hos sig. Udi vore Kiempe-Viser gives en anden Aarsag til Kong Eriks Død ved sorte Plog; Men da de ei fortiene mindste Troeværdighed, saa vil jeg ei falde Læseren besværlig med her at anføre, hvad der siges. Hvo der kan ellers have Lyst til at vide det, han læse dem selv efter (72.). Crantzius (73.) siger, at Plog havde Deel udi en Sammenrottelse imod Kongen, og at han af de Sammensvorne var udvalgt til at sætte deres onde Forsæt i Verk. Endskiønt nu Crantzius haver levet alt for længe efter Kong Erik til at kunne agtes for paalidelig udi Ting, der ere skete saa længe for hans Tid, og han desuden aldrig beretter, hvorfra han har sine Fortællinger, saa

(71.) Pag. 204. 206.

(72.) Anden Part p. 262. Khavn. 1695. in 8vo.

(73.) Dania Lib. V. p. 196.

saa er dog denne hans Beretning saa rimelig, og saa sammenhængende med det, som Saxo og Knytlinga Saga selv fortælle om de Stores Had imod Kongen, at jeg ei tager i Betænkning at fegte under hans Fane. Hvis det og er sandt, som jeg tilforn haver anført af Knytlinga Saga, at Plog levede længe efter i stor Anseelse udi sit Fæderneland, saa kan det alene næsten overbevise os om, at mange af de Store have været udi Ledtog med ham; Men om de Geistlige have herudi havt nogen Skyld, som mange mene, og deriblant vor store Gram (74.), og hans Hoiærværdighed Biskop Pontoppidan (75.), det skal jeg ikke sige. Hvorom alting er, da beroer denne Mening ikkun paa en svag Grund, nemlig nogle Vers af Joanne Laurentio Amerino, der levede imod Slutningen af det 16. Sæculo, og vidner, at det var en gammel Sagn, at Biskop Notelius i Ribe havde bragt sorte Plog til denne gruelige Gierning.

Saadant Endeligt fik Kong Erik Emun, efterat han havde undgaaet Doden i saa mange Trefninger. Der tvistes meget om, paa hvad Sted og paa hvad Tid han døde. Af Saxo og flere Skribenter seer man nok uden al Tvil, at han blev dræbt i Jylland ikke langt fra Ribe; Men Svend Aagesen (76.) og den korte Kronike, som staaer bag efter ham (77.) sige, at det skede paa Urne-Thing; Hvitfeld (78.) derimod, Cornelius ab Hamsfort (79.), Meursius (80.), Johan Svaning

Gg 2 den

(74.) Not. ad Meursium Col. 265.

(75.) Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 268. 269. 323.

(76.) Pag. 113.

(77.) Pag. 207.

(78.) Danske Kronike Tom. I. p. 102.

(79.) Dänische Bibliothec T. IX. p. 384.

(80.) Hist. Dan. Col. 265.

den ældre (81.), og flere, nævne Hveddings Thing. Cypræus (82.) foregiver, at han blev dræbt i Ribe; Men hans Vidnesbyrd er alt for nyt til alene at gielde i saa gammel en Sag. Hvad de tvende andre Meninger angaaer, da holder jeg helst med dem, som berette, at han blev omkommet paa Urne-Thing, saasom de have levet meget nærmere hans Tid end de andre. Dersom det er vanskeligt at udfinde, paa hvad Sted Kong Erik Emun døde, saa er det ei mindre vanskeligt at fastsætte paa hvad Tid. Dagen nemlig den 19. Octobris findes vel antegnet udi Fastis Necrologicis af Kirken til Lund (83.); Men om Aaret have vi derimod stridige Beretninger. 3. Anonymi udi Ludwigs Reliqviis T. IX. p. 24. 150. og 213., den Siellandske Kronike p. 20., tvende Anonymi hos Westphal T. I. Col. 1404. og 1417., Messenius in Scondia Illustrata T. I. p. 97., Erici Pomerani Kronike p. 269., Gram udi Noterne til Meursium Col. 266., Pontoppidan udi den Danske Kirke Historie T. I. p. 268., og Hvitfeld T. I. p. 102. have allesammen det Aar 1139. Fasti Necrologici Ecclesiæ Lundensis hos Kilianum Stobæum T. I. p. 56. sætte derimod 1137., hvilken derudi efterfølges af Holberg udi hans Danske Historie, T. I. p. 218., og Dallin i den Svenske Historie T. II. p. 77. Hvitfeld taler ogsaa om den Mening, og bør derfor just ei lastes, som dog skeer af Holberg, naar han under 1138. siger, at en Ting, som skede det Aar, tildrog sig efter Kong Eriks Død. Svaningius henfører udi sin Danske Chronologie p. 75. Kong Eriks Død til 1140., paa hvad Grund, det maa han selv best vide. Naar man igiennemgaaer de Skribenter, som sætte 1139., og de som have 1137., da synes de førstes Antal saa stort, at man ei et Øieblik burde tage i Betænkning at holde med

(81.) Apud Terpag. Inscript. Ripens. p. 28.

(82.) Ann. Ep. Slesw. p. 161.

(83.) Ap. K. Stob. p. 56.

med dem; Men med alt det saa holder jeg dog de sidstes Mening for den rette, af følgende Grunde: 1.) Undersøger man, hvilke de gamle Skribenter ere, der sætte 1139., da findet man, at de ere uden Navn, og have alle levet længe efter bemeldte Aar; Da derimod Fasti Necrologici ere uden al Tvist langt ældre end nogen af dem, i Fald de end ikke ere optegnede af Lundiske Geistlige paa samme Tider, som Hændelserne tildroge sig, hvilket dog synes mig meget rimeligt. 2.) Haver jeg tilforn viset, at Erkebisp Adzer døde 1137.; Nu er det ei rimeligt, at saa hidsig og paastaaende en Konge, som Erik var, haver ladet hele 2. Aar gaae hen, inden Erke-Sædet blev besat, og det alene af Foielighed for Skaaningerne. 3.) Den Anonymus hos Westphal, som næst Saxo og Knytlinga Saga haver bevaret til os de fleste Omstændigheder af Kong Eriks Liv, sætter Col. 1417. Aar 1139.; Men imodsiger sig selv siden Col. 1418., naar han tillægger Kong Erik Lam, Kong Erik Emuns Efterfølger, 10. Aars Regiering, og lader ham rigtig tilligemed alle andre døe 1147., hvoraf følger, at han nødvendig maa være kommet paa Thronen 1137. 4.) Knytlinga Saga tillægger p. 206. udtrykkelig Kong Erik 4. Aars Regiering, hvilket er det, som haver forført fast alle vore nyere Skribenter; Thi fra Slaget ved Fodvig have de rettelig regnet Kong Eriks Regierings Begyndelse, og da de urettelig have sat det, som tilforn er viist, at være gaaet for sig 1135., saa have de paa samme urigtige Grund nødvendig maattet henføre Kong Eriks Død til 1139., for at faae ham til at regiere 4. fulde Aar; Men da jeg tilforn haver viist, at Slaget ved Fodvig skede in Junio 1134., saa bliver derfra og til October 1137., 3. fulde Aar og 4. Maaneder, hvorfor han gierne efter min Mening ogsaa kan siges at have regieret i 4. Aar; Og endelig 5.) sætter den gamle Chronologie hos Kiliamum Stobæum T. I p. 47. hans Døds Aar udtrykkelig at være 1137. Nu tilstaaer jeg vel, at bemeldte Chronologie er i mange Maader urigtig;

Men det er derfor ei sagt, at den er saadan i alle Ting, fornemmelig da den her tillægger ham 7. Aars Regiering, hvilket kommer ganske vel overeens med min Mening; Thi man har kun nødigt at regne fra om Sommeren 1131., til October 1137., da faaer man 6. fulde Aar og noget paa det 7. ud; Da derimod til 1139. bliver 8. og noget paa det 9. Aar. Denne Skribent haver saaledes regnet hans Regierings Begyndelse fra den Tid af, som han selv pleiede at regne den, som vi tilforn have seet af et Diploma. Regner man derimod hans Regierings Begyndelse fra noget andet Aar, saasom 1134., da Slaget ved Fodvig skede, saa bliver hans Døds Aar 1141., og sætter man, endskiønt urangelig, at Slaget ved Fodvig skede 1135., da bliver hans Døds Aar 1142., hvilke begge Aar efter alles Tilstaaelse ere ganske urigtige. Disse ham derfor af bemeldte Anonymo tillagte 7. Aars Regiering kan saaledes umuelig forenes med nogens Mening om Kong Eriks Døds Aar, uden med min alene. Udi Helmoldo (84.), hvilken derudi efterfølges af Hermanno Cornero (85.), fortælles en Digt, hvorledes en Diævel blev drevet ud af en Pige i Holsteen, som ved sin Udfart sagde, at han vilde til Dannemark for at opvække Uroe, hvilket og kort efter skede udi Gierningen ved Kong Eriks Drab.

Af det, som hidindtil er blevet fortaalt om Kong Erik, kan man let giøre sig et Begreb om hans Person, nemlig at han har været tapper, hurtig, dristig og vel skikket til at redde sig ud af hastig paakommende Farer, men derhos hengivet til Drik og Fruentimmer, og meget gruesom og herske-syg; Hvorfor og en gammel Skribent beskriver ham saaledes: „Han var meget mere veltalende end sin ældre Broder Harald, men „der-

(84.) Pag. 133.
(85.) Pag. 688.

„derhos urolig, gruesom og svigefuld (86.); Og noget efter: Erik „regierede nu som en Keiser, og blev, efterat han havde overvundet alle „Vanskeligheder, og saae ingen over sig, eller lig sig, hovmodig, stolt, „fuld af Ondskab, fortærende alle Ting som en Lynild, borttog fra de „Grædende det de havde, og gav det til rige Fordoiere (87.)„. Endskiønt man nu vel maa tilstaae, at denne Beskrivelse synes at gaae for vidt, og at reise sig af Bitterhed, saa viser dog Historien af hans Bedrifter, at den er rigtig i de fleste Ting. I det mindste giver hans Levnet os ei Aarsag at troe, at han er blevet reddet fra Skibbrud ved en Drøm af en af sine Tienere, som Saxo beretter (88.); Med mindre man vil holde for, at det snarere er skeet ved en Hændelse, at Tieneren fortaalte sin Drøm, og at Kongen derved blev frelset, som og Saxo synes at give tilkiende, end ved nogen særdeles Guds Forsyn. Kongens Liig blev fort til Ribe, og begravet der (89.) udi St. Mariæ Dom-Kirke paa den venstre Haand af den Nordre Indgang i Muren. Videre Beskrivelse giør ei Terpager herover (90.). Hos Pontoppidan finder jeg derimod, at hans Steen-Kiste staaer halv i Muren og halv uden for, af Aarsag, som en Præst haver fortaalt ham, fordi han døde bandsat, hvilket dog ei synes mig rimeligt; Thi den Maade at begrave paa er blevet brugt med mange i de ældre Tider, som visselig ikke ere døde i Band, og desuden finder man ei i troeværdige Monumenter det mindste om Kong Eriks Bandsættelse (91.). Johan Svaning den ældre lod Aar 1576. fornye Billederne paa

(86.) Anonymus ap. Westphal. T. I. Col. 1415.

(87.) Col. 1417.

(88.) Pag 249.

(89.) Anon. ap. Westph. T. I. Col. 1417.

(90.) Ripæ Cimbricæ p. 324.

(91.) Ann. Ecc. Dan. T. I. p. 269.

paa Kongens Grav, og derhos sætte en af ham forfærdiget Gravskrift paa Latinske Vers, hvilken er for vidtløftig her at indføre (92.). Jeg haver tilforn viset, at Erik havde til Ægte Malmfrid en Dotter af Kong Harald i Rusland, og den Norske Kong Sigurds efterladte Enke-Dronning. Om hun haver overlevet sin Mand, kan jeg ei sige til visse; Men det sidste, som jeg finder hende nævnet i Historien, er under det Aar 1135., da hun tilligemed Kong Eriks Søn Svend haver underskrevet det af mig saa ofte omtalte Diploma, der er udstedet til Lund i Skaane. Heraf slutter jeg, at hun snarere er død forend Kong Erik, end at hun haver overlevet ham. Hvorfra Lyschander udi de Danske Kongers Slægte-Bog p. 219. haver taget den Digt, at Kong Erik forskiød Dronning Malmfrid, da Kong Magnus hendes Stif-Søn forskiød hans Broders Dotter Christina, det maa han selv best vide. Jeg finder intet optegnet udi Historien, om Dronning Malmfrid haver havt Børn med Kong Erik; Thi hans Søn Svend, hvilken siden blev Konge i Dannemark, havde han, forend han blev gift, avlet med et Fruentimmer ved Navn Thunna (93.), eller som Meursius kalder hende Chunna (94.). Denne Printz fører hos alle det Navn Svend, eller og Petrus; Men Hermannus Cornerus giver ham p. 681. et andet Navn, naar han skriver saaledes: Ericus Rex genuit Filium Noeſweyn; Men jeg holder for, at Cornerus haver aldrig selv kaldt ham saaledes; Men at det er en Feil af dem, der ei have læst ret hos ham; Thi der har uden al Tvil staaet hos Cornerus: Et genuit Filium Nob. eller og Not. Sweyn, i Steden for at skrive fuldt ud nobilem, eller og notham; Men andre have giort dette b eller

(92.) Terpagrii Inſc. Rip. p. 27.

(93.) Helmoldus p. 124.

(94.) Col. 266.

eller r til et e, og til eet Ord med Sweyn. Hvorledes jeg derimod skal undskylde Cornerus, naar han paa samme Sted skriver om Kong Erik: Et regnavit in Danorum & Sveorum regnis gloriose, det veed jeg ikke; Thi det er klart af hans hele Historie, at han aldrig haver eiet det mindste Stykke i Sverrig. Maaskee at der skal staae: Venedorum i Steden for Sveorum; Thi endskiønt det ei heller med den største Grund kan siges om ham, at han haver regieret over Venderne, saa kan det dog nogenlunde forsvares; Thi det er næsten ei at tvile paa, (at jeg nu ei skal tale om det Tog, som han giorde til Rygen,) at han jo haver brugt Titel af Vendernes Konge, saasom hans Broder Hertug Knud havde virkelig været det, og de Danske Konger siden stedse have kaldt sig saaledes. Endskiønt det synes af den Omsorg, som denne Konge havde for Justitiens Haandthævelse, at han haver udgivet Love, og det ei heller kan tviles paa, at han haver slaget Mont, saa er man dog derom nu omstunder ikke i Stand til at give nogen Oplysning. Jeg finder hos en gammel Skribent, at Aar 1135, haver ved Pintse-Tider været Danske Gesantere udi Magdeborg hos Keiser Lotharius; Men om deres Ærinde tales intet (95.). I det Aar 1137. skal udi Fasten have været efter nogle gamle Skribenters Beretning en Formørkelse over den gandske Jord, hvilket dog er umueligt, saasom aldrig mere end den halve Deel kan formørkes (96.). En anden henfører dog denne Formørkelse til 1135. (97.). Hvo der haver Ret af dem, maa Astronomi undersøge. Dersom man skal troe Hvitfeld (98.), saa haver denne Konge giort en

(95.) Chron. Saxo in Leibn. Acc. Hist. p. 292.

(96.) Chron. Erici R. p. 269. Anon. ap. Lud. Rel. T. IX. p. 219.

(97.) Anon. ap. Ludwig Rel. T. IX. p. 24.

(98.) Pag. 102.

en af de tapperste, klogeste, mest bereiste og forsøgte, samt myndigste Kon-

de har forbyttet saa vel hans For- som hans Til-Navn med forbemeldte første Norske Eenevolds Konges Tilnavn Haarfager, og det, at man ei skal tale om Navnenes Lighed, uden Tvil af den Aarsag, at denne sidste havde i sin Tid giort sig særdeles og først blant de Norske Konger navnkundig hos Fremmede, deels ved de mange Krige, han førde, og de mange Lande han undertvang sig, ei alene i Norge, men og rundt omkring i Vester-Havet, deels og, fordi de Nordmænner under, og til en stor Deel i Anledning af hans Regiering, særdeles under den bekiendte Gange-Hrolf, eller Robertus, fra hvilken de Engelske Konger af den Nordmanniske Linie nedstammede, giorde de mange og store Udtoge, sær til Engelland og Frankerige, saa at man derfor paa desse Steder havde hans Navn længe derefter i friskt Minde, og endelig forbyttede med en ligesaa berømt Konges Harald Haardraades Navn, som de i Steden for Haardraade kaldte Haarfager, eller *Harfeg*, og giorde deraf til sidst *Harwich*.

(b) Dette Navn blev ham givet for hans Myndigheds skyld i at føre Regieringen, og bemerker en, som regierer med en Slags Strenghed og Paaholdenhed over den Kongelige Magt og Høihed, men ingenlunde en ond Regent eller en Tyran: Thi saadan en kaldte de Gamle Illraade; og at Navnet ei har havt saadan en Bemerkelse, kan intet vissere vise, end dette, at de gamle Skaldrer har brugt det i de Vers, som de have digtet denne Konge til Ære, og ladet selv komme for hans egne Øren. See Th. Torfæi Hist. Norveg. Part. III. pag. 359. da de i Steden for Belønning havde kunnet vente sig Skam til Takke, om de deri havde skieldt ham for en Tyran. Skiønt endeel, sær Tydske Skribenter, har villet giøre ham dertil, alene fordi han ei altid vilde dantse efter Pavens Pibe, eller lade de Bremiske Erkebisper skalte og valte udi hans Rige, sær i geistlige Sager, som de vilde. Derover er det, at Ad. Bremensis Histor. Eccles. Lib. III. Cap. 18., og efter ham Alb. Stadensis, See Schilteri Scriptores Rer. Germanic. pag. 235., Chronic. Sialandiæ, ab Ar. Magnæo edit. pag. 4. & 5. og flere kalde ham den grummeste blant

alle

Konger i vor Norden, om ei heri den ypperste blant dem, nedstammede i lige Linie (c) fra den første Norske Eenevolds Konge Harald Haarfager (d), som regierede her i Norge i det niende og tiende Seculo, nemlig fra 858. omtrent til 928. Sigurd Syr (e), Konge over Hringerike, var hans Fader, og hans Moder Dronning

alle Tyranner. Deraf kom, at Paven skrev ham det haarde Brev til, som siden skal anføres. Derfor fornemmelig, og for hans Haardhed mod de Danske, er det, at Saxo Hist. Dan. Lib. II. p. 205. edit. Steph. siger, at han fik Tilnavn af den Onde. Derover har de digtet ham den grove Løgn paa, at han var skyldig i sin Broders, Kong Oluf den Helliges Død; Og deraf har vi faaet den gamle Kempe-Vise om desse 2de Brødres Trette om Norges Rige. Altsammen uden Grund og gyldig Aarsag.

(c) Thi hans Fader var Sigurd Syr, hans Fadr-Fader Halfdan, hans Faders Fadr-Fader Sigurd Hrise, og hans Faders Fadr-Faders Fader Harald Haarfager. See J. Rami Norske Kongers Historie pag. 81.

(d) Det Tilnavn Haarfager blev ham givet af Rognvalld, Mørre-Jarl, en Fader til den bekiendte Gange-Hrolf eller Robert, den første Hertug i Nordmandien, for hans smukke Haars skyld; da Kongen, efterat han havde undertvunget sig hele Norge, lod det, som efter hans giorte Løfte i nogle Aar ikke var skeet, af bemeldte Rognvalld klippe og pynte. Saa det derfor slet ingen Overeenstemmelse har med Navnet Haardraade.

(e) Det var saa vel her i Norge, som næsten overalt paa andre Steder i gamle Dage brugeligt at give Kongerne Tilnavne, og til Deels Øge-Navne, af visse Tilfælder og Omstændigheder, samt af deres Sinds eller Legems Beskaffenheder, og andet saadant, hvoriblant ogsaa det Navn, Syr, som gives denne Konge, maa regnes. Saa jeg derover meget tviler paa, at det vil sige det samme, som Herre, efter Dallins Mening i hans Svenske Histor. Tom. I. pag 222. Skiønt det for Resten er rigtigt nok, at Ordet, ikke Syr, men Sir eller Sira er i gamle Dage blant os brugt for det nu gængse Her, som en Æres-Titel, dog ikke bag efter det rette Navn, som dette Syr, men foran, som Sire Jon, Sire Peter.

Aste Gudbrands-Dotter, som tilforn havde været givt med Harald Grænske, Konge over Vestfold og Upland, en Fader til den, af sin Hellighed saa meget berømte, Norske Konge, Oluf Haraldsøn, eller den Hellige, af hvilken altsaa Kong Harald Haardraade var en Halv-Broder. Dersom bemeldte Kong Oluf den Hellige er død 1030., hvilket er den almindeligste, og vel tillige den rigtigste Regning (f), saa bliver det Aar 1016. (g) Kong Haralds Fødsels-Aar, eftersom han var fem-

(f) See Th. Torfæi Hist. Norv. Part. III. Lib. III. Cap VIII. P. Boschius in Actis SS. ad diem 29. Julii a pag. 105. ad p. 108. og Jo. Grammii Noter ad Meursii Histor. Dan. pag. 182. Jeg kan ei heller andet see, end at denne Regning jo maa blive den antageligste, naar man betragter, at vor ypperlige og troeværdige gamle Historie-Skriver Snorro Sturlæson i hans Norske Historie Tom. II. pag. 158. og 183. edit. Peringskiöld. udtrykkelig melder, at Kong Harald levede efter Slaget paa Stikkelstad 35. Aar, og at der fra Kong Oluf den Helliges Fald vare 35. Vintre henledne, da Kong Harald drog paa sit Tog til Engelland. Da det nu er en afgiort Sag, at Kong Haralds Tog og Død i Engelland skede 1066., og man efter nøieste Udregning, da Kong Oluf døde ved Enden af Julii Maaned, som vi sette 1030., og Harald ved samme Aarets Tid 1066. drog paa sit Tog til Engelland, regner 1031. fra 1066., saa komme rigtig Sturlæsons 35. Aar ud. Ei at tale om, at denne Regning komme best overeens med Omstændighederne af Haralds Reise til Constantinopel, hvorom videre siden, og at den ogsaa stadfæstes af endeel gamle Engelske Skribenters Vidnesbyrd, efter hvis Regning ellers, som vi tilstaae, adskillige Vanskeligheder møde i Henseende til St. Olufs Døds Aar.

(g) Vi sette altsaa, at Harald er født 1016., først i Aaret, saa at han i Slaget paa Stikkelstad 1030., var vel 15. Aar, men fyldte dem ikke førend ved Aarets Slutning: Thi saa kommer dette rigtig overens med Sturlæsons Beretning l. c. pag. 183., at Kong Harald var 50. Aar gammel, da han faldt, eller noget derover.

femten Aar gammel, da han var med i Slaget paa Stikkelstad, i hvilket Kong Oluf faldt (h). Blant fem Søskende var han den yngste: Thi Kong

(h) Dette bevidner Theodoricus Monachus in Histor. Regum Norv. pag. 34. og Sturlæson loc. cit. Tom. II. pag. 54., hvor udtrykkelig staaer, at Harald var *a Stiklastadum i orosto, oc tha fimtan vetra, er hinn helgi Olafur fiell.* Saa det maa være en Skrive-Feil, naar vor berømmelige Jo. Gram i hans Noter til Meursium pag. 182. setter, at han den Tid var 18. Aar, og anfører derpaa Sturlæson til Bevis. Men i den saa-kaldte Codice Flateyensi staaer, at han da var 18. Aar gammel, hvilket Torfæus i hans Hist. Norv. Part. III. pag. 202. rigtigt nok holder for ei at være saa vel antageligt, som Sturlæsons Beretning, hvilken og bedre kommer overens med Haralds 50. Aars Alder, da han døde, og Kong Oluf den Helliges Udsigende, da Harald vilde være med i Slaget paa Stikkelstad, at han endda kun var at ansee for et Barn af Alder. See Sturlæson i Kong Olufs Saga l. c. T. I. pag. 773. Dette ei at forbigaae, at da man finder, at Harald just var tre Aar gammel, da hans Broder Kong Oluf havde været tre Aar Konge i Norge, see Sturlæson i dennes Historie pag. 475. coll. pag. 450. & pag. 467., og denne altsaa er bleven Konge samme Aar, da Harald blev født, saa maa enten Kong Oluf have regieret 18. Aar i Norge, hvilket er tvert imod alle Omstændigheder og gamle Skribenters Vidnesbyrd, i Særdeleshed den gamle Sigvats Skalds Vers, som var en af Kongens fortroligste Venner, og beretter, see Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 203., at han regierede indtil han faldt, 15. Aar; hvilket rigtigt nok kommer overens med Haralds 15. Aars Alder paa samme Tid; eller og maa man flytte Olufs Døds Aar frem til 1033., hvilket ikke kan bestaae med foranførte Sturlæsons Vidnesbyrd om Tiden mellem hans og Kong Haralds Fald, ei heller med Knytlinga Saga og Sturlæsons Beretning, at Kong Knud den Store, som rimeligst døde 1036., regierede syv Aar over Norge, og ei med vor Haralds Udenlandske Reise efter Slaget paa Stikkelstad, da han efter samme var nogle Aar i Rusland, forend han kom til Constantinopel, hvorhen han dog, som siden skal vises, maa være kommet 1034. Andre Omstændigheder at forbigaae.

Kong Sigurd avlede med sin Dronning tre Sønner og to Døttre, nemlig Guttorm, den ældste, efter ham Gunhilld, efter hende Halfdan, saa en Dotter Ingerid, og endelig Harald (1.), hvilken sidste blev i sin Ungdom, hvorom man efter Sturlæsons Beretning (2.) havde ikke mange Efterretninger, opdraget i sin Faders Hof, som berømmes for at have været i sin Tid den klogeste Mand her i Riget, og den rigeste paa rørende Gods og Boehave, skiønt han var kun en af de smaa Konger, og Norge den Tid foruden samme havde sine Eenevolds-Regenter. Desuden beskrives han ogsaa som en stor Husholder, som en, imod de Tiders Sædvane, fredsomelig og sagtmodig Herre, og som den, der alene befattede sig med sine Husholdings-Sager, uden at være for megen Vidtløftighed, eller for stor Stats og Pragt. Hans Dronning Aste derimod var langt anderledes til Sinds: Thi hun havde et høit Hierte (†), var drivtig, vilde gierne være stor og prægtig, og have Fingrene med i alle Ting; Og hende lignede i Genyts Beskaffenhed hendes Søn Harald allermest, ligesom han lignede Faderen i Forstand og Husraadighed. Hvorpaa han end og i sine spæde Aar viste adskillige Prøver: Thi da han var tre Aar gammel, og hans Halv-Broder Kong Oluf kom engang hen til sin Moder, for at besøge hende, ledde hun frem til ham først sine 2de ældste Sønner Guttorm og Halfdan, hvilke Kongen satte paa sine Knæe, og, for at forsøge dem, giorde et bi-

(1.) Sturlæson Heims Kringla Tom. II. p. 404.

(2.) Tom. II. p. 183.

(†) Thi hun var den, som mest drev derpaa, og satte mest Mod i sin Søn Kong Oluf at stræbe efter Riget i Norge, sigende: at hun heller vilde, at hendes Søn skulde blive Eenevolds-Regent i Norge, skiønt han kun skulde nyde den Ære i faa Aar, og derover sette Livet til, end at han ikke skulde blive større Konge, end Sigurd Syr var, og døe af Ælde. Sturlæson l. c. T. I. p. 410.

bisterr Ansigt, og saae skarpt paa dem, da de begge bleve bange, og af Frygt sloge Øinene ned. Men da han giorde samme Forsøg med den yngste Harald, lod denne sig ikke i mindste Maade forfærde, men saae stivt paa Kongen igien, hvilken derover tog og nappede ham i Haaret, da Drengen greb fat paa hans Skeg eller Knebelbart, og ruskede det beste han kunde, hvoraf Kongen da sluttede og spaaede, at han vilde blive hævngierrig, som og siden traf ind. En anden Gang, da Kongen gik ud paa Marken med sin Moder og spadserede, komme de hen til et lidet Vand, hvor hendes tvende ældste Sønner havde bygt sig sammen adskillige smaa Huse og Lader, samt giort sig Køer og Faar af Leer, forderaf at have deres Leeg. Men et lidet Stykke derfra, ved en liden Ind-Viig, var Harald for sig selv, og havde adskillige Spaaner af Træe for sig, som han lod flyde paa Vandet. Da nu Kongen spurte ham ad, hvad det skulde være, og fik til Svar, at det var hans Orlogs-Skibe, loe han derad, og sagde: Det kan vel hende, min Broder, at Du og engang bliver Eier og Anfører over saadane, lod derpaa hans Brødre kalde til sig, og spurte den Ældste, hvad han helst vilde eie, da han fik til Svar, at det var Agre, og paa igientaget Spørsmaal, hvor mange? at han vilde have dem saa store, at det hele Næs, som skar sig ud i Vandet, og hvorpaa den Tid 10. Byer eller Gaarde stode, skulde hvert Aar blive tilsaaet. Hvad skulde Du vel helst ønske Dig? sagde Kongen derpaa til den anden. Køer, svarede han, og end deraf saa stor en Mængde, at de skulde omringe det hele Vand, naar de komme didhen for at drikke, skiønt de stode det tetteste sammen, som de kunde. Store Gaarder og Husholdninger ville I Brødre have, svarede Kongen, og derudi slægte I Eders Fader paa. Men Du, min Broder, sagde han

videre til Harald, hvad gider Du helst havt? Huskarle (*) eller Hof-Drabanter, var hans Svar, og da Kongen videre spurte, hvor mange? Saa mange, sagde han, at de i eet Maaltid skulde opæde min Broders Halfdans Koer, og alt min Broders Guttorms Korn. Hvortil Kongen atter loe, og sagde til sin Moder, at hun i denne unge Prints opfostrede en stor Mand og en Konge. Hvori Fremtiden viste, at han ei heller havde Uræt (3.): Thi da han endnu ei havde flere, end 15. Aar paa Bagen, og neppe det, var han allerede en hoi og stor Mand af Vext, og viste ved sit Mod, Styrke og Forstand, hvad Haab man kunde giore sig om ham. Hvortil den forste Leilighed blev ham given af bemeldte hans Broder, Kong Oluf, som for hans Modstanderes Overmagt var bleven nodt til at forlade sit Rige, og flygte til sin Svoger, Kong Jarislaus i Rusland, hvorfra han ved de Tider var kommen tilbage til Sverrig, for at giore et Forsøg, om han kunde sette sig paa Thronen igien. Hvilket hans Forsæt saa snart Harald havde faaet at vide, og den Tidende, at han var kommen til Sverrig, samlede han tillige med endeel af Kong Olufs endda overblevne Venner og Tilhængere, 600. Mand sammen af Uplandene i Norge, og drog dermed Øster over Eide-Skoven til Wermeland, og derfra videre til Sverrig (4.). Der stødte han med sine Folk til Kong Oluf, og drog saa med ham Vester over Fieldet til Throndhiem, hvor de komme ned i Verdalen til den Gaard Stike

(3.) Sturlæsons Heims Kringla T. I. p. 473.

(4.) Sturlæson l. c. p. 754.

(*) Saa kaldtes de, hvilke ei alene Kongerne i gamle Dage holdte i deres Hof, som deres Liv-Vagt, og havde med og om sig paa deres Reiser og i andre Tilfælde; men som og de Store i Landet paa deres Bekostning, og til deres Tieneste og Forsvar, bestandig holdte i deres Hus, og kunde paa den Tid ansees som en Slags staaende Milice.

Stikkelstad, og modte der Bondernes Krigshær, som havde samlet sig sammen, for at giore dem Modstand. Da det nu skulde komme til et Feldtslag, vilde Kongen ingenlunde tilstede, at Harald skulde være med i Striden, foregivende, at han i Henseende til sin Alder, var endda kun saa godt som et Barn; Men dette, som noget der var hans Ære alt for nær, vilde den anden ingenlunde finde sig udi, og lod dem vide, at han endelig vilde være med, i hvordan det end gik, sigende tillige, at dersom hans Kræfter vare saa svage, at han ei formaaede at holde eller føre Sverdet, saa vidste han vel Raad derfor, som var, at man skulde binde hans Haand fast til Heftet deraf, da man nok skulde faae see, at ingen havde mere Lyst og Villie til at røre det, end han, og dermed giore Nederlag paa Bonderne. Jeg vil derfor, sagde han videre, endelig følge mine Stalbrodre, og for desto bedre at vise hvad Mod han havde i Brystet, lod sig tillige høre med et Vers (1) af det Indhold: At han vel skulde forsvare den Fløie og den Trop, som blev ham anbefalet at anføre, da de nu skulde slaaes, saa deres Vaaben skulde blive farvede med Blod, og nedhugge for Fod alt hvad som kom dem for, saa intet skulde kunne imodstaae deres Sverde. Eftersom det derfor ei andet kunde være, og hans Lyst var saa stor dertil, maatte man lade ham være med i Slaget (5.), som havde det Udfald, at Kong Oluf selv, som bekiendt er, blev slagen, men Harald haardelig saaret, og undkom med Nød derfra, fornemmelig ved Hielp af Rognvalld Brusason fra Orkenøer, som og havde været med i Slaget, og førde ham om Natten, efterat samme var til Ende, til en Bondes Hus, som boede for sig selv i Skoven, langt

Ii 2 bor-

(5.) Sturlæson l. c. p. 773.

(1) Det var i de Tider ei usædvanligt, at end og Konger og store Herrer, som havde naturlige Gaver dertil, fremførde deres Mening i Vers eller Viser, og ansaae det for en Ære at kunne regnes iblant Skaldrene.

borte fra andre Folk, hos hvilken Harald, uden at han eller nogen vidste, hvo han var, forblev, efterat Rognvalld var reist over til Sverrig, indtil hans Saar til gavns vare lægte, da han ogsaa, under Ledsagelse af Bondens Søn, tog Veien Øster over Kiølen, vandrende idelig igiennem Skove og Udørkener, saasom han, af Frygt for at blive kiendt og røbet, ei torde følge Lande-Veien; Ved hvilken Leilighed han atter sang en Vise, hvori han blant andet taler om de Saar, han fik i Slaget paa Stikkelstad, og om sine nærværende Omstændigheder, men trøster sig tillige selv dermed, at han vel omsider torde ved dette og saadant mere blive en berømt og navnkundig Mand (6.).

Efterat Harald var kommen over de Norske Grændser, drog han igiennem Jamte- og Helsinge-Land til Sverrig, hvor han fandt bemeldte Rognvalld Brusason for sig, tillige med mange andre, som havde undkommet af Slaget, og forblev Vinteren over. Men om Sommeren næst efter, som efter vor Regning bliver Aar 1031., skaffede de sig de fornødne Skibe, og reiste dermed over til Gardarike eller Rusland, til foromtalte Kong Jarislaus, hos hvilken Harald strax gav sig i Tieneste, og blev af ham beskikket til Anfører for hans Land-Vernsmænd, eller de Tropper, som bleve holdte til Landets Forsvar, dog i Fellesskab med en anden ældre og mere forsøgt Mand, nemlig Eilifr (m), Rognvalld Jarls (n) Søn, hvilken tillige med sin Fader havde længe staaet i denne Tie-

(6.) Sturlæson T. II. p. 54. 55.

(m) Samme var ogsaa af den Norske Kongelige Familie, nemlig en Søster-Søn af den berømte Norske Konge Oluf Tryggueson, og altsaa i Forvantskab med vor Harald.

(n) Denne Rognvalld Jarl var ikke den samme som foromtalte Rognvalld Brusason: Thi denne var fra Orkenøer, hvor hans Fader var Jarl. Men

Tieneste. Efterat Harald med Berømmelse i nogle Aar (o) havde forestaaet det ham anbetroede Embede, holdt adskillige Trefninger (p) med dem, som vilde gjøre Indfald og plyndre i Landet, og ellers tillige imidlertid svermet vidt og bredt omkring i de ved Øster-Søen beliggende Lande (q), saa han derved var bleven temmelig vel dreven i Krigs-Sager, og havde forsøgt hvad han duede til, satte han sig for endnu videre at forsøge Lykken paa fremmede Steder, sær ved det Græske Hof, som den Tid stod i nøie Venskab og Forening med det Russiske, og reiste til den Ende med et stort Følge over det Sorte Hav (r) til Constantinopel, hvilken Stad de Norske i gamle Dage kaldede Myklagaard, eller den Store Stad. Did hen kom han, efter vor Regning, i det seneste Aar 1034. (s), og traadde strax i Tieneste og Sold hos Kei-

 serin-

Men den første havde tilforn været Jarl i Vest-Gothland, hvorfra han flyttede til Rusland for en Uenighed, som havde reist sig mellem ham og den Svenske Konge.

(o) Det siger Sturlæson udtrykkelig l. c. T. II. pag. 56. og bliver efter vor Regning i de Aaringer 1031., 32., 33. og 34.

(p) Arnor Jarla-Skalld hos Sturlæson pag. 56. beretter, at Rognvalld Brusasön var en lang Tid i Rusland, og med i 10. Trefninger, saa det er venteligt, at han blev der efter Harald.

(q) Austurveg kaldte de gamle det, forstaaende derved deels Øster-Søen, deels de der omkring, sær Østen for den beliggende Lande.

(r) At han kom til Søes didhen, det kan man see af Bølverkr Skallds Vers hos Sturlæson l. c. pag. 56.

(s) For denne Regning har vi et sikkert Bevis hos Sturlæson selv l. c. pag. 73., hvor han beretter, at, medens Harald stod i den Græske Tieneste, vare tre Keisere døde; Hvilket rigtigt stemmer overens baade med andre Omstændigheder,

ferinden Zoë, som den Tid forestod det Østlige Keiserdomme tillige med Romano Argyro (t). Som nu alle saadane fremmede Giester her fra Norden vare paa de Tider ved det Constantinopolitanske Hof meget kierkomne, hvor der af saadane var et eget Slags Krigs-Folk, som de Græske kaldte Barangi, men vore gamle Skribenter Væringjar (u), saa

heder, saa og de Græske Historier, naar vi sette, at Harald kom til Constantinopel sidst i Romani Argyri Regiering, som døde 1034., stod siden i Tieneste hos begge efterfølgende Keisere, Michaël Paphlago og Michaël Calaphates, af hvilke den første døde 1042., og den sidste endnu samme Aar, efter fire Maaneders Regiering blev stødt fra Thronen, skilt ved begge sine Øine, og altsaa civiliter død, og at han i Begyndelsen af Constantini Monomachi Regiering, 1043. eller i det seneste 1044. drog tilbage til Rusland. Andre fre Keiseres Død kan Harald umueligt have oplevet, medens han var i Græker-Land.

(t) Sturlæson beretter l. c. pag. 57. at Zoë da førde Regieringen tillige med Michaël Catalactus, skal være Calaphates, hvilket ganske vist er en Feil og Forseelse af ham, da ei alene det Sicilianske Tog mod Saracenerne under Maniacis Anførsel, i hvilket Sturlæson selv beretter, at Harald havde saa stor Deel, da allerede var forbi, see Epitome Rerum Saracenicarum ap. Carusium in Biblioth. Histor. Regni Siciliæ Tom. I. pag. 107. seqq; men og Tiden, i hvilken Harald har forrettet alle sine udenlandske Toge og Bedrivter, derved maa indskrenkes til et par Aar i det længste, da det er vist, at han allerede Aar 1045. var kommen derfra tilbage igien, efterat han tillige havde paa Tilbagereisen opholdt sig et Aar i Rusland. Hvilket alt er imod al Rimelighed.

(u) Dette Navn har uden al Tvil sin Oprindelse her fra Norden, og synes rimeligst at komme af det Ord Varje, forsvare, saa at Varangi eller Væringiar da blive det samme omtrent, som en Guarde. Vil man, efter endeels Mening, heller tænke, at det kommer af det Navn Varegi, som Russerne i gamle Dage gave de Norske og Svenske, vil jeg ei være meget derimod: Thi det synes heel

saa havde Harald tillige med hans Følge ei heller stor Vanskelighed for at blive der antagen (x), og derved at opnaae sit Diemerke (y). Til hvilken Ende

heel rimeligt, at den første Anledning, ved hvilken desse Varangi ere komne i den Græske Keisers Tieneste, har været Russernes Omvendelse til den Christne Religion, med hvilke man veed, at de Nordiske Folk paa de Tider stode i nøie Forening, saa at end og de Russiske Førster nedstammede fra dem, og vore Forfædre derfor, som da vare om sig paa alle Kanter, havde Leilighed igiennem dem at blive bekiendte og antagne i Constantinopel. At endeel af de senere Græske Skribenter sige dem at være komne fra Britannia, giør vel ei meget til Sagen, og kan være sandt i Henseende til nogle af dem, og de senere Tider i sær: Thi de ældste og første, som tale om dem, henføre dem dog fra Thule, hvormed Procopius og de ældre Græske Skribenter har forstaaet Scandinavia, men de senere Britannia.

(x) Det gamle Islandske Skrivt, som Torfæus kalder Morkinskinna, beretter, at han holdte sin Herkomst og sit rette Navn forborget, saa at end ikke endeel af de her fra Norden nyekomne fik det at vide. See Torfæus Hist. Norv. Part. III. pag. 256., og lod sig kalde Nordbricht; Hvilket og Alb. Crantzii Ord synes meget at bestyrke, naar han siger in Chron. Norv. pag. 429., at den Græske Keiser lod Harald for hans Tapperheds Skyld reiste fri sin Vei, eftersom alle havde den Tanke om ham, at han var ædelbaaren. Er det saa, kan vi desto mindre undres over, at hans Navn ei findes hos de Græske Skribenter, sær da de ei engang nævne Væringerne, men har endda befattet dem under det Navn Russer; skiønt det derfor ingenlunde er at tvile paa, at de jo længe for de Tider, efter vore Skribenters Vidnesbyrd, har været antagne ved det Græske Hof, allerhelst da man finder anført i Historia Saracenico - Sicula ap. Carusium l. cit. pag. 77., at i Begyndelsen af det X. Seculo havde Grækerne de *Danske* (med hvilket Navn man veed, at de Norske i sær, og andre her fra Norden, i de ældre Tider ofte bleve kaldede) samt Russerne og de Guallaner til Hielp, at indtage Apulien.

(y) Naar nogen af vore unge Printser eller andre saadane fornemme Personer, i gam-

Ende han endnu samme Aar om Høsten (5), med sine Folk, begav sig til Søes paa de Galeier, som Keiseren holdt i det Græske Hav imod Corsarerne (a). Men da samme til deels vare overvundne (7.), deels ogsaa havde giort Fred med Keiseren (b), og Grækerne imidlertid havde store og vigtige Krigs-Toge for sig udi Syrien og Mesopotamien, deels under den i de Græske Historier saa navnkundige Georgii Mania[illegible] Anførsel; deels andres, drog Harald med sine underhavende Folk til[illegible] [illegible]

(7.) Cedreni Compend. Historiarum in Corp. Historiæ Byzant. Tom. VII pag. 577. edit. Venet. Jo. Zonaræ Annales Tom. II. pag. 182. loc. cit. Tom. X. Epitome Rerum Saracenic. in Carusii Biblioth. p. 107.

gamle Dage droge paa noget Tog, heder det gierne om dem, at det skede, for at indlegge sig Ære og samle sig Penger; Hvilket sandelig og Harald har havt for Øine, som efterfølgende skal vise.

(5) Dette bevidner Sturlæson l. c. pag. 57. udtrykkelig, og er derfor uden Tvil ganske rigtigt; men naar han legger til, at det skede under Maniacis Anførsel, har han taget Feil i Sammenhængen af Historien, og føiet dette Tog sammen med det Sicilianske, hvilket sidste dog ei begyndte førend 1038. See Epitome Rer. Saracenic. ap. Carusium l. c. pag. 110.

(a) Herved forstaaes Saracenerne fra Africa, som den Tid giorde stor Skade og Indfald, samt indtoge mange Stæder i de Græske Keiseres Lande, især i Sicilien, hvorudi de Græske Skribenter stemme overeens med Sturlæson, som kalder dem Ausforir, skiønt de intet melde om Harald og hans Bedrivter, som vore dog giøre saa meget Væsen af. Sagen kan være denne, at man paa den ene Side, enten af Avindsyge, eller andre Aarsager, har giort for lidt deraf, og paa den anden til deels for meget. Et at tale om den Korthed og Uefterretteligbed, som merkes i de Tiders Græske Historier.

(b) See Epitome Rerum Saracen. l. cit. hvor der tillige meldes, at Michaël Paphlago ved Regieringens Tiltrædelse drog først og fornemmelig Omhue derfor, at han kunde skaffe Landet Fred og Rolighed for Saracenerne.

til Constantinopel (8.), opholdt sig der en føie Tid, indtil han havde faaet sine egne Penge, som vare ham givne i Sold af den Græske Keiser, eller samlede paa afvigte Tog, saavel som de andre Væringers, i god og sikker Forvaring, og reiste derpaa til Asien (c), deels for at bivaane be-

KK

(8.) Sturlæson Tom. II. p. 68.

(c) Sturlæson henfører denne Haralds Reise blant hans sidste Bedrivter udenlands, og bringer ham fra den lige til Constantinopel, og saa viderr tilbage til Rusland. Men vi have vigtige Aarsager til at troe, at Sturlæsons Beretninger herom ere vel i sig selv rigtige, men at han har taget Feil i Tiden, paa hvilken dette er skeet; Hvilket let kunde skee i Ting, som havde tildraget sig paa saa langt fraliggende Steder: Thi skal (1.) Harald have været med Maniace paa hans Krigs-Toge i Middel-Havet, som Sturlæson selv beretter, skal han siden have ført Krig og indtaget mange Steder i Africa, og det i nogle Aar, hvilket og er Sturlæsons egen Beretning. l. c. pag. 61., og skal han derpaa have været med i at stinge Oiene ud paa Keiser Michaël Calaphates, see pag. 71., og strax derefter taget Veien til Rusland; Saa seer jeg ikke andet, end at hans Reise til Jerusalem, enten bliver til intet, og kan ingen Plads finde i Historien, eller den maa være gaaen for sig, førend det forhen opregnede skede, følgelig for det Sicilianske Tog begyndte; Hvilket (2.) ogsaa bestyrkes af Theodorici Monachi Beretning og Orden i Historien, hvilken levede de Tider nærmere end Sturlæson, og setter in Histor. Regum Norveg. Cap. XXVIII. pag. 63. udtrykkelig, at Harald, efter sin Reise til Jerusalem, drog til Sicilien og derfra til Constantinopel, hvor han blev kast i Fængsel. Ligesom vi og (3.) see af Sturlæsons egen Fortælling, at Harald har langt fra ikke havt den Magt, Myndighed og Anseelse, da han var i Jødeland, eller andre havt den Tid saa meget om ham at fortælle, som da han var paa sine Krigs-Toge i den Middellandske Søe, saa man og deraf kan slutte, at desse har fulgt paa hin Reise, ei at tale om andre Omstændigheder, som vise det samme, og ved Leilighed skal erindres.

bemeldte Feldt-Toge (d), deels og for ved samme Leilighed at giøre en Pelegrims Reise til Jerusalem (e), og videre til Jordans Flod, i hvilken han badede sig, som andre Pelegrime, gav ogsaa store Foræringer til den Hellige Grav og det Hellige Kors, og lavede det saa, ved at udrødde Røvere og Stie-Mænd, som giorde Veiene usikkre, at man i Fred og uden Fare kunde reise der i Landet (f).

Ef-

(d) At Harald og de andre Væringer har været med paa desse Toge, er heel rimeligt og antageligt, saa vel af andre Omstændigheder, hvorom til deels i foregaaende Note er erindret, og siden paa sit Sted videre skal tales, som og af Cedreni Beretning, som siger loc. cit. pag. 572., at de bleve førte med Russernes Hielp.

(e) Man finder, at Saracenerne fra Ægypten havde ved de Tider ødelagt Jerusalems Tempel, men siden tilladt, at det igien maatte opbygges, hvilket Keiser Romanus havde begyndt med, men Michaël Paphlago fuldførde. See Cedreni Compend. loc. cit. pag. 572. Hvilket at besørge Harald maaskee ved denne Leilighed har faaet i Forretning, og til den Ende er bleven forsynet med de fornødne Breve og Folk.

(f) Denne Omstændighed, og endnu mere en anden, som Sturlæson og beretter l. c. pag. 68., nemlig at alle Borge og Casteller i Jødeland bleve, ved hans Giennemreise, givne i hans Vold, kan vel ei andet end være urigtig, eftersom dertil, for de Arabers og Saraceners Overmagt der i Landet, maatte have været en heel Krigsmagt fornøden, uden man antager den Orden i Historien, som vi følge, nemlig at Harald har været med paa bemeldte Krigs-Toge i Asien, og at han ved den Leilighed med en Krigsmagt har besøgt Jødeland; eller og *Stufur Skallds* Vers, som Sturlæson heri beraaber sig paa, alene skal forstaaes om en fredelig Modtagelse, som det og i sig selv synes at være, da deri meldes, at denne Overgivelse skede uden Ild og Sverd, og kan meget vel rime sig med det, som tilforn under Not. (e) er erindret.

Efterat dette var til Ende, og en ny Krig imidlertid havde reist sig paa en anden Kant, særdeles i Sicilien, imellem Grækerne og Saracenerne fra Africa, i hvilken bemeldte Georgius (g) blev sat til Anfører over den Græske Krigshær; saa gik ogsaa Harald med paa dette Tog, som begyndte Aar 1038., og giorde sig i kort Tid saa elsket og afholdt blant Væringerne, at de alle holdte sig til ham, og giorde ham Selskab, naar det kom til nogen Trefning; hvorved han inden en foie Tids Forløb bragte det saa vidt, at han blev antagen til Anfører over dem (9.). Saa snart han havde faaet denne Magt i Hænderne, vilde han ei mere staae under Georgii Anførsel, men paastod samme Ret og Myndighed, som denne havde, hvorover det nær havde kommet til indbyrdes Krig og Ueenighed (h); Thi da Krigshæren engang reiste over Land, og Harald med

Kk 2 hans

(9.) Sturlæson l. c. p. 57.

(g) Vore gamle Historier kalde ham *Gyrger*; og siger Sturlæson, at han var en Frende af Keiserinden l. c. pag. 57.

(h) Denne Ueenighed mellem Harald og Georgius tale de Græske Skribenter intet om, men vel om en anden mellem den sidste og Anføreren for den Græske Flode, Stephanum, som var en Svoger af den regierende Keiser, hvis Søster han havde til Ægte, see Cedreni Comp. l. cit. pag. 581., hvilken Trette, som der fortælles i Epitome Rerum Saracenic. ap. Carusium l. c. pag. 107. forvoldte, at Georgius til sidst ei havde den Fremgang i Krigen, som han ellers kunde have havt. Vil man nu da sette, at Harald har været af Stephani Partie, eller blant hans Folk og dem, som fornemmelig tiente paa Floden, hvilket Sturlæson selv giver os Anledning til at tænke, naar han siger pag. 57. at Harald gav sig i Tieneste paa de Keiserlige Galeier, og dersom det er sandt, som Harald i det efterfølgende beraaber sig paa, at Væringerne, hvis Anfører han var, havde saadan Frihed, Magt og Anseelse ved det Keiserlige Hof, som man og veed at de der galdt meget, saa har

hans Væringer var først kommen til det Sted, hvor de skulde tage deres Natte-Leie, slog han sin Leir op paa de Steder, som syntes at ligge dem beqvemmeligst, og hvor det var tørt. Men da Georgius kom efter, paastod han, at de skulde give Plads for ham og hans Folk, thi han vilde selv have der sin Leir. Hvortil Harald svarede, at saadant kunde han have Ret til at paastaae, dersom han havde kommet først, men nu maatte han vælge sig et andet Leir-Sted, hvor han fandt det beleiligt, sigende sig at være af de Tanker, at her i den Græske Keisers Lande havde Væringerne Ret til at giøre og lade i alt, som de selv vilde, og ikke være nogens Befaling og Herredøme underkastede, undtaget Keiserens og Keiserindens. Hvilken Trette omsider gik saa vidt, at de paa begge Sider grebe til Vaaben, og var det kommet til Slagsmaal imellem dem, hvis ikke forstandige Mænd havde lagt sig der imellem, som raadede dem til at afgiøre denne Sag i Mindelighed, og lave det saa, at der ikke oftere skulde yppes Trette om saadant. Til den Ende bleve de ved bemeldte Mænds Mellemhandling forligte om, at Sagen skulde ved Lod-Kastning afgiøres mellem Grækerne og Væringerne, angaaende hvilke af dem skulde have Rangen, og være de første i at ride og i at roe, i at legge til Havns, og i at vælge Leier-Sted. Da de nu begge havde faaet hver sin Lod, hvormed Sagen skulde afgiøres, og Loddene skulde merkes, bad

har man ei saa megen Aarsag, med Torfæo in Histor. Norv. Part. III. p. 256., at holde denne Beretning for mistænkelig, eller det at være ei vel rimeligt, at Georgius, som øverste Anfører, vilde lade saa vigtig en Ting ved Lodkastning afgiøre imellem sig og sin Underhavende: Thi det er uvist, om Harald stod under ham; og om end saa var, kunde Harald vel derfor, i Følge af hans Sindelav og Hensigt, have stræbt efter at faae mere Magt og Myndighed, end ham egentlig tilkom, for at giøre sig selv desto mere stor og berømmelig, naar han forrettede sine Sager paa egen Haand, da Æren derfor alene faldt ham til; hvilket vi og af efterfølgende skal see at have været hans Hensigt.

bad Harald den anden, at han maatte faae see, hvorledes han merkede sin, paa det de ei skulde begge merke ligedan. Hvorpaa Harald og satte et Merke paa sin Lod, og kastede dem saa begge i Skiödet paa en, som skulde trække dem ud; men da denne efterkom hvad han var sat til at giøre, trækkede den ene Lod ud, og holdt den mellem Fingrene op i Veiret, for at vise den frem, sigende, at her var dens Lod, som Fortrinnet skulde have, greb Harald dertil i en Hast, saae derpaa, og kastede den i Søen (i), foregivende, da Georgius viste sig misfornøiet derover, og spurte, hvorfor han ei viste den frem, at det var hans egen Lod, hvormed den anden ogsaa maatte lade sig nøie, da man ved Eftersyn, som og Harald anførde til Beviis for sig, merkede, at Georgii Tegn stod paa den, som var tilbage, og derover taale, at Harald ved sin Behændighed løb ham, i det Omtvistede, Rammet af, som det og skede i adskillige andre Tvistigheder, hvilke de havde sammen: Thi det var Harald mere derom at giøre, at han kunde berige sig, samt indlegge sig Ære og stort Navn, end at tiene Grækerne. Til hvilken Ende han altid lavede det saa, at naar de samtligen vare i nogen Trefning med Fienderne, holdt han sine Folk tilbage, og sparede dem, det meste han kunde, men viste derimod desto mere Mandighed, naar han var alene med sine Underhavende (10.), hvilket sidste han fornemmelig lod see ved adskillige Byers og faste Stæders Indtagelse i Sicilien (k), hvilke han, naar de paa anden Maade ei vare

 at

(10.) Sturlæsons Heims Kringla T. II. p. 59.

(i) Vi see altsaa heraf, at denne Reise har gaaet for sig langs Strand-Kanten, og at det derfor meget vel kan være, at Harald har tient paa Floden, og i Stephano havt en Slags Beskytter, hvilket og af andre Omstændigheder kunde giøres rimeligt nok, som siden ved Leilighed skal vises.

(k) Sturlæson fortæller dette, ligesom det var skeet efter Haralds Tog til Africa, hvor-

at vinde, skal have bemægtiget sig ved visse listige Krigs-Pus, saasom nu ved at fange en Hoben Fugle, som havde deres Reder blant Byens Huse, binde adskillig brændende Materie paa deres Rygge, sette Ild paa samme, og lade dem saa flyve til Byen, hvilken de, ved at antænde dens Huse tillige med deres Reder, paa saadan Maade tvang til at overgive sig (l); nu ved at grave sig ind under Byens Mu-

hvorfra, han siger, at Harald drog over til Sicilien, og efterat Maniaces var dragen tilbage til Constantinopel, pag. 60. Men ingen af Delene synes mig at være rigtig, hvad Tiden angaaer: Thi ei alene beretter det gamle Islandske Skrivt Morkinskinna ap. Torfæum in Hist. Norv. Part. III. pag. 267., udtrykkelig, at Georgius var tilstede ved disse Byers Indtagelse, men vore Historier stemme da best overeens med de Græske, som berette, at Georgius indtog 13. Stæder i Sicilien, og iblant dem Messinam og Syracusen. See Cedreni Comp. l. c. pag. 580., hvor de Normanner i sær (forstaae de Normanner fra Italien, til hvilke vore da let kan være regnede) udviste stor Tapperhed. See Epitome Rerum Saracen. ap. Carusium l. c. pag. 107., blant hvilke Stæder de da rimelig maa have været, som vore Historier berette, at Harald har indtaget: Thi til nogen anden Tid kan desse Stæders Indtagelse ummeligt henføres, da det er bekiendt, at efterat Maniaces kom fra Sicilien, gik alting for Grækerne igien saa reent forloret, at de af den hele Øe intet havde tilbage uden Messina alene.

(l) Saxo Grammaticus fortæller samme Krigs-Puds at være brugt af de Danske Konger *Hading* og *Fridleif* den Raske. See hans Histor. Dan. Edit. Stephanii pag. 12. og 67. saa at enten maa vor Harald have betient sig deraf, efter deres Exempel, hvori jeg slet intet urimeligt kan see, som Torfæus Hist. Norv. Part. III. p. 265. synes at ville giore det til, eller Saxo, hvilket ikke er usædvanligt hos ham, taget denne Stump af Haralds Historie, og flikket ind i bemeldte Kongers: Hvilket jeg helst skulde troe, eftersom hans Hading i sær ei engang synes at have været til i Verden, i det mindste ei Konge i Danmark, og meget af Saxo ham tillegges, som ikke passer sig. See Torfæi Series Dynast. & Regum Daniæ pag. 251. seqq.

Mure (m); nu ved at giore Indbyggerne sikkre, og derpaa i en Hast at overrumple dem; nu ved at stille sig an som han var heftig syg, lade siden efter nogle Dages Forløb udsprede det Rygte, at han havde taget Afsked fra Verden, og forlange af Borgerne, at han maatte begraves i Byen, hvilket da det blev tilstaaet, og hans Liig-Kiste i fuld Procession, med mange Munke og andre af Stadens Geistlige foran, af hans Folk baaren ind i Byen, grebe desse, da de vare komne inden for Byens Port til Vaaben, som de havde skiulte under deres Klæder, og bemægtigede sig Staden (n). Eftersom da Harald ved dette og andet saadant indlagde sig særdeles Berømmelse, og havde, naar han anførde Krigshæren, stedse Fremgang; Georgius derimod, af forbemeldte Aarsag, nemlig ved det Harald, naar det galdt paa, ei giorde ham den behørige Bistand, var gierne ulykkelig, saa begyndte Krigshæren, indtagen af Haralds Lykke og Tapperhed, at ønske sig ham til Anfører, og blive misfornøiet med Georgio, hvilken paa sin Side skiød Skylden paa Harald og hans Væringers Modvillighed, og endelig skilte sig og sine Folk fra dem, da han endnu i et Slag overvandt Saracenerne, men blev til sidst fangen ført til Constantinopel, saasom man havde fattet den Mistanke til ham, at han tragtede selv efter den Keiserlige Værdighed (o). Harald derimod, tog Væringerne og de

La-

(m) Lige det samme beretter og Saxo om den Danske Konge Frotho l. c. pag. 20.

(n) Ogsaa dette fortæller Saxo om den Danske Konge *Frotho* l. c. pag. 21. Ligesom der og berettes om de Nordmænders Anfører Hasting, at han paa saadan Maade bemægtigede sig Staden Luna i Italien. See Matth. Westmonast. Flores Histor. pag. 176. og Dudo de S. Quintino de Morib. & Act. Norman. Lib. I.

(o) Saaledes berettes det af de Græske Skribenter, som vel og er det rigtigste, skiønt Sturlæson l. c. pag. 60., taler derom, ligesom han reiste tilbage af sig selv.

Latinske Krigs-Folk til sig (p), foruden en Hoben ungt Mandskab af Georgii Krigshær, hvilken de forlode, og andre, hvoraf han fik en stærk Krigsmagt paa Benene, og drog dermed over til Africa (q), for des bedre

(p) *Latino*-Menn kalder Sturlæson dem, forstaaende derved uden Tvil de Longobarder og Nordmanner fra Italien, hvilke Maniaces i Beyndelsen af hans Tog mod Saracenerne havde faaet sig til Hielp, men siden faldt fra ham, og droge bort, formedelst den Uret, som de meente sig at være skeet, ved det de ikke fik den forventede Deel i Byttet, og de Belønninger, som Grækerne bleve aflagte med, ei heller nogen af de indtagne Byer blev dem betroet, som udtrykkelig meldes i foranførte Epitome pag. 107. seqq.; skiønt de Græske selv ligesaa lidet melde derom, som om Haralds Bedrivter, uden hvad Cedrenus saa løslig derom anfører l. c. pag. 590., sigende, at Maniaces kaldte de Franske til Hielp, som boede paa hin Side af Alperne. Saa dette kan tiene til at giøre vore Historiers Beretning om Harald og hans udenlandske Bedrivter, om ei i alle Omstændigheder, som til deels kan være urigtige, dog i Hoved-Sagen, uagtet de Græskes Stiltienhed, desto mere troeværdig. Ellers er vel det, som Pet. Brizarrus in Rerum Persic. descript. pag. 204. beretter, at de Nordmanner tiente *Zoë* og *Michaël* under *Georgii* Anførsel, meent om disse Nordmænder fra Italien, og derfor, som meget andet af Rudbeck i hans Atlantica Tom. III. pag. 326. urettelig hentrokket til hans Landsmænd.

(q) Vore Forfædre kaldte det *Serkland.* Sturlæson, som selv beretter dette l. c. pag. 60., og legger til pag. 61., at Harald var mange Aar i *Africa*, bestyrker derved uryggelig, at Haralds Tog i Sicilien maa nødvendig, som tilforn i Not. (k) er erindret, have gaaet før det Africanske, skiønt Theodor. Monachus ogsaa setter hans Tog til Æthiopien for det, som skede i Jødeland og siden i Sicilien, som dog kan forklares om hans første kyrte Tog mod Saracenerne, da han kan have giort en Vending til Africa, som siden er sammen mænget med hans store Tog didhen.

bedre at tugte Saracenerne (r), hvor han længe svermede vidt og brédt omkring, og bemægtigede sig 80. Borge eller faste Stæder, som deels med Magt bleve indtagne, deels godvilligen gave sig over til ham (s). Imidlertid

 sam-

(r) At dette Tog skede til den Græske Keisers Tieneste, og at de indtagne Stæder bleve ham underlagte, beviser *Jlluge Skalld* hos Sturlæson l. c. pag. 60.

(s) Dette forsikrer vor troværdige Skribent Sturlæson l. c. pag. 61. at være sandt. Ligesom han og saa til Bevis derfor ei alene anfører Thiodolfs Vers pag. 60., som var Haralds egen Skald eller Poët, men og heri, som i andet, Haralds udenlandske Bedrivter angaaende, beraaber sig paa tvende meget fornemme og sandrue Mænds Vidnesbyrd, som selv havde været med ham, og seet alle Ting. Et at tale derom, at og Theodoricus Monachus in Hist. Reg. Norv. Cap. XXVIII. pag. 63. dermed istemmer, naar han siger, at Harald indtog mangfoldige Stæder fra Hedningene. Jeg veed altsaa ikke, om Torfæus in Hist. Norv. Part. III. pag. 263. har billig Aarsag at kalde denne Beretning i Tvil, paa Grund deraf, at blant saa mange indtagne Stæder ikke een eneste nævnes ved Navn, da dog de, af hvilke man skulde have havt Beretningerne om desse Ting, havde selv været med og paa Stedet: Thi lad end være, man ei just vil paastaae, at alle Omstændigheder heri ere overalt rigtige, med saa mangfoldige Stæders Indtagelse o. s. v. (skiønt det er uvist at sige, hvad Slags faste Stæder eller Borge her menes: Thi har det i det mindste til en stor Deel, kun været smaa Casteller, eller befæstede Landsbyer, er slet intet urimeligt deri); Saa kan man dog mod den giorte Indvending med Føie erindre dette, at naar man betænker, at dette Tog skede paa langt bortliggende og ubekiendte Steder, bestaaende mestendeels, som det synes, i Streiferier, da de streifende selv ei engang kierte sig efter Stedernes Navne, meget mindre lagde dem saa sær paa Hukommelsen, og at man for Resten har hvad som herom berettes, enten efter mundtlig Beretning, eller af de gamles Vers, i hvilke begge Tilfælde det var vanskeligt, enten at erindre eller iagttage mange lidt betydende Navne; Saa synes mig, at heri er ei heller noget ubegribeligt, eller som Torfæus kalder det, absurdum.

samlede han sig, saa vel paa dette Tog, som og paa det forige i Sicilien (t), en utrolig Rigdom sammen, hvilken han efterhaanden og saa uformerkt med paalidelige Mænd sendte Nord til Rusland, Kong Jarislau og hans Dronning til Forvaring.

Endelig drog Harald og selv, efterat han havde fuldført desse Krigs-Toge, paa hvilke han skal have holdt atten store Feldtslage eller Trefninger (11.), tilbage til Constantinopel (v), Aar omtrent 1042. (x) og fik der, efter nogen Tids Forløb, og som rimeligst synes, efterfølgende Aar 1045. (y) den Tidende Norden fra, at hans Broder-Søn Magnus var bleven Konge ei alene i Norge, men og efter *Horde-Knuds* død, over Danmark. Ved denne Anledning begyndte han at længes hiem til

(11.) Vid. Verſ. Thiodolf. ap. Sturlæſon l. c. pag. 68.

(t) Cedrenus fortæller l. c. pag. 582., at Grækerne efter en Seier, de havde vundet over Saracenerne, fandt i desses Leir saa stor en Mængde af Guld, Sølv, Edelstene og Perler, at Soldaterne med Skepper deelte dem mellem sig.

(v) At Harald paa denne sin Tilbagereise har giort en Landgang paa Sicilien, og der øvet Fiendtligheder, kan vel være rimeligt, og samme have givet Sturlæſon Anledning at føre forbemeldte hans Bedrivter i Sicilien didhen, skiønt de vare skete længe for den Tid.

(x) Grunden for denne Regning er: at Harald, som siden skal vises, var med, da Keiser Michaël Calaphates blev afsat og blindet. Da nu dette, efter Lupi Protoſpatæ Regning i hans Chronic. ap. Caruſium in Biblioth. Regni Sicil. Tom. I. pag. 39., og efter Epitome Rerum Saracen. ibid. pag. 107., skede 1042., saa maa Harald i det seneste samme Aar være kommen tilbage.

(y) Denne Regning kommer ud, naar man regner, at Kong *Knud* den Store er død 1036., hvilket vel er baade det rigtigste og overeensstemmende, ei alene med de beste fremmede, men og vore Historier, især Knytlinga Saga pag. 44. Cap. XXV.

til sit Fæderneland igien, og satte sig for at reise tilbage didhen. Til hvilken Ende han opsagde Keiseren sin Tieneste, hvorover denne, men i sær Keiserinden Zoë blev heel fortørnet, af Aarsag, at hun havde fattet Kierlighed til Harald (3), efter Væringernes Beretning, som da selv vare tilstede, og ved deres Tilbagekomst her til Norden vidste at fortælle, at det i Constantinopel af kyndige og forstandige Mænd var dem sagt, samt at det var den fornemste Aarsag til hans Bortreise, skiønt man gemenligen foregav andet. Hvorfor bemeldte Keiserinde, da hun merkede, at han foragtede denne hendes Kierlighed, og maaskee af en Slags Høimodighed og Afskye for hendes slette Opførsel ei vilde samtykke i hendes Forlangende, nu lod de Beskyldninger gielde imod ham, for hvilke hun, som det synes, tilforn havde selv taget ham i Forsvar, men nu igien bleve fornyede, i sær

(3) Dette beretter Sturlæson l. c. pag. 70., og var den gode Keiserinde ei uligt, som den, der for det første tog Romanum til Mand, som maatte forskyde sin egen Hustrue, for at givte sig med hende, bragte ham siden af Dage ved Forgivt, for at ægte Michaël Paphlago, som hun tilforn havde havt usømmelig Omgiængelse med, og iblant andet var brugt til at pille og klæe Keiserens Fødder, naar han og Keiserinden laae i Seng sammen, men hun ogsaa til Slutningen skal have forgivet: See Cedreni Comp. l. c. pag. 586., lod derpaa hans Eftermand, Michaël Calaphates, som hun havde antaget i Søns Sted, støde fra Thronen, og hans Øine udstinge, og givtede sig endelig med Constantinus Monomachus, efterat hun ikke kunde faae en anden Constantinum til Mand, med hvilken hun havde havt utilladelig Omgiængelse, men som af sin egen Hustrue blev forgiven, fordi hun ei vilde unde Keiserinden ham. Altsaa har Torfæus Uret deri, at han mener, Hist. Norv. Part. III. pag. 268., at denne Beretning har ingensteds hiemme, fordi Keiserindens Mand endda levede: Thi Michaël Paphlago var ved de Tider allerede død, og om han end havde været levende, var Zoë vel ligefuldt god for at tænke paa, og see sig om en anden.

af hans store Uven Georgio (a), som af Keiser Michaël, venteligt Calaphate, var bleven befriet af sit Fængsel, og siden af Zoë sendt til Italien,

(a) Vore Islandske Historier berette, at efter hans Tilskyndelse, kom Harald og Væringerne engang i en stor Fare, ved det de bleve sendte ud mod en stor Krigshær af Barbarer, som iblant andet vare udrustede med Jern-Vogne, og med Ild og Sverd ødelagde den Græske Keisers Lande. I hvilken Nød der fortælles, at St. Oluf lod sig see paa en hvid Hest, og det for en af Fiendernes Førster, som var blind, giørende et stort Nederlag paa Fienderne, hvis Vogne ved et Mirakel bleve ubrugelige, saa de ikke kunde komme af Rummet, og at der siden, efter det Løfte, som Harald, med Keiserens Samtykke, havde giort for Slaget, blev i Constantinopel, paa Væringernes Bekostning, en Kirke opbygt St. Oluf til Ære. See Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 267. Hvorom ogsaa Breviarium Nidrosiense taler blant andre St. Olufs Mirakler, dog med den Forskiel, at det, uden at melde noget om Jern-Vognene, siger, at Keiseren selv var med, at de Grækers Krigshær til den største Deel var nedlagt, og at Keiseren i den Nød giorde det Løfte, at bygge en Kirke St. Oluf til Ære, som derpaa lod sig see for endeel af Krigshæren, anførende med sin Fane i Haanden de Christne mod Fienden, som derpaa blev nedlagt. Omstændighederne i denne Beretning seer vel enhver at være fabelagtige; Men om der er noget i Sagen i sig selv, som heel vel kan være troelig, og meget bestyrkes af Ad. Bremensis Vidnesbyrd, skiønt han i de Nordiske Rigers Historie er ellers ikke meget at lide paa, naar han siger in Histor. Ecclesf. ap. Lindenbrog. in Script. Rerum Septentr. pag. 36. 37., at Harald, mens han var i den Græske Keisers Tieneste, holdt til Lands mange Trefninger med Scytherne, ligesom til Søes med Saracenerne; Saa maa den være skeet sidst i Michaël Paphlagonis Regiering, da de Bulgarer angrebe den Græske Keisers Lande, og beleirede blant andet Staden Thessalonica, ved hvilken Leilighed Grækerne, see Cedreni Comp. l. c. pag. 585., skal have giort et Udfald af Staden, havende i Følge med sig den Trop, som kaldtes de Modiges (hvilket Navn ei ilde kan

ken, for der at bringe de Grækers Sager paa Fode igien (12.). Samme Beskyldninger bestode blant andet fornemmelig derudi, at Harald havde opført sig utroe og svigagtig i Keiserens Tieneste, og i sær slaaet under sig, medens han anførde Krigshæren, de Penger, som burde kommet ind i Keiserens Skat-Kamer (13.) Herover lod den da værende Græske Keiser Constantinus Monomachus ham tillige med 2de af hans fortroeligste Mænd, Ulfur og Haldor (b), kaste i Fængsel, hvorfra de dog efterfølgende Nat bleve befriede, ved Hielp af en fornemme Qvinde (c),

Ll 3 som

(12.) Cedreni Compend. Historiar. in Corp. Hist. Byzant. T. VIII. Edit. Venet. pag. 589.

(13.) Sturlæson Heims Kr. T. II. p. 70.

kan henføres til Væringerne), og den Martyr Demetrius selv anførende de Grækers Krigshær, eftersom de Fangne selv med Eed bekræftede, at de saae en ung Person til Hest, fra hvilken gik Ild og Lue, som fortærede Fienden. Hvilket temmelig vel kommer overens med vore Historiers Beretning; og kan derfor Sagen rigtigt nok være saa tilgaaet, at Harald efter sin Tilbagekomst fra det Siciliansfe og Africanske Tog, er bleven sendt mod bemeldte Barbarer, hvilket da tillige kan have bragt Sturlæson i den Vildfarelse, at han da giorde Reisen til Jodeland.

(b) Af dem var det, man her i Norden havde de fleste og paalideligste Efterretninger om Haralds udenlandske Bedrivter. Den Første af dem blev siden Haralds Svoger og Marsk, og om den Andens Efterretninger bevidnede Harald selv, at de vare rigtige. See Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 333.

(c) Sturlæson beretter l. c. pag. 72., at Harald, da han var undkommen af Fængslet, gik hen om Natten, og med Magt borttog Keiserindens Broder-Dotter, ved Navn Mariam, hvilken han tilforn havde begiert til Egte, men Keiserinden af bemeldte Aarsag havde negtet ham, førde hende med sig til sit Skib, men satte hende dog i Land igien, førend han gik til Søes,

gav

som tillige med tvende af hendes Tienere kom paa Stier op i det hoie og oven til aabne Taarn (d), som var over Fængslet, siden kaldet *Haralds-Fæng.*

gav hende Folk med, som sikkert skulde ledsage hende frem, og bad hende sige Keiserinden, at hun heraf kunde see, hvor liden Magt hun havde over Harald, og om hun havde kundet hindre ham fra at faae Jomfruen, om han havde villet. Hvor vidt dette er rigtigt eller falskt, er vanskeligt at sige: Thi man finder ikke, at Keiserinden har havt nogen Broder, eller saadan Broder-Dotter, ei heller nogen i sin Familie af det Navn, undtagen en SvigerSøster, Moder til Keiser Michael Calaphates, men Søster af Michaël Paphlago, som var givt med foromtalte Stephano, og det ikke vel kan være hende, sær da Sturlæson siger, at hun var Jomfrue og tillige ung. Men at der dog maa have været noget deri, skulde man deraf slutte, at Albericus Monach. in Chron. post. pag. 107. angiver Aarsagen, hvorfor Harald, efter Keiserens Befaling blev kast for en Løve, at have været denne: At han havde voldtaget en fornem Jomfrue. Og er det tillige merkeligt, at Harald har selv havt en Dotter, som han har givet det Navn Maria, skiønt der var ingen i hans Familie af samme Navn.

(d) Dette Taarn beskrives af andre som en fæl dyb Hule, fuld af Menneske-Been, hvori en forfærdelig stor Slange eller Drage havde sit Tilhold og Ophold af de Mennesker, som deri bleve kastede, ved det Taarnet var saa giort, at han fra et Morads, som var i Nærværelsen, kunde komme derind, naar nogen blev kastet for ham. See Alb. Crantzii Chron. Norv. pag. 409. Hvilket maaskee saa kan have været, eller og af andre tillagt, for at giøre denne Historie desto mere forunderlig: Thi at dette har været en almindelig Sagn, saa vel her i Norden, som paa andre Steder, det kan man see, først af forbemeldte Islandske Skrivt Morkinskinna, see Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 268., som beretter, at Dragen sov, da de komme i Hulen, at forbemeldte Haralds Stalbroder *Haldor* satte sig paa dens Hoved, men *Ulfur*, som den stærkeste, paa Stierten, og Harald selv, efterat han havde svøbt sin Kappe om sin ene Haand, og kiørt den i Munden paa Dragen, stak ham med

Fængsel, og trækkede dem med Reeb op derfra. Efterat det var skeet, tog Harald sin Tilflugt til Væringerne, som bleve heel fornøiede over hans Befrielse af Fængslet (e), giorde ham, end og med væbnet Haand, al den Hielp, de kunde, og befordrede i sær hans Flugt derfra (f), ved at

med en Kniv ved Hiertet, hvorpaa de af foromtalte Qvinde af Hulen bleve optrokne. Siden af Saxonis Gramm. Beretning, som efter Ad. Bremensem, hvilken og Alb. Crantzius følger, herom fortæller, at Harald af den Græske Keiser blev beskyldt for et Mord, og at han selv sprang Dragen paa Ryggen, og stak ham med en Rage-Kniv i Navlen, hvor han alene kunde saares, hvori hans Tiener var ham behielpelig, saa og, som Crantzius beretter, Taarn-Giemmeren, hvilken Harald dertil formaaede ved Foræring af en Guld-Ring. Videre af Alberico Monacho Chron. post. pag. 107., som dog gaaer fra de andre, naar han beretter, at Harald blev kast for en Løve, og at han med sine blotte Arme dræbte den. Og endelig deraf, at Kong Valdemar den I. i Danmark pleiede at vise sine Venner, som en særdeles Raritet, den Kniv, som Harald da havde betient sig af, den Tid gandske forrustet og ubrugelig. See Saxo l. c. pag. 106. og Th. Brod. Bircherodius de deperditis Septentrionis Antiqvit. ap. Westphalen Monum. Cimbr. Tom. III. pag. 688.

(e) Blant Folk her i Norden er siden giort et Mirakel deraf, og Haralds Befrielse tilskreven St. Oluf, som skal have ladet sig see for ham, da han var kommen nær til Fængslet, (paa hvilket Sted et Capel blev siden bygt St. Oluf til Ære) og da lovet ham Befrielse. Hvilket og blev fuldbyrdet ved foromtalte Qvindes Hielp, som St. Oluf tilforn havde tient, ved at befrie hende af en Sygdom, og nu i en Syn erindret, at hun skulde hielpe hans Broder af Fængslet. Sturlæson l. c. pag. 70. 71.

(f) Sturlæson beretter pag. 71., at de end og ginge saa vidt, at de grebe Keiseren selv, og stak begge hans Øien ud. Hvilket, naar det tages i den Orden og Sam-

at overlade ham 2de af deres Galeier, hvoraf dog kun den ene blev ham til Nytte og Tieneste paa Reisen (g): Thi da han skulde igiennem det Bosphoriske Sund, som vore Forfædre kaldte Siavidarsund, befandtes samme (h) tilsperret med sterke Bommer og Jern-

Sammenhæng i Historien, som han beretter det, ei kan andet, end blive gandske urigtigt: Thi Constantinus Monomachus, som end og Sturlæson selv beretter da at have regieret, mistede aldrig sine Øine, og regierede længe derefter. Imidlertid beraaber han sig dog deri ei alene paa 2de af de ældste Skaldrer, hvis Vers han til Beviis herpaa anfører, men og paa Haralds eget troværdige Vidnesbyrd. Skal man da altsaa troe, at saa troeværdig en Skribent, som Sturlæson, eller saa anseelig en Mand, som Harald, har villet binde Folk noget paa Ærmene. Nei! ingen af Delene. Jeg kan ei forestille mig det, ei heller kan Sagen i sig selv vel være anderledes, end Harald jo virkelig har været med at blinde den Græske Keiser, ikke forommeldte Constantinum, men Michaëlem Calaphatem., at Keiserindens Søster Theodora, som fornemmelig drev derpaa, eller hendes Tilhængere, har betient sig af Harald, som den Tid Keiserindens Ven, og de andre Væringer, uden hvilke saadant neppe kunde skee, til at styrte Keiseren, mod hvilken den hele Stad var bleven oprørsk, og at Sturlæson, som havde bemeldte Vers for sig, hvori ikke nævnes Keiserens Navn, mod hvilken, ei heller meldes Tiden, paa hvilken det skede, har taget Feil i begge, og uvidende om den rette Sammenhæng, henført Sagen til Haralds Bortreise, da ham syntes det best kunde passe sig.

(g) Saxo Grammat. beretter, at den Græske Keiser, af Høiagtelse for hans Mod og Mandighed i at befrie sig fra Dragen, skienkede ham Livet, og gav ham baade Skib og Penger at reise bort med.

(h) Eller maaskee rettere Havnen mellem Constantinopel og Pera, som man ellers finder med Jern-Lenker at have været tilsluttet, da derimod bemeldte Sund dertil synes at være vel bredt.

Jern-Lenker (i); Hvorover Harald greb til det Middel, at han befalede sine Folk, saa mange, som ikke behøvedes ved Aarene, at gaae allesammen i Bagstavnen af Skibene, og tage hver sit Pikpak med sig, for at være desto tyngere, men de andre at roe det sterkeste de kunde mod Jern-Lenkerne; Hvilket da det troelig blev efterkommet, og Skibene vare komne op paa dem foran, saa langt de kunde, befalede han alle, som vare inden Borde, at løbe til Frem-Stavnen. Hvorved det skede, at det Skib, som Harald var selv paa, kom lykkelig over, men det andet revnede tvert over, og en stor Deel af Folkene derpaa druknede, undtagne nogle, som reddede sig ved at svømme.

Paa denne Maade undkom Harald af de Grækers Kløer, og fortsatte derpaa, Aar omtrent 1044., sin Reise over det Sorte Hav (k) til Gardarike, da han underveis fordrev Tiden ved at digte om sine udenlandske Bedrivter adskillige Viser, sexten i Tallet, som bleve kaldte Gamanvisor, og havde alle samme Omqvæd, med hvilket han sigrede hen til den Russiske Konges Jarisleifs Dotter Ellisif eller Elisabeth, som man deraf seer, at han den Tid maa have havt Tanker til (l). Li-

Mm ge-

(i) Desse Lenker og Bommer har vel været der slagne over Sundet, ikke just for at afspærre Harald Passen, som heller for at hindre Russernes og andre Nordiske Folkes Streiferier og Søerøverie, som de ofte fortsatte lige ind til Constantinopel.

(k) Sturlæson siger l. c. p. 73., at han drog Nord til Ellipallta, hvormed Torfæus l. c. p. 269. meener, at der forstaaes Volga-Floden, som det og efter hans Reises Gang skulde være; men Navnet synes dog at være giort af Ordet Hellespontus, og af vore henført til et urigtigt Sted.

(l) Af det Omqvæd, hvormed desse Vers endes, og som Th. Bartholin. in Antiqvit. Dan. pag. 155. best forklarer, gaaende ud derpaa, at den Russiske Jom-

gesom han ogsaa ved sin Ankomst til Rusland, hvor han paa det beste blev imodtagen, om Vinteren derefter virkelig giftede sig med hende (m), efterat han havde taget til sig selv i Forvaring alt det Guld og alle de Penger, hvilke han havde sendt didhen fra Grækerland og Constantinopel, og vare större, end man nogensinde tilforn her i Norden havde seet i een Mands Eie. Hvorpaa Harald, der han havde opholdt sig i Rusland Vinteren over, drog om Vaaren Aar 1045. (n) først til Aldeinborg, og derfra videre over Østersøen til Sverrig, hvor han landede ved Sigtuna, og blev meget vel imodtagen, saasom han paa sin unge Bruds Side, som var en Dotter-Dotter af den Svenske Konge, Oluf Sønske kaldet, var kommen i nær Svogerskab med det der værende Hof (14.). Der traf han ogsaa den Danske Konge Svend Estridssøn, med hvilken, som en Søster-Søn af bemeldte Kong Oluf Sønske, han ligeledes ved dette sit Giftermaal vare bleven besvogret, og som, formedelst

(14.) Sturlæson l. c. p. 75. Knytlinga Saga p. 40.

Jomfrue alligevel ei vilde have ham, eller foragtede ham, lader det, som Harald for sin Bortreise til Constantinopel havde søgt hendes Kierlighed, men den Gang ei naaet sit Ønske, uden Tvil af den Aarsag, at han var ung, og havde ei forsøgt, eller indlagt sig Ære nok.

(m) Dette Haralds Svogerskab med den Russiske Konge, foruden den Tort, man havde giort ham i Constantinopel, synes meget at have hielpet dertil, at den Fred og det Venskab, som hidindtil havde været mellem Grækerne og Russerne, just ved de Tider blev ophævet, og at de sidste, med en stor Hob Hielpe-Tropper, som de fik fra de Folk, som beboede Øerne i det Nordiske Hav, som Cedrenus siger l. c. pag. 593., giorde et Tog mod Constantinopel.

(n) Torfæus setter 1046. Men efter Morkinskinna og et andet Islandsk Skrift, kaldet Hrockinskinna, maa det henføres til Aar 1045., hvilket og synes os at være det rigtigste.

delst den Norske Konges Magni Overmagt, som da tillige var bleven regierende Herre over Danmark, havde den Tid atter seet sig nødt til at tage sin Tilflugt til Sverrig, hvor alle Indbyggerne vare hans Venner, og han stod i nær Forvantskab med de fornemste i Landet, men søgte nu tillige at faae Harald paa sit Partie, og til den Ende tilbød ham at træde i Forbund med sig imod Kong Magnum, for med samlet Magt at angribe ham, og derved udføre den Ret, som de begge havde, den ene til den Danske, og den anden til den Norske Krone. Men eftersom Harald, da han mod sin Bortreise fra det Russiske Hof havde aabenbaret for sine Sviger-Forældre, hvorledes det var hans Forsæt af sin Broder-Søn, Kong Magno, at forlange den Deel i Riget, som han meente sig at tilkomme, deels efter sine Forfædre, deels efter sin Halv-Broder, Kong Oluf den Hellige, havde efter deres indstændige Begiering givet den Forsikring fra sig, at han deri skulde bruge al den Lempfældighed, som han kunde, og ikke for den Sags skyld yppe noget fiendtligt imod Magnum; Saa gav han Kong Svend det Svar, at han nok vilde tage imod det giorte Tilbud, men dog først forsøge, om Kong Magnus vilde godvillig tilstaae ham, hvad han forlangede, da han i saa Fald ei havde behov at søge det med Vaaben, som han uden dem kunde faae (o).

(o) Saaledes fortælles denne Omstændighed af de 2de Islandske Skrifter Morkinskinna og Fagurskinna, hvilke vi herudi følge, see Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 272., for at faae en ret Sammenhæng i Historien, og den Luge tilstoppet, som findes i Sturlæsons Beretning, naar han fortæller, at Harald, strax efter sin Ankomst til Sverrig, slog sig i Forbund med Kong Svend, og drog med ham til Danmark, for at bekrige Kong Magnum: Thi naar man nøiere eftertænker Sagen, og holder den sammen med andre der-

Til den Ende steeg Harald om Bord paa et af sine beste Skibe, som han paa det prægtigste lod udstaffere, for at begive sig i egen Person til sin Frende Kong Magnum, hvilken paa den Tid, efter Slaget ved Helgenes, hvori han paa ny havde overvundet Kong Svend, var i Færd med at sette efter sin flygtige Fiende, og laae med sin Flode i Ore-sund, hvor hans Folk bleve en Dag uformodentligen vaer et langt mere end sædvanlig udstafferet Skib (15.), i det samme oven for Soe-gangen var overalt forgyldt, saa vel som begge de Drage-Hoveder, som efter de Tiders Maade stode foran paa Skibet, det hele Seigl af Purpur, paa begge Sider med Guld indvirket, og alle Skibs-Folkene iforte det fineste Linnet og andre kostbare Klæder. Dette kom Kongen strax for Oren, som over saadant prægtigt og usædvanligt Syn blev heel forundret, og sendte strax en af sine Folk ud, for at sporge, hvem dette Skib tilhorde, og

(15.) Theod. Monachi Histor. Reg. Norv. p. 53.

dertil horende Omstændigheder, saa bliver det vel en afgiort Sag, at der i samme hans Beretning er giort et og andet betydeligt Spring: Thi betragter man paa den ene Side den noie Venskabs og Slægtskabs Foreening, som Harald stod udi med sin Broder-Son, Kong Magnus, og paa den anden, at Kong Magnus var en særdeles fortroelig Ven af Kong Jarisleif, og hans Dronning, Haralds Sviger-Forældre, hos hvilke han i sin Ungdom var opdragen, og havde siden stedse staaet hoit opskreven; Saa er det ikke rimeligt, at Harald, uden at give sin Frende sin Ankomst tilkiende, eller uden at soge forst i Mindelighed at faae ham til at samtykke i sin Paastand, har uden Fornodenhed slaaet sig saa strax til hans Fiende Kong Svend, og paafort ham aabenbare Krig, men heller troeligt, at det i Begyndelsen, forend det kom til nogen Uenighed mellem dem, har gaaet saaledes til hermed, som de anforte tvende Skrivter berette, hvis Fortælling heri understottes ei alene af Sagens Beskaffenhed i sig selv, men og af Theodorici Monachi heel kraftige Medhold. See Hist. Reg. Norveg. pag. 53.

og hvorfra de vare? Da Sendebudet kom til Skibet, som just var Haralds, og denne havde sagt, hvo han var, samt faaet at vide, at det var hans Frende Kong Magnus, som der laae med sine Skibe, lod han strax sine Seigl falde, og begav sig til Kongens Flode, hvilken med sin hele Krigshær drog ham i Møde, tog imod ham med stor Glædes og Æres Beviisning, og tracterede ham nogle Dage paa det prægtigste. Efter en feie Tids Forløb, i hvilken Harald ei lod sig merke med, hvad hans Erinde var, giorde Magnus, som Theodoricus Monachus videre beretter (16.), ham endelig det Forslag, at han skulde være sig behielpelig til at undertvinge Danmark, hvilket Rige han havde saa stor Ret til, og faae Kong Svend reent uddreven. Denne Lelighed førde Harald, som forgieves havde ventet paa, at Kong Magnus skulde af sig selv have talt ham til om den Andeel i Riget, som ham tilkom, sig strax til Nytte, forestillende, at han heller havde for sin egen Person Ret og Føie til at paastaae, det Kong Magnus skulde dele med sig Norges Rige, hvilket tilkom ham efter Arve-Rettigheden, og det endnu saa meget mere, som han tilforn havde sat sig selv i Livs Fare, for at hielpe sin Broder, Kong Magni Fader, paa Thronen igien, samt derover var skilt ved sin Fæderne-Arv, og nødt til at vandre ud blant Fremmede, og være idelige Farer underkastet, og efterdi dette var al den Belønning, som han hidindtil havde faaet for den beviste Hielp og Kierlighed mod sin Broder, hvilken havde selv været villig til at giøre ham deelagtig i Riget, dersom han havde faaet Seier over sine Fiender, og bleven ved Livet; hvorover det var desto mere billigt, at hans Søn nu efterkom, hvad hin vilde og burde have giort, sær da han nu var bleven regierende Herre over tvende Riger. Kong Magnus, som var en særdeles from og beleven Herre, svarede dertil med sin sædvanlige Sagtmodighed, at saa vigtig en Sag,

 som

(16.) L. cit. p. 54.

som det var, det angik Regieringen og det hele Rige, vilde han forestille paa et offentligt Møde og i en Raads Forsamling (17.). Hvortil da de tilstedeværende Herrer vare sammenkaldede, og Kongen for dem fremsatte Haralds Forlangende, tog Einar Thambaskelver, en myndig og anseelig Mand, og den Tid den ypperste blant de Norske Herrer, strax Ordet, og svarede, at Harald havde ikke været tilstede og hiu'pet dem til at rive Riget af de Danskes Hænder, hvorfor han ei heller kunde begiere nogen Deel deri. Desuden havde de ei Lyst til at staae under fleres Regiering, da de hidindtil vare vante til at tiene een alene, og det vilde de fremdeles giøre, saa længe Kong Magnus levede (p).

Da

(17.) Torfæi Hist. Norveg. Part. III. p. 273.

(p) Theodoricus Monachus Loc. cit. fortæller denne Omstændighed noget anderledes, nemlig, at Einar, da Harald fremkom med sin Paastand om at faae Deel i Riget, svarede ham, at det da var billigt, at Harald paa sin Side ligeledes delede med Kongen de Penger og den Skat, som han havde ført med sig fra Grækerland, og da denne ei vilde finde sig deri, sigende, at han ikke havde givet sig i Farer, og sat sit Liv i vove udenlands, for at samle sig Penger til den Ende, at han dermed vilde berige Kong Magni Krigsfolk og Betienter, blev den anden stødt derover, og sagde, at saa skulde ei heller Harald faa nogen Deel i Riget, saa længe han formaaede noget. Begge desse Beretninger kan være rigtige, og let forenes sammen: Thi det er venteligt, at Harald, som en Mand, der var paaholden, og alt før hoimodig til at lade sig noget aftvinge, eller Love foreskrive i en Sag, hvori han meente sig, uden noget saadant Vederlag, at have saa stor Ret paa sin Side, har i Begyndelsen ei villet finde sig i saadan Deling af sine Penger, skiønt han siden lod sig overtale dertil; og at den anden derved har faaet desto mere Anledning, paa oven anførte Maade at sette sig imod hans Forlangende.

Da nu de andre tilstedeværende Herrer erklærede sig for at være af Einars Mening, Kong Magnus ei heller, som det af anførte Omstændigheder lader sig ansee, var meget for at have ham til Med-Regent, maatte Harald med uforrettet Sag drage heel misfornøiet tilbage til Sverrig, hvor (q) han uden videre Betænkning strax traadde i Forbund med Kong Svend (r), for med Magt og desto større Eftertryk at udføre

(q) Theodoricus fortæller dette, ligesom Harald, da han forlod Magnum, begav sig til Norge, og at Kong Svend, da han fik vide, hvorledes det tilstod, strax fulgte efter ham didhen. Men her maa vi atter følge Sturlæson, som beretter pag. 75., at Harald gik med Kong Svend fra Sverrig over til Danmark; og Morkinskinna, Torfæi Hist. Norv. p. 274., som setter, at Harald ei drog til Norge, førend efter bemeldte Tog til Danmark. Ligesom det ei heller er rimeligt, at Harald torde, mens Kong Magnus var i Nærværelsen med sin hele Flode, uden videre Hielp, gaa fra ham lige til Norge.

(r) Efter Theodorici Beretning lovede Kong Svend ham den halve Deel af Danmark, hvis de derfra kunde uddrive Kong Magnum, for at forbinde sig ham desto mere. Enten maa det derfor være denne Deel af Danmark meent, eller dersom Ad. Bremensis har havt den Beretning, hvilket han ellers saa meget beraaber sig paa, af Kong Svend selv, at Harald af ham tog Norge til Lehn, eller som et Førstendom, giorde ham Troskabs Eed, og faldt ham siden fra. See Ad. Bremensis Hist. Eccles. Lib. III. Cap. XIII., saa maa den gode Konge have været for at prale, eller bragt saadant paa Bane, for at giøre Harald des mere forhadt, da saadant vel aldrig var tænkt paa af Harald, langt mindre giort. Men da den gode Adamus er i den Nordiske Historie en stor Sluddrer og til deels Løgner, saa er det langt rimeligere, at han har sammenblandet denne Kong Svend, som aldrig eiede noget i Norge, med en anden Dansk Konge, Svend Tiugeskeg, som virkelig eiede en Deel deraf, og deraf smiddet dette sammen; Hvortil Anledning kan være ham givet af den Omstændighed, at Harald, som Jarl, tog en Deel

føre sin Ret til Riget, som han merkede ei med det gode var at faae. Til den Ende samlede han sammen alle de Skibe og Folk, som han kunde faae, hvilket ogsaa Kong Svend giorde paa sin Side, da de i en Hast fik af begge Dele en stor Hob samlet, eftersom de Svenske stode da i sær Forening og Venskab med dem begge, og droge dermed, da de fik at vide, at Kong Magnus havde med sin Krigshær begivet sig tilbage til Norge, endnu samme Aar, om Høsten, til Danmark, hvor de skiændte og brændte allevegne, der de fore frem, særdeles i Siæland og Fyen, og bragte derved en stor Deel af Landet under deres Lydighed. Men eftersom de der ingen synderlig Modstand fandt for sig, ved det Kong Magnus var dragen derfra, som rimeligst synes, til de nordlige Kanter af Norge, enten Bergen eller Throndhiem; Saa satte Harald sig for at betiene sig af denne Leilighed, og lod Kong Svend blive efter sig i Danmark, for med sine

Deel af Danmark til Leen af Kong Svend, for deraf efter de Tiders Maade at underholde sine Krigsfolk; som er den rimeligste Forklaring man kan giøre herover, saafremt der er mindste Grund i Ad. Bremensis Ord, og nogenledes kan bestyrkes af hvad Kong Svend engang sagde om sig selv og Harald, nemlig at ligesom han selv (der som Jarl havde svoret Magno Troskabs Eed) var en Forræder mod Kong *Magnum*, saa *Harald* mod sig igien. Torfæi Hist. Norv. Part. III. pag. 283. Imidlertid maa dog Meursius i hans Danske Historie have gaaet efter denne Bremensis Beretning, naar han siger, at Harald ved sin Tilbagekomst lod sig i Begyndelsen nøie med at faae sit Fæderne-Rige til Lehn af en anden. See Grammii Not. ad Meursium p. 203. Og kan man ikke saa meget forundre sig heri over ham, eller at Ad. Bremensis sladdrer her en Hoben, som paa andre Steder, blant andet, at Kong Svend efter Magni Død ogsaa fik Norge. Men at andre, end og vore egne nyere Skribenter, ogsaa i denne sidste Omstændighed, har fulgt ham, er mere underligt.

sine Skibe idelig at forurolige de Danske Øer, men drog selv (18.) til Norge, hvor han lod sine Skibe efter sig i Vigen, og reiste derpaa til Uplandene (s), hvor hans Fader havde regieret, og han ventelig haabede at faae de fleste Tilhængere, for der at giøre sig Partie, samle sig Krigsfolk, og paa den Maade desto bedre blive i Stand til at forsvare sin Ret imod Kong Magnum (t). Men eftersom denne havde imidlertid faaet de Tidender til Norge, at Harald havde slaaet sig i Forbund med Kong Svend, med den Aftale, at de først vilde undertvinge sig Danmark, og siden Norge, og dermed allerede, som sagt er, giort en Begyndelse; saa samlede han sin Krigshær sammen i en Hast, og da han sluttelig under Veis paa dette sit Tog mod Fienden, hvormed i Begyndelsen var sigtet til

Nu Dan-

(18.) Theod. Monachus l. c. p. 53. & Morkinskinna ap. Torf. p. 274.

(s) Under dette Navn blev i gamle Dage indbefattet den største Deel af det nu saa kaldede Christianiæ Stift, lige fra Vestfold af og op under Dovre-Field.

(t) Dette beretter, som sagt er, Morkinskinna. Og endskiønt Torfæus l. c. p. 274. synes at tvile om Sagens Rigtighed, som noget, hvorudi Forfatteren siger baade andre og sig selv imod; saa kan jeg dog, naar jeg nøie overveier alle Omstændigheder, og i sær holder denne Beretning sammen med Theodorici Vidnesbyrd, at Harald drog til Norge, førend Forliget mellem ham og Kong Magnum skede, ei andet see, end den jo maa være rigtig: Thi det, som Torfæus her fornemmelig grunder sine Tanker paa, nemlig at Forliget mellem Kong Magnum og Harald skede i Danmark, og det altsaa er urimeligt, at denne siden skulde være reist derfra, for fiendtlig at angribe Norge, see l. c. pag. 274., afgiør her ikke Sagen, eftersom Harald, som det og i sig selv er, gierne kunde være kommen tilbage igien fra Norge til Danmark, da Forliget der skede; og Morkinskinnæ Ord altsaa maa forstaaes om Haralds Reise til Norge, førend Forliget skede, og ikke, som Torfæus har taget det, efter den Tid.

Danmark, havde faaet at høre, at ei alene Harald var kommen til Vigen i Norge, og til Uplandene, hvor han dog, for den Frygt og den Kierligheds skyld, som Indbyggerne bare for deres Konge, ei havde faaet den Hielp, som han formodede sig (19.), og derfor ventelig var gaaen derfra igien til sine Skibe; men at ogsaa Kong Svend havde taget Veien didhen efter ham (20.); saa satte han ogsaa sin Kaas hen til Vigen, for først og fornemmelig at forsvare sit eget Land, og Fæderne-Rige imod dem (v), hvilke, saa snart de merkede Kong Magni Ankomst, ei holdte det for raadeligt at blive der længer, men vendte tilbage til Danmark (x).

Dette uagtet begyndte dog Magnus nøiere at overveie Sagen hos sig selv, og som Harald den Tid blev anseet for at være større og stærkere, end andre, desuden begavet med en særdeles Visdom og Forstand, saa at alt hvad han tog sig for, gemenligen gik ham an, han og altid havde

va-

(19.) Vid. Morkinskinna ap. Torfæum pag. 274.

(20.) Theod. Monachi Hist. Reg. Norv. pag. 53.

(v) Dette bevidner Morkinskinna l. c. udtrykkelig, og maa efter alle Omstændigheder være rigtigt, skiønt Torfæus vil mene l. c. pag. 276., at Magnus drog til Danmark, og at Forliget mellem ham og Harald der skede, beraabende sig paa Sturlæson, hos hvilken dog intet derom findes meldet, men alt hvad man didhen kan henføre, bestaaer i dette, at Magnus sendte sine Gesanter, for at søge Forlig med Harald, til Danmark. Sturlæson l. c. pag. 78. hvilket dog gierne kan bestaae med Morkinskinnæ Beretning, og heller bestyrker den, end er den imod.

(x) Dette er Theodorici egne Ord l. c. pag. 60. som siger, at Kong Magnus forfulgte Harald og Svend, da han hørde, at de vare komne til Norge, og altsaa bestyrker Morkinskinnæ Beretning.

været meget lykkelig i Krig, og var nu foruden alt dette saa overmaadetig, at ingen kunde mindes saa mange Midler at have været i een Mands Eie (21.); Kong Magnus og paa den anden Side saae, at det vilde blive ham heel vanskeligt at forsvare begge sine Riger, som laae saa vidt adskilte fra hinanden, imod desse tvende mægtige Rivaler (22.), eller i det mindste komme til nogen rolig Besiddelse deraf, saa længe de holdte sammen, hans Venner og Raadgivere ogsaa desuden forestillede ham (23.), at det vilde see farligt ud, om det kom saa vidt mellem ham og Harald, som Frender, at den ene skulde søge at blive den andens Banemand, og mange derover frivilligen bøde sig til at ville stifte Forlig imellem dem; Saa slog han sig til fredelige Tanker, og sendte i Gesantskab, for hvilket Halkell, Haralds Modr-Broder, som da var i Kong Magni Krigshær, var Hoved-Mand (24.), nogle Mænd paa smaa lette Skibe til Danmark (y), hvor de hemmeligen formaaede endeel

(21.) Sturlæsons Heims Kringla T. II. p. 77.

(22.) Torfæi Hist. Norv. Part. III. p. 273.

(23.) Sturlæson l. c. p. 78.

(24.) Knytlinga Saga Cap. XXII. p. 40. Et Morkinskin. ap. Torfæum pag. 274.

(y) Sturlæson l. c. pag. 80. Altsaa var Kong Magnus ikke i Danmark, da desse Mænd bleve udsendte didhen, og troer jeg ei heller, at han den Gang kom der, uden det maaskee skulde være til Halland, eller de Vestlige Kanter af Skaane, hvorhen han ventelig kan have begivet sig efter Haralds og Svends Bortreise fra Vigen, for at forfølge dem: Thi at han den Tid ei kom videre, er slutteligt af adskillige Omstændigheder, fornemmelig deraf, at Sturlæson l. c. pag. 85. siger, at Kong Svend, da han fik Kundskab om det sluttede For-

Danske Mænd, om hvis Troskab mod Kong Magnum de vare forsikkrede, at paatage sig dette Erinde og Budskab til Harald, ventelig paa det samme desto mindre skulde merkes, eller foraarsage nogen Mistanke, at Kong Magnus tilbod ham Venskab og Forbund, paa de Vilkaar, at Harald skulde faae den halve Deel af Norge, og de paa begge Sider skulde dele mellem sig deres rørende Gods og Eiendele. Dette Tilbud var Harald fornøiet med, og sendte Budene tilbage med Svar og vel forrettet Erinde; men selv begyndte han at eftertænke, paa hvad Maade han kunde blive Kong Svend qvit, med hvilken han stod i Forbund, og maaskee endnu i nøiere Forbindtlighed, som han uden given Aarsag undsaae sig for at bryde. Til den Ende passede han paa alle Leiligheder, for at faae en Slags Anledning til at bryde over tvert med Kong Svend, hvori han og naaede sit Øiemerke, da de begge en Aften, kort efterat forommeldte var skeet, sade og talte sammen over Drikke-Bordet, og Kong Svend iblant andet spurte ham om, hvad han blant sine Eiendele satte mest Priis paa? Hvortil Harald svarede, at det var hans Strids-Fane, Landeyda, eller Land-Forderveren kaldet, og det af den Aarsag, at man tillagde samme den Dyd, at den, for hvilken samme blev baaren, altid skulde have Seier i Krig, hvilket han og siden den kom i sit Eie, havde stedse befundet at være sandt; og der Kong Svend derpaa sagde, at dette vilde han

Forlig, drog med sin Flode Øster ud, langs de Skaanske Kuster, og siden Sønder til Danmark; Hvilket jo viser, at Harald og Svend, da Magnus tilbød den første Forlig, laae Vesten for, eller Vesten ved Skaane? Og da Sturlæson videre beretter pag. 80., at Harald, da han hemmelig forlod Svend, og drog til Kong Magnum, tog Veien Nord efter, saa seer man jo, at denne har ligget med sin Flode, enten ved de nordlige Kuster af Skaane, eller i Halland, hvorfra de samtlige droge Nord efter til Norge, som Sturlæson og beretter l. c. pag. 85.

han da først troe om denne Fane at være sandt, naar Harald havde holdt tre Feldtslage med sin Frende Kong Magnus, og var i dem alle kommen derfra med Seieren; Optog Harald dette strax som en Bebreidelse eller Foragt, og svarede i Hastighed, at Svend havde ikke fornødent at erindre ham om sit Frendskab med Kong Magnus, da han selv meget vel vidste deraf, ei heller maatte han tænke, at han og Magnus vare blevne saa store Uvenner, at de jo paa en bedre Maade, end Kong Svend meente, kunde treffes og blive forligte. Over dette uformodentlige Svar blev Kong Svend opirret, eftersom der laae en Slags Trusel deri, og Harald derved gav tilkiende, at han ei skiøttede ham meget eller hans Venskab, og lod ham derfor vide, at han nok havde hørt dem, som vidste at fortælle, hvilket han nu og befandt at være sandt, det Harald var ikke meget for at holde Troe og Love, uden naar det var til hans egen Fordeel. Du maa ikke, svarede Harald derpaa i Vrede, bebreide mig saadant, da jeg meget vel veed, at om det kom an paa Kong Magnus at give dig Skudsmaal for din Troskab og Ærlighed, vilde du faae det meget slet (3). Hvormed de skiltes ad, og hver gik til sit. Men enten Harald nu forud kunde see, hvad som vilde møde sig, eller han giorde det af Skrymt, da han i saadant Tilfælde aldrig var raadvild, og den hele Historie af ham selv var opspunden, for at giøre sin Sag desto bedre, og han kunde have det at skylde paa, at han for hemmelige Efterstræbelsers Skyld var nødt til at forlade Svends Partie (a); saa sagde han til en af

(3) Sagen var, at Kong Svend havde tilforn svoret Kong Magno Troskab og Huldskab, da denne giorde ham til sin Jarl, og satte ham til Statholder over Danmark, men siden faldt ham fra, og opkastet sig selv til Konge.

(a) Dette skulde man saa meget mere troe at være det retteste, som man finder, at Kong Svend har selv siden beskyldt ham derfor, ja end og ved Sendebude la-

af sine Opvartere, da de siden om Aftenen skulde gaae til Sengs, at han den Nat ei vilde sove i sit sædvanlige Leie, som han havde i Bagstavnen paa sit Skib, men gaae en anden steds hen og legge sig, af Aarsag, at hans Svoger, Kong Svend, var om Aftenen bleven heftig vred, fordi han havde sagt ham endeel Sandheder, og man altsaa ei kunde troe Freden for vel; hvorover du skal, sagde han videre, i Nat holde noie Vagt hos min Seng, og passe vel paa, om noget skeer. Efterat Harald var gaaen til Sengs, og det leed noget ud paa Natten, saa det var blevet vel morkt, kom en Baad roende til Bagstavnen af Haralds Skib, af hvilken en Mand saa hemmelig steeg om Bord, giorde Teltet lost, som var over Bagstavnen, og gik derpaa til Haralds Seng, hvor han med en stor Oxe hug til det Rum, i hvilket denne pleiede at sove, saa fast, at Oxen blev staaende fast og tilbage efter ham i den Træ-Knub, som Harald i Stedet for sin egen Person havde lagt i Sengen, forend han gik bort om Aftenen. Manden, som Gierningen havde giort, sprang derpaa strax i Baaden igien, og roede sin Vei; Men Harald saa snart han af Tieneren havde faaet at vide, hvorledes det var tilgaaet, vakte ufortovet sine Folk op, og viste dem, hvor svigagteligen de bleve behandlede, raadende dem tillige, at eftersom de nu ikke havde Kræfter nok, til at binde aabenbare an med Kong Svend, var det best, de søgte at komme derfra, mens dem gaves Leilighed, ved at slaae Skibet lost, og roe saa uformerkt deres Vei. Dette blev strax sat i Verk, saa de endnu sam-

ladet ham sige, at det altsammen var opdigtet af ham, og lutter Bedragerie. See Torfæi Hist. Norv. pag. 276. Hvilket om saa er, meget bestyrker den Tanke, som jeg tilforn har ladet mig merke med, at der imellem Kong Svend og Harald har været mere end et blot Forbund, da det ellers er rimeligt, at Harald ei havde brugt saa mange Omstændigheder for at rive sig los fra ham. See Not. (r), i det foregaaende.

samme Nat, noget for Dag (25.) lagde derfra, roede siden langs Landet Nord efter, og komme vel og lykkeligen til Kong Magni Flode, som tog meget venligen imod dem, og efterkom redeligen hvad han havde lovet.

Til den Ende lod Magnus Kong Svend og Danmark for den Gang fare, og begav sig i Følge med Harald tilbage til Norge (26.), hvor Forliget imellem dem, efter den giorte Aftale, blev offentligen fuldbyrdet paa Uplandene (b), i Bistop Grimkells, Einar Thambaskelvers, og

(25.) Sturlæson l. c. p. 80.

(26.) Sturlæson l. c. p. 85.

(b) Torfæus mener l. c. pag. 276., at dette er skeet i Danmark, men uden tilstrækkelig Grund; da Forliget ei angik Danmark, men Norge, hvor det altsaa, efter de Tiders Maade, paa et offentligt Ting, og med Almuens Samtykke, maa være fuldført. Dog maa vi tilstaae, at han deri synes at have Sturlæson paa sin Side, efter hvis Beretning pag. 81. det skulde være skeet strax efter Haralds Ankomst, medens Kong Magnus endnu laae ude med sine Skibe, følgelig i det mindste i Vigen, naar man skal dømme efter Ordenen og Sammenhængen i hans Historie; Men skal man gaae efter Theodorici Monachi l. c. p. 60. udtrykkelige og mere rimelige Beretning, som end og nævner Stedet, da Sturlæson derimod hverken nævner Tid eller Sted, paa hvilket dette er skeet, saa er Forliget sluttet paa Upland hos Søen (ad Lacum, uden Tvil den store Søe Miös) i Bistop Grimkells, Einar Thambaskelvers og mange andre store Herrers Nærværelse. Hvilken saa tydelige Beretning og Omstændighed da man med ingen Grund kan forkaste; saa bliver det heel rimeligt, at Sturlæson her atter, som man og merker paa mange andre Steder, har giort et lidet Spring i Tiden, for des bedre at beholde Sammenhængen i sin Materie, og ved Anledning af at for-

og mange andre store Herrers Nærværelse, enten ved Slutningen af Aaret 1045., eller Begyndelsen af Aar 1046. (c), og det paa den Maade: At Kong Magnus lod Harald først indbyde til et Giestebud i sit Telt, hvor denne og indfandt sig med 60. andre Giester af sine Mænd, og alting paa det prægtigste var tillavet. Efter Maaltidet, og da det leed mod Aftenen, lod Kongen bringe ind for sig adskillige kostbare Sager, og uddeelte deraf anseelige Foræringer til alle Haralds Mænd, begyndende fra den, som sad nederst, indtil han kom til Harald selv, til hvilken han rakte tvende Ror, som han holdt i Haanden, spørgende, hvilket af dem Harald vilde udvælge? Da denne dertil svarede: Det som er mig nærmest, leverede Kongen ham det, med det Tillæg: At han hermed gav ham den halve Deel i Norges Rige, med alle de Rettigheder og Herligheder, hvilke dertil laae, lige saa fuldkommen, som han selv havde dem. Dog med de Vilkaar, at naar de vare begge sammen, skulde Kong Magnus altid have Rangen i Gang, Sæde, Opvartning og andet saadant, og naar de begge tillige komme eller laae i en Havn, han da altid beholde det Leie i Havnen, og den Brygge, som Kongen tilkom. Saa skulde og Harald være forbunden til, for den Værdighed, hvortil han nu ophøiede ham, og han ellers ikke havde tænkt at lade nogen blive

Deel-

fortælle Haralds Forbund, Flugt og Ankomst til Magnum, faret fort i at berette, hvorledes det gik til med hans Ophøielse paa den Norske Throne, skiønt dette ikke skede, i det mindste offentlig, førend Kongen og han komme til Upland, hvor Sturlæson selv siden l. c. pag. 85. udtrykkelig beretter, at Kongerne en Tid lang om Vinteren opholdte sig, uden at nævne noget andet Sted, hvor de fore frem, førend de komme til Nidaros.

(c) At dette skede ud paa Vinteren, slutteligst først i Aaret 1046., kan man see af Sturlæson pag. 85, hvor han siger, at Kong Svend blev i Skaane, indtil han om Vinteren spurte, at Magnus og Harald vare farne til Norge.

deelagtig udi med sig, saa længe han levede, at tage sig hans og Rigets Forsvar an det beste han kunde, og hielpe dertil af al Magt (d); hvormed Harald i alle Maader var vel fornøiet, stod op og takkede Kongen paa det beste, og blev hos hannem glad og vel tilfreds indtil Aftenen, da han drog til sit igien (e). Om Morgenen næst efter lod Kongen sammenkalde den hele Forsamling til et offentligt Ting og Mode, paa hvilket han for Almuen offentlig tilkiendegav, at han havde skienket sin Fader-Broder Harald den halve Deel i Riget med sig, og Thorer paa Steig efter vedtagen Sædvane, gav Harald Konge-Navn (f), for hvilken

Op Tie-

(d) Theodoricus Monachus beretter l. c. pag. 60., at sidstanførte betingede Kongen sig ei alene for Norge, men og for Danmark, dog sidstbemeldte Rige sig alene forbeholdet. At ellers denne Forening om Fællesskabet i Regieringen blev imod Sædvane saa meget sat paa Skruer, synes at være skeet for at forekomme al Anledning til Trette og indvortes Urolighed, og efter de Stores i Riget deres Foranstaltning, hvilke, som det synes, ei troede Harald alt for vel, og efter Theodorici Beretning l. c. havde fast besluttet, at de slet ikke vilde leve under tvende Regenter, med mindre der blev Fred imellem dem, og derfor giort en vis Aftale mellem hinanden indbyrdes, at den, som ikke vilde holde Freden, skulde de rydde af Veien.

(e) Sturlæson beretter l. c. pag. 82., at han gik om Bord paa sit Skib. Hvilket han enten saa fortæller efter den Plan og Orden, han følger, eller og kan Harald maaskee have havt endeel Skibe i Miøsen, som han ved den Leilighed har betient sig af.

(f) Morkinskinna beretter, at dette skede, da Harald efter hans første Bortreise fra Kong Magnus var dragen til Vigen, og derfra til Uplandene, hvor han forlangede, at Indbyggerne skulde give ham Konge-Navn, hvilket de dog vegrede sig for at giøre, saa længe Kong Magnus levede, af Frygt for at støde ham for Hovedet derved, hvorover han begav sig derfra til Gudbrands-

dalen,

Tieneste denne beskienkede ham med anseelige Foræringer, nemlig et stort Drikke-Kar af kostbart Træe, beslaaet med forgyldt Sølv, og ziret med et ligedan forgyldt Laag, ganske fyldt med Penger af det fineste Sølv, desuden tvende Guld-Armbaand af stor Værdie, hvilke vare blant vore Forfædre de mest giængse og kostbareste Foræringer, og dernæst sin egen Purpur-Kappe underforet med kostbare hvide Skind, med videre Løfte om hans Kongelig Naade i Fremtiden (g). Siden indbød Kong Harald Magnum igien til Giest i sit Telt, hvor denne i Følge med 60. af sine fornemste Ministrer, paa det prægtigste blev imodtagen, og efter Maaltidet alle, som vare i hans Følge, aflagte med anseelige Foræringer. Kongerne sadde imidlertid begge paa een Throne sammen, og da de tillige med de andre tilstedeværende nu vare paa det lystigste, lod Kong Harald bringe ind i Teltet til sig en stor Hoben Penge-Sekke, hvilke da han

dalen, og forlangede det samme, men fandt der ei heller nogen, som torde giøre det, undtagen Thorer af Steig, hvilken da var ikke mere end 12. Aar gammel, men blev siden en berømmelig Mand. Det første i Forfatterens Beretning, nemlig at Harald kom til Upland, kan være, og er vel i sig selv rigtigt nok, som tilforn er viist; Men i det sidste, at han kom til Gudbrandsdalen, og fik der Konge-Navn, har bemeldte Forfatter vel taget Feil i Henseende til Tiden, og er uden al Tvil, som Torfæus l. c. pag. 275. rigtigt nok erindrer, Sturlæsons Beretning mere at staae til troende, som vi derfor ogsaa her har fulgt; Da det er heel rimeligt, at dersom Harald i Gudbrandsdalen, og siden paa Upland, som bemeldte Skrivt fortæller, var bleven antagen til Konge, og have følgelig faaet Folk samlet til sin Tieneste, saa havde han vel ei villet finde sig i at tage Riget, som en Skenk, af Kong Magno, og derfor giøre ham deelagtig igien i sine Penger.

(g) See Sturlæson loc. cit. pag. 84., hvor han tillige fortæller, at af Kappen blev siden giort et Alter-Klæde, og at Drikke-Karret var derefter længe i Thorers Familie.

han havde ladet aabne, sagde han til Kong Magnus, at ligesom han forrige Dag havde giort saa vel at giøre ham til en mægtig Mand, ved at skienke ham den halve Deel i Riget, hvilket han havde været saa lykkelig at vinde tilbage fra hans og sine egne Fiender, og kostet ham meget at bringe til Veie; saa vilde han nu igien paa sin Side dele med ham det Guld og den Skat, som han udenlands med ikke mindre Fare og Umage havde forhvervet sig, saa at samme, ligesom Riget, nu skulde høre dem begge til, dog paa den Maade, at eftersom han vidste, at de vare ikke begge lige sindede i Penge-Sager, men Kong Magnus langt mere gavmild og for at spendere, end han selv var, skulde det altsammen deles i to lige Dele, og hver af dem tage sin. Derpaa lod han en stor Oxe-Hud udbrede paa Gulvet, og Guldet slaae ud derpaa, hvilket var saa meget, at alle tilstedeværende høiligen forundrede dem over, at saa stor en Mængde deraf kunde være samlet paa eet Sted her i Norden (27.); Siden lod han det veie i Skaale-Vægt, og saaledes dele i to lige Parter. Som nu begge Kongerne fornøiede dem sammen over at see saa stor en Rigdom for sig, kom iblant andet frem et stort Guld-Bæger, saa stort som en Mands Hoved, hvilket Harald tog op, og spurte Kong Magnus, hvad Guld-Stykke han havde at legge frem imod dette Dverge-Hoved? Hvortil denne svarede, at han formedelst de mange og langvarige Krige, hvilke han idelig havde ført, var nu saa udtømmet fra Guld og Penger, at han af det første Slags intet mere havde tilovers end den Guld-Ring, han havde paa sin Haand; hvilken han derpaa tog af sig, og leverede Harald, som saae derpaa, og sagde, at det var alt for lidet Guld for saa mægtig en Konge, som havde tvende Kongeriger at raade over, i sær da der kunde tvilles paa, om han ogsaa var ret Eier af denne Ring. Hvilket da Kongen blev noget tankefuld over, sigende, at hvis han ikke

(27.) Torfæi Histor. Norv. P. III. p. 276.

var retmessig Eier af den Ring, vidste han ikke, hvad han med Rette eiede, eftersom hans egen Fader, Kong Oluf den Hellige, havde selv givet ham den, da de sidste Gang skiltes ad; svarede Harald leende, at han vidste nok, det var sandt, at hans Fader gav ham Ringen, men samme, sagde han videre, tog den for en ringe Sags skyld fra min Fader, og er det vist, at de smaa Konger her i Norge havde ikke alt for gode Vilkaar, mens din Fader var paa det mægtigste. Hvormed de vendte deres Tale til en anden Materie, og efterat bemeldte Deling var forbi, samt Giestebudet til Ende, befæstede den mellem dem sluttede Forening med 12. Mænds Eed paa begge Sider (28.), og ginge derpaa fornøiede fra hinanden.

Da alt dette var mellem Kongerne saaledes lykkeligen bragt til Ende, droge de om Vinteren bemeldte Aar 1046. videre over Uplandene, undertiden tilsammen, undertiden hver for sig, havende hver sin egen Hof-Stat, Nord til Throndhiem, hvor de begge toge deres Residence i Staden Nidaros; Og varede det da ikke længe, førend adskillige smaa Stridigheder begyndte at reise sig imellem Kongerne, hvilke adskillige onde Mennesker søgte deres Fordeel eller Fornøielse i at formere og vedligeholde. Men i Særdeleshed yttrede dette sig paa det Tog, som begge Kongerne efterfølgende Vaar foretoge sig mod Danmark, hvilket Rige Kong Svend, efter forommeldte deres Bortreise til Norge, havde ganske bragt under sin Lydighed (29.): Thi paa dette Tog hendte det sig engang, at Harald med sit Følge var tiligere reist ud om Morgenen end Kong Magnus, følgelig ogsaa om Afstenen for kommen i Havn, hvor de Natten over skulde ligge, og havde der lagt sit Skib just ved Kongens Brygge, hvilket

(28.) Torfæi Hist. l. c.

(29.) Theod. Monachi Hist. Reg. Norv. p. 61.

ket Sted som tilforn er meldt, Kong Magnus, i den sluttede Forening, blant andet havde forbeholdt sig. Hvorover da han kom efter, just som Kong Haralds Folk havde slaaet Teltet over Skibet (b), og fik see, at han laae paa det Sted (30.), sluttede han, at det var skeet af Harald, fordi han vilde føle sig for og forsøge, hvorledes Magnus vilde finde sig deri, at man giorde ham Indgreb i hans Rettigheder, og befalede derfor strax sine Folk, at de skulde bevæbne sig, og lave sig til at slaaes, hvis de andre ikke vilde give Plads. Men da Harald merkede, at Kong Magnus var vred, og at det vilde blive Alvor, raabte han til sine Folk: Slaaer Skibene løse, og legger bort fra Bryggen, Magnus min Frende er vred, gav dermed Rum for de andre, og lagde sig paa et andet Sted. Dog giorde han siden, da alting var blevet stille igien, og færdigt paa begge Sider, med et lidet Følge Kong Magno et Besøg paa hans Skib, som tog venligen imod ham, og bad ham være velkommen, og da Harald lod sig merke med, at endskiønt han ikke vidste andet, end at der var Fred og Venskab imellem dem, havde han dog for nylig merket andet, hvilket altsammen han dog vilde kun ansee som en Ungdoms Hastighed og Ubetænksomhed, sagde Magnus, at dette var slet ingen Barnagtighed af sig, men noget, hvorhan slægtede sin Familie paa, da han vel vidste, hvad han havde givet bort, og hvad han havde forbeholdt sig, samt at hvis han tillod, at man i denne liden Post giorde sig Indgreb, kunde det derefter ligeledes skee i flere; hvorover ligesom han selv agtede at holde den Forening, som var indgaaen, i alle Maader paa sin Side, saa vilde

 han

(30.) Sturlæson Heims Kringla T. II. p. 86.

(b) Andet Dekke og Skiul finder man ikke at de gamle har havt over sig paa deres Skibe, enten de reiste Sommer, eller Vinter, uden et Slags Telt, som de udsloge enten over et vist Rum af Skibet, eller det hele Skib.

han og, at man giorde ham samme Skiel. Hvortil Harald intet andet svarede, end at det var et sandt Ordsprog, at det kom den, som havde mest Forstand, til at give efter, og gik dermed sin Vei. Af hvilket og andre saadane Tilfælde adskillige da betienede dem, for at opvække aabenbare Uenighed mellem Kongerne, og endskiønt det ikke kom dertil, saa kunde man dog af Omstændighederne let merke, at der ikke mere var noget ret Venskab imellem dem, og den ene ei troede den anden for vel. Imidlertid giorde dog Harald, som han havde begyndt, fremdeles Selskab med paa det Tog, som de havde for mod Danmark, hvor Kong Svend, som ei saae sig at have Kræfter til at giøre dem Modstand, tog Flugten Øster over til Skaane, og Kongerne siden bleve langt ud paa Sommeren, bringende imidlertid det hele Rige igien til Lydighed. (i).

Medens de havde dermed at bestille, tog Kong Svend, eftersom han nu ei saae anden Redning for sig, og merkede, at den Undsætning, han hidindtil havde havt, og herefter kunde faae af de Svenske, var utilstrækkelig, sig for at søge Hielp hos den Engelske Konge Edvard (k), hvori han

(i) See Sturlæson l. c. pag. 88., som vi her ikke kan gaae fra, af Mangel paa andre Efterretninger, skiønt det kommer mig heel underligt for, at Kong Svend, som nylig tilforn havde sat sig fast i Danmark igien, og der, efter Sturlæsons Beretning pag. 85., om Vinteren forud hævet alle Kongelige Indkomster og Rettigheder, skulde saa strax, uden at giøre mindste Modstand, eller Forsøg derpaa, løbe derfra, og lade alt Haab om Riget fare. See pag. 90.

(k) Dette bevidner udtrykkelig de Engelske Skribenter Sim. Dunelmensis og Flor. Wigorniensis, henførende det til Aar 1047., hvilket ogsaa i sig selv saa kan være, og giør den Tanke, jeg har herom, endnu mere rimelig, nemlig at Kong

han saa meget mere haabede at naae sit Oiemerke, som Kong Magnus meente sig, som Arving efter Harde-Knut, at have Ret ligesaavel til Engelland, som Danmark (31.), og kunde altsaa af dem begge ansees som en felles Fiende. Men eftersom endeel af de Engelske Herrer og det hele Folk var derimod, skiønt den bekiendte Greve Godwinus, som var Kong Svend nær besvogret, raadde, at man dog i det mindste skulde sende ham 50. udrustede og bemandede Skibe til Hielp (32.), og Kong Edvard derover ei holdt det for raadeligt (l) at befatte sig med de Danske Sager;

Saa

(31.) Sturlæson l. c. p. 51.

(32.) Sim. Dunelmensis, & Rog. Houedenus int. Script. 5. post. Bedam, pag. 440.

Kong Svend Aar 1046. har giort saa længe, og saa megen Modstand, som han kunde, men da det ikke vilde nytte, taget Veien til Skaane, og derfra om Vinteren sendt Bud til Engelland om Hielp. Men en anden Engelsk Skribent Bromton regner det at være skeet 1046., samme Aar, da han saa vel som foranførte, fortæller, at Kong Magnus drev Svend ud, og underlagde sig Danmark; hvilket sidste Torfæus l. c. p. 255. mener at skulle forstaaes om Slaget ved Helganes, førend Harald blev Konge i Norge, og ikke efterat dette var skeet, da dog det sidste udtrykkelig berettes af bemeldte Bromton, naar han siger, at Aar 1046. underlagde Magnus Norreganorum Rex *Haraldus Harfax* (skal være Rex & Haraldus) frater Sancti Olaui Regis sig Danmark. Hvilket altsaa viser, at Harald virkelig har været med Kong Magnus paa hans Tog til Danmark 1046., og følgelig stadfæster vor Regning, at Haralds Hiemkomst er skeet 1045., og ikke 1046., som Torfæus vil, samt lærer; at de Engelske Skribenter ei kan mene bemeldte Slag ved Helganes, som stod 1045., førend Harald var kommen i Selskab med Kong Magnus.

(l) Uden Tvil af Frygt for, at han derved skulde drage de Danske og Norske ind i Engelland igien, og at Kong Magnus, som da var bleven saa mægtig, og af

sine

Saa lod Kong Svend, eftersom ei heller nogen Hielp fra denne Kant var at vente, alt Haab fare om at kunne herefter nogensinde komme til nogen rolig og fast Besiddelse af Thronen, og havde derover sat sig for at nedlegge den Kongelig Titel og Værdighed. Men just i det samme indtraf en uventelig Hendelse, som giorde, at han paa eengang forandrede saadant sit Forsæt, og besluttede aldrig mere at forlade Danmark: Thi da Kong Magnus, som vi tilforn har sagt, havde paa ny bemægtiget sig det

sine mange Seiervindinger saa berømt, skulde med den tappre Haralds Hielp giøre ham et Besøg i hans eget Rige: Thi at Kong Edvard har været bange derfor, det kan vi see at de Engelske Skribenter, i sær Matth. Westmonast. in Flor. Histor. pag. 212., med hvilken og Sim. Dunelmensis istemmer, som beretter, at Kong Edvard samlede en mægtig Flode sammen i Havnen Sandwic imod den Norske Konge Magnum, som havde i Sinde at angribe Engelland, men blev hindret derfra ved den Krig, ham blev paaført af den Danske Konge Svend; Og at Kong Harald den Tid har været med, og havt Deel i samme Forehavende, det kan man slutte af en anden Engelsk Skribent, nemlig Ranulphus Higdenus, som in Polychron. ap. Gale in Scriptor. Britann. pag. 278., næsten med selv samme Ord beretter desse Anstalter at være skeete mod den Norske Konge Harald Harefot, og henfører det til samme Aar, som de andre, nemlig 1045. Hvoraf jeg giør den Slutning, at Sagen, som de fortælle, er rigtig nok i sig selv, men at de har feilet i Aars-Tallet, da det ellers ei kan rime sig, at Harald har været med; at dette derfor heller er skeet 1046. eller 1847., at den Paastand, som vore Skribenter berette, see Sturlæson pag. 51., at Kong Magnus giorde, angaaende sin Arve-Rettighed til Engelland, skede just ved denne Tid og Anledning, eftersom man ellers intet Spor dertil finder hos de Engelske Skribenter, heller end 1043., som Torfæus mener, l. c. p. 255., og at Harald har just været den, som har bragt Magnum til at giøre saadan Paastand, og maaskee tillige selv truet at angribe Engelland, hvorover Sagen er tillagt dem begge.

det hele Rige, og, sluttelig paa den Underretning, at Kong Svend søgte Hielp i Engeland, var bleven den efterfølgende Vinter og hele Sommeren Aar 1047. over i Danmark, hvor han med sin hele Krigshær og Flode (m) laae i Jylland (n), skede det silde ud paa Hosten (o), at han

Pp

(m) De Engelske Skribenter i sær Sim. Dunelmensis, og Rog. Houedenus berette, at efterat Kong Svend havde søgt Hielp i Engelland, men ei faaet, holdt Kong Magnus et Slag med ham, og drev ham ud af Danmark. Hvilket vel ikke er antageligt, da det er rimeligere, at de Engelske har taget Feil, og her meent et af de Feldtslage, som stod mellem Kong Magnum og Svend, for Haralds Ankomst, end at vore skulde have gaaet saa betydelig en Ting reent forbi; Men hvis ikke dette var, skulde man troe, at der var noget deri, og at Kong Svend da havde giort det sidste Forsøg. See Not. (t). pag. 294.

(n) Denne Omstændighed bestyrker hvad tilforn er anført, nemlig at Kong Magnus og Harald truede med et Tog til Engelland, og laae derfor med deres Flode i Jylland, for at være i Nærværelsen: Thi ellers havde det været rimeligere at søge hen til Skaane, og blive der, hvorhen de vidste, at Kong Svend havde forføiet sig.

(o) Sturlæson føier dette Kong Magni Dødsfald saaledes sammen med Fortællingen om hans og Haralds Reise til Danmark, at man ei andet kan see, end at han, uden Tvil af Mangel paa Underretninger om hvad der gik for sig, siden Kongerne havde drevet Svend ud af Landet igien, uden hvad dette Kong Magni Dødsfald i Jylland om Høsten angik, har meent, at dette sidste skede samme Høst, efterat de vare komne til Danmark, skiønt der virkelig maa have gaaet mere end et halvt Aar forbi fra deres Ankomst til Kong Magni Død. Hvilket ei alene kan sluttes af foranførte Omstændigheder, men og noksom bevises deels af det Islandske Skrivt Morkinskinna, som udtrykkelig siger, see Torfæi Hist. Norv. l. c. p. 256., at Magnus og Harald regierede sammen i tvende Aar, da Sturlæson ikke melder, hvor længe, men det efter hans Fortælling neppe kunde have været eet Aar, deels og af Theodor

han blev heftig syg i Sudatorp (p), og som han merkede, at det vilde blive Døden, lod han sine Venner (q), og iblant dem Harald kalde ind til sig, bedende den sidste, at de maatte være ham paa det beste anbefalede; hvortil da Harald svarede, at saadant vilde han giore for Kong Magni Skyld, uagtet at mange af dem havde viist sig fortrædelige mod ham, bad Einar Thambaskelver, som da tillige var nærværende, og maaskee ansaae dette Haralds Svar, som sig i sær anrørende, Kongen derom, at han ei skulde bemøie Harald med saadant, da han vel allerede havde hos sig selv besluttet, hvad han vilde giøre med dem, og lod sig derfra ikke afdrage, i hvor meget han for nærværende Tid end lovede, hvorfor Kongen heller maatte tænke paa det, som var mere magtpaaliggende. Ef-

dorici Monachi klare Ord, naar han bevidner l. c. p. 61., at Kong Magnus, efterat han sidste Gang havde drevet Kong Svend ud af Danmark, levede endda kun eet Aar; følgelig maa han jo ei være død samme Aar, som Sturlæsons Fortælling fører med sig, men Aaret derefter. Saa man af dette kan see, at i Sturlæsons Beretning er et heelt Aar udeladt.

(p) Saxo Grammat. Lib. X. pag. 204. taler om dette Dødsfald, ligesom det skede i Skaane i Anledning af et Fald, som Kong Magnus giorde med sin Hest, da han i Hidsighed satte efter den flygtige Kong Svend. Hvori man vel ei har Aarsag at troe ham mere, end Sturlæson, hvad Maaden og Stedet angaaer, hvorpaa det skede; men det kan dog tiene til at bestyrke hvad vi tilforn har erindret, nemlig, at der virkelig mellem Kong Magnum og Svend har mere tildraget sig paa dette Magni sidste Tog til Danmark, end Sturlæson omtaler, og uden Tvil, som Sim. Dunelmensis beretter, staaet et Slag mellem dem, efter hvilket Svend flyede til Skaane, hvor Kong Magnus og virkelig kan have giort bemeldte Fald, og siden være død deraf i Jylland.

(q) Sturlæson er her, som paa mange andre Steder i Kong Magni Historie heel kort og uefterrettelig; hvorfor vi her følge de tvende Islandske Skrivter Morkinskinna og Hroekinskinna hos Torfæum l. c. pag. 283.

Efterat Harald derpaa havde givet til Svar, at intet var billigere, end at han ogsaa havde sine egne Venner i Erindring, hvortil han ansaae sig at være forbunden, vendte Kongen videre sin Tale til ham, hvormed han gav sin sidste Villie tilkiende, som bestod derudi, at han vilde overlade Kong Svend Danmark, med al den Ret, han havde dertil, eftersom den Forening, der var sluttet imellem Harde-Knut og sig, skede med de Vilkaar, at hvad enten Kong Magnus fik Danmark, eller Knud Norge, skulde dog ikke deres Arvinger paa nogen af Siderne beholde eller tilegne sig efter dem, enten Magni Danmark, eller Knuds Norge (r); Herover jeg raader dig, min Frende, sagde Kongen videre, at du lader Danmark fare, og begiver dig tilbage til Norge, dit Arve-Rige, hvor jeg ønsker, at du maa regiere vel og lykkeligen. Da Harald dermed ikke vilde være fornøiet, men sagde reent ud, at han, efter Kong Magni Død, ansaae sig for at være ligesaa vel hans Arving til Danmark, som til Norge, og vilde paastaae lige Ret til dem begge; bad Kongen ham endnu engang, at han ikke skulde giøre det, med det Tillæg, at endskiønt han vel begreb, at hans Formaninger ei vilde gielde meget, og Harald, dem uagtede, giøre sit beste, saa skulde dog denne ei heller udrette meget med sine

(r) Er det saa, som her fortælles, og det rimeligst synes at være, da det ikke vel er troeligt, at Kong Magnus har giort det alene af en Slags Fortrydelse over Harald, og for at skaffe sine Venner og Paarørende Kong Svend til Ven, eller efter Einar Thambaskelvers og andre saadanes Indskydelse, for at giøre Harald Fortræd, hvilket dog til deels kan have hiulpet dertil; Saa kan man desto lettere undskylde det, at Kong Magnus heller vilde unde en Fremmed, som desuden havde viist sig utroe imod ham, Riget efter sig, end sine egne Landsmænd og sin Paarørende Harald, og mindre forsvare dennes Opførsel, i at ville med Magt tilegne sig det, som ham dog ikke tilkom med Rette; Skiønt det er ikke at tvile paa, at jo de fleste, naar de havde været i hans Sted og Omstændigheder, skulde have giort det samme.

Fodringer paa Danmark. Hvortil da Harald intet svarede, men derimod spurte Kongen, hvor meget han endnu havde tilovers af det Guld, som han tilforn havde deelt med ham, pegte Kongen paa sine omkringstaaende Venner, sigende, at han havde anvendt det altsammen paa dem (s), og derved forhvervet sig deres Troskab og Kierlighed, saasom han ansaae een eneste brav Mands Tieneste og Bistand hoiere end meget Guld. Over hvilket, saa vel som foregaaende, Harald blev, som venteligt var, meget misfornoiet, og gik ud fra Kongen, hvilken derpaa efter Einar Thambaskelvers Raad og Erindring, at der var ikke megen Gunst og Naade for Kongens efterladte Venner hos Harald at vente, og folgelig for at skaffe dem en Slags Tilflugt og Hielp imod hans befrygtelige Forfolgelser (t), lod sin Halv-Broder Thorer Ulfsson (v) i sær kal-

(s) Dette kan og bestyrke hvad tilforn er sagt, nemlig at Kong Magnus maa, efterat denne Deling var skeet, have levet længere, end knapt eet Aar, som det efter den almindelige Regning skulde blive: Thi ellers var der alt for meget udøst i saa kort en Tid, da det Guld, som Harald havde tilbage paa sin Deel, var efter hans Død endda saa meget, at tolv stærke Karle neppe kunde bære det.

(t) Morkinskinna ap. Torfæum l. c. p. 282. 285. fortæller, at Kong Magnus selv, ogsaa for den Tid, ved en vis Leilighed, raadede sin egen Moder Alfhildis at søge sig Venner blant de Danske, hos hvilke, hvis han døede, hun kunde finde nogen Hielp og Tilflugt, da man ei kunde meget lide paa Haralds Venskab og Naade, og at hun og virkelig efter hans Død fandt sin Regning derved.

(v) Hans Sikkerhed havde man og i Særdeleshed fornødent at være betænkt paa, formedelst det Uvenskab, som havde reist sig imellem ham og Kong Harald, og engang gik saa vidt, at denne trak sit Sverd, og havde dræbt ham paa Stedet, hvis ikke Kong Magnus havde kommet der imellem, som siden ei torde lade sin Broder komme fra sin Side. Torfæus l. c. p. 277.

kalde ind til sig, befalende ham derpaa, at han skulde drage hen til Kong Svend, og lade ham vide, hvorledes det var sin afdøde Broders Kong Magni sidste Villie, at han skulde have Danmark efter hans Død (x), med hosføiet Begiering, at Kong Svend derimod vilde tage sig hans Broder Thorer an, og bevise ham al fornøden Hielp og Bistand, ligesom han ønskede, at Kong Magnus skulde have giort mod ham i lige Tilfælde. I Følge af denne Aftale og Indretning tog Thorer, saa snart han merkede, hans at Broder var død, Veien (y) til Kong Svend, hvilken da, som sagt er, var i Skaane, og ved Thorers Ankomst just stod færdig at stige til Hest, for at fuldføre sit Forsæt, at drage til Sverrig og nedlegge den Kongelige Værdighed, men giorde nu, da han fik denne Sagernes hastige Forandring og Kong Magni sidste Villie at vide, den Eed og det Løfte, at han aldrig mere skulde rømme Danmark (33.).

Kong Harald derimod var ikke mindre paa sin Side betænkt paa, hvorledes han efter Kong Magni Død, som efter de Islandske Historiers

(33.) Sturlæson l. c. p. 88. 90.

(x) See Theodor. Monachi Histor. Reg. Norv. pag. 61., som beretter, at Kong Magnus oplod, eller gav Svend det Danske Rige tilbage, fordi det efter Arve-Retten tilkom ham, og følgelig bestyrker, at foranførte Kong Magni Udsigende har været rigtigt.

(y) Hrochinskinna fortæller, at Harald havde faaet Nys om Thorers Reise og hans Erinde, og derfor sat visse ud paa ham, som skulde søge ham op, og saa snart de hørde, at Kongen var død, tage ham af Dage; men at han, skiønt Pilene, som de skiøde ud efter ham, fløie ham allevegne fra omkring Ørene, dog kom lykkelig derfra. Torfæus l. c. p. 284.

Beretning, (34.) indfaldt den 25. October Aar 1047. (3), kunde handthæve den Ret han meente at have til Danmark. Til hvilken Ende han strax lod den hele Krigshær sammenkalde, og offentlig tilkiendegive, at det var hans Forsæt, i Følge med den ganske Krigshær strax at forføie sig til Viborg, for der paa et offentlig Ting efter Sædvane at lade sig hylde til Konge over Danmark, og siden legge samme Rige under sig, hvortil han havde ligesaa vel Arve-Rettighed, som til Norge, og til samme at lade gielde, begierede nu Hielp af sine Nordmænd, hvilke derved havde Leilighed at bringe det saa vidt, at de fremdeles stedse skulde blive Eiere af Danmark (35.). Men Einar Thambaskelver, som syntes ret at være oplagt til at giøre ham Hinder og Fortræd, satte sig her atter mod hans Forehavende, i det han tog Ordet og svarede, at man var mere pligtig til at føre Kongens Liig til hans Grav i Nidaros, end at bekrige en anden og fremmed Konges Lande og Eiendele, sluttende sin Tale dermed, at han heller vilde følge Kong Magnum død, end nogen anden Konge levende. Hvorover, som han under forige Regiering havde i de fleste Ting havt mest at sige, og giorde sig strax færdig paa Kongens Skib, saa alle kunde see det, for at føre hans Liig tilbage, ansaae de andre det ogsaa for deres Skyldighed, efter hans Exempel, at giøre Liget Følge, i sær

(34.) Torfæus l. c. p. 287.

(35.) Sturlæson l. c. p. 89.

(3) Til dette Aar henføres den ogsaa af den Engelske Skribent Rogerus Hovedenus Annal. Part. I. int. Scriptor. 5. post Bedam. pag. 440. Det samme giør Torfæus, skiønt denne derover, hvilket han, ved at følge Sturlæsons Historie, var nødt til, er bleven tvungen til at flytte Haralds Ankomst fra Rusland eet Aar længer frem, end den virkelig var skeet, og sette den ved Aar 1046., da den dog rettere maa være skeet 1045.

sær Throndhiemerne, og med dem de andre Nordmænd (a), saa at Krigshæren derover gik fra hinanden, og Harald maatte, i hvor nodigt han end vilde, følge med og efter til Norge, hvor han siden over hele Landet lod sig paa hvert Ting og i hvert Fylke hylde til Konge, med Forsæt, at samle sin Krigshær sammen igien til næstkommende Foraar, og udføre sit Forehavende mod Danmark. Imidlertid, som han ingen mandlig Arving havde faaet med sin Dronning, og han da var den eneste født Printz, som var tilovers af den hele Kongelige Familie; saa tog han uden Tvil af bemeldte Aarsager, om Vinteren, efterat dette var skeet, foruden sin forige Dronning Elisabeth, som endda levede (b), sig en anden til ægte, ved Navn Thora, en Dotter af Thorberg Arnason, hvis Familie var den Tid blant de fornemste og mægtigste i Riget, og udbød, saa snart Vinteren var forbi, om Vaaren 1048., den halve Krigsmagt over det hele Rige, med Skibe og Folk, hvormed han drog over til Jylland, skiændende og brændende overalt der i Landet, den hele Sommer igiennem (c), og samlede sig et overmaade stort Bytte, dog uden at faae no-

(a) Det er venteligt, at der i Krigshæren har været en Hoben Danske Tropper, sær Jyder, hvilke fornemmelig holdte Magni Partie, og at samme ere blevne tilbage efter de Norskes Bortreise, og har siden hyldet Kong Svend.

(b) Det er altsaa en grov Feil, som har indsneget sig i den Danske Oversættelse af Sturlæsons Norske Krønike pag. 345., og J. Ramus ligeledes beholdt i hans Norske Kongers Historie, at Dronning Elisabeth den Gang var død, da bemeldte Oversættelse selv siden pag. 379. setter, at hun levede endnu 18. Aar derefter.

(c) Blant andre Steder, som da bleve brændte, var og Thorkell Geiffas Gaard. Til ham, som var en af de fornemste Høvdinger i Landet, skal Dronning Alfhildis, Kong Magni Moder, efter dennes Død, have taget sin Tilflugt, og

noget af Landet sig underlagt, med hvilket han drog om Hosten tilbage til Norge, efterat han samme Sommer havde sendt sine Gesanter til Kong Edvard i Engelland, og giort Venskab og Forbund med ham (d), uden Tvil til den Ende, at han kunde være sikker fra den Kant, medens han havde med Kong Svend at bestille, og for at forekomme denne, at han ikke skulde faae Hielp fra Engelland (e). Vinteren var ei heller saa snart forbi, forend de Norske igien vare paa Færde, opmuntrede deels af deres forige Fremgang og det rige Bytte, de havde giort afvigte Aar, hvilket altsammen, undtagen en vis Sum Penge, og saa megen Forraad, som behovedes til Krighærens Underholdning, Kongen havde ladet Krigsfolkene

og der opholdt sig en Tid, indtil hun begav sig til Kong Svend, Torfæus l. c. p. 285. Samme Mands Gaard lod Kongen ei alene afbrænde, men og føre hans Døttre bundne til sine Skibe, saa at deres Fader maatte selv begive sig til Kong Harald, falde ham til Fode for at bede om Naade, og desuden betale en overmaade stor Sum Penge, forend han fik dem tilbage, af Aarsag, at han ei alene selv havde været den, som efter Magni Død først paa Viborg-Ting gav Kong Svend Konge-Navn. Torfæus l. c. p. 289., hvorfor Harald meente sig ei at være ham meget godt skyldig; men hans Døttre havde ogsaa om Vinteren forud drevet Spot med Kong Haralds Udrustning mod Danmark, og iblant andet til Foragt giort Ankere af Ost, som de der skulde være stærke nok til at holde Kong Haralds Skibe. Sturlæson l. c. pag. 92.

(d) Dette berette vore egne Skribenter intet om, men de Engelske, i sær Sim. Dunelmensis og Flor. Vigorniensis ad an. 1048.

(e) I Lelandi Collectan. Tom. I. Part. II. p. 528. beretter Scala Chronica, at Kong Edvard hialp Svend til at faae Riget tilbage, imod Harald Harfager, Konge i Norge. Hvilket enten saa kan være skeet, forend dette Forbund bleve giort, eller skal forstaaes om efterfølgende Tider, da det ei er urimeligt, at Kong Edvard har giort den anden en Slags Hielp, skiønt man intet finder derom.

kene dele imellem sig, deels og af Kongens Exempel og Forestillinger, hvor meget bedre det var at forsøge Lykken udenlands, end sidde hiemme bag Ovnen og intet bestille, hvor meget man vandt ved at være ude om sig, da man paa forige Tog havde kommet de Danske til at tolde saa meget, som kunde udgiøre et heelt Aars Skat, og hvor meget man derved hialp til at giøre de Norskes Navn forfærdeligt for andre, i Steden for at være som tilforn foragtet, hvilket man for Fremtiden heller burde søge at forøge, end lade igien uddøe (36.). Herover skreed man om Vaaren efterfølgende Aar 1049. til et nyt Tog mod Danmark, hvor man den Gang huserede ligesom tilforn, og det da, efter Stufur Skallds Vers (37.), fornemmelig gik ud over Falster og de andre Danske Smaalande, som bleve ganske udplyndrede, og Byttet om Hosten derefter bragt til Norge; Saa det siden en Tid lang blev de Norskes aarlige Sædvane, hver Sommer at drage til Danmark, for der ligesom at inddrive og afhente deres visse aarlige Rettighed (38.), og det efter Kong Haralds Foranstaltning og Tilskyndelse, som ved alle Leiligheder opmuntrede sine Undersaatter dertil, nu ved at forestille, at det ikke var de Norske tienligt, at man lod de Danske sidde længe i Rolighed, og bestyrke sig paa ny, men man maatte plage og svække dem ved idelig Krig og Urolighed; nu igien, at Kong Svend, som en Meeneder imod Kong Magnum, ei kunde vente sig bedre Lykke i Krigen, end han hidindtil havde havt, hvorover de Norske nu maatte betiene sig af Leiligheden og Tiden, at Gud nu vilde lade de Danske giengielde, hvad de havde under Alfifæ Regie-

Qq ring

(36.) Torfæi Hist. Norveg. Part. III. p. 290.

(37.) Sturlæson l. c. p. 94.

(38.) Knytlinga Saga p. 40. Sturlæson p. 94.

ning (f), giort de Norske, hvis desse kun selv vilde erindre sig al den Uret, som dem da var vederfaren, og derfor søge Hevn, da de til Belønning skulde, uden stor Møie, blive Eiere af alle de Rigdome, som de Danske havde samlet i Engelland; og at man maatte vise, at de Norske havde baade en Konge, som vidste at inddrive rigtigt hvert Aar af Svend den Skat, ham burde betales, og tillige saadane Krigsmænd, som uforfærdede efterkomme, hvad dem blev befalet (39.). De Norske, som havde faaet Smag paa det Danske Bytte, toge desse Lærdome vel an, saa det idelig gik løs paa at røve, plyndre og slaae ihiel, uden at det kom til nogen ret Trefning mellem dem, da man paa den ene Side alene var betænkt paa at redde sig og sine ved Flugten, og paa den anden at fare frem, som graadige Ulve. Paa hvilken Maade Krigen ogsaa efterfølgende Aar 1050. blev fort, indtil Kong Svend, som imidlertid dette Stede, vel sad hiemme om Vinteren, men laae derimod om Sommeren ude med sin hele Krigsmagt og Flode, ei alene truede, at han dermed skulde drage til Norge, og tage der ligesaa ilde afsted, som Harald giorde i Danmark (g), men og endelig blev keed af at see sit Land saaledes med-

hand-

(39.) Torfæus l. c. pag. 291.

(f) Alfifa var Moder til Kong Svend, Kong Knud den Stores Søn, som i 5. Aar regierede over Norge, da hans Moder imidlertid var den, der fornemmelig førde Roret, og paa adskillige Maader trykkede Undersaatterne.

(g) Det er ogsaa heel underligt, at Kong Svend ei virkelig forsøgte derpaa, da han havde den hele Danske Krigsmagt hos sig, med mindre han var bange for, at Kong Harald skulde, i sin Fraværelse, bemægtige sig det hele Rige, og han selv derved udelukkes, som i Kong Magni Tid var skeet; Eller at han dog i det mindste ei satte sig til Modværn, eller indlod sig i Trefning med Fienden, hvilket dog kan være skeet, eller han har havt vigtige Aarsager for, at han ikke giorde det, som altsammen for Mangel paa Efterretninger er nu skiult for os.

handlet, og sendte derfor om Vinteren sidstbemeldte Aar, eller efterfølgende, Kong Harald det Budskab, at han om Sommeren næst efter skulde møde ham hos Gøtt-Elven, paa det de der enten kunde afgiøre Sagen ved et ordentlig Søe-Slag, eller lade den komme til Forlig. Kong Harald, som i saadant Tilfælde ikke var vant at lade sig bede to Gange, tog strax imod Tilbudet. Hvorpaa de om Vinteren paa begge Sider udrustede sig med Folk og Skibe, og udbøde dertil deres halve Krigsmagt (h), da Harald, saa snart Vaaren kom, indfandt sig paa det bestemte Sted, hvor han biede en Tid lang efter Kong Svend; Men da han merkede, at han ikke vilde komme, og endelig fik høre, at han endda laae med sin Flode ved Siæland, sang han et Vers af det Indhold, at nu havde den ene Konge løvet for den anden, bebreidende Kong Svend hans Ubestandighed, og lod sig merke med, at eftersom han ei vilde møde ham, saa vilde han nu igien gaae løs paa hans Undersaatter, ligesaa hidsigt som før, om ikke mere (40.). Til den Ende lod han de fleste af den gemene Almues Krigsfolk fare deres Vei hiem igien (i), og beholdt alene tilbage hos sig sine Hofmænd, Lehnshøvdinger, fornemste Krigsmænd, og saa mange af Bønderne, som boede de Danske nærmest,

Qq 2 med

(40.) Torfæus l. c. p. 291.

(h) Saa setter Sturlæson l. c. p. 94. Men Morkinskinna siger, at de udbøde deres hele Krigsmagt paa begge Sider. Torfæus l. c. pag. 291.

(i) Det lader, som Kong Svend ei vilde indfinde sig, for at holde Kong Harald op, og fra at giøre noget Indfald i hans Land, indtil Sommeren var forbi; eller at han med Overlæg har holdt sig tilbage, paa det han, naar Harald havde ladet sine fleste Tropper fare, og var kommen over til Danmark, hvilket han maaskee forud har seet at skulle skee, da uformodentlig kunde overfalde ham med sin hele samlede Magt, og desto lettere naae sit Øiemerke.

ninger, og Hevn over de Danske for deres Letsindighed og den Tort, de havde villet giøre ham; hvori om han havde naaet sit Diemerke, var det deres egen Skyld, da de selv saa vilde have det, og ikke havt Hierte til at forsvare enten deres Gods, eller deres Qvinder og Børn; hvilket om var skeet, skulde de nok have erfaret, at han torde møde dem. Nu derimod var det urimeligt at begiere, det han med en haandfuld Folk skulde paa Landet give sig i Færd med en heel Krigshær, og det paa et saa ubeleiligt Sted, hvor de kunde bruge deres sædvanlige List og Renker, som de alene betienede sig af, og hialp sig frem med, naar de skulde binde an med deres Fiender, hvilket han allerede længe siden havde forud seet. Dog paa det de skulde see, at han ei var bange for dem, vilde han ingenlunde romme Pladsen, dersom de havde Lyst til at slaaes med ham til Soes. Da Kong Svend nu enten ikke vilde, eller ikke strax var færdig dertil, skiltes de ad den Gang, og hver tog sin Vei, da Harald drog Nord efter mod Skagen, og Vinden under Veis kom de Norske saa sterk imod, at de maatte holde ind under Hlessøe (o), og blive der Natten over, da der imidlertid reiste sig en sterk Taage, hvorigiennem de Norske, da Solen gik op om Morgenen, fik paa eengang at see langt henne paa Havet et Skin ligesom en Hoben Ild-Funkler; Hvilket var ikke saa snart Kongen sagt, forend han strax merkede hvad det var, og befalede sine Folk at slaae Skibene løse, legge ud af Havnen, og tage til Aarene, da det og virkelig blev det, som han ansaae det for, nemlig den hele Danske Flode, af hvis paa adskillige Steder forgyldte Skibe bemeldte Glands, ved det Solen skinnede derpaa, og Taagen hos dem allerede havde klaret op, reiste sig, og hvormed Kong Svend kom ansettende, opmuntrende sine Folk af al Magt, at de ikke skulde lade denne Leilighed gaae sig af Hænderne, da de nu havde Fienden saa got som i Sekken,

(o) Andre sette Samsøy, som ei vel kan have Sted.

ken, til at hevne den Spot og Skade, dem var skeet, befrie deres Hustruer, Born og Paarorende af Fiendens Hænder, faae et overmaade rigt Bytte, og paa eengang at giore Ende paa Krigen. Hvilket da de Danske, som venteligt var, med al Hurtighed efterkomme, og med bedre Fremgang forfulgte de Norske, end desse kunde undflye, ved det deres Skibe vare tomme og lette, men de Norskes derimod ei alene sterkt ladde med en Hoben Gods og Bytte, men og tunge af det, de saa længe havde ligget paa Soen, uden at renses og torres, saa at de Danske, i hvor sterkt de andre end brugte Aarene, dog maatte til sidst faae fat paa dem, for hvilke dog ingen anden Redning var end Flugten; Saa greb Kong Harald, hvis Skib var det allerbageste og Fienden nærmest, til det Raad, at han befalede sine Folk at kaste ud alle de Træe-Kar, man havde paa Skibene, fyldte med Klæder og andre kostbare Sager, hvilke da de i det stille Veir komme drivende for Strommen, og de Danske saa nær, at de finge deres Eiendele at see, drivende om paa Havet, begyndte forst de fremmeste, og siden ligeledes de andre, at redde alt, hvad de kunde, af det som flod paa Havet, heller end at soge efter det, som var tilbage hos de Norske, hvilke imidlertid brugede Aarene det beste de havde lært, medens de Danske nolede, som varede ved, indtil Kong Svend selv kom dertil, heel fortornet over, „ at hans Folk lode sig saa afspise, „ og de Norske, som de nu havde i Garnet, slippe sig af Hænderne, ei „ alene frie og uden Straf, for hvad de havde giort, men ogsaa fulde og „ rige af Bytte, skiont de vare kun en Haandfuld at regne mod dem, og „ de droge af med deres Hustruer og Born, dem til storste Spot og „ Vanære„. Herover grebe de Danske til Aarene igien, og begyndte at hente de Norske ind paa ny, da Kong Harald atter befalede sine Folk, at de skulde kaste hvad ædelige Varer, de havde inde, af Malt, Hvede og Flesk, over Bord, og lade tillige deres Ol- og Drikke-Tonder rinde ud i

So-

Soen, for des bedre at lette Skibene, hvilke derpaa en Tid lang fode ligesaa sterk Fart, som de Danskes, indtil Kong Harald af Frygt for, at hans Folk ei skulde holde det ud i Længden, endelig befalede, at man skulde tage de tomme Tønder og Kar, som endda vare inden Skibs-Borde, binde Fangerne (p), som de forde med sig, fast dertil, og saa kaste over Bord; Hvilket da de Danske fik at see, af hvilke ventelig mange havde deres Hustruer eller Børn deriblant, lode de de Norske fare, for at redde deres egne, hvortil ogsaa Kong Svend maatte give sit Samtykke, hvor stor Lyst han end havde til at faae fat paa de Norske, hvilke imidlertid forde sig Tiden vel til Nytte, og komme saa langt bort, at de Danske ansaae det for at være forgieves at sette videre efter dem, hvorover de uskadte, uden at miste een Mand, og med et rigt Bytte, komme ud af denne Fare og hiem til deres Land. Men Kong Svend, heel misfornøiet over, at den forehavte Fangst, deels formedelst hans egne Folkes Efterladenhed, deels Fiendens Snedighed, ei lykkedes ham bedre, vendte tilbage til Hlesøe, hvor han fandt for sig syv af de Norskes Skibe, besatte alene med Bondernes Krigsfolk fra Vigsiden, hvilke godvilligen overgave sig, og bøde Penger for deres Liv og Frihed, hvilket Kong Svend ogsaa var saa naadig uden Betaling (43.) at tilstaae dem, holdende det for ubilligt, og at være til ingen Nytte, at han, som ellers var

(43.) Torfæus l. c. p. 293. 294. Men Sturlæson melder intet derom. See l. c. pag. 99.

(p) Desse Fanger vare til den største Deel fra Staden Hedaby eller Sleswig, hvor de Norske, ved Stadens Udplyndring, havde fanget en stor Hob Mennesker, end og adelige Damer og Jomfruer; som til deels vare Indbyggernes Hustruer og Børn, deels flygtede derind fra de omliggende Steder. Torfæus l. c. pag. 292.

var ulykkelig i Krig, vilde tyrannisere med Folk, som havde overgivet sig, skiont mange af de Danske havde Lyst til at hevne deres Harm paa dem.

Efterat Kong Harald havde lykkelig reddet sig ud af denne Fare, drog han sin Vei vel fornoiet, med den Trusel, at han skulde have denne Jagt, som de Danske havde giort efter ham, i god Erindring til en anden Gang, og begav sig til Nidaros, hvor han enten samme Aar, eller Aaret derefter, nemlig 1052. (q), ragede i indenlandske Uroligheder og Fortrædeligheder med ofthemeldte Einar Thambaskelver, hvilke endelig kostede denne Livet, og Kongen en Hoben Møie at faae stillede igien. Hvormed det gik saaledes til: Einar havde i adskillige Tilfælde været Kongen imod, lige fra det han kom til Regieringen (44.), giort ham ved en og anden Leilighed Indgreb i hans Kongelig Ret og Myndighed, og overalt viist sig mere myndig, stivsindet og hovmodig, end det kunde anstaae saa hoimodig en Herre, som Harald var, hvilken vel fra Begyndelsen af derover var bleven heel fortornet, og havde truet, at han vel engang skulde sette Modet ned paa ham, men havde dog en Tid lang fordoiet alt dette af Einar, som en Mand, der var den fornemste i hele Throndelagen, beslægtet eller besvogret ei alene med de mægtigste i Landet, men end og med Kongen selv, (thi Einars Søn havde Kongens Søster-Dotter til ægte (45.)), derhos klog, lovkyndig, rig, overmaade dristig (r),

Rr og

(44.) Torfæus l. c. p. 277.

(45.) Torfæus l. c. p. 294.

(q) Codex Flateyensis henregner dette til Aar 1050. og Torfæus til Aar 1051. l. c. pag. 299.

(r) Saa han end og truede Kongen med aabenbare Krig og Feide, og denne derfor engang maatte sige til ham, at han var Konge i Landet, men selv forde han kun Navnet. Torf. l. c. p. 296.

og endelig, som var det fornemste, særdeles meget afholden af Almuen, hvis Sag, end og imod Kongen selv, han ofte, ogsaa paa offentlig Ting, antog sig med stor Iver, saa han derover nogle Gange ragede offentlig i Trette med Kongen, og havde altid Almuen paa sin Side, paa hvis Hielp han i paakommende Tilfælde kunde sikkert forlade sig. Kongen, hvis Sind i Begyndelsen var fornemmelig henvendt paa Krigen mod Danmark, og vilde derover nødig legge sig ud med de Store i Riget, fornemmelig da han vidste, hvad saadant havde kostet hans Broder, eller opvække Misfornøielse hos Almuen, som desuden fandt sig besværet ved de idelige Uroligheder og Krigs-Toge, samt den strenge Regiering, som nu blev ført, frem for i Kong Magni Tid, lod dette dog, som sagt er, nogen Tid saaledes gaae hen, og ei alene Einar beholde de Forlehninger og Indkomster, som han havde havt, medens Kong Magnus levede (46.), men og, naar Einar havde giort ham noget imod, Sagen ved Venners Mellemhandling komme til Forlig, indtil han endelig begyndte at blive Kongen ufordragelig, som den der ei alene, naar han reiste til Byen i sær, hvor Kongen var, ligesom for at byde denne Trods, kom ansettende med otte eller ni lange Skibe, og omtrent 500. ja vel og 900. Mænd af sine egne Folk og Almuen, hvilke han og havde om sig hiemme, som sin Liv-Vagt, fornemmelig efterat han var bleven ueens med Kongen, men end og til sidst blev saa dristig, at han slog Kongens egne Paarørende ihiel (o), og paa et offentligt Ting, hvor Kongen selv var

(46.) Sturlæson l. c. p. 163.

(o) Dette fortæller Morkinskinna og Hrockinskinna ap. Torfæum l. c. p. 298. som Anledning og Aarsag til Einars Død, og at dermed gik saaledes til: Da Kongen engang havde hemmelig sat Prøve paa de fornemstes i Landet deres Tro-

var tilstede, med Magt bortførde en Tyv, som var greben i Byen, og ført dithen for at lide Dom og Straf (t). Over det første blev da Kon-

Troskab imod sig, iblant andre og Einars, og befundet, at denne var ærlig og vedelig funden i den Tilfælde, lod Kongen sig deraf bevæge til at indbyde ham til Giest, for at stifte Forlig og Venskab med ham, satte ham ved Siden hos sig i Giestebudet, og tracterede ham paa det beste. Men da Kongen og Einar efter Maaltidet sadde og drukke sammen, og den første iblant anden Tale faldt paa at fortælle Einar om sine Bedrivter udenlands, men merkede, at denne under Fortællingen faldt i Søvn, og hørde ei efter hvad der blev sagt; ansaae Kongen det, som en Foragt, (skiønt Einar den Gang vel giorde det af en Slags Alderdoms Skrøbelighed), og som en sædvanlig Haardnakkenhed af ham, som paa ingen Maade, i hvor naadig og venlig Kongen end viste sig mod ham, stod til at bøie, blev derover heel fortørnet, og da han saae, at Einar for Alvor søvnede af, bad han en af sine Paarørende, ved Navn Griotgard, saa hemmelig, at han skulde tage en Halm-Visk, og putte den i Haanden paa ham, trykke den siden haart sammen og sige: Einar lad os lave os til Reisen. Hvilket da Griotgard giorde, kom han derved Einar til at lade en F - - - gaae, saa han derover vaagnede, da Kongen imidlertid var gaaen sin Vei, og som han merkede, at man drev Giek med sig, blev han heel fortørnet, og drog strax hiem, men kom Dagen efter tilbage, bestormede Huset, hvori Griotgard sov, med væbnet Magt, og slog ham ihiel.

(t) Dette var, efter Sturlæsons Beretning, Aarsagen til Einars Død. Begge Fortællinger kan være rigtige, naar man forestiller sig Sagen saaledes, at Einar i Anledning af Griotgards Drab var reist til Byen, og har der, enten efter Forliget med Kongen for samme Drab var skeet, eller rettere, mens det var i Giere, atter stødt Kongen for Hovedet, som da paa eengang har betalt ham for begge Dele. Ligesom og Sturlæson selv beretter, at Einar, efter hans Ankomst til Byen, var der nogle Dage, førend den Historie med Tyven skede.

gen saa fortrydelig, at da Einar, som sædvanligt, efter felles Venners Mellemhandling, kom til Byen, for at tilbyde Kongen Forsøning for det begangne Drab, og paa bemeldte Maade, med sine mange Drabanter om sig, anstigende op fra Skibene, just paa en Tid, da Kongen stod ude i Svalen paa sin Residents i Nidaros, og blev hans Ankomst vaer; lod denne, som han pleiede, naar noget vigtigt var paa Færde, sig høre med et Vers af det Indhold: „At Einar truede nu at møde ham alt „for mandsterk, at i gamle Dage maatte end og Kongens Jarler selv „lade sig nøie med langt mindre Følge, og at det endelig var at befrygte, „at denne selvraadige Mand vilde jage ham ud af Landet, hvis ikke hans „Oxe i Tide kyssede ham„ det er, kløv Hovedet paa ham. Men da det sidste nu tillige kom dertil, blev Kongen saa forbittret, at han satte sig for at rødde denne farlige Mand af Veien, det maatte koste hvad det koste vilde, og følge derpaa hvad der kunde. Hvorover da det paa ny, ved deres Venners Mellemhandling, skulde komme til Forlig imellem dem, og der var paa begge Sider giort den Aftale, at Kongen og Einar skulde personligen tales sammen, og det i Kongens Dom- eller Forsamlings-Stue, som da stod nede ved Aaen Nid, forføiede Kongen sig selv først didhen med nogle faa, men paalidelige Mænd, som han dertil havde udvalgt, da de øvrige af hans Folk imidlertid bleve staaende ude paa Gaarden, for at være ved Haanden, og lod der stenge til for Lioret eller Vinduet paa Taget, saa der var kun en liden Aabning for Lyset at falde igiennem, hvorved de, som tilforn vare der inde, vel kunde see, men de, som komme uden fra derind, saa got som slet intet. Da nu Einar kom ogsaa efter Aftale didhen med sit Følge, lod han sin Søn, ved Navn Eyndrid, staae uden for Døren, sigende til ham, at saa længe han og de andre stode der i Nærværelsen, skulde vel ingen vove at giøre ham noget inden for, og gik dermed ind; men i det samme han var vel

kom-

kommen ind ad Døren, og havde sagt disse Ord; Mørkt er det nu i Kongens Stue, blev han af Kongens Mænd overfalden med Hug og Sting, og dræbt paa Stedet (v). Saa snart Eyndrid, som stod uden for, fik høre, hvorledes man spillede med hans Fader der inde, trak han sit Sverd, og løb ind, for at hielpe ham, men blev og ligeledes strax nedlagt. Hvorpaa Kongens Drabanter i en Hast løbe til, og posterede sig for Døren, for at hindre Einars Folk fra at brekke ind, hvilke vel ogsaa i Begyndelsen giorde Miner, som de vilde hevne deres Herres Død, og opmuntrede hinanden dertil, men havde dog ikke Hierte til at sette det i Verk, ved det dem fattedes Anfører. Hvorover Kongen, efterat dette var forrettet, steeg med sine Folk ubehindret om Bord paa sit Skib, som han ventelig til den Ende havde liggende i Beredskab, saasom han efter Einars Drab ei troede sig at være sikker i Byen, og hvor det vel ei heller havde været ham tienligt at blive længer, da baade de Store i Landet, som og den gemene Almue over denne Gierning vare blevne saa forbittrede paa Kongen, at de gierne havde giort Opstand imod ham, dersom de kuns havde havt en Formand og Anfører. Af den Aarsag begav nu Kongen, som ventelig havde forud seet, og derfor i Forveien lavet sig til at tage imod dette Uveir, sig bort fra Byen, og eftersom han meest havde at frygte for, at de Store i Landet, som Ven-

 ner

(v) Morkinskinna ap. Torfæum l. c. p. 298. beretter, at Einar, da han merkede, at han allevegne fra blev angreben, fik sit Sverd ud, og hug til Kongen, dog uden at giøre ham Skade, da han havde forvaret sig med tvende Pantserre, og derpaa raabte, at Kongens Hunde nu bede glubsk. Hvilket vel ei i alle Maader er saa rigtigt, da det nok kan være, at Einar trak sit Sverd; men at han fik Hug paa Kongen, synes ei rimeligt, da dertil vel neppe gaves ham Tid, og det vilde have været heel vanskeligt for ham at treffe Kongen, saa mørkt som der var inde.

ner og Paarørende af Einar, skulde sette sig paa Benene imod ham, i sær for Hakon Ivarsson, en af de mægtigste Mænd i Riget, som da boede paa Upland, og var en Dotter-Sons Søn af den bekiendte Hlade-Jarl, Hakon den Rige, eller Mægtige, som lang Tid var regierende Herre over Norge, og hvis Dotter Bergliot Einar havde havt til Egte; saa tog han Veien, efterat han havde forladt Byen, til Finnr Arnason, en af de anseeligste og mest formuende Mænd i Landet, som boede ikke langt derfra paa Gaarden Austuratt, og mellem hvilken og Kongen der var dobbelt Svogerskab, ved det denne havde Finns Broder-Dotter Thora, og han igien Kongens Broder-Dotter Bergliot til Egte. For ham, som en fortroelig Ven af Hakon Ivarsson, ved det de havde længe været i Selskab sammen paa Søerøverie, og som den, der havde meget blant de Store og Almuen i Landet at sige, aabenbarede da Kongen, hvorledes det stod til med Einars Drab, og Thromdernes Forbittrelse derover, begierende Raad af ham i denne Sag; Hvortil Finnr, der gierne snakkede af Skiegget, hvad han meente, svarede Kongen heel studs, at han var ret ilde faren, paa hvad Kant det var, da han allesteds giorde først det, som ont var, og var siden saa bange, at han ikke selv vidste, hvor han vilde hen. Men den anden, som meget vel forstod at forstille sig, naar Tid var, og kiendte Finns Sindelav, loe kun dertil, og sagde, at han nu havde i Sinde at betiene sig af Finnr, som sin Svoger, i et vigtigt Erinde, som var, at han skulde drage ind til Byen, og der stifte Forlig mellem Kongen og hans Undersaatter; men dersom det ei vilde gaae an efter Ønske, skulde han reise til Upland, og der saaledes tale for Hakon Ivarsson, at han ei satte sig op imod Kongen, eller opvakte Urolighed i Landet. Dertil var Finnr ikke uvillig, men tog sig bemeldte Erinde paa, efterat han, i Vidners Paahør, havde af Kongen betinget sig det til Belønning for sin

Tie-

Tieneste heri, at hans Broder Kalf Arnason (x) maatte komme tilbage til sit Fædernelaud, og der nyde sit Gods og de Forlehninger igien, som han tilforn havde havt, og reiste dermed afsted, da han tillige i Henseende til Hakon Ivarsson, havde i Forveien giort den Aftale med Kongen, at han ved sin Ankomst, og ved at opbære for Hakon sit Erinde, skulde for det første høre, hvad denne paastod til Belønning derfor, at han forsonede sig med Kongen for det, der var skeet med Einar og hans Søn, og ei opkastede sig til Fiende imod ham. Ligesaa var og blevet aftalt, at han siden skulde tage Kongens Fordeel i Agt det beste han kunde, og endelig, dersom det ei anderledes vilde lade sig giøre, gaae end og saa yderligt, at han intet skulde afslaae Hakon, hvad han end begierede, undtaget det Kongelige Navn og Riget (y).

Efter-

(x) Denne havde været en blant de fornemste Ophavsmænd til at reise Almuen op imod Kong Oluf den Hellige, og selv anført den i Slaget paa Stikkelstad, ja end og, som der meentes, givet Kongen, blant andre, et af hans Banesaar; Hvorover det skede, at han i Begyndelsen af Kong Magni Olufssøns Regiering maatte gaae i Landsflygtighed, skiønt han havde været blant de Fornemste i at hielpe Kongen paa Thronen, og hans Gods dømt at være Kronen tilfaldet.

(y) Man kan heraf tydelig see, hvilke stive og haarde Karle Kongen maa have havt at drages med, og hvilke Vanskeligheder at bestride, da han maatte gribe sig saa an, hvad Indsigt han har besiddet i at forud see, hvilke Følger dette vilde have, hvorfor han og saa længe havde fordraget Einars onde Væsen, og hvor meget det har været ham derom at giøre, at han kunde beholde Fred og Rolighed indenlands, uden Tvil og fornemmelig af den Aarsag, at han des bedre kunde bruge sig udenlands: Thi at han har giort det af pur Nød og Trang, er ingenlunde rimeligt, da Sturlæson l. c. p. 109. be-

Efterat dette saaledes var afstalt imellem dem, drog Kongen hen til Møre, hvor han i en kort Tid fik en heel Krigsmagt samlet, for i alle Tilfælde at være i Beredskab, hvis Forliget ei gik for sig; men Finnr reiste med 80. af sine Mænd, som han selv holdte til sin Tieneste, strax ind til Byen, hvor han fandt alting at være i Opror og Allarm, og lod de tilstedeværende Borgere og Bonder sammenkalde til et Mode, paa hvilket han bad dem intet fiendtligt begynde imod deres egen Konge, helst eftersom han vilde rette for sig, efter de beste og viseste Mænds Dom, og forestillede dem, hvor mange Ulykker saadant deres Foretagende imod Kong Oluf den Hellige havde trekket efter sig; hvorved han og endelig bragte det saa vidt, at de udlovede intet at ville yppe, men holde sig rolige, indtil de Sendebude, som Bergliot, Einars Hustrue, havde sendt til Upland til Hakon Ivarsson, komme tilbage; Og mere var den Gang ikke hos dem at vinde. Hvorover han maatte videre fort, og drog med sit Folge forst til Orkedalen, og siden derfra over Dofre-Field til Upland, hvor han for det forste begav sig til den der værende Jarl, ved Navn Orm, som var hans egen Sviger-Son, og tillige ogsaa en Dotter-Son af bemeldte Hakon den Rige, en meget berømt og anseelig Mand, med hvilken han afstalede Sagen i Forveien, og lod derpaa Hakon

beretter, som tilforn er anført, at han paa Møre alene fik en heel Krigsmagt samlet til sin Tieneste, hvilken han og vel paa andre Steder i Riget havde faaet paa Benene, om fornødent havde været. Dog negter jeg ikke, at han jo kan have frygtet for, at de mægtigste i Riget skulde ved denne Leilighed slaae sig til Kong Svend og de Danske, og derved spille ham samme Puds, som de havde spillet hans Broder St. Oluf, og at han derfor i Tide har været betænkt paa at forekomme saadant. Til hvilken Ende han vel og maaskee i desse Omstændigheder har, for desto bedre at rede sig ud, og som en god Politicus, lovet mere, end han til deels tænkte at holde.

kon Ivarsson stevne til et Møde, paa hvilket Finnr, da han i Orm Jarls Overværelse fremsatte for ham Kongens Erinde, strax merkede, at han ansaae det for sin Skyldighed at hevne sin Frendes Eyndrids Død, og at han var saa meget mere redebon til at giøre det, som han fra Throndhiem havde faaet den Tidende, at alle Mand stode der færdige til hans Tienesse, og at han kunde faae Folk nok til at reise en heel Krigshær imod Kongen. Hvorimod Finnr da forestillede ham, hvad Fare han satte sig selv udi, ved at opsette sig mod Kongen, hvis Undersaat han var, og af hvilken han maatte rimeligst ei vente sig andet end at blive overvunden, og derved forlore baade Fred og Gods; Og lad end være, at han blev Seiervinder, saa maatte han dog stedse lade sig kalde sin egen Herres Forræder og en Niding, da han derimod paa den anden Side kunde vente sig de største Fordele, som han selv vilde forlange, om han lod det komme til Fred og Forlig, allerhelst eftersom Einar ved sin lange Haardnakkenhed og Opsetsighed havde selv draget sig sin Ulykke paa Halsen, og Eyndrid ingenlunde var dræbt efter Kongens Befaling, men af Drabanterne, da han i den Vroe kom løbende midt ind iblant dem med sit dragne Sverd, og kunde ellers uskadt have kommet derfra. Eftersom Orm Jarl nu stemmede i med Finnr, angaaende det samme, og Hakon tilmed paa sin Side giorde sig det Haab, at han for sin egen Person kunde ved at slutte Forlig med Kongen skaffe sig anseelige Fordele, som og bleve ham lovede, saa lod han det og komme dertil, paa de Vilkaar, at Kongen skulde give ham Ragnhild, en Dotter af Kong Magnus den Gode, følgelig sin egen Broder-Sons Dotter, til Ægte, med saadan Hiemmie-Givt, som hende sømmede og anstod. Hvilket og Finnr paa Kongens vegne strax indgik, saa at Sagen imellem dem blev ved Vidner paa begge Sider stadfæstet og afgiort, følgelig ved Finns Tilbagekomst til Throndhiem den hele Urolighed neddæmpet, og saaledes Freden inden-

lands vedligeholdt, saa Kongen derover fik frie Hænder igien til at bruge sig, som han vilde, og derfor ei heller siden tog sig denne Sag saa meget nær: Thi da Hakon, efter den imellem ham og Finnr giorte Afstale, indfandt sig hos Kongen, for at faae den sluttede Forening opfyldt, tog denne vel imod ham paa det beste, og sagde, da Hakon forlangede, at det, som var ham lovet, maatte opfyldes, at han paa sin Side vilde nøie opfylde det Løfte, som Finnr paa sine Vegne havde giort ham, men dog maatte Hakon i Forveien bære sit Erinde frem for Princessen selv, da det ikke var ham raadeligt, ei heller nogen anden, at faae hende til Ægte, med mindre hun gav selv sit Samtykke dertil. Dette giorde og Hakon efter Kongens Erindring; men da han bar op sit Frierie for hende, fik han det uformodentlige Svar, at hun ofte havde erfaret, at hendes Fader Kong Magnus var død, men maatte nu i sær fornemme dertil, da man vilde give hende med en Bonde (3), endskiønt han baade af Skabning og sine mandige Bedrivter var for sin egen Person en meget anseelig Mand, i den Sted at hendes Fader, om han havde levet, ei skulde have givet hende til nogen ringere, end en Konge; Hvorover man og maatte vide, at hun slet ikke tog nogen til Ægte, som ei sad i anseelig Værdighed, og var beklædt med de fornemste Betieninger i Riget. Hakon, over dette Svar ei lidet bestyrtset, forføiede sig tilbage til Kongen, lod ham vide hvilken Beskeed han havde faaet, og begierede derfor, at eftersom Finnr paa Kongens Vegne havde lovet, at han skulde faae Ragnhild til Ægte, hvilket og Finnr tillige med flere, hvilke havde, som Vidner, været tilstede ved den sluttede Forening, og nu vare nærvæ-

ren-

(3) Ingen maa tænke, at ved dette Ord blev i gamle Dage forstaaet det samme, som nu omstunder: thi tilforn bemerkede det omtrent saa meget, som en Husfader, fornemmelig naar en levede af sit Gods, og ei beklædde noget høit Embede, eller stod i Tieneste ved Hoffet eller i Krigen.

rinde, selv tilstöde, og med ham bevidnede, men Princessen ei paa anden Maade var at bevæge til at lade det giorte Løvte opfyldes; saa maatte Kongen, for at hielpe paa Sagen, ophøie ham til Jarl, hvilken Begiering han meente at være saa meget mere billig, som han dertil var slet ikke uværdig, men havde alle fornødne Egenskaber, baade hvad hans Afkom og Familie, samt egen Person angik. Men Kongen, som maaskee frygtede for, at han skulde i ham faae en anden Einar at drages med, om han giorde ham for mægtig, undskyldte sig derfor med det Svar, at hans Broder Kong Oluf, og Broder-Søn Kong Magnus havde, medens de regierede, havt kun een Jarl i Riget; hvilket han og selv, alt siden han kom paa Thronen, havde iagttaget, og fremdeles vilde holde over, saa længe han regierede, saa han derover, da han hverken vilde, eller kunde skille Orm Jarl igien ved den Værdighed, hvortil han havde selv ophøiet ham, ei saae sig i Stand til at føie Hakon i denne hans Begiering. Hvilken over dette Svar, hvorved han saae sit hele Anleg at ligge over Ende, blev, som venteligt var, heel fortørnet, og Finnr ikke mindre, saa de sagde Kongen reent ud, at han var en Mand, som aldrig holdt Troe og Love, og droge dermed deres Vei, Finnr til sit Hiem, men Hakon ud af Landet, og til Danmark, hvor Kong Svend tog med begge Hænder imod ham, giorde ham til sin Jarl i Halland (a), og

Ss 2 sat-

(a) Sturlæson l. c. p. 113. siger alene, at han fik store Forlehninger af Kong Svend, og taler slet intet om, at han nogensinde blev Jarl i Danmark. Men at Sagen, dette uagtet, er rigtig, kan noksom sees af Erling Skakkes Ord hos Sturlæson l. c. p. 438., til Kong Waldemar i Danmark, naar han beraaber sig paa, at Hakon Ivarsson og Finnr Arnason droge fra Norge til Danmark, og at Kong Svend giorde saa vel den første, som den sidste, til sin Jarl; Ligesom og Morkinskinna udtrykkelig bevidner, at Hakon blev Jarl i Halland. Torf. l. c. p. 317. seqq., skiønt den henfører det til en urigtig Tid.

sette ham til at forsvare sine Lande imod Søerøveres, særdeles de Venders og Kurers Anfald, hvoraf samme da vare meget plagede.

Det varede ei heller længe, forend Finnr og tog Veien til Danmark efter Hakon: Thi da hans Broder Kalf Arnason, efter forommtalte Forening med Kongen, var kommen tilbage til sit Fæderneland i Følge af Finns Foranstaltning og Sendebud, havde ved sammes Mellemhandling personlig talet med Kongen, for at forsone sig med ham, og derpaa faaet sine Eiendele og Forlehninger igien, med de Vilkaar, at han, naar forlangedes og behovedes, skulde giøre ham og Riget Tieneste; Saa skede det, at Kongen næste Sommer derefter, som vi sette at være 1053. (b), foretog efter Sædvane et Tog til Danmark, og havde blant andre ogsaa Kalf Arnason i Følge med sig, da det hendte, at de Norske, iblant andre Steder, hvor de fore frem, ogsaa landede ved Fyen, hvor Indbyggerne havde samlet en Krigsmagt sammen mod dem, og vil-

(b) Derfor kan vi ingen videre Vished give, end at os synes, det saa maa være efter vor forige Regning: Thi om vi end sette, at Einars Drab og Finns Aftale med Kongen om sin Broders Tilbagekaldelse skede om Høsten 1051., saa er det dog vel ikke mueligt, at Kalf kan have faaet Bud derom, og være kommen tilbage fra Orkenøer, hvor han da opholdt sig, forend om Sommeren, eller Høsten 1052., og saa bliver den næste Sommer derefter 1053. Om Kong Harald ellers har været i Danmark Aar 1052., eller ei, er uvist at sige, da intet derom meldes. Dog synes han ei vel at have havt Tid og Leilighed dertil, med mindre Sagen imellem ham og Vedkommende var bleven saa tillig afgiort om Foraaret eller Sommeren, at han derpaa med de Folk, han havde samlet, har kunnet giøre et Tog. Hvilket og saaledes maa være skeet, om man nøie skal følge Stufur Skallds Vers, at Harald hvert Aar giorde de Danske bange, og Sturlæsons Ord, at han den ene Sommer efter den anden røvede i Danmark. l. c. p. 94.

vilde forbyde dem at giøre Landgang, hvilket da Kongen blev vaer, lavede han sig til et Angreb, og lod nogle af sine Tropper, som først vare blevne færdige, i Forveien gaae i Land, hvilke han satte Ralf Arnason til at anføre, efterat han havde sagt ham, til hvilken Kant han skulde vende sig for at tage imod Fienden, med Løfte, at han skulde selv strax komme efter med flere Folk, for at understøtte ham. Men enten Kongen nu giorde det af Forsæt, eller han ei saa hastigt kunde blive færdig, som behov giordes, saa tovede han med Hielpen alt for længe, og løb det derfor ei bedre af med Ralfs Tog, end at han, da han var kommen et lidet Stykke frem, blev med sine Folk af Fienden overmandet, dreven paa Flugt, og med en Hoben andre ihielslagen, saa at da Kongen kom paa Landet, og et kort Stykke Veis op fra Stranden, fandt han Valpladsen for sig, og Ralf der liggende, hvis Liig blev strax baaret til Skibene, men selv gik han løs paa Fienden, nedlagde en stor Hob af dem, og plyndrede derpaa Landet ud, hevnende saaledes Ralfs og de andres Død. Men imidlertid vare der dog mange, som fattede den Mistanke til Kongen, at han med Forsæt og overlagt Raad havde forvoldet Ralfs Død, og lode sig merke med, da man offentlig begyndte at tale om denne Sag, at Finner havde baaret sig heel uforsigtig ad, ved at sette sin Liid til Kongens Løfte i saadan en Ting, som dette var, da han var bekiendt for en hevngierig Mand, end og over langt mindre, end Ralf havde giort sig skyldig udi imod ham. Hvilken Mening og Tale Kongen selv saa meget mere bestyrkede, som han lod enhver sige derom hvad han vilde, sagde selv hverken Ja eller Nei dertil, men gav heller tilkiende, at han var tilfreds med hvad skeet var, særdeles ved et Vers, som han digtede derom, af det Indhold: „At nu vare de alle tretten (c) med got Overleg af Dage „tag-

(c) Det er uvist, hvilke tretten Kongen her har meent, men sluttelig har han sig-

„ tagne, skiønt mange vilde ansee saadant for at være ilde giort, og ham „ at være hevngierig„. I Særdeleshed tog Finnr sig dette saa nær, anseende sig selv, som Aarsag udi sin Broders Død, ved det han havde ligesom lokket ham ud af sin Sikkerhed, hvilken han var udi udenlands, for at levere ham i Kongens Kløer, og som skammelig bedragen ved at sette Tillid til dennes Løfter, saa han derover offentlig udraabte Kongen for en Morder og Bedrager, fattede et uforsonligt Had til ham, og begav sig til hans Fiende, Kong Svend i Danmark, hos hvilken han antog Tieneste, soer ham Troskabs Eed, og fik i Forlehning af ham Halland, over hvilket Land han blev giort til Jarl, efterat Hakon Ivarsson var kommen i Unaade hos Kong Svend, og havde derover forladt Lehnet og Danmark igien (d), hvor Finnr siden blev i mange Aar, og havde at bestille med at forsvare den Deel af Riget imod de Norskes Angreb, som et Land, der laae dem nærmest, men vilde aldrig siden indgaae noget Forlig, eller forsone sig med Kong Harald. Hvilken imidlertid efter sin forige Sædvane blev ved at giøre Indfald i de Danske Lande, dog som oftest alene med maadelige lette Skibe, og en maadelig Hob Folk

sigtet dermed enten til de Fornemste, som havde været med i at skille hans Broder St. Oluf ved Livet, eller til dem blant de Store i Riget, hvilke havde viist sig mest stive og fortrædelige mod ham, eller han i andre Maader ei havde noget got Øie paa.

(d) Sturlæson l. c. pag. 115. sammenføier dette med det foregaaende af Hakons Historie saaledes, at man ei andet kan see, end han da vendte hiem til Norge igien, hvor han fik Ragnhild til Egte, og blev Jarl i Orms Sted, som da var død. Men jeg troer, at Sturlæson her atter har giort et Spring i Historien, og at Hakons Tilbagekomst til Norge heller bør henføres til de Tider, da Slaget ved Nizzaa stod, saaledes som Morkinskinna fortæller det, og siden videre skal omtales.

Folk (e). Til hvilken Ende han ogsaa, paa det han kunde være desto mere i Nærværelsen af de Danske, ved disse Tider anlagde en ny Kiøbstæd inderst ved Follo-Fiorden, som da fik Navn af Oslo, men nu kaldes Christiania. Og eftersom han var en Herre, som havde vidtløftige Hensigter, var opmerksom paa alt det, hvorved der var Ære eller nogen Fordeel for ham at vinde og havde sine Tanker henvendte til mere end een Ting; Saa mængede han sig ogsaa ved Leilighed i andre udenlandske, i sær Engelske Sager og Uroligheder, hvilket fornemmelig skede Aar 1056. da man finder hos de Engelske Skribenter (47.), at den Engelske Jarl el-

(47.) Ingulphi Histor. int. Scriptor. Rerum Angl. post. Bedam. fol. 510. b. 511. a. Roger. Houedenus ibid. ad an. 1058. Flor. Wigorniensis p. 630. Chronic. Johan. Abbat. de Burg int. Scriptor. Hist. Angl. per Sparker T. II. p. 41. ad an. 1058. og flere.

(e) Man kan neppe begribe, hvorfor Kong Harald, som havde saa mange Fordele over de Danske, og hvert Aar huserede i deres Lande, næsten som han selv vilde, ei kunde i saa lang Tid bringe det videre, eller at han ei greb sig alvorligere an, at bringe Danmark under sin Lydighed, men heller søgte med saadane smaa Krige og Streiferier at udmatte de Danske; med mindre der ere, som jeg sikkert troer, foruden adskillige indvortes Uroligheder i hans eget Land, kommen andre Omstændigheder der imellem, som man nu ikke mere veed af, og Kong Svend har havt, hvilket og Scala Chronica bevidner i Lelandi Collectan. T. I. P. II. p. 528., nogen Hielp af Kong Edvard og de Engelske, hvilke det var sandelig meget derom at giøre, at ingen af disse Konger, særdeles Harald, skulde blive for mægtig, saa at denne derover er bleven nødt til at dele sin Magt og holde en Flode i Søen imod de Engelske, hvorefter man og virkelig finder tydelige Spor hos de Engelske Skribenter, som strax skal vises, og derfor imidlertid ei har kunnet, uden paa bemeldte Maade giøre sine Krigs-Toge mod Danmark.

eller Greve Algarus (f), som af Kong Edvard var dreven ud af Engelland og i Landsflygtighed, blev ved den Norske Flodes Hielp, som uformodentlig var kommen ham til Undsetning, og efter velforrettet Sag af hans Fader rigelig blev belønnet for Umagen, indsat i sine Lande og sin forige Værdighed igien. Hvilket da Kong Edvard, som venteligt var, ei kunde fordrage, inen drev bemeldte Greve ud igien Aar 1058., kaldte denne anden Gang den Norske Flode til Hielp, og lod sig af den paa ny igien med Magt indsette (g). Saa man af desse faa Efterretninger kan med temmelig Vished slutte, at det Forbund, som Aar 1048. blev sluttet imellem Kong Harald og Kong Edvard i Engelland, da allerede igien maa være blevet ophævet, og den første ved desse Tider virkelig have havt at bestille med de Engelske tillige, men dog imidlertid faret fort med sine Toge og Streiferier paa Danmark, fornemmelig da man om desse sidste slet intet finder i Særdeleshed optegnet hos vore Skribenter, siden sidst omtalte Slede, paa hvilket Kalf Arnason omkom, lige indtil Aar 1060. omtrent, da Saxo Grammaticus fortæller (h), at da Kong Harald var kom-

(f) Roger. Houedenus og Florent. Wigorniensis kalder ham Comitem Merciorum, og Ingulphus siger, at han var Comes Est-Saxoniæ, og efter hans Faders Død Comes Leycestriæ.

(g) At det skede tvende Gange, og paa bemeldte Tid, at denne Greve blev ved den Norske Flodes Hielp indsat i hans Grevskab, bevidne udtrykkelig Rogerus Houedenus og Ingulphus, den sidste i sær, at den Norske Flode kom første Gang uformodentlig, men blev anden Gang indkaldet af Greven, skiønt Flor. Wigorniensis taler om den sidste Indsettelse ad an. 1058., ligesom den skede ved den Norske Flodes da uformodentlige Ankomst.

(h) Histor. Dan. Lib. XI. p. 206. hvor han taler om et Slag imellem Kong Harald og Kong Svend, som de Norske og Islandske Historier ikke melde et Ord om,

kommen over til Danmark med en Krigsmagt, samlede Kong Svend en Krigshær sammen af Jyder imod ham, og med større Hidsighed end Forsigtighed gik løs paa de Norskes hele Krigsmagt hos Floden Dyursam eller Diurs-Aae, med saadant ulykkeligt Udfald, at han, saasom den Norske Flode var ham overlegen, blev slagen (i), og den største Deel af de Jydske Krigsfolk sprang ud i Aaen, og druknede sig selv.

Efterat dette var skeet, drog Kong Harald, som Sturlæson videre beretter (48.), Aar omtrent 1061. (k), med nogle lette Skibe og en

Tt maa-

(48.) L. cit. p. 124.

om, og man saa meget mindre kan kalde hans Beretning i Tvil, som han levede de Tider saa nær, at man med ingen Rimelighed kan sige, at han har feilet eller løiet i en Ting, som skede næsten i hans egen Tid og i hans eget Fæderneland; sær da han veed at nævne Stedet, hvor det skede, og andre Omstændigheder. Men saa kan man da og deraf tydelig see, hvor store Luger, og hvor mange Uefterretligheder der og findes i den Norske Historie, som dog skulde ansees for at være langt mere fuldstændig, end de andre Nordiske Landes paa de Tider.

(i) Dersom ikke denne Omstændighed var, at Saxo selv udtrykkelig siger, at de Norske havde Seieren, skulde man mene, at han her sigtede hen til det, som passerede imellem Kong Svend og Harald Aar 1051. da den første uformodentlig kom den sidste paa Halsen under Hlessøe. Men da hverken denne, ei heller andre Omstændigheder stemme overeens, og Saxo selv siger, at dette Slag ved Diursaae stod kort for Nissaae-Slaget, som skede 1062., saa kan man ei vel henføre det til nogen anden Tid, end jeg her har sat.

(k) Dette kan vi med en Slags Vished fastsætte, da Slaget ved Nissaae, som siden skal vises, uden al Tvil stod 1062.; og dette efter Sturlæsons Fortælling nødvendig maa være skeet Aaret forud.

maadelig Hob Folk (l) først til Vigen, og derfra, med første føielig Vind, over til Jylland igien, hvor han strax begyndte med sit sædvanlige Haandverk, og da han merkede, at Indbyggerne samlede sig sammen for at giøre ham Modstand, lagde han ind i Limfiorden, udplyndrende Landet paa begge Sider, og, da Landsfolket ogsaa der begyndte at samles, og at blive ham for sterke (m), til en liden øde Øe, hvor hans Folk begyndte at lide Mangel paa Vand, af hvilket slet intet paa den hele Øe var at finde. Hvorover Kongen, da han saadant fik at vide, strax befalede, at man skulde lede ham op en Lyngorm eller Snog, hvilken da de havde fundet og bragt til ham, lod Kongen den holde nær ved en Ild, og vel igiennembage, paa det den derved kunde blive afmægtig og vel tørstig, siden binde en Traad fast ved dens Stiert, og saa slippe den løs, da Ormen strax skyndede sig afsted, og de, som havde Traad-Nøglet i Hænderne, sloge Traaden løs, og fulgte efter ham, indtil han ensteds krøb ned i Jorden, hvor Kongen da befalede sine Folk at grave, og de funde Vand i Overflødighed. Men da de vare reddede af denne Nød, komme de i en anden Fare, i det Kong Svend, som Kong Harald ved sine Speidere fik at vide, havde med en sterk Flode lagt sig uden for Indløbet til Fiorden, i den Tanke, enten at forbyde ham at komme ud igien, eller giøre ham et Besøg der inde, hvilket saasom Kong Harald i nærværende Omstændigheder ansaae for betænkeligt at opbie, drog han med sine Skibe til det allerinderste i Fiorden, hvor der er kun en smal Hals af Landet imel-

(l) Uden Tvil fordi det Aaret tilforn, som vi har sat, havde løbet saa vel af for ham i Jylland, hvorfor han nu tænkte at finde desto mindre Modstand.

(m) Desse Omstændigheder vise, at det Slag, som Saxo omtaler, ei heller kan henføres til dette Aar.

imellem den og Vester-Havet (n). Hvor hen saa snart han om Aftenen var ankommen, lod han Natten efter tomme alle sine Skibe, sette dem paa Land, og saa trekke over bemeldte Hals, saa de om Morgenen efter vare ganske færdige dermed, og havde tillige faaet alt deres Gods om Borde igien, forend de Danske kunde komme efter, af hvis Hænder de Norske ogsaa denne Gang slap lykkeligen, ved deres Konges snilde Overleg, hvilken dog, over denne Hændelse heel fortrydelig lovede, at han en anden Gang skulde komme til Danmark med flere Folk og større Skibe, end han nu havde. Til den Ende lod han ei alene i Throndhiem, hvorhen han om Hosten, efterat bemeldte var skeet, havde begivet sig, sette sin Flode i Stand, og iblant andre et meget stort og prægtigt Skib om Vinteren bygge ude paa Orelandet, hvilket Kongen selv vilde anfore, og derfor med Seil, Tove, Ankere og andre Redskabe lod paa det beste og herligste forsyne (o); men han lod og samme Vinter et Sendebud afgaae til Kong Svend, at han om Vaaren efter skulde med sin hele Krigsmagt mode ham ved Gott-Elven, for der at afgiøre Sagen imellem dem ved et Soe-Slag, og da den at beholde begge Rigerne, paa hvis Side Seieren blev. Da Kong Svend, som ventelig ogsaa onskede engang at faae Ende paa alle de Uroligheder, hvormed han blev plaget af de Norske, tog imod Tilbudet, lod Kong Harald om Vinteren

(n) Denne Hals blev, som Knytlinga Saga bevidner pag. 62., siden efter Kong Harald kaldet Haralds-Eid.

(o) Skibet var ellers bygt efter det bekiendte Kong Oluf Tryggvesons Skib Ormen Lange kaldet, som i sin Tid var det største og prægtigste Skib, som var seet i de Nordiske Lande, saa det paa Fremstavnen havde et Drage-Hoved, men paa Bagstavnen en Drage-Stiert, hvilke, saavelsom de andre Udhugninger langs Skibs-Bordet paa begge Sider, vare overalt forgyldte, og Skibet selv inddeelt i 35. Rum.

legge an med de Skibe, han skulde anføre, saasom samme just ved de Tider var kommen tilbage. (t) fra sine udenlandske Søerøver-Toge, paa hvilke han i lang Tid havde opholdt sig, alt siden han kom i Unaade hos Kong Svend (v), og var nu kommen Kong Harald og sine Landsmænd, som

(t) Jeg følger herudi Morkinskinnæ Beretning ap. Torfæum l. c. p. 317. heller end Sturlæsons, som taler om Hakons Tilbagekomst til Norge, Ophøielse til Jarl og Giftermaal med Ragnhild, ligesom det skede kort efter hans Bortreise fra Norge, og strax efterat han var kommen i Unaade hos Kong Svend; da jeg ikke kan forestille mig, at Kong Harald, saa sindet som han var, skulde da, mere end tilforn, være saa færdig til at giøre saa meget Væsen af en Mand, som nylig tilforn havde giort sig til hans Uven, og slaaet sig til hans Fiende, helst i en Sag, som han engang paa en god Maade havde snoet sig fra, og var saa meget imod hans Stats-Kunst og Plan, nemlig heller at faae de store og mægtige Hoser i Riget formindskede og udrøddede, end at sette sig saadan en myndig Mand ved Siden, som Hakon var, der stod i Slægtskab og nøie Forening med den mægtigste og tilforn regierende Familie i Riget. Saa jeg derover ogsaa i den Post mere troer Morkinskinna, at Kongen kun afspisede Hakon med Løfter om at blive Jarl, end Sturlæson, som beretter, at han virkelig blev det; Med mindre man vil forklare det saaledes, som under næst-følgende Not. (i) bliver erindret.

(v) Morkinsk. beretter, at Hakon havde paa disse Toge været i Selskab med Finn Arnason og Ketill paa Hringenes, men tager uden al Tvil, i Henseende til Tiden og den sidstes Person feil: da det ei er rimeligt, at saa gammel en Mand, som Finn da var, der havde næsten tabt sit Syn, og havde at bestille med at forsvare Halland imod de Norske, som Jarl i Danmark, skulde da have befattet sig med saadant, hvilket altsaa bør forstaaes om de forige Tider, hvortil Sturlæson og henfører det l. c. p. 108.; Og hvad den sidste, nemlig Ketill angaaer, saa var det ikke ham, men hans Søn Guttorm, som Hakon den Gang var i Selskab med; hvilket kan sees ei alene af Sturlæsons Vidnesbyrd l. c.

Krigsfolk fare hiem igien, som han havde hos sig af Bønder og den gemene Almue, beholdende alene tilbage 150. Skibe, vel udrustede, med hvilke han drog ind under Halland, og udplyndrede Landet overalt, indtil han, da det leed temmelig langt ud paa Sommeren, lagde, med sin Flode ind i den saa kaldte Loso-Fiord, hvor han ligeledes holdt ilde Hus med at rove og plyndre, men Kong Svend kom ham, da han var midt i Forretningen, uformodentlig paa Halsen med den hele Danske Krigsmagt og 300. Skibe (r), hvilken uden Tvil med Forsæt og beraadt Hue havde tovet saa længe, indtil han fik høre, at Kong Harald, som sagt er, havde ladet en stor Deel af sin Krigsmagt (s) fare fra sig, og man altsaa kunde vente, at han ei skulde blive saa vanskelig at vinde Bugt med, men at han heller skulde see sig nødt til at tage Flugten, og tilstaae de Danske Seieren, hvilket sidste ogsaa mange af de Norske selv, anseende det for ugiorligt at fegte med en saa overlegen Fiende, raadde Kongen til, da man fik see den Danske Flode komme ansettende, og der blev given Befaling, at man skulde lave sig til at slaaes, men de finge til Svar, at forend han nu vilde flye, skulde heller den ene falde paa Stedet over den anden. Hvorpaa han strax lagde sin Flode i Slagtordning, hvilken han indrettede saaledes, at hans eget ny bygte Skib kom til at ligge midt i den, og hans Svogers Ulf Stalleres Skib tet ved Siden deraf; men paa den høire Fløi lod han forommtalte Hakon Ivarsson leg-

(r) Det synes rimeligt, at det imellem begge stridende Parter har været afgiort, at de skulde paa begge Sider have lige mange Skibe og Folk, og at Kong Harald ogsaa i Begyndelsen havde havt 300. Skibe, og følgelig ladet den halve Deel reise hiem.

(s) Det er derfor ikke vel rimeligt, hvad Saxo beretter, nemlig at den Danske Flode var langt svagere end den Norske, og at de første for den Skyld bandt deres Skibe sammen, for des bedre at kunne hielpe hinanden.

legge an med de Skibe, han skulde anføre, saasom samme just ved de Tider var kommen tilbage (t) fra sine udenlandske Søerøver-Toge, paa hvilke han i lang Tid havde opholdt sig, alt siden han kom i Unaade hos Kong Svend (v), og var nu kommen Kong Harald og sine Landsmænd, som

(t) Jeg følger herudi Morkinskinnæ Beretning ap. Torfæum l. c. p. 317. heller end Sturlæsons, som taler om Hakons Tilbagekomst til Norge, Ophøielse til Jarl og Giftermaal med Ragnhild, ligesom det skede kort efter hans Bortreise fra Norge, og strax efterat han var kommen i Unaade hos Kong Svend; da jeg ikke kan forestille mig, at Kong Harald, saa sindet som han var, skulde da, mere end tilforn, være saa færdig til at giøre saa meget Væsen af en Mand, som nylig tilforn havde giort sig til hans Uven, og slaaet sig til hans Fiende, helst i en Sag, som han engang paa en god Maade havde snoet sig fra, og var saa meget imod hans Stats-Kunst og Plan, nemlig heller at faae de store og mægtige Hanser i Riget formindskede og udrøddede, end at sette sig saadan en myndig Mand ved Siden, som Hakon var, der stod i Slægtskab og nøie Forening med den mægtigste og tilforn regierende Familie i Riget. Saa jeg derover ogsaa i den Post mere troer Morkinskinna, at Kongen kun afspisede Hakon med Løfter om at blive Jarl, end Sturlæson, som beretter, at han virkelig blev det; Med mindre man vil forklare det saaledes, som under næst-følgende Not. (i) bliver erindret.

(v) Morkinsk. beretter, at Hakon havde paa desse Toge været i Selskab med Finn Arnason og Ketill paa Hringenes, men tager uden al Tvil, i Henseende til Tiden og den sidstes Person feil: da det ei er rimeligt, at saa gammel en Mand, som Finn da var, der havde næsten tabt sit Syn, og havde at bestille med at forsvare Halland imod de Norske, som Jarl i Danmark, skulde da have befattet sig med saadant, hvilket altsaa bør forstaaes om de forige Tider, hvortil Sturlæson og henfører det l. c. p. 108.; Og hvad den sidste, nemlig Ketill angaaer, saa var det ikke ham, men hans Søn Guttorm, som Hakon den Gang var i Selskab med; hvilket kan sees ei alene af Sturlæsons Vidnesbyrd l. c.

som det svageste af de stridende Partier (x), til Hielp med 10. Søerøver-Skibe, med hvilke han, som sagt er, kom til at ligge paa den høiere Fløi, men Lehnshøvdingerne fra Throndhiem derimod paa den venstre, alle med Skibe og Folk vel udrustede. Paa den anden Side lagde ligeledes Kong Svend sit Skib midt i Slagtordningen lige imod Kong Haralds, og havde ved Siden hos sig Finn Arnason Jarl, tillige med de beste og mandigste Stridsfolk, (foruden fem andre Jarler, som ellers vare i den Danske Krigshær), hvilke alle heftede deres Skibe tet sammen i hin anden, paa det Ordenen ei skulde brydes, og de kunde giøre Fienden desto bedre Modstand, men de yderste Skibe paa begge Fløiene, fordi de vare saa mange, at de ei kunde faae Rum, laae løse, for at forsøge Lykken, hvor de best kunde komme til.

Saa

l. c. p. 108., men og deraf, at denne falder paa at fortælle om Guttorms Fribytterier og Bedrivter udenlands, efterat han har talt om Finns Reise og Ankomst til Danmark, følgelig derved henfører dem til den Tid, som vi med Morkinsk. sette, at Hakon var udenlands. Hvoraf vi videre slutte, at Guttorm, som en Søster-Søn af Kong Harald, har virkelig været den, som har overtalt ham til at hielpe sine Landsmænd, og bragt ham i Gunst igien hos Kongen, og at det har været enten ham, eller Hakon, som Saxo har meent, naar han siger, at de Norske i dette Slag fik uformodentlig Hielp af en Anfører, som var deres Landsmand. Hvilket tillige meget bestyrker, hvad tilforn Not. (t) er sagt.

(x) Dette angav Hakon selv, som Aarsag, hvorfor han helst vilde hielpe de Norske, efter Morkinskinnæ Beretning, i den Sted, at Finn Arnason slog sig til de Danske. Men ligesom dette sidste er urigtigt, saa er det venteligt, at Hakon fornemmelig har giort det første for at komme i Kong Haralds Gunst igien.

Saa snart Kong Harald havde sat sine Sager i Stand, lod han blæse til Strid, og sin Flode legge an mod Fienden, giorende dermed Begyndelsen til Slaget, i hvilket det gik ret haardt til paa begge Sider, og man i lang Tid ei kunde see, hvis Seieren vilde blive, saa det derover varede meget længe, nemlig fra om Aftenen St. Laurentii Dag, eller hen imod Aftenen, da det begyndte, og hele Natten igiennem, da Kong Harald imidlertid giorde sit beste, skiod selv længe med sin Bue, og, som Kong Svend ligeledes giorde paa sin Side, opmuntrede sine Folk det beste han kunde. Men paa de Norskes Side viste ingen storre Tapperhed, end Hakon Jvarsson (y), hvilken havde, ligesom en stor Deel af de Danske, sine Skibe lose og uden for Slagtordningen, og giorde derved Fienden i Slaget den storste Afbrek, og uden Tvil det meste dertil, at Seieren endelig blev paa hans Landsmænds Side: Thi han gik los paa det ene af Fiendens Skibe efter det andet: og saasom han havde store sterke Skibe og vel ovede Folk, saa kunde ingen, hvor han foer frem, staae ham imod, men han giorde strax roddigt paa alle de Skibe, som han fik fat paa, saa at alle forbemeldte Danske Skibe, som foere lose uden om Slagtordningen, derover bleve giorte værgelose, eller maatte tage Flugten. Men just i det samme kom der Bud til ham, at de Skibe, som laae i den anden Floi af den Norske Flode, vare færdige at tage Flugten, saasom de havde mist en stor Deel af deres Folk; Hvorover han strax skyndte sig didhen, og gik los paa de fiendtlige Skibe med saadan Eftertryk, at de maat-

(y) Som og best var skikket dertil, ved det han i saa lang-Tid havde levet i Krig og Feide, ligget ude saa vel Vinter som Sommer med sine Skibe, som Sturlæson beretter, l. c. p. 113., og derved giort sig selv og sine Folk hærdede og overmaade ovede.

maatte give tabt og vige tilbage (3), paa hvilken Maade han holdt ved den gandske Nat igiennem, saa at han allesteds indfandt sig, hvor han merkede, at hans Nærværelse mest giordes fornøden, førende allevegne Død og Forskrekkelse med sig, indtil Kong Harald selv endelig giorde Ende paa Sagen, da han med Morgenen steeg, efter en langvarig og tapper Modstand (a), over Bord og ind paa Kong Svends eget Skib, hvilket han giorde ganske reddigt for Folk, hvoraf alle som der vare, bleve nedlagte, undtagne de, som sprang for Bord, og bragte derved de Danske ganske paa Flugten, saa mange, som kunde komme derfra, hvilket ei var alles Lykke, da mange bleve nedlagte, særdeles paa de Skibe, som laae midt i Slagtordenen, omkring Kong Svends, og vare heftede sammen med hinanden, saa de ei kunde komme bort. Hvorover alle de Skibe, mere end 70. i Tallet, tillige med Kong Svends eget Skib, bleve tagne, Finne Jarl, foruden en stor Hoben andre, fangen, og overmaade meget Bytte giort. Men Kong Svend undkom, skiønt med stor Nød, derfra med Livet, og det, som Sturlæson beretter (b), ved Hakon Ivarssons

Hielp;

(3) Da maa det være skeet, som Saxo fortæller l. c. p. 206. at de Skaanske om Natten hugge sig løse fra de andre Skibe, og droge deres Vei hen op efter Aaen, hvor de vare komne fra.

(a) Saaledes beretter Saxo l. c. p. 207., at Kong Svend, skiønt han i Dagbrekningen, og da det blev lyst, merkede, at de Skaanske havde taget Flugten, dog giorde Modstand, indtil han endelig maatte give tabt.

(b) Loc. c. p. 134. hvori alle andre og stemme overens med ham, undtagne de Islandske Skrivter Morkinskinna, Fagursk. og Hrockinsk., som intet melde derom, men sige alene, at Kong Svend kom derfra i en liden Baad, havende alene een Mand i Følge med sig, til et lidet Hus, hvorpaa de til Beviis anføre Haralds egen Skalds Thiodolfs Vers. Saxo melder og intet der-

Hielp: Thi medens Kong Harald selv var i Færd med at forfølge den flygtige Fiende, og Hakon, formedelst de andre omkringliggende, mestendeels fra Fienden tagne Skibe, saaledes laae indklemt, at han ingen Vei kunde komme, kom en stor høi Mand, med en stor vid Hat paa Hovedet, roende til hans Skib, som begierede, at han maatte faae tale med ham, og efterat saadant var blevet ham tilstaaet, og han efter Tilspørsel havde sagt sig at hede Vanrådr (c), bad han, at Hakon vilde skienke sig Livet. Hvorpaa denne, som vel kiendte Personen, men just den Tid var i Forstavnen paa sit Skib, og lod en af sine Folk forbinde, befalede tvende af sine Mænd, som vare blant hans beste Venner, at de skulde stige i Baaden til den fremmede Mand, og føre ham til Lands, bringe ham siden med sig til en Mands Huus, ved Navn Karl, som var Hakons Ven (d), og hilse samme fra ham, at han skulde lade denne Mand, som de førde med sig, faae den Hest, som Hakon forige Dag havde foræret ham, med en Sadel paa, og lade sin egen Søn ledsage ham paa Veien, at han kunde komme i Sikkerhed. Bemeldte tvende Mænd efterkomme strax troelig hvad dem var befalet, og førde Manden, som var Kong Svend selv, lykkeligen til Lands, forbi de Norskes Skibe og

derom, ei heller Theodor. Monachus; Men imidlertid fortæller Snorro det med saa mange Omstændigheder, og hvad som fulgte paa, stemmer dermed saa vel overeens, at man ei kan ansee det for urigtigt; allerhelst da bemeldte Skribenter, ved at tie med de Omstændigheder, som Sturlæson beretter, ei derfor negte dem.

(c) Navnet bemerker en, som er saa ilde deran, at han er raadvild, og veed ei hvad han skal gribe til.

(d) Denne Omstændighed, at Hakon var saa vel kiendt i Halland, kan tiene til at bestyrke hvad vi tilforn har sagt, nemlig at han allerede for denne Tid havde der været Jarl, men bleb det ei siden, som Morkinskinna fetter.

og Baade, som foere af og til, ved det de, saa ofte man raabte dem an, svarede paa Norsk, og sagde, at de vare af Hakon Ivarssons Folk. Imidlertid kom Kong Harald tilbage fra at forfølge Fienden, som kun varede kort, for den Mængde Skibe, hvilke allevegne laae i Veien, og lod siden søge noie paa Kong Svends Skib (e) blant de mange Ihielslagne, som der laae, efter hans Liig, og endskiønt samme ei blev fundet, giorde dog baade Kongen og andre sig de visse Tanker, at han i Slaget endelig maatte være omkommen. Hvorover han og lod af videre at søge efter ham, men befalede i den Sted, at man skulde forbinde og læge dem blant hans Folk, som vare saarede, drage Omsorg for, at de Ihielslagnes Liig bleve begravne, og til den Ende bringe dem fra Skibene til Lands, med Befaling til Bonderne, at de skulde begrave dem. Siden lod han egsaa dele Byttet imellem sine Folk, med hvilket da han en Tid lang havde opholdt sig der paa Stedet, hvor Slaget havde staaet, kom det Budskab uformodentlig til ham, at Kong Svend, som man holdte for at være død, var kommen over til Siæland igien, og at der havde samlet sig til ham alle de, som vare undkomne af Slaget, foruden mangfoldige andre, saa at han atter havde faaet en meget talrig Krigshær paa Benene. Hvorover Kong Harald, da han merkede heraf, at hans Haab havde slaaet ham feil, og for denne Gang ei videre var for ham at udrette, drog sin Vei tilbage til Oslo, og gav sine Forlov at drage hver hiem til sit, havende Hakon Ivarsson i Følge med sig, hvilken da, baade for den vigtige Tieneste, han havde giort i Nissaa-Slaget, som og ved sine Venners Mellemhandling (49.), kom i Kongens Naade og

Uu 2 Ven-

(49.) Sturlæson l. c. p. 115.

(e) Blant andet Bytte, som der blev giort, skal og være fundet et Skrin, med S. Vincentii Reliqvier i, som blev ført til Norge. Torf. l. c. p. 312.

Venskab igien, og til sine Eiendele og sit Arve-Gods, som han havde paa Upland, med de Vilkaar, at han skulde faae Ragnhild til Egte (f), og eftersom Orm Jarl da var død, blive Jarl i hans Sted, og svære Kongen Troeskabs Eed. Det første havde ikke stor Sværighed, ved det Princessen, efter da værende Omstændigheder, ei mere var saa vanskelig at faae dertil overtalt (g), saa at Bryllupet endnu samme Vinter, strax efter Juel blev i Kongens eget Hof høitidelig fuldbyrdet (h), hvorpaa Ha-

(f) Morkinskinna fortæller, at Kong Harald var selv den, som giorde Hakon, da denne lod sig merke med, at han vilde drage bort igien paa Fribytterie, det Forslag, at han skulde givte sig, og faae Ragnhild til Egte, Torfæus l. c. pag. 318. Hvilket sandelig, i Betragtning af Kongens bekiendte Sindelav og Stats-Greb, har ingensteds hiemme, da det var saa meget imod Kongens Fordeel og Hensigt, at skaffe Hakon saadant et Givtermaal, at det heller er venteligt, han aldrig havde givet sit Samtykke dertil, dersom han paa en god Maade havde kunnet giøre det.

(g) Her beretter atter Morkinskinna, at Kongen selv, i hvis Hof Ragnhild da var, overtalde hende dertil, ved at love, at han vilde giøre Hakon til Jarl. Men da man af sammes Fortælling kan tydelig see, at den har mænget det, som første Gang passerede imellem Hakon og Kongen i Throndhiem, hvorom dette Skrivt ellers slet intet melder, med det, som skede efter Hakons Tilbagekomst; saa er det slutteligt, at denne, og forige Beretning, er sat sammen af det almindelige Løfte, som Kongen havde givet Finnr, at han vilde holde, hvad denne lovede Hakon paa sine vegne, hvilket blev, at han skulde faae Ragnhild til Egte.

(h) Morkinskinna taler herom, ligesom det skede i Throndhiem, da dog Sturlæson udtrykkelig bevidner, at Kongen var, om Vinteren efter Slaget ved Nissaae, i Oslo. Saa dette med andet viser, at forstbemeldte Skrivt har mænget dette sammen med hvad som skede strax efter Einars Død, og gik for sig i Trond-

kon med sin unge Brud begav sig til sit Hiem. Men det sidste derimod blev enten ikke fuldbyrdet, eller stod ei længe ved Magt (i), fornemmelig i Anledning af hvad der tildrog sig om Vinteren efter sidstomtalte Slag i Oslo, hvor Kongen da opholdt sig, og der ofte og meget blev i Selskaber talt om samme Slag, som havde staaet om Hosten foran, eftersom en hver havde noget derfra at fortælle.

I Særdeleshed hendte det sig engang, at endeel Personer sadde en Aften over et Drikke-Bord sammen, og førde adskillig Tale, i sær om Nissaa-Slaget, og angaaende hvo som havde der indlagt sig den største Ære, da enhver havde sin at rose, men alle dog vare enige derom, at Hakon Jarl havde i dette Slag overgaaet alle andre i Mod og Tapperhed, og var egentlig den, man fornemmelig havde at takke for Seieren, rosende ham tillige, som en Mand, der var modig i Krig og stridbar, der nedstammede fra de Fornemste i Riget, og havde altid Lykken paa sin

Throndhiem. Hvilket sidste da Forfatteren til dette Skrivt ei har vidst af, eller ret at skille fra det, som skede efter Nissaa-Slaget, saa er det let at indsee, hvorfor han har sat Hakons Afreise til Danmark og hans Ophøielse til Jarl i Halland, samt hvad han der videre forrettede, altsammen efter bemeldte Slag, da hverken Tiden eller andre Omstændigheder tillade, at det saaledes kan være skeet.

(i) Sturlæson beretter udtrykkelig, at han blev Jarl, og svor Kongen Troskabs Eed; Hvilket heel vel kan være rigtigt, allerhelst da det, som Morkinskinna fortæller, at Kongen afspisede Hakon kun med Løfter derom, heller kan forstaaes om det første, som gik for sig mellem dem, da man har merket, at dette Skrivt har mænget det sammen med det sidste og tvertimod, end at sette, det Kongen paa en Tid, da det ei vel var giørligt, har atter brudt sit Løfte, ihvor gierne han maaskee havde giort det, om det havde været muligt.

Side. Hvilket da Kongen, som den Gang af en Hendelse var ude paa Gaarden, hvor han talede med nogle af sine Mænd, og af Nysgierrighed havde gaaet hen til Døren, hvor bemeldte sadde inden for, for at give Agt paa hvad de saa heftig talede om, fik at høre, sagde han: Her inde skulde enhver gierne vilde hede Hakon, og gik dermed sin Vei. Men om Vaaren derefter, Aar 1063., skede det ligeledes en anden Gang, at nogle af Kongens Hofmænd sadde og drak sammen, talende tillige om Slaget ved Nissaa, da man atter, som sædvanligt var, rosede Hakon meget for hans Tapperhed, men endeel i Selskabet lagde tillige ei mindre Ros paa nogle andre, som i det Slag havde indlagt sig særdeles Ære. I Besynderlighed var der iblant dem en vis Person, som lod sig merke med, at i bemeldte Slag havde vel flere end Hakon giort sig berømte ved deres Tapperhed, men dog ingen havt den Lykke, som han; Hvilket da nogle vilde forklare derhen, at den omtalte Lykke havde bestaaet i at drive saa mange af Fiendens Skibe paa Flugt, udlod samme sig videre dermed, at det, de meente, var ikke nær saa stor Lykke, som den, at Hakon havde havt Leilighed til at skienke Kong Svend Livet, forsikrende tillige, at hvad han nu sagde, vidste han at være upaatvilelig sandt, da en af dem, som selv havde været med at føre Kong Svend til Lands og i sin Sikkerhed, havde med egen Mund fortaalt ham det. Dette, som saa offentlig var blevet sagt, kunde ei længe blive skiult, uden at komme for Kongens Øren, hvilken ikke saa snart havde faaet Sagen at høre, forend han begreb, at det var rigtig saaledes gaaet til dermed, som fortaalt var, og derfor strax uden videre Opphold lod skaffe til Veie de fornødne Heste til forehavende Reise, paa hvilke han satte sig med et Følge, bestaaende af 200. bevæbnede Mænd, og reed saaledes afsted den ganske Nat igiennem og en Stund ud paa efterfølgende Dag, i det Forsæt at overrumple Hakon Jarl, forend han fik noget derom at vide, og betale ham for det be-

tyde-

tydelige Puds, samme havde spillet ham, da de under Veis mødte en Hoben Bønder, som førde Meel og Malt til Byen. Til Hakons Lykke var der da iblant Kongens Følge en Mand, ved Navn Gamall, som enten havde hørt, eller af sig selv merkede, hvem denne Reise sigtede paa, og hvad den betydde, hvorover han, enten som en Ven af Hakon, eller fordi hans overhængende Ulykke gik ham ellers nær, eftersom Jarlen i Almindelighed, særdeles af Uplænderne, var meget elsket, saa uformerkt reed hen til en af bemeldte Bønder, som han kiendte, og i Eenrum lovede samme en stor Belønning, dersom han, det allerforteste han kunde, vilde ride en Gienvei hen til Hakon Jarl, og sige ham, at Kongen havde i Sinde, og var allerede paa Veien for at tage ham af Dage, saasom han nu havde faaet at vide, at Jarlen havde hiulpet Kong Svend til at undkomme af Slaget ved Nissaae. Dertil lod Bonden sig betinge for en vis Belønning, og forrettede sit Erinde saa vel, at han kom til Jarlens Residence, om Aftenen, forend han havde gaaet til Sengs, hvilken, saa snart han havde faaet dette Budskab, lod strax føre bort af Gaarden og hen i Skoven alt sit rørlige Gods og alle sine Eiendele, saa at Kongen intet fandt uden de tomme Vegge for sig, og ikke eet eneste Menneske, da han kom til Jarlens Hof, hvilken sidste derpaa forføiede sig til Kong Steinkill i Sverrig (k), hos hvilken han blev en Tid lang ud

(k) Sturlæson l. c. p. 141. hvis Fortælling Morkinskinna her atter viger fra, som beretter, at Hakon, fortørnet over, at Kongen ei havde efter Løfte giort ham til Jarl, solgte alt sit Gods, som han eiede, og med sex Skibe drog ud af Landet, i det Forsæt at ville nære sig af Friebytterie, men lod sig af sin Hustrue overtale til at reise til Danmark, hvor Kong Svend var heel fortørnet paa ham, fordi han, som der foregaves, havde giort ham saa stor Afbrek i Nissaae-Slaget, og sagde ham reent ud, at han undrede meget over, at

ud paa Sommeren, indtil han fik høre, at Kong Harald var reist fra Oslo Nord efter til Throndhiem, da han strax betienede sig af Leiligheden, og drog tilbage til Uplandene, forblivende der indtil Kongen om Høsten samme Aar kom tilbage Norden fra, mod hvis Ankomst han forføiede sig igien til Wermeland, hvilket Landskab Kong Steinkill, havde sat ham til at raade over (l), og blev der indtil det leed noget ud paa Vinteren, da han med en sterk Krigsmagt, som han havde faaet samlet af Gother og Wermer, drog over til Raumarike i Norge, og saa videre omkring, opbærende al Landskyld og alle Skatter over hele Upland, hvormed han foer tilbage til Gothland, og foraarsagede derved saa meget, at da Kongen, som ogsaa den Vinter over opholdt sig i Oslo, sendte sine Mænd til Upland, for at lade dem opbære Landskylden og Skatterne paa Kongens vegne, komme de med tomme Hænder tilbage, saasom Indbyggerne foregave, at de havde allerede betalt det altsammen til Hakon Jarl,

at Kong Harald havde givet sin Fætterske bort til saa slem en Mand; Men endelig tog imod ham, for hans Hustrues Skyld, og lod ham blive Jarl i Halland.

(l) Dette beretter oftanførte Skrivt at være skeet af den Anledning, at Kong Harald, efterat der var sluttet Fred imellem ham og Kong Svend, fiendtlig angreb Gothland, og Kong Steinkell derover søgte Hielp imod ham hos Kong Svend, som undskyldte sig derfor, men gav ham det Raad, at han skulde bringe Hakon Jarl i Halland paa sin Side, ved at love ham som en æregierig Mand, at han tillige skulde blive Jarl i Vest-Gothland; Hvilket Tilbud Hakon og var strax færdig til at imodtage. Saa det efter alle disse Omstændigheder ei er utroeligt, at Hakon Jarl ogsaa denne Gang kan paa ny være kommen til Danmark, og der efter Finnr Arnasons Død, hvilken Kong Harald efter Nissaae-Slaget skienkede Livet, og lod reise sin Vei, atter bleven Jarl i Halland.

Jarl, hvilken de og fremdeles vilde betale det til, saa længe han levede, og han intet havde giort, hvorved han havde forbrudt sin Forlehning. Over dette blev vel Kongen, som venteligt var, heel fortørnet, men lod det dog den Gang gaae over, og opsatte Straffen til en beqvemere Tid, af Aarsag, at der samme Vinter blev arbeidet paa Fred imellem ham og Kong Svend, hvortil han ventelig lod sig saa meget mere bevæge, som han merkede paa den ene Side, at Stridighederne med de Danske ellers ingen Ende vilde faae, ved det de paa ingen Maade vilde lade sig bevæge til at forlade Kong Svend, og han paa den anden Side havde, foruden dem, nu faaet Hakon Jarl, Gotherne med de Svenskes Hielp, og en deel af sine egne opsetsige Undersaatter at drages med, hvilke han havde Lyst til at tugte ret til Gavns, og dertil at have Hænderne frie. Til den Ende ginge der bemeldte Vinter, medens Kong Harald havde sit Tilhold i Oslo, adskillige Sendebude mellem Rigerne, om Fred og Forligelse at stifte, hvortil man af al Magt raadede Kongerne paa begge Sider, som og endelig samtykkede derudi, og bleve enige om, at de næstkommende Foraar skulde personligen møde hinanden hos Goth-Elven, og der komme til en endelig Slutning og Afstale.

Saa snart derfor Vaaren begyndte Aar 1064. (m), samlede Kongerne paa begge Sider en stor Hob Folk og Skibe til sig, hvormed de

(m) At denne Fred blev sluttet 1064., viser den Tid, som gik hen derfra til 1066., da Kong Harald døde, og Sturlasons udtrykkelige Vidnesbyrd, at Freden blev giort tvende Aar efter Nissaae-Slaget l. c. p. 150., skiønt Knytlinga Saga p. 40. regner tre Aar, og derfra til Kongens Død kun eet Aar, hvilket vel ikke er saa rigtigt, da man ved at regne Tiden efter, og hvad som skede efter Freden til Kongens Død, virkelig faaer mere end eet Aar ud, saasom Kon-

modte hinanden paa bestemte Sted, og begyndte at arbeide paa et Forlig, da det ene Partie havde saa meget at klage og besvære sig over imod det andet, at det næsten var altsammen igien blevet til intet, hvis ikke de fornemste og forstandigste Mænd havde paa begge Sider med Iver lagt sig derimellem, og endelig stiftet Forlig imellem begge Konger, paa de Vilkaar, at hver af dem skulde, uden videre Betaling eller Vederlæggelse, have hvad Vinding og Bytte han og hans Undersaatter havde giort, medens Krigen varede imellem Rigerne, og ligeledes hvad Skade, han havde taget, Kong Harald beholde Norge, og Svend Danmark, med alt hvad dertil hørde, efter de gamle og forige Landemerker, og dermed al Strid og Uenighed være reent ophævet. Hvilket de paa begge Sider med Eed bekræftede, givende hinanden til videre Forsikring Gisler, og droge derpaa hver til sit, Kong Harald i sær til Vigen, hvor han blev Sommeren over, og lod strax see, i hvilken Hensigt han havde ladet sig bevæge iblant andet (n), til at stifte Fred med Kong Svend: Thi han sendte om Sommeren, saa snart han var kommen til Vigen, atter sine Mænd til Upland, for at inddkræve de Kongelige Rettigheder, forend Hakon Jarl drog, som tilforn, af dermed. Hvortil da Bønderne ei vilde forstaae sig,

Kongens Trette med Uplændingerne varede, som Sturlæson udtrykkelig siger, efter Freden i halvandet Aar, og et halvt Aar i det mindste gik siden bort med Tilrustninger til det Engelske Tog.

(n) Det er heel underligt, at Kong Harald, efterat han nylig havde vundet saa anseelige Fordele over de Danske, og svækket dem saa meget ved forommeldte Slag, har gaaet hen og giort Fred med dem, uden at betinge sig, eller faae større Fordele, og ei heller, i det mindste paa forige Maade, fortsat Krigen. Saa det derover er meget rimeligt, at han maa have havt langt større Hensigter med denne Fred, end alene at tugte Hakon Jarl og Uplændingerne, som og paafølgende kan vise.

sig, men svarede, at de vilde lade det staae hen med Betalingen, indtil Hakon Jarl kom til dem, hvilken da var i Gothland, og stod færdig med en sterk Krigsmagt uden Tvil for at drage til Upland igien, eller komme Indbyggerne dermed til Hielp, hvis Kongen vilde foretage noget fiendtligt imod dem; Saa begav Kong Harald sig mod Hosten til Kongahello, efterat han om Sommeren havde taget til sig en Hoben af sine beste og hurtigste Krigsfolk, uden at lade sig merke hvad hans Hensigt var, og paa det beste forsynet dem med Vaaben og Klæder. Der lod han samle sammen alle de lette Skibe, der vare at faae, og drog dermed op efter Elven, saa langt man kunde komme uden Hinder, lod siden, naar Fosser og andet saadant modte, Skibene trække der forbi over Land, og kom saaledes med dem lige op i Væner-Soen, hvor han med sine Skibe og Krigsfolk drog over til den ostre Side af Vandet, eftersom han horde, at Hakon Jarl var paa den Kant at finde (o), hvilken saa snart han fik Kongens Ankomst at vide, begav sig strax imod ham, for at hindre ham fra at udplyndre Landet. Men efterat Kongen var kommen over Soen, og havde lagt sine Skibe (p) op i en Bugt af Vandet, samt ladet nogle af sine Folk blive tilbage for at passe paa dem, saa begav

han

(o) Det er venteligt, at han som oftest har opholdt sig ved Kong Steinkells Hof, hvilken fornemmelig fandt Smag i at være blant Vest-Gotherne, see Er. Olai Histor. Svecica pag. 39. Lib. II. Jo. Magni Histor. Goth. & Svec. pag. 673., og efter de Svenske Skribenters Beretning var en Kempe og stor Konge, men, som Morkinskinna beskriver ham, ap. Torfæum l. c. p. 322., en Mand, der var hengiven til Wellyst og Ledighed, som havde et stort vel lastet Legeme, viiste sig kun hurtig, naar det kom an paa at drikke, og lod altid andre gaae i sin Sted, naar nogen Fare var paa Færde; Hvilket Kong Harald vel vidste, og forstod at betiene sig af.

(p) Mörkinskinna beretter, at den hele Flode bestod af 60. Skibe.

han sig paa Veien for at opsøge Jarlen, da Kongen selv reed, og nogle af hans Mænd, men de fleste ginge til Fods, indtil de, efterat de havde passeret igiennem en Skov, og vare komne op paa en høi Bakke, bleve Fienden vaer lige over for sig paa det lave, saa der var kun en Myre eller et Morads imellem dem, da man paa begge Sider, saa snart man var bleven hinanden vaer, greb til Vaaben, og stillede sig i Slagtordning. Men da Kongen paa sin Side var bleven færdig dermed, befalede han sine Folk, at de skulde sette dem ned paa Bakken, for at see hvad Fienden vilde tage sig for, og om han vilde vove at angribe dem i deres Fordeel, hvilket man kunde vente, da Hakon var en forvovende Person, som ingen Fare skyede. Men denne vilde i Begyndelsen ei dertil, og bad sine Folk, at de skulde blive hvor de vare, indtil Fienden kom ned paa Sletten til dem; Saa det derover varede en temelig Tid, at de paa den Maade saae hinanden an, da de Norske imidlertid bedekkede sig med deres Skiolde imod det kolde Veir og Snee-Drev, som da var, men Gotherne derimod, hvilke vare ilde forsynede med Klæder, begyndte meget at fryse, saa Hakon derover, af Frygt for, at de skulde blive ganske udnelige til at fegte, om det varede længer, maatte befale sine Folk at rykke an. Men forend, eller i det samme dette skede, tildrog sig en latterlig Hendelse med Lavmanden i Gothland Torvidr, hvilken var ogsaa med paa dette Tog, og, medens de, biede paa hinanden, sad paa sin Hest, som efter Toielen var bunden fast til en Pæl, der stod i Myren, og holdt en Opmuntrings Tale til sine Landsmænd, formanende dem, at eftersom de nu havde en saa vakker Krigshær sammen af saa mange og saa tappere Soldater, saa skulde de nu lade Kong Steinkell høre, hvor mandeligen de stode denne gode Jarl bi. Han vidste meget vel, at de vare Karle for at giøre Nordmændene Modstand, om desse vilde gribe dem an; men skulde det hende, at det unge Mandskab iblant dem blev bange, og ei torde

ble, saa skal vi, sagde han, ei vige længere tilbage, end til denne Bek, og skulde de endda af Frygt ei holde Stand, hvilket jeg dog ikke formoder, maa vi ingenlunde flye længer end til den Bakke. Hvilket da han sagde, reiste de Norske sig just i det samme, efter deres Konges Befaling paa eengang, giorde et stort Anskrig, og sloge paa deres Skiolde, hvilket da Gotherne ligeledes giorde paa deres Side, blev Lavmandens Hest derover saa forskrekket, at han sprang til i en Hast, og rykkede ved det samme Pælen op med saadan Fart, at den kom drivende i Hovedet paa Lavmanden, hvilken i den Angest, han derover kom udi, ønskede al Forbandelse over den Nordmand, som gav ham det Skud, og reed sin Vei det snareste han kunde. Men Hakon Jarl, da han fik bemeldte Skrig og Allarm at høre fra de Norske, hvilke dog, efter Kongens Formaning, bleve fremdeles paa det Sted, hvor de vare, lod af forberørte Aarsag (q), eller fordi han meente, at det nu var deres Alvor, sin Fane bære for sig, hvilken Kong Magnus den Gode tilforn havde eiet, og sine Folk rykke frem, indtil de komme ind under Bakken, hvor de Norske stode, hvilke hidindtil havde holdt sig ganske stille, men giorde nu saadant ivrigt Anfald paa Fienden, at mange af hans Folk strax bleve paa Pladsen, men Resten tog Flugten (r), paa hvilken de Norske ei forfulgte dem ret langt, af Aarsag, at Natten faldt dem paa, hvorover de toge bemeldte Hakons Jarls Fane, som var bleven tilbage paa Valpladsen, samt

(q) Saa siger ofttanførte Morkinskinna, men som Sturlæson fortæller det, synes det at være skeet i Anledning af de Norskes Bevægelse.

(r) Nysbemeldte Skrivt fortæller, at det vare Gotherne, som først toge til Beens, men at Hakon med hans egne Folk, som med Vaaben og Klæder vare paa det beste udrustede, giorde siden tapper Modstand, saa længe de kunde.

saa mange Klæder og Vaaben, som de fandt for sig, og begave sig tilbage til deres Skibe, da Kongen under Veis lod begge Faner, baade sin egen, og Hakons bære for sig. Men medens de saaledes droge afsted, talende med hinanden indbyrdes, om Jarlen selv maatte være falden i Slaget, eller ei, og de vare komne til en trang Stie i Skoven, hvor den ene maatte ride efter den anden, kom en Mand uformodentlig løbende frem af Skoven tvert over Veien, hvilken stak den, som førde Jarlens Fane, tvert igiennem med sit Spyd, rev Fanen til sig, og sprang med den tilbage ind i Skoven, hvilket da Kongen fik høre, sagde han: Lever Jarlen endnu? Skaf mig da hid mit Pantser. Hvorpaa han om Natten drog tilbage til sine Skibe, og dermed videre til sit Land igien, hvor han efterfølgende Vinter, som bliver først i Aaret 1065., begav sig med en sterk Krigshær, for at tugte sine gienstridige Undersaatter, ligesom han nylig havde giort med Gotherne, først til Raumarike, hvor han lagde Bønderne Sag til, fordi de havde tilbageholdt de Kongelige Skatter og Rettigheder, som de burde betale (s), men derimod styrket hans Fiendsmand til at føre Avindsskiold mod sin egen Konge, hvorfor han til Straf lod nogle af dem lemleste, andre dræbe, andre alle deres Eiendele tage fra, og overalt brænde og skiende, saa han lagde alting øde, hvor han foer frem. Det samme giorde han ogsaa paa Hedemarken, hvorfra han drog til Hadeland, og siden til Hringarike, ladende Indbyggerne overalt føle Virkningen af sin Vrede og Forbittrelse over deres Opsætsighed, hvormed han fremturede den

(s) Atter beretter Morkinskinna, at de Uplandske vægrede sig for at betale, ikke af den Aarsag, som Sturlæson anfører, men fordi Kong Oluf den Hellige, da han ved deres Hielp havde overvundet Svend Jarl, havde forundt dem Frihed for de Skatter, hvilken Kong Harald, som meente, at alle Undersaatterne burde tages paa een og samme Fod, ei længer vilde tilstaae dem.

den hele Sommer igiennem, lige indtil Høsten samme Aar (t), da han drog tilbage til Vigen, og indtil han fik en ganske ny Sag at tænke paa; hvilken skaffede ham saa meget at bestille, at han derved glemte de indenlandske Fortrædeligheder; hvormed det saaledes gik til.

Det er af de Engelske Historier bekiendt, at det for og ved desse Tider saae ud til store Vidtløftigheder i Engelland, naar Kong Edvard engang døede, da man maatte frygte for, at store og farlige Stridigheder, angaaende Konge-Vallet, vilde reise sig saa vel imellem Hertug Wilhelm i Nordmandien paa den ene, og Godwins Sønner paa den anden Side, som imellem desse, Harald og Toste, indbyrdes, hvilke tvende Brødre aldrig kunde forliges sammen, og giorde sig begge Haab om Riget, skiønt med ulige Fordele, da Harald stod i stor Naade hos Kong Edvard, og i Yndest ved Hoffet, hvor han var selv den fornemste næst Kongen; Toste derimod, for hans onde Væsen var hos de fleste forhadt, saa han til sidst blev dreven ud af Engelland, og fra sin Forlehning, som han havde over Northumberland, og maatte begive sig med sin Familie, om Høsten bemeldte Aar 1065. (v), til sin Svoger Grev Balduin i Flandren, for at søge

(t) Thi Sturlæson siger udtrykkelig l. c. p. 150., at Kongen, efterat Freden med de Danske var sluttet, havde i eet og et halvt Aar Trette med de Uplandske. Da nu denne Fred, som tilforn er viist, blev sluttet 1064., om Foraaret, eller Sommeren, saa maa Allarmen med de Uplandske have varet hen mod Slutningen af Aaret 1065.

(v) Dette beviduer de Engelske Skribenter Sim. Dunelmensis, Henr. Knygthon og andre, endskiønt Bromton taler derom, ligesom det var skeet længe for den Tid, forend Toste ved Aar 1060. drog til Rom; saa man let skulde troe, at Toste engang tilforn, ved sidst benævnte Tid, havde været nødt til at forlade

søge ham og andre (x) om Hielp; Men da den paa de Kanter ei var saa tilstrekkelig at faae, som han ønskede (y), og den Tidende imidlertid var inde

lade Engelland, og da med sin Svoger Hertug Wilhelm; som havde hans Hustrues Søster til Ægte, aftalt, hvad siden gik for sig, samt maaskee taget Kong Harald i Norge udi Raad med sig, som derover drev paa at faae Sagen afgiort med de Danske, og da det ikke vilde lykkes, som han havde tænkt, var des lettere at formaae til at slutte Fred med dem.

(x) Da maa det være skeet, som Morkinskinna beretter, at Toste sendte Kong Harald Bud med forommeldte Guttorm, Kongens Søster-Søn, at han skulde faae hele Northumberland, dersom han vilde giøre et Tog til Engelland, og stadfæstede dette sit Løfte med Eed, da Guttorm derpaa drog til Norge, men Toste til sine Paarørende i Frankerige. Hvilket synes saa meget mere rimeligt, som de Norske havde et par Gange tilforn tient de Engelske i saadant Tilfælde. Dog kan det meget vel være, at Kong Harald har faaet dette Budskab fra Toste, da han, som tilforn er meldt, drog fra Engelland til Rom, og at Guttorm har bragt det med sig, da han ved de Tider, at Nissaae-Slaget gik for sig, kom tilbage fra sine Søerøver-Toge, som man finder at være skete omkring ved Irland og Engelland. See Sturlæson l. c. p. 119. Hvilke Omstændigheder rigtigt nok treffe alle ind med hinanden, og bestyrke meget, hvad vi tilforn har erindret, nemlig at Harald har giort Fred med de Danske, fordi han havde noget vigtigere i Sinde.

(y) At Toste har søgt, og virkelig faaet en Slags Hielp hos Hertug Wilhelm i Normandien, kan sees af Guielhelmi Gemeticensis Histor. Normann. Lib. VII. Cap. 32., som beretter, at bemeldte Hertug sendte Toste til Engelland, men at Haralds Krigsfolk, som bevogtede Søe-Kusterne, drev ham derfra; Hvorfor eftersom han ikke kunde faae fast Fod i Engelland, ei heller komme tilbage til Nordmandien, fordi Vinden var ham imod, saa drog han til Harald Herfag, Konge i Norge, og bade ham om Hielp, som og samtykkede i hans Begiering. Saa man heraf kan see, at

indløben, at Kong Edvard strax i Begyndelsen af Aaret 1066. havde sagt Verden Farvel (3), og Harald Godvinsson i hans Sted besteget den Engelske Throne, hvilken ikke vilde finde sig i at lade Toste faae Deel i Regieringen og Riget, som denne paastod; Saa tog han endelig, efterat han ogsaa under Veis forgieves havde søgt Kong Svend i Danmark om Hielp, sin Tilflugt til Kong Harald i Norge, som ved hans Ankomst (a) var i Vigen, og paa den Tid blant fremmede, før de Engelske, havde

Yy Navn

at der virkelig maa have været tænkt paa et Tog til Engelland, og aftalt imellem disse to, forend Toste drog til Norge, men at de uden Tvil har anseet sig for svage dertil, forend de finge flere til Hielp. De vare begge vrede paa Harald i Engelland, og tillige Svogre, saa det er rimeligt, at de har giort felles Sag imod ham.

(3) Sturlæson og andre vore Skribenter sige, at Toste var i Engelland, og nærværende ved Kong Edvards Død. Men heri har vi mere Aarsag til at troe de Engelske, ligesom og Tiden og andre Omstændigheder ei vel tillade, at Toste da kunde være paa det Sted.

(a) At Toste kom selv til Norge, berette vore Skribenter, og det saa omstændelig, at man ei kan tvile om Sagens Rigtighed, helst da nys anførte Gemeticensis stemmer der i overeens med dem, endskiønt de Engelske intet melde derom, men berette alene, at Toste drog om Høsten til Flandren, blev der Winteren over, og reiste om Vaaren til Engelland. Hvori man ei har Aarsag at troe dem mere end vore, da det som tildrog sig med Toste den Winter, skede uden for Engelland, og denne maaskee holdte sin Reise, saa vidt mueligt var, hemmelig, og desuden gierne kan siges at have været i Flandren om Winteren, naar man ei vil forstaae det om den hele Winter, eller og forstaae det om hans Familie alene, som blev der tilbage efter ham, imedens han selv hen imod Vaaren reiste til Norge.

Navn for at være den tapperste Mand, som da levede (50.), for hvilken da Toste bar op sit Erinde, bedende ham om Hielp til at indtage Riget i Engelland, svarede Kongen ham i Begyndelsen derpaa, at de Norske, eller Nordmændene havde ikke megen Lyst til at fare til Engelland for der at stride under fremmedes Anforsel (b), da de Engelske havde Ord for, at de vare ikke alt for sikkre at lide paa. Mig ere dog sagt i Engelland, gav Toste til Svar, at Kong Magnus din Frende havde Lyst til den Engelske Krone, saa at han sendte Bud til Kong Edvard, og lod ham vide, at bemeldte Rige hørde sig til, ligesaa vel som Danmark, med Rette og arveligen efter Kong Harde-Knut. Hvorpaa da Kongen spurte: hvorfor fik han da ei Engelland? og Toste dertil svarede med et andet Spørsmaal: hvorfor fik du ei Danmark, som din Frende Kong Magnus havde for dig? men Kongen derpaa lod ham vide, at de Danske ei kunde rose sig af deres Fordele over de Norske, da desse saa ofte og paa saa mange Steder havde skiendt og brændt i deres Land; Saa forklarede Toste videre sin Mening derhen, at Aarsagen, hvorfor Magnus blev Danmark mægtig, var egentlig denne, at han fik de største og fornemste Mænd i Riget paa sin Side, da Kong Harald derimod intet kunde sig til-

(50.) See Polyd. Vergilii Angl. Histor. L. 8. og Gesta Guilhelmi Duc. Norman. ap. du Chesne Script. Rer. Norman. p. 199.

(b) Man skulde af dette Kongens Svar slutte, hvilket og synes rimeligt, at Toste i Begyndelsen, som og maaskee tilforn, sær ved forommeldte Bud, var skeet, har kun forlanget af Kongen endeel Folk og Skibe til Hielp, med Løfte, at Kongen derfor skulde faae en eller anden Province af Engelland til Belønning; men at saadant ei har været efter Kongens Smag, som mueligt tænkte, at det nu var Tid at fiske i rørt Vand, og at man i Begyndelsen maatte forstille sig, som man ingen Lyst havde dertil, paa det man kunde faae det paa den Fod, som man vilde have det.

tilvinde af samme Rige, alene fordi alle Landets Indbyggere vare ham imod. Ligesom ogsaa Kong Magnus lod sit Forsæt at bekrige Engelland just af den Aarsag fare, fordi han merkede, at alle Landets Indbyggere vilde heller have Edvard til Konge end ham. Vil du nu derfor, sagde han videre til Kongen, blive Herre over hele Engelland, saa skal det ei koste dig saa megen Møie og Kunst, da jeg skal lave det saa, at de fleste Herrer der i Landet skal blive dine Venner, og giøre dig Bistand. Og maa jeg meget undre over, at du, som man veed at være den største Helt og Stridsmand, der er født i de Nordiske Lande, har i 15 Aar ført Krig for at faae Danmark, men vil nu ikke have Engelland, som staaer dig ganske frit og aabent for. Af hvilke og andre saadane Forestillinger, samt dertil føiede store Løfter, Kongen, som ved nøiere Eftertanke merkede, at Toste for en stor Deel havde Ret i hvad han sagde, og tillige for sin egen Person havde Lyst til den Engelske Krone, lod sig endelig overtale til at føie Toste i hans Begiering (c), og blev med ham saaledes forenet og aftalt,

 at

(c) Paa hvilke Vilkaar dette er skeet, derom ere de Skribenter, som røre noget derved, ei enige: Thi som Sturlæson fortæller det, skulde man slutte, at Toste har tilbudet, og Kongen betinget sig det hele Rige, hvormed Alb. Crantzius in Chron. Dan. Lib. 4. p. 91. stemmer overeens; Ligesom og Morkinskinna beretter, at Toste blev Kongens Mand, og med Eed forbandt sig til at bestyrke hans Partie af al Magt, og selv at være med paa det forestaaende Tog; hvorimod Kongen lovede, at jo mere han tilvandt sig af Engelland, desto større skulde Tostes Andeel blive. Men Theod. Monachus fortæller, at de bleve enige om, at Kongen skulde have den ene halve Deel af Riget, og Toste den anden. l. c. Cap. 28. p. 62. Hvilken hans Beretning kan let forenes med de foriges, naar man giver Ordene den Forklaring, at Toste skulde kun have den halve Deel i Forlehning af Kongen, hvilken og ganske vist er den rigtigste, da de Engelske Skribenter selv, Bromton ap.

Twys.

at de næstkommende Sommer vilde giøre et Tog paa Engelland, for at bemægtige sig samme Rige. Til hvilken Ende Toste begav sig om Vaaren bemeldte Aar i Forveien til Flanderen igien, til de Tropper, som havde fulgt ham didhen fra Engelland, eller siden samlet sig til ham saa vel fra sidstbemeldte Rige, som fra Flanderen og omliggende Steder (51.), hvormed han bemandede en Flode paa 40. (52.) eller 60. Skibe (53.), og drog over til Engelland, landende først ved Den Vicht, hvilken han udplyndrede, saavelsom Kusterne af Kent, men kunde ei sette sig der fast, ved det Kong Harald kom ham paa Halsen med en Krigshær, saa han derover drog længer Nord, lagde ind i Humber-Floden, og holdte der ligeledes ilde Hus med at røve og brænde, indtil han af de 2de Jarler i Mercien og Northumberland, Edvinus og Morkarus (d), blev ligeledes dreven derfra, og begav sig til Kong Malcolm i Skotland, som var hans svoren Staldbroder (54.) hos hvilken han forblev Sommeren over, indtil Kong

(51.) Sturlæson l. c. p. 158.

(52.) Efter Bromtons Beretning.

(53.) See Wilh. Malmesburiens. p. 94. int. Scriptor. 5. post Bedam. Hen. Huntingdun. l. c. p. 367. Roger. Hoveden. ibid. p. 448. Annal. Waverleyens. ap. Gale int. Scriptor. Histor. Angl. T. 2. p. 129.

(54.) See Chronica de Maillros int. Rer. Angl. Scriptor. per Gale T. I. p. 159. ad an. 1061.

Twysden int. 10. Script. Histor. Angl. Henr. Huntingdun. int. Script. 5. post Bedam. p. 367. Annal. Waverleyenses ap. Gale int. Hist. Angl. Script. p. 128. og andre bevidne, at Toste blev Kongens Undersaat.

(d) De vare Brødre, og Sønner af den forommeldte Greve Algarus, og den sidste bleven Jarl i Northumberland efter Toste, som ved den førstes Tilhielp var uddreven derfra.

Kong Harald kom didhen fra Norge, hvilken efter Tostes Bortreise begav sig fra Vigen Nord til Throndhiem (55.), og lod opbyde over sit hele Rige den halve Deel af Landets Krigsfolk og Skibe, at være med det allerførste færdige til et Søe-Tog (56.), hvoraf der begyndte strax at gaae et almindeligt Rygte, og adskillige Domme derover at fældes, da nogle i Betragtning af Kongens forige store Bedrivter, ansaae intet for ham at være ugiørligt; men andre derimod holdt for, at Engelland ei var saa let at vinde, baade for den store Folke-Mængde, som der var, som og for de Troppers skyld, hvilke laae der i Landet, bekiendte under det Navn af Thingamanna-Lyd, og bleve anseete for saa duelige Stridsmænd, saa at man holdt een af dem for at være ligesaa god som tvende af Kong Haralds kiekkeste Mænd. Men Kong Harald, tillige med de fornemste, som vare om ham (e), tænkte langt anderledes, og lod sine Folk, det snareste de kunde, samle sig sammen i Solunder, hvorhen han og selv begav sig, saa snart han var bleven færdig, efterat han havde ladet sin ældste Søn Magnum i Throndhiem udvælge til Konge, som den, der skulde forestaae Riget i hans Fraværelse, og til sidst besøgt sin Broder St. Olufs Skrin, som da var i Nidaros, klippet hans

 Haar

(55.) Sturlæson l. c. p. 158.

(56.) Næsten alle Engelske Skribenter melde om dette Tog, i sær Henr. Huntingdunensis int. Script. Rerum Anglic. post Bedam fol. 210. b. conf. fol. 53. Chronicon Th. Wikes int. Script. Hist. Angl. per Gale Tom. II. p. 21. og 129. Historia Ingulphi int. Script. Rerum Angl. Veter. l. c. Tom. I. p. 69. og udførligst Rog. Hovedenus og Sim. Dunelmensis.

(e) Iblant andre hans Svoger Ulf Stallare, som ved et Vers gav dem, hvilke saa meente, at forstaae, at to Nordmænd aldrig skulde vige for een Thingmand. See Sturlæson l. c. p. 157.

Haar og Negler, slaaet det siden i Laas igien, og kastet Noglene derill ud i Aaen Nid, eller efter andres Beretning, ud i Søen ved Agdenes, saa at bemeldte Skrin ei siden blev opluкt (57.) indtil Kong Magni Hagensens og Erkebisp Jons Tid (f). Hvorpaa han fortsatte sin Reise til den almindelige Samlings-Plads, og fik der, med de Skibe og Folk, som han forde didhen med sig selv, en Flode paa 200. Krigs-Skibe omtrent, foruden Fetalie-Skibe, Lastdragere og mindre Far-

(57.) See Sturlæson l. c. p. 158.

(f) Dette legger Hrockinskinna til ap. Torfæum l. c. pag. 350. og er vel det rigtigste.

(g) Saaledes regner Sturlæson l. c. pag. 158., til hvilken ingen blant de fremmede Skribenter, som nævne Tallet paa Kong Haralds Skibe, mere nærmer sig, end Ingulphi Historia l. c. p. 900., som setter 200. Skibe. Hvorimod de andre ere meget ulige i deres Beregning derover: Thi nogle berette, at Kong Harald kom til Engelland med 300. Skibe, som Henr. Huntingdunensis int. Script. 5. post Bedam. p. 367. Wilh. Malmesburiensis l. c. pag. 94. Henr. de Knygthon int. 10. Script. per Twysden p. 2339. Theod. Engelhusii Chron. pag. 208. og Vetus Scholiastes Ad. Bremensis int. Lindenbrogii Script. Septentr. pag. 47. Andre, at han havde 360., som Chronic. Joh. Abatis S. Petri de Bourg int. Script. Hist. Angl. per Sparker pag. 46. eller noget mere end 300. Skibe, som Bromton. Andre igien, at han kom med mere end 500., som Rog. Houedenus int. Script. Rerum Angl. post Bedam fol. 257. Flor. Vigorniensis, hvilken sidste legger til, at det vare store Skibe, og Sim. Dunelmensis in Histor. Dunelmensis Ecclef. Lib. 3. cap. 15., som setter, at Kong Harald havde 500. store Skibe forend Toste kom til ham; Og endelig andre, at Skibenes Tal beløb sig end og til 1000., som Matth. Paris Oper. pag. 2. edit. Watts. Alber. Monachus in Chron. post. pag. 107. Excerpta ex Herm. Corneri Chron. ap. Fellerum in Monum.

Fartøier (g), samt en Krigshær sammenbragt, hvilken i alle Maader var i saadan ypperlig Stand, at efter hans Søns, Kong Oluf Kyrres egne Ord (58.), var aldrig saadan en Krigshær kommen fra Norge, men man kan og sige, at intet Tog for de Norske er løbet ulykkeligere af, hvilket, som gemenligen skeer, fortælles ved adskillige Forvarsler i Forveien at være tilkiendegivet, i Særdeleshed ved Drømme, saa vel for Kongen selv, som for en og anden blant hans Folk (59.), hvormed vi ei ville opfylde Papiret, men i den Sted erindre, at Kongen da han drog fra Throndhiem, lod sin Dronning Thora blive der efter sig hos hendes Søn den unge Konge Magnum, men tog sin ældste Dronning Elisabeth med hendes tvende Døttre Maria og Ingegerd, samt sin yngste Søn Olaf med sig paa Reisen.

Saa snart føielig Vind gaves, gik Reisen for sig, først over til Hitland, hvor de bleve liggende en temmelig lang Tid, og videre derfra til Orkenøer, hvor Kongen lod bemeldte sin Dronning med hendes tvende Døttre blive efter sig, men derimod de tvende der værende Jarler Poul og Erlend, med en stor Hob af deres Krigsfolk, giøre sig Selskab paa forehavende Tog, hvilket derpaa gik videre for sig, først til Skotland, hvor

(58.) Knytlinga Saga p. 78.

(59) See Sturlæson l. c. p. 159. 160.

Monum. inedit. p. 162. Trim. Tert. og Marianus Scotus. Hvilke Beregninger kan, hver i sin Henseende, være rigtige, naar man ved den første og anden forstaaer de Krigs- og andre Skibe, som Kong Harald havde med sig fra Norge, Hetland og Orkenøer, og ved den sidste alle dem, som fulgte ham, efterat Toste, de Skotske og adskillige Engelske havde slaaet til ham.

hvor han fik Toste i Følge med sig (h), tillige med endeel Skotske Tropper, som komme dem til Hielp (i), og derfra til Engelland (k), hvor han giorde Landgang ved et Sted, som vore kalde Kløfland (l), og begyndte strax at udplyndre Landet, tvingende derved Indbyggerne til at give sig under ham, saasom ingen torde, eller kunde der giøre ham Modstand.

(h) At Toste mødte Kongen i Skotland, bevidner Matth. Westmonasteriensis in Flor. Historiar. p. 221. hvilket og synes at være det rimeligste.

(i) Ad. Bremensis in Hist. Eccles. ap. Lindenbrog. l. c. p. 47. siger, at han fik den Skotske Konge selv i Følge med sig, og at samme blev siden dræbt i Slaget. Hvilket endskiønt man finder at være urigtigt, saa er det dog baade rimeligt, at de Skotske har været med paa det Tog, som og bevisligt af Th. Rudborns Hist. Maj. Wintoniensi in Whartoni Anglia Sacra Tom. I. p. 248. og Gervasio Tilberiensi in Leibnitzii Script. Rer. Brunsvicens. Tom. I. p. 945.

(k) In Excerpt. ex Herm. Corneri Chron. ap. Fellerum in Monum. inedit. Trim. Tert. p. 162. staaer, at han kom til Engelland i Paaske-Heitiden. Hvilket ei kan være, eftersom han drog først fra Norge i Augusti Maaned. See Torfæi Hist. Norv. l. c. p. 351., men rettere er det, som Marianus Scotus beretter, at han i Septembr. Maaned ankom til Engelland.

(l) Rog. Houedenus, Sim. Dunelmensis og Bromton (hvilke kan næsten ansees for een Skribent, da de paa de fleste Steder følge hinanden) berette, at Kong Harald først landede i Tine-Flodens Udløb, og at Toste kom efter Aftale der til ham med sin Flode. Hvoraf det første kan være rigtigt, naar det skal forstaaes saaledes, at Tine-Floden var det første Sted i Engelland, hvor Kongen landede. Men det sidste er ikke vel rimeligt, med mindre man vil sette, at Toste var bleven tilbage i Skotland, for eet eller andet at indrette, efterat Kongen havde reist derfra, og har siden forenet sig med ham igien paa bemeldte Sted, hvor de Engelske melde, at Toste gav sig under Kongen, maaskee ved en formelig Erklæring, og med de behørige Ceremonier kiendte ham for Konge i Engelland, og sig selv for hans Jarl og Undersaat.

stand. Siden rykkede han frem med sin Flode mod Staden Skardaborg eller Scarborough, hvor Indbyggerne satte sig til Modværn; Hvorover Kongen greb til det Middel, at han med sine Folk begav sig op paa et Bierg, som laae næst ved og over Staden, lod der optænde et stort Baal, og derfra store brændende Stænger og Forker nedskyde i Staden, saa at Husene derved i en Hast bleve antendte, og Indbyggerne tvungne til at overgive sig, som derpaa til en stor Deel af de Norske bleve dræbte, og Staden udplyndret; Hvilket virkede saa meget, at det hele omkringliggende Land faldt til Foie, og gav sig i Kongens Vold; som siden drog alt længer og længer Sonder ud, indtil han kom til det af vore saa kaldede Hellisnes (60.), hvor en Krigshær modte ham, hvilken han i en Træfning overvandt, og drev tilbage. Af denne Fremgang opmuntret gik Kongen videre med sin Flode op efter Humber-Strømmen, for at angribe og bemægtige sig Hoved-Staden i Northumberland York, og lagde op i en liden Flod, som kaldtes Uso (61.), hvor han giorde Landgang ved Richale (m), og stillede sine Folk i Slagtorden, saasom han fornam, at de tvende Jarler Edvinus i Mercien (n), og Morkarus, eller

Z 3

(60.) Sturlæson l. c. p. 161.

(61.) Sturlæson l. c. p. 162. Sim. Dunelmens. in Hist. Dan. Eccles. L. 3. c. 15. Roger. Houeden. l. c. p. 448.

(m) Dette Sted nævne bemeldte Engelske Skribenter.

(n) Saaledes berette de Engelske selv, hvilke vi heri bor følge; Men Sturlæson setter i hans Sted Valthiof af Hundatun., af hvad Anledning, veed man ikke, uden han maaskee har været med disse Jarler i Slaget, eller i andre Maader de Norske særdeles bekiendt: Thi jeg slutter, at her menes den Valtheof, som var en Søn af Siward, Jarl i Northumberland, efter hvis Død han skulde have bleven Jarl i sin Faders Sted, men fordi han endda var for ung, blev

eller som vore kalde ham, Maurokare, i Northumberland, hvilke havde deres Post i Staden York, og en meget sterk og talrig Krigsmagt paa Benene, vare allerede paa Veien, for at tage imod ham. For da at møde dem med Eftertryk, rykkede Kongen frem til Stedet Fulrford (o), beliggende ikke langt fra bemeldte Stad, paa den søndre Side (p), og indrettede sin Slagtordning saaledes, at den ene Fløi strakte sig ned til den Nordre Aae-Bred af Floden Uſo (q), hvor hans egen Hoved-Fane kom at staae, tillige med Kiernen af hans Folk, hvilke der stode meget tæt tilsammen, men den anden Fløi rakte hen til et Dige, eller et bredt og dybt Morads, paa hvilken Fløi Kongen posterede de sletteste Folk i Hæren, som og tillige der stode heel tynde. Denne sidste Fløi var det og, som de Engelske, da de komme ansettende, først angrebe, og uden stor Møie twang til at vige (r), saa de derover tænkte at drive den hele Norske Krigshær paa Flugt. Men da de vare komne midt for bemeldte Dige, og lige for de Norskes anden Fløi, lod Kongen blæse til Strid, sin

bley Tosle bet. See Henr. Huntingdun. Hist. Lib. 6. int. Script. 5. post Bedam. p. 366. Bemeldte Siward havde dræbt en Jarl i Hundentun, ved Navn Toste, see Lelandi Collectan. Tom. I. Part. 2. p. 379., og i hans Sted mag det være, at Waltheof er bleven Jarl.

(o) Der beretter Sim. Dunelmensis at Slaget stod.

(p) Henr. Huntingdunensis l. c. p. 367. bevidner, og efter ham Bromton, at Valpladsen saaes endda i deres Tid paa den Søndre Side af Staden.

(q) Dette ogsaa efter Sim. Dunelmensis Beretning, som siger, at Slaget stod ved den Nordre Aae-Bred af Floden Uſo, nær ved York. coll. Sturlæson l. c. p. 162.

(r) Hermed stemmer og Dunelmensis overeens, berettende, at de Engelske havde Fordelen i Forsningen.

sin Fane, Landøda kaldet, rykke frem, og alle sine Folk paa eengang giort Anfald paa Fienden, hvilket og skede med saadan Eftertryk og Fremgang, at intet kunde staae for dem; men Fienden, efterat han havde lidt et stort Nederlag, maatte søge at redde sig med Flugten, saa mange, som saae sig Leilighed dertil, flygtende op efter Marken og langs med Aaen, men de fleste bleve jagede ud i bemeldte Dige, som af døde Kroppe blev til sidst saa opfyldt, at de Norske kunde gaae tørfôede der over (s). Efter dette Slag, som stod en Onsdag, næste Dag for St. Matthæi ɔ: 20. Septemb. (t), og deri lidte store Nederlag (v), toge de Flygtige Veien hen til Staden York, hvorhen Kongen ogsaa søgte efter dem med sine Folk, og rykkede frem til Stanfordabryggior, som vore kalde det, eller Broen Stanforbriggde, hvor der komme Gesantere til ham fra Indbyggerne i Staden, hvilke det Nederlag, som deres Folk nylig havde lidt, havde indjaget saadan Frygt, at de ei torde lade det komme til det yderste, i Betragtning af at Kongen havde vundet saa stor en Seier over deres største Anførere (x), og over en Krigsmagt, som var sterkere, end hans egen; Hvorover de nu ved bemeldte Gesanter bøde sig til at ville give sig under hans Magt, og deres Stad over til

 ham.

(s) Dette tilstaaer og Dunelmensis, sigende, at flere af de Engelske omkomme i Floden, end i Slaget.

(t) I alt dette stemmer ofthemeldte Dunelmensis og andre Engelske Skribenter overeens med vore, sigende, at Slaget stod *in vigilia St. Matthæi, feriâ quarta.* See videre næstfølgende Not. (e).

(v) At de Norske i Begyndelsen af dette Tog spillede Mestere, bevidner Flor. Vigorniensis p. 634. og andre.

(x) Vore Skribenter berette, at Morkarus selv omkom i Slaget. Men det er ganske urigtigt, som ogsaa Torfæus l. c. pag. 358. har viist.

ham. Hvilket Tilbud Kongen imodtog, rykkede derpaa med sin hele Krigshær nærmere til Staden, og lod Borgerne kalde ud til sig, til et offentlig Ting eller Mode, paa hvilket de alle lovede at ville kiende Kongen for deres rette Herre, tilsagde ham Lydighed, og gave ham til Forsikring derpaa en Hoben Gisler af de fornemste Mænds Born (y), og det efter Tostes Opnævnelse, som da var i Kongens Folge, og noie kiendte Indbyggerne der i Staden (z). Efter saaledes sluttet Forlig, som

(y) Sim. Dunelmensis siger, at deres Tal beløb sig til 500., og at Kongen gav Borgerne derimod til Sikkerhed for dem 150. Gisler. Men Rog. Houedenus beretter l. c. p. 448., at de vare 150. paa begge Sider. Hvilken Omstændighed, i sær at Kongen gav Borgerne Gisler, noksom viser, at bemeldte Dunelmensis, Ingulphi Hist. l. c. p. 900. og endeel andre Engelske Skribenter har Uret, naar de fortælle, at Staden efter foromtalte Slag blev med Magt indtagen, udplyndret, og Indbyggerne ihielslagne.

(z) Er der noget sandt i det, som findes berettet hos Henr. de Knyghton de Eventibus Angliæ Lib. I. cap. 10. Alb. Monachum in Chron. post. p. 167. i Haræi Annal. Ducum Brabant. Tom. I. p. 187. og i bemeldte Excerpt. ap. Fellerum l. c. p. 162., at Kong Harald lod i Staden York slaae mere end 1000. Læg-Mænd og 100. Geistlige ihiel, eller som Marianus Scotus setter, 1100. Geistlige alene; Saa maa det være skeet af Toste, eller efter hans Tilskyndelse, til Hevn for hvad bemeldte Stads Indbyggere havde tilforn giort ham imod, ved at slaae mere end 200. af hans Hofmænd ihiel, udplyndre hans Skat-Kamer, og drive ham selv ud af Landet. Hvilket, det er saa meget mere rimeligt, at han ved denne Leilighed har søgt at hevne paa det haardeste, som han i sig selv var en ond og grum Mand. Og er det venteligt, at just dette har givet nys anførte (Not. y.) Engelske Skribenter Anledning til at skrive, at Kong Harald indtog Staden, og holdt der ilde Hus med at plyndre og slaae ihiel, da det er sluttteligt, at Tostes Folk ved denne Leilighed har været i Staden, og der grebet om sig det beste de kunde.

som skede paa en Sondag d. 24. Septembr., og samme Gang giorte Aftale, at Kongen næste Dag derefter skulde komme i Staden, og der holde et Mode, paa hvilket han skulde sette visse af de fornemste Mænd til Ovrigheds Personer, og anordne andre Ting, angaaende Stadens Indretning og Rettigheder, begav han sig om Aftenen (a) tilbage til sine Skibe, med et rigt Bytte (62.), heel fornøiet over den Fremgang, hans Vaaben havde (b), og næsten forvisset om, at alting skulde faae et got Udfald, helst eftersom han virkelig befandt, at Tostes Ord og Løfter ei vare uden Grund, da han forsikkrede Kongen om, at i Engelland skulde mange af Indbyggerne slaae sig til hans Partie; hvilket nu ogsaa var skeet, til stor Fordeel for Kongen, i sær af Tostes Venner og Paarorende. Men alt dette fik en hastig Ende: Thi neppe vare de Norske komne til

(62.) See Theod. Monach. l. c. p. 63.

(a) Denne Omstændighed, at Natten var for Haanden, maa til deels have været Aarsag deri, at Kongen ei strax satte sig fast i Staden, som han let havde kunnet, og burdet giøre, dersom han havde vidst, at Fienden var saa nær for Haanden. Men da dette ei skede, og følgende Omstændigheder tillige vise, at de Norske har allermindst ventet noget Besøg af den Engelske Konge paa den Kant, og den Tid; Saa giør alt dette den Tanke endnu mere rimelig, som vi tilforn har ytret os med, at det hele Tog har tilforn været aftalt mellem Kong Harald og Toste paa den ene, og Hertug Wilhelm paa den anden Side, hvilken sidste de Norske havde ventet at skulle paa den sydlige Kant af Engelland holde de Engelske varme, og derfor været saa trygge, men som maaskee af en Hændelse, eller Forsæt, ei kom saa hastig frem, som de havde tænkt.

(b) Man kan sige, at Kongen da havde underlagt sig hele Northumberland, hvilket og Theod. Monachus bevidnet, saa at være skeet. l. c. cap. 28. p. 62.

deres Skibe, forend Kong Harald i Engelland. (c) samme Aften, efterat Solen var nedgaaen, nærmede sig til Staden med en mægtig stor Krigshær (d), hvor han strax blev imodtagen og indladt af Borgerne, og derpaa alle Stadens Porte tilstængte, og alle Veie besatte, paa det de Norske intet Bud eller Tidende skulde faae om hans Ankomst. Og i saadan Tilstand vare Sagerne, da de Norske om Morgenen næst efter (e), saa snart de havde faaet dem Mad, finge af deres Konges Befaling, at de skulde gaae i Land, og dele dem i tre Hobe, hvoraf de to Dele skulde følge ham til Staden, men den tredie blive tilbage for at passe paa Skibene (f), over hvilke Kongens Søn Oluf imidlertid skulde have Opsigt og at befale, tillige med de tvende Orkenøiske Jarler og Kongens Svoger, Eystein Orri, en Søn af Thorberg Arnason, som var den fornem-

(c) Historia Ramesiensis int. Script. Brit. 15. per Gale p. 461. beretter, at han af S. Edvard, som havde ladet sig see i Søvne for en Abbed, blev advaret om Kong Haralds og Tostes fiendtlige Indfald, og at han derpaa gik dem i Møde.

(d) Henricus de Knygthon beretter, at han kom *cum septem Legionibus;* Marianus Scotus, cum *septem aciebus bellicis;* men Sim. Dunelmensis, *cum multis millibus pugnatorum.* Hvilket ligesaa lidt bestemmer hans Troppers Antal, som vore Skribenters Beretning, hvilke alene sige, at han kom med en overmaade stor Krigshær. See Sturlæson l. c. p. 165.

(e) Den 25. Septembr., som kan sees af Rog. Houedeni Beretning int. Script. 5. post Bedam. pag. 448., naar han siger, og efter ham Sim. Dunelmensis, at det bekiendte store Slag imellem de Norske og Engelske stod *7mo. Calend. Octobris feria 2da.;* hvilket rigtigt nok bliver, naar St. Matthæi Dag indfalder paa en Torsdag, Mandagen d. 25. Septemb.

(f) Efter Theod. Monachi Beretning vare de fleste af de Norske dragne til Skibene, og nogle faa tillige med Kongen blevne tilbage, som af de Engelske bleve overfaldne. Hvilket ingen synderlig Rimelighed har.

nemste, og den Kongen mest elskede blant alle hans Lehnshøvdinger, saa at han havde lovet ham sin egen Dotter Mariam til Egte. Toste derimod gjorde med hans Folk Kongen Selskab til Staden; og eftersom Veiret samme Dag var overmaade skiønt, og Solen skinnede varmt, man og paa den anden Side ei ventede sig noget fiendtligt, saa vare saa vel Kongen, som de andre, enten saa uforsigtige, eller saa forvovne (g), at ingen tog sin rette Rustning paa, som man burde, men alle lode deres Harnisker ligge tilbage paa Skibene (h), og havde alene med sig deres Skiolde, deres Hielme paa Hovedet, deres Spyde i Hænderne, og mange tillige deres Bue og Piler hos sig. Hvormed de gave sig paa Veien, og vare alle lystige og vel til Mode; Men da de vare komne Staden temmelig nær, fik de i en Hast at see en sterk Rog eller Damp opstige, og der imellem en Hoben prægtig udstafferede Skiolde og hvide Harnisker. Hvilket saa snart Kongen blev vaer, befalede han sine Folk at blive staaende, lod strax Toste kalde til sig, og spurte ham ad, hvem han meente, at dette var. Hvortil da denne svarede, at det syntes rimeligt, de vare Fiender, men at det dog vel kunde være, at det var nogle af hans Frender og Paarorende, som vilde søge Kongens Venskab og Beskyttelse, saa befalede Kongen, at man skulde holde lidt, indtil man kunde indhente nærmere Kundskab. Men da han imidlertid blev vaer, at de ankommendes Mængde blev alt større og større, jo nærmere de komme, merkede han strax, hvorledes det hængte sammen, og spurte Toste, hvad Raad man nu skulde gribe til, da man ei havde Aarsag længer at tvile paa, at jo Fienden var for haanden, og Kong Harald der

selv

(g) For dette sidste beskylder Theod. Monachus dem, loc. cit. cap. 32. p. 70.

(h) At de Norske vare ganske uberedte til et Feldtslag, og uden Harnisker, bevidner og Marianus Scotus. See Torfæi Hist. Norv. l. c. p. 356.

selv tilstede med den hele Engelske Krigsmagt. Da nu Tostes Raad gik ud derpaa, at man maatte for det første skynde sig tilbage til Skibene, for der at faae Undsætning, som de saa høilig behøvede, af deres efterladte Vaaben og Selskab, og dersom de da ei vare sterke nok til at giøre Fienden Modstand, kunde de for det andet tage deres Tilflugt til Skibene, og paa samme let forsvare sig imod Fiendens Tropper, som ei vare i Stand til at fegte uden til Lands; Saa gav Kongen til Svar, at han havde et andet Raad, som han vilde forsøge, bestaaende derudi, at man skulde sende tre af de hurtigste Karle, man havde, paa de raskeste Heste, der vare at finde, for at sige dem, som vare tilbage hos Skibene, at de skulde strax komme til Undsætning, da han imidlertid nok skulde med de Folk, han havde hos sig, saaledes nappes med de Engelske, at de ikke saa let skulde overvældes, indtil de andre komme. Som Toste derpaa lod sig merke med, at han var tilfreds med det, som Kongen vilde, saa vel heri, som i andre Ting, og at han var selv mere for at fegte, end at flye; Saa lod Kongen, efterat man havde sendt bemeldte Ryttere afsted, opreise sine Fane Landeyda, og efter Sagens og Stedets Beskaffenhed indrettede sin Slagtordning paa den Maade, at han strakte Fløiene ud det længste han kunde, og lod dem støde sammen bag til, saa den hele Krigshær kom til at staae i en stor vidløftig Ring, lige sterk paa alle Sider og Steder, saa at Mand stod hos Mand, og den enes Skiold laae dikt og tæt paa den andens. Hvilken Indretning fornemmelig blev giort for det fiendtlige Rytteries Skyld, saasom Kongen vidste, det var sammes Sædvane at giøre Anfald nu paa eet, og nu paa et andet Sted, men strax igien at rykke tilbage; hvorfor han og videre befalede dem, som stode fremmest, at de skulde sette deres Spydstager i Jorden, og holde dem frem mod Rytternes Bryste, men dem, som stode næst bagen for hine, at vende ligeledes Spidsen af deres Spyde mod Hestenes, naar

Ryt-

Rytteriet kom anfaldende. Hvilket altsammen da Kongen var bleven færdig med, ordinerede han videre, at han selv med det beste og udvalgteste Mandskab skulde under sin Fane paa eet, og Toste ligeledes under sin paa et andet Sted tage deres Post inde i bemeldte Ring, havende begge hos sig alle de Bue-Skyttere, der vare at faae, for at holde Fienden af, og komme til Hielp paa hvilken Kant det mest behovedes.

Efterat dette saaledes viseligen var foranstaltet, og de Engelske imidlertid komme dem temmelig nær med en utallig Mængde saa vel af Fodfolk som Ryttere, satte Kongen sig til Hest, og reed omkring Slagtordenen, for at efterssee, om alting var indrettet efter hans Foranstaltning, da Hesten i det samme snublede, og Kongen faldt frem over ham paa Jorden, hvorfra han strax reiste sig op igien, sigende derhos, for at forekomme, at man ei skulde giore sig nogen ond Betydning deraf, at Fald betydde Lykke for de Reisende (i). Imidlertid lagde dog den Engelske Konge selv Merke til denne Hendelse, og spurte de tilstedeværende Norske, af hvilke der var en temmelig Deel i hans Krigshær, om de kiendte den store Mand, i den blaa Kiortel, og med den smukke Hielm paa Hovedet, som faldt af Hesten? Hvortil da de svarede, at det var den Norske Konge selv, gav han dem at forstaae, at han var vel en stor og meget anseelig Mand, men havde nu, som han haabede, ingen Lykke mere at vente sig. Saa snart dette var forbi, komme 20. Ryttere, hvilke selv, saa vel som deres Heste, overalt vare jernklædte, ridende frem af de En-

Aaa gel-

(i) Som Theod. Monachus beretter l. c. p. 63. Cap. 28., udlagde Kongen det selv som Tegn paa en forestaaende Ulykke, sigende, at saadant Tegn sielden betydde Seier. Men den Forklaring har vel heller været giort af andre, end af Kongen selv, imod hvis Sindelav og hoie Mod, samt da værende Omstændigheder det synes at have været, at udlegge det paa den Maade.

gelskes, eller Thingamændenes (k) Krigshær til den Norske Slagtorden, hvilken en iblant dem änraabte og spurte, hvor Toste Jarl var der i Krigshæren, hilsende ham, saa snart samme havde givet sig tilkiende, fra hans Broder Kong Harald, at han hermed tilbød ham Fred, og hele Northumberland, ja vilde end og afstaae til ham den tredie Deel af Engelland, om han dermed vilde være tilfreds. Hvortil Toste svarede, at dette Tilbud klingede langt anderledes, end det som skede i afvigte Vinter, da man intet vilde byde ham, uden Trusler og Foragt, hvilket om ei var skeet, men saadant Tilbud, som nu, strax giort, havde mange Mennesker blevet ved Livet, som nu for den skyld vare døde, og over alt staaet bedre til i Engelland, end det nu stod. Men om jeg, sagde han videre, nu endelig vil være fornøiet med dette Tilbud, hvad vil min Broder da vel byde Kong Harald Sigurdsson for hans Omkostning og Umage? Hvortil da den anden svarede, at derom havde han ogsaa udladt sig kortelig med sine Tanker, bestaaende derudi, at han undte ham af Engelland syv Fods Jord, eller saa meget længere Stykke, som han var større end andre Mennesker; gav Toste ham kortelig den Beskeed, at han kun skulde drage sin Vei igien, og sige Kong Harald, at han maatte lave sig til et Feldtslag, saasom Toste ingenlunde vilde, at de Norske skulde have det at sige ham paa, at han i Engelland slog sig fra deres Konges, og til hans Uvenners Partie, men før skulde de enten tilhobe døe med Ære, eller vinde Engelland ved deres seierrige Vaaben. Da nu den anden reed tillige med sit Følge bort med denne Beskeed, spurte Kongen Toste, hvad dette var for en, som vidste saa vel at tale for sig? og sagde, da Toste gav til Svar, at det var den Engelske Konge selv, at alt for længe havde ham dulgt saadant for sig, da denne Harald ellers ei

(k) Saa kalder Sturlæson dem l. cit. p. 168., og skal de den Tid have været som et Slags staaende Tropper hos de Engelske.

ei saa let skulde have kommet derfra med Livet. Sandt er det, Herre, svarede da Toste, at det var heel uforsigtigt for en Konge at fare saa afsted, og at det, som du siger, havde gierne kunnet lade sig giøre; Men eftersom jeg merkede, at han vilde tilbyde mig Fred og saa anseelig en Deel af Riget, saa vilde jeg ikke, ved at røbe ham, blive hans Banemand, men heller, om ei anderledes kan skee, at han skal blive min. Med hvilken Undskyldning Kongen var fornøiet, vendte sig derpaa om til sine Folk, og sagde: Denne Mand var vel liden af Vext, men reed dog kiekt sin Hest, fremførende i det samme et Vers af det Indhold, „de nu maatte gaae „i Striden uden Harnisker (l), og sette sig blotte for de skarpe Sverd „alene med deres blanke Hielme, da deres anden Rustning laae paa Skibene (m)„. Men som samme ei stod ham selv an, fordi derudi syntes at være Tegn til en Slags Frygt, kom han strax frem med et andet, som gik ud derpaa: „At han slet ikke vilde reddes for det store Vaaben„Brag, thi saa havde Strids-Gudinden Hildis lært ham, at han i „Krig skulde være modig, og med Sverdet i Veiret, samt samme man„digt at føre, indlegge sig Berømmelse„. Neppe havde Kongen sagt disse Ord ud, førend Slaget paa begge Sider begyndte at gaae for sig,

(l) Kongens Harnisk heed Emma, og var saa langt, at det rakte ham midt ned paa Leggene, samt saa sterkt og ypperligt, at intet Sverd kunde bide derpaa. Sturlæson l. c. p. 170. Saa Kongen havde god Føie til at savne det.

(m) En Mand, ved Navn Brandr havde taget sit Harnisk med af en Hendelse, og tilbød Kongen det, da han skulde gaae i Slaget, hvilken dog var enten saa høimodig, eller saa behiertet, at han ei vilde tage derimod, rosede ham for en brav Mand, og bad ham selv betiene sig deraf i Striden, hvori han siden omkom. Torfæus l. c. p. 354.

nær hos forbemeldte Sted, Stanfordbrigde kaldet (n), da de Engelske med al deres Magt satte fra alle Kanter an paa de Norske, hvilke ikke lode sig forfærde, men toge med deres Skud og Pile, samt efter forbemeldte Indretning, saaledes imod dem, at de ingensteds kunde brekke ind, eller torde længe holde Stand, men rede rundt omkring de Norskes Slagtordning, forsøgende nu paa eet, nu paa et andet Sted at brekke igiennem, ved at sette an i Sporen-Streg, men naar det ei vilde lykkes, da ligesaa hastigt at vende tilbage igien. Hvilket vedvarede, uden at de Engelske kunde vinde de andre den mindste Fordeel af, saa længe de Norske bleve i deres Orden, og holdte sig deres Konges kloge Foranstaltning efterretlig; Men da de, som lidet vante til at have med Rytterie at bestille, og modige over, at de Engelske, uden at giøre dem nogen Skade, saa ofte maatte vende tilbage, af en Slags Foragt over deres Fiender, og af en utidig Hidsighed, brøde deres Skiold-Borg, for at gaae løs paa de Engelske, og forfølge de Flygtige, som de meente; Saa fik disse derved Leilighed at brekke ind, og satte med deres Pile og Spyd an paa dem fra alle Sider. Hvilket saa snart Kong Harald merkede, begav han sig strax, med de udvalgte Krigsfolk, han havde om sig, fremst i Spidsen, hvor de Engelske havde brekket ind, og Striden var som allerheftigst, da Slaget begyndte ret for Alvor, med den største Forbistrelse paa begge Sider, og de ginge med en forskrekkelig Hidsighed løs paa hinanden

(n) At Slaget stod der, berette de Engelske eenstemmigen, skiønt endeel skrive Navnet *Stainforde*, som Scala Chronica in Lelandi Collectan. T. I. P. 2. p. 529., og andre *Steinesforthburyg*, som in Ranulphi Higdeni Polychr. ap. Gale in Script. Britan. p. 285. Men siden fik Stedet et andet Navn efter dette Slag, og blev kaldet Krigens Broe. See Lelandi Collectan. ex Libello de translatione S. Oswini Tom. 3. p. 115., og Chronic. Th. Wikes ap. Gale Hist. Angl. Script. Tom. 2. p. 21.

den (o), hvorved et stort Nederlag paa begge Sider skede, og Kong Harald i sær faldt i saadan Iverighed, at han løb selv frem af sin Slagtorden, hug til begge Sider om sig, saa hverken Hielm eller Pantser kunde staae for ham, og med sine Folk satte saa heftig an, at hvor de fore frem, maatte alting vige for dem. Men da de vare som allerbest i Verk med dette, og Sagen kommen saa vidt, at de Engelske vare næsten færdige at tage Flugten, skede det til al Ulykke, at Kongen selv blev med en Piil skudt i Struben, og saaret til Døden, hvis Fald (p) foraarsagede, at alle de, som vare om ham, og komne for langt ind iblant Fienden, bleve i den Forvirring nedlagte, undtagne nogle, som med Kongens Fane trak sig tilbage til Slagtordenen, hvor Toste Jarl kom dem til Hielp med sine Folk, og posterede sig under den Kongelige Fane, da

(o) Dette berette de Engelske selv, i sær Henr. Huntingdunensis int. Script. 5. post Bedam. p. 368., hvilken Bromton her, som andensteds udskriver, og Henr. de Knygthon ap. Twysden, p. 2841. samt Sim. Dunelmensis, som siger, at det gik overmaade skarpt til.

(p) Regner Lodbroks Saga, i Biörners Nordiska Kæmpa-Dater pag. 62., fortæller en gammel Sagn, eller rettere Digt om Anledningen til Kong Haralds Fald, nemlig at den bekiendte Regner Lodbroks Søn Ivar lod sig i Engelland begrave paa et Sted, som var mest aabet for, og underkast fiendtligt Indfald, sigende sig at vente, at hvo som der landede, skulde ei komme derfra med Seier. Hvorover da Harald landede just ved det Sted, hvor Ivar laae begraven, blev Spaadommen paa ham opfyldt. Om Kong Haralds Død kan ellers eftersees Ingulphi Histor. int. Scriptor. Rer. Anglic. post Bedam. f. 512. Roger. Hovedenus. l. c. f. 257. a. Acta Sanctorum Mens. Jun. d. 5. Tom. I. p. 301. & 302. Whartoni Anglia Sacra Tom. 1. p. 241. og 242. Chronic. Turonense in Collect. Vet. Script. per Martene Tom. 5. p. 1006. Gibsons Chron. Saxon. p. 173. og andre, særdeles Engelske, tilforn anførte Skribenter.

Slaget derefter endda en Tid lang gik for sig som tilforn med største Heftighed paa begge Sider, indtil de Norske, efter at Slaget havde varet fra tilig om Morgenen og indtil Middag, endelig maatte vige (63.) for de Engelskes dem saa ulige meget overlegen Magt (q), dog uden at tage Flugten, men at trekke sig tilbage og paa hin Side Floden (r), som ved den Leilighed blev med døde Kroppe saa opfyldt, at de Levende ginge over paa dem (s): Efterat de Norske vare komne over, blev der en Stands i Slaget (64.), som varede en temmelig Tid, fornemmelig i Anledning af een eneste Norsk Mands ulignelige Tapperhed, hvilken posterede sig ved Indgangen til Broen Stanfordbrigde, hvor Fienden søgte at komme over efter de Norske, og alene i en lang Tid (t) opholdt den hele Engelske

Krigs-

(63.) See Henr. Huntingdun. l. c. p. 368. Og efter ham Bromton, og Sim. Dunelmensis.

(64.) Sturlæson l. c. p. 172.

(q) *Numerus Anglorum maximus Noruagenses cedere, sed non fugere compellebat*, sige nys anførte Engelske Skribenter selv.

(r) Dette læses ogsaa hos Henr. Huntingdun., som vel ikke nævner Floden, men ventelig har det været forbemeldte Uso-Flod.

(s) Alle desse Omstændigheder berette de Engelske, men vore melde intet derom.

(t) Det er næsten forunderligt, at vore Skribenter ikke melde eet eneste Ord om denne Mand, som de Engelske giøre saa meget Væsen af, og sige at være værd æviz at blive ihukommen. Saa man deraf kan see, at de ikke har været for alene at opteqne de Ting, som kunde tiene til at giøre deres egne store, og at man den Tid har været langt mere oprigtig i saadant, end nu omstunder, da man vel aldrig skal finde to stridende Partiers Skribenter at være saa enige i at beskrive et Krigs-Tog, som vore og de Engelske ere i dette.

Krigshær (v), i det han med sin udvalgte Øxe (x), som han havde i Haanden, hug ned alle dem, som torde nærme sig til ham (y), og da de Engelske af Forundring over hans Tapperhed, tilbøde ham Qvarteer, loe han kun ad dem, slog Rynker i Panden, og skieldte dem ud for Kierlinger, som ikke torde staae imod, eller binde an med een eneste Mand, paa hvilken Maade han drillede dem, indtil en, som stod ved Siden af den Engelske Konge, skiød et Spyd ud imod ham, eftersom ingen mere torde komme ham nær, hvilket da han fik fat paa, og stod og spøgede med, for at vise sin Foragt over Fienden, tagende sig imidlertid ei vare nok (z), blev han igiennemstukken af en, som i en Baad havde begivet sig ind under Broen, og igiennem Hullene paa samme stak ham med et Spyd paa et hemmeligt Sted, saa han deraf døde (a). Imidlertid havde den Engelske Konge ladet tilbyde ei alene sin Broder Toste, men og den hele overblevne Hær af Normændene, Fred og Livet, om de vilde give tabt, og tilstaae de Engelske Seieren. Men de Norske vare da blevne saa

(v) Henr. Huntingdun. og Bromton sige, at han alene holdt ud mod den hele Engelske Krigshær til Kl. 9.; hvilket synes at være ubegribeligt; med mindre man vil sige, at de har fulgt den Maade at regne Timerne fra Kl. 6., og at Kl. 9. er derfor det samme, som Kl. 3. hos os.

(x) Dette var de Norskes meest giængse og brugelige Gevær i de Tider, hvormed end og deres Konger hiemme og i Freds Tider ginge bevæbnede, og hvoraf de beste hos dem bleve smedede, saa dette Gevær derover hos Fremmede blev kaldet Securis Norica eller Danica.

(y) Henr. Huntingdun. siger, at han nedlagde 40. af de Engelske, som i Forstningen angrebe ham.

(z) Dette af Wilh. Malmesburiensi p. 94., som fortæller Sagen udførligst.

(a) Denne Omstændighed legge Henr. Huntingd. og Bromton til.

saa ivrige, og saa forbittrede over deres Konges Død, at de ei tænkte paa andet end Hevn, og raabte, da bemeldte Tilbud skede, derimod alle med een Mund, at før skulde de falde allesammen tvert over hinanden, end de vilde tigge sig nogen Fred til af de Engelske, eller gaae der fra uden Seier (b). Herover giorde de paa begge Sider et Anskrig, og ginge løs paa hinanden igien med største Ivrighed, da de Norske opmuntrede hinanden indbyrdes, og tillige med Toste fegtede med urrolig Haardnakkenhed, skiønt, som venteligt var, med Forliis i Længden, da saa og tilforn udmattede maatte, saa got som ganske blotte, fegte med Folk, som havde deres fulde Rustning, og med en dem saa meget overlegen Mængde, saa at de beste og tapperste tillige med Toste Jarl derover bleve paa Pladsen. Men dermed var det endda ikke giort: Thi just i det samme dette skede, og de Engelske nu endelig meente, at de havde Seieren i Hænderne, var den næsten bleven reven dem fra igien, ved de hos Skibene tilbage blevne Norske Troppers Ankomst under Eistein Orres Anførsel, hvilken posterede sig i Tostes Sted under den Kongelig Fane Landeida, og med sine Folk, som alle havde deres fulde Rustning paa, nu tredie gang fornyede Slaget med saadan Fyrighed, at de Engelske atter stode Fare fore at blive slagne paa Flugten (c). Men i hvor meget de Norske end

(b) Det er derfor venteligt, at da de Norske, som sagt er, trak sig tilbage, er det skeet deels efter Tostes foranførte Raad, og maaskee hans derefter, siden Kongen var død, giorte Anstalt, deels for at have bemeldte Flod paa Ryggen, da Wilh. Malmesburiensis siger, at de Engelske, da de efter forommtalte Norske Mands Død, vare komne over Broen, angrebe de Norske bag fra, deels og for at komme deres Skibe nærmere, og den Hielp, de derfra ventede sig.

(c) Torfæus l. c. p. 358. holder for, at Eystein Orre har just været den Norske Mand, som de Engelske berømme for hans forunderlige Tapperhed. Hvilket me-

end grebe sig an, saa var det dem dog ikke muligt at trænge igiennem, saasom de ei alene vare alt for faa, ved det de fleste af dem, som havde været i Slaget tilforn, vare dræbte, men de nykomne havde ogsaa hastet saa afsted fra Skibene, at de vare næsten ganske udmattede, forend de ret komme i Slaget, og da de komme deri, bleve de saa onde og ivrige, at de ikke vidste at skaane dem selv, saa længe de formaaede at staae paa Fødderne, men til sidst af Mathed end og slengte deres Harnisker af sig, hvorved det blev de Engelske desto lettere at give dem deres Rest, saa at den største Deel og Kiernen af den Norske Krigs-Hær, og næsten alle deres største og fornemste Mænd, tillige med den tappre Eystein selv, endelig bleve nedlagte (d), foruden adskillige, som, uden at have faaet mindste Saar, maatte af lutter Udmattelse sette Livet til.

Saaledes endtes dette navnkundige Feldtslag, som visselig kan regnes blant de betydeligste, som her i Norden i de ældre Tider ere holdte, ei alene for Tingens Vigtighed, hvorom, og den ugemene Haardnakkenhed, hvormed der blev fegtet, men og for det anseelige Tab, som begge Parter deri lidde: Thi endskiønt Forlisen syntes at være, og virkelig for den Tid var størst paa de Norskes Side, saa var den dog for de Engelske ei mindre betydelig, i Henseende til, at de i dette Slag tabte deres beste og tapperste

 Folk

meget vel saa kunde være, dersom Tiden i sær, og endeel andre Omstændigheder ei syntes at være derimod.

(d) Henr. Huntingdun. int. Script. 5. post Bedam. p. 368. fortæller, at de Engelske deels nedlagde de Norske med Sverdet, deels ødelagde dem med Ild. Hvilket jeg ikke veed, hvorledes man skal forstaae, med mindre endeel af de Norske har taget deres Tilflugt enten til en Skov eller Huse, hvorfra man paa ingen anden Maade kunde faae dem ud igien, end ved at sette Ild derpaa.

Folk (65), og de derover bleve desto mindre i Stand til at forsvare sig imod Hertug Wilhelm, hvilken kom strax derefter (e), og bragte dem et svart Nag paa Halsen, saa man kan sige, at de Norske vare de, som egentlig hialp ham paa den Engelske Throne, skiønt de derover, som meldt er, maatte savne i dette ulykkelige Slag deres egen Konge og Rigets ypperste Mænd. Dog vare der mange, som komme derfra med Livet, og enten sloge sig igiennem Fienden, eller reddede sig paa anden Maade, hvoriblant Biørn Kongens Stallere, en sær berømmelig Mand, der undkom paa en Hest, saasom den sidste Træfning, kaldet siden Orres Storm, skede, da det leed langt ud paa Dagen, hen imod Aftenen, og det allerede var mørkt, forend Slaget, som havde varet fra tidlig om Morgenen, var ganske til Ende, da de overblevne Norske søgte til deres Skibe, med hvilke forbenævnte Kongens Søn Oluf (f), saa snart han fik sin Faders Død at høre, og de Norskes derpaa fulgte Nederlag, lavede sig tillige med den Orkenøiske Jarl Paulus, strax til at reise bort, men var ikke sterk eller hastig nok til at giøre det, uden at blive forekommen af de Engelske, saa det skede ikke uden

(65.) See herom i sær Henr. de Knyghton de Event. Angliæ ap. Twysden p. 2341.

(e) Det er merkeligt, at saa snart den Engelske Konge have begivet sig paa Veien imod de Norske, som vare i den nordlige Kant af Engelland, stod Hertug Wilhelm med sin Krigshær i den sydlige, saa det er tydeligt, at han noie har været underrettet om de forstes Bevægelser, og derfor saa meget mere venteligt, at alting har tilforn været aftalet imellem dem.

(f) Ealredus Abbas Rievallensis de vita & miraculis Edvardi Confessoris int. Script. 10. Hist. Angl. per Twysden beretter, at Toste omkom i Slaget, men den Norske Konge reddede sig med Flugten. Ved hvilken sidste han uden Tvil har forstaaet denne Kong Haralds Søn Oluf, som og virkelig blev Konge efter sin Fader, og en af de beste, Norge har havt.

uden med den Engelske Konges Samtykke og Tilladelse; at han paa visse Vilkaar (g), med de overblevne Folk og Skibe (h) kom der fra, og drog om Hosten til Orkenoer, hvor han ved sin Ankomst fik den særdeles Hendelse at vide, at hans Soster Maria var der død i en Hast samme Dag, og just samme Time, paa hvilken hendes Fader faldt i Engelland. Der blev han ogsaa Vinteren over, og reiste om Sommeren næst efter 1067. hiem til Norge med Dronning Elisabeth, hendes Dotter Ingigerd, og begge Toste Jarls Sonner Scule og Ketill Krok, hvoraf den forste blev siden givt med Gudruna, en Soster-Dotter til St. Oluf og Kong Harald, og en Stamme-Fader for mange anseelige Mænd her i Riget, iblant andre for Inge, og Scule, den forste Konge, og den anden Hertug i Norge. Samme var det og, som bemeldte Sommer, ikke fuldt et Aar efter Kong Haralds Fald (66.), drog over til Engelland, og forde hans Liig derfra med stor Stats og et talrigt Folge, over til Norge, hvor det blev nedsat udi St. Mariæ-Kirke i Nidaros, hvilken

(66.) Torfæi Histor. Norv. I. c. p. 383.

(g) Efterat den Engelske Konge havde taget Eed og Gidsler af ham, som de Engelske Skribenter Ingulphus, Sim. Dunelmensis og Bromton berette, men vore intet melde om, og desuden perset af ham den store Skat og Rigdom i Guld, hans Fader havde havt med sig, som var af den Tyngde, at 12. sterke Karle neppe kunde lofte den op, og siden faldt i Hertug Wilhelms Hænder, som Vet. Schol. Ad. Brem. in Hist. Eccles. p. 42. fortæller.

(h) Vore Skribenter tale ei anderledes derom, end som Oluf kom derfra med alle de Norskes Skibe, hvilket ogsaa de Engelske Skribenter Wilh. Malmesburiensis p. 94. og Chron. Joh. Abbatis de Bourg ap. Sparker p. 46. bevidne. Men Ingulphus og Bromton sige, at han havde kun 20. Skibe med sig, ligesom og nys anforte Vet. Scholiast. Ad. Bremensis beretter, at de Norskes Skibe bleve tilbage i Engelland.

Kongen selv havde lader bygge, men siden, da samme af Erkebisp Eystein blev afbrudt, flyttet derfra til Helgesæter-Kloster, som laae strax uden for Byen, og der begravet (i). Saadant Endeligt fik denne Konge, hvilken, paa hvad Kant man end anseer ham, upaatvilelig bliver af de største Konger her i Norden, og sær i Henseende til sine personlige Egenskaber, har havt faa sine Lige, men neppe sin Overmand. Han havde et usædvanligt stort og sterkt Legeme, saa at hans Høide var fem Alne (k), større Kræfter, siger Sturlæson (67.), end nogen anden af alle dem, som da levede, saa han derover var i Stand til at bruge sine Vaaben uden lige, derhos en Majestætisk Anseelse og et deiligt Ansigt, saa den Græske Keiserinde Zöe derover let kunde forelske sig i hans Person, store men

(67.) Sturlæson l. c. cap. 36. p. 99.

(i) See Morkinskinna ap. Torfæum l. c. p. 383., efter hvis Ord det lader, som Kong Harald ogsaa har bygt Helgesæter-Kloster, hvis Indkomster ved denne Kongelig Begravelse, og de Foræringer, som Erkebispen Eystein gav dertil, meget bleve forbedrede.

(k) Sturlæson l. c. p. 183. Hvorhos maa erindres, at naar man regner, at de gamle Norske Alne, som man mener, har kun været omtrent saa meget, som tre Qvarter af de nu brugelige Siælandske Alne, følgelig Kong Haralds Høide efter desse omtrent 4re Alne; saa er dette meget vel antageligt, allerhelst da vi af foranførte den Engelske Konges Ord kan tydelig see, at han har været større, end andre Mennesker da vare. Til Tegn paa hans Høide stode treade Kors, ved den nørdre Dør af bemeldte Mariæ-Kirke, indhugne i Muren, af hvilke det, som stod øverst, betegnede Kong Haralds, det mellemste hans Søns, Kong Olufs, og det nederste hans Sønne-Søns Kong Magni Barfots Høide, hvilke begge han altsaa overgik i Legemets Vext og Størrelse, skiønt de vare meget store og høie Mænd. Sturlæson l. c. p. 221.

men tillige velskabte Hænder og Fodder, bleg-gult (l), men derhos et tynt Haar og Skeg, lange Knæbelbarter, og den ene Oienbryne siddende noget hoiere op end den anden. Lige fra hans Alders 15. Aar, da han var med i Slaget paa Strikkelstad, og i samfælde 35. Aar, indtil hans Død, da han var 50. Aar gammel, eller noget derover, var hans hele Liv en Kiede af idel Krig, Reiser og Uroligheder, saavel uden- som inden-Lands, hvorved han i Krig var bleven saa hærdet, at han, naar det galdt derpaa, ingen Fare skyede, saa modig, at han ikke var bange for sin Fiende, om samme end var ham meget overlegen, og saa vel dreven i alle dertil horende Sager, at han vidste med den storste Behændighed at bringe sin Fiende i Snaren, eller rede sig selv ud af de storste Farer. Hvorover det og skede, at han i de mangfoldige Trefninger og Feldt-Slage, som han havde holdt, var altid kommen derfra med Seieren (m), og at han for sin Tapperhed var allevegne i saadant Udraab, at ingen i hele Verden blev deri anseet for at være hans Overmand (n). Saa at end og Ad. Bremensis, som ellers afmaler ham med de hesligste Farver, kalder ham Fulmen Septentrionis, og hans mandige Krigs-Bedrifter stode saa hoit anskrevne blant Folk her i Norden, at de ei alene bleve omtalte næ-

(l) Haar af den Farve blev blant vore Forfædre anseet for en af de storste Skionheder og Zirater, sær hos Mands-Personer. Som og vore Forfædre, saa vel som de gamle Tydske, derved gemenligen skiltes fra andre Folk.

(m) Hvorfra man ei engang kan undtage det sidste, saasom han i samme spillede Mester, indtil han faldt, hvilket om ei var skeet, og hans Folk i alle Maader havde holdt sig hans Anstalter efterrettlige, havde vel Slaget faaet et andet Udfald, end det fik.

(n) See Gesta Guilhelmi Ducis Norm. in du Chesnes Script. Rerum Norm. p. 199., hvor det heder: *Præliatus* (Haraldus Goduini) *cum Rege Noricorum, quo fortiorem sub cælo nullum vivere opinio fuit.*

paa ulovlige Kunster, da deres Hierne ei kunde begribe, hvorledes det ellers var ham mueligt at forrette saa mange, og saa vigtige Ting, som han giorde, og med en forunderlig Færdighed at rede sig ud af de største Vanskeligheder. At han i Snedighed og Krigs-Pudser har havt faa sine Lige, viser noksom hans Historie; Og finder man, at han, som der fortælles om andre store Krigs-Anførere, har ogsaa vidst at betiene sig, i fornødne Tilfælde, af den gemene Mands Overtroe, samt Drømme, Aabenbaringer og andet saadant, for at sette Mod i sine Folk, og faae dem til at giøre hvad han vilde. Saaledes fortælles der om ham, at da han skulde gaae i Nisaae-Slaget imod Kong Svend, og hans Folk raadede ham fra at fegte, men heller at trekke sig tilbage, fortaalde han dem en Drøm, som han havde havt forlige Nat, hvori ham syntes, at han og Kong Svend trekkede, hver i sin Ende, mellem sig et Reeb, hvilket Kong Svend endelig rev til sig, hvilken Drøm nogle meente at betyde Kong Svend Seieren; men Hakon Ivarsøn derimod paastod, at derved betegnedes de Baand, som hindrede Kong Haralds Seier, hvilke Kong Svend løste ham af, men lagde paa sig selv, hvorpaa Kongen sagde, at den sidstes Forklaring var den rigtigste, og drog i det samme sit Sverd ud, og hug dermed tre Gange igiennem Luften, giørende den Forklaring derover, da bemeldte Hakon spurte ham, hvad det skulde betyde, at saadant kaldte man udenlands Sigurbakn, og at man derved troede at tilvende sig Seieren, men Kongens Vrede at henvendes paa Fienden (73). Hvilket altsammen blev saa meget mere troeværdigt, som tvende af Kongens Folk ved samme Tid indfandt sig, og i Anledning af 2de Kiempe- eller Begravelses-Hoie, som laae der i Nærværelsen paa Marken, fortaalde, at de, som laae i dem begravne, havde ladet sig see for dem om Natten, og begge spaaet, at Dagen efter skulde der staae et stort Slag, og Seieren blive paa de

(73.) Conf. Torfæus l. c. p. 309.

andet tiene til Exempel: Han havde engang foræret en Islænder, ved Navn Haldor, som havde været med ham paa alle hans Udenlandske Tog-ge, og viist sig særdeles tro imod ham, da samme vilde reise hiem til sit Fode-Sted, et Skib med dets fulde Ladning, hvilket han ikke kunde faae Folk til at føre over, eftersom ingen havde Lyst til at gaae med ham til Island. Over dette beklagede Haldor sig for Kongen, som for at hielpe ham til rette, lod kalde alle Byens Borgere og Kiøbmænd til et Møde, hvorpaa han selv endelig, skiønt silde indfandt sig, med et surt og alvorligt Ansigt, og lod dem vide, at ingen maatte fare der fra med sine Folk og Skibe, eftersom han havde faaet vis Kundskab om, at Kong Svend i Danmark havde giort et Indfald i Vigen, og han altsaa behøvede de tilstedeværende Skibe og Folk, undtagen Haldor alene, hvilken han, skiønt imod sin Villie, havde givet Tilladelse at reise hiem, efterdi han i saa lang Tid havde været borte. Da nu Kongen havde ladet dem gaae, og han om Aftenen efter lod Haldor kalde til sig, spørgende hvorledes det nu stod til, fik han det Svar, at i stedet for han tilforn ingen kunde faae, vare der nu saa mange komne til ham, som alle vilde føre hans Skib, at de vare færdige at rive Huset ned over ham. Hvorpaa Kongen bad ham holde paa dem, som han havde leiet, og Dagen efter tidlig om Morgenen lod atter stevne et Ting, paa hvilket Kongen med et mildt og fornøiet Ansigt gav tilkiende, at det Rygte, man havde hørt om Fiendens Indfald, var befundet at være falskt, hvorover enhver maatte frit reise hvorhen han vilde; hvilken Tidende og Tilladelse alle imodtoge med Fornøielse og Taksigelse til Kongen, som paa den Maade uden Tvang eller stor Vidtløftighed skaffede Haldor hvad han behøvede (72.). Intet kan være større Prøve paa hans Forstand og ugemene Indsigt, end at han af Ad. Bremensi, og andre saadane smaa Siele, blev den Tid anseet og udraabt for en Hexemester, og en som forstod sig

paa

(72.) Torfæi Hist. Norv. l. c. p. 325.

paa ulovlige Kunster, da deres Hierne ei kunde begribe, hvorledes det ellers var ham mueligt at forrette saa mange, og saa vigtige Ting, som han giorde, og med en forunderlig Færdighed at rede sig ud af de største Vanskeligheder. At han i Snedighed og Krigs-Pudser har havt faa sine Lige, viser noksom hans Historie; Og finder man, at han, som der fortælles om andre store Krigs-Anførere, har ogsaa vidst at betiene sig, i fornødne Tilfælde, af den gemene Mands Overtroe, samt Drømme, Aabenbaringer og andet saadant, for at sette Mod i sine Folk, og faae dem til at giøre hvad han vilde. Saaledes fortælles der om ham, at da han skulde gaae i Nissaae-Slaget imod Kong Svend, og hans Folk raadede ham fra at fegte, men heller at trekke sig tilbage, fortaalde han dem en Drøm, som han havde havt forige Nat, hvori ham syntes, at han og Kong Svend trekkede, hver i sin Ende, mellem sig et Reeb, hvilket Kong Svend endelig rev til sig, hvilken Drøm nogle meente at betyde Kong Svend Seieren; men Hakon Ivarsson derimod paastod, at derved betegnedes de Baand, som hindrede Kong Haralds Seier, hvilke Kong Svend løste ham af, men lagde paa sig selv, hvorpaa Kongen sagde, at den sidstes Forklaring var den rigtigste, og drog i det samme sit Sverd ud, og hug dermed tre Gange igiennem Luften, giørende den Forklaring derover, da bemeldte Hakon spurte ham, hvad det skulde betyde, at saadant kaldte man udenlands Sigurbakn, og at man derved troede at tilvende sig Seieren, men Kongens Vrede at henvendes paa Fienden (73). Hvilket altsammen blev saa meget mere troeværdigt, som tvende af Kongens Folk ved samme Tid indfandt sig, og i Anledning af 2de Kiempe- eller Begravelses-Hoie, som laae der i Nærværelsen paa Marken, fortaalde, at de, som laae i dem begravne, havde ladet sig see for dem om Natten, og begge spaaet, at Dagen efter skulde der staae et stort Slag, og Seieren blive paa

de

(73.) Conf. Torfæus l. c. p. 309.

de Norskes Side (74). Den for en god Stridsmand og Anfører i sær ei mindre, end for en Statsmand saa fornøden Betænksomhed og Koldsindighed vidste han saaledes at forene med sit Sinds Fyrighed, at endskiønt han var tapper i høieste Grad, og havde aldrig flyet af noget Slag, men holdt altid Trop, naar han saae sig mindste Leilighed eller Kræfter dertil; saa gik dog hans Tapperhed ei nogensinde til Forvovenhed, men han søgte heller med Behændighed og et got Overleg at undvige en Fiende, som var ham for meget overlegen, hvorpaa vi i hans Historie har tvende betydelige Exempler, saa han i den Post havde et stort Fortrin for de fleste andre vore Konger, endog Kong Oluf Trygguason, som i det Tilfælde stedse vilde med Hovedet igiennem Veggen, ansaae det for en Skam at vige, end og naar høieste Nød det udfordrede, og ved at give sig i Kast med en overlegen Fiende satte deres eget Liv og Landets Velfærd paa Spil. Uagtet og, at ingen kunde besidde høiere Mod og Hierte, eller være mere øm over al Slags Tort og mindste Fornærmelse, end han var; Saa vidste han dog i Tide, naar Omstændighederne udfordrede det, at fordøie de største Forurettelser, som i sær og fornemmelig var at see i hans Opførsel mod Einar Thambaskielver, og at foragte endog de haardeste Bebreidelser og Skieldsord, ei alene af sine Venner, som han ofte viste Prøver paa, sær i Henseende til foromtalte Haldor, men og af dem, som havde opført sig saaledes imod ham, at han ei var dem meget got skyldig. Hvorpaa vi her til Exempel ville anføre hvad som efter Nissaae-Slaget gik for sig imellem ham og hans Svoger, den for oftomtalte Finnr Arnason, hvilken af Misfornøielse havde draget af Riget, skieldt Kongen ud for en Bedrager, slaaet sig til hans største Fiende Kong Svend, ladet sig giøre af denne til Jarl i Halland, hvor han var de Norske nærmest, og kunde giøre dem mest Afbrek, og endelig

 fort

(74.) Torfæus l. c. p. 318.

fort Avindskiold mod sit Fæderneland ved at være med i det bekiendte Nissaae-Slag, i hvilket han blev fangen, og fort for Kongen, som den Tid var af et muntert Sind, og sagde til ham: „Findes vi nu her, „Finnr, sidst fandtes vi i Slaget; nu har de Danske Hofmænd slet for„svaret dig, og mine Nordmænd vil det falde besværligt at slæbe dig, „som en blind Mand, omkring med sig, for at lade dig leve„. Hvortil Finn, som altid var haard i sine Ord, ei svarede bedre, end at de Norske nu noddes til at giore meget ont; allerhelst i det, som deres Konge befalede. „Vil du, sagde da Kongen, have Liv og Fred, skiønt „du ei med Rette havde fortient det?„ Ikke af dig, din Hund, svarede Finn. Vil du da have det af Magnus din Frende? spurte Kongen videre, menende sin Søn Magnum, som da anførde et Skib, og havde været med i Slaget. Kan den Hvalp, svarede Finn, raade for Liv og Fred? Hvortil Kongen, saasom han merkede, at den gamle var vred, alene loe, og havde sin Fornøielse af at irre ham, spørgende videre: „Vil du have Liv og Fred af din Frenke? menende sin Dronning Thóra, som var Finns Broder-Dotter. Hvorpaa Finn spurte først, om hun og var der tilstede, og da Kongen svarede, Ja, brød han i sin Forbittrelse, som var saa stor, at han ei kunde styre sig selv, ud med desse Ord, som siden bleve til et Mundheld: Da er det ikke underligt, at du udi Slaget beed saa vel fra dig i Nat, eftersom du havde Mæren hos dig. Hvilket altsammen Kongen optog med Koldsindighed, skienkede ham Livet, og beholdt ham en Tid lang hos sig. Og ikke det alene, men da han merkede, at Finnr stedse var ublid og arrig i sin Tale, sagde han endelig til ham, at eftersom man kunde see af hans Opførsel, at han ikke var at bringe til Forligelse med sin Konge, ei heller vilde trives blant sine Venner, saa vilde man give ham Tilladelse at drage til Kong Svend igien; hvorfor den anden takkede, og bad, at det maatte

skee

ket jo for jo heller, som og blev efterkommet, da Kongen lod ham sette i Land i Halland, hvor Indbyggerne toge vel imod ham, heel fornøiede over hans Befrielse.

Efter de Tiders Maade og Omstændighed kunde Kong Harald regnes blant de Lærdeste i Landet, ei alene for hans store Erfarenhed og dybe Indsigt, som han i de fleste Ting havde forhvervet sig paa sine udenlandske Reiser, men og for de besynderlige Gaver, han af Naturen havde til Poesie (o), hvilken han og ved Leilighed stedse betiente sig af, saa vi af ingen blant alle nordiske Konger har saa mange Vers, som af ham (p). Derover var han ogsaa en stor Velynder af de Tiders Skaldre eller Lærde, som han stedse havde om sig, og fandt en særdeles Fornøielse i at enten vise selv sin Kunst ved at digte Vers, eller høre dem af andre, og til-

(o) Det er at merke, at denne Videnskab blev i gamle Dage regnet her i Norden blant de Egenskaber, som en stor Helt tilkomme, og blant de Kunster, han fornemmelig burde legge sig efter.

(p) Af saadane findes følgende nævnede eller optegnede: 1.) Det Vers, som han giorde for Slaget paa Stikkelstad, Sturlæson l. c. Tom. 1. p. 774. 2.) Et andet, da han efter samme Slag reed igiennem en øde Skov, Sturl. l. c. Tom. 2. p. 55. 3.) Sexten Viser kaldede Gaman Visur, som han digtede paa sin Reise fra Constantinopel til Rusland, Sturl. l. c. p. 62. Bartholini Antiqvit. Dan. p. 154. 4.) Et Vers da han med sine Skibe lagde ind i Eodnarfiord. Sturl. l. c. p. 91. 5.) Et om Einar Thambaskelver. l. c. p. 105. 6.) Et efter Kalf Arnasons Fald. l. c. p. 118. 7.) Et med Thorer Ulfson, Torfæus l. c. p. 277. 8.) Et, da Hedeby blev brændt, Torf. p. 304. 9.) Et til en ved Navn Ulf. Torf. p. 324. 10.) Et, da Kong Svend ei mødte ham hos Goth-Elven. Torf. l. c. p. 303. 11.) Et for Slaget i Engelland. Sturl. l. c. p. 169. 12.) Et andet samme Gang, l. c. p. 170.

tillige forsøge, hvad de deri duede til, undertiden ved at opmuntre dem dertil ved anseelige Foræringer (q), undertiden igien ved at sette dem sammen. Iblant mange andre Exempler derpaa fortælles der, at da han engang reiste til Søes, og traf underveis en Fisker, fandt han Behag i at raabe ham til, spørgende, om han kunde giøre Vers? og, da den an-

(q) Deri viste han sig neppe saa rund og gavmild mod nogen, som imod sine Skaldre og dem, som bragte ham et Vers, enten ham selv, eller hans Sønner til Ære. Uden Tvil fordi han ansaae dem, som de fornemste Redskabe til at giøre hans Navn og Bedrivter udødelige og overalt bekiendte. Hvorover og ingen blant alle Konger her i Norden har havt saa mange Skaldre, og faaet saa mange Vers til deres Berømmelse, som han; Hvilket kan sees deels af det Skaldatal, som er føiet bag til Sturlæsons Norske Kongers Historie. T. 2. p. 479., deels af følgende Fortegnelse: 1.) Thiodolfr Arnorson, som idelig fulgte hans Hof, digtede et meget vidtløftigt Vers om hans Bedrivter, kaldet Sexstefia. Sturl. T. 2. p. 54. 2.) Et andet Vers blev giort af den foriges Broder Bølverkr Skald. l. c. p. 55. 3.) Et af Illuge Brundælaskalld. l. c. p. 60. 4.) Et af Stufur Skalld, kaldet den Blinde. l. c. p. 68. 74. 5.) Et af Thorarin Skeggiason. p. 71. 6.) Et af Valgardr af Velli. p. 74. 7.) Et af Grane Skalld. p. 93. 8.) Et af Arnor Jarla-Skalld. p. 117. kaldet Blagagladrapa. Torf. l. c. p. 278. 9.) Et af Stein Herdisarson. p. 130. 10.) Et af Halle Stride. p. 143. 11.) Et af Ulf Stallare. p. 157. Til hvilke bemeldte Skaldatall endnu legger følgende Skaldre, som og ventelig har siunget om Kong Haralds Bedrivter: 12.) Sigvatr Skalld, som var i hans Broders Kong Oluf den Helliges Hof. 13.) Valthiofr Skalld. 14.) Oddr Kirkina Skalld. 15.) Snæglo Halli. Til hvis Arbeide jeg ei veed om man kan henføre et par Vers, som Sturlæson anfører, uden at sige hvis de ere, nemlig: 16.) Et Vers om Kong Harald, kaldet Haralds-Sticka. Sturl. l. c. p. 163. 17.) Et andet af en ubekiendt. p. 92. og endelig 18.) Et af Kong Haralds Krigsfolk. p. 96.

anden sagde Nei dertil, befalede, at han paa Vers skulde tale sig til, da han paa samme Maade skulde svare. Ved hvilken Anledning da han til sin Fornøielse befandt Fiskeren at være vel dreven i den Kunst, tog han ham ind i Skibet til sig, forærede ham en kostbar Guld-Ring, eller rettere et Guld-Armbaand, for at faae ham til at prøve Styrke med sig i Digter-Kunsten, og lod sin egen Skald Thiodolf, som var nærværende, være med i Lavet, da han ved samme Leilighed satte den sidste til rette, fordi han kom frem med et Vers, der ikke var saa got, som Kongen vilde have det. Til Afsked vilde han give Fiskeren, som han meente at være en fattig Mand, endnu en Foræring, men fik da vide, at han ei var den, han gav sig ud for, men en fornem rig Mand, boende der paa Stedet, som havde været med Kong Oluf den Hellige i Slaget paa Stikkelstad, og alene til sin Fornøielse den Gang faret ud at fiske, da han fik høre, at Kongen skulde reise der forbi; hvarover denne blev heel fornøiet, og tog ham strax blant sit Selskab. At Kong Haralds Kundskab har ellers ei alene strakt sig til Poesien, men at han ogsaa har havt Smag paa andre Videnskaber, kan noksom skiønnes deraf, at hvor ilde endeel Skribenter end afmale ham, saa maa de dog give ham det Vidnesbyrd, at han var ei alene en meget tapper, og af sine Seiervindinger i Grækerland og Scythien høist berømt, men og en særdeles vel forsøgt, forfaren, bereist og forviden Herre (75.). Hvorpaa i sær kan anføres til Exempel hvad Ad. Bremensis fortæller om ham (76.), nemlig at han var saa nysgierig og saa meget for at undersøge hvad som var rart og skiult i Naturen, at han til den Ende, og i sær for at udforske Is-Havets Beskaffenhed og Længde,

 deels

(75.) Lindenbrogii Scriptor. Septent. p. 37.

(76.) In Libr. de Situ Dan. int. Tract. var. ad Descript. Dan. ab Elzev. edit. p. 9. & 37.

deels ved en Dansk Herre, som Adamus kalder Ganund Wolf, deels ved sig selv, giorde en Reise didhen, med stor Møie og Livs Fare, hvorom bemeldte Skribent saa taler: „ At det Nordiske Hav er af en urandsagelig Længde, det viste sig nylig i de tappere Mænds Ganund Wolfs, „ den Danske Jarls, og Haralds, de Nordmænders Konges, møisommelige Undersøgning, hvilke med tungt Arbeide, samt deres egen og „ medhavendes største Fare, randsagede, hvor stort dette Hav (Vester-„ Havet) maatte være, men maatte for Storm og Uveir samt Søer-„ vere vende tilbage „. Hvilket samme han endnu videre udfører paa et andet Sted, hvor han taler om det Nordiske Hav, sigende iblant andet (r): „ At den meget forsøgte og forfarne Norske Første Harald nylig „ giorde et Forsøg (nemlig, om man Norden for Thule eller Island kunde seile længer end een Dag, forend Havet var med Is ganske tillagt) „ men da han med sine Skibe en Tid lang havde efterforsket samme Havs „ Brede og Storhed, maatte han endelig, da han til sidst begyndte at „ komme til Verdens Ende, saa alting formørkede for deres Øine, i en Hast „ vende tilbage, hvorved han, skiønt med stor Nød undkom fra det forskrekkelige og bundløse Svelg, som der var „. Saa langt mod Norden er vel neppe nogen Konge enten for, eller efter ham kommen, og saa vidt har ganske vist ingen andens Nysgierrighed i saadane Ting den Tid gaaet, eller skulde end og i vore kunne gaae videre; Saa man derover ikke kan andet end høilig forundre sig over denne Konges store Drivtighed, som, uagtet han havde Hænderne fulde af Regierings- og Krigs-Sager, samt idelig at bestille, nu med de Engelske, nu med de Danske, nu med de Svenske, nu med sine egne Undersaatter, som vare ham de verste at drages med, og forrettede alt saadant ved sig selv, dog havde Sind og Tid

(r) Dette tillige med meget andet har Alb. Crantzius skrevet ud Ord for Ord efter ham in præfat. ad Chronic. Norveg.

Tid til at tænke paa Ting af den Beskaffenhed, end sige, giore sig saa megen Umage derfor. Hvorover det er saa meget mere troeligt, at han, som der fortælles, og man tillige finder Spor efter (77.), har ei været ukyndig i Læge-Kunsten, efter de Tiders Maade, men vidst, hvilket ligeledes berettes om hans Broder Kong Oluf den Hellige, at skionne paa Sygdome og Raad derimod. Vist nok er det, at ingen Konge i hele Norden, ja jeg tør sige i hele Europa, har giort saa vidtløftige Reiser, og ved sine mandige Bedrivter indlagt sig saa stort Navn, i alle tre da bekiendte Verdens Parter, som han, nu i Rusland og Østersøen, nu i Grækerland og Scythien, nu i Middelhavet, nu i Jødeland og Syrien, nu i Africa, nu i Nord- og Js-Havet, saa deraf ei andet kunde følge, end saa opvakt et Hoved jo maatte derved have forhvervet en grundig Erfarenhed, samt vidtløftig Kundskab og Indsigt i noget af hvert, men allermeest i Krigs- og Regierings-Sager, hvori vel ingen paa de Tider var at ligne med ham, end sige hans Mester. Hvad Indsigt han har besiddet i Krigs-Sager, kan noksom sees af hans Historie, og den langvarige Krig, han førde med Kong Svend, hvori han stedse beholdt Overhaand, ofte med en haandfuld Folk og nogle faa Skibe udplyndrede hans Land, og vidste saaledes at snoe sig, at endskiønt Fienden laae færdig hvert Aar med sin hele Flode og Krigsmagt, saa holdt han dog samme ei alene fra at giore noget Indfald i sit Rige, men ogsaa næsten i hans Paasyn, og saa ofte han vilde, skiendte og brændte i hans Land. Hvilket man skulde have Vanskelighed for at troe, dersom det ikke var grundet paa troeværdige Skribenters Vidnesbyrd, men kan nu tiene til Exempel, for at vise, hvad Indsigt denne Konge har havt i at forekomme sin Fiende, tage ham med Fordeel, og med hvad Hurtighed han har forrettet sine Sager. Paa hvilken Fod han i sin Tid har sat den Norske Krigsmagt,

(77.) See Torfæi Hist. Norv. T. 2, p. 338.

magt, viser ei alene hans Tog til Engelland, som han saae sig i Stand til at angribe med sit Riges halve Krigsmagt, de Fordele, han der i Begyndelsen havde, og den langvarige Modstand, de Norske giorde i sidste Slag, alle de ulykkelige Tilfælde uagtede, som giorde dem Seieren umuelig; men og hvad der skede efter hans Død, da hans Sønner efter det store Nederlag, de Norske havde lidt i Engelland, hvor de havde mist deres største Mænd og de beste Folk, de havde, endda saae sig at have Kræfter til at byde Kong Svend Spidsen, da han vilde betiene sig af Leiligheden, og bryde den Fred, han havde giort med deres Fader. Ved sin lange udenlandske Reise og Omgiængelse med Fremmede havde Kong Harald ligeledes til fulde lært at skiønne paa, hvad en Regent med Rette kunde og burde fordre af sine Undersaatter, og seet, hvorledes dermed gik til blant de mægtigste og den Tid mest polerte Folk, i sær ved det Græske Hof. Hvorover, og som han tillige, saa vel af sin egen Broders, som endeel andre hans Formænds Exempler, havde lært, hvor mange Ulykker Landet og Kongerne i sær var komne udi, formedelst de Stores Selvraadighed og alt for store Myndighed i Riget, saa kunde han desto mindre finde sig i den næsten uindskrænkede Magt, som samme, fornemmelig under hans Formands lempfældige Regiering (s), havde tiltaget sig, saa de opførde sig som smaa Konger, hver i sit District, og tracterede deres Konger mere som deres Ligemænd, end som deres Herrer. Da nu Kong Ha-

(s) Thi samme var i sin Ungdom, just af de selv samme, som havde været Hoved-Mænd for at skille hans Fader ved Livet og Riget, hiulpen paa Thronen, var altsaa bange for, at hvis han traadde i sin Faders Fodspor, kunde samme Vanheld ogsaa ramme sig, og søgte derfor ved idelige Foræringer, og ved at see igiennem Fingre, at giøre sig yndet; Hvilket Oiemerke han vel selv opnaaede, men skaffede tillige sin Eftermand desto mere Bryderie ved at hente ind igien, hvad han havde ladet gaae fra sig.

Harald derover søgte ved alle Leiligheder, betienende sig nu af Magten, nu igien af sin Stats-Kunst, at klippe Vingerne paa dem, og faae dem i tilbørlig Skik, kunde han derved ei andet, end nødvendig drage sig deres Ugunst og Uvenskab paa Halsen, og af dem blive udraabt for en Tyran, allerhelst da han og virkelig viste sig i Almindelighed grum imod sine Uvenner, og straffede haardeligen alle dem, som forsaae sig imod ham (t), eller begik nogen Misgierning, lignende derudi sin Broder, Kong Oluf den Hellige, og Kong Knud den Hellige i Danmark, hvilke til en stor Deel for samme Aarsagers skyld bleve Martyrer, og hvis Skiebne han og derover let havde kunnet blive underkastet, hvis han ikke bedre havde forstaaet sin Regierings-Kunst, og betient sig, naar det galdt derpaa, af visse Stats-Grebe, for at vedligeholde Roligheden indenlands, som var saa meget mere fornødent, som han idelig havde med udenlandske Fiender tillige at bestille, til hvilke han maatte frygte at de misfornøiede i Landet kunde slaae sig, og derved spille ham samme Puds, som de havde spillet hans Broder Kong Oluf, hvilket vel og var skeet, dersom han i den Post havde været saa fremfusende, som den anden, eller lei des bedre vidst at give efter i Tide, at bringe Sagerne, naar ei anderledes kunde skee, heller med Lempe og got Overleg, end med Magten, i Orden igien, og at faae underhaanden udforsket, hvorledes de fornemste Herrer vare sindede imod ham. Hvortil der fortælles om ham, at han iblant andre Midler, har engang betient sig af nogle Danske Fanger, som han lovede

Ddd de-

(t) I hvilket Tilfælde han ei engang sparede sine egne Børn; hvorpaa man har Exempel i hans ældste Søn Magnus, hvilken han engang, fordi han havde hiulpet en af Veien, som havde dræbt en af Kongens Folk, blev saa vred paa, at han giorde sig færdig at angribe ham med væbnet Haand, og virkelig havde giort det, hvis ikke deres Venner havde lagt sig derimellem, og afbedet hans Forseelse. See Torfæus l. 5, p. 317.

deres Frihed, paa de Vilkaar, at de skulde reise omkring til de Fornemste i Riget (i hvilket Oiemerke han og havde havt desse Fanger hos sig selv, paa det ingen skulde kiende dem) og stille sig an, som de vare udsendte af Kong Svend, hvilken da havde et Tog for imod de Norske, for at formaae dem til at gaae over til sit Partie; Til hvilken Ende han og, paa det Sagen skulde synes desto mere troeværdig, gav dem Breve med sig til enhver, beseiglede med Kong Svends Seigl, og Penger, som skulde bydes enhver af dem, de komme til, efter hans Stand og Vilkaar, med Befaling, at de skulde tillige noie optegne hvad enhver svarede, og give ham troelig Underretning derom. Ved hvilket Middel Kongen fik noie vide, hvilke vare ham troe og vel sindede, og hvilke ved at tage imod Penger havde robet deres onde Sindelav, hvilke sidste han derpaa deels straffede paa Livet, deels lagde i Penge-Mulct, og paa andre Maader lod fole Virkningen af sin Vrede.

Ligesom nu Kong Harald ved saaledes at holde de Store i Riget og andre Fingeren idelig paa Oiet, ved at være nidkiær over sin Kongelig Ære, Ret og Myndighed, og ved at tage sig sine Regierings-Sager med Alvor an, uden deri at kunne fordrage noget Slags Indgreb eller Fornærmelse, vel var en af de mægtigste og myndigste Konger, som Norge hat havt (78.), men giorde sig tillige hos mange forhadt, saa han derover fik Navn af Haardraade eller den Strenge; Saa blev han og paa den anden Side af de Tiders Geistlige udraabt for den grueligste Tyran, fordi han ei vilde fordrage, at enten det Pavelige Hof, eller de myndige Bremiske Erkebisper, som den Tid havde i geistlige Sager over desse Nordiske Riger at befale, skulde kige ham ind i Kartet, eller tage sig for megen Myndighed til i hans Lande. Saa at Ad. Bremensis, og

All-

(78.) Sturlæson l. c. p. 99.

andre saadane deres Tilhængere, derover tillegge ham adskillige grove Ting, saasom at han nedrev Kirker, slog Kirkens Betienter ihiel, lod pine adskillige Christne til Døde, lagde sig efter Troldoms Kunster, og borttog de Offere, som bleve bragte til St. Olufs Grav, for at give dem til sine Soldater, ja digtede ham end og saa, for at giore ham desto mere forhadt, den grove Løgn paa, at han havde været med i at tage sin Broder, bemeldte Kong Oluf, af Dage; Altsammen uden Grund, og alene af den Aarsag, efter de Geistliges da gemenligen brugelige Sædvane, opdigtet, fordi han ei vilde, som den der alt for vel vidste, hvad en Konge tilkom, tilstaae sig at henhøre under den Bremiske Erkebiskop, men lod sine Bisper, som han selv beskikkede, eller indkaldte i Riget, vie i Engelland eller Frankerige; hvortil han meente sig at have saa meget mere Ret, som hans Formænd Oluf Trygguason, og Oluf den Hellige havde for ham giort det samme, og hverken Paven eller den Bremiske Erkebiskop hiulpet i sær til de Norskes Omvendelse (79.). Hvorover da bemeldte Erkebiskop, som den Tid var Adalbertus, en hovmodig, opblæst og urimelig Mand, sendte sine Gesanter til ham, besværende sig i høieste Maader over, at han gik ham i denne Sag forbi (v), som dog af Paven havde alene Ret og Myndighed til at vie Bisperne i hans Lande, og vilde forbyde ham oftere at lade saadant skee andenstes, end hos sig; Saa befalede Kong Harald dem strax at pakke sig bort af hans Land, sigende, at han ikke vidste, det nogen var enten Erkebisp, eller Konge i Norge, uden han alene, og lod siden, uden at kiere sig videre efter Erkebispen, alle de Bisper, som skulde vies, reise til Frankerige, eller komme over fra

(79.) Torfæi Histor. Norv. I. c. p. 363.

(v) Histor. Archiepisc. Bremens. ap. Lindenbrog. int. Scriptor. Septentr. pag. 82, henfører dette til Aar 1058.

Engelland (x). Hvilket da Erkebispen fornam, tænkte han at ville skrekke Kongen med den da blant Geistligheden brugelige Busemand, og tog sin Tilflugt til Pave Alexander den 2den, hvilken han formaaede at skrive Kongen et myndigt Brev (y) til, med Befaling, at han og hans Bisper skulde være den Bremiske Erkebiskop hørige og lydige. Hvad Kongen der-

(x) See Vet. Scholiast. Ad. Bremensis ap. Lindenbr. l. c. p. 37. n. 55. som tillige beretter, at Erkebispen lod samme Tid fange en af desse Bisper, ved Navn Asgout, da han kom tilbage fra Rom, men, da samme havde svoret ham Troskab, lod han ham siden reise hiem med Foræringer.

(y) Brevet lyder paa Dansk oversat saaledes: „ Alexander Biskop, alle Tieneres „ Tiener, sender Harald, de Nordmænders Konge, sin Hilsen og Apostoliske „ Velsignelse. Eftersom I endnu ere vankundige i Troen, og tildeels vaklende i Kirkens Skikke og Disciplin, saa bør vi, da Herredømet over den „ ganske Kirke er os betroet, som oftest paa Guds Vegne give Eder de fornødne Advarsler og Erindringer. Men fordi vi, formedelst de lange og besværlige Veie, ikke formaae at giøre det personligen ved Os selv, saa maa „ I vide, at Vi have alvorligen overdraget til den Bremiske Erkebiskop „ Adalberto, som vor Vicario, alt saadant at forrette. Hvorover da bemeldte Ærværdige Erkebisp, vor Legat, har klaget for Os, i sine Breve, „ at Bisperne i Eders Land enten ikke ere viede, eller ulovligen viede i Engelland eller Frankerige, for Penge, imod de Romerske Pavers Privilegier, som ere givne ham og hans Kirke; Saa i Kraft af Apostlernes Petri „ og Pauli Magt og Myndighed, formane Vi Eder, at ligesom I bør bevise det Apostoliske Sæde al underdanig Ærbødighed, saa bør I og Eders „ Bisper ogsaa vise den imod bemeldte Ærværdige Erkebiskop, som vor „ Vicario, og den, der fører Embedet i vort Sted.„ Foruden hos Ad. Bremensem, Alb. Stadensem og andre, som Joh. Mollerus anfører i hans Cimbria Litt. Tom. 2. p. 5. staaer dette Brev ogsaa in Concil. General. Venetiis 1728. edit. Tom. 12. pag. 73. og i Menckens Scriptor. Rerum German. Tom. I. p. 587. paa Plat-Tydsk.

derpaa har svaret, eller hvad Virkning dette Brev hos ham har giort, findes vel ikke optegnet. Dog er det venteligt, at han har kiert sig ligesaa lidt derefter, som Erkebispens Sendebude, hvilken og derover, da han merkede, at Kongen var ei at spøge med, begyndte at give Kiøb, og giorde sig al Umage for at faae ham igien forsonet (3), hvorved han udrettede saa meget, at Kongen lod 2de Norske Bisper, nemlig Tolf, eller rettere Rolf, og Sigvard (80.) af ham indvie, ligesom han og tilforn havde ladet tvende andre, bemeldte Asgout og Bernhard, vie eller beskikke af Paven selv, og kaldte, foruden de Bisper og Lærere, han lod komme fra Engelland eller Frankerige, blant andre ogsaa den hellige Adalvard ind i Riget, hvor han beholdt ham nogen Tid, og sendte ham endelig med store Foræringer fra sig (81.), visende derved, saa velsom ved Kirker at bygge, og andre Anstalter at giore, at han drog al vedbørlig og muelig Flid for den nylig til Gavns indførte Christne Religions Vedligeholdelse og Udbredelse i sit Rige, skiønt han gik langt mere varsom, sindig og ordentlig frem deri, end hans Broder Kong Oluf. Man kan derfor ei andet, end høilig forundre sig over de Tiders Grovhed, Vankundighed, slette Smag og Overtroe, som af desse tvende Brødre har giort den ene til Helgen, meest paa Grund af hans ulykkelige Endeligt, og den anden til den største Tyran i Verden, fordi han i alle Ting ei vilde dantse efter de Bremiske Erkebispers Pibe, og lade de den Tid alt for overmodige

(80.) See Ad. Bremensem in Hist. Eccles. L. c. og Torfæi Hist. Norv. P. 3. p. 362.

(81.) Vasthovii Vitis Aqvilon. p. 37.

(3) Som Cypræus viser in Chron. Episc. Slesvic. p. 200. Tom. 3. Westphal. Monum. Cimbr. See og videre om denne Handel Joh. Molleri Cimbr. Litt. Tom. 2. p. 5. og de der anførte Skribenter.

Geistlige faae Leilighed til at spille samme Tragoedier her i Riget, som han vidste, at de havde spillet, og dagligen spillede paa andre Steder (a), da dog den sidste upaatvilelig i mange Ting, end og dem, som angik Religionen selv (b), langt overgik den første, og de ellers i Henseende til deres Sinds Beskaffenhed vare hinanden saa lige, som 2de Brødre kunde være. Til hvilket at vise jeg paa dette, som det beqvemeste, Sted vil betiene mig af den Sammenligning mellem desse Brødre, som findes hos Sturlæson (82.), og blev giort af en blant de Tiders klogeste og fornemste Mænd Haldor Brynólfsson, hvilken engang, da han hørde, at visse beskreve desse Brødres Sindelav, som meget ulige, gav sin Betænkning derover saaledes: „Jeg har længe, sagde han, havt fortroelig Omgang „med begge desse Brødre, saa jeg derfor har tilfulde lært at kiende begge „deres Sinds Beskaffenhed; men aldrig har jeg fundet tvende Personer „mere at ligne hinanden. De vare begge begavede med stor Visdom og „Forstand, begge dristige og tappere i Krig, begge begierlige efter Rig„dom og Vælde, begge hoimodige, og derfor ikke omgiængelige eller ven„lige mod enhver, begge strenge og noie paaseende i deres Regierings„Sager, og begge haarde i at straffe. Kong Oluf tvang Landets Indbyg-

„byg-

(82.) Loc. cit. cap. 105. p. 184.

(a) Det er venteligt, at han iblant andet har havt denne Adalberti hovmodige og myndige Opførsel mod Kong Svend for Øie, og derfor des mere villet forebygge ham al Leilighed at faae Haand i Hanke med sig.

(b) Thi man finder, at Kong Oluf, hvor stor Helgen han end var, dog i sin Tid, førend han blev Konge, var en af de største Søe-Røvere; da Kong Harald derimod, som Morkinskinna beretter, gav Hakon Ivarsson den Lærdom, da han lod sig merke med, at han vilde drage paa Søerøverie, at denne Forretning blev vel, mens Hedenskabet varede, anseet for berømmelig, men var en Christen meget uanstændig.

„byggere med Magt til at antage den Christne Religion, straffende dem „haardeligen, som ikke vilde beqveme sig dertil, hvorover de fornemste „Hovdinger i Landet, som ikke kunde fordrage, at han uden Persons „Anseelse domte og straffede enhver efter Fortieneste, reiste sig op imod „ham, og sloge ham ihiel i hans eget Land og Rige; hvilket forvoldte, „at han kom paa de Helliges Liste at staae. Kong Harald paa den „anden Side var ligeledes bestandig indviklet i Krig og Feide, for Lande, „Riger og Ære at vinde, undertvingende sig alle, saa mange han kunde, „hvorover han maatte sette Livet til i en anden Konges Land. Begge „desse Brødre vare ellers i deres daglige Levemaade stadselige og præg„tige, havde begge giort vidtløftige Reiser, og vare heel begierlige efter nyt „og fremmede Sager at vide, hvorved de begge bleve heel navnkundige „og berømte„. Saa vidt Halldor. Af hvis Ord man tydelig kan see, hvor liden, eller ingen Forskiel der virkelig og i Grunden selv den Tid giordes imellem en Helgen og en Tyran, hvortil een og den samme, eller to fuldkommen lige Personer kunde blive giorte, ligesom det traf sig til. I det mindste besad Kong Harald langt større og herligere baade Sinds og Legems Egenskaber, end hans Broder, og havde uden Tvil og flere Dyder: Thi mod sine Venner og dem, som giorde ham noget til Villie og Tieneste, eller vare ham troe, viste han sig særdeles rund og gavmild (83.), og søgte ved alle Leiligheder at giøre dem got, og at ophøie dem til Værdighed og Ære (c). Hvorpaa han ei alene lod see en saa anselig Prøve ved at dele med sin Broder-Søn Kong Magno sin uskatterlige Rigdom, som han med saa stor Fare og Møie havde samlet sig uden-

(83.) Sturlæson l. c. p. 183.

(c) See Torfæi Hist. Norveg. Part. 3. p. 297. hvor man i Hogne Langbiorns Exempel har et tydeligt Beviis, at Kongen har viist sig ikke mindre færdig i at belønne Troskab, end straffe sine Undersaatters Utroskab.

udenlands, skiønt han uden saadant Vederlag kunde og burde have faaet sin Deel i Riget, men, og i sær mod de Islandske, af hvilke han i alle Tilfælde viste sig at være en stor Ven, beærende dem med adskillige Naades Beviisninger, saa vel naar de bragte ham et og andet Vers, ham eller hans Sønner til Ære, som og ved andre Leiligheder (84.). Saaledes lod han i en dyr Tid sende dem fire Skibe ladde med Meel, og satte selv Priis paa Varene, hvor dyre de skulde sælges, samt tillod alle Fattige der i Landet at drage over til Norge, for der at hielpes med Underholdning, hvilket blev deres Land til stor Lettelse; Han forærede en stor Klokke til Kirken, som stod paa Altinget, og gav desuden dem, som komme derfra Landet over til ham, mange og store Foræringer (d), hvorved hans Navn blev i Island saa berømt, og i saadan varagtig og frisk Erindring hos Indbyggerne, at en af de Fornemste der i Landet, næsten 200. Aar efter hans Død, giorde i en betydelig Fare det Løfte, at hvis det løb vel af for ham, skulde han giøre Bekostning paa Siæle-Messer at lade holde et heelt Aar igiennem for Kong Haralds Siæl (85.). Dog gik hans Gavmildhed aldrig til Ødselhed, men han vidste meget vel, naar det skulde være, at bruge Sparsommelighed, og være paaholden, hvorover han og til deels af dem, som under forige Regiering vare vante at faae mere end de med Rette burde have, blev anseet og udraabt for karrig og nærgaaende. Mod sine Venner, og dem som han var nogen Tak skyldig, viste han sig ogsaa ofte lempfældig, sagtmodig og velgiørende, end og naar de havde giort ham imod og for nær. Hvorpaa vi har Exem-

(84.) Sturlæson l. c. cap. 36. p. 100.

(85.) See Torfæum l. c. p. 365.

(d) See Sturlæson paa nys anførte Sted, og flere Exempler paa hans Gavmildhed imod dem ap. Torfæum l. c. p. 279. og 325.

Exempel ei alene i hans Opforsel mod Finn Arnason, men og i forbemelte Handel med Kong Magno, da han maatte give Plads for ham, og legge ud af Havnen. Hvori han viste saa meget mere Beskedenhed, som mange af hans Partie da lode sig aabenbare merke med, at ham deri var skeet Tort, og Uret, og at Kong Magnus havde derved kun sogt Leilighed til at bryde med ham, da Harald, i Folge af det sluttede Forlig, var alene forbunden at lade Magnum beholde det fornemste Sted, naar de begge paa eengang komme i Havnen, men ei, naar Harald var der i Forveien (86.). At man her intet skal melde om hans Omgang med oftomtalte Haldor Snorreson, hvilken Kongen, fordi han havde været med ham paa alle hans udenlandske Krigs-Toge, og bevist sig særdeles troe, saae meget igiennem Fingre med, og sögte ved Velgierninger at beholde ham til Ven, skiont den anden viste sig studs, nærgaaende, og tildeels giorde et og andet saa grovt, at en anden vel neppe skulde have fordraget det (87.).

Men med alle desse fortreffelige Egenskaber havde dog denne store Konge ogsaa sine store Feil. Fornemmelig legges ham til Last, at han var ikke meget ordholden, men underfundig, og bandt sig, som Kong Svend sagde om ham, ei længer til sine Lofter og Forsikkringer, end hans egen Fordeel vilde tillade det. Hvilket viste sig iblant andet i den Handel med Finn Arnason og Kalf Arnason, hvis det er sikkert, som det synes at være, at han med Villie og beraadt Hue var Aarsag i den sidstes Dod, saa og i hans Opforsel mod Hakon Ivarsson, hvilken han, i Stedet for at opfylde de prægtige Lofter, som vare ham giorte, afspisede

Eee med

(86.) Sturlæson l. c. p. 87.

(87.) Torfæi Hist. Norv. P. 3. p. 326.

med lutter Snak og Undskyldninger. Skiønt det heel vel kan være, at Kongen har havt de gyldigste Aarsager dertil, og at dette var ikke saa meget en naturlig Feil hos ham, eller noget, som reiste sig af et ont Gemytte, som heller en Folge af hans langvarige Omgang med Fremmede, før med Grækerne, og af den dybe Indsigt han havde forhvervet sig i deres Regierings-Maade og Stats-Kunst, hvilken den Tid, efter vore gamle Forfædres Eenfoldighed, blev her i Norden anseet for ulovlig og lastværdig, men havde paa andre Tider og Steder kunnet skaffe ham Navn af den største Statsmand. Af samme kan og vel til deels den Feil have reist sig, som Kong Harald ligeledes var meget hengiven til, nemlig at han i høi Grad var hevngierrig og streng i at straffe, ligesom den og til deels paa den anden Side kan ansees som en Følge af hans høie Mod, som ingen Fornærmelse kunde taale, af Tidernes Omstændighed, og af en uomgiengelig Fornødenhed for ham, naar han skulde handthæve sin Kongelig Myndighed: Thi det er ingenlunde at tvile paa, at hvis Kong Harald ei paa sin Side havde seet den Myndighed og Ære, som Regenterne i de østlige Lande havde blant deres Undersaatter, hvor desse til deels bleve tracterede som Slaver, men de første som Guder, og de Norske paa deres Side ei havde tilforn, især under Kong Magni særdeles lempfældige Regiering, været vante at tractere deres Konger som Ligemænd, at ville raade med næsten i alle Ting, og ofte at giøre eller lade, dem uadspurte, hvad de selv vildt; Saa havde hverken Kong Harald været saa streng og hevngierrig, ei heller hans Undersaatter ved deres gienstridige Opførsel givet ham saa stor Anledning dertil: Thi endskiønt hans Omgang med de Uplandske kunde paa en anden Tid og i andre Omstændigheder med største Billighed ansees for tyransk, ugudelig og afskyelig, saa veed jeg dog ikke, om Kong Harald, naar han vilde og skulde straffe dem for deres Opsetsighed, som vel ingen kan negte, at de jo vare strafværdige, da kunde

have

have giort det lempfældigere, i Betragtning, at saa stive Karle, som de Norske da i Almindelighed vare, ei stode let til at boie med lindere Straf, ligesom man derover finder, at og endeel af de forige Norske Konger, end og den Hellige Kong Oluf selv, havde for ham betient sig af den samme. At man ogsaa hidhen vil henregne hans Haardhed mod de Danske, har ingensteds hiemme, naar man betænker, paa hvad Maade man den Tid forde Krig, at dette kunne ansees som en Giengieldning paa de Norskes Side for hvad de Danske nylig havde giort dem, og at desse, sær i Kong Harald Blaatands Tid, og paa det bekiendte Joms-Vikingernes Tog havde tilforn giort det samme i Norge; Kort sagt: Hans Haardhed, sær mod hans egne Undersaatter, kan og bør paa ingen Maade roses eller billiges, men vel undskyldes med da værende Omstændigheder, hvilke tillige giorde, at Kong Harald, som desuden heller saae, at de Stores Antal i Landet aftog, end blev større, ei kunde fordrage, at nogen tiltog sig større Magt og Holhed, end ham tilkom. Som man kan see i ens, ved Navn Thorfind Kiøbmand, hans Exempel, hvilken Kongen, da han engang kom fra Kirken, og fik see samme gaae paa Gaden, klædt som en stor Herre, lod kalde for sig, spurte ham ad, hvor han, som nylig var en Prakker, havde i saa kort en Tid faaet saa mange Penge fra, og endelig, skiønt den anden brugte adskillige Udflugter, fik den rette Sandhed for Dagen, nemlig at Thorfind have fundet et stort Liggendefæe i Jorden, og slaaet samme under sig, da dog Kongen burde have faaet det meste deraf; hvorover denne domde alt hans Gods forfaldet til Kronen, gav ham en Reise-Penge, og forviste ham Landet, med Tilleg, at han maatte ansee det for en Naade og Lykke, at man ei lod ham hænge (88.). Det samme kan og merkes af efterfølgende Historie: Iblant andre, som Kongen var til Giest hos paa Upland, efterat han

(88.) Torfæus l. c. p. 295.

paa bemeldte Maade havde tugtet de Uplandske, blev han ogsaa indbuden af en ved Navn Ulf, som var saa rig, at han eiede 15. Adelige Gaarde, foruden andre store Eiendele, og blev derover kaldet Ulf den Rige. Hans Hustrue var den, som overtalede ham dertil, saasom hun derved meente, at de skulde sette sig i Yndest hos Kongen, skiønt Manden selv, som vel bedre vidste Omstændighederne, var ikke meget derfor. Imidlertid gik dog Giestebudet for sig, hvori alting var tillavet paa det prægtigste og overflødigste, Husene paa det beste udstafferede, og man saae for sig en stor og kostbar Mængde af alle Slags Drikke-Kar og andet Bord-Tøi. Kongen indfandt sig der og rigtig til den bestemte Tid, viste sig i alle Maader glad og fornøiet, og sagde en Dag, over Maaltidet, at det var billigt, at man ved en eller anden Slags Artighed og Skiemt giorde Giestebudet mere lystigt og levende. Hvortil da alle svarede med een Mund, at ingen større Ære kunde vederfares Verten, end om Kongen vilde fornøie hans Giester, begyndte han at fortælle dem en Historie af det Indhold: „At Harald Haarfager havde iblant mange andre en Søn, ved „Navn Sigurd Hrise, og denne igien en Søn, kaldet Halfdan, „samt en Jarl af samme Navn, som var hans særdeles troe Ven, og „foruden dem en Slave, heed Almstein, alle af lige Alder. Efter nogen Tid faldt Kong Sigurd i en Sygdom, og da han merkede, at den „var til Døden, kaldte han Jarlen for sig, og bad, at han vilde vise „sig ligesaa troe mod hans Søn, som han havde viist sig mod ham selv, „hvilket den anden lovede, og troelig efterkom, saa han gik Halfdan til „Haande i Rigets Forvaltning, og indsamlede paa hans vegne de aarlige Rettigheder, som Kongen tilkomme, i hvis Tieneste da ogsaa bemeldte Almstein stod, som var en deilig og anseelig Mand af Skabning, „derhos særdeles kløgtig, og hurtig i sine Forretninger, saa han overgik „de andre Kongens Tienere, skiønt ingen vidste, af hvem hans Herkomst

„var.

„ var. Samme bød sig til, at han paa en tre Aars Tid vilde i Jarlens
„ Sted staae for at inddrive de Kongelige Rettigheder, hvilken Forretning
„ og blev ham betroet, eftersom han var en hurtig Mand, og havde fra
„ Barns Been af staaet i Venskab hos Jarlen. Imidlertid døer denne
„ sidste, da Almstein var vel paapasselig nok i at inddrive de Kongelige
„ Rettigheder, men ikke fuldt saa troe i at indlevere dem i Kongens Kasse.
„ Da de tre Aar vare omme, reiste han udenlands, og giorde sig af de
„ indsamlede Penger en stor Vinding, hvilken han beholdt for sig selv
„ alene, og siden betienede sig deraf til at bestikke Kongens Undersaatter,
„ ja gik endelig saa vidt, at han om Natte-Tide uformodentlig med væb-
„ net Haand angreb Kongens Hus, og satte Ild derpaa, for at brænde
„ ham inde, hvilken dog havde den Lykke, tillige med Jarlens Søn, at
„ komme derfra igiennem en Longang bort i Skoven, og videre over til
„ Sverrig, hvor de tre Aar opholdte sig ved Hakon Jarls Hof, uden at
„ lade nogen vide, hvo de vare, da Almstein imidlertid, i den Tanke,
„ at de i bemeldte Ildebrand vare omkomne, opkastede sig selv til Konge,
„ og derpaa tyranniserede paa det verste over Undersaatterne. Efter tre
„ Aars Forløb vilde Kong Halfdan med Jarlens Søn reise bort igien
„ fra Hakons Hof, som da lod dem vide, at han meget vel havde vidst,
„ hvo de vare, men ei ladet sig merke dermed, paa det Almstein ei skulde
„ faaë vide, at de levede, men slaae sig til Sikkerhed. Nu vilde han
„ derfor give dem 300. Mand med sig, at de ved deres Hielp kunde ufor-
„ varende overfalde ham, og afstraffe ham efter Fortieneste. Dette ud-
„ førde de ogsaa saa lykkeligen, at de fik Almstein levende i deres Hænder,
„ hvilken Kongen dog ansaae for uværdig at behandle paa den Maade,
„ som han havde tiltænkt Kongen det, men dømde, hvilket og paa et al-
„ mindeligt Ting, som Kongen derpaa lod sammenkalde, blev besluttet,
„ at han skulde settes i sin forige Slave-Stand igien, tillige med hans

„ hele Familie, og til et Kiendemerke bære hvide vadmels Kiortler, hvilke „ han og hans hele Familie ogsaa paa bemeldte Ting strax bleve iforte. „ Denne Almstein, sagde Kong Harald videre, havde mange Born, „ iblant andre en Søn, som var en Fader til dig, Ulf, ligesom Kong „ Halfdan er min Farfader. Hvorledes I har besneget den Kongelige „ Familie, kan nok sees af alle desse Drikke-Kar, og andre kostbare Sa- „ ger, som her ere. Hvorfor du nu skal tage paa dig denne hvide Kior- „ tel, som min Farfader Halfdan gav din Farfader Almstein, og antage „ det Navn, som tilkommer din Familie, saa du herefter skal være en „ Slave, efter Dommen, som paa bemeldte Ting blev affagt„. Hvor- paa Kongen strax befalede, at man skulde skaffe den hvide Kiortel frem, og lod sig i det samme høre med dette Vers: Kiender du denne Kiortel? Du er skyldig Kongen en Koe; Du er skyldig Kongen en fuld-voxen Oxe; Du er skyldig Kongen et Svin og en Gaas. Og videre: Menneskene har mange Trekker. Mose er du Kongen skyldig; Tag imod denne Kiortel, som jeg nylig har ladet dig rékke, og som dine Forfædre har eiet, med det Navn og den Æres-Betie-ning, som de har forvaltet. Ulf var herover bleven saa forskrekket, at han var færdig at tage Kiortelen paa, af Frygt for verre Straf. Men hans Hustrue og Paarørende raadde ham derfra af al Magt, og ginge samtlig frem til Kongen, bedende, at han dog ikke vilde giøre Ulf saa stor en Tort. Hvilket udvirkede saa meget, at Kongen skienkede ham sin Fri-hed, og lod ham beholde een Gaard at boe paa, men alle de andre tillige med alle de kostbare Sager, som vare i Ulfs Hus, domde han at være forfaldne til Kongens Kasse, og lod ham vide, at hvad han havde efter-givet af Straffen, var skeet for hans Hustrues og Paarørendes skyld (89.). For saadant og andet mere fik Kong Harald Ord for Strenghed og Gier-

rig-

(89.) Torfæi Histor. Norv. P. 3. p. 323.

righed, for hvilken sidste Last man ei heller gandske kan fritage ham, og det saa meget mindre, som der fortælles om ham (90.), at han iblant betalde sine Folk med forfalskede og slette Penge, og som man af den store Penge-Sum han havde med sig udenlands fra, og den Fortræd, han ragede udi for samme, kan see, at han har været for at skrabe Penge sammen, hvor han best kunde, ligesom og hans Kierlighed for denne Afgud yttrede sig iblant andet derudi, at han ei vilde lade sin Skat være andensteds, end hvor han selv var, men havde den end og med sig paa sit sidste Tog til Engelland. Ei at tale derom, at Morkinskinna anfører det som Bevis paa hans Gierrighed, at han, saa snart han havde faaet Deel i Regieringen, paalagde Undersaatterne større Skatter, end de tilforn havde betalt, og søgte med Trusler at tvinge samme af dem (91.). Kong Harald var i Omgiængelse vel meget for Skerts og Lystighed, og venlig mod dem, som vidste at skikke sig efter hans Sind, og toge sig vare for at sige eller giøre noget, som var hans Høihed imod. Dog merkede man derhos og undertiden den Feil, at hans Lystighed løb deels ud paa nærgaaende (92.), deels paa usømmelig Skerts, saa at han ved tvetydige Ord og Talemaader, nu ved sig selv, nu ved andre, end og ofte brydde sin egen Dronning, ligesom han og, skiønt han var forsynet med 2de Dronninger, dog ei skal have været dem saa aldeles troe, men og fundet Smag i staalne Vande (93.). At han har været for Ære og Berømmelse at vinde, kan sees af alle hans Bedrivter; Men saa var det ei heller frit for, at han jo selv undertiden hovmodede sig deraf, vilde gierne fortælle sine Bedrivter for andre, eller høre

(90.) Torfæus l. c. p. 326.

(91.) Torfæus l. c. p. 277.

(92.) Torfæus l. c. p. 277.

(93.) Torfæus l. c. p. 338.

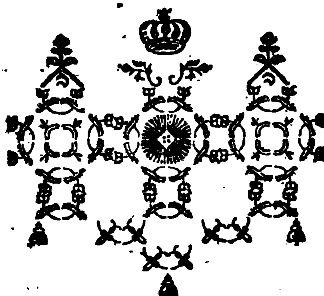
høre andre fortælle dem. Kong Harald giftede sig tvende Gange, først med den Russiske Konges Jarisleifs Dotter Elisabeth, med hvilken han avlede 2de Princesser, Maria, hvilken, som tilforn er meldt, døde i Orkenøer, og Ingigerd, som blev givt først med den Danske Konge Oluf Hunger, der var en Søn af Kong Svend, og siden med Philip Halsteinson, Konge i Sverrig. Medens denne Dronning endnu levede, tog Kongen sig endnu en anden til Ægte, maaskee fordi han ingen Sønner fik med den første, og han da var den eneste, som paa Sverd-Siden var tilbage af Harald Haarfagers Familie, og avlede med hende 2de Sønner, den ældste Magnum, som blev udvalgt til Konge, mens hans Fader endnu levede, regierede næsten eet Aar alene, og overalt ikke længer end i to Aar, da han døde af den Sygdom kaldet Rosen, og efterlod sig en Søn, ved Navn Hakon, som siden blev Konge. Kong Haralds anden og yngste Søn var foromtalte Oluf, som af sin fredelige Regiering blev kaldet Kyrre, eller den Stille, en blant de beste og nyttigste Konger, Norge har havt, hvilken efter sin Broders Død, som indfaldt 1068., skal have regieret i 25. Aar alene, til 1093., da hans Søn Magnus, kaldet Barfod, fulgte ham i Regieringen. Blant de Bygninger, som Kong Harald i sin Tid lod anlegge og forfærdige her i Riget, var St. Olufs Kirke i Nidaros den første, hvilken hans Formand, Kong Magnus, havde begyndt at bygge sin Fader til Ære, og kaldet efter hans Navn, men Kong Harald fuldførde Bygningen. Siden begyndte han paa et grundmuret Pallads at lade bygge for sig selv paa Kongens Gaard i Nidaros, men førend han var færdig dermed, lod han legge Grundvolden til en ny muret Kirke, St. Mariæ Kirke kaldet, hvilken kom til at staae tet ved det Sted, hvor hans Broder havde ligget begraven den første Vinter over. Samme var en stor Kirke, og af saa sterk Bygning, at da Erkebisp Eystein lod den siden afbrekke, for at bygge den prægtige

Dom-

Domkirke i Nidaros, var det neppe, man kunde faae Stenene fra hinanden. Strax hos denne Kirke lod han siden Kongs-Gaarden bygge, ved Agen Nid, men foromtalte muret Bygning, som han havde anlagt til et Pallads for sig, lod han forandre til en Kirke, St. Gregorii kaldet (94.). Hans Hoved-Forretning i saadane Sager var ellers den nye Kiøbstæd Oslo, som han lod anlegge for Stedets Beqvemmelighed skyld, for at være der mere i Nærværelsen af Danmark, hvilket Rige han da idelig havde at bestille med, og som siden blev en af de fornemiste Stæder her i Riget, men ansees nu for dets Hoved-Stad, bekiendt under Navn af Christiania. Det er uvist, hvad Aar denne Stad blev først anlagt. Dog holder jeg for, at det Aars-Tal 1058., som Wolf setter i hans Norrigia Illustrata, kommer Tiden nærmere end 1049., som Undal mener i hans Norges Beskrivelse, naar man skal holde sig til Sturlæsons Beretning (95.), som vel er den visseste i denne Sag, skiønt ingen af dem for Resten siger, hvorpaa de grunde denne deres Udsagn.

(94.) Sturlæson l. c. p. 102.

(95.) Sturlæson l. c. p. 123.

G. S.

Om

Eystein, eller Augustinus.

Erkebiskop i Throndhiem.

Efterat den Nordske Geistlighed An. Ch. 1152. (1.) (a) af Pave Eugenio III. (b) havde faaet sit eget Hoved og Erkebiskop, i den Sted, at de tilforn havde staaet under de Bremiske og Lundiske Erkebisper, og Staden Nidaros, eller som den nu kaldes, Throndhiem, fornemmelig fordi den Norske Helgen og Martyr, Kong Oluf den Hellige der var begraven, var bleven udseet til hans Erkebispelige Sæde, var

(1.) Annal. Island. Th. Torfæi Histor. Norveg. P. 3. pag. 531. Er. Pontoppidani Annal. Eccles. Dan. Diplomat. Tom. 1. p. 261. 375.

(a) Ikke Aar 1153., som Broderus Boysen fetter Chron. Slesvic. ap. Menken. in Scriptor. Rerum German. Tom. 3. pag. 577.

(b) Samme sendte i dette og andre Erinder bidhen *Nicolaum Brackesparrium* Cardinalem Episcop. Albanensem. Th. Torfæus in Histor. Norveg. P. 3. p. 531. Snorro Sturlæson Heims Kringla Tom. 2. pag. 347. Gvilh. Neubrig. Rerum Anglic. Lib. 2. c. 6. pag. 128. Denne, som var en Engelsmand, drog først til Engelland, og kom derfra over til Norge bemeldte Aar d. 19. Julii. Der giorde han adskillige vigtige Indretninger, og var siden, da han selv blev Pave, under Navn af Hadrianus 4., en stor Velynder af de Norske. Men enten har han selv giort for meget Væsen af dette Gesantskab, eller andre af Uvidenhed tillagt ham alt for stor Ære, naar der berettes, at han den Tid omvendte de Norske fra Hedenskabet, hvilket da allerede for mere end 100de Aar siden hos dem var ganske gaaet af Brug. Heylin in Cosmograph. lib. 2. pag. 307. G. Arnold Kirch- und Ketzer-Hist. P. 1. p. 343.

var Eystein eller Augustinus (c) den anden i Ordenen, som til denne anseelige Værdighed blev ophøiet, en Mand, hvilken i mange Henseender med Rette bør regnes blant de merkværdigste geistlige Personer, som vor Norden i de ældre Tider har havt, ei alene for hans høie Byrd og Herkomst,

(c) Eystein var hans rette Norske Døbe-Navn, hvilket man efter den da værende Smag havde forandret til Augustinus: Thi det var blant de Tiders Geistlige blevet høieste Mode, at omstøbe deres Navne i en Latinsk, Græsk eller Hebræisk Form, og dertil at betiene sig end og af den mindste Lighed, og Overensstemmelse, som der kunde være mellem Navnene; Ligesom de f. Ex. af Kield giorde Kilianum, af Axel Absolon, af Orm Homerum, som jeg mener, af den Aarsag, fordi de ansaae deres rette Navne enten for alt for hedenske, eller alt for meget gemene. See videre herom Otth. Sperlings Noter til Erkebisp Absolons Testamente p. 22. Med det Navn *Augustinus* kaldes han, foruden paa mange andre Steder, ogsaa af Theodorico, Monacho Nidrosiensi, i Fortalen til hans Historia Regum Norvagiensium udgivet af B. C. Kirckmanno. Amstel. 1684. tillige med en anden Tractat De profectione Danorum in Terram Sanctam. Samme Historie dedicerer han til denne Erkebisp, og giver ham Titel af hans Excellence og Hans Hellighed. Det synes og til deels i Betragtning af denne ærværdige Person at være skeet, at Forfatteren ei har villet indføre i sin Historie noget som angik de Tider, han levede udi, men afbrudt Historien med en Slags Undskyldning, for ei at støde Erkebispen eller det andet Partie for Hovedet. Den Engelske Skribent Rogerus de Houeden int. Scriptor. Rerum Anglic. post Bedam pag. 746. Part. post. in Histor. Richardi I. kalder ham *Eustachium* Erkebispen af Nidros; hvilket dog maa være enten en Forglemmelse af ham selv, eller og en Skrive- eller Trykke-Feil, da han paa et andet Sted i det foregaaende loc. cit. pag. 600. kalder ham med hans rette Navn Augustinus. Med mindre man vil sige, som og synes rimeligst, at han ved Eustachius er har forstaaet Erkebisp Augustinus, men hans Eftermand Erkebisp Ericus: Thi det kommer best overens med Tids-Regningen.

komst, hvilken han kunde udregne fra de gamle Norske Konger (d), og den nøie Forbindtlighed, som han derover stod udi med de fornemste og mægtigste Familier her i Riget, hans store Forstand og Indsigt i politiske Sager, hvilken han saa mesterligen vidste at benytte sig af til at udbrede den geistlige, særdeles Erkebispernes Myndighed her i Riget, og de mange og vidtløftige Tretter, som han derudover ragede udi med Regieringen; men og for hans formeente Hellighed, og den Ære-Krands, som det behagede Paven at belønne ham med, efter hans Død, for hans besynderlige Nidkierhed i at fegte for Kirkens Anseelse, eller rettere Opsetsighed mod

(d) Dette kan sees af efterfølgende genealogiske Tabel:

Harald Haarfager, første Norske Enevolds Konge. hans Dronning Svanhild, en Dotter af Eystein Jarl paa Hedemarken

---

Oluf Digre af Gierrestad, Konge over Vigen i Norge.

Tryggve, Konge over Rommerige og Vingulmark, hans Dronning Astrid.

Oluf Tryggveson, Konge i Norge. | Astrid givt med Erling Skialgson.

Ragnhild, givt med Thorberg Arnason paa Gidskøe

Thore givt med Harald Haardraade, Konge i Norge. | Jørunn, givt med Ulf, Kong Haralds Stallare eller Marsk.

Jon den Sterke

Erlend Himalde eller Hunalde.

Eystein, Erkebisp.

mod Regieringen, ved at sette ham paa de Helliges og Helgenes Liste. Naar og hvor han er født, meldes ikke, ei heller hvad der videre har tildraget sig med ham i hans Ungdom. Dog slutter jeg, at han maa være født her Nordenfields, paa et eller andet Sted i Throndhiems-Stift, eftersom de fleste og fornemste af hans Familie der boede, eller vare derfra. (e). Forend han blev Erkebiskop, stod han i Tieneste til Hove, og var Kong Inge Haraldsøns Capellan (f) og

(e) Af ovenstaaende genealogiske Tabel sees, at hans Faders Fadr-Moders Fader var Thorberg Arnason paa Gidsköe, hvilken var en af de bekiendte Arna-sønner, som i Kong Olufs den Helliges Tid og længe derefter bleve regnede blant de mægtigste og navnkundigste Mænd i Norge. Fra samme Thorberg nedstammede, foruden mange andre store Mænd, see J. Rami Norske Kongers Historie p. 79. ogsaa Kong Inge Baardsøn, hvis Fader Baard Guttormssøn var givt med Cæcilia Kong Sigurd Haraldsøns Dotter, og boede paa Reine ikke langt fra Throndhiems Bye, som og Kong Haagen Haagensens Dronning Margrete. Hans Broder Find Arnason boede paa Austraat, havde Kong Harald Haardraades Broder-Dotter til Egte, see J. Rami Norske Kongers Historie p. 176., blev giort til Jarl af Kong Svend i Danmark, og kunde, blant mange andre store og mægtige Descendenter, ogsaa regne den navnkundige Norske Jarl Erling Skakke, om hvilken vi siden ofte faae Leilighed at tale, og hans Søn Kong Magnus Erlingsøn, J. Ramus l. c. p. 80. Hans anden Broder Kalf Arnasøn boede paa Egge i Værdalen, og var en blant de fornemste misfornøiede Norske Herrer, som hiulpe til at skille Kong Oluf den Hellige ved Liv og Riget, men siden, da den Danske Regiering ei vilde staae dem an, at sette sammes Søn Kong Magnus paa Thronen. At jeg ei skal tale om hans 2de andre Brødre Arne Arnason og Asbiørn Arnason.

(f) Herved forstaaes det samme, som man nu omstunder kalder Kantzler eller Secreterer: Thi Capella kaldtes i de midlere Tider Cancelliet, og Capellani de, som

komst, hvilken han kunde udregne fra de gamle Norske Konger (d), og den nøie Forbindtlighed, som han derover stod udi med de fornemste og mægtigste Familier her i Riget, hans store Forstand og Indsigt i politiske Sager, hvilken han saa mesterligen vidste at benytte sig af til at udbrede den geistlige, særdeles Erkebispernes Myndighed her i Riget, og de mange og vidtløftige Tretter, som han derudover ragede udi med Regieringen; men og for hans formeente Hellighed, og den Ære-Krands, som det behagede Paven at belønne ham med, efter hans Død, for hans besynderlige Nidkierhed i at fegte for Kirkens Anseelse, eller rettere Opsetsighed mod

(d) Dette kan sees af efterfølgende genealogiske Tabel:

Harald Haarfager, første Norske Enevolds Konge. — hans Dronning — Svanhild, en Dotter af Eystein Jarl paa Hedemarken

---

Oluf Digre af Gierrestad, Konge over Vigen i Norge.

Tryggve, Konge over Rommerige og Vingulmark, — hans Dronning — Astrid.

Oluf Tryggveson, Konge i Norge. — Astrid givt med Erling Skialgson.

Ragnhild, givt med Thorberg Arnason paa Gidskøe

Thore givt med Harald Haardraade, Konge i Norge. — Jørunn, givt med Ulf, Kong Haralds Stallare eller Marsk.

Jon den Sterke

Erlend Himalde eller Hunalde.

Eystein, Erkebisp.

mod Regieringen, ved at sette ham paa de Helliges og Helgenes Liste. Naar og hvor han er født, meldes ikke, ei heller hvad der videre har tildraget sig med ham i hans Ungdom. Dog slutter jeg, at han maa være født her Nordenfields, paa et eller andet Sted i Throndhiems-Stift, eftersom de fleste og fornemste af hans Familie der boede, eller vare derfra. (e). Forend han blev Erkebiskop, stod han i Tieneste til Hove, og var Kong Inge Haraldsøns Capellan (f) og

(e) Af ovenstaaende genealogiske Tabel sees, at hans Faders Fadr-Moders Fader var Thorberg Arnason paa Gidsköe, hvilken var en af de bekiendte Arnasønner, som i Kong Olufs den Helliges Tid og længe derefter bleve regnede blant de mægtigste og navnkundigste Mænd i Norge. Fra samme Thorberg nedstammede, foruden mange andre store Mænd, see J. Rami Norske Kongers Historie p. 79. ogsaa Kong Inge Baardsøn, hvis Fader Baard Guttormssøn var givt med Cæcilia Kong Sigurd Haraldsøns Dotter, og boede paa Reine ikke langt fra Throndhiems Bye, som og Kong Haagen Haagensens Dronning Margrete. Hans Broder Find Arnason boede paa Austraat, havde Kong Harald Haardraades Broder-Dotter til Ægte, see J. Rami Norske Kongers Historie p. 176., blev giort til Jarl af Kong Svend i Danmark, og kunde, blant mange andre store og mægtige Descendenter, ogsaa regne den navnkundige Norske Jarl Erling Skakke, om hvilken vi siden ofte faae Leilighed at tale, og hans Søn Kong Magnus Erlingson, J. Ramus l. c. p. 80. Hans anden Broder Kalf Arnasøn boede paa Egge i Værdalen, og var en blant de fornemste misfornøiede Norske Herrer, som hiulpe til at skille Kong Oluf den Hellige ved Liv og Riget, men siden, da den Danske Regiering ei vilde staae dem an, at sette sammes Søn Kong Magnus paa Thronen. At jeg ei skal tale om hans 2de andre Brødre Arne Arnason og Asbiørn Arnason.

(f) Herved forstaaes det samme, som man nu omstunder kalder Kantzler eller Secreterer: Thi Capella kaldtes i de midlere Tider Cancelliet, og Capellani de, som

Fehirde (g), hvilken, da Jon eller Johannes, den første Nidarosiske eller Throndhiemske Erkebiskop Aar 1157. var død, satte ham paa egen Haand til Erkebisp i sammes Sted, uden at kiere sig efter Kanikerne, hvilke da langt fra ikke havde den Myndighed, som de siden finge, eller noget ordentligt Val (h). Hvorledes disse gode Herrer og andre Vedkommende dermed har været fornøiede, meldes vel ikke; Dog er det slutteligt, at det ikke er løbet af uden adskillige Vidtløftigheder, eftersom det stod saa længe hen med hans Indvielse til Embedet, hvilken de Islandske An-

som samme forestode, særdeles i de Sager, som anginge Geistligheden og Kirken. See Henr. Bangerti Not. ad Helmoldi Chronica Slavorum pag. 177.

(g) Fehirde var i gamle Dage ogsaa en Kongelig Betient, og blant de fornemste Embedsmænd her i Riget. Ordet vil egentlig sige det samme, som en Rente- eller Skat-Mester, skiønt det gemenligen tages i en vidtløftigere Bemerkelse, saa derved forstodes den, som var sat til høieste Befalingsmand over en Bye eller Provints, saa vel i andre Henseender som fornemmelig for at have Indseende med de Kongelige Indkomster.

(h) Denne Kong Inges Myndighed i Geistlige Sager har de følgende Norske Konger ofte beraabt sig paa i de mange Tretter, som de havde med Geistligheden eller Kirken her i Landet, angaaende begge Parters Rettigheder. Og heder det derom saaledes in Dissertat. contra Clerum Norvegiæ p. m. 75. citeret af Ar. Magnæo i hans Fortegnelser over de Throndhiemske Erkebisper. Eptur Frafall Jons Erkibiskups sette Ingi Kongr Eystein Kapalin sinn oc Fehirdi til Erkibiskups i Thrandheimi, oc spurdi engann Lærdann Mann til Radz, huerki Korsbrædrum ne adra. Det er: Efter Erkebisp Jons Død satte Kong Inge sin Capellan og Fehirde Eystein til Erkebisp i Throndhiem, og spurte derom ingen geistlig Mand, hverken Korsbrødrene (Kanikerne) eller andre.

Annales henføre til Aar 1159., men andre (i), hvoriblant Th. Torfæus (k), med større Grund til Aar 1161. I hvordan det dermed end er tilgaaet, saa blev dog Udfaldet, at den nye Erkebiskop beholdte den Værdighed, som var ham af Kongen overdragen; Og kan man sige, at ingen var bedre skikket til at beklæde saa vigtigt et Embede, og efter de Tiders Smag og Indretning at være en ret Erkebisp, end som han: Thi han-

(i) Ved den, fordum saa prægtige og navnkundige Throndhiemske Domkirke, findes et Capel, hvori der tilforn har staaet et Alter, indviet af Erkebisp Eystein, og rundt om paa Veggene i samme en Inscription indhugget, hvori anføres, i hvilket Aar, og paa hvad Tid bemeldte Alter er indviet, og tillige meldes, at det er skeet i Erkebisp Eysteins første Erkebispdøms Aar. Efter en deraf tilforn trykt Afskrivt, see det Danske Magazin Tom. 5. p. 92. som Biskop Hagerup havde taget, skulde samme være Aar 1166., hvilket ingenlunde er rimeligt. Slutningen af bemeldte Inscription, hvorpaa det her fornemmelig ankommer, er bleven temmelig ulæselig, ved det Kanterne af Bogstaverne til deels ere afstødte, og siden blevne med Kalk overstrøgne, saa man derover har taget Fejl i Aars-Tallet, og læst 1166. i Stedet for 1161.: Thi ved nøiere Eftersyn har man merket, at der staaer *Anno millesimo LX. I. Sexto calendas Decembrium*, og ikke *millesimo LX. Sexto. calendis Decembrium*; saa at *Sexto* henhører ikke til Aaret, men Maaneden, og den hele Inscription saaledes bør læses: *Altare hos dedicatum est ab Augustino Archiepiscopo. Anno primo episcopatus ejus ad laudem Domini nostri JEsu Christi in honore Sancti Johannis Baptiste & Sancti Vincentii Martyris & Sancti Silvestri Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo LX. I. sexto Kalendas Decembrium.* Det er: Dette Alter er inviet af Eystein Erkebisp i hans Bispedømes første Aar, til vor HErres JEsu Christi Priis, til St. Johannis den Døbers, og den hellig Martyrs Vincentii og den hellige Sylvesters Ære, Aar efter HErrens Fødsel 1161. den 25. Novembris.

(k) See hans Histor. Norv. Part. 3. pag. 565., hvor han legger til, at det skede samme Aar, da Kong Inge faldt, hvilket just var 1161.

han var begavet med stor Forstand og Skarpsindighed, derhos forslagen og træsk, havde Lyst til at mænge sig i Vidtløftigheder og politiske Sager, var i høieste Grad nærgaaende og paaholden i alt hvad som angik hans egne og Kirkens Fordele, og tog ei i Betænkning, endogsaa paa Regieringens Regning, at rage Ild under sin egen og de andre fornemme Geistliges Kage. Desuden var han, efterat han var bleven Erkebiskop, i Almindelighed meget afholdt, som en Mand, der i adskillige Tilfælde vidste at skaffe sig Anseelse, og var af saa høi Familie.

I Særdeleshed vare Thrønderne, hvilke i de Dage bleve anseete for de mægtigste og ypperste blant de Norske (l), meget vel fornøiede med at have faaet Eystein til Erkebiskop, eftersom de fleste fornemme Familier i Throndelagen (m) vare ham enten nær beslægtede eller besvogrede, og han ellers i Almindelighed stod i Venskab hos dem alle (2.). Alle desse Fordele vidste han mesterlig at betiene sig af; saa velsom og af de da værende Tiders Omstændigheder, da Riget var plaget med saa mange indvortes Uroligheder, formedelst de idelige Stridigheder mellem Printserne af den Kongelige Familie, hvilke sloges med hinanden om Riget, og gav der-

(2.) Snor. Sturlæsons Heims Kringla Tom. 2. pag. 421.

(l) See herom nogle merkværdige Steder i Sturlæsons Heims Kringla Tom. I. p. 824, og Torfæi Histor. Norv. Part. 3. p. 238.

(m) Throndelagen kaldte man Landet, som ligger rundt om Throndhiems Fiord, og Indbyggerne Thrønder. Hvortil bleve regnede følgende Fylker eller Bøigdelaver: (1.) Orkedalen, (2.) Guldalen, (3.) Strinden, (4.) Stordalen, (5.) Skogen, (6.) Eina-Fylke, eller Inder- og Ytter-Øen, (7.) Værdalen, (8.) Sparboen; adskillige nærgrændsende mindre Districter indberegnede.

derved Erkebispen desto bedre Tid og Leilighed at fiske i rort Vand. Saa man kan sige, at han var den forste, som lagde Grund til de Katholske Geistliges alt for store Myndighed her i Riget, ved at betiene sig af Tidernes Omstændigheder til at formere deres Anseelse og Rettigheder, og derimod paa en snedig Maade at indskrænke Kongernes Magt, hvoraf siden saa mange Uroligheder og Ulykker reiste sig. For at være desto bedre i Stand til at udfore den Plan, som han havde forelagt sig, tog han sig for at anseelig forbedre de Indkomster, som vare lagte til Erkebisperne, og betienede sig, til saadant at i Verk sette, af den Yndest, som han stod i blant den gemene Mand, forestillende Thronderne, hvor ringe bemeldte Indkomster vare, og hvor meget samme behovede at forbedres, fornemmelig paa denne Tid, da de havde faaet den Ære, at et nyt Erkebisp Sæde hos dem var stiftet, hvilket nu maatte ligesaa meget tiltage i Pragt og Magnificence, som det Bispelige Sæde her paa Stedet havde nu faaet langt storre Glands og Anseelse, end tilforn, da her ingen Erkebisp var. Bad derfor, at man, for at foroge de Erkebispelige Renter og Indkomster, og derved sette ham i Stand, til at giore denne nye Værdighed desto mere glimrende, vilde betale ham i Sagefald (n) dobbelt saa meget, som man tilforn havde givet, nemlig et Ore Solv-Mont, i Steden for det, som man hidindtil havde betalt i Kobber (3.). Eftersom dette nu var en Sag, som syntes Thronderne at angaae Nationens, og i Særdeleshed deres Ære; saa var det for denne Erkebiskop ikke saa vanskeligt, som det maaskee kunde have blevet for en anden, ved hans Venners og Paaro-

 rens

(3.) See Snorro Sturlæson Heims Kringla Tom. 2. p. 421.

(n) Sagefald kaldtes de Boder, som af dem, hvilke vare domte skyldige i nogen Forseelse og Misgierning, bleve til Straf betalte deels til Kongerne, deels til Bisperne.

rendes Befordring, samt hans egen Myndighed og Anseelse, at drive den lykkelig igiennem, saa bemeldte Indkomst blev ham offentlig tildømt, og som en fast Rettighed antagen, ei alene i Throndelagen, men og i de andre Lande, som hørde til hans Erkebiskopsdome. Efterat Erkebispen havde heri naaet sit Oiemerke, søgte han videre at befæste sin Magt og Anseelse, ved at føre sig Tidernes Omstændigheder vel til Nytte, ligesom han og i foranførte Sag havde giort, til hvilken at faae giennemdreven han just havde udvalgt og passet paa den beqvemmeste Leilighed, da den største Forvirring var i Riget, og Personerne af det Kongelige Hus deels laae i Haaret paa hin anden, deels vare dræbte, og deels trængde til Erkebispens og de andre Geistliges Hielp, saa de derover enten ikke kunde, eller ikke torde see dem saa nøie paa Fingrene, som vel ellers var skeet. Dette viste sig fornemmelig i den Handel, som var imellem ham og den bekiendte Norske Jarl Erling Skakke, hvilken just ved de Tider søgte at faae sin Søn Magnum, som vel paa hans Moders Side var af Kongeligt Blod, men dog ingen født Konge-Søn, ophøiet og fastsat paa den Kongelige Norske Throne, ved at faae de fornemste og mægtigste i Riget paa sin Side, og efter haanden at rødde dem af Veien, hvilke dertil vare nærmere berettigede. Og som han var en Mand af stort Begreb og megen Snedighed, saa merkede han nok, at ingen kunde heri gaae ham kraftigere til Haande, end Erkebisp Eystein, hvis Sindelav han uden Tvil havde lært at kiende, og vidste derfor, at han ingen Leilighed vilde forsømme, som kunde tiene til at mette hans Ærgierrighed. Herover søgte han at faae ham paa sit Partie, hvortil Erkebispen ogsaa lod sig finde tilboielig, dog saaledes, at han lod sig tillige derfor vel betale, og Erling maatte indrømme ham og Geistligheden anseelige Fordele, som siden gave Anledning til megen Urolighed i Riget, og foraarsagede, at de følgende Konger som oftest laae til Felds med Erkebisperne, for at faae tilbage

hvad

hvad Erkebisp Eystein havde trokket fra Kronen til Kirken: Thi da Kong Inge, som sagt er, Aar 1161. var dræbt, traadde de, som vare af hans Partie, hvoriblant ogsaa Erkebisp Eystein, strax sammen, og efter nogen Raadslagning (4.) udvalgte Magnum, bemeldte Erling Skakkes Søn, efter Erkebispens og de andre Biskopers Raad og Tilskyndelse, til Konge, skiønt han ei var mere end fem Aar gammel, og Erling til hans Formynder og Rigets Forstander. For hvilken Villighed og Æres-Beviisning denne sidste maatte, paa den unge Konges vegne, love de Herrer Geistlige al Gunst og Befordring, og at han igien paa sin Side vilde i alle Maader see paa deres Beste. Dette Løfte søgte de ogsaa at giøre sig saa nyttigt, som mueligt var, særdeles Erkebisp Eystein, ved at faae hans Indkomster paa foranførte Maade saa anseeligen formerede, og ellers i andre Tilfælde at føre sig Tiden vel til Nytte, uden at spørge Regieringen derom. Saadant kunde ei andet end foraarsage Opsigt og Fortrydelse saa vel hos andre, som hos Erling selv.

Herudover blev der berammet et Møde at holdes i Bergen Aar 1164. (o), hvor den Pavelige Legat Stephanus, uden Tvil efter Erkebispens

(4.) Snorro Sturlæsons Heims Kringla Tom. 2. p. 399. og Torfæi Histor. Norveg. Part. 3. p. 556.

(o) Er. Pontoppidan. Annal. Ecclesiæ Danicæ Tom. 1. pag. 383. henfører dette Concilium Nationale under Aar 1156., i hvilket Tal der nødvendig maa være en Forseelse, eftersom Erkebisp Eystein, som der siges at have præsideret i samme, den Tid var endda ikke ophøiet til den Værdighed, ved det hans Formand endda levede.

spens Foranstaltning ogsaa indfandt sig (p), saavelsom og Erkebisp Eystein, alle de øvrige Norske Biskoper, den Islandske Bisp Brandr, som samme Tid blev indviet (5.), Kong Magni Barfots Dotter-Søn Jon Loptsson, og andre af de fornemste Herrer i Riget. Der mødte ogsaa Erling Skakke med den unge Kong Magno; og blev der siden imellem ham og Erkebispen ofte holdt adskillige hemmelige Samtaler, da Erling engang iblant andet spurte denne ad, om det vel og var sandt, at han Nord i Landet havde faaet en ny Lov indført (q), i Henseende til de Pen-

(5.) J. Rami Norske Kongers Historie pag. 214. Torfæi Histor. Norveg. Part. 3. pag. 565.

(p) Dette stadfæstes af hvad der meldes paa nys anførte Sted, Annal. Eccl. Dan. l. c. p. 384., nemlig at Erkebispen, for at stille Erling til freds, lovede at krone hans Søn Magnum, og at det siden ved det Pavelige Hof blev saaledes afgiort, at den Pavelige Legat Stephanus kom til Norge, og tildømte bemeldte Prints Riget. Hvilket Løfte og Foranstaltning dog nødvendig maa være skeet, førend bemeldte Møde blev holdet.

(q) J. Ramus fortæller, Norske Kongers Historie pag. 228., at Erkebisp Eystein har ladet en Lov-Bog skrive, som blev kaldet Guld-Feder; Og i Annal. Ecclesf. Dan. Tom. 1. pag. 384. berettes, at Hensigten med foromtalte Møde i Bergen, og de Geistliges Forehavende med samme, var at giøre Jus Canonicum i Riget fuldstændigere og tydeligere; men at Erling Skakke, da de vilde giøre deres Fingre for brede, og paa egen Haand, til Skade for den Borgerlige Ret, udstrække den Geistlige alt for vidt, protesterede derimod. Hvilket naar jeg ligner sammen, giør jeg mig deraf den Slutning, at Indholdet af bemeldte Erkebispens Lov-Bog, Guld-Feder kaldet, har fornemmelig bestaaet i Guldmagerie for ham og de andre Bisper, ved at giøre Anordninger til deres Indkomsters og Rettigheders Forbedring, at foromtalte Juris Canonici Forbedrelse og Oplysning har mest bestaaet i at forklare hvad man

Penger, som skulde ham betales i Boder, og derved saa anseelig formeret sine Indkomster? Og da Erkebispen saadant tilstod, med Tilleg, at Indbyggerne havde giort det af deres gode Villie, uden nogen Tvang, alene Gud til Ære, og for at forbedre hans Erkebispelige Sædes Indkomst, spurte Erling ham videre, om han saadant havde giort efter St. Olufs Lov, og dens Forskrivt, eller om han selv af egen Myndighed havde tiltaget sig noget, som ei efter Loven var befalet eller tilladt? men fik af Erkebispen det Svar, at St. Oluf havde udgivet Loven med Almuens Bifald og Samtykke, og fandtes deri slet ikke forbudet at forbedre de Rettigheder og Indkomster, som bleve anvendte til Guds Ære. Dette Svar var just det, som Erling havde ventet sig, og han vilde have; hvorfor han strax giorde Erkebispen det Forslag, at eftersom han vilde forbedre sin Ret, og han ansaae saadant for tilladeligt, saa var det og billigt, at Erkebispen derimod hialp ham til at forbedre ligesaa meget Kongens Ret. Dette Forslag syntes i Begyndelsen ei at staae Erkebispen synderlig an, som giorde derimod den Indvending, at Erling havde noksom tilforn selv giort saadant, og forskaffet sin Søn og hans Rige saa anseelige Fordele, at hvis Erkebispen for sin Person havde gaaet videre, end Loven tilholdt, med at formere sine Indkomster og sin Rettighed, saa havde den anden langt mere overtraadt den, ved at opkaste sig til Konge, skiønt han ingen Konge-Søn var, for hvilken Adfærd her i Landet hverken var nogen Lov eller Sædvane. Erling gav derpaa til Svar, at da hans Søn Magnus blev udvalgt til Konge, skede det med Erkebispens og de andre Geistliges og Biskopers Raad og Vidende; og da Erkebispen derpaa vi-

man vare skyldig at svare Geistligheden, og at denne Guldfeder uden Tvil har været den nye Lov, som Erling her taler om. Saa at denne Lov, og denne Juris Canonici Forbedring, som rimeligst er, ei er giort paa oftomtalte Møde, men var allerede frembragt, førend samme blev holdet.

dere indvendte, at Erling vel selv vidste, hvad han havde lovet, da de samtykte med ham derudi, at Magnus skulde antages til Konge, nemlig at han af alle Kræfter vilde styrke og forfremme Guds Ret (x), svarede den anden derpaa, at han vidste saadant meget vel, og at han havde lovet, at holde Guds Lov samt Landets Ret ved Magt i alle Maader, af hans yderste Formue, hvilket ogsaa Kongen hans Søn havde forbundet sig til. Men med alt dette syntes det ham, at det nu var dem begge utienligt, at de saaledes bebreidede hinanden for Falskhed og Utroskab, og vidste han en Ting, som var dem langt mere raadelig, bestaaende derudi, at de paa begge Sider skulde stræbe at opfylde hvad de havde lovet hinanden, nemlig Erkebispen og de andre Geistlige ved at understøtte Kong Magnum og hans Regimente, hvilket de tilforn havde lovet; hvorimod han igien paa sin Side, skulde være dem til al Bistand og Villighed. Da Erkebispen merkede, at Erling begyndte at tale i en anden Tone, og at der var Haab for ham at faae frem hvad han vilde have, og beholde hvad han allerede havde skrabet til sig, gav han ogsaa paa sin Side strax bedre Kiøb, saa at Alting begyndte at gaae af i Mindelighed, og denne Trette faldt bort af sig selv. Og var det da, at Erling kom frem med et Forslag, som fornemmelig havde været hans Øiemerke, nemlig at faae sin Søn Magnum kronet til Konge, hvilken Ceremonie hidindtil ei havde været brugelig i Norge, og hvoraf han uden Tvil ei mindre end Erkebispen spaaede sig vigtige Fordele: Thi naar man betragter Sagens Sammenhæng og Udfald, saa synes det, at enten har Erling forstilt sig alvorligere i denne Sag, end han virkelig var, og bragt bemeldte Trette med Erkebispen, angaaende hans Indkomster, paa Bane alene for at faae

(x) Erkebispen har forstaaet den Kunst at giøre sig egen Sag til Guds Sag, da den Guds Ret, som her omtales, uden Tvil har bestaaet i Indholdet af bemeldte hans Guldfeder og forbedrede Jure Canonico.

faae ham desto mere føielig, ved paa sin Side at give efter, og lade den Ret falde, som ham tilkom; eller og, hvilket forekommer mig troeligere, har Erkebispen selv været første Opfinder til dette Forslag (6.), hvilket han uden Tvil har forestillet Erling, som det tienligste Middel til at sette hans Søn fast paa Thronen, da enhver vilde tage i Betænkning at tvile om hans Rettighed til Kronen, hvilken han havde annammet ligesom af Guds egen Haand, men hvoraf Erkebispen nok saae, at han selv vilde have de vigtigste Fordele, ei alene ved at faae Erling til freds stillet, i Henseende til hvad der allerede var skeet, og ham tillige, med hans Søn paa denne Maade bragt til end videre at forbedre hans egne og de Geistliges Rettigheder, for deres Artighed og Føielighed i at paasette Magno Kronen, og derved stadfæste ham Riget, men og ved at spille sig selv og de andre Biskoper den Rettighed og de Fordele i Hænderne, at Kongerne i Fremtiden skulde blive forbundne ved saadan Salvings- og Krønings-Act ligesom at annamme Kronen af dem, og de ved den Leilighed faae desto bedre Anledning og Middel til at indskrænke Kongernes Magt, og udbrede deres egen. Hvilket ogsaa de paa følgende Tvistigheder mellem Kongerne og Erkebisperne noksom viste, saavelsom den Haandfæstning, hvilken Erkebisp Eystein siden fik udperset af Kong Magno, og hvorom herefter paa sit Sted nærmere skal tales. Men at vi for nærværende skal komme til Erling igien og hans Samtale med Erkebispen; Saa forestillede han videre: At dersom hans Søn Magnus paa den Maade var udvalgt og antagen til Konge, som tilforn havde været brugelig her i Landet, saa havde nu Erkebispen Magt til at sette ham Kronen paa, ligesom foreskrevet var i Guds Lov, og salve ham til Konge. Vel er jeg ingen Konge, sagde han videre, ei heller nogen Konge-Søn og af Kongelig Familie, dog har der i vore Tider været mange Konger, hvilke ikke har

(6.) See hvad tilforn er anført under Not. (p).

har forstaaet Landets Lov og Ret saa vel, som jeg. Desuden er Kong Magni Moder en Konges og Dronnings ægte Dotter, og Kong Magnus en Dronnings og hendes ægte Gemahls Søn. Dersom du derfor, sagde han til Erkebispen, vil salve ham til Konge, saa kan ingen siden med Rette tage Kongeriget fra ham. Wilhelm Bastard var ingen Konge-Søn, dog blev han indviet og kronet til Konge over Engelland, og har siden den Engelske Krone været bestandig hos hans Efterkommere, og de alle været kronede. Svend Ulfson (s) i Danmark var ei heller nogen Konge-Søn, dog blev han en kronet Konge, og siden hans Sønner, den ene efter den anden, alle kronede Konger. Nu er her i Landet en Erkebiskops-Stol bleven oprettet, hvorved dets Ære og Anseelse er bleven meget formeret, men lader os ved gode Indretninger endnu mere forbedre samme, og giøre den større, og lader os faae en kronet Konge, ligesaa vel, som de Engelske og Danske har den.

Efter adskillige hemmelige Samtaler, som Erling og Erkebispen i Fortrolighed holdte med hinanden om denne Sag, kom det endelig saa vidt, at Erkebispen tog sig paa at bringe den frem for den Pavelige Legat, hvilken, som den der uden Tvil længe tilforn derom var underrettet, var let overtalt til at samtykke i bemeldte af Erkebispen opfundet og af Erling fremsatte Forslag. Ei heller fandt Erkebispen større Vanskelighed for sig, da han lod kalde de andre Biskoper og Geistlige, som der vare forsamlede, til et Møde, og foreslog dem denne Sag: Thi de svarede alle med een Mund, at de vilde heri rette sig efter Erkebispens Godtbefindende; og saa snart de merkede hvad hans Villie heri og Forset var, vare de strax

vil-

(s) Herved forstaaer han den Kong Svend i Danmark, som ellers almindeligen efter hans Moder, som en mere fornem Person, end Faderen, kaldtes Svend Esthridsen.

villige at samtykke deri, og dreve alle paa, at Salvingen skulde gaae for sig. Efterat dette saaledes var blevet almindelig samtykt og fastsat, lod Erling ei noget mangle paa sin Side, som kunde giøre denne Forretning ret høitidelig og anseelig, men lod det Kongelige Pallads paa det prægtigste udstaffere, og derpaa Salvingen forrette af Erkebispen i den Pavelige Legats, andre fem Biskopers og mangfoldige andre saavel geistlige som verdslige Herrers Overværelse. Hvorpaa Erkebispen, den Pavelige Legat og alle Bisperne bleve i et meget prægtigt Giestebud paa det herligste tracterede, og desuden aflagte med anseelige Foræringer, saa vel af Erling Jarl, som af Kongen selv, hvilken den Tid ei var mere end otte Aar gammel, og havde da allerede været Konge i tre Aar. Efterat Erkebisp Eystein havde saa vel forrettet dette hans Mesterstykke, ved at faae paa saadan en behændig Maade den forige Arve-Rettighed afskaffet (r), spille Kronen af Hænderne paa dens rette Arvinger, og sælge den bort til

 et

(r) Dette med følgende kan ei alene sees af foromtalte Haandfæstning, som siden skal anføres, men og af det Forlig, som Aar 1273. blev oprettet mellem Kong Magnum Lagabæter og den da værende Erkebisp i Throndhiem Johannes eller Jon Raude, hvori anføres, at denne blant andet havde besværet sig over, at man havde giort den Nidarosiske Kirke megen Indpas i dens Privilegier, særdeles i det, som den saa kaldte Norske Konge Magnus havde givet den, bestaaende derudi, at han havde skienket sig selv og sit Rige bort til den hellige Konge og Martyr Olavo, og til et Tegn paa hans stedsevarende Underdanighed befalet, at efter hans Død skulde hans og alle hans Eftermænds Kongelige Kroner opofres bemeldte hellige Martyr i Domkirken i Nidaros; saavelsom i et andet, hvilket samme Kong Magnus ogsaa maaskee havde udstedt, nemlig at de Norske Konger burde vælges, og at Erkebispen og Bisperne i Riget skulde blant de vælgende have den første og fornemste Stemme. See Torfæi Histor. Norveg. Part. 4. pag. 354.

et Barn, paa det han og hans Eftermænd kunde faae skalte og valte med Riget og den Kongelige Myndighed som de selv vilde, og stedse have Kongerne under Lydighed og til deres Clienter; Erling ogsaa, med hvilken Erkebispen ideligen spillede under Dekke, paa sin Side havde spillet sin Rulle saa vel, at han havde faaet alle dem af Veien roddede, som man vidste og kunde tænke at have nogen Rettighed til Riget; saa tænkte de, at intet skulde være dem mere i Veien, men alle blive forbundne til at dantse efter deres Pibe. Men Udfaldet viste, at de dog havde giort en ganske urigtig Regning, som vi siden nærmere skal faae at see. Imidlertid havde dog Erkebisp Eystein ved desse, og andre saadane Historier giort sig saa anseet og velfortient ved det Pavelige Hof, hvor det da var blevet höieste Mode at træde kronede Hoveder under Fodderne, og intet syntes ulovligt, som sigtede til Kirkens Beste at forfremme, at Pave Alexander den 3die, som den Tid var alvorligen betænkt paa at faae de hedenske Esther og Liflænder, hvilke holdte ilde Hus med de Christne, enten med det onde eller gode omvendte, og hvorom han havde ladet en Skrivelse udgaae til Indbyggerne i Danmark, Norge, Sverrig og Gothland (7.), anbefalede vor Erkebisp i sær deres Omvendelse, og Aar 1171. skrev ham derom et Brev til, som herunder kan læses (v).

No-

(7.) See Gruberi Origines Livoniæ pag. 234.

(v) Alexander &c. Trundensi Archiepiscopo & A - - - - qvondam Stavangriensi Episcopo &c. Lex divina & humana desiderat, & debitum caritatis exposcit, ut bono & utilitati communi debeamus intendere, & ad revocationem & conversionem infidelium operam omnimodam & sollicitudinem adhibere. Inde est, qvod prudentiam vestram rogamus attentius & monemus, venerabili fratri nostro *Fulconi*, Estonum Episcopo, qvi ad convertendam gentem illam divina gra-

Nogen Tid derefter, nemlig Aar 1174. begyndte de saa kaldte Birkebener (x), som siden bleve saa vel Erkebisp Eysteins, som Kong Magni

gratia inspiratus ministerium prædicationis & laborem proponit assumere, *Nicolaum* Monachum, qvi de gente illa, sicut accepimus, est oriundus, in Socium concedatis; ut tantum bonum possit perficere, & gentem illam ad agnitionem veri luminis, & ad culturam & doctrinam Christianæ fidei, verbo prædicationis, auxiliante Domino, revocare, & vobis exinde valeat æternæ mercedis cumulus provenire. Datum Tuscul. V. Idus Septembris. See Gruberi Origines Livoniæ pag. 235. hvor der anmerkes, at dette Brev staaer i Harduini Concil. Tom. 6. Part. 2. p. 1448. og i Claud. Oernhielms Histor. Eccles. Suec. Lib. 4. c. 5. n. 54. p. 492. Bemeldte Brev lyder paa Dansk, som følger: *Alexander* Pave &c. sender den Throndhiemske Erkebiskop Augustino, tilforn Bisp i Stavanger sin Hilsen &c. (saaledes synes mig det bør læses, og at det *et* som staaer i det Latinske er kun Afskriverens Feil, men det som legges til, nemlig at *Eystein* tilforn havde været Bisp i Stavanger, en Forseelse af Pavens Secreterer, som har forvexlet ham med hans Formand) Den gudomelige og menneskelige Lov samt vor Kierligheds Pligt befaler, at vi bør see paa det tilfelles Beste, og anvende al Flid og Omhue paa de Vantroes Omvendelse. Herover bede og formane vi Eders Høivished, at I lader vor ærværdige Broder Fulco, de Esters Biskop, som har faaet en guddomelig Indskydelse til at omvende det Folk, og sat sig for at paatage sig den Møie at prædike Evangelium for dem, faae den Munk *Nicolaum*, som siges at være af samme Folk, til Stalbroder i Embedet, paa det han kan fuldføre saa god en Gierning, og bringe bemeldte Folk til det sande Lyses Kundskab, og den Christelige Troes Dyrkelse og Lærdom, og I deraf indhøste en rig og ævig Løn.

(x) Dette Navn var i Begyndelsen et Øge-Navn, som blev dem givet, fordi de, førend de komme sig nogenledes til Kræfter, for deres Fienders Overmagt, maat-

og Erling Jarls ivrigste Modstandere, og endelig det herskende Partie i Riget, at reise sig (8.), under deres Anfører Eystein Eystensson, med Tilnavn Meyla, som var en Sønne-Søn af Kong Harald Gille, og havde altsaa langt større Rettighed til Riget end Kong Magnus, hvilken derover, for desto mere at bestyrke sig imod denne nye og farlige Medbeiler til Riget, maatte atter til at krybe for Erkebispen, som ingenlunde lod saa god Leilighed gaae sig af Hænderne, men vidste vel at benytte sig af Tiden, og just da uden al Tvil har perset den foromtalte Haandfæstning (y) af Kongen, hvortil han, eller Erling paa hans vegne maaskee til-

(8.) Torfæi Hist. Norv. P. 3. p. 579.

maatte opholde sig i Skov og Mark, hvor de i Mangel af de fornødne Skoe maatte betiene sig af Ræver og Bark af Birke-Træer, for dermed at skiule og forvare deres nøgne Fødder.

(y) Denne Haandfæstning, som Kong Magnus maatte give Erkebisp Eystein og de andre Bisper, er udstedt i Nidaros eller Throndhiem, og gaaer fornemmelig ud derpaa, at Kongen deri erklærer sig en Client af St. Oluf, det er, med andre Ord at sige, af Erkebisp Eystein og de Geistlige, og overgiver sig og sit Rige i hans Beskyttelse, samt tilstaaer Erkebispen og hans Kirke adskillige Fordele. Samme rare og vigtige Document er forfattet paa Latin, og findes endnu blant Ar. Magnæi MSster paa det Kiøbenhavnske Universitæts Bibliothek, hvoraf jeg har taget efterfølgende Gienpart, efter en anden, som Ar. Magnæus selv har besørget, og er vel værd her at indføres, tillige med endeel bemeldte Magnæi Anmerkninger, hvilke han har føiet til sin Affkrivt; særdeles, eftersom det ei tilforn ved Trykken er blevet bekiendtgiort, men er dog et af vore ældste og betydeligste Diplomater, og uden Tvil et ægte Foster af vor Erkebisp. Dets Indhold er følgende:

Magnus Dei gratia Rex Norvegiæ *Augustino* eadem gratia Throndensium Archiepiscopo, Apostolicæ Sedis Legato, & Universis Episcopis, Clero

tilforn ei har villet forstaae sig. Kong Magnus var ogsaa saa lykkelig, at han fik bemeldte Modstander af Halsen, som efter en kort Tid i hans

Hhh 3 un-

Clero & omni populo per Norvegiam constitutis, Salutem. Qvoniam, communicato Sapientiorum consilio, dominatum & Diadema Regni hujus, invocato Spiritu Sancto, vestræ manus impositione, Reverende pater Augustine, de manu Domini suscepimus: expedit, ut qvo potentatus sublimior, qvo libertas imperandi major, eo in omnibus moribus & vita conformer humilior, & erga Deum, Dominum Dominantium (per qvem Reges regnant) me debiti famulatus obseqvio perpetuo deuoveam & consilem (a) obligatius, cui servire regnare est, cujus servitus summa computanda ingenuitas. Subtilius itaqve considetanti qvantum sit, qvod suscepimus, liqvide perspiciendum occurrit, ut quanqvam præcellens dignitas in nomine, nec minus ardua gravitas convincitur in pondere. In regno qvidam (b) nihil aliud ad mentis usum qvam hic unicus fructus excrescit, ut sub Regali virga cum virtutis præstantia, æqvitatis servato moderamine, ei complaceat, qvi suimet testimonio via, veritas & vita comprobatur. Igitur in tantis & tam arduis jam a teneris annis exeqvendis negotiis, qvia debilis redditur humana infirmitas: cum non sit potestas nisi a Deo; ipsum in auxilium invoco, ipsum cooperatorem exposco, ut inter hujusmod timiditatis procellas cum David (qvem Dominus, cujus viæ Ima (c) & veritas, periculis excepit, & postmodum Regem inunxit) exultando possim canere: Dominus adjutor meus, & adjutus sum. Deo namqve in hoc die gloriosæ Resurrectionis me cum Regno in perpetuum & glorioso Martyri Regi *Olauo*, cui integraliter speciali devotione secundo post Dominum Regnum assigno Norvegiæ, & huic Regno, qvantum Deo placuerit, velut ejusdem gloriosi Martyris possessioni hæreditariæ, sub ejus dominio, tanqvam suus vicarius & ab eo tenens præsidebo. Porro qvoniam præfatus Martyr pro lege Dei sui, pro salute subjectorum, pro præsentis regni consecratione intrepidus occurrit & non dubitans manibus tradi nocentium, præsens regnum sibi pretiosi Sanguinis effusione consecravit: ejus cupiens, sicut in regno Successor, sic & in qvantum vi-

(a) Forte *consecrem*. (b) Intellige *siqvidem*. (c) Corrige *mia* o: misericordia.

unge Aar blev dræbt; Men neppe var han ham qvit, førend han fik en langt værre at drages med, som ogsaa var en Sønne-Søn af Kong Hal

vires suppetunt, adjutus a Deo & ab eodem martyre, sic qvoqve virtutum imitator fieri, qvæcumqve me vocaverit necessitas, tribulatio sive angustia, pro lege & justitia tenenda, pro patria, tanqvam Sancti Olaui possessione tuenda, divino & qvi tutùs immunitate (d) ad certamen ipso produce, tanqvam ejus miles & in suis castris pugnaturus intrepidus accedam; & si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

In perpetuæ qvoqve Subjectionis testimonium hoc pro me & pro omnibus catholicis Successoribus privilegium huic Metropolitanæ Ecclesiæ *concedo*, & literis meis sigillatis confirmo, ut post vocationem meam Regale diadema & meum, qvod hodierna die Sacro Altari in confirmationem offero, & omnium mihi succedentium, præsenti delegetur Ecclesiæ.

Præterea in reverentiam Beati Martyris, singulis annis præsenti Ecclesiæ unius navis vectigalia concedimus, & XXX. Lest farinæ ad Islandiam transferendas, si hujus provinciæ patiatur ubertas: nec ab aliis eadem penitus excludatur licentia.

Hic addimus, qvod qvicunqve petierit hanc Ecclesiam oraturus vel elæmosynam oblaturus, tam advenæ, qvam indigenæ, etsi pacis integritas Regna non sedet (e), sed dissentio distr hac (f), pacifice in pace suscipiantur & dimittantur. Qvodsi qvis eis injurias vel opere aut consilio, fraude & - - - - - - vel aliis maligne moliatur aut rapinam arbitretur, in tali opere ante Archiepiscopum vel Canonicos Sancti Olavi convictum in perpetuum exulamus, & si hoc agens aut vulneratur aut mori detur, ei in cæmiterio sepultura denegetur; nec debet pro eo vel Regi vel parentibus magis qvam pro latrone aliqva exhiberi satisfactio.

Præ-

(d) Melius *munimine*. (e) Forte *confœderet*. (f) Corrige: *distrahat*.

Harald Gille, af en anden Broder, nemlig den paa de Tider saa meget navnkundige Sverrer Sigurdsson, hvilken i Henseende til de meget rin-

Præterea, sicut Episcopalis Ecclesia, & præcipue hæc Metropolitana, cæteras dignitate præcellit: ita decens est, ut qvi in ea vel in ejus cæmiterio vel ictu vel sangvinis effusione alteri injuriando deliqverit, majori plectatur poena. Unde super hoc jam determinatam vindictam & legibus confirmatam & annuo & confirmo.

Sed qvoniam Regii interest officii semet ipsum bene vivendi Speculum exhibere cæteris, & non solvere legem, sed implere, parui qvidem (g) est momenti, hortari verbo, qvod, non confirmetur exemplo; ammonitu vestro, Reverende Pater Augustine, firmiter Deo vovendo promittimus, qvod de terris nostris & mansionibus, plenas secundum Deum a modo persolvemus decimas. Curiales qvoqve Stipendiales, in qvo Episcopatu certa (h) natale conversati fuerint, de suis Stipendiis Episcopo ibidem constituto decimabunt, qvorum decimæ communiter per Episcopos distribuentur. Si vero ipsi vocati fuerint, dum stipendialiter Regis adhærent curiæ, in Episcopali Ecclesia debita eis erit sepultura.

Præterea dignitates & privilegia, huic Ecclesiæ propter honorem pallii concessa & legibus confirmata, scilicet de augmento eqvorum & de farina ducenda XXX. Lest, & de hæreditate aduenarum Clericorum, & præter hoc de electionibus faciendis & Ecclesiis disponendis, in qvibus olim Regius consensus abolitus est, & abjuratus, scilicet (i), Regibus irreqvisitis & Episcopatus darentur & Ecclesiæ, & reliqva tunc concessa, in honorem Dei & memet salutem his literis & annuo & confirmo. Actum MCCLXXVI. X. Kal. Aprilis in Vestiario Ecclesiæ Nidrosiensis.

„ Aars Tallet (desse ere Ar. Magnæi Ord) er vrangt. Thi Brevet er
„ udgivet Paaskedag; men i Magni Tid fra 1164. til 1184. faldt aldrig
„ Paaske ind paa X. Kal. April. eller d. 23. Martii. Anno 1174. var Paa-
„ ske

(g) Mallem *siqvidem*. (h) *Circa*. (i) Adde: *qvod*.

ringe Kræfter, som han havde at begynde med, de mægtige Modstandere, hvilke han havde om sig paa alle Sider, de mangfoldige og næsten uover-

- vin-

„ skedag paa 24. April. og da maa Brevet være skrevet, og bør Aarstallet „ være M. C. LXXIV. IX. Kal. April. Ved den Tid reiste sig Birkebenene „ mod Eystein, og er det rimeligt, at Kong Magnus har indgaaet dette for „ at faae Erkebisp Eystein des fastere paa sin Side." Sagen er uden al Tvil rigtig nok saadan, som denne særdeles nøie-agtende og i saadane Ting meget beløben Mand har opgivet den, og bliver det vel vist, at dette Document er udstedt efter Kong Magni Kroning Aar 1164. samt rimeligst, at det er skeet paa den her oven for fastsatte Tid. Documentet er ellers skrevet i Form af et Brev fra Kongen til Erkebispen, hvilken ganske vist har giort Udkastet dertil, om ei forfattet det, og er det udgivet i Throndhiem i Skrudhuset (Vestiario) eller Sacristiet ved Domkirken, som nu kaldes Capitlet. Eftersom samme er temmelig vidløftigt, og desuden efter de Tiders Mode indeholder endeel uvedkommende Ting; saa vil jeg her ei give nogen udførlig Oversettelse deraf, men for Kortheds skyld alene anføre dets fornemste Indhold, bestaaende derudi, at „ Magnus med Guds Naade, „ Norges Konge, sender Eystein med samme Naade Erkebisp over Throndhiem, og det Apostoliske Sædes Legat, samt alle Bisper, Clericiet og alle „ Indbyggere i Norge sin Hilsen, tilkiendegivende, at eftersom han ved den „ ærværdige Faders Augustini Haands Paaleggelse havde annammet dette „ Riges Krone af HErrens Haand rc., saa vilde han nu paa denne Christi „ herlige Opstandelses Dag overgive sig og sit Rige bestandig i Guds og den „ hellige Martyrs Kong Olaui, Vold og Beskyttelse, samt overdrage ham „ Norges Rige, saaledes, at han herefter vilde forestaae samme Rige, som „ bemeldte ærefulde Martyrs Arv og Eiendom, under hans Herredøme, som „ hans Statholder og den der havde Riget af ham. Til Bevis paa saadan „ hans bestandige Underdanighed, tilstaaer han ogsaa, for sig og alle sine „ Efterkommere, denne Metropolitanske Kirke, dette Privilegium, bekræftet „ med hans Brev og Seigl, at efter hans Bortkaldelse skulde hans Konge-

„ lige

vindelige Vanskeligheder, som han maatte igiennemgaae, og den Magt og Værdighed, hvilken han fra saa ringe en Begyndelse omsider svingede sig op til, med Rette bør regnes blant de forunderligste Mænd og største Helte paa de Tider, og synes ved en særdeles Beskikkelse at være kommen med i Spillet, for at forderve Legen for de 2de foromtalte Personer, og giøre deres kunstige Anlæg til intet. Denne store og berømmelige Herre blev i hans Ungdom opdragen paa Færøe, hvorhen hans Moder havde flygtet med hum, da hun fornam, at Erling Jarl stod efter at ødelegge den hele Kongelige Familie, men kom tilbage til Norge, efterat han havde

„ lige Krone, som han i Dag offrer til det hellige Alter, saavelsom alle „ hans Eftermænds, skienkes til denne Kirke. Af Ærbødighed for samme „ høistsalige Martyr forunder han ogsaa denne Kirke Tolden af et Skib, og „ 30. Læster Meel at føre over til Island, naar Landets Frugtbarhed det „ tillod. Desuden skulde alle, saavel uden- som inden-landske, hvilke be- „ søgte denne Kirke, endskiønt der var Krig mellem Rigerne, komme og fare „ i Fred, og skulde alle de, som giorde dem nogen Slags Forfang, være „ stedse landflygtige, og hvis saadane i Gierningen blevе saarede eller dræbte, „ skulde de ei faae Begravelse paa Kirkegaarden, og ingen Bone gives for „ dem, mere end for en Stiemand og Røver, enten til Kongen eller deres „ Paarørende. Ligeledes stadfæster han ogsaa den Straf, der var dem paa „ lagt, som slog, eller saarede nogen enten i Domkirkerne eller paa deres Kir- „ kegaarde. Lover desuden at betale fuld Tiende af hans Jorde og Gaar- „ der, og at hans Hof-Betiente, som stode i Sold, ogsaa af samme deres „ Sold skulde svare Bisperne Tiende, hvorimod de skulde nyde Begravelse i „ Domkirkerne. Endelig stadfæster han ogsaa de Privilegier, som vare „ denne Kirke forundte, angaaende at Erkebispen og Bisperne maatte have „ flere Heste og Folk i Følge, naar de reiste, end tilforn var brugeligt; „ 30. Læster Meel at udskibe til Island; den Arv, som faldt efter fremmede „ Geistlige, som komme her til Landet, og at Bispedømer og Præste-Em- „ beder skulde bortgives, uden Kongens Samtykke dertil at have. „

faaet sin Herkomst, hvilken hans Moder længe havde holdt forborgen baade for ham og andre, ret at vide, omtrent ved det Aar 1176., og tænkte først efter den Færøiske Biskops Hroars Tilskyndelse, at søge Raad og Hielp hos Erkebisp Eystein, for at bekomme den Ret, som han havde til Riget; Men da han fornam, at denne var ganske hengiven til Kong Magni Partie, og havde viist sig en ivrig Fiende og Forfølger af dem, som vare af den forige Kongelige Familie og Sverres Paarørende, lod han det Anslag fare, og tog Sagen paa en anden Fod (9.). Efter som han derfor ei fandt det for raadeligt, strax at være sit Navn og sin Familie bekiendt, saa opholdte han sig en Tid lang iblant Kong Magni og Erlings Krigsfolk, uden at lade nogen vide hvo han var, da han imidlertid fik udfritte og udspeide adskillige Ting, som vare ham i Fremtiden til stor Fordeel, men blev siden af nogle faa, som hidindtil troligt havde hængt ved den forige Kongelige Familie, og da, som tilforn er sagt (10.), faaet Navn af Birkebener, antagen til Konge, med hvilke han i Aaret 1177. kom til Nidaros, og blev der, efterat han havde overvundet Borgerne i en Træfning, uden al Tvil i Erkebisp Eysteins Fraværelse, høitidelig kiendt og udraabt for Konge over Norge. Men det varede ikke længe, forend han for hans Fienders Overmagt maatte igien drage derfra, og da han, efter nogen Tids Forløb og megen Omflakken, omsider var kommen igiennem Jamteland tilbage til Throndhiem, og hans Folk, imod hans Villie, endelig vilde, at man skulde søge ind til Byen Nidaros, og angribe den, blev han atter med Forliis dreven derfra: Thi Erkebisp Eystein, som den Tid var i Byen, lod Dagen for hans Ankomst kalde Borgerne sammen, og dem vide, at han havde faaet

sik-

(9.) Torfæi Hist. Norveg. Part. 3. p. 535.

(10.) Vid. supra Not. (x).

sikker Underretning, at Birkebenene vare komne ned over Fieldet til Nummedalen, og sogte derfra Sonder efter, saa man kunde vente et Besog af dem i Throndhiems Fiord. For Resten sagde han, vare de kun faa i Tallet, derhos usle og udmattede, og komme farende paa nogle elendige Skibe, som de havde rovet fra andre til deres Fornodenhed. Hvorfor det var heel uanstændigt og skammeligt, at enten Borgerne fra Landet og i Byen, eller Kiobmændene forsynede desse elendige Tyve, og det Rover-Pak, som Sverrer havde med sig, enten med Klæder eller anden Fornodenhed. Dersom de altsaa vilde forsvare Byen imod deres Anfald, saa skulde han selv være den behielpelig med Skibe, og bevæbne alle sine Hus-Karle (Hof-Betienter, eller Drabanter, som stode i Erkebispens Sold, og han holdte i sit Hus, saa vel til Stads som en Slags Liv-Vagt) som han havde hiemme. Dette Forslag blev af alle samtykt, som takkede og rosede Erkebispen for hans Forsigtighed, og lode strax udruste fire Skibe, besatte med Baadsmænd, Byens Borgere og Kiobmænd, til hvilke Erkebispen folede det femte, som og var storre end de andre, bemandet med bemeldte hans Huskarle og Tienere. Byens Skibe bleve forst færdige til at drage ud mod Birkebenene, hvilke de angrebe et Stykke fra Byen, ude ved det Forbierg Digermulen, da der en Tid lang blev fegtet med lige Fordeel paa begge Sider; men da Erkebispens Skib, som havde tovet noget længer i Byen, end de andre, kom dertil, bleve Birkebenene endelig slagne, og maatte tage Flugten. Imidlertid fik dog Kong Sverrer dem samlede igien, hvilken bestyrkede sig paa ny, holdt siden Kong Magnum med Erling Jarl og Erkebisp Eystein idelig varme, og giorde dem stor Afbrek, ja kom end og om Hosten i det Aar 1178. tilbage til Throndhiem, hvor Erkebisp Eystein da ei var til-

stede (3), overvandt der i en Trefning endeel af Kong Magni Tilhængere, som man kaldte Heklunger, og tog 10. Skibe fra dem. Men da han Vaaren derefter Aar 1179. vilde fare derpaa Sønder paa til Møre, mødte han uformodentlig Kong Magni Flode, som havde Erling Jarl, Erkebisp Eystein, Orm Kongens Broder og mange andre fornemme Herrer med sig i Følge, da det, formedelst begge Parters ganske ulige Magt, havde uden Tvil blevet ude med ham, hvis han ikke, da de allerede tænkte at have ham i Garnet, ved en særdeles Hændelse, og en tyk paakommende Taage, var paa Flugten, da de satte som heftigst efter ham, sluppen dem af Hænderne.

Eftersom det da ei heller den Gang vilde gaae dem an, at faae fat paa den slemme Kong Sverrer, og man siden, som tilforn, ingensteds vidste sig sikker for Birkebenenes Anfald; saa giorde Erkebisp Eystein og de andre saadan Aftale med hinanden, at Erkebispen og Orm Kongens Broder skulde reise til Bergen og blive der, for at forsvare samme Stad, men Kong Magnus med hans Fader Erling drage til Throndhiem. Didhen var allerede Kong Sverrer kommen i Forveien, hvilken efter adskillige Vendinger endelig uformodentlig overfaldt Magni Folk, da det kom til et Slag strax uden for Byen, hvilket havde det Udfald, at Erling Jarl selv med en Hoben andre fornemme blev dræbt, men Kong Magnus nødt til at tage Flugten, og forlade Staden. Siden lod Kong Sverrer Erling sømmelig begrave, og holdt selv over hans Grav en

Tas

(3) I dette Aar finder man, at Erkebisp Eystein har indviet Thorlak, som og siden blev en af de nordiske Helgene, til Biskop paa Skalholt i Island. Hvilket om det er skeet i Throndhiem, maae være bestilt om Foraaret eller Sommeren, for Sverris Ankomst. See Danske Magazin Tom. 3. pag. 9. Arng. Jonæ Commentar. de Islandia fol. 60.

Tale, af hvilken man blant andet kan see, hvad Omgang og hvilke Midler Erkebispen har betient sig af mod Kong Sverrer, som i bemeldte hans Tale forestillede de tilstedeværende, „hvor meget Tiderne nu havde forandret sig, da han paa dette Sted stod nu ene i tre Personers Plads, „nemlig Kong Magni, Erling Jarls og Erkebisp Eysteins. At det „kunde ikke feile, det jo nærværende Kirke (hvori St. Olufs Skrin stod „paa Alteret, og paa hvis Kirkegaard Erling blev begraven) maatte „nu have en Hoben Helgene at prange og prunke med, saa fremt ellers „Erkebispen og de andre Geistlige vare i Stand til at holde deres Løfte, „som var, at alle de blant Kong *Magni* Krigsfolk, som bleve „dræbte, skulde komme i Paradis og til Himmels, førend deres „Blod, som randt fra dem, var blevet koldt. Saa meget var dog „imidlertid vist nok, at Blodet var allerede blevet koldt i mange. Ei „heller saae man for nærværende Tid, at der skede nogle Mirakler (hvilket „vel ogsaa Erkebispen uden al Tvil havde lovet) dog kunde man vente, „at man i Fremtiden vilde faae dem at see, saa fremt man ellers vilde „dyrke og tilbede dem ret til Gavns, som man nu havde faaet i Himmelen til at bede for sig. Hvorfor ere I da saa bedrøvede, (sagde han „videre til de tilstedeværende af Erlings Folk), da I heller har Aarsag „at glæde Eder over, at I efterhaanden faae saa mange Helgene, der kan „bede for Eder, og være Eders Skyts-Guder, og at vi, ligesom det er „skeet med dem, skal omkomme, og siden kunne vente os i det tilkommende „de allerforskrekkeligste Pinsler, saa fremt vi ellers, efter Erkebispens „Udsigende, skal komme til at lide alt det, som han har truet os med? „I bør langt heller glæde Eder saa vel over desse Menneskers Salighed, „som og tillige over os, hvilke nu ikke i en Hast ere bortrykkede, men Gud „har været saa naadig at give Tid til Omvendelse. Derfor kan I nu „ogsaa for Fremtiden vente Eder en stille Rolighed, om vi ellers maa

„ blive i Roe, ligesom vi vel ville blive det for dem, som her ligge døde.
„ Og eftersom man har billig Aarsag at tvile paa Erkebispens Ordholden-
„ hed, da han har været alt for meget hengiven til Magni Partie, som
„ han selv har ophøiet paa den Kongelige Throne, og derover bedraget
„ Eder med falske Løfter; saa er det billigt, at vi ei giøre os nogen
„ Regning paa de saa mange bemeldte Helgenes Forbønner, men heller selv
„ betiene os af gudelige Bønner og Kirke-Skikke, for dermed at bede og
„ forsone for dem, og paakalde Gud, at han vil tilgive denne Erling
„ Jarl hans uhørlige Hovmod, som har ladet sin Søn, skiønt han var
„ kun født af en Lehnshøvding, ophøie til Kongelig Værdighed, og som
„ en Forræder tilegnet sig Riget, ved at tage dets rette Arvinger, Kong
„ Hakon, Eystein og flere af Dage.„ Med mere, vor Sag ei saa lige vedkommende, som Kong Sverrer den Gang anførde i hans Tale (11.), hvilken er baade syndig og stiklende, og tillige viser, hvor vel vor Erkebisp har forstaaet at føre sig de Midler til Nytte, som den Tid vare brugelige ved det Pavelige Hof, og ellers af endeel myndige og urolige Hoveder blant de Geistlige, til at vende op og ned paa alle Ting, og faae Folk, end og saa got som imod deres egen Villie, at være paa deres Partie, ved at love dem Himmerig, og at Gud for deres skyld, som holdte med dem, skulde giøre Mirakler, men derimod true dem med Helvede, som ei vilde dantse efter deres Pibe.

Efterat Kong Magnus havde lidt denne anseelige og for ham meget betydelige Forlis, drog han til Bergen, til Erkebisp Eystein, hvilken, som venteligt var, blev meget bedrøvet over den Tidende om Erlings Død. Der lod Kongen da, for at bringe de faldne Sager paa Fode igien, kalde Byens Borgere og sit Krigsfolk sammen til et Møde, og be-
gie-

(11.) See videre Torfæi Histor. Norveg. P. 3. p. 605.

gierede af dem al muelig Hielp og Undsætning mod sin Fiende. Samme hans Begiering understøttede da ogsaa Erkebispen paa det kraftigste, og med venlige Ord forestillede dem, „ at uagtet saa stor Forlis, som man „ nu havde lidt, maatte man dog regne det for en Lykke og Baade, at „ man havde faaet Kongen uskadt tilbage, for hvis Liv og Velfærd alle „ maatte gierne sette ei alene alle deres Midler, men ogsaa Livet til. „ Vel havde man ved hans Faders Død giort et anseeligt Tab, men „ samme var dog mindre, end man forestillede sig, naar man betænkte, „ at han var en gammel Mand, som man derfor ei kunde formode at „ skulle leve endnu ret længe; og endskiønt han var en mægtig Mand, saa „ var han dog blant Undersaatterne ei synderlig afholden. Kong Magnus „ derimod var elsket af alle, og skulde vel ingen undslaae sig for at giøre „ hvad han kunde, for at sette ham fast igien paa den Kongelige Throne.„ Denne Erkebispens Tale havde hos de tilstedeværende den Virkning, at de alle samtykte i hans Forlangende, og raabte med een Mund, at de vilde heller tiene Kong Magnus end Sverrer Præst (a). Derpaa bestyrkede Kong Magnus og Erkebisp Eystein sig atter med Skibe og Folk, og droge dermed om Vaaren Aar 1180. Nord paa til Throndhiem, hvor det atter kom til et Slag, i hvilket Kongen og Erkebispen vare ligesaa ulykkelige, som man havde været i forige, og maatte end og derpaa forlade Riget, for Sverres Overmagt, og for at søge Hielp hos fremmede. Kong Magnus drog til Danmark, til hans Forvante Kong Valdemar, og blev der Vinteren over. Men Erkebispen reiste over til Engelland, hvilket vel ikke findes antegnet hos vor egne Skribenter, men man heel vel kan slutte sig til, saa vel af den Engelske Skribents, Rogeri de Houeden, hans

(a) Saaledes kaldtes han af Kong Magni Partie, fordi Bisp Hroar paa Færøe havde holdet ham i Ungdommen til Skole, og uvidende om hans Herkomst tænkte at ville giøre ham til Præst.

hans Vidnesbyrd, hvilken under bemeldte Aar 1180. har anført (12.) „ at Augustinus Nidrosiensis Archiepiscopus, vilde ikke underkaste sig „ Swerrer, men forlod derfor sit Erkebispdøme, og drog til Engelland, „ hvor han excommunicerede Sverrer Præst (*Suerrerem* Presbyterum) „ som ogsaa af det, som en anden Engelsk Skribent Guil. Neubrigensis fortæller (13.) om de Norske Uroligheder paa de Tider, hvorom videre siden. Imidlertid maa han dog efterfølgende Aar 1181. været kommen tilbage derfra igien til Norge, dog ikke saa tilig paa Aaret, at han traf Kong Magnum paa hans Tilbagereise fra Danmark, da han om Vaaren med en talrig og vel bemandet Flode søgte sin Fiende, og traf ham endelig i Bergen, hvor det kom til en hidsig og haardnakket Fegtning, i hvilken dog Kong Magnus atter maatte omsider ligge under. Og synes det, at Erkebispen, imedens dette gik for sig, maa enten have opholdet sig Øster paa Norge, eller nylig været kommen tilbage fra Engelland til Stavanger: Thi da Kong Magnus efter bemeldte ulykkelige Trefning maatte tage Flugten, og var kommen til nys omtalte Stad, fandt han der Erkebispen for sig, hvilken gik Kongen til Haande paa alle optænkelige Maader, og raadde ham, at man skulde samle Folk sammen paa ny, og dermed angribe Fienden uformodentlig, naar han mindst ventede det formedelst den Seier, som han saa nylig havde bekommet. Selv rustede han ud et Lang-Skib, bemandet med hans egne Hus-Karle, hvilket han selv anførde; Og feilede det ikke meget, at dette Anslag jo havde gaaet ham an: Thi da de i en Hast havde bestyrket sig paa ny, droge de det snareste de kunde, Nord til Bergen igien, og komme under Veis uformodentlig over en Skude, som Kong Sverrer havde ladet der ligge paa Vagt, og for-

(12.) Int. Scriptor. Rerum Anglic. post Bedam. p. 600.

(13.) In Histor. Rerum Anglic. Vol. I. p. 271. edit. Th. Hearne.

formedelst Fiendens uventelig Ankomst, stillede sig i Begyndelsen an, for at undgaae denne Fare, som den selv var af det fiendtlige Partie; Men da det ikke vilde lykkes dem, ved det de bleve kiendte af dem, som vare paa den nærmeste Jagt, der havde Erkebispen og en Hoben andre geistlige Personer om Borde, toge de Flugten og komme fortere af Sted, end de, som satte efter. Hvilket da Erkebispen blev vaer, befalede han, at man, for at lette Jagten, skulde sette bemeldte Geistlige Personer paa Land, og meente, at man let skulde hente dem ind. Men imidlertid vare de andre komne et godt Stykke i Forveien, og finge saaledes Leilighed at bringe Kong Sverrer Budskab om Fiendens Ankomst, hvilken derover strax forlod Bergen, og drog sin Vei Nord til Throndhiem, hvor Borgerne med Glæde toge imod ham, og han lod sette Byens Fæstnings-Verke i Stand, særdeles det Træe-Kastel, som Erkebisp Eystein havde ladet opbygge ude mod Ilen. Didhen kom ogsaa Magnus i Augusti Maaned, da der blev handlet om Forlig imellem Kongerne, men uden Fremgang, saa at begge Parter siden med Mord og Rov søgte at giøre hinanden Afbrek verre end tilforn. Om Erkebispen ogsaa har været med i denne Færd, kan jeg ei sige; dog tviler jeg meget derpaa, eftersom man hverken da, eller i en temmelig Tid derefter, finder noget meldet om ham, eller at han har havt Deel i Kong Magni Foretagender, og vil jeg derfor heller troe, at han af Misforneielse over desse idelige Uroligheder, og deres slette Udfald paa hans Parties Side, er endelig bleven saa mismodig, at han paa ny er dragen af Landet over til Engelland, hvorfra han ikke kom tilbage, forend om Vaaren Aar 1183. I den Tid, saa velsom ved hans forige Ophold i Engelland, synes det rimeligt, at han enten selv, eller nogen af hans Folge, har havt Omgang med forbemeldte Engelske Skribent Guilh. Neubrigensi, og at denne derfra har faaet til deels de Kong Sverrer heel nærgaaende, men ellers i de fleste Ting rigtige Beretninger, som han un-

der det Aar 1181., da Erkebispen efter min Mening anden Gang maatte komme over til Engelland, anfører om de Norske Sager (14.) (b).

Hvad

(14.) See hans Histor. Rerum Anglic. Vol. 1. pag. 271.

(b) Det fornemste Indhold deraf, saavidt vor Materie angaaer, bestaaer derudi, „ at Suerus Præst, med Tilnavn Birkebain (altsammen Titler, som ham „ bleve givne af Erkebispens Partie) ved de Tider (Aar 1181.) opkastede „ sig til Konge i den Deel af Tydskland, som kaldes Norge, og kom endelig, „ efterat Kongen over bemeldte Land var dræbt, som paa en retmessig Maade, „ til Riget, men vil maaskee faae samme Afgang som de andre Konger i det „ Land: Thi endskiønt der i hundrede Aar og derover har regieret mange „ Konger efter hinanden, saa er dog ingen af dem død af Elde eller „ Straae-Død, men alle blevne omkomne ved Sverd, da de har efterladt „ dem, hvilke vare deres Drabsmænd, Riget som deres retmessige Succes- „ sorer. Dette Onde, hvilket ved en lang Vane var blevet som til en Lov, „ havde de fornemste Herrer der i Landet, kort førend bemeldte Præst opkastede „ sig til Konge, søgt at raade Bod paa, og til den Ende besluttet at lade „ deres ny Konge høitideligen salves og krones, i det Øiemerke, at ingen „ siden skulde understaae sig at legge Haand paa HErrens Salvede.„ (Dette er just det samme, som Erling Skakke anfører i hans Samtale med Erke- bispen) „ Thi hidindtil havde ingen i det Land blevet salvet til Konge, men „ den, som havde omkommet den forige Konge, bekom just derved Kongelig „ Navn og Myndighed. Da nu derfor Hakon var ihielslagen, der havde „ fulgt den af ham omkomne Kong Inge i Regieringen, og det syntes, at „ Riget burde tilfalde den unge Magno, en af bemeldte Inges Familie, lod „ man samme efter alles enstemmige Samtykke høitidelig salve og krone, og „ tænkte, at den gamle Uskik derved skulde afskaffes. Men den misundelige „ Satan opvakte bemeldte Præst, som hans eget Instrument, til at forstyrre „ det Christne Folkes Rolighed, hvilken, da han en Tid lang havde tient i „ den Geistlige Orden, som han i Kirken havde antaget, begyndte som et „ domdristigt og forslaget Menneske at tragte efter Riget, fik sig en Hoben

„ Skarns

Hvad Erkebispen ellers den Tid har foretaget sig i Engelland, vides ikke; Men saa snart var han ikke bemeldte Aar kommen tilbage derfra, forend han paa ny kom med i Spillet: Thi det var just ved den Tid, at Kong Sverrer uformodentlig overfaldt det andet Partie udi Bergen, hvor ogsaa Erkebispen da var, og laae med sit Skib hos en af Bryggerne, hvorfra hans Folk, da de fik at høre hvad Fare Kong Magnus var udi, komme bevæbnede for at undsette ham; Men de bleve saaledes imodtagne, at tredive af dem maatte bide i Græsset, og iblant dem tvende, som vare Erkebispens Nær-paarørende. Lykken var ei heller den Gang bedre for Kong Magnus, end at han atter maatte romme af Slaget, og anden Gang drage til Danmark. Erkebispen blev derimod tilbage, hvilken, som han merkede, at alle hans Anlæg ei vilde gaae for sig, at det næsten var

„ Skarns Pak samlet sammen, og vandt dermed mange Fordele over de „ Kongelige. Og da Kongen engang med sin Flode satte efter ham, lod „ han som han tog Flugten, og rømte bort hen til det uendelig store Hav. „ Men da man meente, at han var borte, og Kongens Folk havde slaaet sig „ til Rolighed og Lystighed, kom han uforvarende over dem, og slog Kon„ gens Fader med mange andre ihiel. Til sidst betiende han sig af en Die„ vel-blændet Hexe, hvilken efter hans Forlangende, da han skulde gaae i „ Slag mod Kongen, ved hendes Kunst saaledes oprørde Havet, at det op„ slugede det meste af Kongens Flode, og Kongen selv ved den Leilighed om„ kom„ med mere, angaaende hvad som videre siden tildrog sig, og paa bemeldte Sted kan nærmere eftersees. Men ovenstaaende har jeg her fornemmelig af den Aarsag anført, fordi jeg anseer den hele Beretning at være kommen fra vor Erkebisp eller hans Tilhængere, og hans Eftermand, der saa vel fulgte hans Exempel, Erkebisp Eirik, og at man derfor i visse Maader kan frisige foranførte Engelske Skribent, hvoraf dette er taget, fra de haarde Beskyldninger, hvilke ham, skiønt med god Grund giøres, angaaende hans Beretning om Kong Sverrer, af vor store Antiqvario Th. Bartholin. See hans Antiqvit. Danic. Lib. 2. Cap. 1.

ude med Kong Magno og hans Partie, og at intet mod Kong Sverrer var at udrette, endelig maatte bide i det sure Æble, og forlige sig med ham, det beste skee kunde. Hvorved han da kom tilbage til hans Erkebispelige Sæde, som han i tre Aar havde været flygtig fra, og maatte siden holde sig i Rolighed: Thi da Kong Magnus kort derefter vilde giøre et nyt Forsøg imod Kong Sverrer, blev han overvunden i et stort Søe-Slag, hvorudi han selv endelig omkom. Dermed laae da den gode Erkebiskops Bygning ganske over Ende, ved det Kong Sverrer saaledes blev en herskende Regent over hele Riget; hvorover han og derefter holdt sig stille, og torde intet mere yppe mod Kongen, men skikkede sig i Tiden, det beste han havde lært, og føiede sig efter den ham tilforn saa forhadte Sverrer, for ei at støde ham mere for Hovedet. Hvorpaa han fornemmelig viiste Prøve, da Kongens Søster Cæcilia, som tilforn havde havt Folkvid, Lagmanden i Værmeland til Ægte, skulde gives med Baard Guttormsøn paa Reine, hvilket Giftermaal Erkebispen i Begyndelsen satte sig imod, af den Aarsag, at hendes forige Husbonde endda levede, og hun altsaa var forbunden til at holde sit Ægteskab med ham. Men han drog derover selv hen til ham, og i hendes Broders samt andre høie Herrers Overværelse, adspurte ham, om han havde forbudet, at hun, efter sine Paarørendes Raad og Samtykke maatte give sig, hvilket og Erkebispen tilstod, samt paa ny befalede hende, at drage til hendes Ægtemand igien, men hun gav ham derpaa til Svar, at hun ingen Ægtemand havde: Thi da Erling Skakke og Kong Magnus stode efter den hele Kongelige Familie, sloge dem ihiel, som de finge fat paa, og søgte efter at faae de andre, som de endnu kunde have Aarsag at frygte for, i deres Kløer, for at giøre det samme med dem, havde hendes Paarørende skikket hende ud af Landet, og var hun ved den Leilighed bleven nødt til at give sig med bemeldte Folkvid, ikke som en ægte Hustrue, men alene som en Concu-

cu-

cubine gandske imod hendes Villie; ei heller havde hun seet sig nogen Udvei og Maade at komme derfra igien, førend nu da hendes Broder var kommen paa Thronen, hos hvilken hun sikkert havde ventet, at hun skulde nyde sin Frihed; Hvorpaa Erkebispen, da hun med Vidner havde stadfæstet denne hendes Udsagn, gav sit Samtykke til, at dette Giftermaal skulde skee. Sin øvrige Tid henlevede han i Stilhed; og maa det vel efter hans sidste Tilbagekomst fornemmelig være skeet, at han for Alvor henvendte sine Tanker paa at giore sit Erkebispelige Sæde anseeligt, ved en ny Cathedral-Kirke at anlegge, hvori St. Olufs Skrin og Helligdom, som gav ham og de andre dette Steds Geistlige saa anseelige Indkomster, skulde settes: Thi endskiønt J. Ramus (15.) beretter, at Erkebispen henved Aar 1180. tog sig dette Arbeide for; saa er det dog ikke rimeligt, at der er giort noget ved Bygningen selv, uden hvad de i Forveien dertil fornødne Forberedelser er angaaende, enten for eller ved 1180., førend bemeldte Aar 1183., da han var kommen fra Engelland, og havde revet sig løs fra de Vidtløftigheder, som han hidindtil idelig havde været indviklet udi. For at faae denne Bygning efter hans Sind ret prægtig og anseelig, lod han afbryde St. Mariæ Kirke, som Kong Harald Haardraade, mere end hundrede Aar tilforn havde opsat, og af hvilken mig synes, at den Deel, eller det Kors af Kirken, nu omstunder Lavtinget kaldet, hos hvilket bemeldte Capel staaer, med foranførte Inscription udi, uden al Tvil er en Levning. Han lod ogsaa nedrive St. Trinitatis Kirke, som af bemeldte Konges Søn Kong Oluf Kyrre var bygt paa det Sted, hvor St. Olufs Legeme en Tid lang havde ligget i Jorden, førend det blev optaget, og siden skrin-lagt, og i Steden derfor med stor Bekostning anlegge (c) en ny

Kkk 3 Kir-

(15.) Norges Beskrivelse. pag. 202.

(c) Det er at merke, at denne Kirke er ikke bygt af Erkebisp Eystein alene, ei heller paa een Tid. Dog er det troeligt, at bemeldte Erkebisp har giort Anleg-

Kirke, saaledes, at høie Alteret i samme just kom til at staae over bemeldte Sted, hvor det og i den forige St. Trinitatis Kirke havde staaet. Denne Kirke gav han Navn af Christ-Kirken, og er det den deels af St. Olufs Helligdom, deels af sin prægtige Bygning tilforn over hele Europa saa meget navnkundige Throndhiemske Domkirke, hvoraf endnu Choret med noget mere alene er tilovers, som en Skygge af dens forige Pragt, da den tilforn ei alene var en Ziir for vor Norden, men og ganske vist en af de prægtigste Bygninger, som Europa har havt, sær i Henseende til det overmaade fine, kunstigste og overflødige Løv- og Blomster-Verk, samt andre mangfoldige Udhugninger i Steen, som den overalt baade uden og inden har været stafferet med. Saa at denne Bygning alene kan tiene til et stort Beviis paa, hvor høit et Mod vor Erkebisp har havt, hvor prægtigt han har villet have Alting, og hvorledes han paa alle Maader har søgt at giøre sig selv og Geistligheden her i Riget stor og anseelig; Hvorover det ei heller var af Veien, om man her anførde noget mere om denne prægtige Bygning, sær den Deel deraf, som egentlig er Erkebisp Eysteins Arbeide, og blant alle Kirkens Dele er allerbest bleven ved Magt, hvis man ei kunde vente en særdeles og nøiagtig Beskrivelse over den hele Kirke med det første at ville komme for Lyset. Det synes ogsaa heel troeligt, at Erkebispen Eystein ei har nydt den Fornøielse at opleve den Tid, da han kunde faae seet den Deel af Bygningen, som han havde begyndt fornemmelig at arbeide paa, fuldkommen i Stand sat: Thi han blev om Ho-

legget til den hele Kirke, som den siden blev, men kun bygt visse Dele deraf, saasom Choret med det østre Kors, samt det søndre og nordre Kors med mellemstaaende store Taarn, da Resten er først bleven færdig efter hans Død, ja noget ikke førend længe derefter, særdeles det store og prægtige Vestre Kors, som allerførst blev bygt i Erkebisp Sigurds Tid ved Aar 1248., og var uden Tvil det prægtigste af Kirken, men er nu næsten ganske forfaldet.

Høsten Aar 1187. syg og sengeliggende indtil efter Julen Aar 1188., da han sendte Bud efter Kong Sverrer, som og forfoiede sig hen til ham, og da de en Tid havde talt med hinanden, angaaende adskilligt af det, som i forrige Tider mellem dem havde tildraget sig, blev Slutningen endelig den, at Erkebispen slog i sig selv, og bad Kongen for Guds skyld om Forladelse for det, som han havde giort ham imod. Saa ædelmodig en Herre, som denne Konge, var dertil let at bevæge, saa de paa begge Sider tilgave hinanden alle forige Forseelser, samt hvad Uret den ene havde giort den anden, og skiltes saaledes Venner. Derpaa hensov Erkebispen Natten efter St. Pauli Apostels Fest (d) og blev begraven i Skrudhuset eller Sacristiet ved Christ-Kirken (e), hvor et Gravsted og Monument blev ham oprettet, og Kongen selv holdt over hans Grav en Tale i Choret, i hvilken han for alle bekiendt giorde hvad der var blevet sagt i sidste Samtale mellem ham og Erkebispen, og at denne selv havde tilstaaet, at han i mange Maader havde forsyndet sig imod Kongen, og det endogsaa imod den Canoniske Lov og Kirkens Statuter, men at der dog tillige havde været andre Aarsager, som giorde, at ham syntes, han el kunde forlade Kong Magni Partie.

Da Erkebisp Eystein saaledes var død, skreed man til et nyt Val, og eftersom han havde paa sit yderste raadet, at man i hans Sted skulde udvælge Biskopen i Stavanger Eric, som siden fik det Tilnavn Blinde, til Erkebisp; saa faldt ogsaa, fornemmelig af Ærbodighed for den afdøde Er-

(d) Dette stemmer fuldkommen overens med de Islandske Annales, som og henføre hans Død til det Aar 1188.

(e) Dette har i Begyndelsen været en særdeles Kirke; og hvis det efter almindelig Sagn, som synes ganske troelig, har tilforn ført Navn af St. Clemens Kirke, saa er det nu over 700de Aar gammelt, og bygt af St. Oluf selv.

Erkebisp, Vallet enstemmigen paa ham, skiønt Kongen i Begyndelsen var derimod, foregivende, at han var alt for meget hengiven til Pragt og Ødselhed, og derfor ei synderlig beqvem til at forvalte Kirkens Sager. Skiønt det for Resten vel kan være, at Kongen kan have havt samme Aarsag at være imod hans Val, som hans Formand Erkebisp Eystein at være der for, ved det de begge i Forveien har uden Tvil kiendt hans Sinds Beskaffenhed, og den ene derfor spaaet sig i ham en troe og ivrig Efterfolger, saa vel i Embedet, som i de Geistliges Høihed og Rettigheder at udbrede og forsvare, men den anden derimod en farlig Modstander: Thi at det saa maa have været, kan man til deels see af det Svar, som Kongen endelig gav fra sig, nemlig at en Erkebisp maatte nødvendig være gavmild og prægtig i Opførsel, og at der laae saa mange Indkomster til Erkebisp-Stolen, at de ei lettelig kunde udtømmes. Endelig viste og Udfaldet, at man paa ingen af Siderne havde taget Feil: Thi det varede ikke længe, forend Kongen ragede i Trette med den nye Erkebisp, saa vel om andre Sager, som fornemmelig om den Erkebispelige Indkomstes Formerelse, som Erkebisp Eystein paa foranførte Maade havde til Veie bragt, men Kongen nu vilde have afskaffet, eller og de Kongelige Indkomster derimod ligesaa meget forbedrede. Ingen af Delene vilde staae Erkebispen an, som satte sig derimod af alle Kræfter; Hvorover det kom saa vidt, at Erkebispen maatte rømme af Landet, og drage til Danmark (f), som

(f) Rogerus de Houeden int. Scriptor. Rer. Anglic. post Bedam. pag. 746. fortæller en anden Aarsag til hans Flugt, nemlig at han mod Pavens Forbud, ei vilde krone Kong Sverrer, med desse Ord: Sverre lod sig mod Pavens Forbud krone; hvilket da Eustachius, Erkebispen af Nidros fik høre, vilde han heller gaae i Landflygtighed, end være ved hans Kronning. Hvorpaa Sverre tvang Nicolaum Bispen i Wic at krone sig. Samme Aarsag til Erke-

som skede Aar 1191. (g), hvorfra han ikke kom tilbage, forend Kongen var død. Sammesteds blev han af Geistligheden, særdeles den berømte Erkebisp Absolon, meget vel imodtagen og anseet som en Martyr af Kirkens Retrighed at forsvare, og som en værdig Efterfølger af hans Formand, hvilken endelig, for sin Nidkierhed i at fegte for Kirkens Beste, kom i saadan Anseelse, og var bleven i Rom saa høit anskreven; at han nogen Tid efter hans Død, nemlig Aar 1229., i Erkebisp Thorers Tid blev sat paa Helgenes Liste, og saadan hans Hellighed her offentlig bekiendtgiort paa det store Kirke-Møde, som samme Aar blev holdt i Nidaros. Siden blev hans Legeme i Throndhiems Domkirke skrinlagt, og hans Reliqvier der forvarede, indtil Reformationen gik for sig, da hans Skrin, som enten har været af forgyldt Sølv, eller dermed overalt stafferet, blev sønderslaaet, fort ned til Kiøbenhavn, og der indleveret i Kongens Skat-Kamer, blant andre af bemeldte Kirkes Kostbarheder, hvoriblant Sølvet af dette St. Augustini Skrin, eller saa meget deraf, som kom til bemeldte Sted, beløb sig til 816. Lod. At han siden den Tid, han blev canoniseret, er kommen i temmeligt Udraab for

kebispens Landsflygtighed opgiver ogsaa Guilh. Neubrigensis in Histor. Rerum Angl. p. 275. Vol. I.; Saa det meget vel kan være, at denne Kongens Krøning ogsaa blant andet har givet Anledning til Trette og Misforstaaelse, skiønt vore egne Historie-Skrivere ikke melde derom, eller berette, at Kongen har giort nogen Paastand om at krones, forend efter Erkebispens Undvigelse af Riget.

(g) En af vore nyere Skribenter anfører under det Aar 1161. Sorø-Klosters Fundats, undertegnet blant andre af *Ericus Nidrof. Archiepiscopus* og endeel Norske Bisper; hvor der nødvendig maa være indløben en liden Forseelse i Aarstallet, saa der er blevet læst og skrevet 6. i Steden for 9.: Thi det kan ei være 1161., men vel 1191. om Erkebisp Eric skal have underskrevet den.

Hellighed, og at man endogsaa har villet tillegge ham Mirakler, det kan man foruden af andet, see af Matth. Westmonasteriensis Vidnesbyrd, som under det Aar 1250. beretter, at den hellige Augustinus i Norge blev meget beromt for de kiendelige, sikkre og overalt for rigtige antagne Mirakler, som han giorde (h). I foromtalte Throndhiems Domkirke, som han anvendte saa megen Umage paa at bygge og udstaffere, findes desuden endnu en Alderdoms Levning, som Prove paa denne hans formeente Hellighed, og at man i gamle Dage har regnet ham blant Norges fornemste Patroner og Skyts-Helgene, nemlig en gammel Skrifte-Stol af tykke Ege-Planker, som staaer i det nordre Capel ved Choret, malet paa sin gammeldags: Thi paa Rygstykket af den staaer trende Personer afmalede i Polere-Forgyldning; nemlig i Midten St. Oluf, som Norges fornemste Helgen, i Kongelig Dragt, med den Norske Hellebard eller Oxe i Haanden, og derover tegnet *St. Olaus*. Paa den hoire Side af ham staaer hans Fætter St. Haluardus i Stridsmands Dragt, ogsaa en Norsk Helgen, som fornemmelig blev dyrket i Opslo, hvor hans Kirke og Skrin var, og derover *St. Halvardus*; Men paa den venstre Haand sees Erkebisp Eystein, som den tredie og yngste Helgen, i hans Bispelige Dragt, og derover hans Navn *S. Augustinus*. Og er dette alt, hvad vi om denne merkværdige Person for nærværende Tid har at anfore.

(h) *Sanctus Augustinus in Norvegia claris probatis & approbatis miraculis illustratur.* I et af vore nyere Tiders Skrifter anfores ogsaa desse Westmonasteriensis Ord, og tales om desse St. Augustini Mirakler, men ligesom Forfatteren derved havde forstaaet den gamle Lære-Fader af samme Navn, hvilket dog ei har været hans Mening.

Ne-

Register.

A.

Biorn,

Chri-

F.

For,

stort

Erik

Jor-

K.

58.

N.

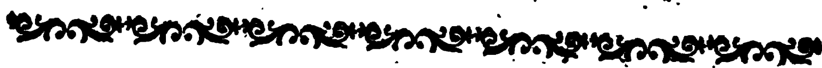
Stal-

T.

Thios-

U.

V.

Tryk-Feil, og Erindring.

Side 27. Lin. 20. forført læs forførte. S. 32. Lin. 26. Magesætenser læs Magesætenser. S. 37. Lin. 8. de Dicteo læs de Diceto. S. 43. Lin. 4. Chastvitius læs Charetvitius. S. 61. Lin. 25. Mand læs Mands. S. 77. Lin. 6. alt kommet læs ankommet. S. 78. Lin. 11. rede læs røde. S. 88. Lin. 3. lod i den læs lod den. S. 108. Lin. 4. Suthbert læs Cuthbert. S. 111. Lin. 15. umueligt hos læs umueligt for. Lin. 16. og da læs og de. S. 185. Lin. 24. Havested læs Haresled. S. 193. Lin. 1. udi den læs ind i den. S. 208. Lin. 16. hvilket just læs hvilke just. S. 231. Lin. 15. vore læs vare. S. 255. Lin. 19. reiste fri læs reise frit. S. 266. Lin. 10. *Horde-Knuds* læs Harde-Knuds. S. 296. Lin. 23. 1847. læs 1047. S. 384. Lin. 9. gane læs gaae. S. 443. Lin. 14. fatte læs satte. De øvrige Tryk-Feil haabes ei at skulle blive Læseren til Hinder, til hvis Efterretning tillige maa meldes, at som Side-Tallene i Torfæi Hist. Norv. P. 3. særdeles fra 243. til 305. findes som oftest urigtige; saa har man i K. Har. Haardraades Historie henviist til samme, ikke som de paa bemeldte Steder ere, men som de i sin Følge burde være aftrykte.

